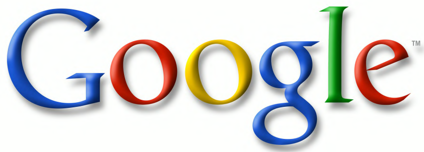

SANCTORUM PATRUM
OPERA POLEMICA
DE
VERITATE RELIGIONIS
CHRISTIANÆ
CONTRA
GENTILES, ET JUDÆOS.

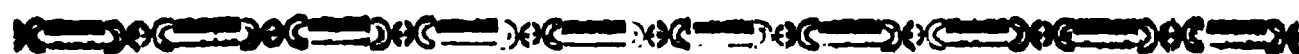
AD
COMMODIOREM USUM
EDITA.

PATRES GRÆCI
GRÆCE ET LATINE.

VOLUMEN V.

WIRCEBURGI,
Ex *Officina Libraria* STAHELIANA.
M. DCC. LXXIX.

1779

ΚΛΗΜΕΝΤΟΣ ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΩΣ

ΤΑ

ΕΥΡΙΣΚΟΜΕΝΑ.

CLEMENTIS ALEXANDRINI

OPERA

QUÆ EXTANT.

TOMUS II.

TOMO II. CONTINENTUR

STROMATUM, LIBER I, II, III ET IV.

AD

Exemplar Editionis Potterianæ.

SYNOPSIS
LIBRI I, II, III ET IV. STROMATUM.

Quum S. Clementi Alexandrino propositum esset, ut gentes in perfectos Christianos formaret, primo illis persuadere adgressus est, ut relicto simulacrorum falsorumque Deorum cultu sese ad veram religionem converterent Quod quidem eo sermone exsequutus est, quem vocavit λογον προτρεπτικον (*suasoriam orationem sive cohortationem.*) *Huic subjunxit aliud opus, quo bene & secundum Evangelii rectæque rationis normam vivendi præcepta tradit. Quod, quia pueris, hoc est, Christianis* νεοφυτοις, *necessariam doctrinam continet,* παιδαγωγυ *titulo ornavit. Tandem* Στρωματεων *libris sublimiora religionis dogmata explicat, & diversa sentientes sive Gentiles sive Judæos sive etiam HH. refellit, ac veri Gnostici (hoc enim nomine HH. illius ævi sese condecorabant) ideam exhibet.*

Itaque prout in multis, etiam in librorum ordine πυθαγορειος και μυστηριωδης *est Clemens. Primus enim est* αποκαθαρσις, *secundus* μυησις τε και κατηχησις, *tertius* εποπτικος *sive* εποπτεια. *Nam in primo, qui futuri sunt Christiani, purgantur; in secundo facti jam initiantur; in tertio ad sacra maxima, supremam Dei admittuntur notionem & æternam contemplationem. Atque hæc est præcipuorum Clementis operum* ακολυθια, *quam ipse tradit Pædagog. lib.* 1. c. 1. *ad fin.*

[illegible]

[illegible]

SANCTORUM PATRUM

OPERA POLEMICA

DE

VERITATE RELIGIONIS

CHRISTIANÆ

CONTRA

GENTILES, ET JUDÆOS.

AD

COMMODIOREM USUM

EDITA.

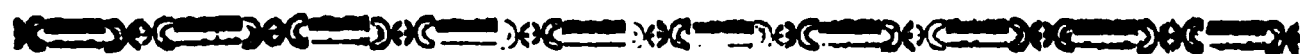

PATRES GRÆCI

GRÆCE ET LATINE.

VOLUMEN V.

WIRCEBURGI,

Ex *Officina Libraria* STAHELIANA.

M. DCC. LXXIX.

1779

ΚΛΗΜΕΝΤΟΣ ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΩΣ

ΤΑ

ΕΥΡΙΣΚΟΜΕΝΑ.

CLEMENTIS ALEXANDRINI

OPERA

QUÆ EXTANT.

TOMUS II.

TOMO II. CONTINENTUR

STROMATUM, LIBER I, II, III ET IV.

AD

Exemplar Editionis Potterianæ.

SYNOPSIS
LIBRI I, II, III ET IV.
STROMATUM.

Quum S. Clementi Alexandrino propositum esset, ut gentes in perfectos Christianos formaret, primo illis persuadere adgressus est, ut relicto simulacrorum falsorumque Deorum cultu sese ad veram religionem converterent Quod quidem eo sermone exsequutus est, quem vocavit λογον προτρεπτικον *(suasoriam orationem sive cohortationem.) Huic subjunxit aliud opus, quo bene & secundum Evangelii rectæque rationis normam vivendi præcepta tradit. Quod, quia pueris, hoc est, Christianis* νεοφυτοις, *necessariam doctrinam continet,* παιδαγωγυ *titulo ornavit. Tandem* Στρωματεων *libris sublimiora religionis dogmata explicat, & diversa sentientes sive Gentiles sive Judæos sive etiam HH. refellit, ac veri Gnostici (hoc enim nomine HH. illius ævi sese condecorabant) ideam exhibet.*

Itaque prout in multis, etiam in librorum ordine πυθαγορειος και μυστηριωδης *est Clemens. Primus enim est* ἀποκαθαρσις, *secundus* μυησις τε και κατηχησις, *tertius* ἐποπτικος *sive* ἐποπτεια. *Nam in primo, qui futuri sunt Christiani, purgantur; in secundo facti jam initiantur; in tertio ad sacra maxima, supremam Dei admittuntur notionem & æternam contemplationem. Atque hæc est præcipuorum Clementis operum* ἀκολυθια, *quam ipse tradit Pædagog. lib. 1. c. 1. ad fin.*

Cæterum libri inſcripti Stromata ita vocantur propter multiplicem, qua contexti ſunt, materiæ varietatem. En, qui de iis Clemens ipſe loquatur l. 4. §. II: Libri iſti, inquit. „ Varia & diverſi generis materia, ut „ ipſum nomen indicat, ſunt contexti, ab uno ad aliud „ ſubinde tranſeuntes, & per ſermonis quidem ſeriem „ aliud profitentes, aliud vero exhibentes. Et lib. 7. „ ad finem: ſunt autem libri Stromatum utique ſimiles, „ non illis elaboratis hortis, in quibus ſunt arbores & „ plantæ in certum ordinem ad delectandos oculos digeſtæ; ſed alicui potius ſpiſſo & umbroſo monti, in quo „ ſimul ſunt plantatæ cupreſſi & platani, laurus & „ hedera, mali & oleæ & ficus, ita ut de induſtria „ fertilium ſimul & non fertilium plantæ arborum ſint „ commiſta, quum propter eos, qui, quæ ſunt pulchra „ & matura, ſubripiunt & ſuffurantur, latere velit „ ſcriptura. Ex quibus quum viviradices ſumſerit agricola, & alibi inſeruerit, pulchrum hortum efficiet & „ nemus amœnum. Neque ergo ordinem neque dictionem „ ſpectant libri Stromatum, quum etiam Græci de induſtria nolint adeſſe ornatum dictionis, & latenter, non „ ut rei jubet materia, dogmata inſerant, hoc agentes, „ ut, ſiqui eorum ſcripta legant, ſint laborioſi & acres „ ad inveniendum."

Sicut ergo Clementi in his libris methodus fuit nulla, & in iis non pauca philoſophica & ad religionem ſpectantia miſcuit, ita eorum Synopſin ſcribere difficile eſt. Nihilominus quantum & res ipſa & harum pagellarum brevitas permittent, inſtituto noſtro ſatisfaciemus.

In

In primo libro postquam ostendit utile esse, ut a probis scribantur libri, suorum proponit argumentum dicens in eis religionis veritates mixtas aut potius philosophicis axiomatis involutas comprehensum iri. Inde adripit ansam eos confutandi, qui philosophiam vituperant, ejus fructum ostendit, de ejus usu differit ac data occasione in falsam philosophiam sive artem sophisticam invehitur, eamque solam a B. Paulo reprobatam fuisse demonstrat. Unamquamque variarum philosophiæ sectarum aliquam Legi seu veritatis particulam avulsam tenuisse contendit. Descripta Philosophorum ac Scholarum philosophicarum apud Græcos successione earumque auctoribus ac tempore, quo floruere, diligenter adnotatis, quidquid apud Græcos tam in philosophia, quam reliquis in artibus præclarum extitit, id maxima ex parte a Barbaris profectum fuisse, institutaque ac leges Judæorum multo esse antiquiora philosophia Græcorum diligentissima, nec non curiosissima chronologia evincit. Mosen, cujus historiam breviter perstringit, ceu consummatum egregii ducis, legislatoris, Politici ac Philosophi exemplar proponit, datam ab eo legem contra adversarios defendit, ejusdem intelligendæ modum adsignat, ac demum concludit dicendo Græcos respectu ad Hebræos eorumque instituta habito pueros recte fuisse adpellatos.

In secundo libro de fide tractat & ejus effectis, pœnitentia nimirum, spe, timore. Proposita ab initio rerum in hoc libro tractandarum Synopsi fidem probat esse necessariam, non esse nobis insitam, Dei donum esse, quod a nostra tamen voluntate pendet, maximam esse illius utilitatem, quin imo omnis scientiæ hanc esse fundamen-

 damen-

damentum. Dei timorem nobis esse commodo & nos ad amorem adducere contra Basiliden ac Valentinum demonstrat, charitatem, temperantiam & hospitalitatem commendat, hasce ac reliquas virtutes inter se connexas esse, ac Christiani Philosophi sive veri Gnostici officium in imitatione Dei consistere, veram in eo sitam esse pœnitentiam, quod non amplius agamus, quæ facta fuisse dolemus, duplicem esse pœnitentium classem, priorem eorum, qui ad fidem convertuntur, posteriorem eorum, qui post conversionem lapsi sunt, modo eos scelerum suorum pœniteat: at eos, qui sæpe relabuntur, quique peccatorum veniam rogant, quæ non corrigunt, similes esse iis, qui fide nunquam fuere præditi.

Pœnitentiæ causa de peccato agit. Ab hominibus dicit id committi libere, eosque ab eo purgari fide & eleemosynis. Postea omnes virtutes, quarum præcepta in libris Mosis exarata sunt, præbuisse Græcis principium totius moralis scientiæ demonstrat. Idcirco multa exponit legis mandata, quam bonam fuisse contendit & magistram justitiæ. Demum recensitis veri Gnostici dotibus ac variis Philosophorum de summo bono sententiis de matrimonio differit, idque adprobat, ejus ostendit commoda, & nunquam ab uxore discedere ad aliam ducendam licitum esse adfirmat.

In libro tertio invehitur contra Nicolaitarum, Carpocratianorum, Valentinianorum & aliorum HH. incontinentiam, Platonem ab iis male intellectum fuisse probat, tuetur matrimonii causam contra Marcionitas, Tatianum & cæteros HH. qui illud condemnabant; nihilominus virginitatem illi ceu optimum quid præferendam do-

cet,

cet, „modo, inquit, propter Deum servetur, & ejus
„ mandata serventur."

Matrimonium contendit esse indissolubile, secundas nuptias non omnino damnat, sed vituperat. Nicolai, unius ex septem primis Diaconis, Nicolaitarum, ut habitus est, autoris historiam obiter narrat, sectatores ejus verbis ejus fuisse abusos, unam solummodo habuisse uxorem ac filium maxime pudicum, Petrum & Paulum & Philippum Apostolos uxores duxisse scribit & suscepisse liberos, Philippum etiam filias nuptui collocasse.

Libro quarto martyrium vindicat & commendat contra Gnosticos, ejusdem adversarios, nec non Valentinianos Christum persequutionis tempore impune negari posse blasphemantes. Basilidis de martyrio deliria confutat, ac rursus de sanctitate matrimonii & de Christianæ uxoris officiis disputat. In amore Dei & proximi perfectionem Christianam positam esse dicit. Amari vult peccatores detestato eorum peccato, bonum amore fieri, non timore ab eo, qui veri Gnostici nomen sibi vendicat. Triplici ex ratione homines a Deo castigari tradit, primo ut is, quem castigat, melior evadat, secundo ut, qui salvi futuri sunt, his exemplis admoneantur, tertio ne, si injurias relinqueret impunitas, ab hominibus contemtui haberetur. Demum quomodo rebus mundanis, qui perfectus esse velit, uti debeat, demonstrat.

ΚΛΗΜΕΝΤΟΣ
ΤΟΥ
ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΩΣ
ΣΤΡΩΜΑΤΕΩΝ.
ΛΟΓΟΣ ΠΡΩΤΟΣ.

λειπει ἡ ἀρχη.

ἱνα ὑπο χειρα ἀναγινωσκῃς αὐτας, και δυνηθῃς φυλαξ αὐτας, προτερον δ᾽ οὐδ᾽ ὁλως, ἡ τισι καταλειπτεον σι γραμματα; και εἰ μεν το προτερον, τις ἡ των γραμμ των χρεια; εἰ δε το ἑτερον, ἠτοι τοις σπουδαιοις, ἡ τ μη. γελοιον μεν τ᾽ ἀν εἰη, την των σπουδαιων ἀποδο μαζοντα γραφην, τους μη τοιουτους ἀποδεχεσθαι συντα τοντας. ἀλλ᾽ ἀρα Θεοπομπῳ μεν και Τιμαιῳ, μυθ και βλασφημιας συνταττουσιν· προς δε και Επικουρ ἀθεοτητος καταρχοντι· ἐτι δε Ιππωνακτι και Αρχι χῳ,

CLEMENTIS ALEXANDRINI STROMATUM.

LIBER PRIMUS.

Deest principium.

ut ea sub manu legas, & ea servare possis. Utrum autem ne omnino quidem, an est aliquibus permittendum scribere? & si prius quidem, quis est usus literarum? sin autem alterum, aut viris bonis, aut iis, qui non sunt ejusmodi. Ridiculum quidem certe fuerit, eorum, qui sunt boni, scriptis repudiatis, eos, qui tales non sunt, componentes admittere. Sed Theopompo quidem & Timæo, qui fabulas & maledicta componunt; præterea autem Epicuro quoque, qui est princeps & auctor impietatis; quinetiam Hip-

χῳ, αἰσχρως ούτως ἐπιτρεπτεον γραφειν· τον δε την ἀλη-θειαν κηρυσσοντα, κωλυτεον τοις ὑστερον ἀνθρωποις ὠφε-λειαν ἀπολιπειν; καλον δ', οἰμαι, και παιδας ἀγα-θους τοις ἐπειτα καταλειπειν· οἱ μεν γε παιδες, σωμα-των· ψυχης δε ἐγγονοι, οἱ λογοι. αὐτικα πατερας τους κατηχησαντας φαμεν. κοινωνικον δε ἡ σοφια, και φιλαν-θρωπον. λεγει γουν ὁ Σολομων· Υἱε, ἐαν δεξαμενος ῥησιν ἐντολης ἐμης, κρυψῃς παρα σεαυτῳ, ὑπακουσεται σοφιας το ὀς σου. σπειρομενον τον λογον κρυπτεσθαι μη-νυει, καθαπερ ἐν γῃ, τῃ του μανθανοντος ψυχῃ· και αὐ-τη πνευματικη φυτεια. διο και ἐπιφερει· Και παραβα-λεις καρδιαν σου εἰς συνεσιν· παραβαλεις δε αὐτην εἰς νου-θετησιν τῳ υἱῳ. ψυχη γαρ, οἰμαι, ψυχῃ, και πνευμα πνευματι συναπτομενα, κατα την του λογου σποραν αὐ-ξει το καταβληθεν και ζωογονει· υἱος δε πας, ὁ παι-δευομενος καθ' ὑπακοην του παιδευοντος. Υἱε, φησιν, ἐμων θεσμων μη ἐπιλανθανου. εἰ δε μη παντων ἡ γνωσις, ὀνος λυρας, ἡ φασιν οἱ παροιμιαζομενοι, τοις πολλοις τα συγγραμματα· ὑες γουν βορβορῳ ἡδονται μαλλον ἡ κα-θαρῳ ὑδατι. Δια τουτο, φησιν ὁ Κυριος, ἐν παραβολαις αὐτοις λαλω· ὁτι βλεποντες, ου βλεπουσι· και ἀκουοντες, ουκ ἀκουουσι· και ου συνιασι· μη ὡς την ἀγνοιαν αὐτοις παρ-εχοντος του Κυριου· και γαρ ου θεμιτον ουτω φρονειν· ἀλ-λα την ὑπαρχουσαν διελεγξαντος προφητικως, και ἀσυ-νετους των λεγομενων ἐσομενους μηνυσαντος.

Ηδη δε καταφαινεται ἐκ περιουσιας ὁ Σωτηρ αὐτος, κατα την του λαμβανοντος δυναμιν, και δη ἐκ συνασκη-σεως αὐξειν τοις δουλοις τα ὑπαρχοντα διανειμας, αὐθις ἐπανελθων, τιθεναι λογον μετ' αὐτων· ὁπηνικα τους μεν αὐξησαντας το ἀργυριον αὐτου, τους ἐν ὀλιγῳ πιστους, ἀπο-δεξαμενος, και ἐπαγγειλαμενος ἐπι πολλων καταστησειν

εἰς

onacti & Archilocho, tam turpiter ſcribere conce-
endum eſt, ei autem, qui veritatem prædicat, pro-
bendum eſt poſteris utilitatem relinquere? Pulchrum
item eſſe & honeſtum exiſtimo, iis etiam, qui po-
ea futuri ſunt, bonos filios relinquere. Ac filii qui-
em corporum, animæ autem liberi ſunt ſcripta. Jam
atres eos dicimus, qui nos catecheſi inſtituerunt.
hiloſophia autem humana eſt, & ſe lubenter com-
municat. Dicit itaque Solomon: *Fili, ſi ſuſceptam
præcepti mei dictionem apud te abſconderis, exaudiet ſapien-
am auris tua.* Sermonem, qui ſeminatur, in ejus,
ui diſcit, anima abſcondi dicit, tanquam in terra:
hæc eſt plantatio ſpiritalis. Unde etiam infert: *Et
plicabis cor tuum ad intelligentiam: applicabis autem ip-
m ad admonitionem filio tuo.* Anima enim animæ, &
iritus ſpiritui copulatus, per ſermonis ſeminationem
, quod in terram fuerat conjectum, augent & vivi-
cant: filius autem eſt, quisquis eruditur, quatenus
, a quo eruditur, morem gerit: *Fili*, inquit, *præ-
riptorum meorum ne obliviſcaris.* Quod ſi non eſt om-
um cognitio, aſinus ad lyram, ut ii dicunt qui pro-
erbiis utuntur, vulgo ſunt quæ ſcripta ſunt. Sues
uidem certe magis delectantur luto, quam aqua mun-
. *Propterea*, inquit Dominus, *loquor eis in parabo-
, quod videntes non vident, & audientes non audiunt,
non intelligunt:* non quod eis Dominus præbeat igno-
tionem: ſic enim ſentire eſt nefarium; ſed quod
m, quæ inerat, prophetice arguerit; & ea, quæ di-
bantur, non eſſe intellecturos indicarit.

Jam autem cernitur ipſe Servator, qui ex redun-
nti copia, pro ejus qui accipit viribus, quæ ex
ercitatione ſervis augentur, facultates diſtribuerat,
verſus cum eis ut rationem iniret, quando iis qui-
m, qui ejus pecuniam auxerant, qui in modico
erant fideles, acceptis, eos ſuper multa conſtitu-
um pollicitus, in Domini gaudium juſſit ingredi:

εἰς την τȣ Κυριȣ χαραν προσεταξεν εἰσελθειν· τῳ δε ἀποκρυψαμενῳ το πιςευθεν ἀργυριον εἰς το ἐκδανεισαι, και αὐτο ὁπερ ἐλαβεν ἀποδιδοντι ἀργον, Πονηρε δȣλε, εἰπεν, και ὀκνηρε· ἐδει σε βαλειν το ἀργυριον μȣ τοις τραπεζιταις· και ἐλθων ἐγω ἐκομισαμην ἀν το ἐμον. ἐπι τȣτοις, ὁ ἀχρειος δȣλος εἰς το ἐξωτερον ἐμβληθησεται σκοτος. Συ οὐν ἐνδυναμου, υἱε, Παυλος λεγει, ἐν χαριτι τῃ ἐν Χριςῳ Ιησȣ· και ἁ ἠκȣσας παρ' ἐμȣ δια πολλων μαρτυρων, ταυτα παραθου πιςοις ἀνθρωποις· οἱ τινες ἱκανοι ἐσονται και ἑτερους διδαξαι. Και παλιν, Σπουδασον σεαυτον δοκιμον παραςησαι τῳ Θεῳ, ἐργατην ἀνεπαισχυντον, ὀρθοτομουντα τον λογον της ἀληθειας. Εἰ τοινυν ἀμφω κηρυττουσι τον λογον· ὁ μεν, τῃ γραφῃ· ὁ δε, τῃ φωνῃ· πως ȣκ ἀμφω ἀποδεκτεοι, ἐνεργον την πιςιν δια της ἀγαπης πεποιημενοι; τῃ δε αἰτιᾳ τȣ μη το βελτιςον ἑλομενου, Θεος ἀναιτιος. Αὐτικα των μεν, ἐκδανεισαι τον λογον, ἐργον ἐςιν· των δε, δοκιμασαι, και ἠτοι ἑλεσθαι, ἠ μη· ἡ κρισις δε ἐν αὐτοις κρινεται. ἀλλ' ἡ μεν, κηρυκτικη ἐπιςημη· ἡ δε πως ἀγγελικη· ὁποτερως ἀν ἐνεργῃ, δια τε της χερος, δια τε της γλωττης, ὠφελȣσα· Οτι ὁ σπειρων εἰς το πνευμα, ἐκ τȣ πνευματος θερισει ζωην αἰωνιον. το δε καλον ποιουντες, μη ἐκκακωμεν. συμβαλλεται γουν τα μεγιςα τῳ περιτυχοντι κατα την θειαν προνοιαν, ἀρχην πιςεως, πολιτειας προθυμιαν, ὁρμην την ἐπι την ἀληθειαν, κινησιν ζητητικην, ἰχνος γνωσεως· συνελοντι εἰπειν, ἀφορμας διδωσι σωτηριας. οἱ δε ἐντραφεντες γνησιως τοις της ἀληθειας λογοις, ἐφοδια ζωης ἀϊδιου λαβοντες, εἰς οὐρανον πτερουνται. θαυμασιωτατα τοινυν ὁ Αποςολος, Εν παντι, φησι, συνιςαντες ἑαυτȣς ὡς Θεȣ διακονοι· ὡς πτωχοι, πολλους δε πλȣτιζοντες· ὡς μηδεν ἐχοντες, και παντα κατεχοντες· το ςομα ἡμων ἀνεωγε προς ὑμας. Διαμαρτυρομαι δε, τῳ Τιμοθεῳ φησιν ἐπιςελλων, ἐνωπιον.

ei autem, qui pecuniam ad fœnerandum creditam occultaverat, & eam ipſam, quam acceperat, absque ullo emolumento reddebat, *Serve*, inquit, *nequam & ignave, oportebat te pecuniam meam dare nummulariis, & ego veniens meum recepiſſem.* Propter hæc ſervus inutilis injicietur in *tenebras exteriores. Tu ergo fortis eſto*, ait quoque Paulus, *in gratia, quæ eſt in Chriſto Jeſu; & quæ audiiſti a me per multos teſtes, ea committe fidelibus hominibus, qui quidem idonei erunt alios quoque docere.* Et rurſus: *Stude teipſum Deo probum exhibere, operarium inconfuſibilem, recte tractantem verbum veritatis.* Si ambo ergo verbum prædicant, hic quidem ſcripto, ille vero voce: quomodo non ſunt ambo admittendi, qui effecerunt, ut fides operetur per dilectionem? A culpa autem ejus, qui quod eſt optimum non elegit, Deus eſt prorſus alienus, & minime ejus cauſa. Jam vero illorum quidem munus eſt verbum fœnerari: horum autem probare, & aut accipere, aut non. Judicium autem in ipſis judicatur. Sed alia prædicandi quidem ſcientia eſt, alia velut nuntii, utrovis modo juvans, ſeu per manum, ſeu per linguam operetur: *Quoniam qui ſeminat in ſpiritum, de ſpiritu metet vitam æternam. Quod autem bonum eſt facientes, ne ſimus puſillo & abjecto animo.* In eum quidem certe, qui divina providentia in eam inciderit, confert ea, quæ ſunt maxima, principium fidei, vitæ recte inſtituendæ promptum & alacre deſiderium, veritatis appetitionem, & ad eam incitationem, motum inquiſitionis, veſtigium cognitionis, &, ut rem in pauca conferam, dat materiam & occaſionem ſalutis. Qui autem in verbis veritatis germane & ſyncere ſunt educati, accepto vitæ æternæ viatico, ſublimes in cœlum feruntur. Valde itaque mirabiliter dicit Apoſtolus: *Semper nos exhibentes ut Dei miniſtros, ut pauperes, multos autem ditantes: ut nihil habentes, & omnia poſſidentes. Os noſtrum apertum eſt ad vos. Teſtificor autem*, inquit ſcribens ad Timotheum,

πιον του Θεου και Χριστου Ιησου, και των ἐκλεκτων ἀγγελων· ἱνα ταυτα φυλαξῃς χωρις προκριματος, μηδεν ποιων κατα προσκλισιν.

Αναγκη τοινυν ἀμφω τουτω δοκιμαζειν σφας αὐτους· τον μεν, εἰ ἀξιος λεγειν τε και ὑπομνηματα καταλιμπανειν· τον δε, εἰ ἀκροασθαι τε και ἐντυγχανειν δικαιος. ἡ και την Εὐχαριστιαν τινες διανειμαντες, ὡς ἐθος, αὐτον δη ἑκαστον τε λαου, λαβειν την μοιραν ἐπιτρεπεσιν. ἀριστη γαρ προς την ἀκριβη αἱρεσιν τε και φυγην, ἡ συνειδησις. θεμελιος δε αὐτης βεβαιος, ὀρθος βιος, ἁμα μαθησει τῃ καθηκουσῃ· το τε ἑπεσθαι ἑτεροις δοκιμασθεισιν ἠδη και κατωρθωκοσιν, ἀριστον προς τε της ἀληθειας την νοησιν, και την καταπραξιν των ἐντολων· Ὡστε ὁς ἀν ἐσθιῃ τον ἀρτον, και πινῃ το ποτηριον τε Κυριου ἀναξιως, ἐνοχος ἐσαι τε σωματος και τε αἱματος του Κυριου· δοκιμαζετω δε ἀνθρωπος ἑαυτον, και οὑτως ἐκ του ἀρτου ἐσθιετω, και του ποτηριου πινετω. Σκοπεισθαι οὐν ἀκολουθον, ἀρα των την ὠφελειαν των πλησιον ἐπανῃρημενων, εἰ μη θρασεως και τισιν ἀντιζηλεμενος, ἐπιπηδησειν τῃ διδασκαλιᾳ· εἰ μη φιλοδοξος ἡ κοινωνια τε λογε· εἰ τετον μονον καρπεται τον μισθον, την σωτηριαν των ἐπαϊοντων, το τε μη προς χαριν ὁμιλειν· δωροδοκιας τε αὐ διαβολην διαπεφευγεν, ὁ δι' ὑπομνηματων λαλων· Οὐτε γαρ ποτε ἐν λογῳ κολακειας ἐγενηθημεν, καθως οἰδατε, φησιν ὁ Αποστολος· ὑτε ἐν προφασει πλεονεξιας· Θεος μαρτυς· ὑτε ζητουντες ἐξ ἀνθρωπων δοξαν, οὐτε ἀφ' ὑμων, οὐτε ἀπ' ἀλλων, δυναμενοι ἐν βαρει εἰναι ὡς Χριστου Αποστολοι· ἀλλ' ἐγενηθημεν ἠπιοι ἐν μεσῳ ὑμων, ὡς ἀν τροφος θαλπῃ τα ἑαυτης τεκνα. Κατα ταυτα δε και τους των θειων μεταλαμβανοντας λογων, παραφυλακτεον, εἰ μη περιεργιας ἑνεκεν ἱστορησοντες, ὡςπερ των πολεων τα οἰκοδομηματα, εἰς τοδε ἀφικνουνται· εἰ μη μεταληψεως χαριν των κοσμικων προσιασιν, κοινωνικους των ἐπιτηδειων μαθοντες τους καθωσιωμενους τῳ Χριστῳ· ἀλλ' οἱ μεν ὑποκριται, και δη ἑασθωσαν· εἰ δε τις οὐ δοκειν δικαιος, ἀλλ' εἰναι θελῃ, συνειδεναι τα καλλιστα τετον

αὐτῳ

theum, *coram Deo & Christo Jesu, & electis Angelis, ut haec serves absque praejudicio, nihil faciens secundum provocationem.*

Necesse est ergo utrosque eos probare seipsos: illum quidem, an dignus sit, qui dicat & monimenta relinquat: hunc vero, an jure possit audire & legere. Quemadmodum Eucharistiam cum quidam, ut mos est, diviserint, permittunt unicuique ex populo ejus partem sumere. Ad accurate enim perfecteque eligendum ac fugiendum, optima est conscientia. Firmum autem ejus fundamentum, est recta vita, cum ea, quae convenit, doctrina: & sequi alios jam probatos, & qui se recte gesserunt, optimum est, & ad veritatem intelligendam, & ad exsequenda mandata. *Quamobrem qui comederit panem, & biberit calicem Domini indigne, reus erit corporis & sanguinis Domini. Probet autem homo seipsum, & sic de pane edat, & de calice bibat.* Consequens est ergo, ut qui ut proximis prosit curam suscipit, consideret, numquid audacter ac temere, & aliqua aemulatione, ad docendum prosiluerit, num gloriam ex eo aucupetur, quod doctrinam suam communicat: num hanc solam respiciat mercedem, eorum, qui audiunt, salutem, & quod nihil ad gratiam loquatur: tum cogitet an a sordibus, corruptelisque semper alienus vixerit, qui per literarum monimenta loquitur. *Nunquam enim in sermone adulationis fuimus, sicut novistis,* inquit Apostolus, *neque in praetextu avaritiae, Deus testis, neque quaerentes gloriam ab hominibus, neque a vobis, neque ab aliis, cum possemus esse oneri ut Christi Apostoli: sed fuimus mansueti in medio vestri, sicut nutrix fovet filios suos.* Eadem autem ratione eis quoque, qui sunt divinorum verborum participes, observandum est, num nimium curiosi animi vitio inducti, tanquam urbium aedificia visuri, ad id accedant: num veniant ut sint rerum secularium participes, cum audierint eos, qui sunt Christo con-

αὐτῳ προσηκει. εἰ γουν ὁ μεν θερισμος πολυς, οἱ δε ἐργαται βραχεις· τῳ ὁ τι δεισθαι καθηκει, ὁπως ὁτι μαλιϛα πλειονων ἡμιν ἐργατων εὐπορια γενηται·

Ἡ γεωργια δε διττη· ἡ μεν γαρ, ἀγραφος, ἡ δε, ἐγγραφος. ὁποτερως δ᾽ ἀν ὁ τȣ Κυριȣ ἐργατης σπειρῃ τους εὐγενεις πυρȣς, και τȣς ϛαχυς αὐξησῃ τε και θερισῃ, θειος ὀντως ἀναφανησεται γεωργος. Εργαζεσθε, φησιν ὁ Κυριος, μη την ἀπολλυμενην βρωσιν, ἀλλα την μενȣσαν εἰς ζωην αἰωνιον. τροφη δε και ἡ δια σιτιον, και ἡ δια λογων λαμβανεται· και τῳ ὀντι μακαριοι οἱ εἰρηνοποιοι, οἱ τȣς ἐνταυθα κατα τον βιον και την πλανην προς της ἀγνοιας πολεμουμενους μεταδιδασκοντες, και μεταγοντες εἰς εἰρηνην την ἐν Λογῳ, και βιῳ τῳ κατα τον Θεον, και τους πεινωντας δικαιοσυνην, τρεφοντες τῃ τȣ ἀρτου διανομῃ. Εἰσι γαρ και ψυχαι, ἰδιας ἐχουσαι τροφας· αἱ μεν, κατ᾽ ἐπιγνωσιν και ἐπιϛημην αὐξουσαι· αἱ δε, κατα την Ελληνικην νεμομεναι φιλοσοφιαν· ἡς, καθαπερ και των καρυων, οὐ το παν ἐδωδιμον. ὁ φυτευων δε και ὁ ποτιζων, τȣ αὐξοντος ὀντες διακονοι, ἐν εἰσι κατα την διακονιαν· ἑκαϛος δε τον ἰδιον μισθον ληψεται κατα τον ἰδιον κοπον· Θεȣ γαρ ἐσμεν συνεργοι, Θεȣ γεωργιον· Θεȣ οἰκοδομη ἐϛε, κατα τον Αποϛολον. Οὐκȣν ȣδε ἀπο συγκρισεως το δοκιμιον ποιεισθαι τοις ἀκροωμενοις ἐπιτρεπτεον· ȣδε εἰς ἐξετασιν ἐκδοτον παραδοτεον τον λογον τοις ἐντεθραμμενοις λογων παντοδαπων τεχναις και δυναμεσιν ἐπιχειρηματων ὠγκωμενων, τοις προκατειλημμενοις ἠδη την ψυχην, και μη προκεκενωμενοις. ὁ δ᾽ ἀν ἐκ πιϛεως ἑληται τις ἑϛιασαι, βεβαιος ȣτος εἰς θειων λογων παραδοχην· κρισιν εὐλογον, την πιϛιν κεκτημενος. ἑπεται δε ἐνθενδε αὐτῳ ἡ πειθω ἐκ περιȣσιας. και τȣτ᾽ ἠν ἀρα το προφητικον ἐκεινο· Εαν μη πιϛευσητε, ȣδε μη συνητε. Αρ᾽ οὐν ὡς καιρον ἐχομεν, ἐργαζωμεθα το ἀγαθον προς παντας· μαλιϛα δε προς

τȣς

fecrati, ea, quæ ſunt ad victum neceſſaria, lubenter communicare. Sed ſunt ii quidem hypocritæ, & ideo mittantur. Si quis autem non videri juſtus, ſed eſſe velit, oportet ut optima is ſit conſcientia. Si eſt ergo *meſſis quidem multa*, *operarii* vero *pauci*, revera *orare* oportet, ut maxime ſit plurium *operariorum* copia.

Eſt autem duplex agricultura: una quidem quæ non fit ſcriptis, altera vero quæ fit ſcriptis. Utrovis autem modo Domini operarius præclarum frumentum ſeminaverit, & ſpicas auxerit & meſſuerit, vere divinus apparebit agricola. *Operamini*, inquit Dominus, *non cibum*, *qui perit*, *ſed qui manet in vitam æternam*. Sumitur autem nutrimentum, & per cibos, & per verba: & revera *beati ſunt pacifici*, qui eos, qui in hac vita & errore ab ignoratione oppugnantur, contraria docendo transmovent, & traducunt ad pacem quæ eſt in Logo, & vita quæ eſt ex Deo, & eos, qui *eſuriunt juſtitiam*, panis diſtributione nutriunt. Nam etiam animæ propria habent nutrimenta, & aliæ quidem augentur per agnitionem & ſcientiam, aliæ vero per Græcam paſcuntur philoſophiam, cujus, quemadmodum nucum, non eſt quidvis eſculentum. *Qui autem plantat & irrigat*, cum ejus qui auget ſint miniſtri, in miniſterio *unum ſunt*. *Unusquisque autem propriam mercedem accipiet ſecundum proprium laborem. Dei enim ſumus cooperatores, Dei agricultura: Dei ædificatio eſtis*, ut ait Apoſtolus. Neque vero permittendum eſt auditoribus, ut ex comparatione faciant probationem: neque verbum tradendum eſt examinandum iis, qui educati ſunt in artibus omnis generis ſermonum, & inflatorum argumentorum viribus, qui animam jam habent præoccupatam, & nondum exinanitam. Qui autem ex de convivari inſtituerit, is ad divinorum verborum ſuſceptionem firmus eſt ac ſtabilis: ut qui judicium, quod bona nititur ratione, nempe fidem, habeat. Eum autem hinc ex abundanti

ſequi-

τȣς οἰκειούς της πιςεως, ἑκαςος δε τȣτων, κατα τον μακαριον Δαβιδ', εὐχαριςων ψαλλετω· Ρα.τιεῖς με ὑσσωπῳ, και καθαριϑησομαι· πλυνεῖς με, και ὑπερ χιονα λευκανθησομαι· ἀκȣτιεῖς με εὐφροσυνην, και ἀγαλλιασιν ἀγαλλιασονται ὀςα τεταπεινωμενα· ἀποςρεψον το προσωπον σȣ ἀπο των ἁμαρτιων μȣ· και τας ἀνομιας μȣ ἐξαλειψον. καρδιαν καθαραν κτισον ἐν ἐμοι ὁ Θεος· και πνευμα εὐθες ἐγκαινισον ἐν τοις ἐγκατοις μȣ. μη ἀποῤῥιψῃς με ἀπο τȣ προσωπȣ σȣ· και το πνευμα σȣ το ἁγιον μη ἀντανελῃς ἀπ' ἐμου. ἀποδος μοι την ἀγαλλιασιν τȣ σωτηριου σου· και πνευματι ἡγεμονικῳ ςηριξον με.

Ο μεν οὐν προς παροντας λεγων, και χρονῳ δοκιμαζει, και κρισει δικαζει, και διακρινει των ἀλλων τον οἱον τε ἀκουειν, ἐπιτηρων τους λογους, τους τροπȣς, τα ἠθη, τον βιον, τας κινησεις, τας σχεσεις, το βλεμμα, το φθεγμα, την τριοδον. την πετραν, την πατȣμενην ὁδον, την καρποφορον γην, την ὑλομανȣσαν χωραν, την εὐφορον και καλην και γεωργȣμενην, την πολυπλασιασαι τον σπορον δυναμενην· ὁ δε δι' ὑπομνηματων λαλων, προς τον Θεον ἀφοσιȣται, ταυτα κεκραγως ἐγγραφως· "Μη „ κερδȣς ἑνεκα, μη κε οδοξιας χαριν, μη προσπαθεια „ νικαςθαι, μη φοβῳ δȣλȣθαι, μη ἡδονῃ ἐπαιρεσθαι· „ μονης δε της των τυγχανοντων ἀπολαυειν σωτηριας· ἡς „ ȣδε κατα το παρον μεταλαμβανει· ἀλλα ἐλπιδι „ ἀπεκδεχομενος την ἀποδοθησομενην παντως ἀμοιβην „ παρα τȣ τον μισθον τοις ἐργαταις κατ' ἀξιαν ἀποδωσειν ὑπισχημενȣ·" ἀλλ' ȣδε ἀντιμισθιας ἐφιεσθαι χρη τῳ εἰς ἀνδρας ἐγγραφομενῳ. ȣ γαρ ὁ μεν καυχησαμενος εὐποιΐαν, την ἀμοιβην ἀπειληφεν δι' εὐδοξιας· ὁ δε των προσηκοντων δι' ἀντιμισθιαν πρασσων τι, ἠτοι ὡς εὐεργος σπευδων ἀπολαβειν, ἠ ὡς κακοεργος την ἀμοιβην περιϊςαμενος, οὐχι τῃ κοσμικῃ ἐνεχεται συνηθειᾳ; δει δε, ὡς οἱον τε, τον Κυριον μιμεισθαι. ȣτος δ' ἀν εἰη ὁ τῳ θεληματι τȣ Θεου ἐξυπηρετων, δωρεαν λαβων, δωρεαν

διδȣς,

ſequitur perſuaſio. Hoc itaque erat illud propheticum: *Niſi credideritis, non intelligetis. Dum ergo tempus habemus, operemur bonum, maxime autem apud domeſticos fidei.* Unusquisque autem eorum beati ex Davidis ſententia pſallat gratias agens: *Aſperges me, Domine, hyſſopo, & mundabor; lavabis me, & ſuper nivem dealbabor. Auditam mihi facies lætitiam, & exultatione exultabunt oſſa humiliata. Averte faciem tuam a peccatis meis, & iniquitates meas dele. Cor mundum crea in me, Deus, & ſpiritum rectum innova in viſceribus meis. Ne projicias me a facie tua, & ſpiritum ſanctum tuum ne auferas a me. Redde mihi lætitiam ſalutaris tui, & ſpiritu principali confirma me.*

Atque qui ad præſentes quidem dicit, & tempore probat, & judicio judicat, & diſcernit ab aliis eum, qui poteſt audire, obſervans ſermones, mores, conſuetudines, vitam, motus, habitus, aſpectum, vocem, trivium, petram, viam quæ conculcatur, terram fertilem, ſylveſcentem regionem, & regionem bonam ac feracem, & excultam, & quæ poteſt multiplicare ſementem. Qui autem per literarum monimenta loquitur, apud Deum ſeſe purgat, hæc in ſcriptis vociferans: "Nec lucri gratia, nec inanis „gloriæ cauſa, nec vinci ab affectione, aut quæſtui „ſervire, aut efferri voluptate, ſed eorum, qui le„gunt, ſola frui ſalute, cujus nec eſt in præſentia „particeps, ſed ſpe exſpectans eam, quæ omnino „reddenda eſt, retributionem ab eo qui operariis pol„licitus eſt ſe redditurum mercedem pro meritis." Sed nec eum, qui in virorum numerum adſcriptus eſt, oportet deſiderare remunerationem. Non enim qui ſua benefacta jactavit, propter gloriationem accepit retributionem. Qui autem eorum quæ oportet aliquid facit propter remunerationem, aut ut recte operans præmium quærens, aut ut maleficus pœnam vitans, an non mundana tenetur conſuetudine? Oportet

διδους, μισθον ἀξιολογον ἀπολαμβανων, την πολιτειαν αὐτην· Οὐκ εἰσελευσεται δε εἰς τα ἁγια μισθωμα πορνης, φησιν. ἀπειρηται δ' οὐν προσφερειν τῳ θυσιαστηριῳ ἀλλαγμα κυνος. οὑτῳ δε ἀπημβλυται κακῃ τροφῃ τε και διδασκαλιᾳ το της ψυχης ὀμμα, προς το οἰκειον φως βαδιζετω, ἐπι την ἀληθειαν, την ἐγγραφως τα ἀγραφα δηλουσαν· Οἱ διψωντες, πορευεσθε ἐφ' ὑδωρ, Ησαϊας λεγει· και Πινε ὑδωρ ἀπο σων ἀγγειων, ὁ Σολομων παραινει, ἐν γουν τοις Νομοις ὁ ἐξ Εβραιων φιλοσοφος Πλατων, κελευει τους γεωργους μη ἐπαρδευσαι, μηδε λαμβανειν ὑδωρ παρ' ἑτερων, ἐαν μη προτερον ὀρυξαντες παρ' αὐτων ἀχρι της παρθενιου καλουμενης, ἀνυδρον εὑρωσι την γην. ἀποριᾳ γαρ ἐπαρκειν δικαιον· ἀργιαν δε ἐφοδιαζειν, οὐ καλον· εἰ και φορτιον συνεπιτιθεναι μεν, εὐλογον· συγκαθαιρειν δε, οὐ προσηκειν ὁ Πυθαγορας ἐλεγεν. συνεξαπτει δε ἡ Γραφη το ζωπυρον της ψυχης, και συντεινει το οἰκειον ὀμμα προς θεωριαν, ταχα μεν τι και ἐντιθεισα οἱον ὁ ἐγκεντριζων γεωργος, το δε ἐνυπαρχον ἀνακινουσα. Πολλοι γαρ ἐν ἡμιν, κατα τον θειον Αποστολον, ἀσθενεις και ἀῤῥωστοι· και κοιμωνται ἱκανοί. εἰ δε ἑαυτους διεκρινομεν, οὐκ ἀν ἐκρινομεθα.

Ηδη δε ἡ γραφη εἰς ἐπιδειξιν τετεχνασμενη ἠδε ἡ πραγματεια· ἀλλα μοι ὑπομνηματα εἰς γηρας θησαυριζεται ληθης φαρμακον, εἰδωλον ἀτεχνως και σκιογραφια των ἐναργων και ἐμψυχων ἐκεινων, ὡν κατηξιωθην ἐπακουσαι, λογων τε και ἀνδρων μακαριων και τῳ ὀντι ἀξιολογων. τουτων ὁ μεν ἐπι της Ελλαδος, ὁ Ιωνικος· οἱ δε, ἐπι της μεγαλης Ελλαδος· της κοιλης θατερος αὐτων Συριας ἠν· ὁ δε, ἀπ' Αἰγυπτου· ἀλλοι δε, ἀνα την

ἀνατο-

-tet autem Dominum, quoad fieri poteſt, imitari. Is autem fuerit, qui Dei voluntati inſervit, qui cum gratis acceperit, dat gratis, ſatis magnam recipiens mercedem, ipſam vitæ rationem. *Non ingredietur autem*, inquit, *in ſancta merces meretricis.* Porro autem prohibitum eſt offerre altari pretium canis. Cui autem mala educatione & doctrina obtuſus eſt animæ oculus, vadat ad propriam lucem, ad veritatem, quæ in ſcriptis ea, quæ non ſunt ſcripta, indicat: *Qui ſititis, ite ad aquam*, dicit Eſaias. Et, *bibite aquam de vaſis veſtris*, monet Salomon. In Legibus itaque Plato, qui eſt ex Hebræis philoſophus, jubet agricolas non irrigare, neque aquam ab aliis ſumere, niſi cum prius apud ſe foderint uſque ad terram, quæ virginalis dicitur, terram aridam & aquæ expertem invenerint. Inopiæ enim non ſuccurrere, injuſtum eſt; ſocordiam autem alere, minime eſt honeſtum: etiamſi onus quidem ſimul imponere rationi eſſe conſentaneum, ſimul autem portare non convenire dicebat Pythagoras. Simul autem accendit Scriptura igniculum animæ, & convenienter oculum dirigit ad contemplationem, fortaſſe quidem etiam aliquid immittens, ut is qui inſerit agricola, id autem quod ineſt excitans. *Multi enim in nobis*, ex divini Apoſtoli ſententia, *ſunt infirmi & imbecilli, & dormiunt multi. Si autem nos ipſos dijudicaremus, non judicaremur.*

Non eſt autem hoc opus ſcriptura artificioſe comparata ad oſtentationem, ſed mihi ad ſenectutem reconduntur monimenta oblivionis medicamentum, vere imago & adumbratio evidentium & animatarum illarum orationum, quas dignus habitus ſum qui audirem, & virorum beatorum, quique revera erant maximi pretii & æſtimationis. Eorum unus quidem in Græcia, Ionicus, alius vero in magna Græcia: quorum alter erat ex Cœleſyria, alter ex Ægypto oriundus. Alii autem ex Oriente, & ejus alter quidem Aſ-

ſyrius,

ἀνατολῃ· και ταυτης ὁ μεν, της των Ασσυριων· ὁ δε ἐ Παλαιςινῃ Εβραιος ἀνεκαθε. Υςατῳ δε περιτυχων· δυναμει δε ὑτος πρωτος ἠν· ἀνεπαυσαμην ἐν Αἰγυπτῳ θηρασας λεληθοτα· Σικελικη τῳ ὀντι ἡ μελιττα· προφητικυ τε και Αποςολικυ λειμωνος τα ἀνθη δρεπομενος, ἀκηρατον τι γνωσεως χρημα ταις των ἀκροωμενων ἐνεγεννησε ψυχαις· ἀλλ᾽ οἱ μεν την ἀληθη της μακαριας σωζοντες διδασκαλιας παραδοσιν εὐθυς ἀπο Πετρυ τε και Ιακωβυ, Ιωαννυ τε και Παυλυ, των ἀγιων Αποςολων, παις παρα πατρος ἐκδεχομενος· ὀλιγοι δε οἱ πατρασιν ὁμοιοι ἡκον δη συν Θεῳ και εἰς ἡμας τα προγονικα ἐκεινα και Αποςολικα καταθησομενοι σπερματα.

Και εὐ οἰδ᾽ ὁτι ἀγαλλιασονται. ὐχι τῃ ἐκφρασει ἡσθεντες λεγω τηδε, μονῃ δε τῃ κατα την ὑποσημειωσιν τηρησει. ποθουσης γαρ, οἰμαι, ψυχης την μακαριαν παραδοσιν ἀδιαδραςον φυλαττειν, ἡ τοιαδε ὑποτυπωσις· Ανδρος δε φιλυντος σοφιαν, εὐφρανθησεται πατηρ. Τα φρεατα ἐξαντλυμενα, διειδεςερον ὑδωρ ἀναδιδωσι· τρεπεται δε εἰς φθοραν, ὡν μεταλαμβανει ὐδεις. και τον σιδηρον ἡ χρησις καθαρωτερον φυλασσει· ἡ δε ἀχρηςια, ἰου τυτῳ γεννητικη. συνελοντι γαρ φαναι, ἡ συγγυμνασια ἑξιν ἐμποιει ὑγιεινην και πνευμασι, και σωμασιν. Οὐδεις ἁπτει λυχνον και ὑπο τον μοδιον τιθησιν, ἀλλ᾽ ἐπι της λυχνιας, φαινειν τοις της ἑςιασεως της αὐτης κατηξιωμενοις. τι γαρ ὀφελος σοφιας μη σοφιζυσης τον οἰοντε ἐπαϊειν; ἐτι τε και ὁ Σωτηρ σωζει, και αἰει ἐργαζεται, ὡς βλεπει τον πατερα. διδασκων τις, μανθανει πλειον· και λεγων, συνακροαται πολλακις τοις ἐπακυουσιν αὐτυ. εἱς γαρ ὁ διδασκαλος και τυ λεγοντος, και τυ ἀκροωμενυ· ὁ ἐπιπηγαζων και τον νυν, και τον λογον. ἡ και ὐ κεκωλυκεν ὁ Κυριος ἀπο ἀγαθυ σαββατιζειν· μεταδιδοναι δε των θειων μυςηριων και τυ φωτος ἐκεινυ τυ ἁγιυ τοις χωρειν δυναμενοις, συγκεχωρηκεν. αὐτικα ὐ πολλοις ἀπεκαλυψεν ἁ μη πολλων ἠν, ὀλιγοις δε οἱς προσηκειν ἠπιςατο, τοις οἱοις τε ἐκδεξασθαι και τυπωθηναι προς αὐτα:

ſyrius, alter vero in Palæſtina Hebræus ex alto ducta origine. Cum autem in ultimum incidiſſem, erat autem hic primus poteſtate, conquievi, cum ipſum in Ægypto latentem indagaſſem. Sicula revera apis, Prophetici & Apoſtolici prati flores decerpens, ſyn ceram quandam & incorruptam cognitionem ingeneravit eorum, qui audiebant, animis. Sed hi veram quidem beatæ doctrinæ ſervabant traditionem, ſtatim a Petro, & Jacobo, & Joanne, & Paulo, ſanctis Apoſtolis, ita ut filius acciperet a patre, (pauci autem ſunt patribus ſimiles) ad nos quoque Deo volente pervenerunt, illa a majoribus data & Apoſtolica depoſituri ſemina.

Certe autem ſcio, fore ut exſultent, non hac dico lætati expoſitione, ſed ſolum quod in hoc ſcripto ſerventur, quæ illi tradiderunt. Eſt enim hæc, ut opinor, inſtitutio animæ deſiderantis beatam ita conſervare traditionem, ut non poſſit effugere: *Filio autem amante ſapientiam, pater lætitia afficietur.* Putei, qui exhauriuntur, emittunt aquam magis perſpicuam: corrumpuntur autem ii, quorum nullus eſt particeps. Ferrum quoque uſus ſervat purius, uſus autem defectus ei generat rubiginem. Ut ſummatim enim dicam, exercitatio ſalubrem habitum ingenerat & ſpiritibus, & corporibus. *Nemo accendit lucernam, & ponit eam ſub modio, ſed ſuper candelabrum, ut luceat omnibus*, qui accepti fuerint convivio. Quid enim juvat ſapientia, quæ non ſapientem efficit eum, qui poteſt audire? Præterea autem *ſemper* quoque *ſervat* Servator, & *ſemper operatur ut videt Patrem.* Docens aliquis plus diſcit, & dicens ſæpe una audit cum iis, qui ipſum audiunt. Unus eſt enim Magiſter & ejus qui diſcit, & ejus qui audit, qui & mentem irrigat & ſermonem. Proinde etiam non prohibuit Dominus a bono feriari & ſabbatum agere; divinis autem myſteriis & ſancta illa luce impertiri illos conceſſit, qui ea poſſent ca-

[illegible] σωτηρ ὁ Θεος, λογῳ πιςευ-
αὐτῳ [illegible] τῳ λεγῃ γεγραφθαι, Οὐδεν
ἐςιν [illegible] ὀυδε κεκαλυμμενον, ὁ ὀυκ
[illegible] και παρ' ἡμων, ὁτι τῳ κρυ-
[illegible] φανερωθησεται, δια τουδε
[illegible] και τῳ παρακεκαλυμμενως τα
[illegible] λαμβανειν, δηλωθησεται το
[illegible] ἀληθεια, και το τοις πολλοις κρυ-
[illegible] φανερον γενησεται. ἐπει δια τι
[illegible] ἀληθειαν, δια τι δε μη ἠγαπηθη ἡ
[illegible] ἡ δικαιοσυνη; ἀλλα γαρ τα μυ-
[illegible] διδοται, ἱνα ἡ ἐν ςοματι λαλουν-
[illegible] μαλλον δε ὀυκ ἐν φωνῃ, ἀλλ' ἐν τῳ
[illegible] δε ὁ Θεος τῃ Εκκλησιᾳ, τους μεν, ἀπο-
[illegible] προφητας· τους δε, εὐαγγελιςας· τους
[illegible] και διδασκαλους· προς τον καταρτισμον
[illegible] ἐργον διακονιας, εἰς οἰκοδομην του σωμα-
[illegible].

[illegible] οὐν τωνδε μοι των ὑπομνηματων γραφη, ἀσθε-
[illegible] οἰδ' ὁτι, παραβαλλομενη προς το πνευμα ἐκει-
[illegible] χαριτωμενον, οὑ κατηξιωθημεν ὑπακουσαι· εἰκων
[illegible] ἀναμιμνησκουσα τους ἀρχετυπους τον θυρσῳ πε-
[illegible] τα· Σοφῳ γαρ, φησι, λαλει, και σοφωτερος
[illegible] και τῳ ἐχοντι δε προστεθησεται. ἐπαγγελλεται δε
[illegible] ἑρμηνευσαι τα ἀπορρητα ἱκανως· πολλου γε και
[illegible] μονον δε του ὑπομνησαι, εἰτε ποτε ἐπιλαθοιμεθα,
[illegible] ὁπως μηδ' ἐκλανθανοιμεθα. πολλα δε, εὐ οἰδα,
[illegible] ἐρρυηκεν ἡμας χρονου μηκει ἀγραφως διαπεσοντα.
[illegible] το ἀσθενες της μνημης της ἐμης ἐπικουφιζων, κεφα-
λαιων συςηματικην ἐκθεσιν, μνημης ὑπομνημα σωτηριον
τοριζων ἐμαυτῳ, ἀναγκαιως κεχρημαι τηδε τη ὑποτυ-
πωσει. ἐςι μεν οὐν τινα μηδε ἀπομνημονευθεντα ἡμιν·
πολλη γαρ ἡ παρα τοις μακαριοις δυναμις ἠν ἀνδρασιν·
ἐςι δε και ἀνυποσημειωτα μεμενηκοτα τῳ χρονῳ· ἁ νυν
ἀπε-

pere. Jam vero non revelavit multis ea, quæ non erant multorum, sed paucis, quibus sciebat convenire, qui & ea possent accipere, & ex eis informari. Arcana autem, sicut Deus, verbo creduntur, non scripto. Quod si quis dicat scriptum esse, *Nihil occultum, quod non manifestabitur: nihil opertum, quod non revelabitur:* a nobis quoque audiat, ei, qui occulte audit, occultum manifestatum iri: & ei, qui secrete ea, quæ traduntur, potest servare, apertum iri, quod opertum est, ut veritas, & id, quod multis est occultum, fiet paucis manifestum. Nam cur non omnes sciunt veritatem; cur autem non est ab omnibus amata justitia, si est omnium justitia? Sed enim traduntur mystice mysteria, ut sit etiam in ore loquentis id, quod is loquitur: potius autem non in voce, sed in intelligentia. *Dedit autem Deus* Ecclesiæ, *alios quidem Apostolos, alios vero Prophetas, alios vero Evangelistas, alios vero pastores & doctores, ad perfectionem sanctorum, ad opus ministerii, ad ædificationem corporis Christi.*

Horum itaque meorum commentariorum scriptura, scio quam sit imbecilla, si conferatur cum illo spiritu gratia pleno, quem ut audiremus digni sumus habiti: sit autem imago, archetypum in memoriam revocans ei, qui thyrso ictus fuerit. *Sapienti enim,* inquit, *loquere, & erit sapientior:* quinetiam *habenti adjicietur.* Profitetur autem, non arcana satis posse interpretari, multum abest, sed tantum in memoriam revocare, sive aliquando obliti fuerimus, sive ne obliviscamur. Multa autem satis scio effluxisse propter longitudinem temporis, ut quæ absque scriptis effugerint. Unde memoriæ meæ imbecillitatem sublevans, expositionem certis capitibus constantem, salutare memoriæ monimentum mihi comparans, hac necessario usus sum Institutione. Sunt ergo quædam, quorum ne recordati quidem sumus: erat enim apud

ἐπιδρα· τα δε, ὁσα ἐσβεννυτο, ἐν αὐτῃ μαραινομενα τῃ διανοιᾳ, ἐπει μη ῥαδιος ἡ τοιαδε διακονια τοις μη δεδοκιμασμενοις, ταυτα δε ἀναζωπυρων ὑπομνημασι, τα μεν ἑκων παραπεμπομαι, ἐκλεγων ἐπιςημονως, φοβουμενος γραφειν, ἁ και λεγειν ἐφυλαξαμην· οὐ τι που φθονων· οὐ γαρ θεμις· δεδιως δε ἀρα περι των ἐντυγχανοντων, μη πῃ ἑτερως σφαλειεν, και παιδι μαχαιραν, ἡ φασιν οἱ παροιμιαζομενοι, ὀρεγοντες εὑρεθωμεν· ἐ γαρ ἐςι τα γραφεντα μη ἐκπεσειν, και τοι ἀνεκδοτα ὑπο γ' ἐμου μεμενηκοτα· κυλιομενα δε ἀει, μονῃ μιᾳ χρωμενα τῃ ἐγγραφῳ φωνῃ, προς τον ἐπανερομενον οὐδεν πλεον παρα τα γεγραμμενα ἀποκρινεται· δειται γαρ ἐξ ἀναγκης βοηθου, ἠτοι του ἐγγραψαμενου, ἡ και ἀλλου του εἰς το αὐτο ἰχνος ἐμβεβηκοτος. ἐςι δε ἁ και αἰνιξεται μοι γραφη· και τοις μεν, παραςησεται· τα δε, μονον ἐρει· πειρασεται δε και λανθανεσα εἰπειν, και ἐπικρυπτομενη ἐκφηναι, και δειξαι σιωπωσα. τα τε παρα των ἐπισημων δογματιζομενα αἱρεσεων παραθησεται· και τετοις ἀντερει πανθ' ὁσα προοικονομηθηναι καθηκει της κατα την ὑποπτικην θεωριαν γνωσεως· ἡ προβησεται ἡμιν κατα τον εὐκλεη και σεμνον της παραδοσεως κανονα ἀπο της τε κοσμε γενεσεως προϊεσιν, ἀναγκαιως ἐχοντα προδιαληφθηναι της φυσικης θεωριας προπαρατιθεμενη, και τα ἐμποδων ἱςαμενα τῃ ἀκολεθιᾳ προαπολυομενη· ὡς ἑτοιμες ἐχειν τας ἀκοας προς την παραδοχην της γνωςικης παραδοσεως, προκεκαθαρμενης της γης ἀπο τε των ἀκανθων και της ποας ἁπασης γεωργικως εἰς καταφυτευσιν ἀμπελωνος· ἀγων γαρ και ὁ προαγων, και μυςηρια τα προ μυςηριων.

Οὐδε

viros beatos magna quædam vis. Sunt etiam quædam, quæ cum non adnotata aliquo tempore mansissent, nunc effugerunt: alia autem, quæ prope extinguebantur, in ipsa mente quodammodo obscurata, quoniam iis, qui non sunt exercitati, non facile est ejusmodi ministerium, hæc monimentis suscitans, nonnulla quidem consulto prætermitto, scienter delectum faciens, timens scribere, quæ etiam cavi dicere, non utique invidens (neque enim fas) sed, iis metuens, qui in ea inciderint, ne in aliam forte partem accipientes laberentur, & *puero gladium*, ut dicunt qui proverbiis utuntur, *præbere* inveniremur. Neque enim fieri potest, ut quæ scripta sunt non elabantur, etiam si a me non edita manserint. Revoluta autem, & una semper voce, nempe ea, quæ scripta est, utentia, interroganti nihil amplius præterea, quæ scripta sunt, respondent. Necessario enim semper auxilio indigent, aut ejus, qui scripsit, aut alterius, qui eisdem insistit vestigiis. Sunt autem quædam etiam, quæ mihi tacite significabit scriptura: & in his quidem latius insistet, aliorum sola mentione contenta erit, conabitur autem & celans dicere, & occultans aperire, & tacens ostendere: & quæ ab insignibus hæresibus decreta sunt, adducet, & adversus ea dicet quæcunque ante propheticam contemplationem prius dispensatâ esse oportet, quæ nobis procedet secundum celebrem & venerandam traditionis regulam ab ortu mundi progredientibus, primo ea, quæ ex naturali contemplatione necessario prius tractanda sunt, adducens, priusque ea, quæ huic methodo obstarent, diluens, ut aures ad susceptionem gnosticæ traditionis paratæ sint, præpurgata prius terra & a spinis & ab omni herba, agricolæ ritu, ad plantandam vineam. Certamen enim est etiam præludium certaminis; & mysteria sunt ea, quæ præcedunt mysteria.

Οὐδ' [illegible] χρήσασθαι φιλοσοφίας καὶ τῆς ἀλ
[illegible] τοῖς καλλίστοις τὰ ὑπομνήματα ἡμῖν
[illegible] καὶ τοὺς ὑπὸ Νόμον, κατὰ τὸ
[illegible] Ἰουδαίοις γενέσθαι· ἀλλὰ καὶ διὰ τοὺ
[illegible] ἵνα πάντας κερδάνωμεν. κἂν τῇ πρὸ
[illegible] ἐπιστολῇ, Νουθετοῦντες, γράφει, πάντα ἄν
[illegible] καὶ διδάσκοντες ἐν πάσῃ σοφίᾳ· ἵνα παραστ
[illegible] πάντα ἄνθρωπον τέλειον ἐν Χριστῷ. Ἁρμόζει δ
[illegible] τῇ τῶν ὑπομνημάτων ὑποτυπώσει τὸ γλαφυ
[illegible] τῆς θεωρίας. αὐτίκα καὶ ἡ τῆς χρηστομαθείας περιουσία
[illegible] ἤδυσμά τι ἐστὶν παραπεπλεγμένον ἀθλητοῦ βρώματ
[illegible] ἐρωτιῶντος, ὄρεξιν δὲ ἀγαθὴν φιλοτιμίαν λαμβάνο
[illegible] ψάλλοντες γοῦν, τὸ ὑπέρτονον τῆς σεμνότητος ἐμμ
[illegible] ἀνίεμεν. καθάπερ δὲ οἱ βουλόμενοι δήμῳ προσομιλ
[illegible], διὰ κήρυκος τοῦτο πολλάκις ποιοῦσιν, ὡς μᾶλλον ἐξ
[illegible] γενέσθαι τὰ λεγόμενα· οὕτω κἀνταῦθα· πρὸς πο
λοὺς γὰρ ἡμῖν ὁ λόγος ὁ πρὸ αὐτῆς τῆς παραδόσεως λεγ
μένος τῆς συνήθους. διὸ δὴ παραθετέον δόξας τε καὶ φ
νάς, τὰς ἐμβοώσας παρ' ἕκαστα αὐτοῖς, δι' ὧν μᾶλλ
οἱ ἀκούοντες ἐπιστραφήσονται. καὶ δή, συνελόντι φάναι·
πολλοῖς γὰρ τοῖς μαργαρίταις τοῖς μικροῖς ὁ εἷς· ἐν
πολλῇ τῇ τῶν ἰχθύων ἄγρᾳ ὁ καλλίχθυς· χρόνῳ δὲ κ
πόνῳ τἀληθὲς ἐκλάμψει, ἀγαθοῦ παρατυχόντος βο
θοῦ· δι' ἀνθρώπων γὰρ θεόθεν αἱ πλεῖσται εὐεργεσί
χορηγοῦνται. πάντες μὲν οὖν ὅσοι ταῖς ὄψεσι κεχρημέθ
θεωροῦμεν τὰ προσπίπτοντα αὐταῖς· ἄλλοι δὲ ἄλλων ἕ
κα. αὐτίκα οὐχ ὁμοίως θεωρεῖ τὸ πρόβατον ὁ μάγειρ
τε καὶ ὁ ποιμήν· ὁ μὲν γάρ, εἰ πῖον ἐστὶ πολυπραγμον
ὁ δέ, εἰς εὐγένειον τηρεῖ. τὸ γάλα τοῦ προβάτου ὁ μὲν
ἀμελξάτω, εἰ χρῄζει τροφῆς· τὸν μαλλὸν κειράτω,
σκέπης

Neque vero verebuntur nostri commentarii uti iis, quæ sunt pulcherrima ex philosophia, & iis, quæ præcedunt, disciplinis. *Non enim solum propter Hebræos, & eos qui sunt sub Lege, par est fieri Judæum, sed etiam propter Græcos Græcum, ut omnes lucrifaciamus.* Et in Epistola ad Colossenses: *Admonentes*, inquit, *omnem hominem, & docentes in omni sapientia, ut exhibeamus omnem hominem perfectum in Christo.* Quanquam alioqui commentariorum descriptioni convenit splendor contemplationis: Jam vero ipsa quoque bonarum disciplinarum copia est veluti quoddam condimentum athletæ cibo permixtum, non delitias quidem captantis, sed bonum appetitum assumentis, laudis amorem. Psallentes quidem certe, valde intensum gravitatis sonum modulate remittimus. Quemadmodum autem qui volunt alloqui populum, hoc sæpenumero faciunt per præconem, ut ea, quæ dicuntur, magis exaudiantur: ita hic quoque, cum ad multos habenda sit a nobis oratio, quæ solitam præcedit traditionem, adducendæ sunt opiniones & voces, quæ eis in singulis resonant, per quas ii magis attenti reddentur, qui audient. Et, ut paucis dicam (in multis enim parvis margaritis una est eximia, in multa autem piscium piscatione unus est callionymus) tempore & labore elucescet veritas, si bonus obtigerit adjutor. Per homines enim divinitus plurima beneficia suppeditantur. Atque omnes quidem qui visu utimur, ea, quæ objiciuntur illi, contemplamur, sed alii aliorum gratia. Jam non similiter ovem contemplatur coquus & pastor. Ille quidem an sit pinguis diligenter scrutatur: hic vero an densum habeat vellus, observat. Lac ovis mulgeat quidem aliquis, si cibo egeat: vellus tondeat, si ei tegumento opus sit. Sic mihi etiam procedat fructus bonæ Græcorum doctrinæ. Nullam enim existimo scripturam adeo feliciter procedere, cui nullus omnino contradicat: sed illam existimandum est esse

σκεπης δειται. ὡδε μοι και της Ελληνικης χρηςομαθιας ὁ καρπος προχωρειτω. ἐκ οἰμαι γαρ τινα οὑτως εὐτυχη γραφην ἡγεισθαι, ἡ μηδεις ἀντερει· ἀλλ᾽ ἐκεινην εὐλογον νομιςεον, ἡ μηδεις εὐλογως ἀντερει. και πραξιν ἁμα και αἱρεσιν ἀποδεκτεον, οὐ την ἀμεμφη, ἀλλ᾽ ἡν οὐδεις εὐλογως καταμεμφεται. ἐκ εὐθυς δ᾽, εἰ τις μη προηγεμενως ἐπιτελει, ἐ κατα περιςασιν αὐτο ποιει· ἀλλα οἰκονομουμενος τι θεοσοφως, και συμπεριφερομενος ἐνεργησει· οὔτε γαρ ὁ ἐχων την ἀρετην, χρῄζει της ἐπι την ἀρετην ἐτι ὁδου· ἐδ᾽ ὁ ἐρρωμενος, ἀναληψεως· καθαπερ γαρ οἱ γεωργοι προαρδευσαντες την γην, οὑτω δη και ἡμεις τῳ ποτιμῳ των παρ᾽ Ελλησι λογων προαρδευομεν το γεωδες αὐτων, ὡς παραδεξασθαι το καταβαλλομενον σπερμα πνευματικον, και τετο εὐμαρως ἐκθρεψαι δυνασθαι.

Περιεξουσι δε οἱ Στρωματεις ἀναμεμιγμενην την ἀληθειαν τοις φιλοσοφιας δογμασι· μαλλον δε ἐγκεκαλυμμενην και ἐπικεκρυμμενην, καθαπερ τῳ λεπυρῳ το ἐδωδιμον του καρυου· ἁρμοζει γαρ, οἰμαι, της ἀληθειας τα σπερματα μονοις φυλασσεσθαι τοις της πιςεως γεωργοις. Οὐ λεληθεν δε με και τα θρυλλουμενα προς τινων, ἀμαθως ψοφοδεων· χρηναι λεγοντων περι τα ἀναγκαιοτατα και συνεχοντα την πιςιν καταγινεσθαι· τα δε ἐξωθεν και περιττα ὑπερβαινειν, ματην ἡμας τριβοντα και κατεχοντα περι τοις οὐδεν συμβαλλομενοις προς το τελος. οἱ δε, και προς κακου ἀν την φιλοσοφιαν εἰςδεδυκεναι τον βιον νομιζουσιν, ἐπι λυμη των ἀνθρωπων, προς τινος εὑρετου πονηρου. ἐγω δε, ὁτι μεν ἡ κακια κακην φυσιν ἐχει, και οὐ ποτ᾽ ἀν καλου τινος ὑποςαιη γεωργος γενεσθαι, παρ᾽ ὁλους ἐνδειξομαι τους Στρωματεις, αἰνισσομενος ἀμηγεπη θειας ἐργον προνοιας και φιλοσοφιαν.

β. Ὑπερ δε των ὑπομνηματων των περιειληφοτων κατα τες ἀναγκαιες καιρες την Ελληνικην δοξαν, τοσετον

φημι

rationi consentaneam, cui nemo jure contradicit. Hic & actio simul & institutum est admittendum, non quod est a reprehensione alienum, sed quod nullus jure reprehendit. Non statim autem, si quis aliquid per se nolit facere, sequitur ipsum non esse urgente aliquo casu id facturum: sed id agit divinam quandam sapienter adhibens dispensationem, & se rebus accommodans, & in omnem partem versans. Neque enim qui habet virtutem, via ad virtutem amplius opus habet: neque qui valet viribus, eget instauratione. Quemadmodum enim terram prius rigant agricolæ, deinde sic semen injiciunt; ita enim nos eo, quod bibi potest ex Græcorum scriptis, id, quod est in eis terrestre, prius irrigamus, ut suscipiat spiritale semen quod dejicitur, & id facile possit alere.

Continebunt autem hi libri, qui dicuntur Στρωματεῖς, seu *Miscellanea*, admixtam veritatem philosophiæ decretis, vel potius coopertam & absconsam, sicut testa operitur id, quod est in nuce esculentum. Fidei enim semina solis, ut existimo, convenit servari fidei agricolis. Non me autem latent ea etiam, quæ ab aliquibus imperite omnia metuentibus jactantur, qui dicunt oportere in iis versari, quæ sunt maxime necessaria, & quæ fidem continent: externa autem, & quæ sunt supervacanea transilire, quæ nos frustra conterunt & detinent in iis, quæ ad finem nihil conferunt. Alii autem philosophiam etiam cum maximo malo & ad hominum perniciem venisse in vitam existimant, ut quæ profecta sit a maligno aliquo inventore. Ego autem quod malitia quidem malam habeat naturam, nec alicujus boni esse agricola unquam possit, in his totis ostendam libris, qui dicuntur Στρωματεῖς, id etiam significans, quod divinæ quodammodo providentiæ opus sit Philosophia.

II. De commentariis autem hisce, qui, cum necessarium fuerit, Græcorum complexi sunt opinionem,

φημι τοις φιλεγκλημοσι· πρωτον μεν, ει και αχρηστος ειη φιλοσοφια, ει ευχρηστος η της αχρηστιας βεβαιωσις, ευχρηστος· επειτα, ουδε καταψηφισασθαι των Ελληνων οιον τε, ψιλη τη περι των δογματισθεντων αυτοις χρωμενους φρασει, μη συνεμβαινοντας εις την κατα μερος αχρι συγγνωσεως εκκαλυψιν. πιστος γαρ ευ μαλα ο μετ᾽ εμπειριας ελεγχος· οτι και τελειοτατη αποδειξις ευρισκεται η γνωσις των κατεγνωσμενων. πολλα δ᾽ ουν και μη συμβαλλομενα εις τελος, συγκοσμει τον τεχνιτην· και αλλως η πολυμαθια διασυστατικη τυγχανει του παρατιθεμενου τα κυριωτατα των δογματων προς πειθω των ακροωμενων, θαυμασμον εγγεννωσα τοις κατηχουμενοις, και προς την αληθειαν συνιστησιν. αξιοπιστος δε η τοιαυτη ψυχαγωγια, δι᾽ ης καχουμενην οι φιλομαθεις παραδεχονται την αληθειαν, προς το μητε αυ την φιλοσοφιαν λυμαινεσθαι τον βιον, ψευδων πραγματων και φαυλων εργων δημιουργον υπαρχουσαν· ην τινες διαβεβληκασιν, αληθειας ουσαν εικονα εναργη, θειαν δωρεαν Ελλησι δεδομενην· μητε ημας αποσπασθαι της πιστεως, οιον απο τινος απατηλου τεχνης καταγοητευομενους· αλλ᾽ ως επος ειπειν, περιβολη πλειονι χρωμενους, αμηγεπη συγγυμνασιαν τινα πιστεως αποδεικτικην εκποριζεσθαι. ναι μην και συναφη των δογματων δια της αντιπαραθεσεως την αληθειαν μνηστευεται· δι᾽ ης εξηκολουθηκεν η γνωσις· ου κατα προηγουμενον λογον της φιλοσοφιας παρεισελθουσης, δια δε τον απο της γνωσεως καρπον· ημων βεβαιον λαμβανοντων πεισμα της αληθους καταληψεως, δια της των υπονοουμενων επιστημης.

Σιωπω γαρ οτι οι Στρωματεις τη πολυμαθια σωματοποιουμενοι, κρυπτειν εντεχνως τα της γνωσεως βουλονται σπερματα. καθαπερ ουν ο της αγρας ερωτικος, ζητησας, ανιχνευσας, ερευνησας, κυνοδρομησας, αιρει το θηριον·

ουτω

hactenus respondeo iis, qui reprehendendi studio delectantur. Primum quidem, etiamsi sit inutilis philosophia, tamen si inutilem eam confirmare est utile, jam utilis est. Deinde nec iis licet Græcos condemnare, quibus in eorum decretis nil ultra nudas voces perceptum est, priusquam ea sigillatim atque intime explorata atque cognita habuerint. Est enim ea refutatio fide dignissima, quæ sequitur experientiam: quippe cum eorum, quæ condemnaveris certa cognitio perfectissime demonstrationis loco erit. Præterea multa, quæ ad finem non conferant, tamen artifici ornamentum afferunt. Et alioqui varia ac multiplex doctrina, eum, qui maxime principalia dogmata proponit, fidei auditorum commendat, discipulis admirationem ipsius ingenerans, & ad veritatem eos adducit. Fidem autem faciet ejusmodi oblectatio, per quam a vulgo vituperatam studiosi recipiunt veritatem, quod neque ipsa Philosophia vitæ perniciem afferat, quam ac si esset rerum falsarum & malorum operum artifex, quidam falso calumniati sunt, cum sit evidens veritatis imago, donum Græcis datum divinitus; neque nos per ipsam tanquam a quibusdam decepti præstigiis a fide abducamur: sed potius majori munimento tecti, & socium quodammodo exercitationem, qua fides pleniorem demonstrationem accipiet, lucrati sumus. Quinetiam dum contraria dogmata inter se conferuntur, veritas magis elucescit. Hinc consequitur scientia. Atque adeo haudquaquam per se inducitur philosophia, sed propter fructus ex scientia provenientes: quia nobis per scientiam rerum animo comprehensarum firmatur veræ perceptionis persuasio.

Taceo quod libri hi multiplici ac varia doctrina in unum corpus coagmentati, volunt artificiose celare semina cognitionis. Quemadmodum ergo qui studio tenetur venationis, postquam quæsiit, investigavit,

inda-

οὕτω καὶ τἀληθὲς γλυκύ τι φαίνεται ζητηθὲν, καὶ πόνῳ πορισθέν. τί δή ποτ' οὖν ὧδε διατετάχθαι φίλον ἔδοξεν εἶναι τοῖς ὑπομνήμασιν; ὅτι μέγας ὁ κίνδυνος, τὸν ἀπόῤῥητον ὡς ἀληθῶς τῆς ὄντως φιλοσοφίας λόγον ἐξορχήσασθαι τοῖς ἀφειδῶς πάντα μὲν ἀντιλέγειν ἐθέλουσιν οὐκ ἐν δίκῃ, πάντα δὲ ὀνόματα καὶ ῥήματα ἀποῤῥιπτοῦσιν οὐδαμῶς κοσμίως, αὐτούς τε ἀπατῶντες, καὶ τοὺς ἐχομένους αὐτῶν γοητεύοντες. Ἑβραῖοι μὲν γὰρ, σημεῖα αἰτοῦσιν, ἡ φησὶν ὁ Ἀπόστολος· Ἕλληνες δὲ, σοφίαν ζητοῦσι.

γ. Πολὺς δὲ ὁ τοιόσδε ὄχλος· οἱ μὲν αὐτῶν, ἡδοναῖς δεδουλωμένοι, ἀπιστεῖν ἐθέλοντες, γελῶσι τὴν ἁπάσης σεμνότητος ἀξίαν ἀλήθειαν, τὸ βάρβαρον ἐν παιδείᾳ τιθέμενοι· οἱ δέ τινες, σφᾶς αὐτοὺς ἐπαίροντες, διαβολὰς τοῖς λόγοις ἐξευρίσκειν βιάζονται, ζητήσεις ἐριστικὰς ἐκπορίζοντες, λεξειδίων θηράτορες, ζηλωταὶ τεχνυδρίων, ἐριδαντέες καὶ ἱμαντελικτέες, ὡς ὁ Ἀβδηρίτης ἐκεῖνός φησιν.

Στρεπτὴ γὰρ γλῶσσα βροτῶν· πολέες δ' ἔνι μῦθοι
Παντοῖοι· ἐπέων δὲ πολὺς νομὸς ἔνθα καὶ ἔνθα.

καὶ,

Ὁπποῖόν κ' εἴπησθα ἔπος, τοῖον κ' ἐπακούσαις.

Ταύτῃ γοῦν ἐπαιρόμενοι τῇ τέχνῃ οἱ κακοδαίμονες σοφισταὶ, τῇ σφῶν αὐτῶν στωμυλλόμενοι τερθρείᾳ, ἀμφὶ τὴν διάκρισιν τῶν ὀνομάτων καὶ τὴν ποιὰν τῶν λέξεων σύνθεσιν τε καὶ περιπλοκὴν τὸν πάντα πονούμενοι βίον, τρυγόνων ἀναφαίνονται λαλίστεροι. κνήθοντες καὶ γαργαλίζοντες οὐκ ἀνδρικῶς, ἐμοὶ δοκεῖν, τὰς ἀκοὰς τῶν κνίσασθαι γλιχομένων· Ποταμὸς ἀτεχνῶς ῥημάτων, οὐδὲ σταλαγμός· ἀμέλει καὶ καθάπερ τῶν παλαιῶν ὑποδημάτων, τὰ μὲν ἄλλα αὐτοῖς ἀσθενεῖ καὶ διαῤῥεῖ, μόνη δὲ ἡ γλῶσσα ὑπολείπεται. παγκάλως ὁ Ἀθηναῖος ἀποτείνεται, καὶ χαρεῖ Σόλων·

Εἰς

indagavit, canes, qui cursu persequerentur, emisit, feram capit: ita etiam veritas videtur esse suavis, si quæratur, & labore paretur. Quanam ergo de causa sic tuos commentarios tibi ordinare visum est? Quoniam magnum est periculum vere arcanam veræ philosophiæ rationem iis propalare, qui profuse quidem ac petulanter, sed non jure volunt contra omnes dicere, omnia autem nomina ac verba turpiter & indecore ejaculantur, & seipsos fallentes, & eorum, qui sibi adhærent, oculos præstringentes. *Hebræi* enim *signa petunt*, ut ait Apostolus, *Græci autem sapientiam quærunt*.

III. Magna est autem turba ejusmodi: ac eorum quidem aliqui voluptatibus mancipati, cum non velint credere, omni veneratione dignam irrident veritatem, barbariem ejus habentes ludibrio. Aliqui autem alii se ipsos erigentes, ansas calumniandi sermones nostros invenire contendunt, contentiosas comparantes quæstiones, dictiuncularum venatores, pusillarum quarundam artium æmulatores, litigatores, & jurgiorum consarcinatores, ut ait ille Abderitanus.

Lingua volubilis est hominum, nec pauca profatur:
Dictorum omnimodum hinc atque hinc divisio multa est.

Et,

Quod verbum edideris, te tale audire necesse est:

Ob hanc ergo artem se efferentes Sophistæ infelices, canoris quibusdam suis nugis garrientes, cum in nominum delectu & certa dictionum compositione & connexione per totam vitam laborant, turturibus apparent loquaciores, eos, quibus pruriunt aures, non satis, ut mihi videtur, viriliter demulcentes & titillantes: *Verborum non stilla cadens, sed flumen, inertum* Et certe quemadmodum veteribus in calceis, imbecilla iis sunt alia & diffluunt, sola autem eis restat lingua. Pulchre ergo eos insectans, scribit Solon Atheniensis:

Ad

Εἰς γαρ γλωσσαν ὁρατε, και εἰς ἐπη αἱμυλυ ἀνδρος·
Εἰς ἐργον δ' ὑδεν γιγνομενον βλεπετε.
Ὑμων δ' εἰς μεν ἑκαςος ἀλωπεκος ἰχνεσι βαινει,
Συμπασιν δ' ὑμιν χαυνος ἐνεςι νοος.

τυτο που αἰνισσεται ἡ σωτηριος ἐκεινη φωνη· Αἱ ἀλωπεκες φωλεους ἐχουσιν· ὁ δε υἱος του ἀνθρωπου, οὐκ ἐχει που την κεφαλην κλινει· μονῳ γαρ, οἰμαι, τῳ πιςευοντι, διακεκριμενῳ τελεον των ἀλλων, των προς της Γραφης θηριων εἰρημενων, ἐπαναπαυεται το κεφαλαιον των ὀντων, ὁ χρηςος και ἡμερος Λογος, ὁ δρασσομενος τους σοφους ἐν τῃ πανουργια αὐτων· Κυριος γαρ μονος γινωσκει τυς διαλογισμυς των σοφων, ὁτι εἰσι ματαιοι· σοφυς δη πυ τυς σοφιςας, τυς περι τας λεξεις και τας τεχνας περιττους, καλουσης της Γραφης. ὁθεν οἱ Ἑλληνες και αὐτοι τυς περι ὁτιουν πολυπραγμονας, σοφους ἁμα και σοφιςας παρωνυμως κεκληκασι. Κρατινος γουν ἐν τοις Ἀρχιλοχοις, ποιητας καταλεξας, ἐφη·

Οἱον σοφιςων σμηνος ἀει διφησατε.

Ἰοφων τε ὁμοιως ὁ κωμικος ἐν Αὐλῳδοις Σατυροις, ἐπι ῥαψῳδων και ἀλλων τινων λεγει·

— και γαρ εἰσεληλυθεν
Πολλων σοφιςων ὀχλος ἐξηρτημενος.

ἐπι τυτων και των παραπλησιων, ὁσοι τυς κενυς μεμελετηκασι λογυς, ἡ θεια Γραφη παγκαλως λεγει· Απολω την σοφιαν των σοφων, και την συνεσιν των συνετων ἀθετησω.

δ. Ὁμηρος δε και τεκτονα σοφον καλει· και περι του Μαργειτυ, εἰ δη αὐτυ, ὡδε πως γραφει·

Τον δ' ὑτ' ἀρ σκαπτηρα θεοι θεσαν, ὑτ' ἀροτηρα,
Οὐτ' ἀλλως τι σοφον· πασης δ' ἡμαρτανε τεχνης.

Ἡσιοδος γαρ τον κιθαριςην Λινον, παντοιας σοφιας δεδαηκοτα εἰπων, και ναυτην ὑκ ὀκνει λεγειν σοφον.

Οὐ τε τι ναυτιλιης σεσοφισμενον,

γραφων. Δανιηλ δε ὁ προφητης, Το μυςηριον, φησιν, ὁ ὁ βασιλευς ἐρωτα, ὑκ ἐςι σοφων, μαγων, ἐπαοιδων,

Ad linguam aspicitis, & dulcia verba loquentes:
At quod fit nemo spectat agentis opus.
Ac quivis vestrum vulpis vestigia figit,
Et mentem vacuam putidulamque gerit.

ıc utique significat vox illa salutaris: *Vulpes foveas* ıent, *filius autem hominis non habet ubi caput reclinet.* per enim solo eo, ut arbitror, qui credit, perfe- : separato a cæteris hominibus, quas Scriptura *be-* ıs vocat, rerum omnium caput conquiescat ac prin- ps, nempe benignus & mansuetus Logos, *qui com-* ıhendit *sapientes in astutia ipsorum: Dominus* enim *so-* *cognoscit disceptationes sapientum, quod vanæ sunt:* sa- entes utique Scriptura vocante sophistas, qui in di- onibus versantur & artibus superfluis. Unde ipsi oque Græci eos, qui in re aliqua curiose versantur, ıientes simul & *sophistas* denominative appellarunt. atinus itaque, cum in Archilochis Poetas recen- isset, ait:

Quales sophistas perpetim scrutamini.

similiter Iophon Comicus in Aulœdis Satyris, di- : de rhapsodis & aliquibus aliis:

— Namque introit
Una Sophistarum caterva plurima.

e iis & similibus, qui se inani dicendi genere exer- erunt, pulcherrime dicit divina Scriptura: *Perdam* ıientiam *sapientum, & prudentiam prudentum abolebo.*

IV. Homerus autem & fabrum vocat sapientem: de Margite, si id opus utique Homeri est, sic scribit:

Nunc nec aratorem Dii fossoremve crearunt,
Ullo aliove modo sapientem, arsque abfuit omnis.

esiodus autem cum Linum citharœdum dixisset esse *iusvis sapientiæ peritum*, nautam etiam non veretur cere sapientem, scribens:

Nautica in arte aliquid qui nec sapit.

aniel autem Propheta, *Mysterium*, inquit, *quod rex* ıat, *non est sapientum, magorum, incantatorum*, Ga-

zareno-

δων, Γαζαρηνων δυναμις, τυ αναγγειλαι τῳ βασιλει· αλλ' ἐςι Θεος ἐν ουρανῳ αποκαλυπτων. και δη τους Βαβυλωνος σοφους προσαγορευει. ὁτι δε σοφιαν ὁμωνυμως καλει ἡ Γραφη πασαν την κοσμικην ειτε ἐπιςημην, ειτε τεχνην· αλλαι δε εισιν αἱ κατ' ἐπισυνθεσιν ανθρωπινῳ λογισμῳ ἐπινενοημεναι· και ὡς θεοθεν ἡ τεχνικη και ἡ σοφη ἐπινοια, σαφες ἐςαι παραθεμενοις τηνδε την λεξιν. Και ἐλαλησεν Κυριος προς Μωσην, λεγων· Ιδου ανακεκληκα τον Βεσελεηλ τον του Ουρι, τον Ωρ, της φυλης Ιουδα· και ἐνεπλησα αὐτον πνευμα θειον σοφιας, και συνεσεως, και ἐπιςημης, ἐν παντι ἐργῳ διανοεισθαι και αρχιτεκτονησαι, ἐργαζεσθαι το χρυσιον, και το αργυριον, και τον χαλκον, και την ὑακινθον, και την πορφυραν, και το κοκκινον, και τα λιθουργικα, και τεκτονικην των ξυλων ἐργαζεσθαι, ἑως και ἁπαντα τα ἐργα. ἐπειτα ἐπιφερει καθολικον δη λογον· Και παντι τῳ συνετῳ καρδια, δεδωκα συνεσιν· τουτεςιν, τῳ οἱῳ τε ἐπιδεξασθαι πονῳ και συνασκησει. παλιν τε αὐ διαρρηδην ἐξ ονοματος Κυριου γεγραπται· Και συ λαλησον πασι τοις σοφοις τῃ διανοιᾳ, ους ἐνεπλησα πνευμα αισθησεως.

Εχουσι μεν τι οικειον φυσεως ιδιωμα οἱ σοφοι τῃ διανοιᾳ· λαμβανουσι δε πνευμα αισθησεως παρα της κυριωτατης σοφιας διττον, ἐπιτηδειους σφας αὐτους παραςησαντες· οἱ μεν γαρ τας βαναυσους μετιοντες τεχνας, τας παρα τας αισθησεις απολαυουσι περιττου· ακοης μεν, ὁ κοινως λεγομενος μουσικος· αφης δε, ὁ πλαςικος· και φωνης, ὁ ῳδικος· ὀσφρησεως, ὁ μυρεψικος· ὀψεως, ὁ των ἐν ταις σφραγισιν ἐντυπωματων τορευτικος. οἱ δε αμφι την παιδειαν διατριβοντες, την συναισθησιν χορηγουνται· καθ' ἡν των μετρων οἱ ποιηται, και της λεξεως οἱ σοφιςαι, και των συλλογισμων οἱ διαλεκτικοι, και οἱ φιλοσοφοι της κατ' αὐτους θεωριας αντιλαμβανονται. εὑρετικον γαρ και ἐπινοητικον ἡ συναισθησις, ἐπιβαλλειν πιθανως αναπειθουσα· συναυξει δε την ἐπιβολην, ἡ εις ἐπιςημην συνασκησις. εικοτως τοινυν ὁ Αποςολος π λυποικιλον ειρηκεν την σοφιαν του Θεου, πολυμερως κα. πολυτροπως, δια τεχνης,

zarenorum potestas, ut regi annuncient, sed est Deus in cœlo revelans. Ubi quidem appellat *sapientes* Babylonis. Quod autem Scriptura *Sapientiam* appellet communi nomine omnem mundanam, sive scientiam, sive artem; aliæ autem sunt disciplinæ, quas insuper humana ratio adinvenit; & quod a Deo sit omnis artificiosa & sapiens inventio, manifestum erit, si hanc dictionem adjecerimus: *Et locutus est Dominus ad Mosen, dicens: Ecce vocavi Beseleel filium Uri, filii Or de tribu Juda, & implevi eum divino spiritu sapientiæ, ut in omni opere excogitet & architectetur, operetur aurum & argentum, & æs, & hyacinthum, & purpuram & coccinum, & ut operetur opera lapidea, & fabrilem artem lignorum, usque ad omnia opera.* Deinde vero generalem infert rationem: *Et cuilibet intelligenti corde dedi intelligentiam*; hoc est, ei, qui potest ipsam recipere labore & exercitatione. Rursus autem aperte scriptum est ex nomine Domini: *Et tu loquere omnibus sapientibus mente, quos implevi spiritu sensus.*

Habent quidem aliquam peculiarem naturæ proprietatem, qui sunt sapientes mente. Duplicem autem sensus spiritum accipiunt ab ea, quæ est principalis sapientia, ii, qui se ipsos idoneos exhibuerunt. Qui persequuntur enim artes sordidas, sensibus excellentissimis fruuntur: auditu quidem, qui dicitur communiter musicus: tactu vero, figulus: & voce, cantor: olfactu, unguentarius: visu, qui ea, quæ in sigillis exprimuntur, est cælandi facultate præditus. Qui autem in doctrina versantur, suppeditatam habent consensionem, per quam Poetæ modos, dictionem Rhetores, & syllogismos Dialectici, & Philosophi apprehendunt eam, quæ ad se pertinet, contemplationem. Ad inveniendum enim & excogitandum res est apta consensio: hæc enim studiis animum applicare persuadet: quam applicationem exercitatio in scientiam postea auget & intendit. Merito ergo Apo-

τεχνης, δια επιστημης, δια πιστεως, δια προφητειας, την εαυτης ενδεικνυμενην δυναμιν εις την ημετεραν ευεργεσιαν· Οτι πασα σοφια παρα Κυριου, και μετ' αυτου εστιν εις τον αιωνα· η φησιν η του Ιησου σοφια. Εαν γαρ την φρονησιν την τε αισθησιν επικαλεση μεγαλη τη φωνη, και ζητησης αυτην ωσπερ αργυριου θησαυρους, και προθυμως εξιχνιασης, νοησεις θεοσεβειαν, και αισθησιν θειαν ευρησεις. προς αντιδιαστολην της κατα φιλοσοφιαν αισθησεως, ειρηκεν ο προφητης, ην μεγαλοφυως και μεγαλοπρεπως εξερευναν διδασκει, εις την επι την θεοσεβειαν προκοπην. αντεθηκεν ουν αυτη την εν θεοσεβεια αισθησιν, την γνωσιν αινισσομενος, και ταδε λεγων· Ο γαρ Θεος διδωσι σοφιαν εκ του εαυτου στοματος, αισθησιν τε αμα και φρονησιν· και θησαυριζει δικαιοις βοηθειαν· τοις γαρ υπο φιλοσοφιας δεδικαιωμενοις, βοηθεια θησαυριζεται και η εις θεοσεβειαν συναισθησις.

ε. Ην μεν ουν προ της του Κυριου παρουσιας εις δικαιοσυνην Ελλησιν αναγκαια φιλοσοφια· νυνι δε χρησιμη προς θεοσεβειαν γινεται, προπαιδεια τις ουσα τοις την πιστιν δι' αποδειξεως καρπουμενοις· οτι ο πους σου, φησιν, ου μη προσκοψη, επι την προνοιαν τα καλα αναφεροντος, εαν τε Ελληνικα η, εαν τε ημετερα. παντων μεν γαρ αιτιος των καλων ο Θεος· αλλα των μεν, κατα προηγουμενον, ως της τε διαθηκης της παλαιας, και της νεας· των δε, κατ' επακολουθημα, ως της φιλοσοφιας. ταχα δε και προηγουμενως τοις Ελλησιν εδοθη τοτε, πριν η τον Κυριον καλεσαι και τους Ελληνας· επαιδαγωγει γαρ και αυτη το Ελληνικον, ως ο νομος τους Εβραιους. εις Χριστον. προπαρασκευαζει τοινυν η φιλοσοφια, προοδοποιουσα τον υπο Χριστου τελειουμενον. Αυτικα την σοφιαν, ο Σαλομων, περιχαρακωσον, φησιν· και υψωσει σε· στεφανω δε τρυφης υπερασπισει σε· επει και συ τω θριγκω υπεροχυρωσας αυτην δια φιλοσοφιας και πολυτελειας ορθης, αναπιβατον τοις σοφισταις τηρησαις. μια μεν ουν η της αλη-

θειας

ſtolus *multiformem* dixit *Dei ſapientiam*, ut quæ *multifariam multisque modis*, per artem, per ſcientiam, per fidem, per Prophetiam, ſuam oſtentat potentiam ad noſtrum beneficium. *Quoniam omnis ſapientia a Domino, & cum ipſo eſt in ſecula*, ut dicit Jeſu ſapientia. *Si enim prudentiam & ſenſum magna voce invocaveris, & eam quæſieris, ſicut argenti theſaurus, & promto & alacri animo inveſtigaris, intelliges Dei cultum, & ſenſum divinum invenies.* Quod dixit Propheta, ut hunc diſtingueret a ſenſu, qui in philoſophia verſatur, quem præclare ac magnanime inveſtigare jubet, utpote ad profectus in pietate faciendos utilem. Huic itaque eum, qui in pietate verſatur, ſenſum oppoſuit, quo religionis ſcientiam innuit, his verbis: *Deus enim dat ſapientiam ex ore ſuo, & ſenſum ſimul & prudentiam, & juſtis inſtar theſauri recondit auxilium.* Iis enim, qui a philoſophia fuere juſtificati, auxilium reconditur ea quoque conſenſio, quæ ducit ad pietatem in Deum.

V. Atque erat quidem ante Domini adventum philoſophia Græcis neceſſaria ad juſtitiam: nunc autem eſt utilis ad pietatem, cui neceſſario præmittenda eſt ab iis, qui fidem ex demonſtratione percipiunt. Quoniam *pes*, inquit, *tuus non offenderit*, ſi quæ bona ſunt, ad Dei providentiam referas, ſive Græca ſint, ſive noſtra. Omnium enim bonorum Deus eſt cauſa: ſed aliorum quidem principaliter, ut Teſtamenti veteris & novi: aliorum autem per conſequentiam, ſicut philoſophiæ. Quam tamen veriſimile eſt, ipſum Græcis per ſe dediſſe, priusquam Dominus Græcos quoque vocaſſet. Nam ipſa quoque Græcos *Pædagogi more docebat*, ſicut *lex* Hebræos, *ad Chriſtum.* Præparat ergo philoſophia, ei viam muniens, qui a Chriſto perficitur. *Jam ſapientiam*, inquit Salomon, *vallo circumda, & te exaltabit, corona autem voluptatis te proteget.* Nam cum tu eam philoſophia, & multo prudenti rectoque ejusmodi ſumtu, tanquam lorica, munie-

[illegible] αὐτην καθαπερ εἰς ἀεναον ποτα-
[illegible] ἀλλοθεν. ἐνθεως ουν ἀρα εἰρη-
[illegible] ἐμους λογους, φησιν· ἵνα σοι
[illegible] ὁδους γαρ σοφιας διδασκω σε,
[illegible] αἱ πηγαι αἱ της αὐτης ἐκβλυζουσαι
[illegible] ενος δικαιου ὁδους πλειονας σωτηριους
[illegible] δε ἀλλας πολλων πολλας δικαιων
[illegible] Αἱ δε ὁδοι των δικαιων ὁμοιως
[illegible] δ᾽ ἀν και αἱ ἐντολαι και αἱ προπαι-
[illegible] ἀφορμαι του βιου. Ιερουσαλημ Ιερουσαλημ,
[illegible] ἐπισυναγαγειν τα τεκνα σου, ὡς ὀρνις
[illegible] σαλημ δε, ὁρασις εἰρηνης ἑρμηνευεται.
[illegible] τικως, τους εἰρηνικως ἐποπτευσαντας,
[illegible] κλησιν πεπαιδαγωγησθαι. τι ουν; ἠθελη-
[illegible] δυνηθη δε· ποσακις δε, ἡ που; δις, δια
[illegible], και δια της παρουσιας. πολυτροπον μεν
[illegible] ἡ Ποσακις ἐνδεικνυται λεξις, και καθ᾽ ἑνα
[illegible] ποιοτητος τε και ποσοτητος παντως σωζει
[illegible] τω χρονω, ἐν τε τω αἰωνι· Οτι Πνευμα Κυ-
[illegible] την οἰκουμενην.

[illegible] τις βιαζομενος λεγῃ· Μη προσεχε φαυλῃ γυναι-
[illegible] γαρ ἀποσταζει ἀπο χειλεων γυναικος πορνης·
[illegible] Ελληνικην εἰναι παιδειαν· ἐπακουσατω των ἑξης· Η
[illegible] καιρον λιπαινει σον φαρυγγα, φησι· φιλοσοφια
δε, εὐ κολακευει. τινα τοινυν αἰνισσεται την ἐκπορνευσα-
σαν; ἐπιφερει ῥητως· Της γαρ ἀφροσυνης οἱ ποδες κα-
[illegible] τους χρωμενους αὐτῃ, μετα θανατον εἰς ᾁδην· τα
δε ἰχνη αὐτης, οὐκ ἐρειδεται. μακραν οὖν ποιησον ἀπο
της ἀφρονος ἡδονης την σην ὁδον· Μη ἐπιστῃς θυραις οἰ-
κων αὐτης· ἵνα μη προῃ ἀλλοις την σην ζωην, και ἐπιμαρ-
τυρει· Εἰτα μεταμελησει σοι ἐπι γηρως, ἡνικα ἀν κα-
ταστριβωσι σου σαρκες σωματος. τουτο γαρ τελος της ἀφρο-
νος ἡδονης. και ταυτα μεν ταυτῃ· ὁπηνικα δ᾽ ἀν φῃ,
[illegible]λυς ἰσθι προς ἀλλοτριαν· χρησθαι μεν, οὐκ ἐνδια-
τριβειν

ris, sophistis inaccessam servabis. Atque est quidem una via veritatis, sed in eam, tanquam in fluvium perennem, alia aliunde fluenta influunt. Divine ergo dictum est: *Audi fili mi, & mea verba suscipe, ut sint tibi multæ viæ vitæ: vias enim sapientiæ doceo te, ne te deficiant fontes*, qui ex ipsa terra scaturiunt. Non autem unius tantum justi vias plures salutares recensuit: verum infert alias multorum multas justorum vias, hoc modo id indicans: *Viæ autem justorum splendent sicut lux*. Fuerint autem mandata quoque, & præcedaneæ disciplinæ, viæ & adminicula vitæ. *Hierusalem Hierusalem, quoties volui congregare filios tuos, sicut gallina congregat pullos suos?* Hierusalem autem exponitur *visio pacis*. Significat ergo prophetice eos, qui pacifice res sacras inspexerint, ad vocationem multis modis institui. Quid ergo? *voluit* quidem, non autem potuit. Quot autem modis? aut ubi? Bis: per Prophetas, & per adventum. Multimodam ergo sapientiam ostendit dictio, *Quoties:* & per omnes qualitatis & quantitatis modos cum in tempore, tum etiam in æternitate quosdam omnino servat: *Quoniam Spiritus Domini replevit orbem terræ.*

Quod si quis vim afferens, dicat: *Ne animum adhibe mulieri malæ, mel enim distillat a labiis mulieris meretricis*, Græcam esse dicens eruditionem, audiat quæ deinceps sequuntur: *Quæ ad tempus ungit guttur suum*: philosophia autem non adulatur. Quamnam ergo meretricem significat? Dilucide infert: *Stultitiæ enim pedes deducunt eos, qui ea utuntur, post mortem ad inferos: ejus autem vestigia minime sunt stabilia.* Fac ergo, ut via tua longe absit a stulta voluptate: *Ne steteris ad fores domus ejus, ut non tradat aliis vitam tuam.* Tum adtestatur: *Deinde te pœnitebit in senectute, quando contritæ fuerint carnes tui corporis.* Hic est enim finis stultæ voluptatis. Et hæc quidem ita se habent. Cum autem dixerit: *Ne sis multum apud alienam*, uti quidem,

τριβειν δε και ἐναπομενειν τῃ κοσμικῃ παιδειᾳ παραινει· προπαιδευει γαρ τῳ κυριακῳ λογῳ τα κατα τους προσηκοντας καιρους ἑκαςῃ γενεᾳ συμφεροντως διδομενα. ἠδη γαρ τινες τοις φιλτροις των θεραπαινιδων δελεασθεντες, ὠλιγωρησαν της δεσποινης φιλοσοφιας, και κατεγηρασαν οἱ μεν αὐτων, ἐν μουσικῃ· οἱ δε, ἐν γεωμετριᾳ· ἀλλοι δε, ἐν γραμματικῃ· οἱ πλειςοι δε, ἐν ῥητορικῃ. ἀλλ᾽ ὡς τα ἐγκυκλια μαθηματα συμβαλλεται προς φιλοσοφιαν, την δεσποιναν αὐτων· οὑτω και φιλοσοφια αὐτη προς σοφιας κτησιν συνεργει. ἐςι γαρ ἡ μεν φιλοσοφια, ἐπιτηδευσις σοφιας· ἡ σοφια δε, ἐπιςημη θειων και ἀνθρωπινων, και των τουτων αἰτιων. κυρια τοινυν ἡ σοφια της φιλοσοφιας, ὡς ἐκεινη της προπαιδειας. εἰ γαρ ἐγκρατειαν φιλοσοφια ἐπαγγελλεται γλωσσης τε, και γαςρος, και των ὑπο γαςερα· και ἐςι δι᾽ αὐτην αἱρετη· σεμνοτερα φανειται και κυριωτερα, εἰ Θεου τιμης τε και γνωσεως ἑνεκεν ἐπιτηδευοιτο.

Των εἰρημενων μαρτυριαν παρεξει ἡ Γραφη δια τονδε· Σαῤῥα ςειρα ἠν παλαι, Αβρααμ δε γυνη· μη τικτουσα ἡ Σαῤῥα, την ἑαυτης παιδισκην, ὀνοματι Αγαρ, την Αἰγυπτιαν, εἰς παιδοποιΐαν ἐπιτρεπει τῳ Αβρααμ. ἡ σοφια τοινυν, ἡ τῳ πιςῳ συνοικος· πιςος δε εὐλογισθη Αβρααμ, και δικαιος· ςειρα ἠν ἐτι και ἀτεκνος κατα την γενεαν ἐκεινην, μηδεπω μηδεν ἐναρετον ἀποκυησασα τῳ Αβρααμ· ἠξιου δε εἰκοτως, τον ἠδη καιρον ἐχοντα προκοπης, τῃ κοσμικῃ παιδειᾳ· Αἰγυπτος δε ὁ κοσμος ἀλληγορειται· συνευνασθηναι προτερον· ὑςερον δε, και αὐτῃ προσελθοντα κατα την θειαν προνοιαν, γεννησαι τον Ισαακ. ἑρμηνευει δε ὁ Φιλων, την μεν Αγαρ, παροικησιν· ἐνταυθα γαρ εἰρηται, Μη πολυς ἰσθι προς ἀλλοτριαν·

την

ſed non immorari & permanere in doctrina ſeculari admonet. Verbo enim Domini præparant, ac prius inſtituunt, quæ temporibus convenientibus unicuique generationi utiliter data ſunt. Jam enim quidam ancillarum ineſcati philtris, contemſerunt dominam philoſophiam, & ex ipſis alii quidem conſenuerunt in Muſica, alii vero in Geometria, alii autem in Grammatica, plurimi antem in Rhetorica. Sed quemadmodum liberales, quas vocant ἐγκυκλίους, hoc eſt *circulares*, diſciplinæ, conferunt ad Philoſophiam, quæ eſt ipſorum domina: ita etiam ipſa Philoſophia ad parandam conducit Sapientiam. Eſt enim Philoſophia quidem exercitatio Sapientiæ, Sapientia vero rerum divinarum & humanarum, & cauſarum ipſarum ſcientia. Eſt enim Sapientia domina Philoſophiæ, ſicut illa illius, quæ præcedit, diſciplinæ. Si enim Philoſophia profitetur continentiam & linguæ & ventris, & eorum quæ ſunt ſub ventrem, & eſt propter ſe eligenda: at multo videbitur venerabilior & præſtantior, ſi exerceatur propter Dei honorem & cognitionem.

Eorum autem, quæ dicta ſunt, per hæc præbebit Scriptura teſtimonium. Sara erat olim ſterilis, Abrahæ uxor: cum autem non pareret Sara, ancillam ſuam nomine Agar Ægyptiam permittit Abrahæ ad liberorum ſuſceptionem. Sapientia ergo, quæ cum fideli cohabitat (fidelis autem & juſtus reputatus eſt Abraham) erat adhuc ſterilis & ſine liberis in illa generatione, ut quæ nihil adhuc Abrahæ, quod eſſet ex virtute, peperiſſet. Merito autem volebat, ut qui etiamnum in progreſſu erat, cum mundana diſciplina (per Ægyptum autem allegorice ſignificatur mundus) prius congrederetur, poſtea autem ad ſe quoque accedens divina providentia gigneret Iſaac. Interpretatur autem Philo Agar quidem *incolatum*: hic enim dictum eſt, *Ne multum ſis apud alienam*: Saram autem, *meum principatum*. Licet ergo ei, qui diſciplinis prius

την Σαῤῥαν δε, ἀρχη μου. ἐνεςιν οὐν, προπαιδευθεντα, ἐπι την ἀρχικωτατην σοφιαν ἐλθειν· ἀφ' ἡς το Ισραηλιτικον γενος αὐξεται· ἐξ ὡν δεικνυται, διδακτικην εἰναι την σοφιαν, ἡν μετηλθεν Αβρααμ, ἐκ της των οὐρανιων θεας μετιων εἰς την κατα Θεον πιςιν τε και δικαιοσυνην. Ισαακ δε, το αὐτομαθες ἐνδεικνυται· διο και Χριςου τυπος εὑρισκεται. οὑτος, μιας γυναικος ἀνηρ, της Ρεβεκκας· ἡν ὑπομονην μεταφραζουσιν· πλειοσι δε συνερχεσθαι ὁ Ιακωβ λεγεται· ὡς ἀν ἀσκητης ἑρμηνευομενος· δια πλειονων δε και διαφεροντων αἱ ἀσκησεις δογματων· ὁθεν και Ισραηλ, οὑτος μετονομαζεται, ὁ τῳ ὀντι διορατικος, ὡς ἀν πολυπειρος τε και ἀσκητικος. Εἰη δ' ἀν τι και ἀλλο δηλουμενον δια των τριων προπατορων, κυριαν εἰναι την σφραγιδα της γνωσεως, ἐκ φυσεως, και μαθησεως, και ἀσκησεως συνεςωσαν.

Εχοις δ' ἀν και ἀλλην εἰκονα των εἰρημενων, την Θημαρ ἐπι τριοδε καθεσθεισαν, και πορνης δοξαν παρασχουσαν· ἡν ὁ φιλομαθης Ιεδας· δυνατος δε ἑρμηνευεται· ὁ μηδεν ἀσκεπτον και ἀδιερευνητον καταλιπων, ἐπεσκεψατο, και προς αὐτην ἐξεκλινεν, σωζων την προς τον Θεον ὁμολογιαν. Δια τετο και ὁ Αβρααμ, παραζηλωσης της Σαῤῥας την Αγαρ παρευδοκιμεσαν αὐτην, ὡς ἀν το χρησιμον ἐκλεξαμενος μονον της κοσμικης φιλοσοφιας, Ιδε ἡ παιδισκη ἐν ταις χερσι σε· χρω αὐτῃ ὡς ἀν σοι ἀρεςον ᾐ, φησι· δηλων ὁτι, ἀσπαζομαι μεν την κοσμικην παιδειαν, και ὡς νεωτεραν, και ὡς συνθεραπαινιδα· την δε ἐπιςημην την σην, ὡς τελειαν δεσποιναν, τιμω και σεβω. Και ἐκακωσεν αὐτην Σαῤῥα· ἰσον τῳ, ἐσωφρονισε και ἐνεθετησεν. εὐ γεν εἰρηται, Παιδειας Θεε, υἱε, μη ὀλιγωρει· μηδε ἐκλυε ὑπ' αὐτε ἐλεγχομενος. ὁν

γαρ

est institutus; venire ad Sapientiam, quæ vel maxime principatum obtinet, ex qua crescit genus Israeliticum. Ex quibus ostenditur Sapientiam esse doctrina comparabilem, ad quam pervenit Abraham, ex contemplatione cœlestium transiens ad eam, quæ ex Deo est, fidem & justitiam. Per Isaac autem id, quod *per se didicit*, indicatur. Quare etiam Christi typus invenitur. Is fuit vir unius uxoris, nempe Rebeccæ, quam transferunt *tolerantiam*. Dicitur autem Jacob congredi cum pluribus, ut qui exponatur *exercitator*. Fiunt autem exercitationes per plura & differentia dogmata. Unde hic etiam nominatur Israel, qui revera est vi *perspiciendi* præditus, ut qui sit multarum rerum peritus, & ad exercendum accommodatus. Fuerit etiam aliquid aliud, quod significatur per tres illos priores patres, nempe esse firmum ac validum cognitionis signaculum, quod constat ex natura, & doctrina, & exercitatione.

Habueris autem etiam aliam eorum, quæ dicta sunt, similitudinem, Thamar, quæ sedit in trivio, & visa est esse meretrix, quam studiosus Judas (exponitur autem *potens*) qui nihil relinquit, quod non consideret ac scrutetur, consideravit, & ad eam declinavit, servans eam, quam habuit, in Deum *confessionem*. Unde etiam Abraham, cum Sara æmularetur Agar, quæ erat in majori quam ipsa existimatione, ut qui secularis Philosophiæ solum id, quod est utile, elegisset, *Ecce*, inquit, *ancilla in manibus tuis, utere ea ut lubet*. Quasi diceret: Secularem quidem amplector doctrinam, & ut juniorem, & ut conservam: scientiam autem tuam, ut perfectam dominam, honoro & colo. *Et afflixit eam Sara*, quod perinde est, ac correxit & admonuit. Recte itaque dictum est: *Noli negligere disciplinam Domini, neque defatigeris cum ab eo argueris. Quem enim diligit Dominus, castigat: flagellat autem omnem filium, quem recipit*. Ac prædictæ

γαρ ἀγαπᾳ Κυριος, παιδευει· μαςιγει δε παντα υἱον, ὁν παραδεχεται. Κατ' ἀλλως μεν τοι γε τοπως ἐξεταζομεναι αἱ προειρημεναι γραφαι, ἀλλα μυςηρια μηνυεσι παρεςαναι. φαμεν τοινυν ἐνθενδε γυμνῳ τῳ λογῳ, την φιλοσοφιαν ζητησιν ἐχειν περι ἀληθειας και της των ὀντων φυσεως· ἀληθεια δε αὑτη, περι ἡς ὁ Κυριος αὐτος εἰπεν, Ἐγω εἰμι ἡ ἀληθεια· την τε αὖ προπαιδειαν της ἐν Χριςῳ ἀναπαυσεως, γυμναζειν τον νεν, και διεγειρειν την συνεσιν, ἀγχινοιαν γεννωσαν ζητητικην δια φιλοσοφιας ἀληθες, ἡν εὑροντες, μαλλον δε εἰληφοτες, παρ' αὐτης της ἀληθειας ἐχεσιν οἱ μυςαι.

ς. Πολλα δ' ἡ ἑτοιμοτης προς το τα δεοντα ὁρᾳν δια της προγυμνασιας συμβαλλεται. εἰη δ' ἀν γυμνασια τῳ νῳ, τα νοητα. τριττη δε ἡ τετων φυσις, ἐν τε ποσοις, και πηλικοις, και λεκτοις θεωρεμενη. ὁ γαρ ἀπο των ἀποδειξεων λογος, ἀκριβη πιςιν ἐντιθησι τῃ ψυχῃ τε παρακολεθεντος, ὡςε μηδ' ἀν ἀλλως ἐχειν το ἀποδειχθεν οἰεσθαι· τοις τε αὖ δι' ἀπατην ὑποτρεχεσιν ἡμιν, ὑποπιπτειν ἐκ ἐᾳ. ἐν τετοις ἐν τοις μαθημασιν ἐκκαθαιρεται τε των αἰσθητων, και αναζωπυρεται ἡ ψυχη, ἱνα δη ποτε ἀληθειαν διϊδειν δυνηθῃ. τροφη γαρ, και ἡ παιδευσις ἡ χρηςη σωζομενη, φυσεις ἀγαθας ποιει· και αἱ φυσεις αἱ χρηςαι, τοιαυτης παιδειας ἀντιλαμβανομεναι, ἐτι βελτιες των προτερον φυονται, εἰς τε τα ἀλλα, και εἰς το γενναν, ὡςπερ και ἐν τοις ἀλλοις ζωοις. διο και φησιν· Ἰθι προς τον μυρμηκα, ὠ ὀκνηρε· και γενε ἐκεινε σοφωτερος· ὁς πολλην και παντοδαπην ἐν τῳ ἀμητῳ παρατιθεται προς την τε χειμωνος ἀπειλην την τροφην· ἡ πορευθητι προς την μελισσαν, και μαθε ὡς ἐργατις ἐςι. και αὐτη γαρ παντα τον λειμωνα ἐπινεμομενη, ἐν κηριον γεννᾳ. Εἰ δε ἐν τῳ ταμιειῳ εὐχῃ, ὡς ὁ Κυριος ἐδιδαξε πνευματι προσκυνειν, ἐκ ἐτι περι τον οἰκον εἰη ἀν μονη ἡ οἰκονομια, ἀλλα και περι την ψυχην, τινα τε ἐπινεμητεον αὐτῃ, και ὁπως, και ὁποσον· τινα τε ἀποθετεον και ἐπιθησαυριςεον εἰς αὐτην· και ὁτε ταυτα προκομιςεον, και προς ἐςινας. ἐ γαρ φυσει, μαθησει δε, οἱ

καλοι

idem Scripturæ, cum eas in aliis locis examinabi-
is, alia mysteria repræsentare comperientur. Hic
ro id solum dicimus, quod Philosophia inquisitio-
m veritatis & naturæ rerum contineat: hæc autem
: veritas, de qua ipse dixit Dominus, *Ego sum veri-*
:. Et rursus, quod disciplina, quæ præcedit eam,
æ est in Christo, quietem, exerceat mentem & ex-
et intelligentiam, generando ingenii acumen ap-
m ad inquirendum per veram Philosophiam, quam
ventam, vel potius acceptam, mystæ habent ab ip-
Veritate.

VI. Multum autem confert ea promtitudo, quam
ævia exercitatio conciliat, ad videndum ea, quæ
ortet: mentis autem fuerint exercitatio ea, quæ
ente possunt percipi. Triplex autem eorum natu-
, quæ in quantis continuis, & quantis discretis, &
, quæ sunt dicenda, consideratur. Quæ enim ex
monstrationibus conficitur oratio, perfectam ani-
e fidem facit ejus, quod consequitur, ut non pu-
: id, quod demonstratum est, aliter se habere: nec
it ut iis succumbat, quæ nobis per fraudem incur-
nt. In his ergo disciplinis a sensilibus expurgatur
excitatur anima, ut possit veritatem perspicere.
ctus enim, & bona eruditio, si servetur, bonas
icit naturas: & bonæ naturæ talem suscipientes di-
plinam, fiunt adhuc prioribus meliores, cum ad
a, tum ad gignendum, quemadmodum in aliis ani-
alibus. Unde etiam dicit: *Vade ad formicam, o pi-*
r, & efficere illa sapientior, quæ *multum* & omnis ge-
ris *nutrimentum recondit tempore messis* adversus minas
emis: aut, Vade ad apem, & disce quam laboriosa
: ipsa enim omne pratum depascens, unum favum
nerat. Si autem *oras in cella*, sicut docuit Domi-
is *adorare spiritu*, non utique cura tua solum circa
mum versabitur, sed etiam circa animam, quænam
t ei tribuenda, & quemadmodum, & quantum; &

quæ-

τεχνης, δια ἐπισημης, δια πισεως, δια προφητειας, την ἑαυτης ἐνδεικνυμενην δυναμιν εἰς την ἡμετεραν εὐεργεσιαν· Οτι πασα σοφια παρα Κυριȣ, και μετ' αὐτȣ ἐσιν εἰς τον αἰωνα· ἡ φησιν ἡ τȣ Ιησȣ σοφια. Εαν γαρ την φρονησιν την τε αἰσθησιν ἐπικαλεσῃ μεγαλῃ τῃ φωνῃ, και ζητησῃς αὐτην ὡσπερ ἀργυριȣ θησαυρȣς, και προθυμως ἐξιχνιασῃς, νοησεις θεοσεβειαν, και αἰσθησιν θειαν εὑρησεις. προς ἀντιδιασολην της κατα φιλοσοφιαν αἰσθησεως, εἰρηκεν ὁ προφητης, ἡν μεγαλοφυως και μεγαλοπρεπως ἐξερευναν διδασκει, εἰς την ἐπι την θεοσεβειαν προκοπην. ἀντεθηκεν ȣν αὐτῃ την ἐν θεοσεβειᾳ αἰσθησιν, την γνωσιν αἰνισσομενος, και ταδε λεγων· Ο γαρ Θεος διδωσι σοφιαν ἐκ τȣ ἑαυτȣ σοματος, αἰσθησιν τε ἁμα και φρονησιν· και θησαυριζει δικαιος βοηθειαν· τοις γαρ ὑπο φιλοσοφιας δεδικαιωμενοις, βοηθεια θησαυριζεται και ἡ εἰς θεοσεβειαν συναισθησις.

ε. Ην μεν ȣν προς της τȣ Κυριȣ παρȣσιας εἰς δικαιοσυνην Ελλησιν ἀναγκαια φιλοσοφια· νυνι δε χρησιμη προς θεοσεβειαν γινεται, προπαιδεια τις ȣσα τοις την πισιν δι' ἀποδειξεως καρπȣμενοις· ὁτι ὁ πȣς σȣ, φησιν, ȣ μη προσκοψῃ, ἐπι την προνοιαν τα καλα ἀναφεροντος, ἐαν τε Ελληνικα ἡ, ἐαν τε ἡμετερα. παντων μεν γαρ αἰτιος των καλων ὁ Θεος· ἀλλα των μεν, κατα προηγȣμενον, ὡς της τε διαθηκης της παλαιας, και της νεας· των δε, κατ' ἐπακολȣθημα, ὡς της φιλοσοφιας. ταχα δε και προηγȣμενως τοις Ελλησιν ἐδοθη τοτε, πριν ἡ τον Κυριον καλεσαι και τȣς Ελληνας· ἐπαιδαγωγει γαρ και αὐτη το Ελληνικον, ὡς ὁ νομος τȣς Εβραιȣς. εἰς Χρισον. προπαρασκευαζει τοινυν ἡ φιλοσοφια, προοδοποιȣσα τον ὑπο Χρισȣ τελειȣμενον. Αὐτικα την σοφιαν, ὁ Σαλομων, περιχαρακωσον, φησιν· και ὑπερυψωσει σε· σεφανῳ δε τρυφης ὑπερασπισει σε· ἐπει και συ τῳ θριγκῳ ὑπεροχυρωσας αὐτην δια φιλοσοφιας και πολυτελειας ὀρθης, ἀνεπιβατον τοις σοφισαις τηρησαις. μια μεν ȣν ἡ της ἀληθειας

ſtolus *multiformem* dixit *Dei ſapientiam*, ut quæ *multifariam multisque modis*, per artem, per ſcientiam, per fidem, per Prophetiam, ſuam oſtentat potentiam ad noſtrum beneficium. *Quoniam omnis ſapientia a Domino, & cum ipſo eſt in ſecula*, ut dicit Jeſu ſapientia. *Si enim prudentiam & ſenſum magna voce invocaveris, & eam quæſieris, ſicut argenti theſauros, & promto & alacri animo inveſtigaris, intelliges Dei cultum, & ſenſum divinum invenies.* Quod dixit Propheta, ut hunc diſtingueret a ſenſu, qui in philoſophia verſatur, quem præclare ac magnanime inveſtigare jubet, utpote ad profectus in pietate faciendos utilem. Huic itaque eum, qui in pietate verſatur, ſenſum oppoſuit, quo religionis ſcientiam innuit, his verbis: *Deus enim dat ſapientiam ex ore ſuo, & ſenſum ſimul & prudentiam, & juſtis inſtar theſauri recondit auxilium.* Iis enim, qui a philoſophia fuere juſtificati, auxilium reconditur ea quoque conſenſio, quæ ducit ad pietatem in Deum.

V. Atque erat quidem ante Domini adventum philoſophia Græcis neceſſaria ad juſtitiam: nunc autem eſt utilis ad pietatem, cui neceſſario præmittenda eſt ab iis, qui fidem ex demonſtratione percipiunt. Quoniam *pes*, inquit, *tuus non offenderit*, ſi quæ bona ſunt, ad Dei providentiam referas, ſive Græca ſint, ſive noſtra. Omnium enim bonorum Deus eſt cauſa: ſed aliorum quidem principaliter, ut Teſtamenti veteris & novi: aliorum autem per conſequentiam, ſicut philoſophiæ. Quam tamen veriſimile eſt, ipſum Græcis per ſe dediſſe, priusquam Dominus Græcos quoque vocaſſet. Nam ipſa quoque Græcos *Pædagogi more docebat*, ſicut *lex* Hebræos, *ad Chriſtum.* Præparat ergo philoſophia, ei viam muniens, qui a Chriſto perficitur. *Jam ſapientiam*, inquit Salomon, *vallo circumda, & te exaltabit, corona autem voluptatis te proteget.* Nam cum tu eam philoſophia, & multo prudenti rectoque ejusmodi ſumtu, tanquam lorica, munie-

θειας ὁδος· ἀλλ' εἰς αὐτην καθαπερ εἰς ἀεναον ποταμον, ἐκρευσι τα ῥειθρα ἀλλα ἀλλοθεν. ἐνθεως ἐν ἀρα εἰρηται. Ακυε υἱε με· και δεξαι ἐμυς λογυς, φησιν· ἱνα σοι γενωνται πολλαι ὁδοι βιυ· ὁδυς γαρ σοφιας διδασκω σε, ὁπως μη ἐκλιπωσιν σε αἱ πηγαι αἱ της αὐτης ἐκβλυζυσαι γης. ὐ δη μονον ἑνος τινος δικαιυ ὁδυς πλειονας σωτηριυς κατελεξεν· ἐπιφερει δε ἀλλας πολλων πολλας δικαιων ὁδυς, μηνυων ὡδε πως· Αἱ δε ὁδοι των δικαιων ὁμοιως φωτι λαμπυσιν. εἰεν δ' ἀν και αἱ ἐντολαι και αἱ προπαιδειαι, ὁδοι και ἀφορμαι τυ βιυ. Ιερυσαλημ Ιερυσαλημ, ποσακις ἠθελησα ἐπισυναγαγειν τα τεκνα συ, ὡς ὀρνις τυς νεοσσυς; Ιερυσαλημ δε, ὁρασις εἰρηνης ἑρμηνευεται. δηλοι τοινυν προφητικως, τυς εἰρηνικως ἐποπτευσαντας, πολυτροπως εἰς κλησιν πεπαιδαγωγησθαι. τι ὐν; ἠθελησε μεν, ὐκ ἠδυνηθη δε· ποσακις δε, ἠ πυ; δις, δια τε προφητων, και δια της παρυσιας. πολυτροπον μεν ὐν την σοφιαν ἡ Ποσακις ἐνδεικνυται λεξις, και καθ' ἑνα ἑκαςον τροπον ποιοτητος τε και ποσοτητος παντως σωζει τινας, ἐν τε τῳ χρονῳ, ἐν τε τῳ αἰωνι· Οτι Πνευμα Κυριυ πεπληρωκε την οἰκυμενην.

Κἀν τις βιαζομενος λεγῃ· Μη προσεχε φαυλῃ γυναικι· μελι γαρ ἀποςαζει ἀπο χειλεων γυναικος πορνης· την Ελληνικην εἰναι παιδειαν· ἐπακυσατω των ἑξης· Η προς καιρον λιπαινει σον φαρυγγα, φησι· Φιλοσοφια δε, οὐ κολακευει. τινα τοινυν αἰνισσεται την ἐκπορνευσασαν; ἐπιφερει ῥητως· Της γαρ ἀφροσυνης οἱ ποδες καταγυσι τυς χρωμενυς αὐτῃ, μετα θανατον εἰς ᾁδην· τα δε ἰχνη αὐτης, ὐκ ἐρειδεται. μακραν οὐν ποιησον ἀπο της ἀφρονος ἡδονης την σην ὁδον· Μη ἐπιςῃς θυραις οἰκων αὐτης· ἱνα μη προῃ ἀλλοις την σην ζωην. και ἐπιμαρτυρει· Εἰτα μεταμελησει σοι ἐπι γηρως, ἡνικα ἀν κατατριβωσι συ σαρκες σωματος. τυτο γαρ τελος της ἀφρονος ἡδονης. και ταυτα μεν ταυτῃ· ὁπηνικα δ' ἀν φῃ, Μη πολυς ἰσθι προς ἀλλοτριαν· χρησθαι μεν, ὐκ ἐνδιατριβειν

ris, sophistis inaccessam servabis. Atque est quidem una via veritatis, sed in eam, tanquam in fluvium perennem, alia aliunde fluenta influunt. Divine ergo dictum est: *Audi fili mi, & mea verba suscipe, ut sint tibi multæ viæ vitæ: vias enim sapientiæ doceo te, ne te deficiant fontes*, qui ex ipsa terra scaturiunt. Non autem unius tantum justi vias plures salutares recensuit: verum infert alias multorum multas justorum vias, hoc modo id indicans: *Viæ autem justorum splendent sicut lux.* Fuerint autem mandata quoque, & præcedaneæ disciplinæ, viæ & adminicula vitæ. *Hierusalem Hierusalem, quoties volui congregare filios tuos, sicut gallina congregat pullos suos?* Hierusalem autem exponitur *visio pacis.* Significat ergo prophetice eos, qui pacifice res sacras inspexerint, ad vocationem multis modis institui. Quid ergo? *voluit* quidem, non autem potuit. Quot autem modis? aut ubi? Bis: per Prophetas, & per adventum. Multimodam ergo sapientiam ostendit dictio, *Quoties:* & per omnes qualitatis & quantitatis modos cum in tempore, tum etiam in æternitate quosdam omnino servat: *Quoniam Spiritus Domini replevit orbem terræ.*

Quod si quis vim afferens, dicat: *Ne animum adhibe mulieri malæ, mel enim distillat a labiis mulieris meretricis*, Græcam esse dicens eruditionem, audiat quæ deinceps sequuntur: *Quæ ad tempus ungit guttur suum:* philosophia autem non adulatur. Quamnam ergo meretricem significat? Dilucide infert: *Stultitiæ enim pedes deducunt eos, qui ea utuntur, post mortem ad inferos: ejus autem vestigia minime sunt stabilia.* Fac ergo, ut via tua longe absit a stulta voluptate: *Ne steteris ad fores domus ejus, ut non tradat aliis vitam tuam.* Tum adtestatur: *Deinde te pœnitebit in senectute, quando contritæ fuerint carnes tui corporis.* Hic est enim finis stultæ voluptatis. Et hæc quidem ita se habent. Cum autem dixerit: *Ne sis multum apud alienam*, uti quidem,

τριβειν δε και εναπομενειν τη κοσμικη παιδεια παραινει· προπαιδευει γαρ τῳ κυριακῳ λογῳ τα κατα τους προσηκοντας καιρους εκαστη γενεα συμφεροντως δεδομενα. ηδη γαρ τινες τοις φιλτροις των θεραπαινιδων δελεασθεντες, ωλιγωρησαν της δεσποινης φιλοσοφιας, και κατεγηρασαν οἱ μεν αὐτων, ἐν μουσικη· οἱ δε, ἐν γεωμετρια· αλλοι δε, ἐν γραμματικη· οἱ πλειστοι δε, ἐν ῥητορικη. ἀλλ' ὡς τα εγκυκλια μαθηματα συμβαλλεται προς φιλοσοφιαν, την δεσποιναν αὐτων· οὑτω και φιλοσοφια αὐτη προς σοφιας κτησιν συνεργει. ἐστι γαρ ἡ μεν φιλοσοφια, ἐπιτηδευσις σοφιας· ἡ σοφια δε, ἐπιστημη θειων και ἀνθρωπινων, και των τουτων αἰτιων. κυρια τοινυν ἡ σοφια της φιλοσοφιας, ὡς ἐκεινη της προπαιδειας. ει γαρ ἐγκρατειαν φιλοσοφια ἐπαγγελλεται γλωσσης τε, και γαστρος, και των ὑπο γαστερα· και ἐστι δι' αὐτην αἱρετη· σεμνοτερα φανειται και κυριωτερα, εἰ Θεου τιμης τε και γνωσεως ἑνεκεν ἐπιτηδευοιτο.

Των εἰρημενων μαρτυριαν παρεξει ἡ Γραφη δια τωνδε· Σαῤῥα στειρα ἠν παλαι, Αβρααμ δε γυνη· μη τικτουσα ἡ Σαῤῥα, την ἑαυτης παιδισκην, ὀνοματι Αγαρ, την Αἰγυπτιαν, εἰς παιδοποιΐαν ἐπιτρεπει τῳ Αβρααμ. ἡ σοφια τοινυν, ἡ τῳ πιστῳ συνοικος· πιστος δε εὐλογισθη Αβρααμ, και δικαιος· στειρα ἠν ἐτι και ἀτεκνος κατα την γενεαν ἐκεινην, μηδεπω μηδεν ἐναρετον ἀποκυησασα τῳ Αβρααμ· ἠξιου δε εἰκοτως, τον ἠδη καιρον ἐχοντα προκοπης, τη κοσμικη παιδεια· Αἰγυπτος δε ὁ κοσμος ἀλληγορειται· συνευνασθηναι προτερον· ὑστερον δε, και αὐτη προσελθοντα κατα την θειαν προνοιαν, γεννησαι τον Ισαακ. ἑρμηνευει δε ὁ Φιλων, την μεν Αγαρ, παροικησιν· ἐνταυθα γαρ εἰρηται, Μη πολυς ἰσθι προς ἀλλοτριαν·

την

ſed non immorari & permanere in doctrina ſeculari admonet. Verbo enim Domini præparant, ac prius inſtituunt, quæ temporibus convenientibus unicuique generationi utiliter data ſunt. Jam enim quidam ancillarum ineſcati philtris, contemſerunt dominam philoſophiam, & ex ipſis alii quidem conſenuerunt in Muſica, alii vero in Geometria, alii autem in Grammatica, plurimi antem in Rhetorica. Sed quemadmodum liberales, quas vocant ἐγκυκλίους, hoc eſt *circulares*, diſciplinæ, conferunt ad Philoſophiam, quæ eſt ipſorum domina: ita etiam ipſa Philoſophia ad parandam conducit Sapientiam. Eſt enim Philoſophia quidem exercitatio Sapientiæ, Sapientia vero rerum divinarum & humanarum, & cauſarum ipſarum ſcientia. Eſt enim Sapientia domina Philoſophiæ, ſicut illa illius, quæ præcedit, diſciplinæ. Si enim Philoſophia profitetur continentiam & linguæ & ventris, & eorum quæ ſunt ſub ventrem, & eſt propter ſe eligenda: at multo videbitur venerabilior & præſtantior, ſi exerceatur propter Dei honorem & cognitionem.

Eorum autem, quæ dicta ſunt, per hæc præbebit Scriptura teſtimonium. Sara erat olim ſterilis, Abrahæ uxor: cum autem non pareret Sara, ancillam ſuam nomine Agar Ægyptiam permittit Abrahæ ad liberorum ſuſceptionem. Sapientia ergo, quæ cum fideli cohabitat (fidelis autem & juſtus reputatus eſt Abraham) erat adhuc ſterilis & ſine liberis in illa generatione, ut quæ nihil adhuc Abrahæ, quod eſſet ex virtute, peperiſſet. Merito autem volebat, ut qui etiamnum in progreſſu erat, cum mundana diſciplina (per Ægyptum autem allegorice ſignificatur mundus) prius congrederetur, poſtea autem ad ſe quoque accedens divina providentia gigneret Iſaac. Interpretatur autem Philo Agar quidem *incolatum*: hic enim dictum eſt, *Ne multum ſis apud alienam*: Saram autem, *meum principatum*. Licet ergo ei, qui diſciplinis prius

την Σαῤῥαν δε, ἀρχη μου. ἐνεςιν οὐν, προπαιδευθεντα, ἐπι την ἀρχικωτατην σοφιαν ἐλθειν· ἀφ' ἡς το Ισραηλιτικον γενος αὐξεται· ἐξ ὡν δεικνυται, διδακτικην εἰναι την σοφιαν, ἡν μετηλθεν Αβρααμ, ἐκ της των οὐρανιων θεας μετιων εἰς την κατα Θεον πιςιν τε και δικαιοσυνην. Ισαακ δε, το αὐτομαθες ἐνδεικνυται· διο και Χριςου τυπος εὑρισκεται. οὑτος, μιας γυναικος ἀνηρ, της Ρεβεκκας· ἡν ὑπομονην μεταφραζουσιν· πλειοσι δε συνερχεσθαι ὁ Ιακωβ λεγεται· ὡς ἀν ἀσκητης ἑρμηνευομενος· δια πλειονων δε και διαφεροντων αἱ ἀσκησεις δογματων· ὁθεν και Ισραηλ, οὑτος μετονομαζεται, ὁ τῳ ὀντι διορατικος, ὡς ἀν πολυπειρος τε και ἀσκητικος. Εἰη δ' ἀν τι και ἀλλο δηλουμενον δια των τριων προπατορων, κυριαν εἰναι την σφραγιδα της γνωσεως, ἐκ φυσεως, και μαθησεως, και ἀσκησεως συνεςωσαν.

Εχοις δ' ἀν και ἀλλην εἰκονα των εἰρημενων, την Θημαρ ἐπι τριοδε καθεσθεισαν, και πορνης δοξαν παρασχουσαν· ἡν ὁ φιλομαθης Ιεδας· δυνατος δε ἑρμηνευεται· ὁ μηδεν ἀσκεπτον και ἀδιερευνητον καταλιπων, ἐπεσκεψατο, και προς αὐτην ἐξεκλινεν, σωζων την προς τον Θεον ὁμολογιαν. Δια τετο και ὁ Αβρααμ, παραζηλωσης της Σαῤῥας την Αγαρ παρευδοκιμεσαν αὐτην, ὡς ἀν το χρησιμον ἐκλεξαμενος μονον της κοσμικης φιλοσοφιας, Ιδε ἡ παιδισκη ἐν ταις χερσι σε· χρω αὐτη ὡς ἀν σοι ἀρεςον ᾐ, φησι· δηλων ὁτι, ἀσπαζομαι μεν την κοσμικην παιδειαν, και ὡς νεωτεραν, και ὡς συνθεραπαινιδα· την δε ἐπιςημην, την σην, ὡς τελειαν δεσποιναν, τιμω και σεβω. Και ἐκακωσεν αὐτην Σαῤῥα· ἰσον τῳ, ἐσωφρονισε και ἐνεθετησεν. εὐ γεν εἰρηται, Παιδειας Θεε, υἱε, μη ὀλιγωρει· μηδε ἐκλυε ὑπ' αὐτε ἐλεγχομενος. ὁν γαρ

est institutus; venire ad Sapientiam, quæ vel maxime principatum obtinet, ex qua crescit genus Israeliticum. Ex quibus ostenditur Sapientiam esse doctrina comparabilem, ad quam pervenit Abraham, ex contemplatione cœlestium transiens ad eam, quæ ex Deo est, fidem & justitiam. Per Isaac autem id, quod *per se didicit*, indicatur. Quare etiam Christi typus invenitur. Is fuit vir unius uxoris, nempe Rebeccæ, quam transferunt *tolerantiam*. Dicitur autem Jacob congredi cum pluribus, ut qui exponatur *exercitator*. Fiunt autem exercitationes per plura & differentia dogmata. Unde hic etiam nominatur Israel, qui revera est vi *perspiciendi* præditus, ut qui sit multarum rerum peritus, & ad exercendum accommodatus. Fuerit etiam aliquid aliud, quod significatur per tres illos priores patres, nempe esse firmum ac validum cognitionis signaculum, quod constat ex natura, & doctrina, & exercitatione.

Habueris autem etiam aliam eorum, quæ dicta sunt, similitudinem, Thamar, quæ sedit in trivio, & visa est esse meretrix, quam studiosus Judas (exponitur autem *potens*) qui nihil relinquit, quod non consideret ac scrutetur, consideravit, & ad eam declinavit, servans eam, quam habuit, in Deum *confessionem*. Unde etiam Abraham, cum Sara æmularetur Agar, quæ erat in majori quam ipsa existimatione, ut qui secularis Philosophiæ solum id, quod est utile, elegisset, *Ecce*, inquit, *ancilla in manibus tuis, utere ea ut lubet.* Quasi diceret: Secularem quidem amplector doctrinam, & ut juniorem, & ut conservam: scientiam autem tuam, ut perfectam dominam, honoro & colo. *Et afflixit eam Sara*, quod perinde est, ac correxit & admonuit. Recte itaque dictum est: *Noli negligere disciplinam Domini, neque defatigeris cum ab eo argueris, Quem enim diligit Dominus, castigat: flagellat autem omnem filium, quem recipit.* Ac prædictæ

γαρ ἀγαπᾳ Κυριος, παιδευει· μαςιγοι δε παντα υἱον, ὃν παραδεχεται. Κατ᾽ ἀλλυς μεν τοι γε τοπυς ἐξεταζομεναι αἱ προειρημεναι γραφαι, ἀλλα μυςηρια μηνυυσι παρεςαναι. φαμεν τοινυν ἐνθενδε γυμνῳ τῳ λογῳ, την φιλοσοφιαν ζητησιν ἐχειν περι ἀληθειας και της των ὀντων φυσεως· ἀληθεια δε αὑτη, περι ἡς ὁ Κυριος αὐτος εἰπεν, Ἐγω εἰμι ἡ ἀληθεια· την τε αὖ προπαιδειαν της ἐν Χριςῳ αναπαυσεως, γυμναζειν τον νυν, και διεγειρειν την συνεσιν, ἀγχινοιαν γεννωσαν ζητητικην δια φιλοσοφιας ἀληθυς, ἡν εὑροντες, μαλλον δε εἰληφοτες, παρ᾽ αὐτης της ἀληθειας ἐχυσιν οἱ μυςαι.

ς. Πολλα δ᾽ ἡ ἑτοιμοτης προς το τα δεοντα ὁρᾳν δια της προγυμνασιας συμβαλλεται. εἰη δ᾽ ἀν γυμνασια τῳ νῳ, τα νοητα. τριττη δε ἡ τυτων φυσις, ἐν τε ποσοις, και πηλικοις, και λεκτοις θεωρυμενη. ὁ γαρ ἀπο των ἀποδειξεων λογος, ἀκριβη πιςιν ἐντιθησι τη ψυχῃ τυ παρακολυθυντος, ὡςε μηδ᾽ ἀν ἀλλως ἐχειν το ἀποδειχθεν οἰεσθαι· τοις τε αὖ δι᾽ ἀπατην ὑποτρεχυσιν ἡμιν, ὑποπιπτειν ὐκ ἐα. ἐν τυτοις ὖν τοις μαθημασιν ἐκκαθαιρεται τε των αἰσθητων, και αναζωπυρυται ἡ ψυχη, ἱνα δη ποτε ἀληθειαν διιδειν δυνηθῃ. τροφη γαρ, και ἡ παιδευσις ἡ χρηςη σωζομενη, φυσεις ἀγαθας ποιει· και αἱ φυσεις αἱ χρηςαι, τοιαυτης παιδειας ἀντιλαμβανομεναι, ἐτι βελτιυς των προτερον φυονται, εἰς τε τα ἀλλα, και εἰς το γενναν, ὡςπερ και ἐν τοις ἀλλοις ζωοις. διο και φησιν· Ἰθι προς τον μυρμηκα, ὦ ὀκνηρε· και γενυ ἐκεινυ σοφωτερος· ὁς πολλην και παντοδαπην ἐν τῳ ἀμητῳ παρατιθεται προς την τε χειμωνος ἀπειλην την τροφην· ἡ πορευθητι προς την μελισσαν, και μαθε ὡς ἐργατις ἐςι. και αὐτη γαρ παντα τον λειμωνα ἐπινεμομενη, ἐν κηριον γεννᾳ. Εἰ δε ἐν τῳ ταμιειῳ εὐχῃ, ὡς ὁ Κυριος ἐδιδαξε πνευματι προσκυνειν, ὐκ ἐτι περι τον οἰκον εἰη ἀν μονη ἡ οἰκονομια, ἀλλα και περι την ψυχην, τινα τε ἐπινεμητεον αὐτῃ, και ὁπως, και ὁποσον· τινα τε ἀποθετεον και ἐπιθησαυριςεον εἰς αὐτην· και ὁτε ταυτα προκομιςεον, και προς ὑςινας. ὐ γαρ φυσει, μαθησει δε, οἱ

καλοι

quidem Scripturæ, cum eas in aliis locis examinabimus, alia mysteria repræsentare comperientur. Hic vero id solum dicimus, quod Philosophia inquisitionem veritatis & naturæ rerum contineat: hæc autem est veritas, de qua ipse dixit Dominus, *Ego sum veritas*. Et rursus, quod disciplina, quæ præcedit eam, quæ est in Christo, quietem, exerceat mentem & excitet intelligentiam, generando ingenii acumen aptum ad inquirendum per veram Philosophiam, quam inventam, vel potius acceptam, mystæ habent ab ipsa Veritate.

VI. Multum autem confert ea promtitudo, quam prævia exercitatio conciliat, ad videndum ea, quæ oportet: mentis autem fuerint exercitatio ea, quæ mente possunt percipi. Triplex autem eorum natura, quæ in quantis continuis, & quantis discretis, & iis, quæ sunt dicenda, consideratur. Quæ enim ex demonstrationibus conficitur oratio, perfectam animæ fidem facit ejus, quod consequitur, ut non putet id, quod demonstratum est, aliter se habere: nec sinit ut iis succumbat, quæ nobis per fraudem incurrunt. In his ergo disciplinis, a sensilibus expurgatur & excitatur anima, ut possit veritatem perspicere. Victus enim, & bona eruditio, si servetur, bonas efficit naturas: & bonæ naturæ talem suscipientes disciplinam, fiunt adhuc prioribus meliores, cum ad alia, tum ad gignendum, quemadmodum in aliis animalibus. Unde etiam dicit: *Vade ad formicam, o piger, & efficere illa sapientior*, quæ *multum* & omnis generis *nutrimentum recondit tempore messis* adversus minas hyemis: aut, Vade ad apem, & disce quam laboriosa sit: ipsa enim omne pratum depascens, unum favum generat. Si autem *oras in cella*, sicut docuit Dominus *adorare spiritu*, non utique cura tua solum circa domum versabitur, sed etiam circa animam, quænam sint ei tribuenda, & quemadmodum, & quantum; &

quæ-

καλοι κἀγαθοι γινονται, καθαπερ ἰατροι, και κυβερνηται. Ορωμεν γουν κοινως οἱ παντες την ἀμπελον και τον ἱππον ἀλλ' ὁ μεν γεωργος εἰσεται, εἰ ἀγαθη προς καρποφοριαν, ἡ κακη ἡ ἀμπελος· και ὁ ἱππικος ἀθυμον, ἡ ταχυν διακρινει ῥαδιως.

Το δ' ἀλλους παρ' ἀλλους εὐ πεφυκεναι προς ἀρετην, ἐπιτηδευματα μεν τινα των ουτω πεφυκοτων παρα τους ἑτερους ἐνδεικνυται· τελειοτητα δε κατ' ἀρετην, ουδ' ἡν τιν' ουν των ἀμεινον φυντων κατηγορει, ὁποτε και οἱ κακως πεφυκοτες προς ἀρετην, της προσηκουσης παιδειας τυχοντες, ὡς ἐπιπαν καλοκἀγαθιας ἡνυσαν· και αὐ τα ἐναντια, οἱ ἐπιτηδειως φυντες, ἀμελεια γεγονασι κακοι. φυσει δ' αὐ κοινωνικους και δικαιους ὁ Θεος ἡμας ἐδημιουργησεν, ὁθεν ουδε το δικαιον ἐκ μονης φαινεσθαι της θεσεως ῥητεον· ἐκ δε της ἐντολης ἀναζωπυρεισθαι το της δημιουργιας ἀγαθον νοητεον, μαθησει παιδευθεισης της ψυχης ἐθελειν αἱρεισθαι το καλλιστον. ἀλλα καθαπερ και ἀνευ γραμματων πιστον εἰναι δυνατον φαμεν· ουτως συνιεναι τα ἐν τη πιστει λεγομενα ουχ οἱοντε, μη μαθοντα, ὁμολογουμεν. τα μεν γαρ εὐ λεγομενα προσιεσθαι, τα δε ἀλλοτρια μη προσιεσθαι, ουχ ἁπλως ἡ πιστις, ἀλλ' ἡ περι την μαθησιν πιστιν ἐμποιει. εἰ δ' ἡ ἀγνοια, ἀπαιδευσια τε ἁμα και ἀμαθια, την ἐπιστημην των θειων και ἀνθρωπινων ἐντιθησι τη διδασκαλια, ἀλλ' ὡς ἐν πενια βιου ὀρθως ἐστι βιουν, ουτω δε και ἐν περιουσια ἐξεστιν· και ῥαον ἁμα και θαττον συν τη προπαιδεια θηρασαι ἀν τινα την ἀρετην ὁμολογουμεν, ουδε διχα τουτων ἀθηρατον ουσαν· πλην και τοτε τοις μεμαθηκοσι, και τα αἰσθητηρια συγγεγυ-

quænam ſint reponenda, & in ipſam recondenda; & quando ea afferenda, & ad quos. Non enim natura, ſed doctrina viri boni & honeſti fiunt, quemadmodum medici & gubernatores. Omnes itaque communiter videmus vitem & equum: ſed ſciet quidem agricola, vitisne ad ferendum fructum bona ſit, an mala: & qui equorum habet cognitionem, facile diſcernit ignavum, vel celerem.

Alios autem eſſe aliis natura ad virtutem aptiores, oſtendunt quidem quædam ſtudia eorum, qui ſunt aliis natura aptiores: virtutis autem perfectionem ineſſe iſtis, qui ſunt meliori natura, nullam arguit, quod etiam qui natura minime apti ſunt ad virtutem, eam quam par eſt aſſecuti diſciplinam, vel ad omne genus probitatis & honeſtatis pervenerint: & contra, qui natura apti erant ad virtutem, evaſerint mali negligentia & incuria. Cum vero nos natura ad ſocietatem aptos juſtoſque Deus fabricatus eſt, juſtitia ex ſola conſtitutione oriri dicenda non eſt: ſed potius id, quod a creatione inerat, bonum vi præcepti ſuſcitari intelligendum eſt, cum ex doctrina didicerit anima velle quod optimum eſt eligere. Sed quemadmodum vel ſine literis fidelem poſſe eſſe dicimus, ita quæ in fide dicuntur non poſſe intelligere eum, qui non eſt doctus, confitemur. Quæ enim bene dicuntur admittere, aliena autem non admittere, non ſimplex fides, ſed ea demum, quæ cum doctrina juncta eſt, efficit. Quod ſi ignorantia, imperitia, ſimul & inſcitia, rerum divinarum & humanarum ſcientiam æque affert ac doctrina: at quemadmodum in egeſtate licet recte vivere, ita etiam licet in abundantia: quin & facilius ſimul & celerius diſciplinis liberalibus inſtitutum poſſe aliquem virtutem aſſequi confitemur: quæ tamen non eſt ejuſmodi, ut ſine iis capi non poſſit; ſed tunc quoque ab iis, qui didicerunt, & ſenſus habent exercitatos. *Odium enim*, inquit Salomon,

exci-

γεγυμνασμενοις. Μισος μεν γαρ, φησιν ὁ Σαλομων, ἐγει-
ρει νεικος· ὁδους δε ζωης φυλασσει παιδεια· ὡς μη ἀπα-
τηθηναι, ὡς μη κλαπηναι προς των ἐπι βλαβη των ἀκρο-
ωμενων κακοτεχνιαν ἠσκηκοτων. Παιδεια δ' ἀνεξελεγ-
κτος, πλαναται, φησιν· και χρη μετειναι το ἐλεγκτικον
εἰδος, ἑνεκα τε τας δοξας τας ἀπατηλας διακρουεσθαι
των σοφιστων. εὐ γουν και Αναξαρχος εὐδαιμονικως ἐν τῳ
Περι βασιλειας γραφει· Πολυμαθειη καρτα μεν ὠφε-
λει, καρτα δε βλαπτει τον ἐχοντα· ὠφελεει μεν, τον
ἀξιον ὀντα· βλαπτει δε, τον ῥηϊδιως φωνεοντα παν
ἐπος, κ' ἐν παντι δημῳ· χρη δε καιρου μετρα εἰδεναι·
σοφιης γαρ αὑτος ὁρος. ὁσοι δε και θυρησιν ἀειδουσιν,
ἢν πη πεπνυμενα ἀειδωσιν, ἐ τιθεμενοι ἐν σοφιῃ, γνω-
μην δ' ἐχουσι μωριης. και Ησιοδος.

Μουσαων, αἱτ' ἀνδρα πολυφραδεοντα τιθεισαι
Θεσπιον, αὐδηεντα·

εὐπορον μεν γαρ ἐν λογοις, τον πολυφραδμονα λεγει·
δεινον δε, τον αὐθηεντα· και θεσπιον, τον ἐμπειρον
και φιλοσοφον, και της ἀληθειας ἐπιστημονα.

ζ. Καταφαινεται τοινυν προπαιδεια ἡ Ελληνικη, συν
και αὐτη φιλοσοφιᾳ θεοθεν ἡκειν εἰς ἀνθρωπους, ἐ κατα
προηγουμενον, ἀλλ' ὀν τροπον οἱ ὑετοι καταρηγνυνται εἰς
την γην ἀγαθην, και εἰς την κοπριαν, και ἐπι τα δωμα-
τα· βλαστανει δ' ὁμοιως και ποα, και πυρος· φυεται
τε και ἐπι των μνηματων συκη, και εἰ τι των ἀναιδεστε-
ρων δενδρων· και τα φυομενα ἐν τυπῳ προκυπτει των
ἀληθων· ὁτι της αὐτης του ὑετου ἀπελαυσε δυναμεως·
ἀλλ' οὐ την αὐτην ἰσχηκε χαριν τοις ἐν τῳ πιονι φυεισιν
ἠτοι ξηρανθεντα, ἡ ἀποτιλθεντα. Και δη κἀνταυθα
χρησιμευει ἡ του σπορου παραβολη, ἡν ὁ Κυριος ἡρμηνευ-
σεν. εἰς γαρ ὁ της ἐν ἀνθρωποις γης γεωργος, ὁ ἀνωθεν
σπειρων ἐκ καταβολης κοσμου τα θρεπτικα σπερματα·
ὁ τον Κυριον καθ' ἑκαστον καιρον ἐπομβρισας Λογον· οἱ και-
ροι δε και οἱ τοποι οἱ δεκτικοι, τας διαφορας ἐγεννησαν·
ἀλλως τε ὁ γεωργος, οὐ πυρους μονον· και τοι και του-

των

excitat contentio, vias autem vitæ custodit disciplina; ut non decipiamur, neque circumveniamur ab iis, qui ad auditorum perniciem, improbam ártem exercuerunt: *Disciplina autem vagatur*, inquit, *inconfutabilis*. Oportet itaque arguendi & refellendi genus persequi, ut Sophistarum fallaces repellamus opiniones. Recte profecto ac divine Anaxarchus scribit in libro de Regno: *Multa ac varia doctrina multum quidem juvat, multum autem lædit eum, qui eam possidet. Juvat quidem eum, qui dignus est: lædit autem eum, qui quidvis dicit, & coram universo populo. Oportet autem scire mensuram temporis. Hic est autem finis sapientiæ. Quicunque autem canunt præ foribus, etiamsi quid sapienter ac perite cecinerint, non reputantur sapientes, sed opinionem subeunt stultitiæ.* Et Hesiodus:

Musarum, reddunt hominem quæ multa loquentem
Divinum, vocalem.

In verbis enim copiosum dicit *multa loquentem*; acrem autem ac vehementem, *vocalem*; & *divinum*, eum, qui est peritus, & philosophus, & sciens veritatis.

VII. Apparet itaque, præcedaneas illas liberales Græcorum disciplinas, una cum ipsa philosophia, venire divinitus ad homines, non principaliter, sed quemadmodum imbres erumpunt in terram bonam, & in fimum, & super domos. Similiter autem germinat & herba & frumentum, & nascitur etiam ficus in monimentis, & si qua est arbor impudentior. Et quæ temere nascuntur, in specie quidem supra ea, quæ vera sunt, emergunt, quoniam eandem pluviæ vim assequuntur; sed non eandem habent gratiam, quam ea, quæ in solo pingui nata sunt, ut quæ statim exsiccari vel velli soleant. Porro autem huic quoque loco est utilis parabola *sementis*, quam Dominus est interpretatus. Unus enim est agricola terræ, quæ est in hominibus, qui a principio seminat a constitutione mundi nutritia semina, qui illis unoquoque

ταν πλειους εἰσι διαφοραι· σπειρει δε και τα ἀλλα σπερματα, κριθας τε, και κυαμȣς, και πισον, και ἀρακα, και τα κηπευομενα, και τα ἀνθευτικα σπερματα· της αὐτης δε γεωργιας και ἡ φυτȣργια και ἐργαζεσθαι ὁσα εἰς αὐτα τε τα φυτωρια, και εἰς παραδεισȣς, και τα ὡραια, και ὁλως παντοιων δενδρων φυσιν και τροφην. ὡσαυτως δε οὐχ ἡ ποίμενικη μονη, ἀλλα και ἡ βουκολικη, ἱπποτροφικη τε, και κυνοτροφικη, και μελισσȣργικη, τεχναι πασαι· συνελοντι δ' εἰπειν, ἀγελοκομικη τε και ζωοτροφικη, ἀλληλων μεν τῳ μαλλον και ἡττον διαφερουσι, πλην αἱ πασαι βιωφελεις. Φιλοσοφιαν δε, ȣ την Στωϊκην λεγω, οὐδε την Πλατωνικην, ἡ την Επικȣρειον τε, και Αριςοτελικην· ἀλλ' ὁσα εἰρηται παρ' ἑκαςῃ των αἱρεσεων τȣτων καλως, δικαιοσυνην μετα εὐσεβους ἐπιςημης ἐκδιδασκοντα, τȣτο συμπαν το ἐκλεκτικον φιλοσοφιαν φημι. ὁσα δε ἀνθρωπινων λογισμων ἀποτεμομενοι παρεχαραξαν, ταυτα οὐκ ἀν ποτε θεια εἰποιμ' ἀν.

Ηδη δε κἀκεινο σκοπωμεν, ὡς εἰ ποτε οἱ μη ἐπιςαμενοι, διαβιȣσι καλως εὐ ποιειν· εὐποιΐα γαρ περιπεπτωκασιν· ἐνιοι δε και εὐςοχουσι δια συνεσεως εἰς τον περι ἀληθειας λογον· Αβρααμ δε, ȣκ ἐξ ἐργων ἐδικαιωθη, ἀλλ' ἐκ πιςεως. ȣδεν οὐν ὀφελος αὐτοις μετα την τελευτην τȣ βιȣ, κἀν εὐεργως ὡσι νυν, εἰ μη πιςιν ἐχοιεν. δια τȣτο γαρ Ελληνων φωνη ἡρμηνευθησαν αἱ Γραφαι, ὡς μη προφασιν ἀγνοιας προβαλλεσθαι δυνηθηναι ποτε αὐτους, οἱους τε ὀντας ἐπακουσαι και των παρ' ἡμιν, ἡν μονον ἐθελησωσιν· ἀλλως τις περι ἀληθειας λεγει, ἀλλως ἡ ἀληθεια ἑαυτην ἑρμηνευει· ἑτερον ςοχασμος ἀληθειας, ἑτερον ἡ ἀληθεια· ἀλλο ὁμοιωσις, ἀλλο αὐτο το ὀν· και ἡ μεν,

que tempore Dominum Logon impluit; tempora autem & loca, quæ ſuſceperunt, genuere differentiam. Et alioqui agricola non ſolum frumentum (etſi hujus quoque plures ſint differentiæ) ſed etiam alia ſemina ſeminat, hordeum, fabas, piſa, cicer, & ſemina, quæ olera in hortis producunt, & flores. Ejusdem eſt autem agriculturæ, & plantandi officium, & operandi quæcunque pertinent ad ipſa plantaria, hortos, & pomaria, & in ſumma, ad omnis generis arbores producendas & alendas. Similiter autem non ſola ars paſcendarum ovium, ſed & boum equorumque & canum alendorum & curandarum apum artes omnes, &, ut ſummatim dicam, quæ in curandis gregibus animalibusque nutriendis verſantur, inter ſe quidem ſecundum magis & minus differunt, ſed ſunt omnes vitæ utiles. Philoſophiam autem, non dico Stoicam, nec Platonicam, aut Epicuream, & Ariſtotelicam, ſed quæcunque ab his ſectis recte dicta ſunt, quæ docent juſtitiam cum pia ſcientia, hoc totum ſelectum, dico Philoſophiam: cætera autem, quæ ex humanis ratiocinationibus præſecta adulterarunt, ea nunquam divina dixerim.

Jam vero illud quoque conſideremus, an quando recte vivunt, qui neſciunt bene facere; accidit enim, ut bene faciant: nonnulli autem per intelligentiam ad veritatis verbum feruntur, tanquam ad ſcopum: *Abraham* autem *non ex operibus juſtificatus eſt*, ſed *ex fide*: nihil ergo eis poſt vitæ finem proderit, etiam ſi nunc recte operentur, niſi fidem habeant. Propterea enim Græcorum lingua expoſitæ ſunt Scripturæ, ut nullum unquam ignorantiæ poſſint prætextum afferre, cum poſſint quæ ſunt apud nos audire, ſi tantum voluerint. Aliter dicit aliquis de veritate, aliter veritas ſeipſam interpretatur. Aliud eſt veritatis conjectura, & aliud veritas: aliud rei ſimilitudo, aliud ipſa res. Et altera quidem accendit diſciplina & exercitatione, al-

μεν, μαθησει και ἀσκησει περιγινεται· ἡ δε, δυναμει και πιςει. δωρεα γαρ ἡ διδασκαλια της θεοσεβειας χαρις δε, ἡ πιςις. ποιουντες γαρ το θελημα του Θεου, το θελημα γινωσκομεν. Ανοιξατε μοι, φησιν ἡ Γραφη, πυλας δικαιοσυνης· ἱνα ἐν αὐταις εἰσελθων ἐξομολογησομαι τῳ Κυριῳ· ἀλλ' αἱ μεν, εἰς δικαιοσυνην ὁδοι, πολυτροπως σωζοντος του Θεου· ἀγαθος γαρ· πολλαι τε και ποικιλαι, και φερουσαι εἰς την κυριαν ὁδον τε και πυλην. ἐαν δε την βασιλικην τε και αὐθεντικην εἰσοδον ζητης, ἀκουσῃ· Αὑτη ἡ πυλη του Κυριου· δικαιοι εἰσελευσονται ἐν αὐτῃ. πολλων τοινυν πυλων ἀνεῳγμενων, ἡ ἐν δικαιοσυνῃ, αὑτη ἡν ἐν Χριςῳ· ἐν ᾗ μακαριοι παντες οἱ εἰσελθοντες, και κατευθυνοντες την πορειαν αὐτων ἐν ὁσιοτητι γνωςικῃ. αὐτικα ὁ Κλημης ἐν τῃ προς Κορινθιους ἐπιςολῃ, κατα λεξιν φησι, τας διαφορας ἐκτιθεμενος των κατα την ἐκκλησιαν δοκιμων· Ητω τις πιςος· ἡτω δυνατος τις γνωσιν ἐξειπειν· ἡτω σοφος ἐν διακρισει λογων· ἡτω γοργος ἐν ἐργοις.

η. Η δε σοφιςικη τεχνη, ἡν ἐζηλωκασιν Ελληνες, δυναμις ἐςι φανταςικη, δια λογων, δοξων ἐμποιητικη ψευδων, ὡς ἀληθων· παρεχει γαρ προς μεν πειθω, την ῥητορικην· προς το ἀγωνιςικον δε, την ἐριςικην. αἱ τοινυν τεχναι, εἰ μη μετα φιλοσοφιας γενωνται, βλαβεραι τεραι παντι που εἰεν ἀν. ἀντικρυς γαρ οὐν ὁ Πλατων κακοτεχνιαν προσειπεν την σοφιςικην· ὁ τε Αριςοτελης ἑπομενος, κλεπτικην τινα αὐτην ἀποφαινεται· ἅτε το ὁλον της σοφιας ἐργον πιθανως ὑφαιρουμενην, και ἐπαγγελλομενην σοφιαν, ἡν οὐκ ἐμελετησεν. ἐν βραχει δε εἰπειν, καθαπερ της ῥητορικης ἀρχη μεν, το πιθανον· ἐργον δε, το ἐπιχειρημα· και τελος, ἡ πειθω· οὑτω της ἐριςικης ἀρχη μεν, το δοξαν· ἐργον δε, το ἀγωνισμα· και τελος, ἡ νικη. τον αὐτον γαρ τροπον και της σοφιςικης ἀρχη μεν, το φαινομενον· ἐργον δε διττον· το μεν, ἐκ ῥητορικης, διεξοδικον φαινομενον· το δε, ἐκ διαλεκτικης, ἐρωτητικον· τελος δε αὐτης, ἡ ἐκπληξις, ἡτε αὖ θρυλλουμε-

ra vero poteſtate & fide. Eſt enim donum doctri-
ı pietatis, gratia vero fides. Facientes enim Dei
›luntatem, voluntatem cognoſcimus. *Aperite ergo*,
quit Scriptura, *portas justitiæ*, *ut in eas ingreſſus con-
ear Domino.* Sed viæ quidem ad juſtitiam, cum Deus
rvet multis modis (eſt enim bonus) ſunt multæ &
ıriæ, & ferentes ad Dominicam viam & portam.
uod ſi viam regiam & authenticum ingreſſum quæ-
s, audies: *Hæc eſt porta Domini, justi intrabunt in
m.* Cum ergo multæ portæ apertæ ſint, quæ eſt in
ſtitia, ea ſola eſt in Chriſto, in quam beati omnes
ıi intrarunt, & iter ſuum direxerunt in gnoſtica
nctitate. Jam Clemens in epiſtola ad Corinthios,
s verbis inquit, exponens differentiam eorum, qui
nt probati in Eccleſia: *Sit aliquis fidelis, ſit potens in
plicanda cognitione, ſit ſapiens in diſcretione ſermonum,
ſtupendus in operibus*,

VIII. Ars autem Sophiſtica, quam ſectati ſunt
ræci, tanquam rem præclaram & magni faciendam,
t poteſtas imaginativa, verbis falſas opiniones tan-
ıam veras ingenerans. Præbet enim ad perſuaden-
m quidem artem dicendi, ad contendendum vero,
igandi ac decertandi. Hæ autem artes, ſi cum Phi-
ſophia conjunctæ non fuerint, cuilibet exitiales
ınt. Aperte itaque Plato *malam artem* appellavit
ıphiſticam: & eum ſequens Ariſtoteles, eam quan-
m decipiendi artem pronunciat, ut quæ totum ſa-
entiæ officium probabiliter ſurripiat, & profiteatur
ıientiam, in qua non eſt verſata, nec in ea ſtudium
ıſuit. Ut paucis autem dicam, quemadmodum ar-
quidem dicendi principium eſt id, quod probabi-
; opus vero, argumentum; & finis, perſuaſio: ita
tis litigandi, principium eſt, id, quod apparet;
ıus vero, contentio: & finis, victoria. Eodem
ıim modo Sophiſticæ quoque artis principium qui-
m eſt id, quod apparet; opus vero duplex, unum

λουμενη κατα τας διατριβας διαλεκτικη, γυμνασμα φιλοσοφου περι το ενδοξον δεικνυται, αντιλογικης ενεκεν δυναμεως· ουδαμου δ' εν τουτοις η αληθεια.

Εικοτως τοινυν ο γενναιος Αποστολος, εκφαυλιζων τας περιττας ταυτας των λεξεων τεχνας, Ει τις μη προσερχεται υγιαινουσι λογοις, φησι διδασκαλια δε τινι τετυφωται, μηδεν επισαμενος, αλλα νοσων περι ζητησεις και λογομαχιας, εξ ων γινεται ερις, φθονος, βλασφημια, υπονοιαι πονηραι, διαπαρατριβαι διεφθαρμενων ανθρωπων τον νουν, και απεστερημενων της αληθειας. Ορας οπως προς αυτους κεκινηται, νοσον ονομαζων την λογικην τεχνην αυτων· εφ' η σεμνυνονται, οις φιλη η σωμυλος αυτη κακοτεχνια, ειτε Ελληνες ειεν, ειτε και βαρβαροι σοφισαι. παγκαλως ουν ο τραγικος Ευριπιδης εν ταις Φοινισσαις λεγει·

— ο δ' αδικος λογος.
Νοσων εν αυτω, φαρμακων δειται σοφων.

υγιαινων μεν γαρ ο σωτηριος ειρηται Λογος, αυτος ων αληθεια· και το υγιαινον αιει, αθανατον μενει· η δε απο του υγιεινου τε και θειου διακρισις, αθεοτης τε, και παθος θανατηφορον. λυκοι ουτοι αρπαγες, προβατων κωδιοις εγκεκρυμμενοι, ανδραποδισαι τε και ψυχαγωγοι ευγλωσσοι, κλεπτοντες μεν αφανως, διελεγχομενοι δε λησαι, αιρειν αγωνιζομενοι και δολω και βια ημας δε τους απεριττους, ως αν ειπειν αδυνατωτερους.

Αγλωσσια δε πολλακις ληφθεις ανηρ,
Δικαια λεξας, ησσον ευγλωσσου φερει.
Νυν δ' ευροοισι σομασι ταληθεσατα
Κλεπτουσιν, ωστε μη δοκειν α χρη δοκειν·

η τραγωδια λεγει. τοιουτοι δε οι εριστικοι ουτοι, ειτε αιρεσεις μετιοιεν, ειτε και διαλεκτικα συνασκοιεν τεχνυδρια· ουτοι οι τα καταρτια κατασπωντες, και μηθεν υφαινοντες,

dem ex Rhetorica, quod perpetua oratione rem
sequitur: alterum vero ex Dialectica, interrogans:
s vero finis est admiratio. Et quæ rursus in scho-
vulgo jactatur Dialectica, est Philosophi exercita-
in eo, quod est opinabile, contradicendi facul-
is gratia. In his autem nusquam est veritas.
Merito ergo egregius Apostolus supervacaneas
, quæ in vocibus consistunt, artes vilipendens,
quis non accedit, inquit, *ad sanos sermones, doctrina*
em aliqua est inflatus, nihil sciens, sed laborans circa
estiones & pugnas verborum, ex quibus fit lis, invidia,
ledictum, suspiciones malæ, concertationes hominum men-
orruptorum, & privatorum veritate. Vides quomo-
in eos invectus sit, Logicam eorum artem *morbum*
pellans, propter quam se efferunt, quibus cordi
hæc ars garrula & improba, sive sint Græci, sive
am barbari Sophistæ. Pulcherrime ergo dicit Tra-
us Euripides in Phœnissis:

— Iniqua vero oratio,
In se ægra, pharmacis eget sapientibus

nus enim dictus est Logos salutaris, cum ipse sit
ritas: & id, quod sanum est semper, manet immor-
e. Quæ est autem ab eo, quod est sanum & di-
num, separatio, est impietas & letalis affectio. Hi
nt lupi rapaces tecti pellibus ovium, plagiarii, & di-
ti animarum abigei; qui clam quidem furantur, sed
res esse convincuntur, qui & dolo & vi nos sim-
ices conantur capere, ut qui minus eis in dicen-
valeamus.

Vir impeditus sæpe linguæ infantia,
Cum justa dixit, at diserto habet minus.
Nunc flumine oris, vera quæ sunt, occulunt,
Ne veritas appareat, cum sit tamen:

quit Tragœdia. Tales autem sunt litigiosi isti, sive
ctas sectentur, sive artes, nescio quas, exerceant
ialecticas. *Isti sunt, qui funiculos trahunt*, inquit

 Scrip-

τες, φησιν ἡ Γραφη· ματαιοπονιαν ἐζηλωκοτες, ἣν κυβειαν ἀνθρωπων ὁ Αποςολος ἐκαλεσε, και πανεργιαν, προς την μεθοδειαν της πλανης ἐπιτηδειον. εἰσι γαρ, φησι, πολλοι ἀνυποτακτοι, ματαιολογοι, φρεναπατουντες. οὐκ οὐ πασιν εἰρηται, Υμεις ἐςε οἱ ἁλες της γης. εἰσι γαρ τινες των και του λογου ἐπακηκοοτων, τοις ἰχθυσι τοις θαλασσιοις ἐοικοτες, οἱ δη ἐν ἁλμη ἐκ γενετης τρεφομενοι, ἁλων ὁμως προς την σκευασιαν δεονται. ἐγω γ' οὖν και πανυ ἀποδεχομαι την τραγῳδιαν λεγουσαν·

Ω παι, γενοιντ' ἂν εὖ λεγομενοι οἱ λογοι
Ψευδεις· ἐπων δε καλλεσιν νικῳεν ἂν
Τἀληθες· ἀλλ' οὐ τουτο τἀκριβεςατον·
Αλλ' ἡ φυσις και τουρθον· ὃς δ' εὐγλωσσιαν
Εἰ και σοφος μεν, ἀλλα γε τα πραγματα
Κρεισσω νομιζω των λογων ἀει ποτε.

Οὐ ποτε ἀρα ὀρεκτεον τοις πολλοις ἀρεσκειν· ἃ μεν γαρ ἐκεινους εἰδεναι, οὐκ ἀσκουμεν ἡμεις· ἃ δε ἡμεις ἰσμεν, μακραν ἐςι της ἐκεινων διαθεσεως. Μη γινωμεθα κενοδοξοι, φησιν ὁ Αποςολος, ἀλληλους προκαλουμενοι, ἀλληλους φθονουντες. ταυτῃ τοι ὁ φιλαληθης Πλατων, οἷον θεοφορουμενος· Ως ἐγω τοιουτος, φησιν, ὁποιος οὐδενι ἀλλῳ ἢ τῳ λογῳ πειθεσθαι, ὡς ἂν μοι σκοπουμενῳ βελτιςος φαινοιτο. αἰτιαται γ' οὖν τους ἀνευ νου και ἐπιςημης δοξαις πιςευοντας· ὡς μη προσηκον, ἀφεμενους του ὀρθου και ὑγιους λογου, τῳ κοινωνουντι του ψευδους πιςευειν. το μεν γαρ ἐψευσθαι της ἀληθειας, κακον ἐςι· το δε ἀληθευειν, και τα ὀντα δοξαζειν, ἀγαθον. των δε ἀγαθων, ἀκουσιως μεν ςερονται ἀνθρωποι· ςερονται δε ὁμως, ἢ κλαπεντες, ἢ γοητευθεντες, ἢ βιασθεντες, και μη πιςευσαντες. ὁ μεν δη πιςευσας, ἑκων ἠδη παραναλισκεται· κλεπτεται δε ὁ μεταπεισθεις· ἐκλαθομενος ὁτι των μεν, ὁ χρονος· των δε, ὁ λογος ἐξαιρουμενος λανθανει. Βιαζεται τε πολλακις ὀδυνη τε και ἀλγηδων, φιλονεικια τε αὖ και θυμος μετα το δοξασαι· και ἐπι πασι γοητευονται, οἱ ἤτοι ὑφ' ἡδονης κηληθεντες, ἢ ὑπο φοβου

:riptura, *& nihil texunt*, inanem laborum plurimi cientes, quem *hominum aleam & astutiam* ipse voca- t Apostolus, *aptam ad erroris insidias. Sunt enim*, quit, *multi inobedientes, vaniloqui, mentem decipien-* r. Non omnibus ergo dictum est, *Vos estis sal terræ.* int enim aliqui etiam ex iis, qui verbum audiunt, arinis piscibus similes, qui cum ab ipso ortu in sal- nutriantur, salibus tamen ad condiendum indigent. go itaque vel lubentissime admitto tragœdiam, quæ :cit:

O nate, sermo commode dictus potest
Quoque esse falsus, viceritque oratio
Diserta verum: nec potissima hæc puto,
Sed recta naturamque: at eloquentia,
Quanquam erudita, non placet: verum placet
Res ipsa, pulchris præferenda vocibus.

Multis ergo placere, minime est expetendum. Juæ enim sunt illis jucunda, nos non exercemus: uæ nos autem scimus, procul sunt ab illorum affe- ione. *Ne simus*, inquit Apostolus, *inanis gloriæ cu- di, nos invicem provocantes, invicem invidentes.* Sic ique veri amator Plato, veluti a Deo incitatus, di- t: *Ego*, inquit, *sum ejusmodi, ut nulli alii credam nisi tioni, quæ mihi consideranti optima visa fuerit.* Eos go reprehendit, qui absque mente & scientia cre- int opinionibus: utpote quod non oporteat, reli- a recta & sana ratione, ei credere, quæ est falsi par- :eps. A veritate enim aberrasse malum est: vera :tem dicere, & ea quæ sunt opinari, bonum. Bo- s autem inviti quidem privantur homines: pri- intur tamen, vel circumventi, vel præstigiis decep- , vel coacti, & cum non crediderint. Atque qui edidit quidem, sua sponte capitur: circumvenitur item, qui in contrariam persuasionem traducitur, olitus quod alia quidem tempus, alia vero ratio au- rt imprudenti. Cogit autem sæpe dolor, & angor,

βου δεισαντις· πασαι δε, ἑκυσιοι τροπαι· και τουτων ουδ' ων ἀν ποτε ἐπιϛημη ἐκλαβοι.

Ενιοι δε, ευφυεις οιομενοι ειναι, ἀξιουσι μητε φιλοσοφιας ἁπτεσθαι, μητε διαλεκτικης, ἀλλα μηδε την φυσικην θεωρ.αν ἐκμανθανειν· μονην δε και ψιλην την πιστιν ἀπαιτουσιν· ὡςπερ ει μηδεμιαν ἠξιουν ἐπιμελειαν ποιησαμενοι της ἀμπελου, ευθυς ἐξ ἀρχης τους βοτρυας λαμβανειν. ἀμπελος δε ὁ Κυριος ἀλληγορειται· παρ' ου ουτε ἐπιμελειας και τεχνης γεωργικης της κατα τον Λογον, τον καρπον τρυγητεον· κλαδευσαι δει, σκαψαι, ἀναδησαι, και τα λοιπα ποιησαι· δρεπανυ τε, οἰμαι, και μακελλης, και των ἀλλων ὀργανων των γεωργικων προς την ἐπιμελειαν της ἀμπελυ χρεια· ἱνα ἡμιν τον ἐδωδιμον καρπον ἐκφηνη. καθαπερ δε ἐν γεωργια, ουτω και ἐν ιατρικη, χρηϛομαθης ἐκεινος, ὁ ποικιλωτερων μαθηματων ἁψαμενος, ὡς βελτιον γεωργειν τε και ὑγιαζειν δυνασθαι· ουτω κἀνταυθα χρηϛομαθη φημι, τον παντα ἐπι την ἀληθειαν ἀναφεροντα· ὡςε και ἀπο γεωμετριας, και μυσικης, και ἀπο γραμματικης, και φιλοσοφιας αὐτης, δρεπουμενον το χρησιμον, ἀνεπιβυλευτον φυλασσειν την πιϛιν. παρορᾶται δε και ὁ ἀθλητης, ὡς προειρηται· ἀλλ' εἰς την συνταξιν συμβαλλομενος. αὐτικα και κυβερνητην τον πολυπειρον ἐπαινυμεν, ὁς πολλων ἀνθρωπων ειδεν ἀςεα. και ιατρον, τον ἐν πειρα πολλων γεγυμνασμενον· ἡ τινες και τον ἐμπειρικον ἀναπλαττυσιν. ὁ δε προς τον βιον ἀναφερων ἑκαςα τον ὀρθον, ἐκ τε των Ἑλληνικων, και των Βαρβαρικων ὑποδειγματα κομιζων, πολυπειρος ουτος της ἀληθειας ἰχνευτης, και τῳ ὀντι πολυμητις, δικην της βασανυ λιθυ· ἡδ' ἐςι Λυδη, διακρινειν πεπιςευμενη το νοθον ἀπο τυ ἰθαγενυς χρυσιυ· και ἱκανος ὠν χωριζειν ὁ πολυϊδρις ἡμων και γνωςικος, σοφιςικην μεν, φιλοσοφυ· κομμωτικην δε, γυμναςικης. και ὀψοποιικην, ιατρικης· και ῥητορικην, διαλεκτικης· και μετα

τας

& rursus contentio, & ira, postquam suscepta fuerit opinio. Postremo autem præstigiis decipiuntur, qui vel a voluptate sunt inducti, vel timore perterriti. Sunt autem hæ mutationes omnes voluntariæ. Atque nihil quidem horum unquam acceperit scientia.

IX. Nonnulli autem, qui se putant esse ingeniosos, nec Philosophiam attingere volunt, nec Dialecticam, sed nec contemplationem discere naturalem, sed solam & nudam fidem requirunt; perinde ac si cum nullam vitis curam gesserint, velint ab initio statim botros accipere. Dicitur autem Dominus *vitis* allegorice, a quo cum cura & agri cultura, quæ fit secundum Logon, fructus est vindemiandus. Putare oportet, fodere, ligare, & reliqua facere. Falce, ut sentio, & ligone, & aliis rusticis instrumentis ad vitis curam opus est, ut nobis fructum producat esculentum. Quemadmodum autem in agricultura, ita etiam in medicina, ille utiliter didicit, qui varias attigit disciplinas, ut possit melius colere & curare; ita hic etiam eum bene & utiliter eruditum existimo, qui omnia refert ad veritatem, adeo ut ex Geometria & Musica, & ex Grammatica & ipsa Philosophia colligens, quod est utile, tutam ab insidiis servet fidem. Porro autem athleta, ut prius dictum est, contemnitur, qui se non prius instruxit ad certamen. Jam vero gubernatorem quoque laudamus multarum rerum experientia instructum, qui urbes multorum vidit hominum: & medicum, qui multa est expertus; qua ratione effingunt quidam etiam empiricum. Qui autem singula refert ad rectam vitam, exempla afferens ex Græcis & ex Barbaris, is valde peritus veritatis investigator, & multi revera consilii, instar lapidis indicis (is est autem Lydius) creditur posse discernere aurum adulterinum a probo, & aptus esse ad separandum. is, qui ex nobis habet multam rerum experientiam & gnosticus *est, Sophisticam* quidem a Philosophia,

τας ἀλλας της κατα την βαρβαρον φιλοσοφιαν αἱρεσεις, αὐτης της ἀληθειας.

Πως δε ἐκ ἀναγκαιον περι νοητων φιλοσοφουντα διαλαβειν, τον ἐπιποθουντα της τε Θεε δυναμεως ἐπιβολην γενεσθαι; πως δε ἐχι και διαιρεισθαι χρησιμον, τας ἀμφιβολες φωνας, τας τε ὁμωνυμως ἐκφερομενας κατα τας Διαθηκας; παρ ἀμφιβολιαν γαρ ὁ Κυριος τον Διαβολον κατα τον τε πειρασμου σοφιζεται χρονον· και ἐκ ἐτι ἐγωγε ἐνταυθα συνορω, ὁπως ποτε ὁ της φιλοσοφιας, και της διαλεκτικης εὑρετης, ὡς τινες ὑπολαμβανουσιν, παραγεται, τω κατ' ἀμφιβολιαν ἀπατωμενος τροπω. Εἰ δε οἱ προφηται, και οἱ Αποσολοι, οὐ τας τεχνας ἐγνωκεισαν, δι' ὡν τα κατα φιλοσοφιαν ἐμφαινεται γυμνασματα· ἀλλ' ὁ νους γε τε προφητικε, και τε διδασκαλικε πνευματος ἐπικεκρυμμενως λαλεμενος, δια το μη παντων εἰναι την συνεσιν ἀκοην, τας ἐντεχνους ἀπαιτει προς σαφηνειαν διδασκαλιας. ἀσφαλως γαρ ἐγνωκεισαν τον νουν ἐκεινων οἱ προφηται, και οἱ τε πνευματος μαθηται· ἐκ γαρ πιςεως, και ὡς ἐχ οἱον τε ῥαδιως, ὡς το Πνευμα εἰρηκεν· ἀλλ' ἐχ ἐτως ἐκδεξασθαι μη μεμαθηκοτας. Τας δε ἐντολας φησιν ἀπογραψαι δισσως, βελησει, και γνωσει τε ἀποκρινασθαι λογες ἀληθειας τοις προβαλλομενοις σοι. τις ἐν ἡ γνωσις τε ἀποκρινασθαι, ἡ τις και τε ἐρωταν; εἰη δ' ἀν αὐτη Διαλεκτικη. τι δ'; οὐχι και το λεγειν ἐργον ἐςι, και το ποιειν ἐκ τε λογε γινεται; εἰ γαρ μη λογω πραττοιμεν, ἀλογως ποιοιμεν ἀν. το λογικον δε ἐργον κατα Θεον ἐκτελειται· και ἐδεν χωρις αὐτε ἐγενετο, φησι, τε Λογε του Θεου. ἡ ἐχι και ὁ Κυριος λογω παντα ἐπρασσεν; ἐργαζεται δε και τα κτηνη, ἐλαυνομενα ἀναγκαζοντι τω φοβω· ἐχι δε και οἱ Ορθοδοξαςαι καλεμενοι, ἐργοις προσφερονται καλοις, οὐκ εἰδοτες ἁ ποιεσιν;

phia, ornatricem autem a gymnaſtica, & culinariam a medicina, & dicendi artem a Dialectica, quinetiam alias hæreſes, quæ ſunt in barbara Philoſophia, ab ipſa veritate.

Quomodo autem non neceſſe eſt, ut de iis, quæ intelligentiâ percipiuntur, tractet philoſophando, qui Dei velit potentiam attingere? Quomodo autem non eſt etiam utile, dividere voces, quæ ſunt ancipites, & quæ in Teſtamentis efferuntur æquivoce? Ex amphibolia enim Dominus ſapienter eludit Diabolum in tempore tentationis. Nec ego hic utique video, quonam modo Philoſophiæ & Dialecticæ inventor, ut quidam exiſtimant, inducitur deceptus tropo amphiboliæ. Quod ſi Prophetæ & Apoſtoli non fuerint ejuſmodi artibus inſtructi, quibus philoſophiæ exercitationes oſtenduntur: at mens prophetici & præceptoris Spiritus occulte enunciata, propterea quod non ſint aures omnium intelligentes, ſine cognitione artium haud facile explicari poteſt. Secure enim noverunt illorum ſenſum Prophetæ & Spiritus diſcipuli. Ex fide enim eum perceperunt, &, qui modus cæteris haud facilis fuerit, prout innuit ſpiritus; ſed non tam facile percipere poſſunt ii, qui non didicerunt. *Præcepta autem*, inquit, *ſcribe dupliciter: nempe voluntate, & cognitione reſpondendi* verba veritatis iis, qui tibi proponunt. Quænam eſt autem reſpondendi, vel quæ etiam interrogandi ſcientia? Fuerit quidem hæc Dialectica. Quid vero? an non in dicendo etiam laborandum eſt? & facere eſt ex Logo? Si non enim Logo, ſeu ratione, agamus, citra rationem fecerimus. Opus autem rationale ex Deo efficitur. *Et nihil ſine ipſo factum eſt*, inquit: Logo, inquam, Deo. An non etiam Dominus omnia fecit Logo? Operantur autem etiam jumenta acta cogente metu. Num etiam qui vocantur Orthodoxi, bona opera aggrediuntur, neſcientes quæ faciunt?

X.

[illegible] τυτο αὶ ὁ Σωτηρ, ἀρτον λαβων πρωτον, ἐλα[illegible] [illegible] εὐχαριστησεν· εἶτα κλασας τον ἀρτον προεθηκεν, [illegible] φαγωμεν λογικως· και τας Γραφας ἐπιγνοντες, [illegible] καθ' ὑπακοην. καθαπερ δε οἱ λογῳ [illegible] πονηρῳ, ὐδεν των ἐργῳ χρωμενων πονηρῳ δια[illegible]· ἡ γαρ διαβολη, ξιφους διακονος· και λυπην [illegible] βλασφημια· ἐξ ὧν αἱ τυ βιου ἀνατροπαι· ἐργα [illegible] λογου εἶεν ἀν ταυτα· οὑτω και οἱ λογῳ ἀγα[illegible] [illegible], συνεγγιζυσι τοις τα καλα των ἐργων [illegible]. ἀνακταται γ' οὐν και ὁ λογος την ψυχην, [illegible] ἐπι καλοκἀγαθιαν προτρεπει· μακαριος δε ὁ περι[illegible]. οὐτ' οὐν βλασφημητεος ὁ εὐποιητικος προς του [illegible] λεγειν δυναμενου· ὐδε μην κακιςεος ὁ οἱος τε εὐ λεγειν, [illegible] του εὐ ποιειν ἐπιτηδειου· προς δε ᾡ ἑκατερος πε[illegible], ἐνεργουντων. ὁ δ' οὐν το ἐργον δεικνυσιν, τουτο [illegible] λαλει, οἱον ἑτοιμαζων τῃ εὐποιΐᾳ την ὁδον, και [illegible] την εὐεργεσιαν ἀγων τους ἀκουοντας. ἐςι γαρ και σω[illegible] λογος, ὡς και ἐργον σωτηριον. ἡ δικαιοσυνη γ' οὐν, [illegible] χωρις λογου συνιςαται. ὡς δε το εὐ πασχειν περιαι[illegible], ἐαν το εὐ ποιειν ἀφελωμεν· οὑτως ἡ ὑπακοη και [illegible] ἀναιρειται μητε της ἐντολης, μητε τυ την ἐντολην [illegible] συμπαραλαμβανομενων. νυνι δε ἀλληλων [illegible] εὐπορυμεν, και λογων, και ἐργων.

Την δε ἐριςικην τε, και σοφιςικην τεχνην, παραιτητεον παντελως· ἐπει και αἱ λεξεις αὑται των σοφιςων, ὐ μονον γοητευυσι, κλεπτυσι τυς πολλυς, βιαζομεναι δ' ἐσθ' ὁτε, Καδμειαν νικην ἀπηνεγκαντο. παντος γαρ μαλλον ἀληθης ὁ ψαλμος ἐκεινος, Ο δικαιος ζησεται εἰς τελος, ὁτι ὐκ ὀψεται καταφθοραν, ὁτ' ἀν ἰδῃ σοφους ἀποθνησκοντας. τινας δη σοφους λεγει; ἀκυσον ἐκ της

σοφιας

X. Propterea ergo Servator, cum panem accepisset, primum locutus est, & egit gratias: deinde, cum panem fregisset, apposuit, ut comedamus ex ratione, & cum Scripturas agnoverimus, vitam instituamus per obedientiam. Quemadmodum autem qui mala utuntur oratione, nihil differunt ab iis, qui malo facto utuntur: (calumnia enim est ministra gladii, & affert dolorem maledictum, ex quibus est vitæ eversio: hæc autem fuerint opera improbæ orationis) ita etiam qui bona utuntur oratione, prope accedunt ad eos, qui bonis factis utuntur. Recreat itaque animam oratio, & hortatur ad honestatem. Beatus est autem, qui utraque manu utitur. Neque ergo qui bene potest facere, est maledictis incessendus ab eo, qui bene potest dicere: neque est vituperandus, qui bene potest dicere, ab eo, qui bene facere potest. Faciat autem uterque id, ad quod natura est aptus. Quod autem alter factum ostendit, hoc alter loquitur, beneficentiæ veluti viam præparans, & deducens auditores, ut bene operentur. Est enim etiam salutaris oratio, sicut opus salutare. Atque justitia quidem certe non consistit absque oratione. Quemadmodum autem beneficio affici nemo potest, si nemo bene faciat: ita tollitur obedientia & fides, nisi tum præceptum, tum etiam qui est ipsum explicaturus, simul assumantur. Nunc autem altero alterius gratia, & verbis & factis, abundamus.

Ars autem contentiosa & sophistica est penitus repudianda, quandoquidem ipsæ Sophistarum dictiones non solum multorum oculos præstringunt, & eos seducunt, sed nonnunquam etiam vim afferentes, Cadmeam referunt victoriam. Est enim longe verissimus ille Psalmus: *Justus vivet in finem, quoniam non videbit interitum, quando viderit sapientes morientes.* Quosnam autem dicit *sapientes*? audi ex Jesu sapientia: *Non est sapientia improbitatis scientia.* Eam autem dicit,

quam

σοφιας Ιησε· Ουκ ἐςι σοφια πονηριας ἐπιςημη. ταυτην δη λεγει, ἡν ἐπενοησαν τεχναι λεκτικαι τε, και διαλεκτικη. Ζητησεις ἐν σοφιαν παρα κακοις, και ἐχ εὑρησεις. κἀν πυθη παλιν ποιαν ταυτην, Στομα δικαιε, ζητει σοι, ἀποςαξει σοφιαν· σοφια δε ὁμωνυμως τη ἀληθεια, ἡ σοφιςικη λεγεται τεχνη. ἐμοι δε εἰκοτως, οἰμαι, προκειται, βιεν μεν κατα τον λογον, και νοειν τα σημαινομενα· εὐγλωττιαν δε μηποτε ζηλεντα, ἀρκεισθαι μονῳ τῳ αἰνιξασθαι το νοεμενον· ὁποιῳ δε ὀνοματι δηλεται τετο, ὁπερ παραςησαι βελομαι, ἐκ ἐθεν μοι μελει. σωθηναι γαρ εὐ οἰδ' ὁτι, και συναρασθαι τοις σωζεσθαι γλιχομενοις, βελτιςον ἐςιν, ἐχι συνθεισαι τα λεξειδια καθαπερ τα κοσμια. Κἀν φυλαξῃς, φησιν ὁ Πυθαγορειος, ἐν τῳ Πλατωνος πολιτικῳ, το μη σπεδαζειν ἐπι τοις ὀνομασι, πλεσιωτερος εἰς γηρας ἀναφανησῃ φρονησεως. και ἐν γε τῳ Θεαιτητῳ εὑροις ἀν παλιν, Το δε εὐχερες των ὀνοματων τε και ῥηματων, και μη δι' ἀκριβειας ἐξεταζομενον, τα μεν πολλα ἐκ ἀγεννες, ἀλλα μαλλον το τετε ἐναντιον, ἀνελευθερον· ἐςιν δ' ὁτε ἀναγκαιον. ταυτα, ὡς ἐνι μαλιςα, δια βραχεων ἐξηνεγκεν ἡ Γραφη· Μη πολυς ἐν ῥημασι γινε, λεγεσα· ἡ μεν γαρ λεξις, οἱον ἐσθης ἐπι σωματος· τα δε πραγματα, σαρκες εἰσι και νευρα. οὐ χρη τοινυν της ἐσθητος προ της του σωματος σωτηριας κηδεσθαι· εὐτελη γαρ ἐ μονον διαιταν, ἀλλα και λογον ἀσκητεον ἀπεριττον τε και ἀπεριεργον, τῳ τον ἀληθη βιον ἐπανῃρημενῳ, εἰ γε την τρυφην ὡς δολεραν τε και ἀσωτον παραιτοιμεθα· καθαπερ το μυρον, και την πορφυραν οἱ παλαιοι Λακεδαιμονιοι, δολερα μεν τα ἱματα, δολερα δε τα χριματα ὑπολαβοντες ὀρθως, και ὀνομασαντες· ἐπει μητε ἐκεινη καλη σκευασια τροφης, ἡ πλειω των τρεφοντον ἐχεσα τα ἡδυσματα· μητε λογου χρησις ἀςεια, ἡ τερπειν μαλλον ἡ ὠφελειν τες ἀκεοντας δυναμενη.

Μετας

quam excogitarunt artes, quæ in dicendo & differendo versantur. *Quæres ergo apud malos sapientiam, & non invenies.* Et si rursus roges, quænam ea est? *Os justi*, inquiet tibi, *distillabit sapientiam.* Sapientia autem dicitur ars Sophistica perinde ac veritas. Mihi autem non sine causa, ut existimo, constitutum est Logo convenienter vivere, ea autem, quæ significantur, intelligere; eloquentiam autem nunquam sectari, sed contentum esse, si quovis modo quid intelligam, significem. Quo autem nomine significetur id, quod volo exponere, nihil mihi curæ est. Servare enim & opem ferre iis, qui servari cupiunt, puto esse optimum, non autem dictiunculas, tanquam quædam ornamenta, componere. *Et si caveris*, inquit Pythagoreus in Platonis Politico, *ne sis de nominibus nimium solicitus, prudentia locupletior apparebis in senectute.* Et rursus invenies in Theæteto: *Nominum autem & verborum facilitas, & non nimis accurata examinatio, ut plurimum non est sordida & illiberalis, sed ejus potius contrarium: est tamen nonnunquam etiam necessaria.* Hæc, quam fieri potest, brevissime Scriptura enunciavit, dicens: *Ne multum verseris in verbis.* Dictio enim est tanquam vestis in corpore: res autem sunt carnes & nervi. Non oportet ergo majorem vestis quam salutis corporis curam gerere. Non solum enim frugalis vitæ ratio, sed etiam a supervacaneo cultu ornatuque aliena oratio, exercenda est ei, qui veram vitam elegit: siquidem delitias ut dolosas & luxuriosas repudiamus, sicut unguentum & purpuram veteres Lacedæmonii, dolosas quidem vestes, & dolosas unctiones recte reputantes & nominantes: quoniam nec honestus est ille cibi apparatus, qui plura habet condimenta quam ea, quæ nutriunt; nec est bellus urbanusve orationis usus, qui auditores magis aptus est delectare quam juvare.

Musas

[illegible] Σειρηνων ἰδιας ἡγεισθαι, Πυθαγορας παραι- [illegible] ἀσκειν μη μετα ἡδονης διδασκων, απα- [illegible] την ἀλλην διελεγχων ψυχαγωγιαν, Σειρηνας [illegible]ιωσας, εἱς ἀρκει· και τη Σφιγγι ἀποκριναμε- [illegible] εἱς· εἰ δε βȣλεσθε μηδε εἱς. οὐκȣν πλατυνειν [illegible] χρη ποτε, κενοδοξιαν ζηλουντας· αρκει [illegible] γνωστικῳ κἀν εἱς μονος ἀκροατης εὑρεθη. ἐςι γ' οὐν [illegible] και Πινδαρου τȣ Βοιωτιȣ γραφοντος, Μη πρας [illegible] ἀναῤῥηξαι τον ἀρχαιον λογον· ἐσθ' ὁτι πιςοτα- [illegible] ὁδοις· κεντρον δε μαχας ὁ κρατιςευων λογος. [illegible]ται οὐν εὐ μαλα ὁ μακαριος Αποςολος παραινων [illegible] λογομαχειν τε δι' ȣδεν χρησιμον, ἐπι καταςρο- [illegible] των ἀκȣοντων· τας δε βεβηλȣς κενοφωνιας, περι- [illegible]· ἐπι πλειον γαρ προκοψȣσιν ἀσεβειας. και ὁ [illegible] αὐτων ὡς γαγγραινα νομην ἑξει.

ια. Αὑτη ȣν ἡ σοφια τȣ κοσμȣ, μωρια παρα Θεῳ ἐςιν· και τȣτων των σοφων Κυριος γινωσκει τȣς διαλογισμȣς, ὁτι εἰσι ματαιοι. μηδεις τοινυν καυχασθω ἐν ἀνθρωπινη προανεχων διανοια. εὐ γαρ τοι ἐν τῳ Ιερεμιᾳ γεγραπται· Μη καυχασθω ὁ σοφος ἐν τῃ σοφιᾳ αὐτȣ, και μη καυχασθω ὁ ἰσχυρος ἐν τῃ ἰσχυϊ αὐτȣ· και μη καυχασθω ὁ πλȣσιος ἐν τῳ πλȣτῳ αὐτȣ· ἀλλ' ἐν τȣτῳ καυχασθω ὁ καυχωμενος, συνιεναι και γινωσκειν ὁτι ἐγω εἰμι Κυριος ὁ ποιων ἐλεος, και κριμα, και δικαιοσυνην ἐπι της γης· ὁτι ἐν τȣτοις το θελημα μȣ, λεγει Κυριος. Ινα μη πεποιθοτες ὠμεν ἐφ' ἑαυτοις, ἀλλ' ἐπι τῳ Θεῳ τῳ ἐγειροντι τȣς νεκρȣς, ὁ Αποςολος φησιν· ὁς ἐκ τηλικȣτȣ θανατȣ ἐῤῥυσατο ἡμας, ἱνα ἡ πιςις ἡμων μη ᾖ ἐν σοφιᾳ ἀνθρωπων, ἀλλ' ἐν δυναμει Θεȣ. ὁ γαρ πνευματικος ἀνακρινει παντα, αὐτος δε ὑπ' ȣδενος ἀνακρινεται. ἐπαΐω δε κἀκεινων αὐτȣ· Ταυτα δε λεγω, ἱνα μηδεις ὑμας παραλογιζηται ἐν πιθανολογιᾳ, μηδε ὑπεισερχηται ὁ συλαγωγων. και παλιν· Βλεπετε οὐν, μη τις ἐςαι ὑμας ὁ συλαγωγων δια της φιλοσοφιας, και κενης ἀπατης,

κατα

Musas existimare Sirenibus jucundiores, admonet Pythagoras, docens non cum voluptate exercere sapientias, arguens autem deceptricem aliam animi oblectationem. Qui navigando prætervectus est Sirenas, unus sufficit: & qui Sphingi respondit, unus alius, aut etiam si vultis, ne unus quidem. Non oportet ergo unquam dilatare phylacteria, vanum æmulando gloriæ studium. Sufficit autem gnostico, si ei vel unus inventus sit auditor. Licet ergo & Pindarum Bœotium audire, qui scribit: *Non apud omnes licet veterem aperire orationem, præterquam fidelissimis silentii viis. Stimulus autem pugnæ est dominans oratio.* Admodum ergo recte nos vehementer admonet beatus Apostolus, *ne verbis contendamus sine ulla utilitate, ad eversionem auditorum: prophanas autem vocum novitates vitemus. Ad magnam enim proficiunt impietatem, & sermo eorum serpit ut cancer.*

XI. Hæc ergo *sapientia mundi, stultitia est apud Deum.* Et horum *sapientum cognoscit Deus cogitationes, quod vanæ sunt.* Nemo ergo glorietur, humana præcellens cogitatione. Recte enim scriptum est in Hieremia: *Ne glorietur sapiens in sapientia sua, & ne glorietur fortis in fortitudine sua, & ne glorietur dives in divitiis suis: sed in hoc glorietur, qui gloriatur, quod intelligat & cognoscat, quod ego sum Deus faciens misericordiam, & judicium, & justitiam super terram: quoniam in his est voluntas mea, dicit Dominus. Ne confidamus in nobis ipsis, sed in Deo, qui suscitat mortuos,* inquit Apostolus, *qui ex tanta morte nos eripuit; ut fides nostra non sit in sapientia hominum, sed in virtute Dei. Spiritalis enim dijudicat omnia, ipse autem a nullo dijudicatur.* Illa quoque ejus audio: *Hæc autem dico, ne quis vos decipiat in probabilitate sermonis;* neque subingrediatur, *qui deprædatur.* Et rursus: *Videte, ne quis sit, qui vos seducat per philosophiam & inanem deceptionem, secundum traditionem hominum, secundum elementa mundi, & non*

κατα την παραδοσιν των ἀνθρωπων, κατα τα ϛοιχεια τυ κοσμυ, και ὐ κατα Χριϛον· φιλοσοφιαν μεν ὐ πασαν, ἀλλα την Επικυρειον, ἡς και μεμνηται ἐν ταις Πραξεσιν των Αποϛολων ὁ Παυλος, διαβαλλων, προνοιαν ἀναιρυσαν και ἡδονην ἐκθειαζυσαν, και εἰ δη τις αλλη τα ϛοιχεια ἐκτετιμηκεν, μη ἐπιϛησασα την ποιητικην αιτιαν τυτοις, μηδε ἐφανταϑη τον δημιυργον. ἀλλα και οἱ Στωϊκοι, ὡν και αὐτων μεμνηται, σωμα ὀντα τον Θεον δια της ἀτιμοτατης ὑλης πεφοιτηκεναι λεγυσιν οὐ καλως.

Παραδοσιν δε ἀνθρωπινην, την λογικην τερθριαν λεγει. διο κἀκεινα ἐπιϛελλει· Τας νεωτερας ζητησεις φευγετε· μειρακιωδεις γαρ αἱ τοιαυται φιλονεικιαι· ἀρετη δε ὐ φιλομειρακιον, ὁ φιλοσοφος λεγει Πλατων· και το ἀγωνισμα ἡμων, κατα τον Λεοντινον Γοργιαν, διττων δε ἀρετων δειται, τολμης και σοφιας· τολμης μεν, το κινδυνον ὑπομειναι· σοφιας δε, το αἰνιγμα γνωναι. ὁ γαρ τοι Λογος, καϑαπερ το κηρυγμα το Ολυμπιασι, καλει μεν, τον βυλομενον· ϛεφανοι δε, τον δυναμενον· ἀκινητον μεν, ὀτι προς ἀληϑειαν, και τῳ ὀντι ἀργον ὐ βυλεται εἰναι τον πιϛευσαντα ὁ Λογος· Ζητειτε γαρ, και εὑρησετε, λεγει· ἀλλα την ζητησιν εἰς εὑρεσιν περαιοι, την κενην ἐξελασας φλυαριαν, ἐγκρινων δε την ὀχυρυσαν την πιϛιν ἡμιν ϑεωριαν. Τυτο δε λεγω, ἱνα μη τις υμας παραλογιζηται ἐν πιϑανολογια, φησιν ὁ Αποϛολος, διακρινειν δηλονοτι τα ὑπ' αὐτων λεγουμενα μεμαϑηκοσι, και ἀπανταν προς τα ἐπιφερομενα δεδιδαγμενοις. Ως ουν παρελαβετε Ιησυν Χριϛον τον κυριον, ἐν αὐτῳ περιπατειτε, ἐρριζωμενοι, και ἐποικοδομυμενοι ἐν αὐτῳ, και βεβαιυμενοι ἐν τῃ πιϛει· πειϑω δε, ἡ βεβαιωσις της πιϛεως. Βλεπετε μη τις ὑμας ἐϛαι ὁ συλαγωγων ἀπο της πιϛεως της εἰς τον Χριϛον δια της φιλοσοφιας, και κενης ἀπατης, της ἀναιρυσης την προνοιαν, κατα παραδοσιν των ἀνϑρωπων· ἡ γαρ κατα την ϑειαν παραδοσιν φιλοσοφια, ἱϛησι την προνοιαν και βεβαιοι· ἡς ἀναιρεϑεισης, μυϑος ἡ περι τον Σωτηρα οἰκονομια φαινεται· κατα τα ϛοιχεια τυ κοσμυ, και ὐ κατα Χριϛον, φερομενων ἡμων.

ἡ γαρ

cundum *Christum.* Philosophiam quidem non omnem, sed *Epicuream*, cujus etiam meminit Paulus in ctibus Apostolorum, reprehendens, quæ tollit proidentiam, & in Deorum numerum refert voluptam; & si qua alia honore affecit elementa, quæ iis on præficit causam efficientem, nec apprehendit pificem. Quinetiam *Stoici*, quorum ipse quoque eminit, non recte dicunt, Deum, cum sit corpus, lissimam pervasisse materiam.

Traditionem autem *humanam* vocat Logicam subtiatem. Quamobrem illa quoque scribit: *Juniores gite quæstiones*: sunt enim pueriles hujusmodi contiones. *Virtus autem non tenetur amore juvenum*, quit Plato philosophus: & certamen nostrum, ut ilt Gorgias Leontinus, duabus opus habet virtutias, audacia & sapientia: audacia quidem, ut adeat riculum; sapientia autem, ut discernat ænigma. ogos enim, quemadmodum in Olympia præconium, ocat quidem eum, qui vult; sed coronat eum, qui otest esse invictus: quoniam revera Logos non vult iosum esse eum, qui credidit. *Quærite* enim, init, *& invenietis*: sed inquisitionem terminat inveneone, recentes nugas exterminans, approbans aum contemplationem, quæ nostram fidem confirmat. *ac autem dico, ne quis vos decipiat in probabilitate sermis*, ait Apostolus; ut qui, quæ ab eis dicuntur, scernere scilicet didiceritis, & iis, quæ objiciuntur, currere docti sitis. *Sicut ergo accepistis Jesum Chrim dominum, in eo ambulate radicati & superædificati in o, & confirmati in fide.* Est autem persuasio, fidei nfirmatio. *Videte, ne quis sit, qui vos abducat* a fide Christum *per philosophiam & inanem deceptionem*, quæ llit providentiam, *secundum traditionem hominum.* uæ est enim secundum traditionem divinam philosoia, constituit & confirmat providentiam: qua suba videtur fabula Servatoris œconomia, cum nos se-

[illegible] ἀκολυθος Χριςῳ διδασκαλια, και τον Δημιυργον ἐκθειαζει, και την προνοιαν μεχρι των κατα μερος ἀγει, και κτιςην και γενητην οἰδεν την των ςοιχειων φυσιν· και πολιτευεσθαι εἰς δυναμιν ἐξομοιωτικην τω Θεῳ διδασκει, και την οἰκονομιαν, ὡς ἡγεμονικον της ἁπασης προϊεσθαι παιδειας.

Στοιχεια δε σεβυσι, Διογενης μεν, τον ἀερα· Θαλης δε, το ὑδωρ· Ιππασος δε, το πυρ· και οἱ τας ἀτομυς ἀρχας ὑποτιθεμενοι, φιλοσοφιας ὀνομα ὑποδυομενοι, ἀθεοι τινες ἀνθρωπισκοι, και φιληδονοι. Δια τυτο προσευχομαι, φησιν, ἱνα ἡ ἀγαπη ὑμων ἐτι μαλλον και μαλλον περισσευη ἐν ἐπιγνωσει και παση αἰσθησει, εἰς το δοκιμαζειν ὑμας τα διαφεροντα· ἐπει ὁτε ἠμεν νηπιοι, φησιν ὁ αὐτος Αποςολος, ὑπο τα ςοιχεια τυ κοσμυ ἠμεν δεδυλωμενοι· ὁ δε νηπιος, κἀν κληρονομος ᾐ, ὐδεν δυλυ διαφερει, ἀχρι της προθεσμιας τυ πατρος. νηπιοι ὐν και οἱ φιλοσοφοι, ἐαν μη ὑπο τυ Χριςυ ἀπανδρωθωσιν. εἰ γαρ ὐ κληρονομησει ὁ υἱος της παιδισκης μετα τυ υἱυ της ἐλευθερας, ἀλλα γ' οὐν σπερμα ἐςιν Αβρααμ, το μη ἐξ ἐπαγγελιας το ἰδιον εἰληφος δωρεαν. Τελειων δε ἐςι ἡ ςερεα τροφη, των δια την ἑξιν τα αἰσθητηρια γεγυμνασμενα ἐχοντων προς διακρισιν καλυ τε και κακυ. πας γαρ ὁ μετεχων γαλακτος, ἀπειρος λογυ δικαιοσυνης, νηπιος ὠν, και μηπω ἐπιςαμενος τον λογον, καθ' ὁν πεπιςευκε και ἐνεργει, μητε ἀποδουναι δυναμενος την αἰτιαν ἐν αὐτῳ. Παντα δε δοκιμαζετε, ὁ Αποςολος φησι, και το καλον κατεχετε· τοις πνευματικοις λεγων, τοις ἀνακρινυσι παντα κατα ἀληθειαν λεγομενα, ποτερον δοκει, ἡ ὀντως ἐχεται της ἀληθειας. Παιδεια δε ἀνεξελεγκτος, πλαναται· και αἱ πληγαι και οἱ ἐλεγχοι, διδοασι παιδειαν σοφιας· οἱ μετ' ἀγαπης δηλονοτι ἐλεγχοι. Καρδια γαρ εὐθεια, ἐκζητει γνωσιν· ὁτι ὁ ζητων τον Θεον, εὑρησει γνωσιν μετα δικαιοσυνης· οἱ δε ὀρθως ζητησαντες αὐτην, εἰρηνην εὑρον.

Και

cundum elementa hujus mundi, *& non secundum Christum* feramur. Quæ est enim Christo consentanea doctrina, & opificem Deum esse asserit, & deducit providentiam usque ad singularia, & talem elementorum novit esse naturam, ut in eam cadat ortus & mutatio: eaque docet ad id dirigi; ut vim assimilantem Deo habeamus; ejusque dispensationem, omni doctrinæ, ut principium, præmitti debere.

Elementa autem colunt, Diogenes quidem aerem; Thales vero aquam; Hippasus vero ignem; & qui principia faciunt atomos, philosophiæ nomen arrogantes, impii quidam homunculi & voluptati dediti. *Propterea oro*, inquit, *ut dilectio vestra adhuc magis & magis abundet in agnitione & omni sensu*, *ad hoc ut vos probetis quæ sunt potiora.* Nam *quando eramus*, inquit Apostolus, *parvuli*, *sub elementis hujus mundi eramus servientes. Parvulus autem*, *etiamsi sit hæres*, *nihil differt a servo usque præfinitum tempus patris.* Parvuli ergo sunt etiam philosophi, nisi a Christo viri fiant. Si enim *filius ancillæ non futurus sit hæres cum filio liberæ*, at est quidem certe semen Abrahæ, quod non ex promissione donum suscepit proprium. *Perfectorum autem est solidus cibus*, *qui propter habitum habent sensus exercitatos ad discretionem boni & mali. Quisquis enim est lactis particeps*, *non est peritus sermonis justitiæ*, cum sit *parvulus*, & nondum sciat verbum, per quod credidit & operatur, nec possit in ipso reddere rationem. *Omnia autem probate*, inquit Apostolus, *& quod bonum est tenete.* Spiritalibus id dicens, qui omnia, quæ dicuntur ex veritate, dijudicant, utrum videantur, an revera sint vera. *Inconfutabilis autem vagatur disciplina*, & *plagæ & reprehensiones dant disciplinam sapientiæ*, reprehensiones scilicet, quæ sunt cum dilectione. *Cor enim rectum exquirit cognitionem. Quoniam qui quærit Deum*, *cognitionem invenit cum justitia. Qui ipsam autem recte quæsierunt*, *pacem invenerunt. Et cognoscam non sermonem*

Καὶ γνώσομαι, φησιν, οὐ τὸν λογον των πεφυσιωμενων, ἀλλα την δυναμιν· τους δοκησισοφους, και οἰομενους εἶναι, ουκ ὄντας δε σοφους, ἐπιῤῥαπιζων γραφει. Οὐ γαρ ἐν λογῳ ἡ βασιλεια του Θεου· ου τῳ μη ἀληθει, ἀλλα κατ' εἰκασιαν πιθανῳ· ἀλλ' ἐν δυναμει δε, εἰπεν· μονη γαρ ἡ ἀληθεια δυνατη. και παλιν, Εἰ τις δοκει ἐγνωκεναι τι, ουπω ἐγνω καθως δει γνωναι· ου γαρ ποτε ἡ ἀληθεια οἰησις· ἀλλ' ἡ μεν οἰησις της γνωσεως φυσιοι και τυφοι ἐμπιπλησιν· οἰκοδομει δε ἡ ἀγαπη, μη περι την οἰησιν, ἀλλα περι την ἀληθειαν ἀναστρεφομενη. ὅθεν, Εἰ τις ἠγαπα, οὗτος ἐγνωσται, λεγει.

ιβ. Ἐπει δε ου μονη ἡ παραδοσις και πανδημος τοις γε συνιεισι της μεγαλειοτητος του λογου· ἐπικρυπτεον οὖν την ἐν μυστηριῳ λαλουμενην σοφιαν, ἣν ἐδιδαξεν ὁ υἱος του Θεου. ἤδη γ' οὖν και Ἡσαΐας ὁ προφητης πυρι καθαιρεται την γλωτταν, ὡς εἰπειν δυνηθηναι την ὁρασιν· και ἡμεις ου την γλωτταν μονην, ἀλλα και τας ἀκοας ἁγνιζεσθαι προσηκει ἡμιν· εἰ γε της ἀληθειας μεθεκτικοι εἶναι πειρωμεθα. Ταυτα ἦν ἐμποδων του γραφειν ἐμοι· και νυν ἔτι εὐλαβως ἐχω, ᾗ φησιν, ἐμπροσθεν των χοιρων τους μαργαριτας βαλλειν, μη ποτε καταπατησωσι τοις ποσι, και στραφεντες ῥηξωσιν ἡμας. χαλεπον γαρ, τους περι του ἀληθινου φωτος καθαρους ὀντως και διαυγεις ἐπιδειξαι λογους ἀκροαταις τοις ὑωδεσι τε και ἀπαιδευτοις· σχεδον γαρ ουκ ἐστι τουτων προς τους πολλους καταγελαστοτερα ἀκουσματα· οὐδ' αὖ προς τους εὐφυεις, θαυμασιωτερα τε και ἐνθουσιαστικωτερα. Ψυχικος δε ἀνθρωπος ου δεχεται τα του πνευματος του Θεου· μωρια γαρ αὐτῳ ἐστιν. σοφοι δε ουκ ἐκφερουσιν ἐκ στοματος, ἁ διαλογιζονται ἐν συνεδριῳ. Ἀλλ' ὁ ἀκουετε εἰς το οὖς, φησιν ὁ Κυριος, κηρυξατε ἐπι των δωματων· τας ἀποκρυφους της ἀληθους γνωσεως παραδοσεις, ὑψηλως και ἐξοχως ἑρμηνευομενας ἐκδεχεσθαι κελευων· και καθαπερ ἠκουσαμεν εἰς το οὖς, οὕτω και παραδιδοναι οἷς δεον· οὐχι δε πασιν ἀνεδην ἐκδιδοναι τα ἐν παραβολαις εἰρημενα προς αὐτους, παραγγελλων.

nem eorum, qui inflati sunt, sed virtutem: eos, qui sunt opinione sapientes, & se quidem esse putant, non autem sunt sapientes, reprehendens, hæc scribit. *Non enim est in sermone regnum Dei* Non, inquam, in eo, qui non est verus, sed opinione tantum probabilis. *In virtute* autem dixit, seu potentia: sola enim est potens veritas. Et rursus: *Si quis putat se nosse aliquid, nondum novit sicut nosse oportet.* Nunquam est enim veritas opinio. Sed *cognitionis* quidem opinio *inflat* & fastu replet, *charitas autem ædificat*, quæ non in opinione versatur, sed veritate. Unde, *si quis diligit, is cognitus est*, inquit.

XII. Quoniam autem non sola traditio est publica ei, qui sensit sermonis magnificentiam, occultanda est sapientia, quæ dicta est in mysterio, quam docuit Dei filius. Jam enim Esaias quoque propheta igne linguam purgatur, ut possit dicere visionem: & nec linguam solum, sed etiam aures castas nobis habere convenit, si conemur fieri veritatis participes. Hæc mihi erant impedimento, quo minus scriberem, & nunc adhuc vereor, ut ait, *ante porcos jacere margaritas, ne eas conculcent pedibus, & conversi nos lacerent.* Est enim difficile de vero lumine vere puros & perspicuos declarare sermones suillis & indoctis auditoribus: His enim vix possunt apud vulgus ulla magis audiri ridicula: rursus autem apud ingeniosos magis admirabilia, & Deum magis spirantia. *Animalis autem homo non suscipit ea, quæ sunt spiritus Dei: sunt enim ei stultitia.* Sapientes autem ore non proferunt, quæ in consessu cogitant. *Sed quod auditis*, inquit Dominus, *in aurem prædicate super tecta*: arcanas traditiones veræ cognitionis, excelse & excellenter explicatas, jubens suscipere, & sicut in aurem audivimus, ita etiam tradere quibus oportet; non autem omnibus passim intelligere, quæ eis in parabolis dicta erant, præcipiens. Sed revera commentariorum delineationi illa inser-

γελλων. Αλλ' ἐςι τῳ ὀντι ἡ των ὑπομνηματων ὑποτυπωσις, ὁσα διασποραδην και διερριμμενως ἐγκατεσπαρμενην ἐχουσι την ἀληθειαν, ὁπως ἀν λαθοι τους δικην κολοιων σπερμολογους· ἐπαν δε ἀγαθου τυχῃ γεωργου, ἐφυσει τι ἑκαςον αὐτων, και τον πυρον αναδειξει.

ιγ. Μιας τοινυν ὀυσης της ἀληθειας· το γαρ ψευδος μυριας ἐκτροπας ἐχει· καθαπερ αἱ Βακχαι τα του Πενθεως διαφορησασαι μελη, αἱ της φιλοσοφιας της τε βαρβαρου, της τε Ἑλληνικης αἱρεσεις, ἑκαςη ὁπερ ἐλαχεν, ὡς πασαν αὐχει την ἀληθειαν· φωτος δ', οἰμαι, ἀνατολῃ παντα φωτιζεται. ξυμπαντες οὐν Ἑλληνες τε και βαρβαροι, ὁσοι τἀληθους ὠρεχθησαν, οἱ μεν οὐκ ὀλιγα, οἱ δε μερος τι εἰπερ ἀρα του της ἀληθειας λογου, ἐχοντες αναδειχθειεν. ὁ γ' οὐν αἰων του χρονου το μελλον και το ἐνεςος, αὐταρ δη και το παρῳχηκος ἀκαριαιως συνιςησι· πολυ δε πλεον δυνατωτερα του αἰωνος ἡ ἀληθεια συναγαγειν τα οἰκεια σπερματα, κἀν εἰς την ἀλλοδαπην ἐκπεσῃ γην. παμπολλα γαρ των παρα ταις αἱρεσεσι δοξαζομενων εὑροιμεν ἀν, ὁσαι μη τελεον ἐκκεκωφηνται, μηδε ἐξετμηθησαν την φυσικην ἀκολουθιαν, καθαπερ τον ἀνδρα αἱ γυναικωνιτιδες ἀποκοψαμεναι τον Χριςον· εἰ και ἀλληλοις ἀνομοια εἰναι δοκει, τῳ γενει γε και ὁλῃ τῃ ἀληθειᾳ ὁμολογουνται. ἡ γαρ ὡς μελος, ἡ ὡς εἰδος, ἡ ὡς γενος, εἰς ἐν συνεπεται. ἠδη δε και ἡ ὑπατη, ἐναντια τῃ νεατῃ οὐσα· ἀλλ' ἀμφω γε, ἁρμονια μια· ἐν τε ἀριθμοις ὁ ἀρτιος τῳ περιττῳ διαφερεται, ὁμολογουσι δε ἀμφω τῃ ἀριθμητικῃ· ὡς τῳ σχηματι ὁ κυκλος, και το τριγωνον, και το τετραγωνον, και ὁσα των σχηματων ἀλληλων διενηνοχεν· αταρ και ἐν τῳ κοσμῳ παντι τα μερη συμπαντα, κἀν διαφερηται προς ἀλληλα, την προς το ὁλον οἰκειοτητα διαφυλαττει· οὑτως οὐν ἡ τε βαρβαρος,

viunt, quæcumque ſparſim habent ſeminatam hic & illic veritatem, ut eos lateant, qui more graculorum paſſim ac temere verba ferunt: cum autem agricolam bonum nacta fuerint, germinabit unumquodque ex iis, & edet frumentum.

XIII. Cum una ſit itaque veritas (habet enim innumerabilia falſum diverticula) quemadmodum Bacchæ, quæ Penthei membra divulſerunt ac diſtulerunt, philoſophiæ tam barbaræ quam Græcæ hæreſes, unaquæque id, quod ſortita eſt, tanquam totam jactat veritatem. Lucis autem, ut opinor, exortu omnia illuminantur. Univerſi ergo Græci ac barbari, qui veritatis ſtudioſi fuere, cum illi, qui non levem portionem, tum etiam alii, qui exiguam forte particulam Logi veritatis aſſecuti ſunt, in medium prodeant. Quod ſi ſæculum quidem partes temporis futuras, præſentes, & præteritas etiam uno quaſi momento ſimul repræſentat: certe veritas in propriis ſeminibus colligendis, etiamſi in terra aliena diſperſa fuerit, longe potentior eſt quam ſæculum. Permulta enim invenimus ex his, quæ opinione recepta ſunt, apud hæreſes, quæ non ſunt omnino abſurdæ, nec exciſam habent naturalem conſequentiam, ut quæ tanquam gynæcea Chriſtum viri inſtar exſciderint, etiamſi certum ſit & extra controverſiam, eas eſſe diſſimiles genere & tota veritate. Aut enim ut membrum, aut ut ſpecies, aut ut genus in unum coincidunt. Quemadmodum ſumma chorda, licet ſit imæ contraria, tamen ambæ unam harmoniam edunt: & numerus par, cum differat ab impari, in Arithmetica tamen ambo conveniunt: quemadmodum etiam in figuræ ratione circulus, & triangulus, & quadratus, & quæcunque aliæ figuræ inter ſe differunt: quinetiam in mundo univerſo partes omnes, etiam ſi inter ſe differant, ſervant eam, quæ eſt cum toto, conjunctionem & convenientiam: *ſic ergo* & barbara & Græca philo-

ρος, ἡ τε Ἑλληνικη φιλοσοφια, την ἀΐδιον ἀληθειαν σπαραγμον τινα, ὀυ της Διονυσου μυθολογιας, της δε του Λογου του ὀντος ἀει Θεολογιας πεποιηται· ὁ δε τα διῃρημενα συνθεις αὖθις, και ἑνοποιησας, τελειον τον Λογον ἀκινδυνως εὖ ἰσθ' ὅτι κατοψεται, την ἀληθειαν.

Γεγραπται γ' οὖν ἐν τῳ Εκκλησιαστῃ· Και προσεθηκα σοφιαν ἐπι πασιν· οἱ δη ἐγενοντο ἐμπροσθεν μου ἐν Ιερουσαλημ· και ἡ καρδια μου εἰδεν πολλα· σοφιαν και γνωσιν, παραβολας και ἐπιστημην ἐγνων ἐτι. και γε τουτο ἐστι προαιρεσις πνευματος, ὁτι ἐν πληθει σοφιας πληθος γνωσεως. ὁ δε της παντοδαπης σοφιας ἐμπειρος, οὗτος κυριως ἀν εἰη γνωστικος. αὐτικα γεγραπται, Περισσεια γνωσεως της σοφιας ζωοποιησει τον παρ' αὐτης. παλιν τε αὖ βεβαιοι σαφεστερον τα εἰρημενα ἡδε ἡ ῥησις. Παντα ἐνωπια τοις νοουσι· τα δε παντα, Ελληνικα ἐστι και βαρβαρικα· θατερα δε, οὐκ ἐτι παντα. ὀρθα δε, τοις βουλομενοις ἀπενεγκασθαι αἰσθησιν. Ανταιρεισθε παιδειαν, και μη ἀργυριον, και γνωσιν ὑπερ χρυσιον δεδοκιμασμενον· ἀνθαιρεισθε δε και αἰσθησιν χρυσιου καθαρου· κρεισσων γαρ σοφια λιθων πολυτελων· παν δε τιμιον, οὐκ ἀξιον αὐτης.

ιδ. Φασι δε Ελληνες, μετα γε Ορφεα και Λινον. και τους παλαιοτατους παρα σφισι ποιητας, ἐπι σοφιᾳ πρωτους θαυμασθηναι τους ἑπτα, τους ἐπικληθεντας Σοφους· ὧν τεσσαρες μεν, ἀπο Ασιας ἠσαν, Θαλης τε ὁ Μιλησιος, και Βιας ὁ Πριηνευς, και Πιτακος ὁ Μιτυληναιος, και Κλεοβουλος ὁ Λινδιος· δυο δε ἀπο Εὐρωπης, Σολων τε ὁ Αθηναιος, και Χιλων ὁ Λακεδαιμονιος· τον δε ἑβδομον, οἱ μεν Περιανδρον εἰναι λεγουσιν τον Κορινθιον· οἱ δε, Αναχαρσιν τον Σκυθην· οἱ δε, Επιμενιδην τον Κρητα, ὁν Ελληνικον οἰδε προφητην, οὗ μεμνηται ὁ Αποστολος Παυλος ἐν τῃ προς Τιτον ἐπιστολῃ, λεγων οὑτως· Εἰπεν τις ἐξ αὐτων ἰδιος προφητης οὑτως, Κρητες ἀει ψευσται, κακα θηρια, γαστερες ἀργαι· και ἡ μαρτυρια αὑτη ἐστιν ἀληθης.

sophia æternæ veritatis avulsam quandam particulam, non e Bacchi mythologia, sed ex æterni Logi theologia, decerpsit: qui autem divisa rursus composuerit, & unum ex iis fecerit, scias futurum ut perfectum Logon, veritatem, citra periculum contempletur.

Scriptum est itaque in Ecclesiaste: *Et adjeci sapientiam super omnes, qui fuerunt ante me in Hierusalem, & cor meum vidit multa: sapientiam & cognitionem, parabolas & scientiam novi præterea. Et hoc quidem est prædectio spiritus, quoniam in multitudine sapientiæ est multitudo cognitionis.* Qui est autem omnigena multitudine sapientiæ præditus, is proprie fuerit Gnosticus. Jam vero scriptum est: *Abundantia cognitionis sapientiæ vivificabit eum, qui est ex ipsa.* Et rursus apertius confirmat ea, quæ dicta sunt, hoc dictum: *Sunt omnia in conspectu eorum, qui intelligunt. Omnia* autem, sunt Græca & barbara: alterutra autem non sunt utique *omnia. Recta autem sunt iis, qui sensum volunt accipere. Eligite disciplinam, & non argentum, & cognitionem super aurum probatum.* Eligite autem sensum quoque plus quam aurum purum: *melior est enim sapientia lapidibus preciosis: quicquid autem est preciosum, non est precio cum ea conferendum.*

XIV. Dicunt autem Græci post Orpheum & Linum, & poetas, qui apud eos fuerunt antiquissimi, in admiratione fuisse habitos propter sapientiam primos septem, qui cognominati fuerunt Sapientes, quorum quatuor quidem fuerunt ex Asia, Thales Milesius, & Bias Prieneus, & Pittacus Mitylenæus, & Cleobulus Lindius: duo autem ex Europa, Solon Atheniensis, & Chilo Lacedæmonius: septimum autem alii quidem dicunt esse Periandrum Corinthium, alii vero Anacharsim Scytham, alii vero Epimenidem Cretensem, quem Græcum prophetam novit Paulus, cujus etiam meminit in epistola ad Titum, sic dicens: *Dixit quidam ex ipsis proprius propheta, Cretenses semper men-*

θης. ορας οπως καν τοις Ελληνων προφηταις διδωσι τι της αληθειας, και ουκ επαισχυνεται προς τε οικοδομην, και προς εντροπην διαλεγομενος τινων, Ελληνικοις συγχρησθαι ποιημασι; προς γ' ουν Κορινθιους, ου γαρ ενταυθα μονον, περι της των νεκρων αναστασεως διαλεγομενος, ιαμβειω συγκεχρηται τραγικω· Τι μοι οφελος; λεγων· ει νεκροι ουκ εγειρονται; Φαγωμεν και πιωμεν· αυριον γαρ αποθνησκομεν· μη πλανασθε· Φθειρουσιν ηθη χρησθ' ομιλιαι κακαι. οι δε, Ακουσιλαον τον Αργειον εγκατελεξαν τοις επτα Σοφοις· αλλοι δε Φερεκυδην τον Συριον. Πλατων δε, αντι Περιανδρου, ως αναξιου σοφιας, δια το τετυραννηκεναι, αντικατατατει Μυσωνα τον Χηνεα.

Ως μεν ουν κατω που της Μωσεως ηλικιας οι παρ' Ελλησι σοφοι γεγονασι, μικρον υστερον δειχθησεται. ο δε τροπος της παρ' αυτοις φιλοσοφιας, ως Εβραϊκος και αινιγματωδης, ηδη επισκεπτεος. βραχυλογιαν γ' ουν ησπαζοντο, την παραινετικην, την ωφελιμωτατην. αυτικα Πλατων παλαι το δια σπουδης γεγονεναι τον δε τον τροπον λεγει, κοινως μεν, πασιν Ελλησιν, εξαιρετως δε Λακεδαιμονιοις και Κρησι τοις ευνομωτατοις. το μεν ουν, Γνωθι σαυτον, οι μεν, Χιλωνος υπειληφασι· Χαμαιλεων δε εν τω Περι θεων, Θαλου· Αριστοτελης δε, της Πυθιας. δυναται δε την γνωσιν εγκελευεσθαι μεταδιωκειν. ουκ εστι γαρ ανευ της των ολων ουσιας ειδεναι τα μερη· δει δη την γενεσιν του κοσμου πολυπραγμονησαι, δι' ης και την του ανθρωπου φυσιν καταμαθειν εξεσαι. Παλιν αυ Χιλωνι τω Λακεδαιμονιω αναφερουσι το, Μηδεν αγαν· Στρατων δε εν τω Περι ευρηματων, Στρατοδημω τω Τεγεατη προσαπτει το αποφθεγμα· Διδυμος δε Σολωνι αυτο ανατιθησιν· ωσπερ αμελει Κλεοβουλω το, Μετρον αριστον.

Το

mendaces, malæ bestiæ, ventres pigri: & testimonium hoc verum est. Vides, quomodo etiam Græcorum prophetis dat aliquid veritatis: nec erubescit, & ad ædificationem, & ad aliquorum conversionem disserens, uti Græcis poematibus? itaque ad Corinthios (non enim hic solum) disserens de resurrectione mortuorum, tragico jambo usus est, dicens: *Quid mihi prodest, si mortui non resurgunt? Manducemus & bibamus, cras enim morimur. Nolite seduci, corrumpunt bonos mores colloquia prava.* Alii autem Acusilaum Argivum in septem Sapientum numerum retulerunt: alii autem Pherecydem Syrium. Plato autem pro Periandro, tanquam sapientia indigno, propterea quod fuerit tyrannus, ponit Mysonem Cheneum.

Et quod longe quidem infra Mosis ætatem fuerint Græcorum sapientes, ostendetur paulo post. Quod autem modus ejus, quæ fuit apud eos, philosophiæ, fuerit Hebraicus & ænigmaticus, jam considerandum est. Brevitatem itaque amplectebantur aptam ad tradendas admonitiones, & utilissimam. Ipse enim Plato hunc modum dicit studiose ac diligenter fuisse consectatos, communiter quidem omnes Græcos, præcipue autem Lacedæmonios & Cretenses, qui optimis legibus utebantur. Atque illud quidem. *Nosce teipsum*, alii quidem existimarunt Chilonis: Chamæleo autem in libro De diis, Thaletis: Aristoteles autem Pythiæ. Qua sententia fieri potest, ut cognitionem persequi admoneamur: quippe cum partes sine essentia totius universitatis cognosci nequeunt: unde ad cognitionem humanæ naturæ requiritur, ut ipsius mundi ortum quæramus. Chiloni rursus Lacedæmonio tribuunt, *Ne quid nimis* Strato autem in opere de inventis, adscribit hoc dictum Stratodemo Tegeatæ: Didymus autem id censet esse Solonis; sicut etiam Cleobuli, *Modus optimus.* Illud autem, *Sponde, noxa*

præsto.

Το δ', Εγγυα· παρα δ' ατα, Κλεομενης μεν εν τῳ Περι Ησιοδȣ, Ομηρῳ φησι προειρησθαι δια τȣτων.

Δειλαι τοι δειλων τε και εγγυαι εγγυαασθαι.

οἱ δε περι Αριςοτελη, Χιλωνος αυτο νομιζȣσι· Διδυμος δε Θαλȣ φησιν ειναι την παραινεσιν. Επειτα εξης το, Παντες ανθρωποι κακοι, η, Οἱ πλειςοι των ανθρωπων κακοι· διχως γαρ εκφερεται το αυτο αποφθεγμα· οἱ περι Σωταδαν τον Βυζαντιον, Βιαντος λεγȣσιν ειναι· και το, Μελετη παντα καθαιρει, Περιανδρȣ τυγχανειν βȣλονται· ὁμοιως δε την, Γνωθι καιρον, παραινεσιν Πιττακȣ καθεςαναι. Ο μεν ουν Σολων, Αθηναιοις Πιττακος δε, Μιτυληναιοις ενομοθετησαν. οψε δε Πυθαγορας ὁ Φερεκυδȣς γνωριμος, φιλοσοφον εαυτον πρωτος ανηγορευσεν.

Φιλοσοφιας τοινυν μετα τȣς προειρημενȣς ανδρας τρεις γεγονασι διαδοχαι, επωνυμοι των τοπων, περι ους διετριψαν· Ιταλικη μεν, ἡ απο Πυθαγορου· Ιωνικη δε, ἡ απο Θαλου· Ελεατικη δε, ἡ απο Ξενοφανȣς. Πυθαγορας μεν ουν Μνησαρχȣ, Σαμιος, ως φησιν Ιπποβοτος· ὡς δε Αριςοξενος εν τῳ Πυθαγορȣ βιῳ, και Αριςαρχος, και Θεοπομπος, Τυῤῥηνος ην· ὡς δε Νεανθης, Συριος η Τυριος· ὡςε ειναι, κατα τȣς πλειςȣς, τον Πυθαγοραν βαρβαρον το γενος. Αλλα και Θαλης, ὡς Λεανδρος και Ηροδοτος ιςορȣσι, Φοινιξ ην ὡς δε τινες ὑπειληφασι, Μιλησιος· μονος ȣτος δοκει τοις των Αιγυπτιων προφηταις συμβεβληκεναι· διδασκαλος δε αυτου ȣδεις αναγραφεται· ὡςπερ ȣδε Φερεκυδȣ τȣ Συριȣ, ᾧ Πυθαγορας εμαθητευσεν. αλλ' ἡ μεν εν Μεταποντιῳ της Ιταλιας, ἡ κατα Πυθαγοραν φιλοσοφια ἡ Ιταλικη, κατεγηρασεν. Αναξιμανδρος δε Πραξιαδȣ Μιλησιος, Θαλην διαδεχεται· τȣτον δε, Αναξιμενης Ευρυςρατȣ Μιλησιος· μεθ' ὃν Αναξαγορας Ηγησιβȣλȣ Κλαζομενιος. ουτος μετηγαγεν απο της Ιωνιας Αθηναζε την διατριβην.

præsto est, Cleomenes quidem in libro de Hesiodo, dicit prius fuisse dictum ab Homero his verbis:

Misera pro miseris etiam sponsiones ad spondendum.

Aristotelici autem existimant id fuisse Chilonis: Didymus autem dicit id fuisse admonitionem Thaletis. Et deinde illud, *Omnes homines mali*; vel, *Plurimi hominum mali* (hoc enim dictum duobus modis effertur) Sotades Byzantinus dicit esset Biantis: & illud, *Omnia vincit diligens meditatio*, volunt esse Periandri. Similiter autem admonitionem, quæ dicit, *Nosce occasionem*, fuisse Pittaci. Solon autem leges tulit Atheniensibus, Pittacus vero Mitylenæis. Tandem autem Pythagoras Pherecydis familiaris, seipsum primus appellavit Philosophum.

Philosophiæ itaque, post hos, quos ante dixi, tres fuere successiones, quæ nomina sumserunt a locis, in quibus versatæ sunt. Italica quidem, quæ derivata est a Pythagora: Ionica, quæ a Thalete: Eleatica autem, quæ a Xenophane. Porro autem Pythagoras, Mnesarchi filius, Samius quidem erat, ut dicit Hippobotus: ut autem dicit Aristoxenus in vita Pythagoræ, & Aristarchus, & Theopompus, erat Tuscus: ut autem Neanthes, Syrius vel Tyrius: adeo ut ex plurimorum sententia Pythagoras esset genere barbarus. Quinetiam Thales, ut referunt Leander & Herodotus, erat Phœnix: ut autem nonnulli existimarunt, Milesius. Hic solus videtur esse congressus cum prophetis Ægyptiorum; ejus autem nullus scribitur præceptor: quemadmodum nec Pherecydæ Syri, cujus fuit discipulus Pythagoras. Sed Pythagoras. Sed Pythagoræ quidem, quæ Italica dicta est, philosophia, consenuit in Metaponto, oppido Italiæ. Anaximander autem, Praxidami filius, Milesius, succedit Thaleti. Ei Anaximenes Eurystrati Milesius. Post quem Anxagoras Hegesibuli Clazomenius.

βην. τουτον διαδεχεται Αρχελαος· ου Σωκρατης διηκουσεν·

Εκ δ' αρα των, απεκλινε λαοξοος εννομολεσχης,
Ελληνων επαοιδος·

ο Τιμων φησιν εν τοις Σιλλοις, δια το αποκεκλικεναι απο των φυσικων επι τα ηθικα. Σωκρατους δε ακουσας, Αντισθενης μεν, εκυνισε· Πλατων δε, εις την Ακαδημιαν ανεχωρησε. παρα Πλατωνι Αριστοτελης φιλοσοφησας, μετελθων εις το Λυκειον, κτιζει την Περιπατητικην αιρεσιν· τουτον διαδεχεται Θεοφραστος· ον Στρατων· ον Λυκων· ειτα Κριτολαος· ειτα Διοδωρος. Σπευσιππος δε, Πλατωνα διαδεχεται· τουτον δε Ξενοκρατης· ον Πολεμων. Πολεμωνος δε ακουσαι, Κρατης τε, και Κραντωρ' εις ους η απο Πλατωνος κατεληξεν αρχαια Ακαδημια. Κραντορος δε μετεσχεν Αρκεσιλαος· αφ' ου, μεχρι Ηγησιλαου, ηνθησεν Ακαδημια η μεση. ειτα Καρνεαδης διαδεχεται Ηγησιλαον, και οι εφεξης. Κρατητος δε, Ζηνων ο Κιτιευς, ο της Στωϊκης αρξας αιρεσεως, γινεται μαθητης. τουτον διαδεχεται Κλεανθης· ον Χρυσιππος, και οι μετ' αυτον. της δε Ελεατικης αγωγης, Ξενοφανης ο Κολοφωνιος καταρχει· ον φησι Τιμαιος κατα Ιερωνα τον Σικελιας δυναστην, και Επιχαρμον τον ποιητην, γεγονεναι· Απολλοδωρος δε, κατα την τεσσαρακοστην Ολυμπιαδα γενομενον, παρατετακεναι αχρι των Δαρειου τε και Κυρου χρονων. Παρμενιδης τοινυν Ξενοφανους ακουστης γινεται· τουτου δε, Ζηνων· ειτα Λευκιππος· ειτα Δημοκριτος. Δημοκριτου δε ακουσαι, Πρωταγορας ο Αβδηριτης, και Μητροδωρος ο Χιος· ου Διογενης ο Σμυρναιος· ου Αναξαρχος· τουτου δε, Πυρρων· ου Ναυσιφανης· τουτου φασιν ενιοι μαθητην Επικουρον γενεσθαι.

Και η μεν διαδοχη των παρ' Ελλησι φιλοσοφων, ως εν επιτομη ηδε· οι χρονοι δε των προκαταρξαντων της φιλοσοφιας αυτων, επομενως λεκτεοι· ινα δη εν συγκρισει αποδειξωμεν πολλαις γενεαις πρεσβυτεραν την κατα

Εβραιους

nius. Hic ex Ionia ſcholam traduxit Athenas. Ei ſuccedit Archelaus, quem audivit Socrates:

Ex his æquiloquus declinavit lapicida,
Graium incantator,

ait Timon in Sillis, propterea quod a Phyſicis declinarit ad ea, quæ ad mores pertinent. Socratem autem cum audiiſſet, Antiſthenes quidem, ſectam introduxit Cynicam, Plato autem ſeceſſit in Academiam. Apud Platonem philoſophatus Ariſtoteles, cum tranſiiſſet in Lyceum, ſectam condit Peripateticam. Ei ſuccedit Theophraſtus, cui Straton, cui Lycon, deinde Critolaus, deinde Diodorus. Platoni ſuccedit Speuſippus, ei Xenocrates, cui Polemon: Polemonis autem auditores fuere Crates & Crantor, in quos deſiit vetus Academia. Crantoris autem fuit particeps Arceſilaus, a quo uſque ad Hegeſilaum media floruit Academia. Deinde Carneades ſuccedit Hegeſilao, & alii deinceps. Cratetis autem diſcipulus fuit Zeno Citieus, Stoicorum ſectæ princeps: huic ſuccedit Cleanthes, poſt quem Chryſippus, & alii deinceps. Eleaticæ autem diſciplinæ princeps fuit Xenophanes Colophonius, quem dicit Timæus fuiſſe tempore Hieronis, qui in Sicilia obtinuit dominatum, & Epicharmi poetæ: Apollodorus autem eum, cum natus eſſet quadrageſima Olympiade, perveniſſe uſque ad tempora Darii & Cyri. Xenophanis ergo fuit auditor Parmenides, ejus Zeno, deinde Leucippus, deinde Democritus. Democriti autem auditores, Protagoras Abderitanus & Metrodorus Chius, cujus Diogenes Smyrnæus, cujus Anaxarchus: ejus autem Pyrrhon, cujus Nauſiphanes: ejus dicunt nonnulli diſcipulum fuiſſe Epicurum.

Et hæc eſt quidem ſucceſſio eorum, qui fuerunt apud Græcos, Philoſophorum, tanquam in epitome. Tempora autem eorum, qui fuerunt principes & auctores ipſorum Philoſophiæ, ſunt dicenda conſequen-

Εβραιυς φιλοσοφιαν. Και περι μεν Ξενοφανυς ειρηται ός της Ελεατικης ἠρξε φιλοσοφιας· Θαλην δε Ευδημο ἐν ταις Ας̣ρολογικαις ἱςοριαις, την γενομενην ἐκλειψιν τι ἡλιυ προειπειν φησι, καθ᾽ ὑς χρονυς συνηψαν μαχην προ ἀλληλυς Μηδοι τε και Λυδοι, βασιλευοντος Κυαξαρυ μεν τυ Αςυαγυς πατρος, Μηδων· Αλυαττυ δε τυ Κροισυ, Λυδων. συναδει δε αὐτῳ και Ηροδοτος ἐν τῃ πρωτῃ. εἰσι δε οἱ χρονοι ἀμφι την πεντηκοςην Ολυμπιαδα Πυθαγορας δε κατα Πολυκρατη τον τυραννον, περι την ἑξηκοςην δευτεραν Ολυμπιαδα, εὑρισκεται. Σολωνοι δε ζηλωτης Μνησιφιλος ἀναγραφεται· ᾡ Θεμιςοκλης συνδιετριψεν. ἠκμασεν ὑν ὁ Σολων κατα την τεσσαρακοςην ἑκτην Ολυμπιαδα. Ηρακλειτος γαρ ὁ Βαυσωνος Μελαγκομαν τον τυραννον ἐπεισεν ἀποθεσθαι την ἀρχην. οὑτο βασιλεα Δαρειον παρακαλυντα ἡκειν εἰς Περσας, ὑπερειδεν.

ιε. Οἱ δε μεν οἱ χρονοι των παρ᾽ Ελλησι πρεσβυτατων σοφων τε και φιλοσοφων· ὡς δε οἱ πλειςοι αὐτων βαρβαροι το γενος, και παρα βαρβαροις παιδευθεντες τι δει και λεγειν; εἰγε Τυρρηνος, ἠ Τυριος ὁ Πυθαγορας ἐδεικνυτο· Αντισθενης δε, Φρυξ ἠν· και Ορφευς Οδρυσης, ἠ Θραξ· Ομηρον γαρ οἱ πλειςοι, Αἰγυπτιο φαινουσιν. Θαλης δε, Φοινιξ ὠν το γενος, και τοις Αἰγυπτιων προφηταις συμβεβληκεναι εἰρηται· καθαπε και ὁ Πυθαγορας αὐτοις γε τουτοις· δι᾽ ὑς και περιετεμετο, ἱνα δη και εἰς τα ἀδυτα κατελθων, την μυςικην παρ Αἰγυπτιων ἐκμαθοι φιλοσοφιαν. Χαλδαιων τε και Μαγων τοις ἀριςοις συνεγενετο· και την Εκκλησιαν, την νυν ὑτω καλυμενην, το παρ᾽ αὐτῳ ὁμακοειον αἰνιττεται.

Πλατων δε, ὐκ ἀρνειται τα καλλιςα εἰς φιλοσοφια παρα των βαρβαρων ἐμπορευεσθαι· εἰς τε Αἰγυπτον ἀφικεσθαι

ter: ut facta comparatione, ostendamus Hebræorum philosophiam fuisse generationibus multis antiquiorem. Et de Xenophane quidem dictum est, qui fuit Eleaticæ princeps Philosophiæ. Thaletem autem Eudemus in historiis astrologicis dicit prædixisse defectum Solis, qui fuit eo tempore, quo inter se manus conseruere Medi & Lydi, regnante quidem Cyaxare, patre Astyagis, in Media, Alyatte autem Crœsi, in Lydia. Ei autem congruit Herodotus quoque in primo. Sunt autem ea tempora circa quinquagesimam Olympiadem. Pythagoras autem invenitur tempore Polycratis tyranni circa sexagesimam secundam Olympiadem. Solonis autem æmulator fuisse scribitur Mnesiphilus, cum quo versatus est Themistocles. Floruit autem Solon quadragesima sexta Olympiade. Heraclitus porro, Bausonis filius, persuasit Melancomæ tyranno, ut deponeret tyrannidem. Hic despexit regem Darium adhortantem, ut veniret ad Persas.

XV. Hæc sunt quidem tempora eorum, qui apud Græcos fuere antiquissimi sapientum & Philosophorum. Quod autem eorum plurimi fuerint & genere barbari, & a barbaris eruditi, quid opus est dicere? Siquidem Tuscum aut Tyrium fuisse Pythagoram ostensum est. Phryx autem erat Antisthenes: & Orpheus, Odrysius vel Thrax. Homerum enim plurimi produnt fuisse Ægyptium. Thales autem cum esset Phœnix genere, etiam cum Ægyptiorum prophetis congressus esse dicitur: sicut etiam Pythagoras cum iis ipsis, per quos etiam fuit circumcisus, ut adyta ingrediens, Ægyptiorum mysticam disceret philosophiam: & cum Chaldæorum & Magorum versatus est præstantissimis: & eam, quæ nunc vocatur, Ecclesiam significat id, quod apud ipsum est ὁμακοεῖον.

Plato autem non it inficias, se ea, quæ sunt præstantissima in philosophia, mercatum esse a barbaris,

κεσθαι ὁμολογει. δυνασθαι γουν ἐν τῳ Φαιδωνι πανταχοθεν τον φιλοσοφον ὠφελεισθαι γραφων, Πολλη μεν ἡ Ελλας, ἐφη, ὠ Κεβης, ἡ δ' ὁς ἐν ἡ εισι παμπαν ἀγαθοι ἀνδρες· πολλα δε και τα των βαρβαρων γενη. ὑτως οἰεται ὁ Πλατων και βαρβαρων φιλοσοφυς τινας εἰναι· ὁ δε Επικυρος ἐμπαλιν, ὑπολαμβανει μονυς φιλοσοφησαι Ελληνας δυνασθαι. ἐν τε τῳ Συμποσιῳ ἐπαινων Πλατων τυς βαρβαρυς, ὡς διαφεροντως ἀσκησαντας, μονυς ἀληθως φησι, και ἀλλοθι πολλαχυ, και ἐν Ελλησι και βαρβαροις· ὡν και ἱερα πολλα ἠδη γεγονε δια τυς τοιυτυς παιδας. δηλοι δε εἰσιν οἱ βαρβαροι, διαφεροντως τιμησαντες τυς αὐτων νομοθετας τε και διδασκαλυς, Θευς προσειποντες. Ψυχας γαρ ἀγαθας, κατα Πλατωνα, καταλιπυσας τον ὑπερυρανιον τοπον, ὑπομεναι ἐλθειν εἰς τονδε τον ταρταρον· και σωμα ἀναλαβυσας, των ἐν γενεσει κακων ἀπαντων μετασχειν ὑπολαμβανυσι, κηδεμονας τυ των ἀνθρωπων γενυς, αἱ νομυς τε ἐθεσαν, και φιλοσοφιαν ἐκηρυξαν· Οὐ μειζον ἀγαθον τῳ των ἀνθρωπων γενει ὑτ' ἠλθεν ποτε ἐκ θεων, ὑτ' ἀφιξεται. και μοι δοκυσιν αἰσθομενοι της μεγαλης εὐποιïας της δια των σοφων, σεβασθηναι τε τυς ἀνδρας, και δημοσια φιλοσοφησαι, Βραχμανες τε συμπαντες, και Οδρυσαι, και Γεται· και το των Αἰγυπτιων γενος, ἐθειολογησαν ἀκριβως τα ἐκεινων· Χαλδαιοι τε, και Αραβιοι οἱ κληθεντες εὐδαιμονες· και ὁσοι γε την Παλαιςινην κατῳκησαν· και τυ Περσικυ γενυς ὑ το ἐλαχιςον μερος, και ἀλλα προς τουτοις γενη μυρια. ὁ δε Πλατων, δηλον ὡς σεμνυνων ἀει τυς βαρβαρυς εὑρισκεται· μεμνημενος αὑτου τε και Πυθαγορυ, τα πλειςα και γενναιοτατα των δογματων ἐν βαρβαροις μαθοντας. δια τυτο και γενη βαρβαρων, εἰπεν γενη φιλοσοφων ἀνδρων βαρβαρων· γινωσκων ἐν τε τῳ Φαιδρῳ τον Αἰγυπτιον βασιλεα, και τυ Θωυθ ὑμιν σαφωτερον δεικνυσιν, ὁν τινα Ερμην οἰδεν ὀντα. ἀλλα κἀν τῳ Χαρμιδη Θρακας τινας ἐπιςαμενυς φαινεται, οἱ λεγονται ἀθανατιζειν την ψυχην. ἱςορειται δε Πυθαγορας μεν Σωγχηδι τῳ Αἰγυπτιῳ ἀρχιπροφη-

τη

& fatetur venisse in Ægyptum: unde in Phædone scribens, undiquaque posse juvari Philosophum, *Magna quidem est*, inquit, *Græcia, o Cebes, ait ille, in qua sunt viri omni ex parte boni, multa sunt autem etiam genera barbarorum.* Sic existimat Plato ex barbaris quoque esse aliquos Philosophos. Epicurus autem contra existimat solos Græcos posse philosophari. Et in Convivio Plato laudans barbaros, ut qui philosophiam insigniter exercuerint, vere dicit: *Et in multis aliis, & apud Græcos*, & apud barbaros, quorum etiam *templa jam multa facta sunt, propter ejusmodi filios.* Clarum est autem, barbaros eximie semper honorasse suos legumlatores & præceptores, eos Deos appellantes. *Bonas enim animas*, ut dicit Plato, *supercœlesti loco relicto, sustinuisse venire in hunc tartarum, & corpore suscepto malorum omnium, quæ ex generatione contrahuntur, fuisse participes existimant, humani generis curam gerentes*: quæ & leges tulerunt, & philosophiam prædicarunt; *quo majus bonum ad hominum genus nunquam venit, nec veniet.* Atque mihi quidem videntur cum sensissent magna, quæ per sapientes conferebantur, beneficia, & eos coluisse, & publice esse philosophati, & Brachmanes universi, & Odrysæ, & Getæ. Quinetiam genus Ægyptium diligentissime illos in Deos retulit, & Chaldæi & Arabes, qui dicti sunt Felices, & quicunque habitarunt Palæstinam, & non minima Persici generis pars, & alia præter hæc genera innumerabilia. Clarum est autem inveniri semper Platonem magni facere barbaros, ut qui meminisset se & Pythagoram plurima eaque præstantissima & nobilissima dogmata didicisse apud barbaros. Et ideo etiam, genera barbarorum vocat *genera philosophorum barbarorum:* neque ignorat in Phædro regem Ægyptium, & Thoyth nobis ostendit sapientiorem: quem quidem novit esse Mercurium. Quinetiam in Charmide videtur quosdam nosse Thraces,

τη μαθητευσαι· Πλατων δε, Σεχνεφιδι τῳ Ηλιοπολιτη· Ευδοξος δε ὁ Κνιδιος, Κονεφιδι τῳ και αὐτῳ Αἰγυπτιῳ. ἐν δε τῳ Περι ψυχης Πλατων παλιν προφητειαν γνωριζων φαινεται, προφητην εἰσαγων τον της Λαχεσεως λογον ἐξαγγελλοντα, προς τας κληρεμενας ψυχας προθεσπιζοντα. κἀν τῳ Τιμαιῳ τον σοφωτατον Σολωνα μανθανοντα εἰσαγει προς τε βαρβαρου. ἐχει δε τα της λεξεως ὡδε, Ω Σολων, Σολων, Ελληνες ὑμεις ἀειπαιδες ἐςε· γερων δε Ελλην εδεις· ε γαρ ἐχετε μαθημα χρονῳ πολιον.

Δημοκριτος γαρ τες Βαβυλωνιες λογες ἠθικες πεποιηται λεγεται γαρ την Ακικαρε ςηλην ἑρμηνευθεισαν, τοις ἰδιοις συνταξαι συγγραμμασι. κἀςιν ἐπισημηνασθαι παρ' αὐτου, Ταδε λεγει Δημοκριτος, γραφοντος· ναι μην και περι αὐτου, ᾗ σεμνυνομενος φησι πε ἐπι τῃ πολυμαθιᾳ· Εγω δε των κατ' ἐμαυτον ἀνθρωπων γην πλειςην ἐπεπλανησαμην, ἱςορεων τα μηκιςα· και ἀερας τε και γεας πλειςας εἰδον· και λογιων ἀνθρωπων πλειςων ἐσηκουσα· και γραμμεων συνθεσιος μετα ἀποδειξιος οὐδεις κω με παρηλλαξεν, οὐδ' οἱ Αἰγυπτιων καλεομενοι Αρπεδοναπται· συν τοις δ' ἐπι πασιν ἐπ' ἐτε ὀγδωκοντα ἐπι ξεινης ἐγενηθην. ἐπηλθε γαρ Βαβυλωνα τε, και Περσιδα, και Αἰγυπτον, τοις τε Μαγοις και τοις ἱερευσι μαθητευων. Ζωροαςρην δε τον Μαγον τον Περσην ὁ Πυθαγορας ἐδηλωσεν· Βιβλους ἀποκρυφες τἀνδρος τεδε οἱ την Προδικε μετιοντες αἱρεσιν, αὐχεσι κεκτησθαι. Αλεξανδρος δε ἐν τῳ περι Πυθαγορικων συμβολων, Ναζαρατῳ τῳ Ασσυριῳ μαθητευσαι ἱςορει τον Πυθαγοραν· Ιεζεκιηλ τουτον ἡγουνται τινες· οὐκ ἐςι δε, ὡς ἐπειτα δηλωθησεται· ἀκηκοεναι τε προς τουτοις Γαλατων και Βραχμανων τον Πυθαγοραν βουλεται. Κλεαρχος δε ὁ Περιπατητικος εἰδεναι φησι τινα Ιεδαιον, ὁς Αριςοτελει συνεγενετο. Ηρακλειτος γαρ εκ ἀνθρωπινως φησιν, ἀλλα συν Θεῳ μαλλον Σιβυλλῃ πεφανθαι. φασι γουν ἐν Δελφοις παρα

το

qui dicuntur animam facere immortalem. Narratur autem Pythagoras fuisse discipulus Sonchedis, archiprophetæ Ægyptii: Plato autem Sechnuphidis Heliopolitani; Eudoxus autem Cnidius Conuphidis, qui ipse quoque fuit Ægyptius. In Dialogo autem de anima, rursus videtur Plato agnoscere prophetiam introducens prophetam Lachesis orationem enunciantem, & apud eas, quæ sortiuntur, animas prædicentem: & in Timæo sapientissimum Solonem introducit discentem a barbaro. Ita autem se habet dictio: *O Solon, Solon, vos Græci semper estis pueri, senex autem nullus est Græcus: disciplinam enim nullam habetis canam.*

Democritus autem morales libros scripsit Babylonicos: dicitur autem Acicari, quam est interpretatus columnam, suis scriptis adjunxisse. Atque ex ipso observari hoc potest, ubi, *Hæc autem dicit Democritus*, scribit. Quinetiam de seipso, de magna sua se jactans doctrina, ait: *Ego ex iis, qui meo tempore fuerunt, plurimas terras peragravi, ea quæ procul erant remota inquirens, & aeris & terræ vidi regiones plurimas, & homines doctos audivi plurimos, nec in ducendis committendisque lineis, vel eorum, qui apud Ægyptios Arpedonaptæ dicuntur, quisquam me demonstrationum certitudine superabat, quibus cum omnibus ad octoginta annos peregrinus hospesque versatus sum.* Adiit enim Babylonem, Persidem & Ægyptum, Magorum & Sacerdotum se præbens discipulum. Zoroastrem autem Magum Persam Pythagoras ostendit. Qui Prodici hæresim persequuntur, gloriantur se arcanos libros hujus viri possidere. Alexander autem, in libro de Symbolis Pythagoricis, refert Pythagoram fuisse discipulum Nazarati Assyrii (quidam eum existimant Ezechielem, sed non est, ut ostendetur postea) & vult præterea Pythagoram Gallos audiisse & Brachmanas. Clearchus autem Peripateticus dicit se nosse quendam Judæum, cum quo versatus est Aristoteles. Heracli-

το βουλευτηριον δεικνυσθαι πετραν τινα, ἐφ' ἡς λεγεται καθεσθηναι την πρωτην Σιβυλλαν, ἐκ του Ελικωνος παραγενομενην, ὑπο των Μουσων τραφεισαν· ἐνιοι δὲ φασιν ἐκ Μαλιεων ἀφιχθαι, Λαμιας ὀυσαν θυγατερα της Σιδωνος. Σαραπιων δὲ ἐν τοις ἐπεσι, μηδὲ ἀποθανουσαν ληξαι μαντικης φησι την Σιβυλλαν· και το μεν εἰς ἀερα χωρησαι αὐτης μετα τελευτην, τουτ' εἰναι το ἐν φημαις και κληδοσι μαντευομενον· του δὲ εἰς γην μεταβαλοντος σωματος, ποας ὡς εἰκος ἀναφυεισης, ὁσα ἀν αὐτην ἐπινεμηθῃ θρεμματα, κατ' ἐκεινον δηπουθεν γενομενα τον χρονον, ἀκριβη την δια των σπλαγχνων τοις ἀνθρωποις προσημαινειν του μελλοντος δηλωσιν γραφει· την δὲ ψυχην αὐτης εἰναι, το ἐν τῃ Σεληνῃ φαινομενον προσωπον οἰεται· τοσαυτα μεν περι Σιβυλλης. Νουμας δὲ ὁ Ρωμαιων βασιλευς, Πυθαγοριος μεν ἠν· ἐκ δὲ των Μωσεως ὠφεληθεις, διεκωλυσεν ἀνθρωποειδη και ζῳομορφον εἰκονα Θεου Ρωμαιους κτιζειν. ἐν γουν ἑκατον και ἑβδομηκοντα τοις πρωτοις ἐτεσι, ναους οἰκοδομουμενοι, ἀγαλμα ὀυδεν ὀυτε πλαστον, ὀυτε μην γραπτον, ἐποιησαντο. ἐπεδεικνυτο γαρ αὐτοις ὁ Νουμας δι' ἐπικρυψεως, ὡς ὀυκ ἐφαψασθαι του βελτιστου δυνατον ἀλλως, ἠ μονῳ τῳ νῳ.

Φιλοσοφια τοινυν, πολυωφελές τι χρημα, παλαι μεν ἠκμασε παρα βαρβαροις, κατα τα ἐθνη διαλαμψασα· ὑστερον δὲ και εἰς Ελληνας κατηλθεν. προεστησαν δ' αὐτης Αἰγυπτιων τε οἱ προφηται, και Ασσυριων οἱ Χαλδαιοι, και Γαλατων οἱ Δρυΐδαι, και Σαμαναιοι Βακτρων, και Κελτων οἱ φιλοσοφησαντες· και Περσων οἱ μαγοι· οἱ μεν γε και Σωτηρος προεμηνυσαν την γενεσιν, ἀστερος αὐτοις καθηγουμενου εἰς την Ιουδαιαν ἀφικνουμενοι γην· Ινδων τε οἱ Γυμνοσοφισαι· ἀλλοι τε φιλοσοφοι βαρβαροι. διττον δὲ τουτων το γενος. οἱ μεν, Σαρμαναι, αὐτων· οἱ δὲ, Βραχμαναι καλουμενοι. και των Σαρμανων οἱ Αλλοβιοι προσαγορευομενοι, ὀυτε πολεις οἰκουσιν, ουτε στεγας ἐχουσιν, δενδρων δὲ ἀμφιεννυνται φλοιοις, και ἀκροδρυα

σιτουν-

tus autem non humanitus, ſed divinitus potius dicit apparuiſſe Sibyllam. Aiunt itaque Delphis in curia oſtendi petram quandam, ſuper quam dicitur ſediſſe prima Sybilla, quæ ex Helicone venerat, educata a Muſis, cum eſſet filia Lamiæ Sidoniæ. Serapion autem in verſibus dicit ne mortuam quidem a divinandi arte ceſſaſſe Sibyllam: & id quidem, quod ex ea in aerem receſſit poſt obitum, eſſe, quod in ominoſis vocibus ac rumoribus divinat: ex eo autem, quod in terram mutatum eſt, corpore, exorta, ut conſentaneum eſt, herba, quæcunque eam beſtiæ comediſſent, cum in eo loco eſſent, ſcribit perfectam futuri cognitionem per exta hominibus ſignificaſſe. Ejus autem animam exiſtimat eam eſſe faciem, quæ apparet in Luna. Et hæc quidem de Sibylla. Numa autem, rex Romanorum, erat quidem Pythagoreus, ex iis autem, quæ a Moſe tradita ſunt, adjutus, prohibuit Romanis, ne homini aut animali ſimilem Dei facerent imaginem. Cum itaque centum & ſeptuaginta primis annis templa ædificarent, nullam imaginem nec effictam nec depictam fecere. Occulte enim eis indicarat Numa, quod id, quod eſt optimum, non alia ratione quam ſola mente ulli licet attingere.

Philoſophia ergo, res quædam valde utilis, olim quidem floruit apud Barbaros, per gentes reſplendens: poſtea autem venit etiam ad Græcos. Ei autem præfuerunt & Ægyptiorum prophetæ, & Aſſyriorum Chaldæi, & Gallorum Druidæ, & Semanæi Bactrorum, & Celtarum ii qui philoſophati ſunt, & Perſarum Magi, qui quidem Servatoris quoque noſtri ortum ſignificaverunt, ſtella eos præcedente venientes in Judæam: & Indorum Gymnoſophiſtæ, & alii Philoſophi Barbari. Eſt autem duplex horum genus: alii enim ex iis vocantur Sarmanæ, alii vero Brachmanes. Et ex Sarmanis quidem ii, qui appellantur Allobii, neque urbes habitant, nec domus aut tecta

σιτουνται, και ὑδωρ ταις χερσι πινουσιν· ου γαμον, ου παιδοποιΐαν ισασιν, ὡσπερ οἱ νυν Εγκρατηται καλουμενοι. εισι δε των Ινδων οἱ τοις Βουττα πειθομενοι παραγγελμασιν· ὁν δι' ὑπερβολην σεμνοτητος εις Θεον τετιμηκασι. Σκυθης δε και Αναχαρσις ην· και πολλων παρ' Ελλησι διαφερων ούτος αναγραφεται φιλοσοφων. Τους δε Υπερβορεους Ελλανικος ὑπερ τα Ριπαια ορη οικειν ιστορει· διδασκεσθαι δε αυτους δικαιοσυνην, μη κρεωφαγουντας, αλλ' ακροδρυοις χρωμενους. τους εξηκονταετεις ούτοι εξω πυλων αγοντες, αφανιζουσιν. εισι δε και παρα Γερμανοις αἱ ἱεραι καλουμεναι γυναικες· αἱ ποταμων δινιαις προσβλεπουσαι, και ῥευματων ελιγμοις και ψοφοις, τεκμαιρονται και προθεσπιζουσι τα μελλοντα. αὑται γουν ουκ ειασαν αυτους την μαχην θεσθαι προς Καισαρα πριν επιλαμψαι Σεληνην την νεαν.

Τουτων απαντων πρεσβυτατον μακρω το Ιουδαιον γενος· και την παρ' αυτοις φιλοσοφιαν εγγραπτον γενομενην, προκαταρξαι της παρ' Ελλησι φιλοσοφιας, δια πολλων ὁ Πυθαγοριος ὑποδεικνυσι Φιλων. ου μην αλλα και Αριστοβουλος ὁ Περιπατητικος, και αλλοι πλειους, ἱνα μη κατ' ονομα επιων διατριβω. Φανερωτατα δε Μεγασθενης ὁ συγγραφευς, ὁ Σελευκω τω Νικατορι συμβεβιωκως, εν τη τριτη των Ινδικων ὡδε γραφει· Απαντα μεν τοι τα περι φυσεως ειρημενα παρα τοις αρχαιοις, λεγεται και παρα τοις εξω της Ελλαδος φιλοσοφουσι· τα μεν, παρ' Ινδοις ὑπο των Βραχμανων· τα δε, εν τη Συρια ὑπο των καλουμενων Ιουδαιων. Τινες δε μυθικωτερον των Ιδαιων καλουμενων Δακτυλων σοφους τινας πρωτους γενεσθαι λεγουσιν· εις ους ἡ τε των Εφεσιων λεγομενων γραμματων, και ἡ των κατα μουσικην εὑρεσις ῥυθμων αναφερεται. δι' ἡν αιτιαν οἱ παρα τοις μουσικοις δακτυλοι, την προσηγοριαν ειληφασι. Φρυγες δε ησαν και βαρβαροι οἱ Ιδαιοι Δακτυλοι. Ηροδωρος δε, τον Ηρα-

habent: arborum autem induuntur corticibus, & glandes arborumque baccas comedunt, & aquam bibunt manibus: non nuptias, non liberorum norunt procreationem, quemadmodum ii, qui nunc vocantur Encratitæ, id est, *continentes.* Sunt autem etiam ex Indis, qui Buttæ parent præceptis, quem propter insignem virtutem ut Deum honorarunt. Scytha autem erat etiam Anacharsis, qui scribitur Græcorum multis antecelluisse philosophis. Hellanicus autem scribit Hyperboreos habitasse ultra Riphæos montes, doceri autem ipsos justitiam, non vescentes carnibus, sed arborum fructibus. Ii sexagenarios extra portas ducentes, tollunt de medio. Sunt autem etiam apud Germanos sacræ, quæ vocantur, mulieres, quæ fluviorum vortices prospicientes, fluentorumque sonitus ac circumvolutiones, futura conjiciunt & prædicunt. Eæ non permiserunt, ut ipsi cum Cæsare pugnarent ante quam nova Luna illuxisset.

His omnibus Judæum genus est longe antiquius: & eam, quæ apud ipsos scriptis mandata est, philosophiam cœpisse ante Græcam, multis verbis ostendit Philo Pythagoreus. Quinetiam Aristobulus quoque Peripateticus, & alii complures, ne in eis nominatim persequendis immorer. Apertissime autem scriptor Megasthenes, qui vixit cum Seleuco Nicatore, scribit in tertio rerum Indicarum: *Omnia quidem, quæ de natura dicta sunt a veteribus, dicuntur etiam ab iis, qui extra Græciam philosophantur, partim quidem apud Indos a Brachmanis, partim vero in Syria ab iis, qui vocantur Judæi.* Quidam autem fabulosius ex iis, qui Idæi appellantur Dactyli, sapientes quosdam primum fuisse dicunt, ad quos & Ephesiarum, quæ dicuntur, literarum, & eorum, qui sunt in Musica, numerorum refertur inventio. Propter quam causam sunt appellati, qui sunt apud musicos, dactyli. Phryges autem erant & barbari Idæi Dactyli. Herodorus autem

ιλια, μαντιν και φυσικον γενομενον, ἱϛορει παρα ...αντος του βαρβαρου του Φρυγος διαδεχεσθαι τους ...κοσμου κιονας· αἰνιττομενου του μυθου, την τῶν οὐ... ...ν ἐπισημων μαθησει διαδεχεσθαι. ὁ δε Βηρυτιος ...ππος, Χειρωνα τον Κενταυρον σοφον καλει· ἐφ᾽ οὗ και ... Τιτανομαχιαν γραψας, φησιν, ὡς πρωτος ὗτος ...ε δικαιοσυνην θνητων γενος ἤγαγεν, δειξας ὁρκον και ...ας ἱλαρας, και σχηματα Ολυμπȣ. παρα τȣτῳ ...λλευς παιδευεται, ὁ ἐπ᾽ Ιλιον ϛρατευσας. Ιππω ἡ θυγατηρ τȣ Κενταυρȣ, συνοικησασα Αἰολῳ, ἐδι...ατο αὐτον την φυσικην θεωριαν, την πατριον ἐπιση... μαρτυρει και Εὐριπιδης περι της Ιππȣς, ὡδε πως·

Η πρωτα μεν τα θεια πρȣμαντευσατο
Χρησμοισιν, ἡ δι᾽ ἀϛερων ἐπαντολας.

...α τῳ Αἰολῳ τουτῳ Οδυσσευς μετα την Ιλιου ἁλωσιν ...εται. παρατηρει μοι τȣς χρονους, εἰς συγκρισιν της ...εως ἡλικιας, και της κατ᾽ αὐτον ἀρχαιοτατης φιλο...ιας.

ϛ. Οὐ μονον δε φιλοσοφιας, ἀλλα και πασης σχε... τεχνης εὑρεται βαρβαροι. Αἰγυπτιοι γουν πρωτοι ...λογιαν εἰς ἀνθρωπους ἐξηνεγκαν· ὁμοιως δε και Χαλ...ι. Αἰγυπτιοι, λυχνους τε αὖ καιειν πρωτοι κατε...αν, και τον ἐνιαυτον εἰς δωδεκα μηνας διειλον, και ...οις μισγεσθαι γυναιξιν ἐκωλυσαν, μηδ᾽ εἰς ἱερα εἰσιε... ...πο γυναικος ἀλουτους ἐνομοθετησαν. γεωμετριας τε ...ρεται γεγονασιν. εἰσιν δε οἱ Καρας την δι᾽ ἀϛερων ...νωσιν ἐπινενοηκεναι λεγουσιν. πτησεις δε ὀρνιθων παρ... ...αξαντο πρωτοι Φρυγες. και θυτικην ἠκριβωσαν ...κοι, Ιταλιας γειτονες. Ισαυροι δε και Αραβες, ἐξε...σαν την οἰωνιϛικην· ὡςπερ Τελμισεις την δι᾽ ὀνειρων ...ικην. Τυρρηνοι σαλπιγγα ἐπενοησαν, και Φρυγες ...ν. Φρυγες γαρ ἦσην Ολυμπος τε και Μαρσυας. ...μος δε, Φοινιξ ἦν, ὁ των γραμματων Ελλησιν εὑ..., ὡς φησιν Εὐφορος· ὁθεν και Φοινικηϊα τα γραμ...ε Ηροδοτος κεκλησθαι γραφει. οἱ δε Φοινικας και

Συρους

tem refert Herculem, cum esset vates & naturalis scientiæ studiosus, ab Atlante Barbaro Phryge mundi suscepisse columnas. Qua fabula innuitur, eum cœlestium scientiam ab illo didicisse. Hermippus autem Berytius vocat Chironem Centaurum sapientem. De quo etiam dicit, qui scripsit Titanomachiam, quod *is primus universum mortalium genus ad justitiam duxit, indicatis jurisjurandi formulis, Deorum lætis sacrificiis, & cœli figuris.* Ab eo instituitur Achilles, qui militavit ad Ilium. Hippo autem filia Centauri, Æolo conjuncta, docuit eum naturæ contemplationem, patris sui scientiam. De Hippone autem testatur quoque sic Euripides:

Divina quæ primum quidem præsagiit
Oraculis, nec non per ortus syderum.

Apud hunc Æolum, Ulysses post Trojam captam hospitio excipitur. Observa mihi tempora ad comparationem ætatis Mosis, & antiquissimæ, quæ ejus tempore fuit, Philosophiæ.

XVI Non solius autem philosophiæ, sed etiam omnium fere artium fuere inventores Barbari. Primi itaque Ægyptii Astrologiam ad homines deduxere. Similiter autem etiam Chaldæi. Ægyptii rursus & lucernas primi accendere docuerunt, & annum in menses duodecim diviserunt, & in templis cum mulieribus coire prohibuerunt, neque ad sacra ab uxore illotis adeundum esse, lege sanxerunt. Et rursus inventores fuere Geometriæ. Sunt autem, qui dicunt Cares eam, quæ ex astris colligitur, invenisse præscientiam. Avium autem volatus primi Phryges observarunt. Aruspicinam autem seu extispicinam perfecte tenuerunt Tusci, vicini Italiæ. Isauri autem & Arabes auguriis studuere, sicut Telmisenses ei, quæ per somnia fit, divinationi. Hetrusci tubam, & Phryges tibiam excogitavere. Phryges enim erant Olympus & Marsyas. Cadmus autem erat Phœnix,

Συρους γραμματα επινοησαι πρωτους λεγουσιν. ιατρι
δε, Απιν Αιγυπτιον αυτοχθονα, πριν εις Αιγυπτ
αφικεσθαι την Ιω· μετα δε ταυτα, Ασκληπιον τ
τεχνην αυξησαι λεγουσιν. Ατλας δε ο Λιβυς, πρω
ναυν εναυπηγησατο, και την θαλασσαν επλευσε. Κε
μις τε αυ και Δαμναμευς οι των Ιδαιων Δακτυλοι, πρ
τοι σιδηρον ευρον εν Κυπρω· ο δε αλλος Ιδαιος ευρε χα
κυ κρασιν· ως δε Ησιοδος, Σκυθης. και μην Θρακες πρ
τοι την καλυμενην αρπην ευρον· εςι δε μαχαιρα κ μπ
λη· και πρωτοι πελταις επι των ιππων εχρησαντ
ομοιως δε και Ιλλυριοι την καλουμενην πελτην εξευρο
ετι φασι Τουσκαιους την πλαςικην επινοησαι· Ιταν
τε, Σαμνιτης ουτος ην, πρωτον θυρεον κατασκευασα
Καδμος γαρ ο Φοινιξ λιθοτομιαν εξευρε· και μεταλλ
χρυσυ τα περι το Παγκαιον επενοησεν ορος.

Ηδη δε και αλλο εθνος, Καππαδοκες, πρωτοι ει
ρον τον ναβλαν καλυμενον, ον τροπον και το διχορδ
Ασσυριοι. Καρχηδονιοι γαρ πρωτοι τετρηρη κατεσκε
ασαν· εναυπηγησε δε αυτην Βοσπορος αυτοσχεδιον. Μ
δεια τε, η Αιητυ, η Κολχις, πρωτη βαφην τριχων επ
νοησεν. αλλα και Νωροπες, εθνος εςι Παιονικον, νυν δ
Νωρικοι καλυνται, κατειργασαντο χαλκον, και σιδηρ
εκαθηραν πρωτοι. Αμυκος τε, ο Βεβρυκων βασιλευ
ιμαντας πυκτικυς πρωτος ευρε. περι τε μυσικην Ολυμ
πος ο Μυσος την Λυδιον αρμονιαν εφιλοτεχνησεν. οι
Τρωγλοδυται καλυμενοι, σαμβυκην ευρον, οργανον μ
σικον. φασι δε και την πλαγιαν συριγγα Σατυρον ευρε
τον Φρυγα· τριχορδον δε ομοιως και την διατονον αρμ
νιαν Αγνιν, τον και αυτον Φρυγα· κρυματα δε Ολυμπ
ομοιως τον Φρυγα· καθαπερ Φρυγιον αρμονιαν, και μ

ξοφρυ-

qui fuit Græcis literarum inventor, ut ait Euphorus. Unde etiam scribit Herodotus, literas appellatas fuisse Phœnicias. Alii autem dicunt, Phœnices & Syros primos excogitasse literas. Medicinam autem, Apim Ægyptium indigenam, priusquam Io veniret in Ægyptum: postea autem Æsculapium dicunt artem amplificasse. Atlas autem Libys, primus navem est fabricatus, & mare navigavit. Et rursus Celmis & Damnaneus, Idæi Dactyli, ferrum primi invenerunt in Cypro. Alius autem Idæus ferri invenit temperaturam; ut autem Hesiodus, Scytha. Ac Thraces quidem primi eam, quæ ἅρπη vocatur, invenerunt: est autem incurvus gladius: & peltis primi usi sunt in equis. Similiter autem Illyrii quoque peltam invenerunt. Tuscanos aiunt plasticen excogitasse, Itanumque (Samnites is fuit) primo clypeum fecisse. Cadmus autem Phœnix primus invenit lapidicinam: & in monte Pangæo excogitavit auri metalla.

Jam vero alia quoque gens, Cappadoces, primi invenerunt id, quod Nablium appellatur, quemadmodum Assyrii quoque Dichordon. Carthaginenses autem primi construxerunt quadriremem: Eandem extemporaneam, fabricatus est Bosphorus. Medea autem, Æetæ filia, Colchis, prima pilos tingere excogitavit. Quinetiam Noropes (est autem gens Pæoniæ, nunc autem appellatur Norica) æs elaborarunt, & primi ferrum purgarunt. Amycus, rex Bebrycum, lora pugilum, id est, cæstus, primus excogitavit: & Olympus Mysius in musica harmoniam Lydiam artificiose invenit: & qui vocantur Troglodytæ, sambucam instrumentum invenere musicum. Aiunt autem, obliquam quoque fistulam Satyrum invenisse Phrygem: modos, Olympum similiter Phrygem; quemadmodum Phrygiam harmoniam & mixophrygiam & mixolydiam, Marsyam, qui erat ejusdem regionis cum iis, qui ante dicti sunt: & Doricam Tha-

myrim

ξοφρυγιον, και μιξολυδιον, Μαρσυαν, της αὐτης ὀντα τοις προειρημενοις χωρας· και την Δωριον Θαμυριν ἐπινοησαι τον Θρακα. Περσας τε πρωτους ἀκηκοαμεν ἀπηνην, και κλινην, και ὑποποδιον ἐργασασθαι· τους τε Σιδονιους τρικροτον ναυν κατασκευασαι. Σικελοι τε, οἱ προς τη Ιταλιᾳ, πρωτοι φορμιγγα εὑρον, οὐ πολυ της κιθαρας λειπομενην· και κροταλα ἐπενοησαν. ἐπι τε Σεμιραμεως βασιλεως Αἰγυπτιων, τα βυσσινα ἱματια εὑρησθαι ἱστορουσιν. και πρωτην ἐπιστολας συνταξαι Ατοσσαν την Περσων βασιλευσασαν, φησιν Ελλανικος. Σκαμων μεν οὐν ὁ Μιτυληναιος, και Θεοφραστος ὁ Ερεσσιος, Κυδιππος τε ὁ Μαντινευς, ἐτι τε Αντιφανης, και Αριστοδημος, και Αριστοτελης, προς τουτοις δε Φιλοστεφανος, ἀλλα και Στρατων ὁ Περιπατητικος ἐν τοις περι εὑρηματων, ταυτα ἱστορησαν. παρεθεμην δε αὐτων ὀλιγα, εἰς συστασιν της παρα βαρβαροις εὑρετικης και βιωφελους φυσεως· παρ᾽ ὡν Ελληνες τα ἐπιτηδευματα ὠφεληνται. Εἰ δε τις την φωνην διαβαλλει την βαρβαρον, Εμοι δε, φησιν ὁ Αναχαρσις, παντες Ελληνες σκυθιζουσιν. οὑτος ἠν ὁ παρ᾽ Ελλησι θαυμασθεις, ὁ φησας, Εμοι περιβλημα, χλαινα· δειπνον, γαλα, τυρος. ὁρας φιλοσοφιαν βαρβαρον, ἐργα ἐπαγγελλομενην, οὐ λογους. ὁ δε Αποστολος, Οὑτω, φησιν, και ὑμεις δια της γλωσσης ἐαν μη εὐσημον λογον δωτε, πως γνωσθησεται το λαλουμενον; ἐσεσθε γαρ εἰς ἀερα λαλουντες. τοσαυτα, εἰ τυχοι, γενη φωνων εἰσιν ἐν κοσμῳ, και οὐδεν ἀφωνον. ἐαν οὐν μη εἰδω την δυναμιν της φωνης, ἐσομαι τῳ λαλουντι βαρβαρος, και ὁ λαλων ἐμοι βαρβαρος. και, Ο λαλων γλωσσῃ, προσευχεσθω, ἱνα διερμηνευῃ.

Ναι μην ὀψε ποτε εἰς Ελληνας ἡ των λογων παρηλθε διδασκαλια τε, και γραφη. Αλκμαιων γουν ὁ Περιθου Κροτωνιατης, πρωτος φυσικον λογον συνεταξεν. οἱ δε, Αναξαγοραν Ηγησιβουλου Κλαζομενιον, πρωτον δια γραφης ἐκδουναι βιβλιον ἱστορουσιν. μελος τε αὖ πρωτος περιεθηκε τοις ποιημασι, και τους Λακεδαιμονιων νομους ἐμελοποιη-

myrim Thracem excogitasse. Persas quoque primos audivimus currum, & lectum, & pedum scabellum effecisse, & Sidonios triremem navem ædificasse. Siculi quoque, qui sunt juxta Italiam, primi invenere phormingem, quæ non multum differt a cithara: & invenere crepitacula. Quinetiam tempore Semiramidis, regis Ægyptiorum, narrant inventas fuisse vestes byssinas. Et primam composuisse epistolas Atossam, Persarum reginam, dicit Hellanicus. Scamon quidem Mitylenæus & Theophrastus Eressius, & Cydippus Mantineus, & præterea Antiphanes, & Aristodemus, & Aristoteles, quinetiam Philostephanus, & Strato quoque Peripateticus, in libris suis De inventis, hæc narrarunt. Ex his autem pauca adjeci ad confirmandum, ad res inveniendas idoneam & vitæ utilem naturam inesse Barbaris; a quibus, in studiis & rebus exercendis, Græci magnam accepere utilitatem. Si quis autem vocem reprehendit barbaram, *Mihi* autem, inquit Anacharsis, *omnes Græci Scythice loquuntur.* Is autem erat, qui apud Græcos in admiratione est habitus, qui dixit: *Mihi indumentum est læna: cœna, lac & caseus.* Vides barbaram philosophiam, quæ facta, non verba profitetur. Apostolus autem dicit. *Sic & vos per linguam, si non recte significantem vocem dederitis, quomodo cognoscetur, quod dicitur? eritis enim in aerem loquentes. Tot, verbi gratia, genera linguarum sunt in mundo, & nihil est vocis expers. Si ergo non novero vim vocis, ero loquenti barbarus, & loquens mihi barbarus.* Et, *qui loquitur lingua, oret ut interpretetur.*

Quin & sero ad Græcos accessit componendarum orationum doctrina, & scriptura. Et Alcmæon quidem, Perithi filius, Crotoniata, primus librum scripsit de natura. Alii autem Anaxagoram, Hegesibuli filium, Clazomenium, primum librum scriptum edidisse referunt. Modos autem poematibus primus ad-

ευρηκοτι Τερπανδρος ὁ Αντισσαιος· διθυραμβον δε ... Λασος Ερμιονευς· ὑμνον, Στησιχορος Ιμερα... Αλκμαν Λακεδαιμονιος· τα ἐρωτικα, Αναχ... ...πιχισιν, Πινδαρος Θηβαιος· νομες τε πρω... ... χορου και κιθαρα Τιμοθεος ὁ Μιλησιος. και ... ... επενοησεν Αρχιλοχος ὁ Παριος· χωλον ... ιαμβον, Ιππωναξ ὁ Εφεσιος· και τραγωδιαν μεν, ...πις ὁ Αθηναιος· κωμωδιαν δε, Σισαριων ὁ Ικαρι... Τους χρονους τυτων, παιδες παραδιδοασι γραμματι... μακρον δ' ἀν εἰη τυτους ἀκριβολογουμενον παραθεσ... αὐτου δεικνυμενυ τυ Διονυσυ, δι' ὁν και Διονυσια ... Θεω, μεταγενεςερου Μωσεως, ἡ αὐτικα μαλα. φα... και τους κατα διατριβην λογους και τα ῥητορικα ἰδ... ματα εὑρειν, και μισθυ συνηγορησαι πρωτον δικανικον ... γον εἰς ἐκδοσιν γραψαμενον Αντιφωντα Σοφιλου Ραμνουσ... ὡς φησι Διοδωρος· Απολλοδωρος δε ὁ Κυμαιος, π... τος του Κριτικου εἰσηγησατο τουν ὀμα, και Γραμματ... προσηγορευθη. ἐνιοι δε Ερατοσθενη τον Κυρηναιον φα... ἐπειδη ἐξεδωκεν οὑτος βιβλια δυο, Γραμματικα ἐπι... ψας· ὠνομασθη δε Γραμματικος, ὡς νυν ὀνομαζο... πρωτος Πραξιφανης Διονυσοφανους Μιτυληναιος.

Ζαλευκος τε ὁ Λοκρος πρωτος ἱςορηται νομους θεσ... οἱ δε, Μινω τον Διος ἐπι Λυγκεως. οὑτος μετα Δα... γινεται, ἑνδεκατη ἀνωθεν ἀπο Ιναχυ και Μωσεως γε... ὡς ὀλιγον ὑποβαντες δειξομεν. Λυκουργος δε, μ... πολλα της Ιλιυ ἁλωσεως γεγονως ἐτη, προ των Ολ... πιαδων ἐτεσιν ἑκατον πεντηκοντα νομοθετει Λακεδαι... νιοις· Σολωνος γαρ τυς χρονους προειρηκαμεν. Δρα... δε, ὁ και αὐτος νομοθετης, περι την τριακοςην και ε...

τη

jecit, & Lacedæmoniorum leges numerosis versibus scripsit Terpander Antissæus. Dithyrambum autem excogitavit Lassus Hermioneus: Hymnum Stesichorus Himeræus: Choream Alcman Lacedæmonius: Amatoria Anacreon Teius Ὑπορχησιν, id est, canticum ad saltandum accommodatum, Pindarus Thebanus. Et νόμους quos vocant, primos cecinit in choro & cithara Timotheus Milesius. Jam vero Jambum quidem excogitavit Archilochus Parius: claudum autem jambum Hipponax Ephesius. Et tragœdiam quidem Thespis Atheniensis, comœdiam autem Sisarion Icarieus. Tempora horum tradunt Grammatici. Longum autem fuerit ea accurate describere, cum ipse mox ostendatur Dionysius, nempe Bacchus, propter quem celebrantur & Dionysia & spectacula, esse Mose posterior. Aiunt autem quæ in schola fiunt orationes, & rhetoricas proprietates invenisse, & mercede advocatum fuisse, ac primum judicialem orationem alteri tradendam conscripsisse Antiphontem, Sophili filium, Rhamnusium, ut dicit Diodorus. Apollodorus autem Cumanus, primus Critici nomen suscepit, & appellatus est Grammaticus: nonnulli autem dicunt Eratosthenem Cyrenæum, quoniam is duos edidit libros, quos inscripsit Grammaticos. Nominatus autem est Grammaticus, ut nunc dicimus, primus Praxiphanes, Dionysophanis filius, Mitylenæus.

Zaleucus vero Locrus primus scribitur leges tulisse: alii autem dicunt Minoem, filium Jovis, Lyncei tempore. Is fuit post Danaum, undecima generatione ab Inacho & Mose, ut paulo inferius ostendemus. Lycurgus autem, qui fuit multis annis post Trojam captam, centum & quinquaginta annis ante Olympiades tulit leges Lacedæmoniis. Solonis vero tempus prius diximus. Dracon autem, qui ipse quoque fuit legislator, invenitur fuisse circa tricesimam

την Ολυμπιαδα γεγονως ευρισκεται. Αντιλοχος δε αυ, ὁ τας ἱϛορας πραγματευσαμενος ἀπο της Πυθαγορε ἡλικιας ἐπι την Επικερε τελευτην, γαμηλιωνὸς δε δεκατη ἱϛαμενε γενομενην, ἐτη φερει τα παντα τριακοσια δωδεκα. ἐτι φασι το ἡρωον το ἑξαμετρον Φανοθεαν, την γυναικα Ικαριε· οἱ δε, Θεμιν, μιαν των Τιτανιδων, εὑρειν. Διδυμος δ' ἐν τῳ Περι Πυθαγορικης φιλοσοφιας, Θεανω την Κροτωνιατιν πρωτην γυναικων φιλοσοφησαι και ποιηματα γραψαι ἱϛορει. ἡ μεν ἐν Ελληνικη φιλοσοφια, ὡς μεν τινες, κατα περιπτωσιν ἐπηβολος της ἀληθειας ἀμηγεπη, ἀμυδρως τε, και ἐ πασης, γινεται· ὡς δε ἀλλοι βελονται, ἐκ τε Διαβολε την κινησιν ἰσχει. ἐνιοι δε δυναμεις τινας ὑποβεβηκυιας ἐμπνευσαι την πασαν φιλοσοφιαν ὑπειληφασιν. ἀλλ' εἰ μεν μη καταλαμβανει ἡ Ελληνικη φιλοσοφια το μεγεθος της ἀληθειας, ἐτι δε ἐξαδυνει πραττειν τας κυριακας ἐντολας, ἀλλ' ἐν γε προκατασκευαζει την ὁδον τη βασιλικωτατη διδασκαλια, ἀμηγεπη σωφρονιζεσα, και το ἠθος προτυπεσα, και προϛυφεσα εἰς παραδοχην της ἀληθειας την προνοιαν δοξαζοντα.

ιζ. Ναι φασιν γεγραφθαι, Παντες οἱ προ της παρουσιας του Κυριου, κλεπται εἰσι και ληϛαι. παντες μεν οὐν οἱ ἐν Λογῳ, οὑτοι δη οἱ προ της του Λογου σαρκωσεως, ἐξακουονται καθολικωτερον. ἀλλ' οἱ μεν προφηται, ἀτε ἀποϛαλεντες και ἐμπνευσθεντες ὑπο τε Κυριου, ἐ κλεπται, ἀλλα διακονοι. Φησι γουν ἡ Γραφη, Απεϛειλεν ἡ σοφια τους ἑαυτης δουλες, συγκαλεσα μετα ὑψηλε κηρυγματος ἐπι κρατηρα οἰνε. Φιλοσοφια δε ἐκ ἀπεϛαλη ὑπο Κυριου· ἀλλ' ἠλθε, φησι, κλαπεισα, ἡ παρα κλεπτου δοθεισα· εἰτ' ἐν δυναμις, ἡ ἀγγελος, μαθων τι της ἀληθειας, και μη καταμεινας ἐν αὐτη, ταυτα ἐνεπνευσε και κλεψας ἐδιδαξεν, οὐχι μη εἰδοτος τε Κυριου, του και τα τελη των ἐσομενων προ καταβολης τε ἑκαϛον εἰναι ἐγνωκοτος, ἀλλα μη κωλυσαντος· εἰχεν γαρ τινα ὠφελειαν τοτε, ἡ εἰς ἀνθρωπους ἐρχομενη κλοπη, οὐ

του

nonam Olympiadem. Antilochus autem, qui scripsit de omnibus viris doctis a Pythagoræ ætate usque ad mortem Epicuri, quæ fuit decimo Gamelionis, complectitur totos annos trecentos duodecim. Præterea ajunt Phanotheam, Icarii uxorem, invenisse Heroicum hexametrum: alii vero Themin, unam ex Titanidibus. Didymus autem, in libro De philosophia Pythagorica, refert Theano Crotoniatidem, primam ex mulieribus esse philosophatam, & scripsisse poemata. Græca itaque philosophia, ut aliqui quidem, casu utcunque & obscure veritatem, sed non omnem assequitur: ut alii autem volunt, instituta est a Diabolo. Nonnulli autem universam philosophiam quasdam Potestates e cœlo delapsas inspirasse existimant. Quod si non comprehendit quidem Græca philosophia veritatis magnitudinem, & est adhuc imbecilla ad mandata Domini exequenda, at maxime regali quidem doctrinæ viam præparat, utcunque castigans, & mores prius formans, & ad suscipiendam veritatem confirmans eum, qui opinatur esse Providentiam.

XVII. At, inquiunt, scriptum est, *Omnes, qui fuerunt ante* adventum Domini, *sunt fures & latrones.* Omnes ergo, qui in Logo sunt (hi autem sunt etiam, qui fuerunt ante susceptam a Logo carnem) exaudiuntur generaliter. Sed Prophetæ quidem, ut qui a Domino fuerunt missi & inspirati, non erant fures, sed ministri. Dicit itaque Scriptura: *Misit sapientia servos suos, convocans cum alto præconio in craterem vini.* Philosophia autem non missa est a Domino, sed venit, inquit, furto surrepta, vel a fure donata. Aliquis igitur, sive Potestas, sive Angelus, qui veritatis aliquid didicit, & in ea non mansit, hæc inspiravit, & furto surrepta docuit; hoc faciens, non quod nescierit Dominus, qui fines eorum, quæ futura sunt, novit ante constitutionem uniuscujusque essentiæ,

[illegible] το συμφερον σκοπουμενου, κατευθυνου-[illegible] το συμφερον της προνοιας την ἐκβασιν τε τολ-[illegible].

[illegible] πολλες ἀδιαλειπτως ἐπιφυομενους ἡμιν, και το μη κωλυον αἰτιον εἶναι λεγοντας· φασι γαρ αἰτιον εἶναι [illegible] τον μη φυλαξαντα, ἢ τον μη κωλυσαντα· ὡς του [illegible], τον μη σβεσαντα το δεινον ἀρχομενον· και του ναυαγιου, τον κυβερνητην, μη ϛειλαντα την ὀθονην. αὐτικα κολαζονται προς τε νομου οἱ τουτων αἰτιοι· ᾧ γαρ κωλυσαι δυναμις ἠν, τουτῳ και ἡ αἰτια του συμβαινοντος προσαπτεται. φαμεν δη προς αὐτους, το αἰτιον, ἐν τῳ ποιειν και ἐνεργειν και δραν νοεισθαι· το δε μη κωλυον, κατα γε τουτο ἀνενεργητον εἶναι. ἐτι, το μεν αἰτιον, προς τῃ ἐνεργειᾳ ἐϛι· καθαπερ ὁ μεν ναυπηγος, προς το γιγνεσθαι το σκαφος· ὁ δε οἰκοδομος, προς το κτιζεσθαι την οἰκιαν· το δε μη κωλυον, κεχωριϛαι του γινομενου. Δια τουτο γουν ἐπιτελειται, ὁτι το κωλυσαι δυναμενον ὐκ ἐνεργει, ὐδε κωλυει· τι γαρ ἐνεργει ὁ μη κωλυων; ἠδη δε και εἰς ἀπεμφασιν αὐτοις ὁ λογος χωρει, εἰ γε της τρωσεως, οὐχι το βελος, ἀλλα την ἀσπιδα την μη κωλυσασαν το βελος διελθειν, αἰτιασονται· ὐδε γαρ τον κλεπτην, ἀλλα τον μη κωλυσοντα την κλοπην καταμεμψονται. και τας ναυς τοινυν των Ελληνων μη τον Εκτορα ἐμπρησαι λεγοντων, ἀλλα τον Αχιλλεα· διοτι κωλυσαι τον Εκτορα δυναμενος, οὐ κεκωλυκεν· ἀλλ' ὁ μεν, δια μηνιν· ἐπ' αὐτῳ δε ἠν και μηνιειν, και μη· και μην ὐκ ἀπειρξε το πυρ· και ἰσος συναιτιος· ὁ δε Διαβολος, αὐτεξυσιος ὠν, και μετανοησαι οἱος τε ἠν, και κλεψαι· και ὁ αἰτιος αὐτος της κλοπης, ὐχ ὁ μη κωλυσας

ſed quod non prohibuerit. Tunc enim aliquam habuit utilitatem furtum, quod redibat ad homines, non quod is, qui ſurripuit, utile ſibi proponeret, ſed Providentia ad utile dirigeret iſtius facinoris eventum.

Scio multos in nos aſſidue inſurgere, & id, quod non prohibet, cauſam eſſe dicere. Furti enim cauſam eſſe dicunt eum, qui non ſervavit, vel eum, qui non prohibuit: quemadmodum incendii, eum, qui ignem non extinxit incipientem: & naufragii, gubernatorem, qui rudentem non contraxerit. Jam vero puniuntur a lege, qui horum cauſæ ſunt: nam in cujus poteſtate erat ſitum prohibere, in eum ejus, quod accidit, culpa confertur. Ad hos autem dicimus, quod in faciendo, operando, & agendo, cauſa cognoſcatur: id autem, quod non prohibet, hoc ipſo remotum eſt ab operatione. Præterea cauſa quidem verſatur in operatione; quemadmodum navis ædificator in fabricanda ſcapha; domus autem ædificator, in ædis conſtructione: id autem, quod non prohibet, ab eo, quod fit, ſeparatum eſt. Propterea ergo perficitur, quod id, quod poteſt prohibere, non operatur, nec prohibet. Quid enim operatur, qui non prohibet? Jam vero ad abſurdum quoque redit id, quod ab eis dicitur: ſiquidem vulneris cauſam eſſe dicent, non telum, ſed clypeum, qui non prohibuit, quo minus telum pervaderet. Neque igitur furem, ſed eum, qui furtum non prohibuit, reprehendent Alioqui Græcorum quoque naves non Hectorem dicant combuſſiſſe, ſed Achillem: quoniam cum prohibere poſſet Hectorem, non prohibuit. Sed ille quidem propter iram (in ejus autem poteſtate erat iraſci, vel non iraſci) & ignem non prohibuit, & forte adjuvans cauſa fuit: Diabolus autem cum liberum haberet arbitrium, & duci poſſet pœnitentia & furari, ipſe quoque furti cauſa eſt, non autem Dominus,

σας Κυριος. ἀλλ᾽ ὐδ᾽ ἐπιβλαβης ἡ δοσις ἠν, ἱνα ἡ κωλυσις παρληθῃ.

Εἰ δε χρη ἀκριβολογεισθαι προς αὐτους, ἰςωσαν το μεν μη κωλυτικον, ὁπερ φαμεν ἐπι της κλοπης γεγονεναι, μηδ᾽ ὁλως αἰτιον εἰναι· το δε κωλυτικον ἐνεχεσθαι τῳ τυ αἰτιου ἐγκληματι. ὁ γαρ προασπιζων, αἰτιος ἐςι τῳ προασπιζομενῳ τυ μη τιτρωσκεσθαι, κωλυων το τρωθηναι αὐτον· και τῳ Σωκρατει το δαιμονιον αἰτιον ἠν, οὐχι μη κωλυον, ἀλλα προτρεπον, εἰ και μη προετρεπεν. ὐτε δε οἱ ἐπαινοι, οὐτε οἱ ψογοι, οὐθ᾽ αἱ τιμαι, οὐθ᾽ αἱ κολασεις, δικαιαι, μη της ψυχης ἐχυσης την ἐξυσιαν της ὁρμης και ἀφορμης, ἀλλ᾽ ἀκυσιυ της κακιας ὐσης. ὁθεν ὁ μεν κωλυσας, αἰτιος· ὁ δε μη κωλυσας, την αἱρεσιν της ψυχης κρινει δικαιως· ἱν᾽ ὁτι μαλιςα ὁ Θεος μεν ἡμιν κακιας ἀναιτιος. ἐπει δε των ἁμαρτηματων προαιρεσις και ὁρμη καταρχει, διημαρτημενη δε ὑποληψις ἐσθ᾽ ὁτε κρατει, ἡς ἀγνοιας και ἀμαθιας οὐσης ὀλιγωρυμεν ἀποςηναι, εἰκοτως αἱ κολασεις. και γαρ το πυρεττειν, ἀκυσιον· ἀλλ᾽ ὁταν δι᾽ ἑαυτον τις και δι ἀκρασιαν πυρεττῃ, αἰτιωμεθα τουτον. ὡς δε και της κακιας ἀκυσιου οὐσης· οὐ γαρ αἱρειται τις κακον, ᾗ κακον· τῃ δε περι αὐτῳ ἡδονῃ συναπαγομενος, ἀγαθον ὑπολαβων, ληπτον ἡγειται. ὡν οὑτως ἐχοντων, το ἀπαλλαττεσθαι της τε ἀγνοιας της τε αἱρεσεως της φαυλης και ἐπιτερπυς, και προ τουτων το μη συγκατατιθεσθαι ταις ἀπατηλαις ἐκειναις φαντασιαις, ἀποκειται ἐφ᾽ ἡμιν·

Ληςης δε και κλεπτης ὁ Διαβολος λεγεται, ψευδοπροφητας ἐγκαταμιξας τοις προφηταις, καθαπερ τῳ πυρῳ τα ζιζανια· παντες οὐν οἱ προ Κυριου κλεπται και ληςαι· οὐχ ἁπλως παντες ἀνθρωποι, παντες δε οἱ ψευδοπροφηται, και παντες οἱ μη κυριως ὑπ᾽ αὐτου ἀπο-

ςαλει-

qui non prohibuit. Sed nec noxium erat donum, ut accederet prohibitio.

Quod si accurate adversus eos agendum est, sciant id quidem, quod non prohibet, quod in furto factum esse dicimus, nullo modo esse causam: in id autem, quod prohibet, causam culpamque conferri. Qui enim clypeo protegit, ei, qui protegitur, causa est, ne saucietur, prohibens ipsum sauciari. Et Socrati dæmonium causa erat, non prohibens, sed adhortans, etsi non adhortaretur. Sed nec laudes, nec vituperationes, nec honores, nec supplicia justa sunt, si anima non habeat liberam potestatem & appetendi & abstinendi, sed sit vitium involuntarium. Unde qui prohibuit quidem, causa est: qui autem non prohibuit atque impediit, liberam animæ electionem juste judicat: ut vel maxime quidem Deus nobis non sit causa vitii. Quoniam autem libera electio & appetitio peccata primum inchoat, falsa autem nonnunquam dominatur opinio, a qua, cum ignorantia & imperitia sit, recedere negligimus, jure infliguntur supplicia. Febrire enim est involuntarium, sed cum quis per se & propter suam intemperantiam febrierit, eum reprehendimus. Utpote cum involuntarium jam sit malum: nemo enim malum eligit, quatenus malum: sed abductus ab ea, quæ inest in ipso, voluptate, id bonum ratus, suscipiendum existimat. Quæ cum ita se habeant, & liberari ab ignoratione, & a mala & delectabili electione; & ante omnia non assentiri fallacibus illis phantasiis & visis, situm est in nostra potestate.

Latro autem & *fur* dicitur Diabolus, qui prophetis pseudoprophetas admiscuit, tanquam frumento zizania. *Omnes* ergo, *qui fuerunt ante Dominum, fures & latrones:* non absolute autem omnes homines, sed omnes pseudoprophetæ, & omnes, qui non proprie ab ipso missi sunt. Habuerunt autem pseudopro-

ϛαλεντες. εἶχον δὲ και οἱ ψευδοπροφηται το κλεμμα, το ὀνομα το προφητικον, προφηται ὀντες, ἀλλα του ψευϛου. λεγει γαρ ὁ Κυριος, Υμεις ἐκ τȣ πατρος ὑμων τȣ Διαβολȣ ἐϛε, και τας ἐπιθυμιας τȣ πατρος ὑμων θελετε ποιειν· ἐκεινος ἀνθρωποκτονος ἠν ἀπ᾽ ἀρχης, και ἐν τη ἀληθεια ȣκ ἑϛηκεν, ὀτι ȣκ ἐϛιν ἀληθεια ἐν αὐτῳ· ὁτ᾽ ἀν λαλῃ το ψευδος, ἐκ των ἰδιων λαλει· ὀτι ψευϛης ἐϛι, και ὁ πατηρ αὐτȣ. ἐν δὲ τοις ψευδεσι, και ἀληθη τινα ἐλεγον οἱ ψευδοπροφηται, και τῳ ὀντι ȣτοι ἐν ἐκϛασει προεφητευον, ὡς ἀν Αποϛατȣ διακονοι. λεγει δὲ και ὁ ποιμην ὁ Αγγελος της μετανοιας τῳ Ερμα περι τȣ ψευδοπροφητȣ· Τινα γαρ ῥηματα ἀληθη λαλει· ὁ γαρ Διαβολος αὐτον πληροι τῳ ἑαυτȣ πνευματι, εἰ τινα δυνηϛεται ῥηξαι των δικαιων, παντα μεν οὐν οἰκονομειται ἀνωθεν εἰς καλον· ἰνα γνωρισθῃ δια της Εκκλησιας ἡ πολυποικιλος σοφια τȣ Θεȣ, κατα προγνωσιν των αἰωνων, ἡν ἐποιησεν ἐν Χριϛῳ. τῳ Θεῳ δὲ ȣδεν ἀντικειται, ȣδὲ ἐναντιȣται τι αὐτῳ, Κυριῳ και παντοκρατορι ὀντι. ἀλλα και αἱ των ἀποϛατησαντων βȣλαι τε και ἐνεργειαι, μερικαι ουσαι, γινονται μεν ἐκ φαυλης διαθεσεως, καθαπερ και αἱ νοσοι αἱ σωματικαι· κυβερνωνται δὲ ὑπο της καθολȣ προνοιας ἐπι τελος ὑγιεινον, κἀν νοσοποιος ᾐ ἡ αἰτια. μεγιϛον γȣν της θειας προνοιας, το μη ἐασαι την ἐξ ἀποϛασεως ἐκȣσιȣ φυεισαν κακιαν, ἀχρηϛον και ἀνωφελη μενειν, μηδὲ μην κατα παντα βλαβεραν αὐτην γενεσθαι· της γαρ θειας σοφιας, και ἀρετης, και δυναμεως ἐργον ἐϛιν, οὐ μονον το ἀγαθοποιειν· φυσις γαρ, ὡς εἰπειν, αὐτη τȣ Θεου, ὡς του πυρος το θερμαινειν, και του φωτος το φωτιζειν· ἀλλα κἀκεινο μαλιϛα, το δια κακων των ἐπινοηθεντων προς τινων, ἀγαθον τι και χρηϛον τελος ἀποτελειν, και ὠφελιμως τοις δοκȣσι φαυλοις χρησθαι, καθαπερ και τῳ ἐκ πειρασμου μαρτυριῳ.

Εϛιν οὐν κἀν φιλοσοφια τη κλαπειση, καθαπερ ὑπο Προμηθεως, πυρ ὀλιγον εἰς φως ἐπιτηδειον χρησιμως ζωπυρευ-

phetæ quoque furtum, quod prophetæ dicerentur: cum prophetæ quidem essent, sed ejus, qui est mendax. Dicit enim Dominus: *Vos ex patre vestro Diabolo estis, & desideria patris vestri vultis facere. Ille homicida erat ab initio, & in veritate non stetit, quoniam non est in ipso veritas. Cum locutus fuerit falsum, ex propriis loquitur, quoniam mendax est, & pater ejus.* In falsis autem vera quoque aliqua dicebant pseudoprophetæ. Et ii revera prophetabant in *ecstasi*, ut *Apostatæ*, ejus, inquam, qui defecerat, ministri. Dicit autem Pastor quoque, Angelus pœnitentiæ, ad Hermetem, de pseudopropheta: *Quædam enim verba vera dicit: Diabolus enim eum implet suo spiritu, si quem possit ex justis frangere.* Omnia ergo cælitus in bonum dispensantur, *Ut per Ecclesiam innotescat multiplex ac varia Dei sapientia, secundum sæculorum præscientiam, quam fecit in Christo.* Deo autem nihil adversatur, nec est quicquam ei contrarium, ut qui sit Dominus & omnipotens. Quinetiam eorum, qui defecerunt, consilia & operationes, cum partem solum afficiant, fiunt quidem ex mala affectione, sicut morbi corporis: ab universali autem providentia diriguntur ad finem salubrem, etiamsi causa sit morbi efficiens. Est itaque maximum divinæ providentiæ opus, quod non sinat, ut vitium, quod ex voluntaria defectione ortum est, inconducibile maneat & inutile, sed nec sit ubique & in omnibus noxium. Divinæ enim sapientiæ, & virtutis, & potentiæ est officium, non solum benefacere (hæc est enim, ut ita dicam, Dei natura, ut ignis calefacere, & lucis illuminare) sed illud quoque maxime, ut id, quod per malos aliquos excogitatum est, ad bonum aliquem finem & utilem deducat, & commode iis, quæ videntur mala, utatur, sicut eo, quod ex tentatione processit, testimonio.

Est ergo etiam in philosophia, quæ furto surrepta, veluti a Prometheo, tanquam aliquantulum ignis,

πυρουμενον, ἰχνος τι σοφιας, και κινησις παρα Θεε. Ταυτα δ' ἀν εἰεν κλεπται και λῃςαι οἱ παρ' Ελλησι φιλοσοφοι, και προ της τε Κυριε παρουσιας παρα των Εβραϊκων προφητων μερη της ἀληθειας οὐ κατ' ἐπιγνωσιν λαβοντες, ἀλλ' ὡς ἰδια σφετερισαμενοι δογματα· και τα μεν, παραχαραξαντες· τα δε, ὑπο περιεργιας ἀμαθως σοφισαμενοι· τα δε, και ἐξευροντες· ἰσως γαρ και πνευμα αἰσθησεως ἐσχηκασιν. ὡμολογησε δε και Αριςοτελης τῃ Γραφῃ, κλεπτικην σοφιας την σοφιςικην εἰπων, ὡς προειμηνυται μοι. ὁ δε Αποςολος, Α και λαλεμεν, λεγει, οὐκ ἐν διδακτοις ἀνθρωπινης σοφιας λογοις· ἀλλ' ἐν διδακτοις πνευματος. ἐπι μεν γαρ των προφητων, Παντες, φησιν, ἐκ τε πληρωματος αὐτε ἐλαβομεν· δηλονοτι τε Χριςε. ὡςτε οὐ κλεπται οἱ προφηται. Και ἡ διδαχη ἡ ἐμη, οὐκ ἐςιν ἐμη, ὁ Κυριος λεγει, ἀλλα τε πεμψαντος με πατρος. ἐπι δε των κλεπτοντων, Ο δε ἀφ' ἑαυτε, φησι, λαλων, την δοξαν την ἰδιαν ζητει. τοιετοι δε οἱ Ελληνες, φιλαυτοι και ἀλαζονες. σοφους δε αὐτους λεγεσα ἡ Γραφη, οὐ τες ὀντως σοφους διαβαλλει, ἀλλα τες δοκησει σοφες.

ιη. Και τετων φησιν, Απολω την σοφιαν των σοφων, και την συνεσιν των συνετων ἀθετησω. ἐπιφερει γουν ὁ Αποςολος, Που σοφος; πε γραμματευς; που συζητητης τε αἰωνος τουτε; προς ἀντιδιαςολην των γραμματεων, τες τε αἰωνος τετε ζητητας, τες ἐξ ἐθνων φιλοσοφες, ταξας. Οὐχι ἐμωρανεν ὁ Θεος την σοφιαν τε κοσμε; ἰπισης τῳ, μωραν ἐδειξε, και οὐκ ἀληθη, ὡς ᾠοντο. κἀν πυθῃ την αἰτιαν της δοξοσοφιας αὐτων, δια την πωρωσιν της καρδιας αὐτων, ἐρει· ἐπειδαν ἐν τῃ σοφια τε Θεε, τετεςι, δια των προφητων κατηγγελμενη, οὐκ ἐγνω ὁ κοσμος δια της σοφιας, της δια των προφητων λαλεσης, αὐτον, δηλονοτι τον Θεον· εὐδοκησεν οὐτος ὁ Θεος δια τε κηρυγματος της μωριας, της δοκεσης Ελλη-

nis, generando lumini, si commode excitetur, aptum, & vestigium aliquod sapientiæ, & motio a Deo orta. In hoc autem *latrones* & *fures* fuerint Græcorum philosophi, quod cum ante Domini adventum a prophetis Hebræis quasdam partes veritatis sumserint, id minime agnoscentes, sibi tanquam propria dogmata attribuerunt, & alia quidem adulterarunt, alia autem, supervacanea quadam diligentia imperite, ac sophistarum more interpolarunt, alia autem etiam invenerunt: nec enim vero absimile est, eos *sensus spiritum* habuisse. Assentitur autem Scripturæ quoque Aristoteles, qui dixit, Sophisticam esse furem sapientiæ, sicut ante ostendimus. Apostolus autem, *Quæ etiam loquimur*, inquit, *non in doctis humanæ sapientiæ verbis*, *sed in doctrinæ spiritus*. De prophetis enim, *Omnes*, inquit, *de plenitudine ejus accepimus*, Christi scilicet. Quare non sunt fures Prophetæ. *Et doctrina mea*, *non est mea*, inquit Dominus, *sed ejus*, *qui misit me*, *Patris*. Et de furibus, *Qui autem ex seipso*, inquit, *loquitur*, *gloriam propriam quærit*. Tales autem sunt Græci, *seipsos amantes*, *elati*. Sapientes autem eos dicens Scriptura, non reprehendit eos, qui sunt vere sapientes; sed eos, qui sibi videntur.

XVIII. De his autem dicit: *Perdam sapientiam sapientum: & prudentiam prudentum abolebo.* Infert itaque Apostolus: *Ubi sapiens? ubi scriba? ubi inquisitor hujus sæculi?* nimirum a scribis, hujus sæculi inquisitores, philosophos ex Gentibus, distinguens. *Nonne stultam fecit Deus mundi sapientiam?* quod perinde est, ac stultam ostendit, & non veram, ut illi eam esse putabant. Et si roges causam cur sibi viderentur sapientes; *Propter cæcitatem cordis ipsorum*, inquiet: *Quoniam in sapientia Dei*, ea nempe, quæ per Prophetas est annunciata, *non cognovit mundus per sapientiam*, quæ scilicet loquitur per Prophetas, *ipsum*, scilicet Deum, *ipsi Deo visum est per prædicationem stultitiæ*, quæ Græcis

Ελλησιν εἶναι μωριας, σωσαι τους πιςευοντας· ἐπειδὴ Ιουδαιοι, φησι, σημεια αἰτουσι προς πιςιν· Ελληνες δὲ σοφιαν ζητουσι, τους ἀναγκαςικους καλουμενους λογους, και τους ἀλλους συλλογισμους δηλονοτι· ἡμεις δὲ κηρυσσομεν Ιησουν Χριςον ἐςαυρωμενον· Ιουδαιοις μεν σκανδαλον, δια το εἰδοτας την προφητειαν, μη πιςευειν τη ἐκβασει· Ελλησι δὲ, μωριαν· μυθωδες γαρ ἡγουνται οἱ δοκησισοφοι, δια τε ἀνθρωπου υἱον Θεου λαλειν, υἱον τε ἐχειν τον Θεον, και δη και πεπονθεναι τουτον· ὁθεν αὐτους ἡ προληψις της οἰησεως ἀναπειθει ἀπιςειν· ἡ γαρ παρουσια του Σωτηρος, οὐ μωρους ἐποιησεν και σκληροκαρδιους, και ἀπιςους, ἀλλα συνετους και εὐπειθεις, προσετι, πιςους· ἐδειχθησαν δὲ, ἐκ της των ὑπακουσαντων ἑκουσιου προσκλισεως χωρισθεντες, οἱ μη ἐθελησαντες πειθεσθαι, ἀσυνετοι τε, και ἀπιςοι, και μωροι· αὐτοις δὲ τοις κλητοις, Ιουδαιοις τε και Ελλησι, Χριςος Θεου δυναμις ἐςι, και Θεου σοφια. μη τι οὐν, ὁπερ και ἀμεινον, ἀποφατικον ἡγητεον το, Οὐχι ἐμωρανεν ὁ Θεος την σοφιαν του κοσμου· ἐπισης, Οὐκ ἐμωρανεν· ἱνα μη ἡ αἰτια της σκληροκαρδιας αὐτοις παρα του Θεου φαινηται γινομενη, του μωραναντος την σοφιαν· ἐν πασι γαρ, και τοι σοφοι ὀντες, ἐν μειζονι αἰτια γεγονασι, μη πιςευσαντες τω κηρυγματι· ἑκουσιος γαρ ἡτε αἱρεσις, ἡτε της ἀληθειας ἐκλογη. ἀλλα και το, Απολω την σοφιαν των σοφων, τη της καταφρονουμενης ὑπερορωμενης βαρβαρου φιλοσοφιας ἀντιπαραθεσει καταλαμψαι φησιν· ὡς και ὁ λυχνος ὑπο του Ηλιου καταλαμπομενος, ἀπολωλεναι λεγεται, τω μη την ἰσην ἐκτελειν ἐνεργειαν.

Παντων τοινυν ἀνθρωπων κεκλημενων, οἱ ὑπακουσαι βουληθεντες, κλητοι ὠνομασθησαν. οὐ γαρ ἐςιν ἀδικια παρα τω Θεω. αὐτικα ἐξ ἑκατερου γενους οἱ πιςευσαντες, οὗτοι λαος περιουσιος. κἀν ταις Πραξεσι των Αποςολων εὑροις ἀν κατα λεξιν, Οἱ μεν οὐν ἀποδεξαμενοι τον λογον αὐτου, ἐβαπτισθησαν· οἱ δὲ μη θελησαντες πειθεσθαι, ἑαυτους

cis scilicet videtur esse stultitia, *salvos facere credentes: Quoniam Judæi*, inquit, *signa petunt* ad fidem, *Græci autem quærunt sapientiam:* nempe orationes, quæ vocantur ἀναγκαϛικαὶ, hoc est, *necessario concludentes*, & alios scilicet syllogismos. *Nos autem prædicamus Jesum Christum crucifixum, Judæis quidem scandalum*; quod cum sciant prophetiam, non credant eventui: *Græcis autem stultitiam*; fabulam enim esse existimant, qui sibi videntur sapientes, quod per hominem filius Dei loquatur, & Deus habeat filium, & ille sit passus: quo fit, ut nimia sui existimatione præoccupati, credere nolint. Servatoris enim adventus, non stultos fecit, & duros corde, & infideles; sed prudentes, & aptos quibus persuadeatur, & præterea fideles. Verum, qui parere noluerunt, ab eorum, qui obedierunt voluntaria adhæsione discedendo ostensi sunt imprudentes, & infideles, & stulti. *Ipsis autem vocatis, Judæis & Græcis, Christus est Dei virtus, & Dei sapientia.* Num ergo (quod est etiam melius) existimandum est esse negativum illud, Οὐχι ἐμώρανεν *Deus sapientiam mundi*, perinde ac οὐκ ἐμώρανεν, *non stultam fecit*, ne causa duritiei cordis a Deo eis facta videatur, *qui stultam fecit sapientiam?* Omnino enim cum sapientes essent, majori culpæ fuere obnoxii, qui prædicationi non crediderunt: voluntaria enim est electio & delectus veritatis. Quinetiam illud, *Perdam sapientiam sapientum*, ejus, quæ contemnitur ac despicitur, barbaræ philosophiæ oppositione dicit illustrasse; sicut etiam lucerna, quæ a Sole illustratur, dicitur periisse, eo quod non sit paris efficaciæ.

Cum ergo omnes homines vocentur, qui voluerunt obedire, nominati sunt *vocati*. Non est enim apud Deum injustitia. Jam vero qui ex utroque populo crediderunt, ii sunt *populus peculiaris*. Et in Actis Apostolorum hoc his verbis inveneris: *Qui itaque verbum ejus susceperunt, baptizati sunt*. Qui autem noluerunt

runt

ἑαυτȣς ἀπιςησαν δηλαδη. προς τȣτȣς ἡ προφητεια λεγει· Καν θελητε, και εἰσακȣσητε μȣ, τα ἀγαθα της γης φαγεσθε· ἐφ' ἡμιν κειμενα διελεγχȣσα, και την αἱρεσιν, και την ἐκτροπην. Θεȣ δε εἰρηκεν ὁ Αποςολος, την κατα τον Κυριον διδασκαλιαν, σοφιαν· ἱνα δειξη την ἀληθη φιλοσοφιαν δι' υἱȣ παραδιδομενην. Αλλα γαρ και ὁ δοκησισοφος παραινεσεις ἐχει τινας, τας παρα τῳ Αποςολῳ κελευȣσας ἐνδυσασθαι τον καινον ἀνθρωπον τον κατα Θεον κτισθεντα, ἐν δικαιοσυνῃ και ὁσιοτητι της ἀληθειας. διο ἀποθεμενοι το ψευδος, λαλειτε ἀληθειαν· μη διδοτε τοπον τῳ Διαβολῳ. ὁ κλεπτων, μηκετι κλεπτετω· μαλλον δε κοπιατω, ἐργαζομενος το ἀγαθον· ἐργαζεσθαι δε ἐςι, το προσεκπονειν ζητȣντα την ἀληθειαν· ἐςι γαρ τῃ λογικῃ εὐποιΐᾳ· ἱνα ἐχητε μεταδιδοναι τῳ χρειαν ἐχοντι, και της κοσμικης περιȣσιας, και της θειας σοφιας. βȣλεται γαρ ἐκδιδασκεσθαι τον λογον, και εἰς τας τραπεζας το ἀργυριον βαλλεσθαι, δοκιμαζομενον ἀκριβως, εἰς το ἐκδανειζεσθαι. ὁθεν ἐπιφερει, λογος σαπρος ἐκ τȣ ςοματος ὑμων μη ἐκπορευεσθω· σαπρος λογος ȣτος, ὁ ἐξ οἰησεως· ἀλλ' εἰ τις ἀγαθος προς οἰκοδομην της χρειας, ἱνα δῳ χαριν τοις ἀκȣȣσι. καλȣ δ' ἀν ἀναγκη Θεου ἀγαθον τον λογον. πως δε ȣκ ἀγαθος, ὁ σωζων;

[illegible]. Επει οὐν μαρτυρουνται ἀληθη τινα δογματιζειν οἱ Ἑλληνες, ἐξεςι κἀντευθεν σκοπειν. ὁ Παυλος ἐν ταις Πραξεσι των Αποςολων ἀναγραφεται λεγων προς τȣς Αρεοπαγιτας· Δεισιδαιμονεςερȣς ὑμας θεωρω· διερχομενος γαρ, και ἱςορων τα σεβασματα ὑμων, εὑρον βωμον, ἐν ᾧ ἀνεγεγραπτο, Αγνωςῳ Θεῳ. ὁν οὐν ἀγνοουντες εὐσεβειτε, τουτον ἐγω καταγγελλω ὑμιν. ὁ Θεος ὁ ποιησας τον κοσμον και παντα τα ἐν αὐτῳ· ȣτος, ȣρανου και γης ὑπαρχων Κυριος, ȣκ ἐν χειροποιητοις ναοις κατοικει· ȣδε ὑπο χειρων ἀνθρωπινων θεραπευεται, προςδεομενος τινος, αὐτος δȣς πασι ζωην και πνοην, και τα παντα· ἐποιησε τε ἐξ ἑνος παν γενος ἀνθρωπων, κατοικειν

runt parere, seipsos scilicet abalienaverunt. Ad eos dicit Prophetia: *Et si velitis, & me audieritis, bona terræ comedetis*: in nobis situm esse arguens, ut eligamus, & declinemus. *Dei* autem *sapientiam* dixit Apostolus doctrinam, quæ est ex Domino, ut veram philosophiam ostenderet tradi per Filium. Quin etiam qui sibi videtur sapiens, habet quasdam admonitiones, quæ jubent apud Apostolum *induere novum hominem, qui secundum Deum creatus est in justitia & sanctitate veritatis. Quamobrem deponentes mendacium, loquimini veritatem. Ne detis locum diabolo. Qui furabatur, non amplius furetur, sed potius laboret, operans bonum.* (*operari* autem est adlaborare quærendo veritatem: nam conjunctum est illi, quæ sermone fit, beneficentiæ) *ut impertiri possitis ei, qui opus habet*, & sæculares copias, & divinam sapientiam. Vult enim verbum doceri, & argentum mensis dari perfecte examinatum, ut detur fœnori. Unde infert: *Turpe verbum ex ore vestro non exeat.* Id autem turpe est, quod procedit ex opinione, quam de se quis concipit: *sed si quod est bonum ad ædificationem utilitatis, ut det gratiam audientibus.* Boni autem Dei, bonum fit verbum necesse est. Quomodo autem non est bonum, quod salvum facit?

XIX. Quod itaque testimonio comprobetur, Græcos vera quædam habere dogmata, hinc quoque licet considerare. Scribitur in actis Apostolicis, Paulum hæc dicere ad Areopagitas: *Superstitiosiores vos video. Præteriens enim, & videns simulacra vestra, inveni & aram, in qua scriptum erat,* Ignoto Deo. *Quem ergo ignorantes colitis, eum vobis annuncio. Deus enim, qui fecit mundum, & omnia, quæ in ipso sunt: hic cæli & terræ cum sit Dominus, non in manu factis templis habitat, nec a manibus humanis colitur, indigens aliquo, cum ipse det omnibus vitam & inspirationem & omnia, fecitque ex uno omne genus hominum inhabitare super univer-*

κων ἐπι παντος προσωπȣ της γης· ὁρισας προςεταγμενȣς καιρȣς και τας ὁροθεσιας της κατοικιας αὐτων, ζητοιν το Θειον, εἰ ἀρα ψηλαφησειαν ἠ εὕροιεν ἀν· και τοι ȣ̓ μακραν ἀπο ἑνος ἑκαςȣ ἡμων ὑπαρχοντος· ἐν αὐτῳ γαρ ζωμεν, και κινȣμεθα, και ἐσμεν, ὡς και τινες των καθ' ὑμας ποιητων εἰρηκασιν,

Του γαρ και γενος ἐσμεν. —

ἐξ ὡν δηλον, ὁτι και ποιητικοις χρωμενος παραδειγμασιν ἐκ των Αρατου Φαινομενων, δοκιμαζει τα παρ' Ελλησι καλως εἰρημενα· και δια του ἀγνωςου Θεου, τιμασθαι μεν κατα περιφρασιν προς των Ελληνων τον δημιουργον Θεον ἠνιξατο· κατ' ἐπιγνωσιν δε δειν δι' υἱου παραλαβειν τε και μαθειν. Απεςειλα οὐν δια τουτο σε εἰς τα ἐθνη, ἀνοιξαι, φησιν, ὀφθαλμους αὐτων, του ἐπιςρεψαι ἀπο σκοτους εἰς φως, και της ἐξουσιας του Σατανα ἐπι Θεον, του λαβειν αὐτους ἀφεσιν ἁμαρτιων, και κληρον ἐν τοις ἡγιασμενοις πιςει τῃ εἰς ἐμε. οὑτοι οὐν οἱ ἀνοιγομενοι τυφλων ὀφθαλμοι· ἡ δι' υἱου ἐπιγνωσις ἐςι του πατρος, ἡ της περιφρασεως της Ελληνικης καταληψις· το, τε ἀπο της ἐξουσιας του Σατανα ἐπιςρεψαι, το ἀπο της ἁμαρτιας ἐςι μεταβαλλεσθαι, δι' ἡν ἡ δουλεια ἐγεγονει.

Οὐ μην ἁπλως πασαν φιλοσοφιαν ἀποδεχομεθα· ἀλλ' ἐκεινην περι ἡς και ὁ παρα Πλατωνι λεγει Σωκρατης· Εἰσι γαρ δη, ὡς φασι περι τας τελετας, Ναρθηκοφοροι μεν, πολλοι· Βακχοι δε τε, παυροι· πολλους μεν τους κλητους, ὀλιγȣς δε τους ἐκλεκτους αἰνιττομενος. ἐπιφερει γουν σαφως· Οὑτοι δε εἰσι, κατα την ἐμην δοξαν, οὐκ ἀλλοι ἠ οἱ πεφιλοσοφηκοτες ὀρθως· ὡν δη κἀγω, κατα γε το δυνατον, οὐδεν ἀπελιπον ἐν τῳ βιῳ, ἀλλα παντι τροπῳ προὐθυμηθην γενεσθαι· εἰ δε ὀρθως π οὐθυμηθην, και τι ἠνυσαμεν, ἐκεισε ἐλθοντες, το σαφες εἰσομεθα, ἐαν Θεος θελῃ, ὀλιγον ὑςερον. ἀρ' ȣ̓ δοκει σοι πιςεως ἐκ των Εβραϊκων γραφων την μετα θανατον ἐλπιδα του δικαιȣ σαφηνιζειν; κἀν τῳ Δημοδοκῳ· εἰ δη του Πλατωνος το συγγραμμα· Μη δε ἡγȣ το φιλοσοφειν λεγειν περι τας τεχνας κυπταζοντας ζῃν, ȣ̓δε πολυμαθουν-

sam faciem terræ, definiens statuta tempora & terminos habitationis eorum; ut quærant Deum, si forte attrectent aut inveniant: quamvis non longe sit ab unoquoque nostrum. In ipso enim vivimus, & movemur, & sumus: sicut & quidam vestrorum poetarum dixerunt,

Hujus namque genus sumus. —

Ex quibus clarum est, quod etiam poeticis utens exemplis ex Arati Phænomenis, approbat, quæ apud Græcos recte dicta sunt. Et per ignotum Deum, honorari quidem per circumlocutionem a Græcis opificem Deum significavit, ex agnitione autem oportere per Filium accipere & discere. *Misi ergo propterea te ad Gentes, aperire,* inquit, *oculos eorum, ut convertantur a tenebris ad lucem, & a potestate Satanæ ad Deum; ut ipsi accipiant remissionem peccatorum & hæreditatem in iis, qui sunt fide sanctificati in me.* Ii ergo sunt, qui aperiuntur, oculi cæcorum: Patris per Filium agnitio, est circumlocutionis Græcæ comprehensio: & *converti a potestate Satanæ,* est mutari a peccato, per quod introducta erat servitus.

Nec tamen absolute omnem suscipimus philosophiam, sed illam, de qua apud Platonem quoque dicit Socrates. *Sunt enim, ut aiunt, qui in mysteriis versantur, Thyrsigeri quidem multi, pauci vero Bacchi: multos quidem esse vocatos, paucos autem electos,* innuens. Aperte itaque subjungit: *Hi autem, mea quidem sententia, non sunt alii, quam qui recte sunt philosophati: quorum quidem in numero ut essem, nihil in vita, quantum in me fuit, prætermisi, sed omnibus modis contendi An vero recte contenderim, aliquidve profecerim, cum illuc pervenerimus, certi sciemus, si Deus voluerit, paulo post.* An non tibi videtur ex scripturis Hebraicis eam, quæ est post mortem, justi ex fide spem declarare? Et in Demodoco, si modo est opus Platonis: *Nec existimes me dicere philosophari, in artes incumbentem vivere, nec multa discere appetentem: nam ego quidem hoc probrum esse*

θουντα, ἀλλα ἀλλο τι· ἐπει ἐγωγε ᾠμην. και ὀνειδος εἰναι. ἠδει γαρ, οἰμαι, ὡς ἀρα ἠδη πολυμαθη νοον ἐχει· ὁ διδασκει καθ' Ηρακλειτον. ἐν τε τῳ ε της Πολιτειας, Τυτυς οὐν παντας, φησι, και ἀλλυς τοιυτων τινων μαθηματικυς, και των τεχνυδριων, φιλοσοφυς θησομεν; Οὐδαμως, εἰπεν, ἀλλ' ὁμοιυς μεν φιλοσοφοις· Τυς δ' ἀληθινυς, ἐφη, τινας λεγεις; Τους της ἀληθειας, ἠν δ' ἐγω, φιλοθεαμονας. υ γαρ ἐν Γεωμετρια αἰτηματα και ὑποθεσεις ἐχυση, φιλοσοφια· υδ' ἐν Μυσικη, ςοχαςικη γε οὐση· οὐδ' ἐν Αςρονομια, φυσικων, και ῥεοντων, και εἰκοτων βεβυσμενη λογων· ἀλλ' αὐτου ἀγαθυ δι' ἐπιςημης και της ἀληθειας, ἑτερων μεν ὀντων τἀγαθυ ὁδων, ὡςπερ δε ἐπι τἀγαθον. ὡςτ' οὐδ' αὐτος την ἐγκυκλιον παιδειαν συντελειν προς τἀγαθον διδωσιν, συνεργειν δε προς το διεγειρειν και συγγυμναζειν προς τα νοητα την ψυχην.

Εἰτ' οὐν κατα περιπτωσιν φασιν ἀποφθεγξασθαι τινα της ἀληθυς φιλοσοφιας τους Ελληνας, θειας οἰκονομιας ἡ περιπτωσις· οὐ γαρ ταυτοματον ἐκθειασει τις δια την προ ἡμας φιλοτιμιαν· εἰτε κατα συντυχιαν, οὐκ ἀπρονοητος ἡ συντυχια. εἰτ' αὐ φυσικην ἐννοιαν ἐσχηκεναι τους Ελληνας λεγοι, τον της φυσεως δημιουργον ἑνα γινωσκομεν. καθο και την δικαιοσυνην φυσικην εἰρηκαμεν· εἰτε μην κοινον ἐσχηκεναι νουν, τις ὁ τουτου πατηρ, και τις κατα την του νου διανομην δικαιοσυνη, σκοπησωμεν. ἀν γαρ προαναφωνησιν τις εἰπη, και συνεκφωνησιν αἰτιασηται, προφητειας εἰδη λεγει. ναι μην κατ' ἐμφασιν ἀληθειας ἀλλοι θελουσιν εἰρησθαι τινα τοις φιλοσοφοις. ὁ μεν οὐν θεσπεσιος Αποςολος, ἐφ' ἡμων γραφει· Βλεπομεν γαρ νυν ὡς δι' ἐσοπτρυ, κατ' ἀνακλασιν ἐπ' αὐτου ἑαυτους γινωσκοντες, κἀκ του ἐν ἡμιν θειυ το ποιητικον αἰτιον, ὡς οἱοντε, συνθεωρουντες. Εἰδες γαρ, φησι, τον ἀδελφον σου, εἰδες τον Θεον συ· τον Σωτηρα, οἰμαι, Θεον εἰρησθαι ἡμιν τα νυν. μετα δε την της

σαρκος

ducebam. Sciebat enim, ut exiſtimo, *eum multarum rerum ſcientem jam habere mentem, quod docet*, ut eſt Heracliti ſententia. Et in quinto de Republica: *Nunquid igitur iſtos*, inquit, *omnes, & alios ejusmodi res percipiendi cupidos, artibus viliſſimis incumbentes, philoſophos dicemus? Nequaquam*, inquit, *ſed ſimiles philoſophis. Veros autem*, inquit, *philoſophos quosnam dicis? Eos, inquam ego, qui veritatis delectantur contemplatione.* Non enim in Geometriæ poſtulatis & hypotheſibus eſt Philoſophia; neque in Muſica, quæ quidem eſt conjecturalis; neque in Aſtronomia, quæ naturalibus, fluxisque, & veriſimilibus eſt referta rationibus; ſed opus eſt ipſius boni ſcientia & veritate; cum aliæ quidem ſint boni viæ, quemadmodum ad bonum. Quare nec ipſe doctrinæ orbem, quem vocant *encyclopædian*, ad bonum vult ſufficere, ſed duntaxat opem ferre ad excitandam & exercendam animam ad ea, quæ percipiuntur intelligentia.

Sive ergo dicunt Græcos divinæ Philoſophiæ eſſe caſu aliquid elocutos; caſus eſt ad divinam diſpenſationem referendus: non enim propter eam, quæ nobiſcum intercedit, contentionem, caſum quis in Deos referet. Sive ex fortuna, ea fortuna non eſt expers providentiæ. Sive rurſus dicat Græcis ingenitas eſſe naturales quasdam notiones, unum naturæ cognoſcimus opificem; qua ratione eſſe quoque naturalem diximus juſtitiam. Sive mentem illis ineſſe communem: quisnam ſit ejus pater, & quæ ſit in ejus mentis diſtributione juſtitia, conſideremus. Si quis enim dixerit προαναφώνησιν, hoc eſt, *prædictionem*, & συνεκφώνησιν, id eſt, *conjunctam vocationem*, velut cauſam aſſignet, dicit ſpecies prophetiæ. Atque ex ejusdem veritatis ſpecie, ſeu imagine, alii dicunt, quædam eſſe a philoſophis prolata. De nobis itaque dicit divinus Apoſtolus: *Videmus enim nunc tanquam per ſpeculum*, per eam ſcilicet, quæ eſt in ipſo,

ος ἀποθεσιν, προσωπον προς προσωπον· τοτε ἠδη
κως και καταληπτικως, ὁτ' ἀν καθαρα ἡ καρδια γε-
ι. και κατ' ἐμφασιν δε και διαφασιν οἱ ἀκριβως
Ἑλλησι φιλοσοφησαντες, διορωσι τον Θεον· τοιαυται
αἱ κατ' ἀδυναμιαν φαντασιαι ἀληθεις, ὡς φαντα-
καθορᾳται ἐν τοις ὑδασιν, ὁρωμεν και τα δια των
φανων και διαυγων σωματων. καλως οὐν ὁ Σολομων,
πειρων, φησι, δικαιοσυνην, ἐργαζεται πιςιν. εἰσι
τα ἰδια σπειροντες, οἱ πλειονα ποιουσιν. και πα-
Επιμελε των ἐν τῳ πεδιῳ χλωρων, και κερεις ποαν·
τυ· αγαγε χορτον ὡριμον, ἱνα ἐχῃς προβατα εἰς ἱμα-
ιον. ὁρᾳς ὁπως και της ἐξωθεν σκεπης τε και φυλα-
ροντιςεον· Γνωςως δε ἐπιγνωσῃ ψυχας ποιμνης σε.
ἀν γαρ ἐθνη τα μη νομον ἐχοντα, φυσει τα τε νομου
υσιν, οὑτοι νομον μη ἐχοντες, ἑαυτοις εἰσι νομος, της
ιβυςιας τα δικαιωματα τε νομε φυλασσεσης, κατα
Αποςολον, και προ του νομου, και προ της παρου-
•

Οἱονει δε συγκρισιν ποιουμενος ὁ Λογος των ἀπο φι-
οφιας προς τες αἱρετικες καλουμενες, ἐμφανως πανυ,
ισσων, φησι, φιλος ἐγγυς, ἡ ἀδελφος μακραν οἰκων·
δε ἐρειδεται ἐπι ψευδεσιν, οὑτος ποιμανει ἀνεμους,
διωκει ὀρνεα πτερωτα. οὐκ οἰμαι φιλοσοφιαν λεγειν
νυν τον Λογον· και τοι ἐν πολλοις τα εἰκοτα
χειρει και πιθανευεται φιλοσοφια· ἀλλα τας αἱρεσεις
ῥαπιζει. ἐπιφερει γεν· Απελιπεν γαρ ὁδες τε ἑαυ-
ἀμπελωνος· τας δε τροχιας τε ἰδιε γεωργιε πεπλα-
ι. αὑται δε εἰσιν αἱ την ἐξ ἀρχης ἀπολειπεσαι Εκ-
τιαν· αὐτικα ὁ εἰς αἱρεσιν ὑποπεσων, διερχεται δι'
ἐρημιας

ſo, reflexionem nos ipſos cognoſcentes; & ex ea, quæ eſt in nobis, divinitate efficientem cauſam, quoad ejus poteſt fieri, una contemplantes. *Vidiſti enim*, inquit, *fratrem tuum, vidiſti Deum tuum.* Servatorem puto Deum nunc nobis dictum eſſe. Poſt carnem autem depoſitam, *facie ad faciem;* tunc ſcilicet ita ut clare definire & comprehendere valeamus, quando *cor purum* fuerit. Et per imaginem quidem & tranſpectum Deum vident, qui apud Græcos accurate ſunt philoſophati. Nam per imbecillitatem noſtram fit, ut ejusmodi ſint, quotquot veras de Deo imagines habemus, quales per aquas cernuntur, aut per alia pellucida & perſpicua corpora videre ſolemus. Recte ergo Solomon: *Qui ſeminat*, inquit, *juſtitiam, operatur fidem. Sunt* autem, *qui plura ſeminant, ii, qui plura faciunt.* Et rurſus: *Curam gere eorum, quæ ſunt in campo viridia, & tondebis herbam: & collige fœnum maturum, ut habeas oves ad veſtimentum.* Vides, quemadmodum externi quoque integumenti & præſidii ſit cura gerenda. *Scienter autem agnoſcas animas gregis tui. Quando enim gentes, quæ legem non habent, natura quæ ſunt legis faciunt, ii non habentes legem, ſibi-ipſis ſunt lex;* præputio ſcilicet ſervante Legis juſtitias, ex ſententia Apoſtoli, & ante Legem, & ante Adventum.

Tanquam comparationem autem faciens philoſophorum cum iis, qui vocantur Hæretici, admodum dilucide, *Melior eſt*, inquit Logos, *amicus prope, quam frater longe habitans. Qui autem falſis innititur, is paſcit ventos, & perſequitur aves pennatas.* Non exiſtimo Logon nunc dicere Philoſophiam, licet ea ſæpe argumentis probabilibus & ad fidem faciendum aptis utatur, ſed inſectatur hæreſes. Infert itaque: *Reliquit enim vias ſuæ vineæ, in ſemitis autem propriæ agriculturæ aberravit.* Eæ autem ſunt, quæ primævam Eccleſiam relinquunt. Jam vero qui cecidit in hæ-

ἐρημιας ἀνυδρȣ, τον ὀντως ὀντα Θεον καταλιπων, ἐρημος Θεȣ, ὑδωρ ἀνυδρον ζητων, την ἀοικητον και διψιον ἐπερχομενος γην, συναγον χερσιν ἀκαρπιαν. Και τοις ἐνδεεσι φρενων, παρακελευομαι, λεγȣσα, φησιν ἡ Σοφια, τοις ἀμφι τας αἱρεσεις δηλονοτι· ἀρτων κρυφιων ἡδεως ἁψασθε, και ὑδατος κλοπης γλυκερȣ· ἀρτον και ὑδωρ ȣκ ἐπ' ἀλλων τινων, ἀλλ' ἡ ἐπι των ἀρτῳ και ὑδατι κατα την προσφοραν, μη κατα τον κανονα της Εκκλησιας, χρωμενων αἱρεσεων, ἐμφανως ταττȣσης της Γραφης. εἰσι γαρ οἱ και ὑδωρ ψιλον εὐχαριςȣσιν. Αλλα ἀποπηδησον, μη χρονισης ἐν τῳ τοπῳ αὐτης. τοπον την συναγωγην, ȣχι δε Εκκλησιαν, ὁμωνυμως προσειπεν· εἰτα ἐπιφωνει· Οὑτω γαρ διαβηση ὑδωρ ἀλλοτριον· το βαπτισμα το αἱρετικον, ȣκ οἰκειον και γνησιον ὑδωρ λογιζομενη· Και ὑπερβηση ποταμον ἀλλοτριον, τον παραφεροντα και κατασυροντα εἰς θαλασσαν, εἰς ἡν ἐκδιδοται ὁ παρεκτραπεις ἐκ της κατ' ἀληθειαν ἑδραιοτητος, συνεκρυεις αὐθις εἰς τα ἐθνικα και ἀτακτα τȣ βιȣ κυματα.

κ. Ὡς δε οἱ πολλοι ἀνθρωποι, οἱ καθελκοντες την ναυν, οὐ πολλα αἰτια λεγοιντ' ἀν, ἀλλ' ἐκ πολλων αἰτιον ἐν· οὐκ ἐςι γαρ αἰτιος ἑκαςος του καθελκεσθαι την ναυν, ἀλλα συν τοις ἀλλοις· οὑτω και ἡ Φιλοσοφια, προς καταληψιν της ἀληθειας, ζητησις οὐσα ἀληθειας, συλλαμβανεται· οὐκ αἰτια οὐσα καταληψεως. συν δε τοις ἀλλοις αἰτια, και συνεργος· ταχα δε και το συναιτιον αἰτιον. ὡς δε ἑνος ὀντως τȣ εὐδαιμονειν, αἰτιαι τυγχανουσιν αἱ ἀρεται πλειονες ὑπαρχουσαι· και ὡς τȣ θερμαινεσθαι ὁ τε Ηλιος, το τε πυρ, βαλανειον τε, και ἐσθης· οὑτω μιας οὐσης της ἀληθειας, πολλα τα συλλαμβανομενα προς ζητησιν αὐτης· ἡ δε εὑρεσις, δι' υἱȣ. Εἰ γȣν σκοποιμεν, μια κατα δυναμιν ἐςιν ἡ ἀρετη· ταυτην δε συμβεβηκεν τουτοις μεν τοις πραγμασιν ἐγγινομενην, λεγεσθαι Φρονησιν· ἐν τουτοις δε, σωφροσυνην· ἐν τουτοις δε, ἀνδρειαν, ἡ δικαιοσυνην. ἀνα τον αὐτον ȣν λογον και μιας οὐσης ἀληθειας, ἐν Γεωμετρια μεν, Γεωμετριας ἀληθεια· ἐν Μουσικη δε, Μȣσικης· κἀν Φιλοσο-

vesim, *transit per solitudinem sine aqua*, eo, qui vere Deus est, relicto, a Deo desertus, aquam quærens sine aqua, *non habitabilem & sitibundam terram pervadens, colligens manibus sterilitatem fructuum. Et iis, qui carent prudentia, Jubeo,* inquit Sapientia, scilicet, qui versantur in hæresibus, *Panes absconsos lubenter tangite, & aquam furti dulcem:* ubi per *panem* & *aquam*, eas hæreses clare notat Scriptura, quæ in Oblatione pane & aqua aliter utuntur, quam Ecclesiæ canonibus præcipitur. Sunt enim, qui sola aqua utuntur in Eucharistia. *Sed resilias, ne diu moreris in loco ejus: locum* synagogam, non autem Ecclesiam, æquivoce appellavit. Deinde acclamat: *Ita enim trajicies aquam alienam*: baptisma hæreticum, non cenvenientem & germanam aquam reputans. *Et transmeabis fluvium alienum*, qui in mare defert & detrahit, in quod illabitur, qui divertit a stabilitate veritatis, rursus confluens ad gentiles & inordinatos vitæ fluctus.

XX. Quemadmodum autem multi homines, qui navem trahunt, non dici possunt multæ causæ, sed una causa ex multis constans: non est enim unusquisque causa, ut navis trahatur, sed cum aliis: ita etiam philosophia confert ad comprehendendam veritatem, cum sit inquisitio veritatis, non quod sit causa comprehensionis, sed causa cum aliis, & cooperatrix, & forte etiam causa concausans. Quemadmodum autem cum beatitudo unum sit, ejus causæ sunt plures virtutes: & quemadmodum ut quis calefiat, efficiunt & Sol, & ignis, & balneum, & vestis: ita cum sit una veritas, multa sunt, quæ conferunt ad ejus inquisitionem, inveniri autem sine Filii auxilio non potest. Et siquidem recte consideremus, potestate una est virtus, accidit autem, ut ea cum his quidem insit rebus, dicatur prudentia, in illis autem temperantia, in aliis vero animi magnitudo vel justitia. Eadem autem ratione cum sit una quoque veritas, in Geome-

λοσοφίᾳ τῇ ὀρθῇ, Ἑλληνικὴ εἴη ἂν ἀλήθεια. μόνη δὲ ἡ κυρία αὕτη ἀλήθεια, ἀπαρεγχείρητος, ἣν παρὰ τῷ υἱῷ τοῦ Θεοῦ παιδευόμεθα. τοῦτον φαμὲν τὸν τρόπον μιᾶς καὶ τῆς αὐτῆς δραχμῆς, τῷ μὲν ναυκλήρῳ δοθείσης, λέγεσθαι ναῦλον· τῷ δὲ τελώνῃ, τέλος· καὶ ἐνοίκιον μὲν, τῷ σταθμούχῳ· μισθὸν δὲ, τῷ διδασκάλῳ· καὶ τῷ πιπράσκοντι, ἀῤῥαβῶνα. ἑκάστη δὲ εἴτε ἀρετὴ, εἴτε καὶ ἀλήθεια, συνωνύμως καλουμένη, μόνου τοῦ καθ' ἑαυτὴν ἀποτελέσματός ἐστιν αἰτία· κατὰ σύγχρησιν δὲ τούτων γίνεται τὸ εὐδαιμόνως ζῆν· μὴ γὰρ δὴ εὐδαιμονῶμεν πρὸς τὰ ὀνόματα, ὅτ' ἂν τὸν ὀρθὸν βίον εὐδαιμονίαν λέγωμεν, καὶ εὐδαίμονα, τὸν κεκοσμημένον τὴν ψυχὴν εὐαρέτως.

Εἰ δὲ καὶ πόῤῥωθεν συλλαμβάνεται φιλοσοφία τῇ πρὸς τὴν ἀλήθειαν εὑρέσει, κατὰ διαφόρους ἐπιβολὰς διατείνουσα ἐπὶ τὴν προσεχῶς ἁπτομένην τῆς ἀληθείας, τὴν καθ' ἡμᾶς εἴδησιν· ἀλλὰ συλλαμβάνεταί γε τῷ λογικῶς ἐπιχειρεῖν ἐσπουδακότι ἀνθάπτεσθαι γνώσεως. χωρίζεταί τε ἡ Ἑλληνικὴ ἀλήθεια, τῆς καθ' ἡμᾶς, εἰ καὶ τοῦ αὐτοῦ μετείληφεν ὀνόματος, καὶ μεγέθει γνώσεως, καὶ ἀποδείξει κυριωτέρᾳ, καὶ θείᾳ δυνάμει, καὶ τοῖς ὁμοίοις· θεοδίδακτοι γὰρ ἡμεῖς, ἱερὰ ὄντως γράμματα παρὰ τῷ υἱῷ τοῦ Θεοῦ παιδευόμενοι· ἔνθεν οὐδ' ὡσαύτως κινοῦσι τὰς ψυχὰς, ἀλλὰ διαφόρῳ διδασκαλίᾳ. εἰ δὲ διαστέλλεσθαι ἡμᾶς διὰ τοὺς φιλεγκλήμονας δέησει, συναίτιον φιλοσοφίαν καὶ συνεργὸν λέγοντες τῆς ἀληθοῦς καταλήψεως, ζήτησιν οὖσαν ἀληθείας, προπαιδείαν αὐτὴν ὁμολογήσομεν τοῦ γνωστικοῦ, οὐκ αἴτιον τιθέμενοι τὸ συναίτιον· οὐδὲ μὴν τὸ συνεργὸν, συνεκτικόν· οὐδ' ὡς οὐκ οὔσης ἄνευ τὴν φιλοσοφίαν· ἐπεὶ σχεδὸν οἱ πάντες ἄνευ

τῆς

tria, Geometriæ veritas: in Musica autem, Musicæ: & in recta philosophia fuerit Græca veritas. Sola autem hæc est authentica veritas, quæque a nemine attingi potest, quam docemur a Dei filio. Eodem modo una eademque drachma, si data fuerit nautæ, naulum: si publicano, vectigal: si ei, qui domum locat, merces conductæ domus: si præceptori, operæ merces: si ei, qui vendit, arrha dicitur. Singulæ autem, seu virtutes, seu veritates, communi quidem nomine conveniunt, sed proprium aliquem, eumque unicum, effectum habent: quorum omnium ex conjunctione nascitur vita beata. Non enim solis nominibus beati reddimur, cum rectam vitam dicamus beatitudinem: & illum beatum, cui virtute exornata est anima.

Quod si etiam Philosophia e longinquo opem fert inventioni veritatis, variis notionibus tendens ad nostram scientiam, quæ proxime attingit veritatem: sic tamen ei opem fert, qui Logi auxilio conatur apprehendere cognitionem. Proinde Græca veritas, etiamsi sit idem nomen sortita, tamen a nostra tum magnitudine cognitionis, tum demonstrationum evidentia, & divina virtute, & aliis similibus, satis distinguitur. A Deo enim docti sumus, qui literas vere sacras a filio Dei didicimus: unde non perinde ac nos illi movent animas, sed diversa plane methodo ac disciplina. Quod si propter eos, qui nos calumniandi ansas quærunt, oportebit nos distinguere, philosophiam, ut quæ in veritate indaganda versetur, comprehendendæ veritatis concausam & cooperatricem appellantes, fatebimur eam esse præviam hominis Gnostici disciplinam, non tamen esse causam, quæ solum est concausa: neque continens, id, quod adjuvat & cooperatur, nec perinde ac si non sit veritas absque philosophia. Nam omnes fere absque disciplinarum orbe, quam *encyclopædiam* vocant, &

Græca

της ἐγκυκλιου παιδειας, και φιλοσοφιας της Ελληνικης, οἱ δε και ἀνευ γραμματων, τη θεια και βαρβαρω κινηθεντες φιλοσοφια, δυναμει τον περι Θεω δια πιστεως παρειληφαμεν λογον, αὐτουργω σοφια πεπαιδευμενοι. ὁ δε μεθ' ἑτερου ποιει, ἀτελες ὀν καθ' αὑτο ἐνεργειν, συνεργον φαμεν και συναιτιον, ἀπο τε συναιτιε αἰτιον ὑπαρχειν, ἀπο τε ἑτερω συνελθειν, αἰτιον γιγνεσθαι ὠνομασμενον· καθ' ἑαυτο δε μη δυνασθαι το ἀποτελεσμα το κατ' ἀληθειαν παρεχειν·

Και τοι και καθ' ἑαυτην ἐδικαιε ποτε και ἡ φιλοσοφια τες Ελληνας· ἐκ εἰς την καθολε δε δικαιοσυνην, εἰς ἡν εὑρισκεται συνεργος, καθαπερ και ὁ πρωτος και ὁ δευτερος βαθμος τω εἰς το ὑπερωον ἀνιοντι, και ὁ γραμματιςης τω φιλοσοφησοντι· ἐχ ὡς κατα την ἀφαιρεσιν αὐτης ἠτοι ἐλλειπειν τω καθολου λογω, ἡ ἀναιρεισθαι την ἀληθειαν· ἐπει και ἡ ὀψις συμβαλλεται, και ἡ ἀκοη, και ἡ φωνη προς ἀληθειαν· νες δε, ὁ γνωριζων αὐτην προσφυως. ἀλλα των συνεργων, τα μεν, πλειονα· τα δ', ἐλασσονα προσφερεται δυναμιν. ἡ γουν σαφηνεια συνεργει προς την παραδοσιν της ἀληθειας· και ἡ Διαλεκτικη, προς το μη ὑποπιπτειν ταις κατατρεχεσαις αἱρεσεσιν. αὐτοτελης μεν ἐν και ἀπροσδεης ἡ κατα τον Σωτηρα διδασκαλια, δυναμις ἐσα και σοφια τε Θεε· προσιεσα δε φιλοσοφια ἡ Ελληνικη, ἐ δυνατωτεραν ποιει την ἀληθειαν ἀλλ' ἀδυνατον παρεχεσα την κατ' αὐτης σοφιςικην ἐπιχειρησιν, και διακρεομενη τας δολερας κατα της ἀληθειας ἐπιβελας, φραγμος οἰκειος εἰρηται και θριγκος εἰναι τε ἀμπελωνος. και ἡ μεν, ὡς ἀρτος, ἀναγκαια προς το ζην, ἡ κατα την πιςιν ἀληθεια· ἡ προπαιδεια δε, προσοψηματι ἐοικεν και τραγηματι· Δειπνε δε ληγοντος, γλυκυ τρωγαλιον, κατα τον Θηβαιον Πινδαρον. ἀντικρυς δε ἐξειπεν ἡ Γραφη· Πανεργοτερος ἐςαι ἀκακος, συνιων· ὁ δε σοφος, δεξεται γνωσιν. και ὁ μεν ἀφ' ἑαυτε λαβων, την δοξαν την ἰδιαν ζητει, φησιν ὁ Κυ-

ριος·

Græca philoſophia, alii autem etiam abſque literis, divina & barbara moti philoſophia, poteſtate eum, qui de Deo eſt, per fidem accepimus ſermonem, eruditi ſapientia, quæ per ſe operatur. Quod autem cum alio agit, cum per imperfectionem ſuam per ſe operari nequeat, cauſam cooperantem & concauſam dicimus, ut quod ex conjunctione ac conſociatione cauſæ alterius nomen cauſæ meruerit, per ſe autem non poſſit verum affectum producere.

Quanquam per ſe quoque aliquando Græcos juſtificabat Philoſophia, ſed non univerſa ac perfecta juſtitia, ad quam conſequendam cooperatur, velut primus & ſecundus gradus ei, qui aſcendit in cœnaculum; & Grammaticus ei, qui eſt philoſophaturus. Non quod hac ſublata, univerſali Logo deſit aliquid, vel perimatur veritas: cum & viſus, & auditus, & vox confert ad veritatem, mens autem ſit, quæ eam naturaliter cognoſcat. Sed ex iis quidem, quæ cooperantur, alia quidem majorem, alia vero minorem vim adhibent. Perſpicuitas itaque cooperatur in traditione veritatis: Dialectica, ne proſternamur ab hæreſibus, quæ faciunt incurſiones, adjuvat. Eſt autem per ſe perfecta, & nullius indiga Servatoris doctrina, cum ſit *Dei virtus & ſapientia:* accedens autem Græca philoſophia, veritatem non facit potentiorem; ſed cum debiles efficiat Sophiſtarum adverſus eam argumentationes, & propulſet doloſas adverſus veritatem inſidias, dicta eſt *vineæ* apta *ſepes* & vallus. Et ea quidem veritas, quæ fide percipitur, tanquam panis neceſſaria eſt ad vivendum: quæ autem præcedit diſciplina, eſt obſonio ſimilis & bellariis: *Deſinente vero cœna, ſuavis placentula*, ut ait Pindarus Thebanus. Aperte autem dicit Scriptura: *Aſtutior erit ſimplex, intelligens: ſapiens autem ſuſcipiet cognitionem.* Et, *Qui a ſe ipſo quidem accepit, gloriam propriam*

qua-

ριος· ὁ δὲ ζητων την δοξαν τȣ πεμψαντος αὐτον, ἀληθης ἐςι, καὶ ἀδικια ȣκ ἐςιν ἐν αὐτῳ.

Εμπαλιν οὐν ἀδικει ὁ σφετερισαμενος τα βαρβαρων, και ὡς ἰδιαν αὐχων, την ἑαυτου δοξαν αὔξων, και ψευδομενος την ἀληθειαν· ȣτος κλεπτης ὑπο της Γραφης εἰρηται. Φησι γȣν, Υἱε, μη γινȣ ψευςης· ὁδηγει γαρ το ψευσμα προς την κλοπην. ἠδη δὲ ὁ κλεπτης, ὁπερ ὑφελομενος ἐχει, ἀληθως ἐχει, κἂν χρυσιον ᾖ, κἂν ἀργυρος, κἂν λογος, κἂν δογμα. ἐκ μερους τοινυν ἁ κεκλοφασιν, ἀληθη μεν· ςοχαςικως δὲ και ταις των λογων ἀναγκαις ἰσασι. μαθητευθεντες οὐν, καταληπτικως ἐπιγνωσονται.

κα. Και περι μεν τȣ παρ' Εβραιων τα των φιλοσοφων ἐσκευωρησθαι δογματα, μικρον ὑςερον διαληψομεθα· προτερον δε, ὁπερ ἀκολουθον ἠν περι των κατα Μωσεα χρονων ἠδη λεκτεον· δι' ὡν δειχθησεται ἀναμφηριςως, πασης σοφιας ἀρχαιοτατη ἡ κατα Εβραιους φιλοσοφια. Εἰρηται μεν ȣν περι τουτων ἀκριβως Τατιανῳ ἐν τῳ προς Ελληνας· εἰρηται δε Κασιανῳ ἐν τῳ πρωτῳ των Εξηγητικων· ἀπαιτει δε ὁμως το Υπομνημα, και ἡμας ἐπιδραμειν τα κατα τον τοπον εἰρημενα. Απιων τοινυν ὁ γραμματικος, ὁ Πλειςονικης ἐπικληθεις, ἐν τῃ τεταρτῃ των Αἰγυπτιακων ἱςοριων· και τοι φιλαπεχθημονως προς Εβραιȣς διακειμενος, ἁτε Αἰγυπτιος το γενος, ὡς και κατα Ιουδαιων συνταξασθαι βιβλιον· Αμωσιος, τȣ Αἰγυπτιων βασιλεως, μεμνημενος, και των κατ' αὐτον πραξεων μαρτυρα παρατιθεται Πτολεμαιον τον Μενδησιον· και τα της λεξεως αὐτου ὡδε ἐχει· Κατεσκαψε δε την Αθυριαν Αμωσις, κατα τον Αργειον γενομενος Ιναχον, ὡς ἐν τοις Χρονοις ἀνεγραψεν ὁ Μενδησιος Πτολεμαιος, ὁ δε Πτολεμαιος ȣτος ἱερευς μεν ἠν· τας δε των Αἰγυπτιων βασιλεων πραξεις ἐν τρισιν ὁλαις ἐκθεμενος βιβλοις, κατα Αμωσιν φησιν Αἰγυπτου βασιλεα, Μωσεως ἡγȣμενȣ,

γεγο-

quærit, inquit Dominus: *qui autem quærit gloriam ejus, qui misit ipsum, verus est, & injustitia non est in ipso.*

Contra igitur se injuste gerit, qui sibi usurpavit ea, quæ sunt Barbarorum, & tanquam propriam jactans, suam augens gloriam, & ementiens veritatem: is fur dictus est a Scriptura. Dicit itaque: *Fili, ne sis mendax: deducit enim mendacium ad furtum.* Jam autem fur id, quod habet surreptum, vere habet, etiam si sit aurum, etiam si argentum, etiam si oratio, etiam si dogma. Proinde quæ suffurati sunt, partim quidem vera sunt, verum ab illis per conjecturas, & rationum necessitatibus concluduntur; quæ, cum discipuli facti fuerint, cum fiducia ac certitudine agnoscent.

XXI. Quod vero philosophorum quidem dogmata ab Hebræis surrepta fuerint, tractabimus paulo post: Interea vero, ut methodus postulat, jam dicendum est de temporibus Mosis: unde patebit citra omnem controversiam, Hebræorum philosophiam esse quavis philosophia longe antiquiorem. Ac de iis quidem accurate dictum est a Tatiano in oratione adversus Græcos. Dictum est autem etiam a Casiano in primo Exegeticon: postulat tamen Commentarius, ut nos quoque ea percurramus, quæ in hoc argumentum dicta sunt. Apion itaque Grammaticus, qui Plistonices est cognominatus, in quarto historiarum Ægypti, etsi esset infensus Hebræis, utpote genere Ægyptius, adeo ut etiam adversus Judæos librum scripserit, Amosis Ægypti regis mentionem faciens, ejus rerum gestarum testem adducit Ptolemæum Mendesium. Ejus autem verba sic habent: *Evertit autem Amosis Athyriam, qui fuit tempore Inachi Argivi, ut scripsit in Temporibus Mendesius Ptolemæus.* Hic autem Ptolemæus, fuit quidem sacerdos: regum autem Ægypti res gestas tribus libris exponens, dicit tempore Amosis, Ægypti regis, Mose duce, Judæos exiisse ex

γεγονεναι Ιȣδαιοις την ἐξ Αἰγυπτȣ πορειαν: ἐξ ὡν συγ-ωπται, κατα Ιναχον ἠκμακεναι τον Μωσεα.

Παλαιτερα δε των Ελληνικων, τα Αργολικα, τα ἀπο Ιναχȣ λεγω, ὡς Διονυσιος ὁ Αλικαρνασσευς ἐν τοις χρονοις διδασκει. τȣτων δε τεσσαρακοντα μεν γενεαις νεωτερα τα Αττικα, τα ἀπο Κεκροπος τȣ διφυȣς δη και αὐτοχθονος, ὡς φησι κατα λεξιν ὁ Τατιανος· ἐννεα δε τα Αρκαδικα, τα ἀπο Πελασγȣ· λεγεται δε και ȣ̔τος αὐτοχθων· τȣτων δε ἀλλα πεντηκοντα δυοιν νεωτερα, τα Φθιωτικα, τα ἀπο Δευκαλιωνος. εἰς δε τον χρονον των Τρωϊκων, ἀπο Ιναχȣ γενεαι μεν εἰκοσι ἡ πλειȣς διαριθμȣνται· ἐτη δε, ὡς ἐπος εἰπειν, τετρακοσια, και προσω. Εἰ δε τα Ασσυριων πολλοις ἐτεσι πρεσβυτερα των Ελληνικων, ἀφ' ὡν Κτησιας λεγει, φανησεται, τῳ δευτερῳ και τριακοςῳ ἡ Μωσεως, κατα Αμωσιν τον Αἰγυπτιον και κατα Ιναχον τον Αργειον, ἐξ Αἰγυπτȣ κινησις. ἠν δε κατα την Ελλαδα, κατα μεν Φορονεα τον μετ' Ιναχον, ὁ ἐπι Ωγυγου κατακλυσμος, και ἡ ἐν Σικυωνι βασιλεια, πρωτου μεν Αἰγιαλεως, εἰτα Εὐρωπος, εἰτα Τελχινος: και ἡ Κρητος ἐν Κρητῃ. Ακουσιλαος γαρ Φορωνεα πρωτον ἀνθρωπον γενεσθαι λεγει· ὁθεν και ὁ της Φορωνιδος ποιητης, εἰναι αὐτον ἐφη πατερα θνητων ἀνθρωπων. ἐντευθεν ὁ Πλατων ἐν Τιμαιῳ, κατακολȣθησας Ακουσιλαῳ, γραφει· Και ποτε προαγαγειν βȣληθεις αὐτους περι των ἀρχαιων εἰς λογους των τηδε τῃ πολει, τα ἀρχαιοτατα λεγειν ἐπιχειρει, περι Φορωνεως τε τȣ πρωτου λεχθεντος, και Νεωβης, και τα μετα τον κατακλυσμον. κατα δε Φορβαντα, Ακταιος· ἀφ' ȣ̔ Ακταια ἡ Αττικη. κατα δε Τριοπαν, Προμηθευς, και Ατλας, και Επιμηθευς, ὁ και διφυης Κεκροψ, και Ινω. κατα δε Κροτωπον, ἡ ἐπι Φαεθοντος ἐκπυρωσις· και ἡ ἐπι Δευκαλιωνος ἐπομβρια· κατα δε Σθενελον, ἡ τε Αμφικτυονος βασιλεια· και ἡ εἰς Πελοποννησον Δαναȣ παρȣσια:

ex Ægypto. Ex quibus cernitur, Mosen floruisse tempore Inachi.

Ex rebus autem Græcis, sunt antiquiores Argolicæ, eæ inquam, quæ ducunt originem ab Inacho, ut docet Dionysius Halicarnassensis in Temporibus. His autem, quatuor generationibus sunt res Atticæ recentiores, quæ ducunt originem a Cecrope Diphye & indigena, ut iisdem verbis dicit Tatianus: novem vero, res Arcadicæ a Pelasgo: dicitur autem hic quoque fuisse indigena. His autem sunt aliæ, quinquaginta duabus recentiores, nempe Phthioticæ, quæ a Deucalione. Ad tempus autem rerum Trojanarum ab Inacho, generationes viginti vel plures numerantur: sunt autem anni, ut ita dicam, quadringenti & ultra. Jam vero res quoque Assyriorum videbuntur rebus Græcis multis annis antiquiores, ex iis, quæ dicit Ctesias, Tricesimo secundo movit Moses ex Ægypto, tempore Amosis Ægyptii & Inachi Argivi. Fuit autem in Græcia, tempore quidem Phoronei, qui fuit post Inachum, inundatio, quæ fuit tempore Ogygis, & regnum Sicyonium, primi quidem Ægialei, deinde Europis; deinde Telchinis, & regnum Cretis in Creta. Acusilaus enim dicit Phoroneum fuisse primum hominem. Unde etiam auctor Phoronidis dixit eum fuisse *patrem mortalium hominum*. Hinc Plato in Timæo, secutus Acusilaum, scribit: *Et cum vellet eos aliquando inducere, ut dicerent de rebus antiquis hujus civitatis, aggreditur dicere, quæ sunt antiquissima, de Phoroneo, qui dictus est primus, & de Neobe, & quæ fuerunt post diluvium.* Tempore autem Phorbantis fuit Actæus, a quo Actæa Attica. Tempore autem Triopæ, Prometheus, & Atlas, & Epimetheus, & Diphyes Cecrops, & Ino. Tempore autem Crotopi, Phaethontis inflammatio, & Deucalionis inundatio. Tempore autem Stheneli, & regnum Amphictyonis, & Danai in Peloponnesum adventus, & Dardaniæ a

ρησια: και ὑπο Δαρδανου της Δαρδανιας κτισις. ὃν πρωτον, φησιν Ομηρος, τεκετο νεφεληγερετα Ζευς· ἡ τε ἐκ Κρητης εἰς Φοινικην ἀνακομιδη·

Κατα δε Λυγκεα, της Κορης ἡ ἁρπαγη· και ἡ τε ἐν Ελευσινι τεμενες καθιδρυσις· Τριπτολεμε τε γεωργια, και ἡ Καδμε εἰς Θηβας παρεσια· Μινωος τε βασιλεια. κατα δε Προιτον, ὁ Εὐμολπε προς Αθηναιες πολεμος. κατα δε Ακρισιον, Πελοπος ἀπο Φρυγιας διαβασις, και Ιωνος εἰς Αθηνας ἀφιξις, και ὁ δευτερος Κεκροψ, αἱ τε Περσεως και Διονυσε πραξεις, Ορφευς τε και Μεσαιος. κατα δε το ὀκτωκαιδεκατον ἐτος της Αγαμεμνονος βασιλειας, Ιλιον ἑαλω, Δημοφωντος τε Θησεως βασιλευοντος Αθηνησι τῳ πρωτῳ ἐτει, Θαργηλιωνος μηνος δευτερᾳ ἐπι δεκα, ὡς φησι Διονυσιος ὁ Αργειος. Αἰγιας δε και Δερκυλος, ἐν τῃ τριτῃ μηνος Πανημε, ὀγδοῃ φθινοντος· Ελλανικος γαρ δωδεκατῃ Θαργηλιωνος μηνος· και τινες των τα Αττικα συγγραψαμενων, ὀγδοῃ φθινοντος, βασιλευοντος το τελευταιον ἐτος Μενεσθεως, πληθυεσης Σεληνης· Νυξ μεν ἐην, φησιν ὁ την μικραν Ιλιαδα πεποιηκως, μεσατα· λαμπρα δ' ἐπετελλε σελανα· ἑτεροι Σκιροφοριωνος τῃ αὐτῃ ἡμερᾳ. Θησευς δε, ὁ Ηρακλεες ζηλωτης ὠν, πρεσβυτερος ἐςι των Τρωϊκων μιᾳ γενεᾳ. τε γεν Τληπολεμε, ὁς ἠν υἱος Ηρακλεες, Ομηρος μεμνηται ἐπι Ιλιον ςρατευσαντος. προτερειν ἀρα Μωσης ἀποδεικνυται, της μεν Διονυσε ἀποθεωσεως, ἐτη ἑξακοσια τεσσαρα· εἰ γε της Περσεως βασιλειας τῳ τριακοςῳ δευτερῳ ἐτει ἐκθεουται, ὡς φησιν Απολλοδωρος ἐν τοις Χρονικοις.

Απο δε Διονυσε ἐπι Ηρακλεα και τες περι Ιασονα ἀριςεις τες ἐν τῃ Αργοι πλευσαντας, συναγεται ἐτη ἑξηκοντα τρια· Ασκληπιος τε και Διοσκεροι συνεπλεον αὐτοις, ὡς μαρτυρει ὁ Ροδιος Απολλωνιος ἐν τοις Αργοναυτικοις. ἀπο δε της Ηρακλεες ἐν Αργει βασιλειας ἐπι την Ηρακλεες αὐτε και Ασκληπιου ἀποθεωσιν, ἐτη συναγεται τριακονταοκτω, κατα τον χρονογραφον Απολλοδωρον· ἐντευθεν δε ἐπι την Καςορος και Πολυδευκες ἀποθεωσιν

ἐτη

Dardano ædificatio: *A Jove qui genitus*, inquit Homerus, *novit qui cogere nubes*: & ex Creta in Phœniciam deductio.

Tempore autem Lyncei, Proserpinæ raptus, & exstructio templi, quod est in Eleusine, & Triptolemi agricultura, & Cadmi Thebas adventus, & regnum Minois. Tempore autem Prœti, bellum Eumolpi adversus Athenienses. Tempore autem Acrisii, Pelopis ex Phrygia transitus, Ionis Athenas adventus, & secundus Cecrops, & Persei & Bacchi res gestæ, & Orpheus & Musæus. Octavodecimo autem anno regni Agamemnonis captum est Ilium, regnante Demophonte, Thesei filio, anno primo, duodecimo mensis Thargelionis, ut ait Dionysius Argivus: Ægias autem & Dercylus in tertio, octavo mensis Panemi desinentis: Hellanicus enim dicit duodecimo mense Thargelionis: & nonnulli eorum, qui Attica scripserunt, octavo desinentis, postremo anno regnante Menestheo, in plenilunio. *Noctis quidem erat medium*, inquit is, qui parvam fecit Iliadem, *& splendebat lucida Luna*: alii autem eodem die Scirophorionis. Theseus autem, qui erat æmulator Herculis, est rebus Trojanis una generatione antiquior. Tlepolemi itaque, qui fuit filius Herculis, meminit Homerus, quod in Ilium militaverit. Ostenditur ergo Mosen fuisse antequam Bacchus referretur in Deos, refertur tricesimo secundo anno regni Persei, ut ait Apollodorus in Chronicis.

A Baccho autem ad Herculem, & viros illos fortes, qui cum Jasone in Argo navigarunt, colliguntur anni sexaginta tres: & Æsculapius & Dioscuri cum eis navigarunt, ut testatur Apollonius Rhodius in Argonauticis. A regno autem Herculis, quod fuit Argis, usque ad ipsius Herculis & Æsculapii in Deos relationem, colliguntur anni triginta octo, ut vult Apollodorus chronographus. Hinc autem usque ad relationem

ετη πεντηκοντατρια· ενταυθα πε και ή Ιλιε καταληψις. ει δε χρη πειθεσθαι και Ησιοδω τω ποιητη, ακεσωμεν αυτου·

Ζηνι δ' αρ Ατλαντις Μαιη τεκε κυδιμον Ερμην,
Κηρυκ' αθανατων, ιερον λεχος εισαναβασα,
Καδμειη δ' αρα οι Σεμελη τεκε φαιδιμον υιον,
Μιχθεισ' εν φιλοτητι, Διωνυσον πολυγηθη.

Καδμος μεν, ο Σεμελης πατηρ, επι Λυγκεως εις Θηβας ερχεται, και των Ελληνικων γραμματων ευρετης γινεται· Τριοπας δε, συγχρονει Ισιδι, εβδομη γενεα απο Ιναχε. Ισιν δε, την και Ιω, φασιν, δια το ιεναι αυτην δια πασης της γης πλανωμενην. ταυτην δε Ιςρος εν τω περι της Αιγυπτιων αποικιας, Προμηθεως θυγατερα φησι· Προμηθευς δε, κατα Τριοπαν, εβδομη γενεα μετα Μωσεα· ωςε και προ της καθ' Ελληνας ανθρωπογονιας, ο Μωσης ηκμακεναι φαινεται.

Λεων δε, ο τα περι των κατ' Αιγυπτον θεων πραγματευσαμενος, την Ισιν υπο Ελληνων Δημητρα καλεισθαι φησιν· ή κατα Λυγκεα γινεται, ενδεκατη υςερον Μωσεως γενεα. Απις τε, ο Αργεε βασιλευς, Μεμφιν οικιζει, ως φησιν Αριςιππος εν πρωτη Αρκαδικων. τετον δε Αριςεας ο Αργειος επονομασθηναι φησι Σαραπιν· και τετον ειναι, ον Αιγυπτιοι σεβεσιν. Νυμφοδωρος δε ο Αμφιπολιτης, εν τριτω Νομιμων Ασιας, τον Απιν τον ταυρον τελευτησαντα και ταριχευθεντα, εις σορον αποτιθεσθαι τω ναω του τιμωμενε δαιμονος· καντευθεν Σοροαπιν κληθηναι· και Σαραπιν, συνηθεια τινι των εγχωριων, υςερον. Απις δε, τριτος εςιν απο Ιναχε. Ναι μην ή Λητω κατα Τιτυον γινεται·

Λητω γαρ ήλκησε, Διος κυδρην παρακοιτιν.

Τιτυος

tionem in Deos Castoris & Pollucis, sunt anni quinquaginta tres. Hoc utique tempore Troja quoque capta fuit. Quod si Hesiodo quoque poetæ oportet credere, eum audiamus:

Editus estque Jovi pulchra ex Atlantide Maja
Præco Deum, fuerat cum sacrum ingressa cubile.
Præclarum at peperit natum Cadmæa, coisset
Cum furtim, Semele, Bacchum valde exhilarantem.

Cadmus quidem pater Semeles tempore Lyncei venit Thebas, & fuit inventor Græcarum literarum. Triopas autem eodem fuit tempore cum Iside, generatione septima ab Inacho. Isidem autem dicunt eandem fuisse, quæ Io, propterea quod oberrans *obierit* totam terram. Ister autem, in libro De colonia Ægyptiorum, dicit eam fuisse filiam Promethei. Prometheus autem fuit tempore Triopæ, septima generatione post Mosen. Quare vel ante eam, quæ ex Græcorum sententia fuit, hominis generationem, Moses apparet floruisse.

Leo autem, qui tractavit de Diis Ægypti, dicit Isidem a Græcis vocari Cererem, quæ fuit tempore Lyncei, undecima generatione post Mosen. Apis autem, rex Argorum, ædificat Memphin, ut dicit Aristippus in primo Arcadicorum. Aristeas vero Argivus dicit eum nominatum esse Sarapin, & eum esse, quem colunt Ægyptii. Nymphodorus autem Amphipolitanus, in tertio De legibus Asiæ, dicit Apim taurum mortuum & conditum, *loculo*, qui σορος Græce dicitur, fuisse repositum in templo dæmonis, qui colebatur, & hinc appellatum fuisse Soroapim, & postea quadam eorum, qui illic habitabant, consuetudine Sarapim. Est autem Apis tertius ab Inacho. Jam vero Latona fuit tempore Tityi:

Namque Latonam traxit per vim, Jovis inclytam conjugem.

Τιτυος δε συνεχρονισεν Ταντάλῳ. εικοτως αρα και Βοιωτιος Πινδαρος γραφει, Εν χρονῳ δε γενετ' Απολλων τε και ηδεν θαυμαςον· οπε γε και Αδμητῳ θητευων ευρισκεται, συν και Ηρακλει, μεγαν εις ενιαυτον. Ζηθος δε και Αμφιων, οἱ Μουσικης ευρεται, περι την Καδμου γεγονασιν ηλικιαν. καν τις ημιν λεγη, Φημονοην πρωτην χρησμωδησαι Ακρισιῳ· αλλ' ιςω γε, οτι μετα Φημονοην ετεσιν υςερον εικοσιεπτα, οἱ περι Ορφεα, και Μουσαιον, και Λινον, τον Ηρακλεως διδασκαλον. Ομηρος δε και Ησιοδος, πολλῳ νεωτεροι των Ιλιακων· μεθ' ους μακρῳ νεωτεροι οἱ παρ Ελλησι νομοθεται, Λυκεργος τε και Σολων, και οἱ επτα Σοφοι, οἱ τε αμφι τον Συριον Φερεκυδην, και Πυθαγοραν τον μεγαν, κατω πε περι τας Ολυμπιαδας γενομενοι, ως παρεςησαμεν. Και θεων αρα των πλειςων παρ' Ελλησιν, ε μονον των λεγομενων σοφων δε και ποιητων, ο Μωσης ημιν αποδεδεικται πρεσβυτερος.

Και ετι γε μονος ετος, αλλα και ἡ Σιβυλλα Ορφεως παλαιοτερα· λεγεται γαρ και περι της επωνυμιας αυτης, και περι των χρησμων των καταπεφημισμενων εκεινης ειναι λογοι πλειες· Φρυγιαν τε εσαν, κεκλησθαι Αρτεμιν· και ταυτην παραγενομενην εις Δελφες ασαι,

Ω Δελφοι, θεραποντες εκηβολε Απολλωνος·
Ηλθον εγω χρησεσα Διος νοον αιγιοχοιο,
Αυτοκασιγνητῳ κεχολωμενη Απολλωνι.

εςι δε και αλλη Ερυθραια, Ηροφιλη καλεμενη. μεμνηται τετων Ηρακλειδης ο Ποντικος, εν τῳ Περι χρηςηριων. εω δε την Αιγυπτιαν, και την Ιταλην, ἡ το εν Ρωμῃ Καρμαλον ῳκησεν· ης υιος Ευανδρος, ο το εν Ρωμῃ τε Πανος ιερον, το Λεπερκιον καλεμενον, κτισας. Αξιον δη, ενταυθα γενομενους, διερευνησαι και των αλλων, των μετα Μωσεα παρα τοις Εβραιοις προφητων, τες χρονες. Μετα την Μωσεως τε βιε τελευτην, διαδεχεται την ἡγεμονιαν τε λαε Ιησες, πολεμων μεν ετη ξε· εν δε τῃ γῃ τῃ αγαθῃ αλλα πεντε και εικοσι αναπαυσαμενος, ως δε

το

Tityus autem fuit eodem tempore cum Tantalo. Merito ergo scribit etiam Pindarus Bœotius: *In tempore autem Apollo fuit genitus.* Nec mirum, cum etiam Admeto, una cum Hercule, inveniatur serviisse mercede *in magnum annum.* Zethus autem & Amphion, inventores Musicæ, fuerunt circa Cadmi ætatem. Quod si quis dicat Phemonoen primam Acrisio responsa cecinisse; sciat, quod viginti & septem annis post Phemonoen fuit Orpheus, & Musæus, & Linus, præceptor Herculis. Homerus autem & Hesiodus fuere Iliacis multo recentiores: post quos longe fuere recentiores Græcorum legislatores, Lycurgus & Solon, & septem Sapientes, & Syrius Pherecydes, & magnus Pythagoras: qui longe fuerunt inferius circa Olympiadas, ut prius ostendimus. Plurimis ergo, qui apud Græcos coluntur, diis, non solum iis, qui dicuntur Sapientes & Poetæ, ostensum est nobis Mosen esse antiquiorem.

Neque vero is solus, sed etiam Sibylla dicitur Orpheo antiquior. De ejus enim cognomine, & de iis, quæ ab ea prolata sunt, responsis multa dicuntur, & cum esset Phrygia, appellatam esse Dianam, & cum ea ad Delphos accessisset, cecinisse:

O Delphi, Phœbi ferientis qui eminus estis
Servi, veni ad vos Jovis expositura potentis
Mentem, germano succensens plurima Phœbo.

Est autem alia quoque, quæ vocatur Herophile, Erythræa. Harum meminit Heraclides Ponticus in libro de Oraculis. Mitto Ægyptiam, & Italicam, quæ Romæ habitavit Carmentale, cujus fuit filius Evander, qui Romæ templum Panis, quod Lupercal appellatur, condidit. Operæ precium est autem; cum in hunc locum devenerimus, aliorum quoque prophetarum, qui post Mosen fuerunt apud Hebræos, tempora exquirere. Postquam e vita excessit Moses, dux populi succedit Jesus, qui bellum quidem gessit

το βιβλιον τε Ιησε περιεχει, διεδεξατο τον Μωσεα ὁ προειρημενος ἀνηρ. ἐτη κζ. Επειτα ἁμαρτοντες οἱ Εβραιοι, παραδιδονται Χεσαχαρ, βασιλει Μεσοποταμιας, ἐτεσιν ὀκτω, ὡς ἡ των Κριτων ἱςορει βιβλος· δεηθεντες δε ὑςερον τε Θεε, λαμβανεσιν ἡγεμονα Γοθονιηλ, τον ἀδελφον τε Χαλεβ τον νεωτερον, ἐκ φυλης Ιεδα. ὁς, ἀποκτεινας τον της Μεσοποταμιας βασιλεα, ἠρξε τε λαε ἐτεσιν ἐφιξης ν. Και παλιν ἁμαρτοντες, παρεδοθησαν Αἰγλωμ βασιλει Μωαβιτων, ἐτεσιν ὀκτωκαιδεκα·

Επιςρεψαντων δε αὐτων, αὖθις ἡγησατο αὐτων Αωδ, ἐτεσιν ὀγδοηκοντα, ἀνηρ ἀμφοτεροδεξιος, ἐκ φυλης Εφραϊμ· ὗτος ἐςιν ὁ ἀνελων τον Αἰγλωμ. Τελευτησαντος δε Αωδ ἁμαρτησαντες αὖθις, παρεδοθησαν βασιλει Χαναὰν Ιαβειμ, ἐτεσιν εἰκοσι· ἐπι τουτε προφητευει Δεββωρα, γυνη Λαβιδωθ, ἐκ φυλης Εφραιμ· και ἦν ἀρχιερευς Οζιες ὁ τε Αβιησου. δια ταυτης ἡγησαμενος της ςρατιας Βαραχ ὁ του Βεννηρ, ἐκ φυλης Νεφθαλιμ, παραταξαμενος Σισαρα τῳ ἀρχιςρατηγῳ τε Ιαβειμ, ἐνικησε· και ἠρξεν ἐντευθεν τε λαε διακρινεσα ἡ Δεββωρα, ἐτη τεσσαρακοντα. Τελευτησασης δε αὐτης, ἁμαρτων αὖθις ὁ λαος, παραδιδοται Μαδιναιοις ἐτη ἑπτα. ἐπι τουτοις Γεδεων ἐκ φυλης Μανασση, ὁ τε Ιωας, τριακοσιες ἐκςρατευσας, και δωδεκα μυριαδας αὐτων ἀπολεσας, ἠρξεν ἐτη τεσσαρακοντα· μεθ' ὃν ὁ υἱος αὐτε Αχιμελεχ, ἐτη τρια. Διαδεχεται τετον Βωλεας υἱος Βηδαν, υἱου Χαῤῥαν, ἐκ φυλης Εφραϊμ, ἀρξας ἐτη γ. προς τοις εἰκοσι. μεθ' ὃν ἐξαμαρτων παλιν ὁ λαος, ἐτεσιν ὀκτωκαιδεκα Αμμανιταις παραδιδοται· μετανοησαντων δε αὐτων ἡγειται Ιεφθαε ὁ Γαλααδιτης, ἐκ φυλης Μανασση· και ἠρξεν ἐτη ἑξ. μεθ' ὃν ἠρξεν Αβατθαν ὁ ἐκ Βεθλεεμ, φυλης Ιουδα, ἐτη ζ. ἐπειτα Εβρων ὁ Ζαβουλωνι-

της,

LXV annis: in terra autem illa bona quievit XXV annis: Ut autem continet liber Jesu, Mosi successit vir prædictus annis XXVII. Deinde cum peccassent Hebræi, traduntur Mesopotamiæ regi, Chusachar, octo annis, ut refert liber Judicum. Quum autem postea Deum orassent, ducem accipiunt Gothoniel, fratrem Chaleb juniorem, ex tribu Juda; qui cum interfecisset regem Mesopotamiæ, præfuit populo annis deinceps quinquaginta. Et cum rursus peccassent, traditi sunt Æglom, regi Moabitarum, annis XVIII.

Cum autem rursus rediissent, eorum dux fuit Aod annis octoginta, vir qui ambabus manibus pro dextra utebatur, ex tribu Ephraim: is est, qui Æglom de medio sustulit. Mortuo autem Aod, cum rursus peccassent, traditi sunt Jabim regi Chanaan viginti annis. Ejus tempore fuit prophetissa Debbora, uxor Labidoth, ex tribu Ephraim. Erat autem pontifex Ozius filius Abiesu. Cum ejus suasu exercitum duxisset Barac, filius Benner, ex tribu Nephthalim, acie congressus cum Sisara principe exercitus Jabim, potitus est victoria. Atque ex eo quidem tempore populo præfuit Debbora, eum quadraginta annos judicans. Ea autem mortua, cum rursus peccasset populus, Madianitis traditur annis VII. Post hæc Gedeon ex tribu Manasse, filius Ioar, cum CCC. in aciem produxisset, & centum & viginti eorum millia cæcidisset, præfuit annis XL. Post quem, ejus filius Achimelech tribus annis. Ei successit Boleas, filius Bedan, filii Charran, ex tribu Ephraim XXIII. annis magistratum obtinens. Post quem cum rursus peccasset populus, octodecim annis traditur Ammanitis: cum autem ducti fuissent pœnitentia, eis præest Jephthe Galaadites ex tribu Manasse, præfuitque VI. annis. Post quem dux fuit Abatthan, qui erat, ex Bethleem, de tribu Juda, annis VII. Deinde Ebron Zabulonites octo annis. Deinde Æglom ex Ephraim octo annis.

ται ἐτη η. ἐπειτα Εγλωμ, Εφραιμ, ἐτη η. ἐνιοι δε τοις τῳ Αβδωνι ἐτεσιν ζ. συναπτουσι τα Εβρωμ μ. ἐτη. και μετα τουτον ἐξαμαρτων παλιν ὁ λαος, ὑπο ἀλλοφυλοις γινονται τοις Φυλιςιειμ, ἐτη μ. ἐπιςρεψαντων δε αὐτων, Σαμψων ἡγειται, ἐκ φυλης Δαν, νικησας ἐν πολεμῳ τυς ἀλλοφυλυς. ὑτος ἠρξεν ἐτεσιν εἰκοσι. Και μετα τυτον ἀναρχιας ὀυσης, διεκρινε τον λαον Ηλι ὁ ἱερευς, τεσσαρακοντα ἐτη.

Τυτον δε διαδεχεται Σαμυηλ ὁ προφητης· συν οἱς Σαυλ ἐβασιλευσεν, ἐτη εἰκοσιεπτα κατασχων. ὑτος και τον Δαβιδ ἐχρισεν. ἐτελευτα δε Σαμυηλ δυοιν ἐτων προτερος τυ Σαυλ, ἐπι ἀρχιερεως Αβιμελεχ. ὑτος τον Σαυλ εἰς βασιλεα ἐχρισεν· ὁς πρωτος ἐβασιλευσεν ἐπι Ισραηλ μετα τυς Κριτας· ὡν ὁ πας ἀριθμος ἑως τυ Σαμυηλ γινεται ἐτη τετρακοσια ἑξηκοντατρια, μηνες ἑπτα. ἐπειτα δε κατα της πρωτης βιβλυ των Βασιλειων, τυ Σαυλ ἐτη εἰκοσι ἐτιανακαινισθεις ἐβασιλευσε. Μετα δε την τελευτην Σαυλ βασιλευει Δαβιδ το δευτερον ἐν Χεβρων, ὁ του Ιεσσαι, ἐκ φυλης Ιυδα, ἐτη τεσσαρακοντα, ὡς περιεχει ἡ δευτερα των βασιλειων. και ἠν ἀρχιερευς Αβιαθαρ, ὁ τυ Αβιμελεχ, ἐκ συγγενειας Ηλι. προφητευυσι δε Γαδ και Ναθαν ἐπ' αὐτυ. Γινονται οὐν ἀπο Ιησυ τυ Ναυη ἑως παρελαβε την βασιλειαν Δαβιδ, ὡς μεν τινες, ἐτη τετρακοσια πεντηκοντα· ὡς δε ἡ προκειμενη δεικνυσι χρονογραφια, συναγονται ἐτη πεντακοσια εἰκοσιτρια, μηνες ἑπτα, εἰς την τυ Δαβιδ τελευτην. Και μετα ταυτα ἐβασιλευσε Σολομων, υἱος Δαβιδ, ἐτη τεσσαρακοντα. διαμενει ἐπι τυτυ Ναθαν προφητευων· ὁς και παρεκαλει αὐτον περι της τυ ναυ οἰκοδομης· ὁμοιως και Αχιας ἐκ Σηλωμ προφητευει. ἠσαν δε και οἱ βασιλεις ἀμφω, ὁ τε Δαβιδ ὁ τε Σολομων, προφηται. Σαδωκ δε ὁ ἀρχιερευς πρωτος ἐν τῳ ναῳ, ὁν ᾠκοδομησε Σολομων, ἱερατευσεν· ὀγδοος ὡν ἀπο Ααρων, τυ πρωτυ ἀρχιερεως.

Γινον-

Nonnulli autem ſeptem annis Abatthan conjungunt octo annos Ebrom. Et cum poſt eum rurſus peccaſſet populus, alienigenis Philiſtæis ſubjicitur quadraginta annis. His autem ad Deum reverſis, præeſt Sampſon ex tribu Dan, cum in bello viciſſet alienigenas. Is fuit dux xx. annis. Et poſt eum, cum nullus eſſet magiſtratus ſummus, populum judicavit Eli ſacerdos quadraginta annis.

Ei ſuccedit Samuel propheta, cum quo regnavit Saul, qui viginti ſeptem annis regnum obtinuit. Is etiam Davidem unxit regem. Mortuus eſt autem Samuel duobus annis ante Saulem, cum eſſet pontifex Abimelech. Is Saulem unxit in regem, qui primus poſt Judices regnavit in Iſrael. Quorum univerſus numerus uſque ad Samuelem, annos efficit quadringentos ſexaginta tres, menſes ſeptem. Deinde, ut habetur Regum primo, regnavit renovatus Saul viginti annis. Poſt mortem autem Saulis, regnat David ſecundo in Chebron, filius Jeſſe, ex tribu Juda, quadraginta annis, ut continet ſecundus Regum. Erat autem pontifex Abiathar, filius Abimelech, ex cognatione Eli. Fuerunt autem Gad & Nathan prophetæ ejus tempore. Fiunt ergo a Jeſu Nave uſque ad tempus, quo David regnum accepit, ut nonnulli quidem volunt, anni quadringenti quinquaginta: ut autem propoſita oſtendit chronographia, colliguntur anni quingenti viginti tres, menſes ſeptem, uſque ad mortem Davidis. Poſtea regnavit Solomon, filius David, annis quadraginta. Ejus tempore perrexit prophetæ munere fungi Nathan, qui etiam eum adhortatus eſt, ut templum exſtrueret. Similiter autem Achias Silonita quoque prophetavit. Erant autem ambo quoque reges, David & Solomon, prophetæ. Sadoc autem primus pontifex ſacrificavit in templo, quod ædificavit Solomon, qui erat octavus ab Aaron, primo pontifice.

Sunt

Γινονται οὐν ἀπο Μωσεως ἐπι την Σολομωνος ἡλικιαν, ὡς μεν τινες φασιν, ἐτη πεντακοσια ἐννενηκοντα πεντε· ὡς δὲ ἑτεροι, πεντακοσια ἑβδομηκοντα ἑξ. εἰ δὲ τις τοις ἀπο Ιησȣ μεχρι Δαβιδ τετρακοσιοις πεντηκοντα ἐτεσι, συγκαταριθμησαι τα της Μωσεως ϛρατηγιας τεσσαρακοντα, και τα ἀλλα τα ὀγδοηκοντα ἐτη, ἁ γεγονει ὁ Μωσης, προ τȣ την ἐξοδον τοις Εβραιοις ἀπο Αἰγυπτȣ γεγονεναι, προσθειη τε τȣτοις τα της βασιλειας της Δαβιδ τεσσαρακοντα ἐτη, συναξει ἐτη τα παντα ἑξακοσια δεκα. ἀκριβεϛερον δὲ ἡ καθ' ἡμας χρονογραφια προεισιν, εἰ τοις πεντακοσιοις εἰκοσι και τρισι, και μησιν ἑπτα, μεχρι της Δαβιδ τελευτης, προθειη τις τα τε τȣ Μωσεως ἑκατον εἰκοσι ἐτη, τα τε τȣ Σολομωνος τεσσαρακοντα· συναξει γαρ τα παντα ἐπι την Σολομωνος τελευτην, ἐτη ἑξακοσια ὀγδοηκοντα τρια, μηνας ἑπτα. Εἰραμος την ἑαυτȣ θυγατερα Σολομωνι διδωσι, καθ' ὁυς χρονȣς μετα την Τροιας ἁλωσιν Μενελαῳ εἰς Φοινικην ἀφιξις, ὡς φησι Μενανδρος ὁ Περγαμηνος, και Λαιτος ἐν τοις Φοινικοις. μετα δὲ Σολομωνα βασιλευει Ροβοαμ, υἱος αὐτȣ, ἐτη ἑπτακαιδεκα· και ἠν ἀρχιερευς Αβιμελεχ ὁ τȣ Σαδωκ. ἐπι τȣτȣ μεριθεισης της βασιλειας, ἐν Σαμαρειᾳ βασιλευει Ιεροβοαμ, ἐκ φυλης Εφραϊμ, ὁ δȣλος Σολομωνος· προφητευει δὲ ἐτι Αχιας ὁ Σηλωνιτης, και Σαμαιας υἱος Αμαμη, και ὁ ἐξ Ιȣδα ἀπελθων ἐπι Ροβοαμ, και προφητευσας ἐπι τȣ θυσιαϛηριȣ. Μετα τȣτον βασιλευει Αβιȣμ υἱος αὐτȣ ἐτη εἰκοσιτρια· και ὁμοιως ὁ τȣτȣ υἱος Ασαμαν. ȣτος ἐπι γηρως ἐποδαγρησε· προφητευει δὲ ἐπ' αὐτȣ Ιȣ υἱος Ανανιȣ·

Μετα τȣτον βασιλευει Ιωσαφατ υἱος αὐτȣ, ἐτη κ ε. ἐπι τȣτȣ προφητευȣσιν Ηλιας ὁ Θεσβιτης, και Μιχαιας υἱος Ιεβλα, και Αβδιας υἱος Ανανιȣ. ἐπι δὲ Μιχαιȣ, και ψευδοπροφητης ἠν Σεδεκιας ὁ τȣ Χαναααν. ἑπεται τȣτοις ἡ βασιλεια Ιωραμ τȣ υἱȣ Ιωσαφατ, ἐπι ἐτη ὀκτω· ἐφ' ȣ̓ προφητευει Ηλιας, και μετα Ηλιαν Ελισσαιος ὁ τȣ Σαφατ. ἐπι τȣτȣ οἱ ἐν Σαμαρειᾳ κοπρον ἐφαγον περιϛερας,

και

Sunt ergo a Mose usque ad ætatem Solomonis, ut dicunt quidem aliqui, anni quingenti nonaginta quinque: ut alii autem, quingenti septuaginta sex. Si quis autem iis, qui sunt a Jesu usque ad David, quadringentis quinquaginta annis, quadraginta annos, quibus dux fuit Moses, connumeraverit & alios octoginta annos, quot natus erat Moses, priusquam exirent ex Ægypto Hebræi, & his adjecerit quadraginta annos regni David, colliget omnes annos sexcentos decem. Accuratius autem ac perfectius procedet nostra chronographia, si quingentis & viginti tribus annis & septem mensibus usque ad mortem Davidis, adjecerit quis centum & viginti annos Mosis, & Solomonis quadraginta. Colliget enim omnes usque ad mortem Solomonis, annos sexcentos octoginta tres, septem menses. Iramus dat suam filiam Solomoni, quo tempore post Trojam captam venit Menelaus in Phœniciam, ut ait Menander Pergamenus, & Lætus in Phœniciis. Post Solomonem autem regnat Roboam, filius ejus, annis septemdecim. Erat autem pontifex Abimelech, filius Sadoc. Ejus tempore diviso regno, in Samaria regnat Hieroboam ex tribu Ephraim, servus Solomonis. Prophetavit autem Achias quoque Silonites, & Samæas filius Amame, & qui ex Juda abiit ad Roboam, & prophetavit adversus altare. Post eum regnavit Abiu, filius ejus, annis XXIII. & similiter ejus filius Asaman. Is in senectute laboravit podagra. Prophetavit autem ejus tempore Jehu, filius Ananiæ.

Post eum regnavit Josaphat, ejus filius annis viginti quinque. Ejus tempore prophetarunt Helias Thesbites, & Michæas filius Ieble, & Abdias filius Ananiæ. Tempore autem Micheæ erat pseudopropheta Sedecias, filius Chanaan. Post eos sequitur regnum Joram, filii Josaphat, ad octo annos: cujus tempore prophetavit Helias, & post Heliam Helisæus filius

Saphat.

και τα τεκνα τα ἑαυτων. ὁ δε χρονος Ιωσαφατ, ἀπο των ὑςατων της τριτης των Βασιλειων ἀχρι της τεταρτης ἐπεκτεινει ἐπι δε τυ Ιωραμ ἀνεληφθη μεν Ηλιας· ἠρξατο δε προφητευειν Ελισσαιος υἱος Σαφατ᾽ ἐτη ἑξ, ὧν ἐτων τεσσαρακοντα. εἰτα Οχοζιας ἐβασιλευσεν ἐτος ἑν· ἐπι τυτυ ἐτι προφητευει Ελισσαιος, και συν αὐτῳ Αβδαδωναιος. μετα τυτον ἡ μητηρ Οζιυ Γοθολια βασιλευει ἐτη ὀκτω, κατακτειναςα τα τεκνα τυ υἱυ αὐτης· ἐκ γαρ τυ γενυς ἠν Αχααβ. ἡ δε ἀδελφη Οζιυ Ιωσαβαια ἐξεκλεψε τον υἱον Οζιυ Ιωας, και τυτῳ περιεθηκεν ὑςερον την βασιλειαν. ἐπι της Γοθολιας ταυτης ἐτι ὁ Ελισαιος προφητευει· μεθ᾽ ἠν βασιλευει, ὡς προειπον, Ιωας ὁ περισωθεις ὑπο Ιωσαβαιας της Ιωδαε τυ ἀρχιερεως γυναικος· και τα παντα γινεται ἐτη τεσσαρακοντα. Συναγεται ὐν ἀπο Σολομωνος ἐπι Ελισαιυ τυ προφητυ τελευτην ἐτη, ὡς μεν τινες φασιν, ἑκατον πεντε· ὡς δε ἑτεροι, ἑκατον δυο. ὡς δε ἡ προκειμενη δηλοι χρονογραφια, ἀπο βασιλειας της Σολομωνος ἐτη ἑκατον ὀγδοηκοντα ἑν·

Απο δε των Τρωϊκων ἐπι την Ομηρυ γενεσιν, κατα μεν Φιλοχορον, ἑκατον ὀγδοηκοντα ἐτη γινεται, ὑςερον της Ιωνικης ἀποικιας. Αρισαρχος δε, ἐν τοις Αρχιλοχειοις ὑπομνημασι, κατα την Ιωνικην ἀποικιαν φησι φερεσθαι αὐτον· ἡ ἐγενετο μετα ἑκατον τεσσαρακοντα ἐτη των Τρωϊκων· Απολλοδωρος δε μετα ἐτη ἑκατον της Ιωνικης ἀποικιας, Αγησιλαυ τυ Δορυσσαιυ, Λακεδαιμονιων βασιλευοντος· ὡςε ἐπιβαλειν αὐτῳ Λυκυργον τον νομοθετην, ἐτι νεον ὀντα. Εὐθυμενης δε ἐν τοις Χρονικοις, συνακμασαντα Ησιοδῳ ἐπι Ακαςυ ἐν Χιῳ γενεσθαι περι το διακοσιοςον ἐτος ὑςερον της Ιλιυ ἁλωσεως. ταυτης δε ἐςι της δοξης και Αρχεματος ἐν Εὐβοϊκων τριτῳ. ὡς εἰναι αὐτον τε, και τον Ησιοδον, και Ελισαιυ τυ προφητυ νεωτερυς. κἀν ἐπεσθαι τις βυληθῃ τῳ γραμματικῳ Κρατητι, και λεγῃ περι την Ηρακλειδων καθοδον Ομηρον γεγονε-

Saphat. Ejus tempore, ii, qui erant in Samaria, comederunt stercus columbæ, & suos liberos. Tempus autem Josaphat extenditur ab ultima parte tertii Regum usque ad quartum. Tempore autem Joram assumptus est Helias. Cœpit autem prophetare Helisæus, filius Saphat, sex annis, cum esset natus annos XL. Deinde Ochozias regnavit anno uno. Ejus tempore adhuc prophetabat Helisæus, & cum eo Abdadonæus. Post eum mater Oziæ Gotholia regnat octo annis, interfectis filiis sui filii: erat enim ex genere Achab. Soror autem Oziæ Jesabæa suffurata est filium Oziæ, Joas, & ei postea regnum tribuit. Tempore hujus Gotholiæ adhuc prophetabat Helisæus, post quam regnavit, ut dixi antea, Joas, qui fuit servatus a Jesabæa, uxore Jodeæ Pontificis; & vixit integris annis quadraginta. Colliguntur ergo a Solomone usque ad mortem Helisæi prophetæ, ut nonnulli quidem dicunt, centum & quinque: ut alii autem, centum duo: ut proposita autem ostendit chronographia, a regno Solomonis anni centum octoginta unus.

A temporibus autem Trojanis usque ad ortum Homeri, ex Philochori quidem sententia, fiunt centum & octoginta anni, post Ionicam deductam coloniam. Aristarchus autem, in commentariis Archilochiis, dicit eum fuisse tempore deductionis coloniæ Ionicæ, quæ fuit centum & quadraginta annis post Trojana tempora: Apollodorus autem centum annis post deductam coloniam Ionicam, cum Agesilaus, Doryssæi filius, esset rex Lacedæmoniorum: atque sic ei admovet Lycurgum legislatorem, cum esset adhuc juvenis. Euthymenes autem in Chronicis dicit eum floruisse cum Hesiodo, tempore Acasti, & natum fuisse in Chio circiter annum CC. post Trojam captam. In hac autem sententia est etiam Archemachus in tertio Euboicorum. Quo fit, ut ipse & Hesiodus

sint

γονεναι, μετα ἐτη ὀγδοηκοντα της Ιλιε ἁλωσεως, ὡρισθησεται παλιν Σολομωνος μεταγενεςερος· ἐφ' ἐ ἡ Μενελαε εἰς Φοινικην ἀφιξις, ὡς προειρηται. Ερατοσθενης δε, μετα το ἑκατοςον ἐτος της Ιλιε ἁλωσεως, την Ομηρε ἡλικιαν φερει. ναι μην Θεοπομπος μεν ἐν τη τεσσαρακοςη τριτη των Φιλιππικων, μετα ἐτη πεντακοσια των ἐπι Ιλιω ςρατευσαντων γεγονεναι τον Ομηρον ἱςορει. Εὐφοριων δε ἐν τω περι Αλιαδων, κατα Γυγην αὐτον τιθησι γεγονεναι· ὁς βασιλευειν ἠρξατο ἀπο της ὀκτωκαιδεκατης Ολυμπιαδος· ὀν και φησι πρωτον ὠνομασθαι τυραννον. Σωσιβιος δε ὁ Λακων ἐν χρονων ἀναγραφη, κατα το ὀγδοον ἐτος της Χαριλλε τε Πολυδεκτε βασιλειας Ομηρον φερει. βασιλευει μεν ἐν Χαριλλος ἐτη ἑξηκοντατεσσαρα· μεθ' ὀν υἱος Νικανδρος ἐτη τριακονταεννεα. τετε κατα το τριακοςον τεταρτον ἐτος τεθηναι φησι την πρωτην Ολυμπιαδα· ὡς εἰναι ἐννενηκοντα πε ἐτων προ της των Ολυμπιων θεσεως Ομηρον.

Μετα δε τον Ιωαν διαδεχεται την βασιλειαν Αμασιας, ὁ υἱος αὐτε, ἐτη τριακονταεννεα, τετον Οζιας ὁμοιως ὁ υἱος αὐτε ἐπι ἐτη πεντηκονταδυο· και λεπρων ἐτος ἐτελευτα. προφητευουσι δε ἐπ' αὐτου, Αμως, και Ησαϊας ὁ υἱος αὐτε, και Ωσηε ὁ τε Βηερει, και Ιωνας ὁ τε Αμαθι, ὁ ἐκ Γεθ Χοβερ, ὁ κηρυξας Νινευϊταις, ὁ ἐκ τε κητες διελθων. ἐπειτα βασιλευει Ιωαθαμ ὁ υἱος Οζιε, ἐτη ἑκκαιδεκα. ἐπι τετε ἐτι Ησαϊας προφητευει, και Ωσηε, και Μιχαιας ὁ Μωρασθιτης, και Ιωηλ ὁ τε Βαθεηλ. τετον διαδεχεται ὁ υἱος αὐτε Αχαζ, ἐπι ἐτη ἑκκαιδεκα. ἐπι τετε, πεντεκαιδεκατω ἐτει, ὁ Ισραηλ εἰς Βαβυλωνα ἀπηχθη· Σαλμανασαρ τε, ὁ βασιλευς των Ασσυριων, μετῳκισε τες ἐν Σαμαρεια εἰς Μηδες και Βαβυλωνα.

ſint etiam Heliſæo propheta recentiores. Quod ſi quis velit ſequi Grammaticum Cratetem, & dicat fuiſſe Homerum circa deſcenſum Heraclidarum, octoginta annis poſt captam Trojam, invenietur rurſus Solomone poſterior, cujus tempore fuit Menelai adventus in Phœniciam, ut ante dictum eſt. Eratoſthenes autem, centeſimo anno poſt captam Trojam, refert Homeri ætatem. Quinetiam Theopompus in quadrageſimo tertio Philippicorum, refert Homerum fuiſſe quingentis annis poſt eos, qui in Ilium militarunt. Euphorion autem in opere de Aliadibus, dicit eum fuiſſe tempore Gygis, qui cœpit regnare decima octava Olympiade: quem etiam dicit primum nominatum eſſe tyrannum. Soſibius autem Lacon, in deſcriptione temporum, redigit Homerum in octavum annum regni Charilli, Polydectæ filii. Ac regnavit quidem Charillus annis ſexaginta quatuor, poſt quem filius Nicander annis triginta novem: in trigeſimo ejus anno dicit fuiſſe inſtitutam primam Olympiadem, adeo ut eſſet utique Homerus nonaginta annis antequam inſtituta eſſent Olympia.

Poſt Joam regnum excipit Amaſias, ejus filius, annis triginta novem. Ei ſimiliter ſuccedit Ozias, ejus filius, annis quinquaginta duobus. Is autem mortuus eſt leproſus. Ejus autem tempore prophetarunt Amos, & Eſaias ejus filius, & Oſee filius Beeri, & Jonas filius Amathi, qui erat ex Geth Chober, qui prædicavit Ninevitis, qui ex ventre ceti exceſſit. Deinde regna Jonathan, filius Oziæ, annis ſedecim. Ejus tempore adhuc prophetabat Eſajas & Oſee, & Michæas Moraſthites, & Joel filius Bathuel. Ei ſuccedit ejus filius Achaz annis ſedecim. Ejus tempore, decimo quinto anno, abductus eſt Iſrael Babylonem, & Salmanaſar, rex Aſſyriorum, tranſmigrare fecit eos, qui habitabant in Samaria, ad Medos & Babylonem. Achazo rurſus ſuccedit Oſee an-

να. παλιν τον Αχαζ διαδεχεται Ωσηε, ἐπι ἐτη ὀκτω. εἰτα Εζεκιας, ἐπι ἐτη εἰκοσιεννεα. τουτῳ δι' ὁσιοτητα, προς τῳ τελει του βιου γενομενῳ, δια Ησαϊου δωρειται ὁ Θεος ἀλλα ἐτη βιωσαι πεντεκαιδεκα, δι' ἀναποδισμου ἡλιου. μεχρι τουτου διατεινουσι προφητευοντες Ησαϊας, και Ωσηε, και Μιχαιας. λεγονται δε ουτοι μετα την Λυκουργου του νομοθετου Λακεδαιμονιων ἡλικιαν γεγονεναι. Διευχιδας γαρ ἐν τεταρτῳ Μεγαρικων, περι το διακοσιοστον ἑνενηκοστον ἐτος ὑστερον της Ιλιου ἀλωσεως την ἀκμην Λυκουργου φερει. Ησαϊας δε ἀπο της Σολομωντος βασιλειας, ἐφ' οὑ Μενελεως εἰς Φοινικην γενομενος ἐδειχθη, διακοσιοστῳ ἐτει προφητευων ἐτι φαινεται, Μιχαιας τε συν αὐτῳ, και Ωσηε, και Ιωηλ ὁ του Βαθουηλ.

Μετα δε Εζεκιαν ὁ υἱος αὐτου Μανασσης βασιλευει ἐτη πεντηκονταπεντε· ἐπειτα ὁ τουτου υἱος Αμως ἐτη δυο· μεθ' ὁν Ιωσιας ὁ υἱος αὐτου ὁ νομικωτατος, ἐτη τριακοντα και ἑν. οὑτος ἐπεθηκε τα κωλα των ἀνθρωπων ἐπι τα κωλα των εἰδωλων, καθως ἐν τῳ Λευϊτικῳ γεγραπται. ἐπι τουτου ὀκτωκαιδεκατῳ ἐτει το πασχα ἠχθη, οἱον οὐκ ἀπο Σαμουηλ, μητε ἐν τῳ μεταξυ χρονῳ τελεσθεν. τοτε και Χελκιας, ὁ ἱερευς, ὁ του προφητου Ιερεμιου πατηρ, περιτυχων τῳ του Νομου βιβλιῳ ἐν τῳ ἱερῳ ἀποκειμενῳ, ἀναγνους ἐτελευτησεν. ἐπι τουτου προφητευει Ολδα, και Σοφωνιας, και Ιερεμιας. ἐπι δε Ιερεμιου ψευδοπροφητης γινεται Ανανιας ὁ Ιωσιου. οὑτος, παρακουσας Ιερεμιου του προφητου, ὑπο Νεχαω, βασιλεως Αἰγυπτου, ἀνῃρεθη, κατα ποταμον Εὐφρατην, ὁρμωντι αὐτῳ προς Ασσυριους ἀπαντησας. Ιωσιαν διαδεχεται Ιεχωνιας, και Ιωαχας ὁ υἱος αὐτου, μηνας τρεις και ἡμερας δεκα. τουτον Νεχαω, βασιλευς Αἰγυπτου, δησας, ἀπηγαγεν εἰς Αἰγυπτον, καταστησας ἀντ' αὐτου βασιλεα τον ἀδελφον αὐτου Ιωακειμ, ἐπι φορῳ της γης, ἐτη ἑνδεκα. μετα τουτον, ὁ ὁμωνυμος αὐτου Ιωακειμ τριμηνον βασιλευει. εἰτα Σεδεκιας, ἐτη ἑνδεκα. και μεχρι τουτου προφητευων διατεινει Ιερεμιας· προφητευουσι δε και Βουζι, και Οὐριας ὁ υἱος Σαμαιου, και Αμβακουμ συν αὐτῳ· και τελος ἐχει τα

των

nis octo. Deinde Ezechias annis viginti novem. Ei propter sanctitatem, cum ad finem vitæ pervenisset, largitus Deus per Esajam, ut viveret alios quindecim annos, per regressum Solis. Ad eum usque perve-nerunt prophetantes Esajas & Osee, & Michæas. Hi autem dicuntur fuisse post ætatem Lycurgi, legislatoris Lacedæmoniorum. Dieuchidas enim in quarto Megaricorum, circa ducentesimum nonagesimum annum, ex quo Troja fuit capta, dicit floruisse Lycurgum. Esajas autem a regno Solomonis, cujus tempore ostensum est Menelaum venisse in Phœniciam, ducentesimo anno adhuc prophetasse cernitur, & cum eo Michæas, & Osee, & Joel filius Bathuel.

Post Ezechiam autem, filius ejus Manasses regnat annis quinquaginta quinque. Deinde ejus filius Amos, duobus annis. Post quem ejus filius Josias justi & æqui observantissimus, annis triginta & uno. Is imposuit *membra* hominum *super membra idolorum*, quemadmodum scriptum est in Levitico. Ejus tempore, anno decimo octavo pascha actum est, quale nec a Samuele, neque in eo, quod intercesserat, tempore fuerat celebratum. Tunc etiam Chelcias sacerdos, pater Hieremiæ prophetæ, cum in librum Legis incidisset in templo reconditum, lecto vitam finiit. Ejus tempore prophetavit Olda, & Sophonias, & Hieremias. Tempore autem Hieremiæ fuit pseudopropheta Ananias, filius Josiæ. Is, cum non audiisset Hieremiam prophetam, interemptus est a Nechao, rege Ægypti, juxta fluvium Euphratem, cum ei occurrisset proficiscenti adversus Assyrios. Josiæ succedit Jechonias, & Joachas ejus filius, mensibus tribus & decem diebus. Eum Nechao, rex Ægypti, vinctum abduxit in Ægyptum, cum pro eo constituisset regem fratrem ejus Joachim, tributarium regionis, annis undecim. Post eum Joachim ejusdem cum eo nominis, regnavit tribus mensibus. Deinde

 Sede-

των Εβραϊκων βασιλεων. Γινονται ἐν ἀπο μεν της Μωσεως γενεσεως ἑως της μετοικεσιας ταυτης, ἐτη, ὡς μεν τινες, ἐννεακοσια ἑβδομηκοντα δυο· κατα δε την ἀκριβη χρονογραφιαν, χιλια ὀγδοηκονταπεντε, μηνες ἑξ, ἡμεραι δεκα. ἀπο δε της Δαβιδ βασιλειας ἑως της αἰχμαλωσιας, της ὑπο Χαλδαιων γενομενης, ἐτη τετρακοσια πεντηκοντα δυο, μηνες ἑξ· ὡς δε ἡ καθ' ἡμας των χρονων ἀκριβεια συναγει, ἐτη τετρακοσια ὀγδοηκοντα δυο, μηνες ἑξ, ἡμεραι δεκα.

Εν δε τῳ δωδεκατῳ ἐτει της Σεδεκιυ βασιλειας, Ναβυχοδονοσορ, προ της Περσων ἡγεμονιας ἐτεσιν ἑβδομηκοντα, ἐπι Φοινικας και Ιυδαιυς ἐςρατευσεν, ὡς φησι Βηρωσσος ἐν ταις Χαλδαϊκαις ἱςοριαις. Ιωαβας δε, περι Ασσυριων γραφων, ὁμολογει την ἱςοριαν παρα Βηρωσσυ εἰληφεναι, μαρτυρων τἀληθειαν τἀνδρι. ὁ τοινυν Ναβυχοδονοσορ, τυφλωσας τον Σεδεκιαν, εἰς Βαβυλωνα ἀπαγει, και τον λαον παντα μετοικιζει· και γινεται ἡ αἰχμαλωσια ἐπι ἐτη ἑβδομηκοντα· πλην ὀλιγων, οἱ εἰς Αἰγυπτον κατεφυγον· προφη[illegible]σι δε και ἐπι Σεδεκιυ ἐτι Ιερεμιας και Αμβακυμ· ἐν δε τῳ πεμπτῳ ἐτει της βασιλειας αὐτυ, ἐν Βαβυλωνι προφητευει Ιεζεκιηλ· μεθ' ὁν [illegible]αυμ ὁ προφητης· ἐπειτα Δανιηλ· παλιν αὐ μετα τυτον προφητευυσιν Αγγαιος και Ζαχαριας ἐπι Δαρειυ τυ πρωτυ, ἐτη δυο· μεθ' ὁν ὁ ἐν τοις δωδεκα ἀγγελος. μετα δε Αγγαιον και Ζαχαριαν, Νεεμιας ὁ ἀρχιοινοχοος Αρταξερξυ, υἱος δε Αχηλι τυ Ισραηλιτυ, οἰκοδομει την πολιν Ιερυσαλημ, και τον νεων ἐπισκευαζει. ἐν τῃ αἰχμαλωσια ταυτῃ γινεται Αἰσθηρ και Μαρδοχαιος· ὑ φερεται βιβλιον, ὡς και το των Μακκαβαϊκων, κατα την αἰχμα-

λωσιαν

Sedecias annis undecim: & ad eum usque perdurat prophetans Hieremias. Prophetarunt autem & Buzi, & Urias filius Samæi, & cum eo Ambacum. Hic accipiunt finem Hebræi reges. Fiunt ergo a Mosis quidem ortu usque ad hanc transmigrationem, ut nonnulli quidem dicunt, anni nongenti septuaginta duo: ex accurata autem chronographia, mille octoginta quinque, sex menses, dies decem. A regno autem Davidis usque ad captivitatem, quæ facta est a Chaldæis, anni quadringenti quinquaginta duo, menses sex: ut autem colligit nostra accurata temporum supputatio, anni quadringenti octoginta duo, menses sex, dies decem.

In duodecimo autem anno regni Sedeciæ, Nabuchodonosor septuaginta annis ante principatum Persarum adversus Phœnicas & Judæos bellum gessit, ut dicit Berosus in historiis Chaldaicis. Joabas autem scribens de Assyriis, fatetur se a Beroso sumpsisse historiam, vera esse, quæ ab eo dicuntur, testificans. Nabuchodonosor ergo excæcatum Sedeciam abducit Babylonem, & totum populum a suis sedibus in alienas transfert (fuit autem hæc captivitas septuaginta annis) paucis exceptis, qui confugerunt in Ægyptum. Prophetarunt autem etiam tempore Sedeciæ Hieremias adhuc, & Ambacum. Quinto autem anno ejus regni Babylone prophetavit Ezechiel, postque eum Nahum propheta, deinde Daniel. Rursus vero post eum prophetarunt Aggæus & Zacharias, primi Darii tempore, duobus annis. Post quem Angelus, qui fuit e duodecim unus. Post Aggæum autem & Zachariam, Neemias, qui fuit princeps pocillatorum Artaxerxis, filius autem Acheli Israelitæ, ædificavit civitatem Hierusalem, & templum exstruxit. In hac captivitate fuit Esther & Mardochæus, cujus habetur liber, sicut etiam Maccabaicorum. In hac captivitate cum *statuam adorare* noluissent Misael, Ananias,

λωσιαν ταυτην τη εἰκονι λατρευσαι μη θελησαντες Μισαηλ, Ανανιας τε, και Αζαριας, εἰς καμινον ἐμβληθεντες πυρος, δι' ἐπιφανειας ἀγγελȣ σωζονται. τοτε δια Δρακοντα Δανιηλ, εἰς λακκον λεοντων βληθεις, ὑπο Αμβακȣμ προνοια Θεȣ τραφεις, ἑβδομαιος ἀνασωζεται. ἐνταυθα και το σημειον ἐγενετο Ιωνα· και Τωβιας δια Ραφαηλ τȣ ἀγγελȣ, Σαρραν ἀγεται γυναικα, τȣ δαιμονος αὐτης ἑπτα τȣς πρωτȣς μνηςηρας ἀνελοντος· και μετα τον γαμον Τωβιȣ, ὁ πατηρ αὐτȣ Τωβιτ ἀναβλεπει. ἐνταυθα Ζοροβαβελ, σοφια νικησας τȣς ἀνταγωνιςας, τυγχανει παρα Δαρειȣ ὠνησαμενος ἀνανεωσιν Ιερȣσαλημ· και μετα Εσδρα εἰς την πατρῳαν γην ἀναζευγνυσι. δι' ὁν γινεται ἡ ἀπολυτρωσις τȣ λαȣ, και ὁ των θεοπνευςων ἀναγνωρισμος, και ἀνακαινισμος λογιων, και το σωτηριον ἀγεται πασχα, και λυσις ὀθνειας ἐπιγαμβριας. προεκεκηρυχει δε και Κυρος την Εβραιων ἀποκαταςασιν· τελεσθεισης δε ἐπι Δαρειȣ της ὑποσχεσεως, ἡ των Εγκαινιων ἀγεται ἑορτη, καθως και ἐπι της Σκηνης.

Και γινονται τα παντα ἐτη συν τοις της αἰχμαλωσιας, μεχρι της ἀποκαταςασεως τȣ λαȣ, ἀπο μεν της Μωσεως γενεσεως, ἐτη χιλια ἑκατον νε, μηνες ἑξ, ἡμεραι δεκα· ἀπο δε της Δαβιδ βασιλειας, ἐτη, ὡς μεν τινες, τριακοσια πεντηκοντα δυο· ὡς δε ἀκριβεςερον, πεντακοσια ἑβδομηκοντα δυο, μηνες ἑξ, ἡμεραι δεκα. πεπληρωται τοινυν ἐπι της αἰχμαλωσιας της ἐπι Ιερεμιȣ τȣ προφητȣ εἰς Βαβυλωνα γενομενης, τα ὑπο Δανιηλ τȣ προφητȣ εἰρημενα, ὡδε ἐχοντα· Εβδομηκοντα ἑβδομαδες συνετμηθησαν ἐπι τον λαον σȣ, και ἐπι την πολιν την ἁγιαν, τȣ συντελεσθηναι ἁμαρτιαν, και τȣ σφραγισαι ἁμαρτιας, και ἐξαλειψαι τας ἀδικιας, και τȣ ἐξιλασασθαι, και τȣ ἀγαγειν δικαιοσυνην αἰωνιον, και τȣ σφραγισαι ὁρασιν και προφητην, και τȣ χρισαι ἁγιον ἁγιων· και γνωσῃ και συνησεις ἀπο ἐξοδȣ λογȣ τȣ ἀποκριθηναι, και τȣ οἰκοδομησαι Ιερȣσαλημ, ἑως Χριςȣ ἡγȣμενȣ, ἑβδομαδες ἑπτα, και ἑβδομαδες ἑξηκοντα δυο· και ἐπιςρεψει, και οἰκοδομηθησεται πλατεια, και τειχος· και κε-

νωθη-

nias, & Azarias, injecti in fornacem ignis, servati sunt per apparentem Angelum. Tunc propter Draconem Daniel injectus in caveam leonum, ab Ambacum divina providentia nutritus, septimo die servatur. Hic etiam factum est signum Jonæ, & Tobias ope Raphaelis Angeli Saram ducit uxorem, cum dæmon septem primos ejus procos sustulisset: & post nuptias Tobiæ, pater ejus Tobet visum recipit. Hic Zorobabel, cum adversarios vicisset sapientia, emit a Dario renovationem Hierusalem, & cum Esdra rediit in patriam, per quem facta populi redemptio, & divinitus inspiratorum eloquiorum recensio & renovatio, & pascha salutare celebratum est, & soluta est affinitas, quæ Hebræis intercesserat cum alienigenis. Publico autem præconio antea proclamaverat Cyrus Hebræorum restitutionem. Cum autem Darii tempore effectum esset, quod promiserat, celebratum festum est Encæniorum, sicut etiam Tabernaculorum.

Fiunt autem anni omnes cum annis captivitatis, usque ad populi restitutionem, ab ortu quidem Mosis, anni mille centum quinquaginta quinque, menses sex, decem dies: a regno autem David, anni, ut nonnulli quidem, trecenti quinquaginta duo: ut autem dicam accuratius, quingenti septuaginta duo, menses sex, decem dies. Impleta sunt ergo a captivitate, quam tempore Hieremiæ prophetæ Babylone passi sunt, ea, quæ a propheta Daniel dicta sunt, quæ sic habent: *Septuaginta hebdomades abbreviatæ sunt super populum tuum, & super civitatem sanctam tuam, ut consumatur peccatum, & ut obsignet peccata, & deleat iniquitates, & ut expiet, & ut agat justitiam sempiternam, & obsignet visionem & Prophetam, & ungat sanctum sanctorum: & cognosces & intelliges ab exitu sermonis, ut respondeas, & ædifices Hierusalem, usque ad Christum ducem hebdomades septem, & hebdomades* LXII. *erunt, & convertetur & ædificabitur platea & murus, & inanientur tem-*

νωθησονται οἱ καιροι, και μετα τας ἑξηκοντα δυο ἑβδομαδας, ἐξολοθρευθησεται χρισμα, και κριμα ὐκ ἐςαι ἐν αὐτῳ και την πολιν, και το ἁγιον διαφθερει, συν τῳ ἡγυμενῳ τῳ ἐρχομενῳ. και ἐκκοπησονται ἐν κατακλυσμῳ, και ἑως τελους πολεμυ συντετμημενοι ἀφανισμοις. και δυναμωσει διαθηκην πολλην ἑβδομας μια· και ἡμισει της ἑβδομαδος, ἀρθησεται μυ θυσια και σπονδη· και ἐπι το ἱερον βδελυγμα το ἐρημωσεων, και ἑως συντελειας καιρυ, συντελεια δοθησεται ἐπι την ἐρημωσιν. και ἡμισυ της ἑβδομαδος καταπαυσει θυμιαμα θυσιας, και πτερυγιυ ἀφανισμυ, ἑως συντελειας και σπυδης ταξιν ἀφανισμυ. ὁτι μεν ὐν ἐν ἑπτα ἑβδομασιν ᾠκοδομηθη ὁ ναος, τυτο φανερον ἐςι· και γαρ ἐν τῳ Εσδρᾳ γεγραπται· και ὑτως ἐγενετο Χριςος βασιλευς Ιυδαιων ἡγυμενος, πληρυμενων των ἑπτα ἑβδομαδων, ἐν Ιερυσαλημ· και ἐν ταις ἑξηκονταδυο ἑβδομασιν ἡσυχασεν ἁπασα ἡ Ιυδαια, και ἐγενετο ἀνευ πολεμων· και ὁ κυριος ἡμων Χριςος, ἁγιος των ἁγιων, ἐλθων και πληρωσας την ὁρασιν, και τον προφητην, ἐχρισθη την σαρκα τῳ τυ Πατρος αὐτυ πνευματι·

Εν ταυταις ταις ἑξηκονταδυο ἑβδομασι, καθως εἰπεν ὁ προφητης, και ἐν τῃ μιᾳ ἑβδομαδι, ὁ Κυριος· ἑβδομαδος το ἡμισυ κατεσχεν Νερων βασιλευων, και ἐν τῃ ἁγιᾳ πολει Ιερυσαλημ ἐςησεν το βδελυγμα· και ἐν τῳ ἡμισει της ἑβδομαδος ἀνῃρεθη, και αὐτος, και Οθων, και Γαλβας, και Οὐϊτελλιος· Οὐεσπεσιανος δε ἐκρατησε, και καθειλεν την Ιερυσαλημ, και το ἁγιον ἠρημωσεν. και ὡς ταυθ' ὑτως ἐχει, τῳ δε συνιεναι δυναμενῳ δηλον, καθα και ὁ προφητης εἰρηκεν. τυ ἑνδεκατυ τοινυν ἐτυς πληρουμενυ, κατα την ἀρχην τυ ἑπομενυ, βασιλευοντος Ιωακειμ, ἡ αἰχμαλωτια εἰς Βαβυλωνα γινεται ὑπο βασιλεως Ναβυχοδονοσορ, τῳ ἑβδομῳ ἐτει βασιλευοντος αὐτυ Ασσυριων· Αἰγυπτιων δε Οὐαφρη βασιλευοντος τῳ δευτερῳ ἐτει· Φιλιππυ δε Αθηνησιν ἀρχοντος, τῳ πρωτῳ ἐτει της ὀγδοης και τεσσαρακοςης Ολυμπιαδος· και ἐμεινεν ἡ αἰχμαλωσια ἐπι ἐτη ἑβδομηκοντα, καταληξασα εἰς το δευτερον ἐτος της Δαρειυ τυ

Υςα-

pora, & post sexaginta duas hebdomadas exterminabitur chrisma, & judicium non erit ipsi, & civitatem & sanctum destruet cum Duce veniente. Exscindentur in inundatione, & usque ad finem belli abbreviati dejectionibus. Et confirmabit testamentum multum hebdomade una; & in dimidio hebdomadis tolletur sacrificium meum & libamen, & in templo abominatio desolationum, & usque ad consummationem temporis, consummatio dabitur in desolationem. Et dimidium hebdomadis cessare faciet thymiama sacrificii: & expansio destructionis usque ad consummationem & instar destructionis libaminis. Quod itaque in septem hebdomadibus ædificatum sit templum, hoc clarum est; in Esdra enim scriptum est: & sic fuit Christus rex dux Judæorum, cum impletæ essent septem hebdomades in Hierusalem: & in sexaginta duabus hebdomadibus quievit universa Judæa, & fuit absque bellis, & Dominus noster Christus, *sanctus sanctorum*, cum venisset, & *visionem* implesset & *prophetam*, in carne *unctus* est Patris sui spiritu.

In his *sexaginta duabus hebdomadibus*, quemadmodum dixit propheta; & *in una hebdomade*, Dominus: dimidium hebdomadis tenuit Nero regnans, & in sancta civitate Hierusalem statuit abominationem: & in dimidio hebdomadis, & ipse sublatus est, & Otho, & Galba, & Vitellius; Vespasianus autem & imperium obtinuit, & Hierusalem diruit, & sanctum desolatum reddidit. Et quod hæc ita se habeant, ei, qui potest quidem intelligere, clarum est, sicut dixit propheta. Cum itaque impleretur undecimus annus, in principio sequentis, regnante Joachim, facta est captivitas Babylonica a rege Nabuchodonosor, cum septimo jam anno rex esset Assyriorum, Vaphreus autem secundo anno esset rex Ægyptiorum, Philippus autem magistratum summum gereret Athenis, primo anno quadragesimæ octavæ Olympiadis. Mansit autem captivitas annis septuaginta, ut quæ cessarit anno

Ὑςασπυ, τυ Περσων, και Ασσυριων, και Αἰγυπτιων γεγενημενου βασιλεως· ἐφ' ὑ, ὡς προειπον, Αγγαιος και Ζαχαριας, και ὁ ἐκ των δωδεκα ἀγγελος, προφητευυσι· και ἠν ἀρχιερευς Ιησυς, ὁ τυ Ιωσεδεκ. κἀν τῳ δευτερῳ ἐτει της Δαρειυ βασιλειας, ὁν φησιν Ηροδοτος καταλυσαι την των Μαγων ἀρχην, ἀποςελλεται Ζοροβαβελ, ὁ τυ Σαλαθιηλ. ἐγειραι και ἐπικοσμησαι τον νεων, τον ἐν Ιεροσολυμοις.

Συναγονται ὑν και των Περσων οἱ χρονοι ὑτως· Κυρος, ἐτη τριακοντα· Καμβυσης, δε εννεα· Δαρειος, ἑξ και τεσσαρακοντα· Ξερξης, ἑξ και εἰκοσι· Αρταξερξης, ἑν και τεσσαρακοντα· Δαρειος, ὀκτω· Αρταξερξης, τεσσαρακονταδυο· Ωχος ἡ Αρσης, τρια. συναγεται ἐπι το αὐτο των Περσικων ἐτη διακοσια τριακονταπεντε. καθελων δε τον Δαρειον τυτον Αλεξανδρος ὁ Μακεδων κατα τα προκειμενα ἐτη, βασιλευειν ἀρχεται· Ομοιως ὑν και των Μακεδονικων βασιλεων οἱ χρονοι ὑτω καταγονται· Αλεξανδρος, ἐτη δεκαοκτω· Πτολεμαιος ὁ Λαγυ, ἐτη τεσσαρακοντα· Πτολεμαιος ὁ Φιλαδελφος, ἐτη εἰκοσιεπτα· εἰτα ὁ Εὐεργετης, ἐτη πεντε και εἰκοσι· εἰτα ὁ Φιλοπατωρ, ἐτη ἑπτακαιδεκα· μεθ' ὁν ὁ Επιφανης, ἐτη τεσσαρα και εἰκοσι· τυτον διαδεχεται ὁ Φιλομητωρ, και βασιλευει ἐτη πεντε και τριακοντα· μεθ' ὁν ὁ Φυσκων, ἐτη ἐννεα και εἰκοσι· εἰτα ὁ Λαθουρος, ἐτη ἑξ και τριακοντα. εἰτα ὁ ἐπικληθεις Διονυσος, ἐτη ἐννεα και εἰκοσι· ἐπι πασιν ἡ Κλεοπατρα ἐβασιλευσεν ἐτη δυο και εἰκοσι· μεθ' ἡν ἡ των Καππαδοκων βασιλεια ἡμερων ὀκτωκαιδεκα. γινονται τοινυν ἐπι ταὐτο και οἱ των Μακεδονων βασιλεων χρονοι, ἐτη τριακοσια δωδεκα, ἡμεραι ὀκτωκαιδεκα. Αποδεικνυνται τοινυν οἱ ἐπι Δαρειυ του Ὑςασπου προφητευσαντες, κατα το δευτερον ἐτος της βασιλειας αὐτυ, Αγγαιος, και Ζαχαριας, και ὁ ἐκ των δωδεκα ἀγγελος, κατα το πρωτον ἐτος της ὀγδοης και τεσσαρακοςης Ολυμπιαδος προφητευσαντες, πρεσβυτεροι εἰναι Πυθαγορυ, τυ κατα την δευτεραν και ἑξηκοςην Ολυμπιαδα φερομενυ· και τυ πρεσβυτατυ των παρ Ελλησι

σοφων

secundo Darii Hystaspis filii, qui fuit rex Persarum, Assyriorum, & Ægyptiorum: cujus tempore, ut prius dixi, Aggæus, & Zacharias, & Angelus qui fuit ex duodecim unus, prophetavere; erat autem pontifex Jesus, Josedec filius. In secundo autem anno regni Darii, quem dicit Herodotus Magorum dissolvisse imperium, mittitur Zorobabel, filius Salathiel, ut excitet & exornet templum, quod erat Hierosolymis.

Colliguntur autem sic quoque Persarum tempora: Cyrus, annis triginta: Cambyses, novem: Darius, quadraginta sex: Xerxes, viginti sex: Artaxerxes, quadraginta & unum: Darius, octo: Artaxerxes, quadraginta duos; Ochus vel Arses, tres. Colliguntur autem simul anni regum Persarum, ducenti triginta quinque. Cum hunc itaque Darium sustulisset Alexander Macedo, intra hos annos regnare incipit. Similiter ergo Macedonum quoque regum tempora sic colliguntur: Alexander, annis decem & octo: Ptolemæus, Lagi filius, annis quadraginta: Ptolemæus Philadelphus, annis viginti septem: deinde Evergetes, annis viginti quinque: deinde Philopator, annis septendecim: post quem Epiphanes, annis viginti quatuor: ei succedit Philometor, & regnat annis triginta quinque: post quem Physcon, annis viginti novem: deinde Lathurus, annis triginta sex: deinde qui fuit cognominatus Dionysius, annis viginti novem: postrema regnavit Cleopatra viginti duobus annis. Post quam fuit regnum Cappadocum octodecim dierum. Fiunt ergo simul conjuncta Macedonum tempora, anni trecenti duodecim, dies octodecim. Apparet ergo, eos, qui tempore Darii, Hystaspis filii, secundo anno ejus regni prophetavere, nempe Aggæum & Zachariam, & Angelum, qui fuit ex duodecim prophetis unus, cum in primo anno quadragesimæ octavæ Olympiadis prophetarint, esse Pythagora antiquiores, qui fertur fuisse sexagesima

secun-

σοφων Θαλυ, περι την πεντηκοϛην Ολυμπιαδα γενομενυ. συνεχρονισαν δε οἱ συγκαταλεγεντες σοφοι τῳ Θαλει, ὡς φησιν Ανδρων ἐν τῳ Τριποδι. Ηρακλειτος γαρ, μεταγενεϛερος ὠν Πυθαγορυ, μεμνηται αὐτυ ἐν τῳ συγγραμματι. ὁθεν ἀναμφιλεκτως της των προειρημενων προφητων ἡλικιας, συν και τοις ἑπτα λεγομενοις Σοφοις, προγε ἑτερα ἀν εἰη ἡ Ολυμπιας ἡ πρωτη· ἡ και ὑϛερα των Ιλιακων δεικνυται ἐτεσι τετρακοσιοις ἑπτα. ῥαδιον τοινυν συνιδειν Σολομωντα, τον κατα Μενελαον γενομενον· ὁ δε, κατα τα Ιλιακα ἠν· πολλοις ἐτεσι πρεσβυτερον των παρ' Ελλησι σοφων· τυτυ δ' αὐ ὁποσοις ἐτεσι Μωσης προτερει, ἐν τοις ἐμπροσθεν ἡμιν δεδηλωται.

Αλεξανδρος δε ὁ Πολυϊϛωρ ἐπικληθεις, ἐν τῳ περι Ιουδαιων συγγραμματι, ἀνεγραψεν τινας ἐπιϛολας, Σολομωντος μεν, προς τε Ουαφρην τον Αἰγυπτου βασιλεα, προς τε τον Φοινικης Τυριων, τας τε αὐτων προς Σολομωντα· καθ' ἁ δεικνυται ὁ μεν Ουαφρης, ὀκτω μυριαδας ἀνδρων Αἰγυπτιων ἀπεϛαλκεναι αὐτῳ εἰς οἰκοδομην του νεω· ἁτερος δε τας ἰσας συν ἀρχιτεκτονι Τυριῳ, ἐκ μητρος Ιουδαιας, ἐκ της φυλης Δαβιδ, ὡς ἐκει γεγραπται, Υπερων τὐνομα. Ναι μην Ονομακριτος ὁ Αθηναιος, ὑ τα εἰς Ορφεα φερομενα ποιηματα λεγεται εἰναι, κατα την των Πεισιϛρατιδων ἀρχην, περι την πεντηκοϛην Ολυμπιαδα, εὑρισκεται· Ορφευς τε, ὁ συμπλευσας Ηρακλει, Μουσαιου μαθητης· Αμφιων γαρ δυσι προαγει γενεαις των Ιλιακων· Δημοδοκος δε και Φημιος, μετα την Ιλιυ ἁλωσιν· ὁ μεν γαρ, παρα τοις Φαιαξιν· ὁ δε, παρα τοις μνηϛηρσι κατα το κιθαριζειν εὐδοκιμουν. και τους μεν ἀναφερομενους εἰς Μουσαιον Χρησμους, Ονομακριτυ

secunda Olympiade: & Thalete, qui ex Græcorum sapientibus fuit antiquissimus, qui fuit circa quinquagesimam Olympiadem. Qui autem cum Thalete connumerati sunt Sapientes, fuerunt eodem tempore, ut ait Andron in Tripode. Heraclitus enim, cum esset Pythagora posterior, ejus in suis scriptis meminit. Unde citra controversiam, ætate eorum, qui prius dicti sunt, prophetarum, simul cum iis etiam, qui septem dicuntur Sapientes, antiquior fuerit prima Olympias, quæ etiam ostenditur fuisse Iliacis posterior, quadringentis septem annis. Facile ergo potest perspici, Solomonem, qui fuit tempore Menelai (is autem fuit temporibus Trojanis) fuisse Græcorum sapientibus multis annis antiquiorem. Eo autem rursus quot sit annis prior Moses, in iis, quæ ante dicta sunt, a nobis declaratum est.

Alexander autem, qui Polyhistor est cognominatus, in suo opere de Judæis, aliquas descripsit epistolas, Solomonis quidem, & ad Vaphrem regem Ægypti, & ad regem Phœniciæ Tyriorum, & eorum ad Solomonem, in quibus ostenditur quidem Vaphrem octoginta millia virorum Ægyptiorum ei misisse ad templi ædificationem: alterum autem totidem cum architecto Tyrio, ex matre Judæa, ex tribu David, ut illic scriptum est, cui nomen Hyperon. Quinetiam Onomacritus Atheniensis, cujus dicuntur esse poemata, quæ Orpheo adscribuntur, tempore principatus Pisistratidarum, circa quinquagesimam Olympiadem, invenitur. Et Orpheus, Musæi discipulus, qui una cum Hercule navigavit. Amphion autem duabus generationibus præcedit Iliaca. Demodocus vero & Phemius, post Trojam captam; ille quidem apud Phæacas, hic vero apud procos, propter artem pulsandi citharam in magna erant existimatione. Jam vero quæ Musæi feruntur esse Responsa, ajunt esse Onomacriti: Craterem vero Orphei, Zopyri Heracleo-

[illegible] λεγουσι· τον Κρατηρα δε τον Ορφεως, Ζωπυρου [illegible] Ηρακλειωτου· την τε εἰς ᾅδου καταβασιν, Προδικου [illegible] Σαμιου. Ιων δε ὁ Χιος ἐν τοις Τριγραμμοις, και Πυθαγοραν εἰς Ορφεα ἀνενεγκειν τινα ἱςορει. Επιγενης δε ἐν τοις περι της εἰς Ορφεα ποιησεως, Κερκοπος εἰναι λεγει του Πυθαγορειου την εἰς ᾅδου καταβασιν, και τον Ιερον λογον· τον δε Πεπλον, και τα Φυσικα, Βροντινου. Ναι μην και Τερπανδρον ἀρχαϊζουσι τινες· Ελλανικος γ' ἐν τουτον ἱςορει, κατα Μιδαν γεγονεναι· Φανειας δε προ Τερπανδρου τιθεις Λεσχην τον Λεσβιον, Αρχιλοχου νεωτερον φερει τον Τερπανδρον· διημιλλησθαι δε τον Λεσχην Αρκτινῳ, και νενικηκεναι· Ξανθος δε ὁ Λυδος, περι την ὀκτωκαιδεκατην Ολυμπιαδα· ὡς δε Διονυσιος, περι την πεντεκαιδεκατην, Θασον ἐκτισθαι· ὡς εἰναι συμφανες, τον Αρχιλοχον μετα την εἰκοςην ἠδη γνωριζεσθαι Ολυμπιαδα· μεμνηται γ' οὐν και της Μαγνητων ἀπωλειας, προσφατως γεγενημενης. Σιμωνιδης μεν οὐν κατα Αρχιλοχον φερεται· Καλλινος δε, πρεσβυτερος οὐ μακρῳ· των γαρ Μαγνητων ὁ μεν Αρχιλοχος, ἀπολωλοτων· ὁ δε, εὐημερουντων μεμνηται. Εὐμηλος δε ὁ Κορινθιος, πρεσβυτερος ὠν, ἐπιβεβληκεναι Αρχιᾳ τῳ Συρακουσας κτισαντι.

Και ταυτα μεν προηχθημεν εἰπειν, ὁτι μαλιςα ἐν τοις πανυ παλαιοις τους του Κυκλου ποιητας τιθεασιν. Ηδη δε και παρ' Ελλησι χρησμολογοι συχνοι γεγονεναι φερονται, ὡς οἱ Βακιδες· ὁ μεν, Βοιωτιος· ὁ δε, Αρκας· πολλα πολλοις προαγορευσαντες. τῃ δε του Αθηναιου Αμφιλυτου συμβουλῃ, και Πεισιςρατος ἐκρατυνε την τυραννιδα, τον καιρον της ἐπιθεσεως δηλωσαντος. σιγασθω γαρ Κομητης ὁ Κρης· Κινυρας ὁ Κυπριος· Αδμητος ὁ Θετταλος· Αριςαιος ὁ Κυρηναιος· Αμφιαραος ὁ Αθηναιος· Τιμοξεος ὁ Κερκυραιος· Δημαινετος ὁ Φωκαευς· Επιγενης ὁ Θεσπιευς· Νικιας ὁ Καρυςιος· Αριςων ὁ Θετταλος· Διονυσιος ὁ Καρχηδονιος· Κλεοφων ὁ Κορινθιος.

racleotæ: & Descensum ad inferos esse Prodici Chii. Ion autem Chius in Trigrammis refert Pythagoram quoque quædam ad Orpheum retulisse. Epigenes autem in iis, quæ scripsit de poesi, quæ refertur ad Orpheum, dicit esse Cercopis Pythagorei Descensum ad inferos, & Sacram orationem: Peplum autem & Physica, Brontini. Porro autem nonnulli quoque Terpandrum inter priscos referunt. Hellanicus certe eum refert fuisse tempore Midæ: Phanias autem ponens Leschen Lesbium ante Terpandrum, refert Terpandrum esse Archilocho recentiorem, Leschen autem concertasse cum Arctino, & vicisse: Xanthus autem Lydius circa octavam decimam Olympiadem: ut autem Dionysius, circa quintam decimam Olympiadem Thasum fuisse conditam; ut sit evidens jam cognitum fuisse Archilochum post vicesimam Olympiadem. Meminit certe & Magnetum exitii, ut paulo ante facti. At fertur quidem Simonides fuisse tempore Archilochi: Callinus autem non multo antiquior: Magnetum enim interitus meminit Archilochus: hic vero eorundem, ut quorum essent res secundæ, meminit. Eumelus autem Corinthius, cum esset antiquior, dicitur congressus fuisse cum Archia, qui condidit Syracusas.

Et hæc quidem inductus sum, ut dicerem, quod maxime quidem inter vetustissimos poetas ponant Cyclicos. Jam vero inter Græcos quoque dicuntur fuisse multi, qui responsa dederunt, sicut Bacides: unus quidem Bœotius, alter vero Arcas, qui multa multis prædixerunt. Atheniensis autem Amphilyti consilio Pisistratus quoque confirmavit tyrannidem, cum ei invadendi tempus significasset. Taceatur enim Cometa Cretensis, Cinyras Cyprius, Admetus Thessalus, Aristæus Cyrenæus, Amphiaraus Atheniensis, Timoxeus Corcyræus, Demæhetus Phocensis, Epigenes Thespiensis, Nicias Carystius, Aristo Thessalus, Dionysius

θιος· Ιππω τε ἡ Χειρωνος, και Βοιω, και Μαντω, και των Σιβυλλων το πληθος, ἡ Σαμια, ἡ Κολοφωνια, ἡ Κυμαια, ἡ Ερυθραια, ἡ Φυτω, ἡ Ταραξανδρα, ἡ Μακετις, ἡ Θετταλη, ἡ Θεσπρωτις· Καλχας τε αὐ, και Μοψος, οἱ κατα τα Τρωϊκα γεγονασι· πρεσβυτερος δε ὁ Μοψος, ὡς ἀν συμπλευσας τοις Αργοναυταις. φασι δε την Μοψε καλεμενην Μαντικην συνταξαι τον Κυρηναιον Βαττον· Δωροθεος τε ἐν τῳ πρωτῳ Πανδεκτη, Αλκυονος και Κορωνης ἐπακεσαι τον Μοψον ἱςορει. προγνωσει δε και Πυθαγορας ὁ μεγας προσανειχεν αἰει· Αβαρις τε ὁ Υπερβορεος, και Αριςαιας ὁ Προκοννησιος· Επιμενιδης τε ὁ Κρης, ὁςις εἰς Σπαρτην ἀφικετο· και Ζωροαςρης ὁ Μηδος, Εμπεδοκλης τε ὁ Ακραγαντινος, και Φορμιων ὁ Λακων· και μην Πολυαρατος ὁ Θασιος, Εμπεδοτιμος τε ὁ Συρακεσιος· ἐπι τε τετοις, Σωκρατης ὁ Αθηναιος μαλιςα· Εςι γαρ μοι, φησι ἐν τῳ Θεαγει, ἐκ παιδος ἀρξαμενον θεια μοιρα παραγινομενον δαιμονιον σημειον. τετο δε ἐςι φωνη, ἡ ὁτ' ἀν γενηται, ἐπισχει τετο, ὁ μελλω πραττειν, προτρεπει δε ἐδε ποτε. Εξηκεςος τε, ὁ Φωκεων τυραννος, δυο δακτυλιες φορων γεγοητευμενες, τῳ ψοφῳ τῳ προς ἀλληλες διηθανετο τες καιρες των πραξεων· ἀπεθανεν δε ὁμως δολοφονηθεις, και τοι προσημηναντος τε ψοφε, ὡς φησιν Αριςοτελης ἐν τῃ Φωκεων πολιτειᾳ. ἀλλα και των παρ' Αἰγυπτιοις ἀνθρωπων ποτε, γενομενων δε ἀνθρωπινῃ δοξῃ θεων, Ερμης τε ὁ Θηβαιος, και Ασκληπιος ὁ Μεμφιτης· Τειρεσιας τε αὐ, και Μαντω ἐν Θηβαις, ὡς φησιν Εὐριπιδης· Ελενος ἠδη και Λαοκοων, και Οἰνωνη, και Βρηνος ἐν Ιλιῳ· Κρηνος γαρ εἱς των Ηρακλειδων ἐπιφανης φερεται μαντις· και Ιαμος ἀλλος ἐν Ηλιδι, ἀφ' ὑ οἱ Ιαμιδαι· Πολυϊδος τε ἐν Αργει, ἐν Μεγαροις, ὑ μεμνηται ἡ τραγῳδια. τι μοι Τηλεμον

sius Carthaginensis, Cleophon Corinthius, Hippo filia Chironis, & Bœo, & Manto, & Sibyllarum turba, Samia, Colophonia, Cymæa, Erythræa, Phyto, Taraxandra, Macetis, Thessala, Thesprotis: & rursus Calchas & Mopsus, qui fuerunt Trojanis temporibus: antiquior autem erat Mopsus, ut qui navigaret una cum Argonautis. Ajunt autem Battum Cyrenæum composuisse eam, quæ Mopsi dicitur, Divinationem. Et Dorotheus in primo Pandecta, refert Mopsum audiisse Halcyonem & Coronem. Præscientiæ autem Pythagoras quoque magnus semper mentem adhibuit, & Abaris Hyperboreus, & Aristæas Proconnesius, & Epimenides Cretensis qui venit Spartam, & Zoroaster Medus, & Empedocles Agrigentinus, & Phormio Lacon. Quinetiam Polyaratus Thasius, & Empedotimus Syracusanus, & post hos maxime Socrates Atheniensis: *Est enim mihi*, inquit in Theage, *quod ab ineunte ætate divina sorte accidit, signum dæmonis. Id autem est vox, quæ ubi fuerit edita, retinet ne faciam quod sum facturus, hortatur autem nunquam.* Et Execestus Phocensium tyrannus, duos gestans incantatos annulos, per sonitum, quem inter se invicem edebant, sciebat tempus rerum gerendarum: est tamen dolo interfectus, etiamsi id ei prius significasset sonitus, ut dicit Aristoteles in Republica Phocensium. Quinetiam ex iis, qui aliquando fuere homines in Ægypto, opinione autem hominum Dii fuerunt, Hermes Thebanus, & Æsculapius Memphitanus: & rursus Tiresias, & Manto Thebis; ut dicit Euripides. Jam Helenus, & Laocoon, & Oenone, & Brenus in Ilio. Crenus enim unus Heraclidarum dicitur insignis vates, & Jamus alius in Elide, a quo Jamidæ; & Polyidus Argis & Megaris, cujus meminit Tragœdia. Quid opus est recensere Telemum, qui, cum esset vates Cyclopum, prædixit Polyphemo ea, quæ in errore Ulyssis evenerunt? aut

μον καταλεγειν· ὁς, Κυκλωπων μαντις ὠν, Πολυφημῳ θεσπιζει τα κατα την Οδυσσεως πλανην; ἠ τον Αθηνησιν Ονομακριτον· ἠ τον Αμφιαρεων, τον συν τοις ἑπτα τοις ἐπι Θηβας ϛρατευσασι, μια γενεα της Ιλιε ἁλωσεως πρεσβυτερον φερομενον· ἠ Θεοκλυμενον ἐν Κεφαλληνια· ἠ Τελμισον ἐν Καρια, ἠ Γαλεον ἐν Σικελια; εἰεν δ' ἀν και ἑτεροι προς τετοις, Ιδμων ὁ συν τοις Αργοναυταις· Φημονοη Δελφις· Μοψος ὁ Απολλωνος και Μαντες ἐν Παμφυλια· και Αμφιλοχος Αμφιαραε ἐν Κιλικια· Αλκμαιων ἐν Ακαρνασιν· Ανιας ἐν Δηλῳ· Αριϛανδρας τε ὁ Τελμισσευς, ὁ συν Αλεξανδρῳ γενομενος· ἠδη δε και Ορφεα Φιλοχορος μαντιν ἱϛορει γενεσθαι ἐν τῳ πρωτῳ Περι μαντικης. Θεοπομπος δε, και Εφορος, και Τιμαιος, Ορθαγοραν τινα μαντιν ἀναγραφεσι· καθαπερ ὁ Σαμιος Πυθοκλης ἐν τεταρτῳ Ιταλικων, Γαϊον Ιουλιον Νεπωτα.

Αλλ' οἱ μεν, κλεπται παντες, και λῃϛαι, ὡς φησιν ἡ Γραφη, τα πλειϛα ἐκ παρατηρησεως και ἐξ εἰκοτων προειρηκοτες, καθαπερ οἱ φυσιογνωμονουντες ἰατροι τε και μαντεις· οἱ δε, και ὑπο δαιμονων κινηθεντες, ἠ ὑδατων, και θυμιαματων, και ἀερος ποιε ἐκταραχθεντες· παρα Εβραιοις δε, οἱ προφηται, δυναμει Θεου και ἐπιπνοια· πρα μεν τε Νομε, Αδαμ, ἐπι τε της γυναικος, ἐπι τε της ζωων ὀνομασιας προθεσπισας· και Νωε, μετανοιαν κηρυξας· Αβρααμ τε, και Ισαακ, και Ιακωβ, ἀντικρυς ἐκ ὀλιγα των μελλοντων και ἠδη ἐνεϛωτων προφαινοντες. συν δε τῳ Νομῳ, Μωσης τε, και Ααρων· μεθ' οὑς προφητευουσιν Ιησες του Ναυη, Σαμουηλ, Γαδ, Ναθαν, Αχιας, Σαμαιας, Ιου, Ηλιας, Μιχαιας, Αβδιε, Ελισσαιος, Αβδαδωναι, Αμως, Ησαϊας, Ωσηε, Ιωνας, Ιωηλ, Ιερεμιας, Σοφωνιας Βουζι, Ιεζεκιηλ, Οὐριας, Αμβακεμ, Ναεμ, Δανιηλ, Μισαηλ ὁ τες συλλογισμες, Αγγαιος, Ζαχαριας, και ὁ ἐν τοις δωδεκα ἀγγελος. γινονται δε οἱ παντες προφηται, πεντε και τριακοντα· γυναικων δε· και γαρ και αὐται προεφητευον· Σαρρα τε, και Ρεβεκκα, και Μαριαμ, Δεββωρα τε, και Ολδα.

eum, qui erat Athenis, Onomacritum: aut Amphiaraum, qui cum septem, qui adversus Thebas bellum gesserunt, fertur Troja capta una generatione fuisse prior: aut Theoclymenum in Cephallenia, aut Telmessum in Caria, aut Galeum in Sicilia? Præter hos autem fuerint etiam alii, Idmon, qui fuit cum Argonautis, Phemonoe Delphica, Mopsus Apollinis filius & Manteus in Pamphylia, & Amphilochus, Amphiarai filius, in Cilicia, Alcmæon apud Acarnanes, Anias in Delo, Aristander Telmessensis, qui fuit cum Alexandro. Jam vero Philochorus, in primo De divinatione, refert Orpheum fuisse vatem. Theopompus autem, & Ephorus, & Timæus Orthagoram quendam vatem fuisse scribunt: quemadmodum Pythocles Samius in quarto Rerum Italicarum, Cajum Julium Nepotem.

Sed illi quidem *fures omnes, & latrones*, ut dicit Scriptura, plurima ex observatione & ex verisimilibus prædixerunt, sicut medici & vates, qui conjectant ex regula naturæ: alii autem etiam a dæmonibus incitati, vel per aquas, & suffitus, & aerem aliqua qualitate præditum, perturbati; apud Hebræos autem Dei virtute & inspiratione, ante Legem quidem Adam, qui & de muliere & de animantum nominatione futura prædixit: & Noe, qui prædicavit pœnitentiam: & Abraam, Isaac, & Jacob, qui aperte non pauca ex futuris, & iis, quæ jam instabant, præsignificabant: Legis autem tempore, Moses & Aaron: post quos prophetavere Jesus filius Nave, Samuel, Gad, Nathan, Achias, Samæas, Jehu, Helias, Michæas, Abdiu, Elisæus, Abdadonai, Amos, Esajas, Osee, Jonas, Joel, Hieremias, Sophonias filius Buzi, Ezechiel, Urias, Ambacum, Nahum, Daniel, Misael qui præerat rationibus, Aggæus, Zacharias, & Angelus, qui erat ex duodecim unus. Sunt autem omnes Prophetæ XXXV. Ex mulieri-

δα. ἔπειτα περὶ τὰς αὐτὰς χρόνες Ἰωάννης προφητεύει, μέχρι τοῦ σωτηρίου βαπτίσματος· μετὰ δὲ τὴν γένεσιν τοῦ Χριστοῦ, Ἄννα καὶ Συμεών· Ζαχαρίας γὰρ, ὁ Ἰωάννου πατὴρ, καὶ πρὸ τοῦ παιδὸς προφητεύειν ἐν τοῖς Εὐαγγελίοις λέγεται.

Ἄνωθεν δὲ ἀπὸ Μωσέως συναγάγωμεν τὴν καθ' Ἑλληνας χρονογραφίαν. ἀπὸ τῆς Μωσέως γενέσεως ἐπὶ τὴν ἐξ Αἰγύπτου τῶν Ἰουδαίων ἔξοδον, ἔτη ὀγδοήκοντα· καὶ τὰ μέχρι τῆς τελευτῆς αὐτοῦ, ἄλλα τεσσαράκοντα· γίνεται ἑξακόσια κατὰ Ἴναχον, πρὸ τῆς Σωθιακῆς περιόδου, ἐξεληλυθότος ἀπ' Αἰγύπτου Μωσέως ἔτεσι πρότερον τριακοσίοις τεσσαρακονταπέντε. ἀπὸ δὲ τῆς Μωσέως στρατηγίας καὶ Ἰνάχου ἐπὶ τὸν Δευκαλίωνος κατακλυσμὸν, τὴν δευτέραν λέγω ἐπομβρίαν, καὶ ἐπὶ τὸν Φαέθοντος ἐμπρησμὸν, ἃ δὴ συμβαίνει κατὰ Κρότωπον, γενεαὶ τεσσαρεσκαίδεκα ἀριθμοῦνται· εἰς μέν τοι τὰ ἑκατὸν ἔτη, τρεῖς ἐγκαταλέγονται γενεαί. ἀπὸ δὲ τοῦ κατακλυσμοῦ ἐπὶ τὸν Ἴδης ἐμπρησμὸν, καὶ τὴν εὕρεσιν τοῦ σιδήρου, καὶ Ἰδαίους Δακτύλους, ἔτη ἑβδομήκοντα τρία, ὥς φησιν Θρασυλλος· καὶ ἀπὸ Ἴδης ἐμπρησμοῦ ἐπὶ Γανυμήδους ἁρπαγὴν, ἔτη ἑξηκονταπέντε· ἐντεῦθεν δὲ ἐπὶ τὴν Περσέως στρατείαν, ὅτε καὶ Γλαῦκος ἐπὶ Μελικέρτῃ τὰ Ἴσθμια ἔθηκεν, ἔτη πεντεκαίδεκα· ἀπὸ δὲ Περσέως στρατείας ἐπὶ Ἰλίου κτίσιν, ἔτη τριακοντατέσσαρα· ἐντεῦθεν ἐπὶ τὸν εἴσπλουν τῆς Ἀργοῦς, ἔτη ἑξηκοντατέσσαρα. ἐκ τούτου ἐπὶ Θησέα, καὶ τὸν Μινώταυρον, ἔτη τριακονταδύο· εἶτα ἐπὶ τοὺς ἑπτὰ ἐπὶ Θήβαις, ἔτη δέκα. ἐπὶ δὲ τὸν Ὀλυμπίασιν ἀγῶνα, ὃν Ἡρακλῆς ἔθηκεν ἐπὶ Πέλοπι, ἔτη τρία· εἴς τε τὴν Ἀμαζόνων εἰς Ἀθήνας στρατείαν, καὶ τὴν Ἑλένης ὑπὸ Θησέως ἁρπαγὴν, ἔτη ἐννέα· ἐντεῦθεν ἐπὶ τὴν Ἡρακλέους ἀποθέωσιν, ἔτη ἕνδεκα· εἶτα ἐπὶ τὴν Ἑλένης ὑπὸ Ἀλεξάνδρου ἁρπαγὴν, ἔτη τέσσαρα. ἐντεῦθεν ἐπὶ Τροίας ἅλωσιν ἔτη δέκα·

lieribus autem (nam eæ quoque prophetabant) Sara, & Rebecca, & Maria, Debbora, & Olda. Deinde circa eadem tempora prophetavit Joannes usque ad baptismum salutarem. Post Christi autem ortum, Anna & Simeon. Zacharias enim, pater Joannis, ante filium quoque in Evangeliis dicitur prophetasse.

Jam usque ergo a Mose colligamus temporum secundum Græcos rationem: Ab ortu Mosis usque ad Judæorum ex Ægypto exitum, anni octoginta: & qui fuerunt usque ad ejus mortem, alii quadraginta. Fuit Hebræorum exitus tempore Inachi ante Sothiacam revolutionem: nam egressus ex Ægypto Moses annis prius trecentis quadraginta quinque. A Mosis autem principatu & Inacho usque ad inundationem Deucalionis, secundum, inquam, diluvium, & incendium Phaetontis, quæ quidem tempore Crotopi acciderunt, enumerantur quadraginta generationes. Ad centum autem annorum numerum reducuntur tres generationes. Ab inundatione autem ad Idæ incendium, & ferri inventionem, & Idæos Dactylos, anni septuaginta tres, ut ait Thrasyllus: & ab Idæ incendio usque ad raptum Ganymedis, anni LXV. Hinc autem ad Persei expeditionem, quando etiam Glaucus Isthmia statuit propter Melicertam, anni quindecim. A Persei autem expeditione ad Trojam conditam, anni triginta quatuor. Hinc ad navis, quæ Argo dicta est, navigationem, anni sexaginta quatuor. Ab eo tempore ad Theseum & Minotaurum, anni XXXII. Deinde ad eos septem, qui Thebas oppugnavere, anni decem. Ad Olympicum autem certamen, quod instituit Hercules propter Pelopem, anni tres: & ad Amazonum in Athenas expeditionem, & Helenæ raptum a Theseo, anni novem. Hinc ad Herculis relationem in Deos, anni undecim. Deinde ad Helenæ raptum ab Alexandro, anni quatuor. Hinc ad captam Trojam anni decem. A Troja autem capta ad

κα· ἀπο δε Τροιας ἁλωσεως ἐπι την Αἰνειου καθοδον, και κτισιν Λαουινιου, ἐτη δεκα· ἐπι τε την Ασκανιου ἀρχην, ἐτη ὀκτω· και ἐπι την Ηρακλειδων καθοδον, ἐτη ἑξηκοντα ἐν· ἐπι τε την Ιφιτου Ολυμπιαδα, ἐτη τριακοσια τριακονταοκτω.

Ερατοσθενης δε τους χρονους ὡδε ἀναγραφει: "Απο » μεν Τροιας ἁλωσεως ἐπι Ηρακλειδων καθοδον, ἐτη » ὀγδοηκοντα· ἐντευθεν δε ἐπι την Ιωνιας κτισιν, ἐτη ἑξη» κοντα· τα δε τουτοις ἑξης, ἐπι μεν την ἐπιτροπιαν την » Λυκουργου, ἐτη ἑκατον πεντηκονταεννεα· ἐπι δε προη» γουμενον ἐτος των πρωτων Ολυμπιων, ἐτη ἑκατον ὀκτω. » ἀφ᾽ ἡς Ολυμπιαδος ἐπι την Ξερξου διαβασιν, ἐτη δια» κοσια ἐννενηκοντα ἑπτα. ἀφ᾽ ἡς ἐπι την ἀρχην του Πελο» ποννησιακου πολεμου, ἐτη τεσσαρακονταοκτω· και ἐπι » την καταλυσιν και Αθηναιων ἡτταν, ἐτη εἰκοσιεπτα· » και ἐπι την ἐν Λευκτροις μαχην, ἐτη τριακοντα τεσσα» ρα· μεθ᾽ ἡν ἐπι την Φιλιππου τελευτην ἐτη τριακοντα» πεντε. μετα δε ταυτα ἐπι την Αλεξανδρου μεταλλα» γην, ἐτη δωδεκα." Παλιν ἀπο της πρωτης Ολυμπιαδος ἐνιοι φασιν ἐπι Ρωμης κτισιν συναγεσθαι ἐτη εἰκοσιτεσσαρα· ἐντευθεν ἐπι την Βασιλεων ἀναιρεσιν ὑπατοι ἐγενοντο ἐπι ἐτη διακοσια τεσσαρακοντα τρια· ἀπο δε της Βασιλεων ἀναιρεσεως ἐπι την Αλεξανδρου τελευτην, ἐτη ἑκατον ὀγδοηκοντα ἑξ. ἐντευθεν ἐπι την Αὐγουστου νικην, ὁτε Αντωνιος ἀπεσφαξεν ἑαυτον ἐν Αλεξανδρειᾳ, ἐτη διακοσια ἐννενηκοντα τεσσαρα, ὁτε ὑπατευεν Αὐγουστος το τεταρτον. ἀφ᾽ οὑ χρονου ἐπι τον ἀγωνα, ὁν ἐθηκε Δομιτιανος ἐν Ρωμῃ, ἐτη ἑκατον δεκατεσσαρα· ἀπο δε του πρωτου ἀγωνος ἐπι την Κομοδου τελευτην, ἐτη ἑκατον ἐνδεκα. Εἰσι δε, οἱ ἀπο Κεκροπος μεν ἐπι Αλεξανδρον τον Μακεδονα, συναγουσιν ἐτη χιλια ὀκτακοσια εἰκοσιοκτω· ἀπο δε Δημοφωντος, χιλια διακοσια πεντηκοντα· και ἀπο Τροιας ἁλωσεως ἐπι την Ηρακλειδων καθοδον, ἐτη ἑκατον εἰκοσι, ἡ ἑκατον ὀγδοηκοντα. ἀπο τουτου ἐπι Εὐαινετον ἀρχοντα, ἐφ᾽ οὑ φασιν Αλεξανδρον εἰς την Ασιαν διαβηναι, ὡς μεν Φανιας, ἐτη ἑπτακοσια δεκαπεντε· ὡς δε Εφορος, ἑπτακοσια τριακονταπεντε· ὡς δε Τιμαιος και Κλειταρχος,

Æneæ descensum, & conditum Lavinium, anni decem: & ad Ascanii imperium, anni octo: & ad Heraclidarum descensum, anni sexaginta unus: & ad Iphiti Olympiadem, anni trecenti triginta octo.

Eratosthenes autem tempora sic describit: " A „ capta quidem Troja ad Heraclidarum descensum, „ anni octoginta. Hinc autem ad conditam Ioniam, „ anni sexaginta. Quæ autem deinceps consequun- „ tur, ad Lycurgi quidem tutelam, anni centum quin- „ quaginta novem. Ad annum autem primum primæ „ Olympiadis, anni centum octo. A qua Olympia- „ de ad transitum Xerxis, anni ducenti nonaginta sep- „ tem: a quo ad principium belli Peloponnesiaci, an- „ ni quadraginta octo: & ad ejus finem usque ad cla- „ dem, quam a Lacedæmoniis accepere Athenienses, „ anni viginti septem: & ad pugnam Leuctricam, „ anni xxxiv. Post quam ad Philippi mortem, anni „ xxxv. Post hæc autem ad Alexandri obitum, anni „ duodecim." Rursus a prima Olympiade nonnulli dicunt ad Romam conditam colligi annos xxiv. Hinc ad tempus, quo sublati sunt Reges, & consules creati anni circiter ducenti quadraginta tres. A Regifugio autem ad mortem Alexandri, anni centum octoginta sex. Hinc ad victoriam Augusti, quando Antonius sibi ipsi mortem conscivit Alexandriæ, anni ducenti nonaginta quatuor, cum tunc esset Augustus quater Consul. A quo tempore ad certamen, quod Romæ exhibuit Domitianus, anni centum quatuordecim. A primo autem certamine, usque ad mortem Commodi, anni centum undecim. Sunt autem, qui, a Cecrope quidem usque ad Alexandrum Macedonem, colligunt annos mille octingentos viginti octo: a Demophonte autem, mille ducentos quinquaginta: & a Troja capta ad descensum Heraclidarum, annos centum viginti, vel centum octoginta. Ab eo usque ad Evænetum Athenis summum gerentem magistra-

ταρχος, ὀκτακοσια εἰκοσι· ὡς δε Ερατοσθενης, ἑπτακοσια ἑβδομηκοντατεσσαρα· ὡς δε Δουρις, ἀπο Τροιας ἀλωσεως ἐπι την Αλεξανδρυ εἰς Ασιαν διαβασιν, ἐτη χιλια. ἐντευθεν ἐπι Ευαινετον τον Αθηνησιν ἀρχοντα, ἐφ' ὑ θνησκει Αλεξανδρος, ἐτη ια. ἐντευθεν ἐπι την ἡγεμονιαν Γερμανικυ Κλαυδιυ Καισαρος, ἐτη τριακοσια ἑξηκοντα πεντε· ἀφ' ὑ χρονυ δηλα γινεται και τα ἐπι την Κομοδυ τελευτην ἐτη, ὁσα γε συναγεται.

Μετα δε τα Ελληνικα, και ἀπο των κατα τυς βαρβαρυς χρονων ἀποδοτεον και τα μεγιςα διαςηματα. ἀπο μεν Αδαμ, ἑως τυ κατακλυσμου, συναγεται ἐτη δισχιλια ἑκατον τεσσαρακο ταοκτω, ἡμεραι τεσσαρες· ἀπο δε Σημ, ἑως Αβρααμ, ἐτη χιλια διακοσια ν. ἀπο δε Ισαακ ἑως της κληροδοσιας, ἐτη ἑξακοσια δεκαεξ. ἐπειτα ἀπο Κριτων ἑως Σαμυηλ, ἐτη τετρακοσια ἑξηκοντα τρια, μηνες ἑπτα και μετα τυς Κριτας, Βασιλειων ἐτη πεντακοσια ἑβδομηκοντα δυο, μηνες ἑξ, ἡμεραι δεκα. μεθ' οὑς χρονους, Περσικης βασιλειας ἐτη διακοσια τριακονταπεντε· ἐπειτα της Μακεδονικης, ἑως Αντωνιου ἀναιρεσεως, ἐτη τριακοσια δωδεκα, ἡμεραι δεκαοκτω. μεθ' ὁν χρονον ἡ Ρωμαιων βασιλεια, ἑως της Κομοδου τελευτης, ἐτη διακοσια εἰκοσιδυο. παλιν τε αὐ ἀπο της ἑβδομηκονταετους αἰχμαλωσιας, και της τυ λαυ εἰς πατρωαν γην ἀποκαταςασεως, εἰς την αἰχμαλωσιαν την ἐπι Ουεσπεσιανυ, ἐτη συναγεται τετρακοσια δεκα· τελευταια δε ἀπο Ουεσπεσιανυ ἑως της Κομοδυ τελευτης, εὑρισκεται ἐτη ἑκατον εἰκοσι ἑν, μηνες ἑξ, ἡμεραι εἰκοσιτεσσαρες. Δημητριος δε φησιν ἐν τω Περι των ἐν τη Ιυδαια βασιλεων, την Ιυδα φυλην, και Βενιαμειν, και Λευϊ μη αἰχμαλωτισθηναι ὑπο τυ Σεναχηρειμ· ἀλλ' εἰναι ἀπο της αἰχμαλωσιας ταυτης εἰς την ἐσχατην, ἡν ἐποιησατο Ναβυχοδονοσορ ἐξ Ιεροσολυμων, ἐτη ἑκατον εἰκοσιοκτω,

σιοκτω,

tum, cujus tempore dicunt Alexandrum trajecisse in Asiam, ut Phanias quidem, anni septingenti quindecim: ut Ephorus autem, septingenti triginta quinque: ut autem Timæus & Clitarchus, octingenti viginti: ut autem Eratosthenes, septingenti septuaginta tres: ut autem Duris, a Troja capta ad Alexandri in Asiam adventum, anni mille. Hinc ad Evænetum, qui Athenis summum gerebat magistratum, quo tempore obiit Alexander, anni undecim. Hinc ad imperium Germanici Claudii Cæsaris, anni trecenti sexaginta quinque. A quo tempore manifesti sunt anni, qui colliguntur usque ad mortem Commodi.

Post Græca autem sunt etiam ex barbarorum supputatione, maxima temporum tradenda spatia. Ab Adam quidem usque ad diluvium colliguntur anni bis mille centum quadraginta octo, dies quatuor. A Sem autem usque ad Abraam, anni mille ducenti quinquaginta. Ab Isaac autem usque ad terræ divisionem, anni sexcenti sedecim. Deinde a judicibus usque ad Samuelem, anni quadringenti sexaginta tres, menses septem. Et post Judices, anni Regnorum quingenti septuaginta duo, menses sex, dies decem. Post quæ tempora, Persici regni anni ducenti triginta quinque. Deinde Macedonici usque ad mortem Antonii, anni trecenti duodecim, dies decem & octo. Post quod tempus, regnum Romanorum usque ad mortem Commodi, anni ducenti viginti duo. Et rursus a captivitate septuagenaria, & populi in patriam terram restitutione, ad captivitatem, quæ fuit tempore Vespasiani, colliguntur anni quadringenti decem. Postremo autem a Vespasiano usque ad mortem Commodi inveniuntur anni CXXI. menses sex, dies XXIV. Demetrius autem dicit in libro De regibus Judææ, tribum Juda, & Benjamin, & Levi, non fuisse abductam in captivitatem a Senacherib, sed esse ab hac captivitate usque ad ultimam, quam Nabuchodono-

σιοκτω, μηνας ἑξ· ἀφ' ου δε αἱ φυλαι αἱ δεκα ἐκ Σαμαρειας αἰχμαλωτοι γεγονασιν, ἑως Πτολεμαιου τεταρτου, ἐτη πεντακοσια ἑβδομηκοντατρια, μηνας ἐννεα· ἀφ' ου δε ἐξ Ἱεροσολυμων, ἐτη τριακοσια τριακονταοκτω, μηνας τρεις. Φιλων δε και αὐτος ἀνεγραψε τους βασιλεις τους Ἰουδαιων, διαφωνως τῳ Δημητριῳ. ἐτι δε και Εὐπολεμος ἐν τῃ ὁμοιᾳ πραγματειᾳ τα παντα ἐτη φησιν ἀπο Ἀδαμ ἀχρι του πεμπτου ἐτους Δημητριου Πτολεμαιου, το δωδεκατον βασιλευοντος Αἰγυπτου, συναγεσθαι ἐτη ,ερμθ. ἀφ' ου δε χρονου ἐξηγαγε Μωσης τους Ιουδαιους ἐξ Αἰγυπτου, ἐπι την προειρημενην προθεσμιαν, συναγεσθαι ἐτη δισχιλια πεντακοσια ὀγδοηκοντα. ἀπο δε του χρονου τουτου ἀχρι των ἐν Ῥωμῃ ὑπατων Γαϊου Δομιτιανου, Κασιανου συναθροιζεται ἐτη ἑκατον εἰκοσι. Ἐφορος δε, και ἀλλοι πολλοι των ἱστορικων, και ἐθνη, και γλωσσας πεντε και ἑβδομηκοντα λεγουσιν εἰναι· ἐπακουσαντες της φωνης Μωσεως λεγουσης· Ησαν δε πασαι αἱ ψυχαι ἐξ Ιακωβ πεντε και ἑβδομηκοντα, αἱ εἰς Αἰγυπτον κατελθουσαι.

Φαινονται δε εἰναι και κατα τον ἀληθη λογον αἱ γενικαι διαλεκτοι δυο και ἑβδομηκοντα; ὡς αἱ ἡμετεραι παραδιδοασι γραφαι· αἱ δε ἀλλαι αἱ πολλαι, ἐπικοινωνουσαι διαλεκτων δυο ἢ τριων ἢ και πλειονων γινονται. διαλεκτος δε ἐστι λεξις, ἰδιον χαρακτηρα τοπου ἐμφαινουσα· ἢ λεξις ἰδιον ἢ κοινον ἐθνους ἐπιφαινουσα χαρακτηρα. φασι δε οἱ Ἑλληνες διαλεκτους εἰναι τας παρα σφισι, πεντε, Ατθιδα, Ιαδα, Δωριδα, Αἰολιδα, και πεμπτην την κοινην· ἀπεριληπτους δε ουσας τας βαρβαρων φωνας, μηδε διαλεκτους, ἀλλα γλωσσας λεγεσθαι. ὁ Πλατων δε και τοις θεοις διαλεκτον ἀπονεμει τινα· μαλιστα μεν ἀπο των ὀνειρατων τεκμαιρομενος και των χρησμων· ἀλλως δε, και ἀπο των δαιμονωντων, οἱ την αὐτων ου φθεγγονται φωνην ουδε διαλεκτον, ἀλλα την των ὑπεισιοντων δαιμονων. οἰεται δε και ἀλογων ζωων διαλεκτους εἰναι, ὡν τα ὁμογενη ἐπακουειν. ἐλεφαντος γ' ουν ἐμπεσοντος εἰς βορβορον

και

for fecit ex Hierosolymis, annos cxxviii. menses sex: ex quo autem decem tribus abductæ fuerunt captivæ ex Samaria, usque ad Ptolemæum quartum, annos DLXXIII. novem menses: a quo autem ex Hierosolymis, annos cccxxxviii. menses tres. Philo autem descripsit ipse quoque reges Judæorum aliter quam Demetrius. Præterea autem Eupolemus quoque in simili opere dicit omnes annos ab Adam usque ad quintum annum Demetrii Ptolemæi, qui duodecimus in Ægypto regnavit, colligi annos quinquies M. CXLIX. a quo autem tempore Moses Judæos eduxit ex Ægypto usque ad prædictum tempus, colligi annos bis mille quingentos octoginta. Ab hoc autem tempore usque ad Consules Romæ Cajum Domitianum & Casianum, colliguntur anni cxx. Ephorus autem & alii multi Historici, & gentes, & linguas dicunt esse septuaginta quinque, cum audiissent vocem Mosis dicentis: *Erant autem omnes animæ ex Jacob septuaginta quinque, quæ descenderunt in Ægyptum.*

Videntur autem secundum veram rationem, dialecti, ut vocant, genitales esse septuaginta duæ, ut nostræ tradunt Scripturæ. Fiunt autem reliquæ vulgares per communionem duarum, vel trium, vel etiam plurium dialectorum. Est autem dialectus, dictio, quæ loci proprium ostendit characterem: vel dictio, quæ proprium vel communem gentis characterem ostendit. Dicunt autem Græci esse quinque apud se dialectos, Atticam, Ionicam, Doricam, Æolicam, & quintam communem: innumerabiles autem esse voces Barbarorum, nec dici dialectos, sed linguas. Plato autem diis quoque quandam dialectum attribuit, maxime quidem id conjiciens ex somniis & oraculis: alias autem etiam ex dæmoniacis, qui nec sua voce, nec dialecto loquuntur, sed dæmonum, qui ipsos ingrediuntur. Existimat autem rationis quoque expertium esse animantium dialectos, quas

exau-

και βοησαντος, παρων τις άλλος και το συμβαν θεωρησας, ύποστρεψας μετ' ου πολυ, άγει μεθ' έαυτου άγελην έλεφαντων, και σωζει τον έμπεπτωκοτα. φασι δε και έν τη Λιβυη σκορπιον, έαν μη έφικνηται παιειν τον άνθρωπον, άπιοντα μετα πλειονων άναστρεφειν· έξαρτωμενον δε θατερον θατερου, άλυσεως δικην, ούτως δη φθανειν έπιχειρουντα τη έπιβουλη· ου δη που νευματι άφανει των άλογων ζωων κεχρημενων, ου δε μην τω σχηματι μηνυοντων σφισιν, άλλ' οίμαι τη οίκεια διαλεκτω. φασι δε και άλλοι τινες, ώς εί τις ίχθυς άνασπωμενος, της μηρινθου άπορραγεις της άποδρασει, ουκ έτ' άν έν τω αύτω τοπω του αύτου είδους ίχθυς αύτης έκεινης εύρεθησεται της ήμερας. αί δε πρωται και γενικαι διαλεκτοι, βαρβαροι μεν, φυσει δε τα όνοματα έχουσιν· έπει και τας εύχας όμολογουσιν οί άνθρωποι δυνατωτερας είναι τας βαρβαρω φωνη λεγομενας. και Πλατων δε έν Κρατυλω το πυρ έρμηνευσαι βουλομενος, βαρβαρικον φησιν είναι το όνομα. μαρτυρει γ' ούν τους Φρυγας ούτω καλουντας, μικρον τι παρακλινοντας.

Ούδεν δε, οίμαι, έπι τουτοις χειρον, και τους χρονους των Ρωμαϊκων βασιλεων παραθεσθαι, είς έπιδειξιν της του Σωτηρος γενεσεως. Αύγουστος, έτη τεσσαρακοντα τρια· Τιβεριος, έτη κβ· Γαϊος, έτη δ. Κλαυδιος, έτη ιδ· Νερων, έτη ιδ· Γαλβας, έτος έν· Ούεσπεσιανος, έτη ι. Τιτος, έτη γ· Δομιτιανος, έτη ιε· Νερβας, έτος α· Τραϊανος, έτη ιθ· Αδριανος, έτη κα. Αντωνινος, έτη κα· όμοιως παλιν Αντωνινος, και Κομοδος, έτη λβ. γινεται τα παντα άπο Αύγουστου έως Κομοδου, έτη σκβ· και τα άπο Αδαμ έως Κομοδου τελευτης, έτη ,εψπδ, μηνες δυο, ήμεραι δωδεκα. Τινες μεν τοι τους χρονους των Ρωμαϊκων βασιλεων ούτως άναγραφουσι· Γαϊος Ιουλιο Καισαρ, έτη γ, μηνας δ, ήμερας ς· μεθ' όν Αύγουστος έβασιλευσεν έτη μς, μηνας δ, ήμεραν μιαν· έπειτα

Τιβε-

exaudiunt, quæ sunt ejusdem generis. Cum itaque in cœnum ceciderit Elephas, & clamaverit, præsens aliquis alius id contemplatus, revertitur paulo post, & secum ducit gregem Elephantum, & eum servat, qui ceciderat. Ajunt autem scorpium quoque in Libya, si non ei succedit, ut hominem feriat, abeuntem reverti cum pluribus, alterum autem ab altero instar catenæ dependentem, ita moliri insidias: non obscuro nutu bestiis utentibus, sed nec figura sibi significantibus, sed propria, ut puto, dialecto. Dicunt autem aliqui quoque alii, quod si quis piscis, qui evellitur, rupto laqueo evaserit, non amplius invenietur eo die piscis ejus generis. Primæ autem & genitales dialecti barbaræ quidem sunt, nomina autem habent natura. Nam & homines fatentur preces esse potentiores, quæ dicuntur voce barbara. Porro autem Plato in Cratylo, cum πῦρ, quod *ignem* significat, vellet interpretari, dicit esse nomen barbaricum. Testatur itaque, Phrygas sic vocantes, paululum quid ab eo declinare.

Nihil autem, ut existimo, post hæc offecerit Romanorum quoque Imperatorum tempora adducere, ad ortum Servatoris ostendendum. Augustus annis quadraginta tribus. Tiberius annis XXII. Caius annis IV. Claudius annis XIV. Nero annis XIV. Galba anno uno. Vespasianus annis X. Titus annis III Domitianus annis XV. Nerva anno uno. Trajanus annis XIX. Adrianus annis XXI. Antoninus annis XXI. similiter rursus Antoninus & Commodus annis XXXII. Fiunt ergo ab Augusto usque ad Commodum anni omnes CCXXII. & anni ab Adam usque ad mortem Commodi MMMMMM. DCCLXXXIV. duo menses, duodecim dies. Quidam Romanorum Imperatorum tempora sic describunt: C. Julius Cæsar annis tribus, quatuor mensibus, quinque diebus. Post quem regnavit Augustus annis quadraginta sex, mensibus quatuor, die uno.

Dein-

Τιβεριος, ἐτη κϛ, μηνας ϛ. ἡμερας ιθ· ὁν διαδεχεται Γαϊος Καισαρ ἐτη τρια, μηνας ι, ἡμερας ὀκτω· τουτον Κλαυδιος, ἐτη ιγ, μηνας η, ἡμερας κη· Νερων, ἐτη ιγ, μηνας ὀκτω, ἡμερας κη· Γαλβας, μηνας ἑπτα, ἡμερας ϛ· Οθων, μηνας ε, ἡμεραν α· Οὐϊτελλιος, μηνας ἑπτα, ἡμεραν α· Οὐεσπεσιανος, ἐτη ια, μηνας ια. ἡμερας κβ· Τιτος ἐτη β, μηνας β· Δομιτιανος, ἐτη ιε, μηνας [illegible], ἡμερας ε· Νερβας, ἐτος α, μηνας δ, ἡμερας ι· Τραϊανος, ἐτη ιθ, μηνας ζ, ἡμερας ιϛ· Αδριανος, ἐτη κ, μηνας ι, ἡμερας κη· Αντωνινος, ἐτη κβ, μηνας τρεις, ἡμερας ζ· Μαρκος Αὐρηλιος Αντωνινος, ἐτη ιθ, ἡμερας ια· Κομοδος, ἐτη ιβ, μηνας θ, ἡμερας ιδ. ἀπο Ιουλιου τοινυν Καισαρος ἑως Κομοδου τελευτης, γινονται ἐτη σλϛ, μηνες ϛ. Συναγεται δε παντα τα ἀπο Ρωμυλου του κτισαντος Ρωμην, ἑως Κομοδου τελευτης, ἐτη πι ν γ, μηνες ϛ. ἐγεννηθη δε ὁ Κυριος ἡμων τῳ ὀγδοῳ και εἰκοςῳ ἐτει, ὁτε πρωτον ἐκελευσαν ἀπογραφας γενεσθαι, ἐπι Αὐγουστου. ὁτι δε τουτ' ἀληθες ἐστιν, ἐν τῳ Εὐαγγελιῳ τῳ κατα Λουκαν γεγραπται οὑτως· Ετει δε πεντεκαιδεκατῳ ἐπι Τιβεριου Καισαρος, ἐγενετο ῥημα Κυριου ἐπι Ιωαννην, τον Ζαχαριου υἱον. και παλιν ἐν τω αὐτῳ· Ην δε Ιησους ἐρχομενος ἐπι το βαπτισμα, ὡς ἐτων λ. και ὁτι ἐνιαυτον μονον ἐδει αὐτον κηρυξαι, και τουτο γεγραπται οὑτως· Ενιαυτον δεκτον Κυριου κηρυξαι ἀπεςειλεν με. τουτο και ὁ προφητης εἰπεν, και το Εὐαγγελιον. πεντεκαιδεκατῳ οὐν ἐτει Τιβεριου, και πεντεκαιδεκατῳ Αὐγουστου· οὑτω πληρουνται τα τριακοντα ἐτη, ἑως οὑ ἐπαθεν. ἀφ' οὑ δε ἐπαθεν, ἑως της καταςροφης Ιερουσαλημ, γινονται ἐτη μβ, μηνες γ. και ἀπο της καταςροφης Ιερουσαλημ, ἑως Κομοδου τελευτης, ἐτη ρ κ η, μηνες ι, ἡμεραι γ. Γινονται οὐν ἀφ' οὑ ὁ Κυριος

ἐγεν-

Deinde Tiberius annis viginti sex, mensibus VII. diebus XIX. Cui succedit C. Cæsar annis tribus, decem mensibus, diebus VIII. Ei Claudius XIII. annis, VIII. mensibus, XXVIII. diebus. Nero annis XIII. VIII. mensibus, XXVIII. diebus. Galba mensibus septem, VI. diebus. Otho V. mensibus, die uno. Vitellius VII. mensibus, die uno. Vespasianus annis XI. mensibus XI. diebus XXII. Titus II. annis, mensibus duobus. Domitianus annis XV. mensibus VIII. diebus quinque. Nerva anno uno, mensibus IV. diebus X. Trajanus XIX. annis, VII. mensibus, XV. diebus. Adrianus annis XX. mensibus decem, diebus XXVIII. Antoninus annis XXII. mensibus. III. diebus VII. Marcus Aurelius Antoninus annis XIX. diebus undecim. Commodus annis XII. mensibus novem, diebus XIV. A Julio ergo Cæsare usque ad mortem Commodi, sunt anni CCXXXVI. menses sex. Colliguntur autem omnes anni a Romulo, qui Romam condidit usque ad mortem Commodi, anni DCCCCLIII. menses sex. Natus est autem Dominus noster XXVIII. anno, cum *primum* jusserunt *censum* descriptionemve fieri, tempore Augusti. Quod autem hoc verum sit, sic scriptum est in Evangelio secundum Lucam: *Anno autem quintodecimo Tiberii Cæsaris, factum est verbum Domini super Joannem, Zachariæ filium.* Et rursus in eodem: *Erat Jesus veniens ad baptisma, quasi triginta annorum.* Et quod anno solo oporteret eum prædicare, hoc quoque sic scriptum est: *Annum acceptabilem Domini prædicatum misit me.* Hoc & Propheta dixit, & Evangelium. Quintodecimo ergo anno Tiberii, & quintodecimo Augusti, sic implentur triginta anni usque ad tempus, quo passus est. Ex quo autem passus est, usque ad eversionem Hierusalem, fiunt anni XLII. menses tres, Et ab eversione Hierusalem, usque ad mortem Commodi, anni CXXVIII. menses decem, dies tres. Fiunt autem ex quo natus est Dominus usque ad mortem

Com-

ἐγεννηθη, ἑως Κομοδȣ τελευτης, τα παντα ἐτη ἑκατον ἐννενηκοντατεσσαρα, μην εἱς, ἡμεραι ιγ.

Εἰσι δε οἱ περιεργοτερον τη γενεσει τȣ Σωτηρος ἡμων ȣ μονον το ἐτος, ἀλλα και την ἡμεραν προστιθεντες· ἡν φασιν ἐτȣς κη Αὐγȣςȣ, ἐν πεμπτη Παχων και εἰκαδι. οἱ δε ἀπο Βασιλειδȣς και τȣ βαπτισματος αὐτȣ την ἡμεραν ἑορταζουσι, προδιανυκτερευοντες ἀναγνωσεσι. φασι δε εἰναι το πεντεκαιδεκατον ἐτος Τιβεριȣ Καισαρος, την πεντεκαιδεκατην τȣ Τυβι μηνος· τινες δε αὐτην ἑνδεκατην τȣ αὐτȣ μηνος. το τε παθος αὐτȣ ἀκριβολογουμενοι φερȣσιν, οἱ μεν τινες, τῳ ἑκκαιδεκατῳ ἐτει Τιβεριου Καισαρος, Φαμενωθ κε· οἱ δε, Φαρμουθι κε· ἀλλοι δε, Φαρμουθι ιθ, πεπονθεναι τον Σωτηρα λεγουσιν. και μην τινες αὐτων φασι Φαρμȣθι γεγεννηθαι κδ, ἡ κε. Ετι δε κἀκεινα τη χρονογραφια προσαποδοτεον· τας ἡμερας λεγω, ἁς αἰνιττεται Δανιηλ ἀπο της ἐρημωσεως Ιερουσαλημ· τα Οὐεσπεσιανȣ ἐτη ζ, μηνας ια. τα γαρ δυο ἐτη, προσλαμβανεται τοις Οθωνος, και Γαλβα, και Οὐιτελλιου μησι ιζ, ἡμεραις η· και ȣτω γινεται ἐτη τρια, και μηνες ς· ὁ ἐςι το ἡμισυ της ἑβδομαδος, καθως εἰρηκε Δανιηλ ὁ προφητης, εἰρηκεν δε β τ ἡμερας γενεσθαι, ἀφ' ȣ ἐςη το βδελυγμα ὑπο Νερωνος εἰς την πολιν την ἁγιαν μεχρι της καταςροφης αὐτης. ȣτω γαρ το ῥητον το ὑποτεταγμενον δεικνυσιν· Εως ποτε ἡ ὁρασις ςησεται, ἡ θυσια ἡ ἀρθεισα ἡ ἁμαρτια ἐρημωσεως, ἡ δοθεισα, και ἡ δυναμις και το ἁγιον συμπατηθησεται; και εἰπεν αὐτῳ, ἑως ἑσπερας και πρωϊ ἡμεραι β τ· και ἀρθησεται το ἁγιον. αὑται ȣν αἱ β τ ἡμεραι, γινονται ἐτη ς, μηνες δ· ὡν το ἡμισυ κατεσχε Νερων βασιλευων· και ἐγενετο ἡμισυ ἑβδομαδος· το δε ἡμισυ, Οὐεσπεσιανος συν Οθωνι, και Γαλβα, και Οὐιτελλιῳ. και δια τȣτο λεγει Δανιηλ· Μακαριος ὁ φθασας εἰς ἡμερας α τ λ ε. μεχρι γαρ τȣτων των ἡμερων ὁ πολεμος ἠν, μετα δε ταυτα ἐπαυσατο.

Commodi, anni omnes cxciv. mensis unus, dies tredecim.

Sunt autem qui curiosius natali Domini non solum annum, sed etiam diem addunt, quem dicunt xxviii. anni Augusti, in xxv. Pachon. Basilidis autem sectatores, ejus quoque baptismi diem celebrant, totam præcedentem noctem in lectionibus transigentes. Dicunt autem eum esse quintumdecimum annum Tiberii, quintumdecimum mensis Tybi: aliqui autem eum esse undecimum ejusdem mensis. Et de ejus passione subtilius differentes, aliqui quidem sextodecimo anno Tiberii Cæsaris, xxv. Phamenoth, alii vero xxv. Pharmuthi, alii autem Pharmuthi xix. dicunt passum esse Dominum. Quinetiam dicunt ex iis aliqui, eum natum esse xxiv. vel xxv. Pharmuthi. Præterea autem illa quoque sunt referenda ad chronographiam, dies inquam, quos significat Daniel a desolatione Hierusalem: Vespasiani anni vii. menses xi. Duo enim anni adjunguntur Othonis & Galbæ & Vitellii xvii. mensibus, viii. diebus: & sic fiunt anni tres, & menses vi, quod est *dimidium hebdomadis*. quemadmodum dixit Daniel propheta. Dixit enim bis mille trecentos dies fuisse, ex quo stetit abominatio a Nerone in civitatem sanctam usque ad ejus eversionem. Sic enim ostendit dictum, quod subjicitur: *Quousque stabit visio, sacrificium sublatum, peccatum desolationis, quod datum est: & potestas & sanctum conculcabitur? Et dixit ei: Usque ad vesperam, dies bis mille trecenti, & tolletur sanctum.* Hi ergo bis mille trecenti dies fiunt anni sex, menses quatuor: quorum dimidium tenuit Nero imperium obtinens, & fuit dimidium hebdomadis: dimidium autem Vespasianus cum Othone, Galba, & Vitellio. Et ideo dicit Daniel: *Beatus, qui pervenerit ad dies mille trecentos triginta quinque.* Ad eos enim usque dies fuit bellum, post hæc autem cessavit. Ostenditur autem hic quoque nume-

σατο. Δεικνυται δε και ουτος ὁ ἀριθμος ἐκ του ὑποτεταγμενε κεφαλαιε, ἐχοντος ὡδε· Και απο καιρε παραλλαξεως τε ἐνδελεχισμε, και δοθηναι βδελυγμα ἐρημωσεως, ἡμερα; χιλιας διακοσιας ἐννενηκοντα· μακαριος ὁ ὑπομενων, και φθασας εἰς ἡμερας ‚α τ λ ε.

Φλαυϊος δε Ιωσηπος, ὁ Ιεδαιος, ὁ τας Ιουδαϊκας συνταξας ἱϛοριας, καταγαγων τους χρονες, φησιν ἀπο Μωσεως ἑως Δαβιδ, ἐτη γιγνεσθαι φ π ε· ἀπο δε Δαβιδ ἑως Οὐεσπεσιανου δευτερε ἐτους ‚α ρ ο θ· εἰτα ἀπο τουτε μεχρι Αντωνινε δεκατε ἐτους, ἐτη ο ζ· ὡς εἶναι ἀπο Μωσεως ἐπι το δεκατον ἐτος Αντωνινε παντα ἐτη, ‚α ω λ γ. ἀλλοι δε μεχρι της Κομοδε τελευτης ἀριθμησαντες ἀπο Ιναχου και Μωσεως, ἐτη ἐφησαν γινεσθαι ‚β ω μ β· οἱ δε, ‚β λ κ α. Εν δε τῳ κατα Ματθαιον Εὐαγγελιῳ ἡ ἀπο Αβρααμ γενεαλογια, μεχρι Μαριας της μητρος τε Κυριε περαιεται· Γινονται γαρ, φησιν ἀπο Αβρααμ ἑως Δαβιδ, γενεαι ιδ· και ἀπο Δαβιδ ἑως της μετοικεσιας Βαβυλωνος, γενεαι ιδ· και ἀπο της μετοικεσιας Βαβυλωνος ἑως του Χριϛου, ὁμοιως ἀλλαι γενεαι ιδ· τρια διαϛηματα μυϛικα, ἐξ ἑβδομασι τελειεμενα.

κβ. Και τα μεν περι των χρονων διαφορως πολλοις ἱϛορηθεντα, και προς ἡμων ἐκτεθεντα, ὡδε ἐχετω· ἑρμηνευθηναι δε τας Γραφας, τας τε τε Νομε, και τας προφητικας, ἐκ της των Εβραιων διαλεκτε εἰς την Ελλαδα γλωτταν φασιν ἐπι βασιλεως Πτολεμαιε τε Λαγε· ἡ, ὡς τινες, ἐπι τε Φιλαδελφε ἐπικληθεντος, την μεγιϛην φιλοτιμιαν εἰς τετο προσενεγκαμενε Δημητριε τε Φαληρεως, και τα περι την ἑρμηνειαν ἀκριβως πραγματευσαμενε· ἐτι γαρ Μακεδονων την Ασιαν κατεχοντων, φιλοτιμουμενος ὁ βασιλευς την ἐν Αλεξανδρειᾳ προς αὐτου γενομενην βιβλιοθηκην πασαις κατακοσμησαι γραφαις, ἠξιωσε και τες Ιεροσολυμιτας τας παρ᾽ αὐτοις προφητειας εἰς την Ελλαδα διαλεκτον ἑρμηνευσαι. οἱ δε, ἀτε ἐτι ὑπακουοντες Μακεδοσι, των παρα σφισιν εὐδοκιμωτατων,

rus ex ſubjecto capite, quod ſic habet: *Et a tempore immutationis perennitatis, & quo data fuerit abominatio deſolationis, dies mille ducenti nonaginta. Beatus, qui ſuſtinuerit, & pervenerit ad dies mille trecentos triginta quinque.*

Flavius autem Joſephus Judæus, qui Judaicas compoſuit hiſtorias, colligens tempora, ait a Moſe uſque ad David eſſe annos DLXXXV. a David uſque ad ſecundum annum Veſpaſiani, MCLXXIX. deinde ab eo uſque ad decimum annum Antonini, annos LXXVII. ita ut a Moſe uſque ad decimum annum Antonini ſint omnes anni MDCCCCXXXIII. Alii autem numerantes ab Inacho & Moſe uſque ad mortem Commodi, dixerunt eſſe annos MMDCCCCXLII. Alii vero, MMDCCCXXI. In Evangelio autem ſecundum Matthæum, quæ ab Abraham deducitur genealogia, uſque ad Mariam matrem Domini terminatur: *Sunt enim*, inquit, *ab Abraham uſque ad David* XIV. *generationes, & ad David uſque ad transmigrationem Babylonis generationes* XIV. *& a transmigratione Babylonis uſque ad Chriſtum ſimiliter aliæ generationes* XIV. tria, myſtica intervalla, quæ ſex complentur hebdomadibus.

XXII. Et quæ de temporibus quidem varie a multis ſcripta, & a nobis expoſita fuerunt, ſic habeant. Verſas autem fuiſſe Scripturas & Legis & Prophetarum ex Hebræo ſermone in linguam Græcam ajunt tempore Ptolemæi, Lagi filii: aut, ut dicunt nonnulli, tempore ejus, qui fuit cognominatus Philadelphus, cum maximam ad eam rem contuliſſet diligentiam Demetrius Phalereus, & quæ ad interpretationem neceſſaria erant, ſummo ſtudio procuraſſet. Nam cum adhuc Aſiam obtinerent Macedones, res magno ſtudio contendens eam, quæ Alexandriæ in ejus poteſtate erat, bibliothecam omnibus ſcripturis exornare, voluit ut Hieroſolymitani quoque eas, quæ apud ſe erant, prophetias in ſermonem Græcum

 inter-

τατων, περι τας Γραφας ἐμπειρȣς, και της Ἑλληνικης διαλεκτου εἰδημονας, ἑβδομηκοντα πρεσβυτερους ἐκλεξαμενοι, ἀπεςειλαν αὐτῳ μετα και των θειων βιβλων. ἑκαςȣ δε ἐν μερει κατ' ἰδιαν ἑκαςην ἑρμηνευσαντος προφητειαν, συνεπνευσαν αἱ πασαι ἑρμηνειαι συναντιβληθεισαι, και τας διανοιας, και τας λεξεις· Θεου γαρ ἡν βȣλημα μεμελετημενον εἰς Ἑλληνικας ἀκοας.

Οὐ δη ξενον ἐπιπνοια Θεου, τȣ την προφητειαν δεδωκοτος, και την ἑρμηνειαν, οἱονει Ἑλληνικην προφητειαν, ἐνεργεισθαι· ἐπει κἀν τῃ ἐπι Ναβουχοδονοσορ αἰχμαλωσια διαφθαρεισων των Γραφων, κατα τȣς Ἀρταξερξου, τȣ Περσων βασιλεως, χρονȣς, ἐπιπνους Εσδρας ὁ Λευϊτης, ὁ ἱερευς, γενομενος, πασας τας παλαιας αὐθις ἀνανεȣμενος προεφητευσε Γραφας. Ἀριςοβȣλος δε ἐν τῳ πρωτῳ τῳ προς τον Φιλομητορα, κατα λεξιν γραφει· "Κατηκολȣθηκε δε και ὁ Πλατων [illegible] καθ' ἡμας νομοθεσια· „ και φανερος ἐςι περιεργασαμε[illegible]ακαςα των ἐν αὐτῃ λε„ γομενων. διειρμηνευται δε προ Δημητριȣ, ὑφ' ἑτερȣ, „ προ της Ἀλεξανδρȣ και Περσων ἐπικρατησεως, τα τε „ κατα την ἐξ Αἰγυπτȣ ἐξαγωγην των Ἑβραιων των ἡμε„ τερων πολιτων, και ἡ των γεγονοτων ἁπαντων αὐτοις „ ἐπιφανεια, και κρατησις της χωρας, και της ὁλης νομο„ θεσιας ἐπεξηγησις· ὡςε εὐδηλον εἰναι, τον προειρημε„ νον φιλοσοφον εἰληφεναι πολλα· γεγονε γαρ πολυμα„ θης· καθως και Πυθαγορας πολλα των παρ' ἡμιν „ μετενεγκας εἰς την ἑαυτȣ δογματοποιϊαν." Νȣμηνιος δε, ὁ Πυθαγορειος, φιλοσοφος, ἀντικρυς γραφει, Τι γαρ ἐςι Πλατων, ἠ Μωσης ἀττικιζων; ὁυτος ὁ Μωσης, θεολογος και προφητης· ὡς δε τινες, νομων ἱερων ἑρμηνευς ἠν. το γενος αὐτȣ και τας πραξεις, και τον

βιον,

interpretarentur. Illi autem, ut qui adhuc obedirent Macedonibus, ex iis, qui apud se erant probatissimi, & maximæ existimationis, Scripturarum peritos, & Græcæ linguæ scientes, septuaginta seniores delectos ad eum miserunt cum libris divinis. Cum autem unusquisque sigillatim ex suo singulas interpretatus esset prophetias, conspirarunt omnes simul collatæ interpretationes & sensibus, & dictionibus. Dei enim erat voluntas, quæ id ad Græcorum aures consulto comparaverat.

Neque vero ab inspiratione Dei erat alienum, qui prophetiam dederat, ut interpretationem quoque tanquam Græcam efficeret prophetiam. Nam etiam in captivitate regis Nabuchodonosor, cum interiissent Scripturæ, tempore Artaxerxis, Persarum regis, inspiratus Esdras Levites sacerdos, prophetavit, omnes veteres rursus Scripturas renovans. Aristobulus autem in primo libro ad Philometorem scribit his verbis: "Secutus est autem nostras quoque leges „ Plato, & satis aperte ostendit se eorum, quæ in eis „ dicuntur, fuisse admodum studiosum. Ante Deme„ trium autem, priusquam rerum potirentur Alexan„ der & Persæ, ab alio versa fuerant, quæ ab He„ bræis nostris gesta fuerant in exitu ex Ægypto, & „ quæcunque eis insignia & facta erant & apparuerant, „ & regionis per vim quæsita possessio, & omnium, „ quæ latæ sunt, legum descriptio; adeo ut clarum „ sit antedictum Philosophum multa ex eis sumpsisse: „ fuit enim multa doctrina præditus: sicut etiam Py„ thagoras multa ex nostris transtulit in suorum dog„ matum traditionem." Numenius autem philosophus Pythagoreus aperte scribit: *Quid enim est Plato, nisi Moses Attice loquens?* Hic Moses erat Theologus, & Propheta, ut autem nonnulli, sacrarum legum interpres. Genus ejus & res gestas, & vitam, ipsæ

[illegible] αὐταὶ αἱ Γραφαί. λεκτέον [illegible] μάλιστα· [illegible] τὸ γένος Χαλδαῖος ὤν, ἐν Αἰ- [illegible] προγόνων αὐτοῦ, διὰ πολυχρόνιον [illegible] εἰς Αἴγυπτον μετανασάντων. ἑβ- [illegible], καὶ τραφεὶς βασιλικῶς, περιστά- [illegible]. εἰς πολυανθρωπίαν ἐπιδεδωκό- [illegible] τῶν Ἑβραίων, δείσας ὁ βασιλεὺς τῆς [illegible] πλήθους ἐπιβουλήν, τῶν γεννωμένων ἐκ [illegible] κελεύει τὰ μὲν θήλεα τρέφειν αὐτούς· ἀσθε- [illegible] γυνή· διαφθείρειν δὲ τὰ ἄρρενα, εὐ- [illegible] ὑποπτευόμενος. εὐπατρίδην δὲ τὸν παῖδα ὄν- [illegible] κρύπτοντες ἔτρεφον μῆνας οἱ γονεῖς, νι- [illegible] φυσικῆς εὐνοίας τὴν τυραννικὴν ὠμότητα· δει- [illegible] ὕστερον μὴ συναπόλωνται τῷ παιδί, ἐκ βίβλου [illegible] σκεῦός τι ποιησάμενοι, τὸν παῖδα ἐνθέμε- [illegible] κατατιθέασι παρὰ τὰς ὄχθας τοῦ ποταμοῦ, ἑλώδους [illegible]· ἐπετήρει δὲ τὸ ἀποβησόμενον, ἄπωθεν ἑστῶσα, [illegible] παιδὸς ἡ ἀδελφή. ἐνταῦθα ἡ θυγάτηρ τοῦ βασιλέως, [illegible] χρόνῳ μὴ κυΐσκουσα, τέκνων δὲ ἐπιθυμοῦσα, ἐκεί- [illegible] ἀφικνεῖται τῆς ἡμέρας ἐπὶ τὸν ποταμόν, λουτροῖς καὶ [illegible]ραντηρίοις χρησομένη· ἐπακούσασα δὲ κλαυθμυριζο- [illegible] τοῦ παιδός, κελεύει προσενεχθῆναι αὐτῇ· καὶ κα- [illegible]κτείρασα, ἐζήτει τροφόν. ἐνταῦθα προσδραμοῦσα ἡ [a]δελφὴ τοῦ παιδός, ἔχειν ἔφασκεν Ἑβραίαν γυναῖκα μὴ πρὸ πολλοῦ τετοκυῖαν, παραστήσειν αὐτῇ τροφόν, εἰ βού- λοιτο· τῆς δὲ συνθεμένης, καὶ δεηθείσης, παρήνεγκε τὴν μητέρα τὴν τοῦ παιδὸς τροφὸν ἐσομένην, ὡς τινα ἄλλην οὖσαν, ἐπὶ ῥητῷ μισθῷ· εἶτα τίθεται τῷ παιδίῳ ὄνομα ἡ βασιλὶς Μωϋσῆν, ἐτύμως, διὰ τὸ ἐξ ὕδατος ἀνελέσθαι αὐτό· τὸ γὰρ ὕδωρ μωϋ ὀνομάζουσιν Αἰγύπτιοι· εἰς ὃ ἐκτέθειται τεθνηξόμενος. καὶ γάρ τοι Μωϋσῆν, τὸν ἀπο- πνεύσαντα τῷ ὕδατι προσαγορεύουσι. δῆλον οὖν ὡς ἐν τῷ ἔμπροσθεν χρόνῳ περιτμηθέντι τῷ παιδίῳ οἱ γονεῖς ἔθεν- το ὄνομά τι· ἐκαλεῖτο δὲ Ἰωακείμ. ἔσχεν δὲ καὶ τρίτον

ὄνομα

Scripturæ, quæ ſunt fide dignæ, prædicant: & tamen a nobis quoque dicendum eſt.

XXIII. Moſes, cum prima origine genere eſſet Chaldæus, natus eſt in Ægypto, cum majores ejus propter diuturnam famem ex Babylone migraſſent in Ægyptum. Septima generatione genitus, & regaliter educatus, tali fortunæ caſu uſus eſt: Cum Hebræi in Ægypto creviſſent in magnam multitudinem, veritus Rex regionis, ne multitudo ei pararet inſidias, eorum, qui ex Hebræis naſcebantur, jubet ipſos alere quidem fœminas (eſt enim res ad bellum imbecilla mulier) maſculos autem interimere, ſuſpectam habens validam juventutem. Cum autem ingenuus eſſet puer, tribus deinceps menſibus celantes eum parentes alebant, naturali amore vincente tyrannicam crudelitatem. Poſtea autem veriti, ne una cum puero perirent, cum ex papyro, quæ in iis locis naſcitur, vas conſtruxiſſent, ad paluſtris ſtagnantisque fluvii ripas puerum impoſitum exponunt. Obſervabat autem pueri ſoror, quid eſſet eventurum, procul ſtans. Hic Regis filia, quæ longo tempore non concipiebat, filium autem deſiderabat, illo die eo venit ad fluvium, ut ſe lavaret & aſpergeret. Cum flentem autem puerum audiiſſet, juſſit ad ſe adduci, ejusque miſerta, quærebat nutricem. Tunc accurrens ſoror pueri, dixit ſe habere Hebræam fœminam, quæ non multo ante peperiſſet, eamque adducturam, ſi velit: quæ cum aſſenſa eſſet, & rogaſſet, adduxit ipſius pueri matrem, tanquam aliquam aliam, mercede conſtituta nutricem ejus futuram. Deinde puero imponit nomen Regina, Moyſen, apta etymologia, eo quod eum ex *aqua* ſuſtuliſſet. *Aquam* enim *Moy* vocant Ægyptii, in qua moriturus fuerat expoſitus. Moyſen enim vocant eum, qui *ex aqua emerſus* reſpiraverit. Clarum eſt ergo, quod prius circumciſo puero,

ὄνομα ἐν οὐρανῷ μετα την ἀναληψιν, ὡς φασιν οἱ μυϛαι, Μελχι.

Εν δὲ ἡλικια γενομενος, ἀριθμητικην τε, και γεωμετριαν· ῥυθμικην τε, και ἁρμονικην· ἐτι τε ἰατρικην ἁμα, και μουσικην, παρα τοις διαπρεπουσιν Αἰγυπτιων ἐδιδασκετο· και προσετι την δια συμβολων φιλοσοφιαν, ἡν ἐν τοις ἱερογλυφικοις γραμμασιν ἐπιδεικνυνται· την δε ἀλλην ἐγκυκλιον παιδειαν, Ἑλληνες ἐδιδασκον ἐν Αἰγυπτῳ, ὡς ἀν βασιλικον παιδιον, ἡ φησι Φιλων ἐν τῳ Μωσεως βιῳ. προσεμανθανε δε τα Αἰγυπτιων γραμματα, και την των οὐρανιων ἐπιϛημην, παρα τε Χαλδαιων παρα τε Αἰγυπτιων· ὁθεν ἐν ταις Πραξεσι πασαν σοφιαν Αἰγυπτιων πεπαιδευσθαι φερεται. Εὐπολεμος δε ἐν τῳ περι των ἐν τῃ Ιουδαια βασιλεων, “ τον Μωϋση φησι πρω„ τον σοφον γενεσθαι, και γραμματα πρωτον τοις Ιουδαιοις „ παραδουναι· και παρα Ιουδαιων Φοινικας παραλαβειν. „ Ἑλληνας δε παρα Φοινικων.” Εἰς δε την αὐτων φιλοσοφιαν ἀϊξας, ἐπετεινε την φρονησιν, την συγγενικην και προγονικην ζηλωσας παιδειαν, ἀχρι και τον Αἰγυπτιον τον τῳ Εβραιῳ ἀδικως ἐπιθεμενον παταξας, ἀποκτειναι. Φασι δε οἱ μυϛαι λογῳ μονῳ ἀνελειν τον Αἰγυπτιον, ὡσπερ ἀμελει ὑϛερον Πετρος ἐν ταις Πραξεσι φερεται τους νοσφισαμενους της τιμης του χωριου, και ψευσαμενους, λογῳ ἀποκτεινας.

Αρταπανος γ᾽ οὐν ἐν τῳ περι Ιουδαιων συγγραμματι, ἱϛορει “ κατακλεισθεντα εἰς φυλακην Μωϋσεα ὑπο Χενε„ φρεους του Αἰγυπτιων βασιλεως, ἐπι τῳ παραιτεισθαι „ τον λαον ἐξ Αἰγυπτου ἀπολυθηναι, νυκτωρ ἀνοιχθεν„ τος του δεσμωτηριου κατα βουλησιν του Θεου, ἐξελθοντα, „ και εἰς τα βασιλεια παρελθοντα, ἐπιϛηναι κοιμωμενῳ „ τῳ βασιλει, και ἐξεγειραι αὐτον· τον δε, καταπλα„ γεντα τῳ γεγονοτι, κελευσαι τῳ Μουσει το του πεμ„ ψαντος

parentes aliquod nomen impoſuerunt: vocabatur autem Joacim. Habuit autem tertium quoque nomen in cœlo poſtquam aſſumptus eſt, ut dicunt Myſtæ, nempe Melchi.

Cum autem ætate eſſet grandior, Arithmeticam & Geometriam, Rhythmicam & Harmonicam, & præterea Medicinam ſimul & Muſicam doctus eſt ab iis, qui erant inſignes inter Ægyptios; & præterea eam, quæ traditur per ſymbola, philoſophiam, quam in literis oſtendunt Hieroglyphicis. Reliquum autem doctrinæ orbem, tanquam puerum regium, Græci eum docuere in Ægypto, ut dicit Philo in vita Moſis. Ad hæc literas Ægyptiorum, & cœleſtium ſcientiam a Chaldæis, & ab Ægyptiis didicit. Unde in Actis dicitur *edoctus fuiſſe in omni ſapientia Ægyptiorum.* Eupolemus autem in opere de Judææ regibus dicit; "Moſen primum fuiſſe ſapientem, & literas primum „tradidiſſe Judæis, & eas Phœnices a Judæis ac„cepiſſe, Græcos autem a Phœnicibus." Ad eorum autem philoſophiam deductus, ſapientiam ſuam auxit: veruntamen conſanguineorum ac majorum ſuorum diſciplinam & inſtituta adeo coluit, ut Ægyptium, qui Hebræum injuſte eſſet adortus, percuſſum interficeret. Tradunt autem, qui arcanos ſenſus ſequuntur, ſolo verbo occidiſſe Ægyptium: quemadmodum certe poſtea in Actis Petrus fertur eos, qui pretium agri ſibi uſurpaverant, & mentiti fuerant, verbo interemiſſe.

Porro Artapanus, in opere De Judæis, refert "Moſen in cuſtodiam traditum a Chenephre Ægyp„tiorum rege, quod peteret, ut populus ex Ægyp„to dimitteretur, noctu Dei voluntate aperto car„cere egreſſum fuiſſe, & ad regiam profectum, dor„mienti regi adſtitiſſe, eumque excitaſſe: Tum il„lum eo, quod factum fuerat, perculſum, juſſiſſe, „ut Moſes Dei, à quo erat miſſus, nomen diceret:

„ ψαντος ειπειν ονομα Θεου· και τον μεν, προσκυψαντα
„ προς το ους ειπειν · ακουοντα δε τον βασιλεα, αφω-
„ νον πεσειν· διακρατηθεντα δε υπο του Μωϋσεως, πα-
„ λιν αναβιωναι." Πους δε της ανατροφης του Μωϋ-
σεως συναστεται ημιν και ο Εζεκιηλος, ο των Ιουδαϊκων τραγωδιων ποιητης, εν τω επιγραφομενω δραματι Εξαγωγη, γραφων ωδε εκ προσωπου Μωϋσεως·

Ιδων γαρ ημων γεννων αλις ηυξημενην,
Δολον καθ' ημων πολυν εμηχανησατο
Βασιλευς Φαραω· τους μεν, εν πλινθευμασιν
Οικοδομιαις τε βαρεσιν αικιζων βροτους,
Πολεσι τε πυργους σφων εκτιζε δυσμορων.
Επειτα κηρυσσει μεν Εβραιων γενει
Ταρσενικα ριπτειν ποταμον ες βαθυρροον.
Ενταυθα μητηρ η τεκουσ' εκρυπτε με
Τρεις μηνας, ως εφασκεν· ου λαθουσα δε,
Υπεξεθηκε, κοσμον αμφιθεισα μοι,
Παρ' ακρα ποταμου, λασιον εις ελος βαθυ·
Μαριαμ δ' αδελφη μου κατωπτευεν πελας.
Καπειτα θυγατηρ βασιλεως αβραις ομου
Κατηλθε λουτροις χρωτα φαιδρυναι νεον.
Ιδουσα μ' ευθυς, και λαβουσ', ανειλετο.
Εγνω δ' Εβραιον οντα· και λεγει ταδε·
Μαριαμ δ' αδελφη, προσδραμουσα βασιλιδι,
Θελεις τροφον σοι παιδι τωδ' ευρω ταχυ
Εκ των Εβραιων; η δε, επενευσεν κορη.
Μολουσα δ' ειπε μητρι· και παρην ταχυ
Αυτη τε μητηρ, και ελαβεν μ' ες αγκαλας.
Ειπεν δε θυγατηρ βασιλεως· Τουτον γυναι
Τροφευε· καγω μισθον αποδωσω σεθεν.
Ονομα δε Μωσην ωνομαζε, του χαριν
Υγρας ανειλε ποταμιας απ' ηιονος.
Επει δε καιρος νηπιων παρηλθε μοι,
Ηγεν με μητηρ βασιλιδος προς δωματα,
Απαντα μυθευσασα και λεξασα μοι,
Γενος πατρωον, και Θεου δωρηματα.

Εως

„ & hunc quidem inolinatum dixisse ei in aurem: quo „ audito, regem statim quidem exanimem cecidisse; „ verum a Mose erectum, ad vitam rediisse." Quinetiam de Mosis educatione Ezechielus nobiscum consentiet, Judaicarum tragœdiarum scriptor, qui in fabula, quæ *Eductio* dicitur, ex persona Mosis sic scribit:

Nostrum videret cum genus crescere,
Est machinatus in nos plus satis doli
Rex Pharao, laterum acribus laboribus,
Ædificiorumque opprimens nos molibus,
Et extruendo turrium munimine.
Edicit inde totum ut Hebræum genus,
Quos procrearat, flumini immergat mares.
Ibi miserta, casta me abscondit parens,
Quæ tertio post mense prodita, arripuit
Me rursus, atque involvit ornatu novo,
Juxtaque ripam ponit in paludibus:
Quod Maria, nostra vidit eminus soror.
Dein nata regis, quæ carebat liberis,
Stipata famularum agmine, ad flumen venit
Lotura corpus, protinusque sustulit.
Utque esse Hebræum me vidit, sic incipit
Maria soror, celerem ad eam movens pedem,
Tibi ex Hebræis visne nutricem parem
Puero? puellæ nata regis annuit.
Profecta matri dixit, ipsaque advenit
Mox mater, & me suaviter complectitur.
Tum nata regis dixit: Hunc, o fœmina,
Tibi educandum est: posce mercedem, feres.
Nomenque Moses indidit, quod scilicet
Ripa repertum sustulit me fluminis.
Infantiæ at cum tempus elapsum mihi est,
Ad regiam me mater adduxit domum,
Cum cuncta nobis retulisset ordine,
Genusque patrium, donaque auctoris Dei.

Dum

Εως μεν ούν τον παιδος είχομεν χρονον,
Τροφαισι βασιλικαισι και παιδευμασιν
Απανθ' ύπισχνειθ', ώς άπο σπλαγχνων έων·
Επει δε πληρης κολπος ήμερων παρην,
Εξηλθον οίκων βασιλικων. —

έπειτα την διαμαχην τε τε Εβραιε και τε Αίγυπτιε διηγησαμενος, και την ταφην την έν τη ψαμμω τε Αίγυπτιε, έπι της έτερας μαχης φησιν έτως·

— τί τυπτεις άσθενεςερον σεθεν;
Ο δ' είπεν· Ημιν τις σ' άπεςειλε κριτην,
Η' πισατην ένταυθα; μη κτενεις δε με
Ωςπερ τον έχθες άνδρα; και δεισας έγω
Ελεξα· Πως έγενετο συμφανες τοδε;

Φευγει δη έντευθεν, και ποιμανει προβατα, προδιδασκομενος είς ήγεμονιαν· ποιμενικη γαρ προγυμνασια βασιλειας, τω μελλοντι της ήμερωτατης των άνθρωπων έπιςατειν άγελης, καθαπερ και τοις πολεμικοις τη φυσει ή θηρευτικη. άγει δε αύτον έντευθεν ό Θεος έπι την των Εβραιων ςρατηγιαν. έπειτα νεθετουνται μεν Αίγυπτιοι πολλακις οί πολλακις άσυνετοι· θεαται δε Εβραιοι έγινοντο ών έτεροι κακων ύπεμενον, άκινδυνως έκμανθανοντες την δυναμιν τε Θεου. έπει δε Αίγυπτιοι άκοη μη παραδεχομενοι τα της δυναμεως άποτελεσματα, δι' άφροσυνην οί νηπιοι άπιςουντες· τοτε, ώς είρηται, ρεχθεν δε τε οί νηπιοι έγνωσαν. ύςερον τε έξιοντες οί Εβραιοι, πολλην λειαν των Αίγυπτιων έκφορησαντες, άπηεσαν, έ δια φιλοχρηματιαν, ώς οί κατηγοροι φασιν· ούδε γαρ άλλοτριων αύτους άνεπειθεν έπιθυμειν ό Θεος· άλλα πρωτον μεν, ών παρα παντα τον χρονον ύπηρετησαν τοις Αίγυπτιοις, μισθον άναγκαιον κομιζομενοι· έπειτα δε και τροπον τινα ήμυναντο, άντιλυπουντες ώς φιλαργυρους, Αίγυπτιους, τη της λειας έκφορησει, καθαπερ έκεινοι τους Εβραιους τη καταδελωσει· είτ' ούν, ώς έν πολεμω φαιη τις τετο γεγονεναι, τα των έχθρων φερειν ήξιεν νομω των κεκρατηκοτων, ώς κρειττονες ήττονων. και τε πολεμε ή αίτια δικαια· ίκεται δια λιμον

Εβραιοι

Dum prima puero fluxit ergo ætas mihi,
Tum victus amplus, disciplina regia
Æque dabantur, atque si natus forem:
Plenus dierum verum ubi affuit finis,
Egressus ædes regias sum. —

Deinde cum narrasset pugnam Hebræi & Ægyptii, & sepultum in arena Ægyptium, de alia pugna sic dicit:

— *Cur imparem tibi feris?*
At ille, Nobis te dedit quis judicem,
Summum aut magistrum? num manum nobis paras
Inferre, ut illum nempe mactabas heri?
Hic trepidus, Ecquis fecit hoc, dixi, palam?

Deinde autem ex Ægypto fugit, & oves pascit, ad principatum prius hoc modo eruditus. Ei enim, qui mansuetissimo hominum gregi est præfuturus, præexercitatio quædam est ars pastoralis: sicut iis, qui sunt natura bellicosi, venandi ars. Hinc autem eum ducit Deus, ut esset dux Hebræorum exercitus. Deinde sæpe quidem admonentur Ægyptii, qui sæpe fuere insipientes. Fuerunt autem Hebræi spectatores malorum, quæ patiebantur alii, Dei potentiam citra ullum discentes periculum. Quoniam vero Ægyptii Divinæ potentiæ effectis per suam insipientiam stulti fidem derogabant, ideo *stulti*, ut in proverbio est, experiundo *cognoverunt*. Et postea exeuntes Hebræi, magna Ægyptiorum præda exportata, recesserunt: non propter avaritiam, ut dicunt accusatores: (neque enim Deus eis aliena persuasit concupiscere) sed primum quidem, earum, quas toto tempore Ægyptiis præbuerunt, operarum ac servitiorum necessariam mercedem referentes: deinde etiam quodammodo ulti sunt Ægyptios, ut avaris par pari referentes prædæ exportatione, sicut illi Hebræis prius molestiam attulerant, redigendo eos in servitutem. Sive ergo ut in bello quis hoc factum esse dixe-

Εβραιοι ἠκον προς Αἰγυπτιυς. οἱ δ'ε, τυς ξενους καταδυλωσαμενοι, τροπον αἰχμαλωτων ὑπηρετειν ἠναγκασαν σφισι, μηδ'ε τον μισθον ἀποδιδοντες. εἰτε, ὡς ἐν εἰρηνῃ, μισθον ἐλαβον την λειαν παρα ἀκοντων, των πολυν χρονον ὐκ ἀποδιδοντων, ἀλλα ἀποςερουντων.

κδ'. Εςιν οὐν ὁ Μωσης ἡμιν προφητικος, νομοθετικος, τακτικος, ςρατηγικος, πολιτικος, φιλοσοφος. ὁπως μὲν οὐν ἠν προφητικος, μετα ταυτα λεχθησεται, ὁπηνικα ἀν περι προφητειας διαλαμβανωμεν· το τακτικον δ'ε, μερος ἀν εἰη τυ ςρατηγικου· το ςρατηγικον δ'ε, του βασιλικου. παλιν τε αὐ το νομοθετικον, μερος ἀν εἰη τυ βασιλικου, καθαπερ καὶ το δικαςικον. Τυ δ'ε βασιλικου, το μεν, θειον μερος ἐςιν, οἱον το κατα τον Θεον και τον ἁγιον υἱον αὐτου, παρ' ὡν τα τε ἀπο γης ἀγαθα, και τα ἐκτος, και ἡ τελεια εὐδαιμόνια χορηγειται· Αἰτεισθε γαρ, φησι, τα μεγαλα, και τα μικρα ὑμιν προςεθησεται. δευτερον δ'ε ἐςιν εἰδος βασιλειας, μετα την ἀκραιφνως λογικην και θειαν διοικησιν, το μονον τῳ θυμοειδει της ψυχης εἰς βασιλειαν συγχρωμενον· καθ' ὁ εἰδος, Ηρακλης μεν Αργους, Αλεξανδρος δ'ε Μακεδονων, ἐβασιλευσε. τριτον δ'ε, το ἑνος ἐφιεμενον, του νικησαι μονον και καταςρεψασθαι. το δ'ε προς κακον ἡ ἀγαθον την νικην ποιεισθαι, τῳ τοιουτῳ οὐ προσεςιν· ᾡ Περσαι ἐπι την Ελλαδα ςρατευσαντες συνεχρησαντο. του γαρ θυμου, Το μεν φιλονεικον μονον ἐςιν, αὐτου του κρατειν ἑνεκα την δυναςειαν πεποιημενον· το δ'ε, φιλοκαλον, εἰς καλην καταχρωμενης της ψυχης τῳ θυμῳ. τεταρτη δ'ε,

ἡ πα-

dixerit, res hostium victoriæ jure auferre volebant, ut potentiores inferiorum. Belli autem justa erat causa: supplices enim propter famem Hebræi venerunt ad Ægyptios: illi autem hospites redactos in servitutem, instar mancipiorum servire coegerunt, ne mercedem quidem eis solventes. Sive ut in pace, mercedem prædam ab invitis acceperunt, qui longo tempore non solvissent, sed ipsos ea privassent.

XXIV. Est itaque noster Moses propheticus, legum ferendarum peritus, ordinandæ & instruendæ aciei gnarus, exercitûs ducendi artem tenens, politicus, & philosophus. Ac quomodo quidem fuerit propheticus, post hæc dicetur, quando de Prophetia tractabimus. Ordinandæ autem aciei peritia, fuerit pars artis imperatoriæ, seu ducendi exercitus. Ars autem ducendi exercitus, est pars regnandi scientiæ. Et rursus legum ferendarum peritia, regnandi scientiæ pars fuerit, sicut etiam judicandi facultas. Regii autem officii una quidem species est divina, ut quæ sit secundum Deum & sanctum ejus Filium, a quibus cum quæ ex terra bona sunt, & quæ externa, tum etiam perfecta felicitas suppeditatur. *Petite* enim, inquit, *magna, & parva vobis adjicientur.* Secunda est autem regni species, post eam administrationem, quæ rationalis pure est ac divina, ea, quæ irascibili animæ parte solum in regnando utitur: qua Hercules quidem Argivorum, Alexander vero rex fuit Macedonum. Tertia est, quæ unum solum concupiscit, nempe ut vincat & evertat: in malum autem vel bonum finem victoria uti, ei minime inest: qua quidem usi sunt Persæ, cum bellum gererent adversus Græciam. Nam irascibilis appetitus alias quidem prorsus est contentiosus, qui imperium quærit solius dominationis gratia: alias vero boni studiosus, quo anima ad id, quod bonum est & honestum, utitur. Quarta

autem

ἡ πασων κακιςη, ἡ κατα τας ἐπιθυμιας ταττεται βασιλεια· ὡς ἡ Σαρδαναπαλου, και των το τελος ποιουμενων, ταις ἐπιθυμιαις ὡς πλειςα χαριζεσθαι.

Του δη βασιλικου, του τε κατ' ἀρετην νικωντος, και τε κατα βιαν, ὀργανον το τακτικον. ἀλλο δε κατ' ἀλλην φυσιν τε, και ὑλην· ἐν μεν γε ὁπλοις, και τοις μαχιμοις ζωοις, δι' ἐμψυχων τε και ἀψυχων, ψυχη το ταττον ἐςι και νους· ἐν δε τοις της ψυχης παθεσιν· ὡν ἐπικρατεμεν τη ἀρετη, λογισμος ἐςι το τακτικον, ἐπισφραγιζομενος ἐγκρατειαν και σωφροσυνην μεθ' ὁσιοτητος, και γνωσιν ἀγαθην μετ' ἀληθειας, το τελος εἰς εὐσεβειαν ἀναφερων Θεου· οὑτω γαρ τη ἀρετη χρωμενοις, φρονησις ἡ ταττουσα ἐςι· τα δε θεια, ἡ σοφια· τα ἀνθρωπεια δε, ἡ πολιτικη· συμπαντα δε, ἡ βασιλικη. βασιλευς τοινυν ἐςιν ὁ ἀρχων κατα νομους, ὁ την τε ἀρχειν ἑκοντων ἐπιςημην ἐχων· οἱος ἐςιν ὁ Κυριος, τες εἰς αὐτον και δι' αὐτε πιςευοντας προϊεμενος. παντα γαρ παρεδωκεν ὁ Θεος. και παντα ὑπεταξεν Χριςῳ, τῷ βασιλει ἡμων· ἱνα ἐν τῳ ὀνοματι Ιησου παν γονυ καμψη, ἐπουρανιων, και ἐπιγειων, και καταχθονιων· και πασα γλωσσα ἐξομολογησηται ὁτι κυριος Ιησους Χριςος εἰς δοξαν Θεε Πατρος.

Ιδεαις δε ἀνεχεται το ςρατηγημα τρισιν, ἀσφαλει, παραβολῳ, και τῳ ἐκ τουτων μικτῳ· συντιθεται δε τετων ἑκαςον ἐκ τριων, ἡ δια λογου, ἡ δι' ἐργων, ἡ και δι' ἀμφοτερων ἁμα τουτων. ταυτα δε ὑπαρξει παντα ἐπιτελειν, ἡ πειθοντας, ἡ βιαζομενους, ἡ ἀδικεντας, ἐν τῳ ἀμυνασθαι· οἱς ἐμπεριεχεται, ἡ τα δικαια ποιουντας, ἡ ψευδομενους, ἡ ἀληθευοντας, ἡ και τουτων ἁμα τισι χρωμενους κατα τον αὐτον καιρον. ταυτα δε συμπαντα, και το πως δει χρησθαι τουτων ἑκαςῳ, παρα Μωσεως λαβοντες Ελληνες, ὠφεληνται. Τυπου δε

ἑνεκεν,

autem regnandi species est omnium pessima, quæ prout fert libido, ordinatur: quale fuit regnum Sardanapali, & eorum, qui hunc finem sibi proponunt, ut quamplurimum indulgeant suis cupiditatibus.

Regnandi autem scientiæ, tam quæ virtute vincit, quam quæ vi, instrumentum est ordinandi scientia. Ea vero pro objecti sui diversitate varia est. Nam arma quidem & pugnacia animalia, ope cum animatorum, tum etiam inanimatorum, anima & mens ordinat: animæ autem affectus, in quos ope virtutis imperium obtinemus, ordinat ratio, ut quæ continentiam & temperantiam cum sanctitate, & bonam cognitionem cum veritate obsignet, omnia demum ad pietatem Deique cultum referens: sic enim virtute utentibus prudentia est, quæ res ordinat: ac divinas quidem, sapientia: Humanas vero, politica: universas autem, scientia regnandi. Rex itaque is est, qui imperat secundum leges, & præditus est scientia imperandi volentibus: cujusmodi est Dominus, qui eos, qui in ipsum & per ipsum credunt, admittit. Omnia enim tradidit Deus, & omnia Christo subjecit, regi nostro, *Ut in nomine Jesu omne genu flectatur, cœlestium, terrestrium, & infernorum; & omnis lingua confiteatur, quod Dominus Jesus Christus, in gloriam Dei Patris.*

Ars porro imperatoria tribus continetur speciebus; cautione, audacia, & tertia, quæ ex utrisque mixta est. Unaquæque autem earum componitur ex tribus, & vel per orationem, vel per facta, vel per utraque simul exercetur. Hæc autem omnia licebit efficere, vel persuadendo, vel cogendo, vel injuria afficiendo, quos ulcisci expedit: & hæc, vel faciendo id quod justum est; vel mentiendo, vel vera dicendo; vel etiam harum artium pluribus eodem tempore utendo. Hæc autem omnia, & quomodo oporteat uti unoquoque eorum, cum Græci accepissent a

ἑνεκεν, ἑνος ἠ και δευτερου ἐπιμνησθησομαι παραδειγματος ϛρατηγικου.

Μωσης, τον λαον ἐξαγαγων, ὑποπτευσας ἐπιδιωξειν τους Αἰγυπτιους, την ὀλιγην και συντομον ἀπολιπων ὀδον, ἐπι την ἐρημον ἐτρεπετο· και νυκτωρ τα πολλα τη πορεια ἐκεχρητο. ἑτερα γαρ ἠν οἰκονομια, καθ' ἡν ἐπαιδευοντο Εβραιοι, δι' ἐρημιας πολλης και χρονου μακρου, εἰς μονον το πιϛευειν τον Θεον εἰναι, δι' ὑπομονης ἐθιζομενοι σωφρονος. το γ' οὐν ϛρατηγημα τε Μωσεως διδασκει προ των κινδυνων δειν τα χρησιμα συνιδειν, και οὑτως ἐπιβαλειν. ἀμελει γεγονεν ὑποπτευσεν· ἐπεδιωξαν γαρ οἱ Αἰγυπτιοι ἐφ' ἱππων και ὀχηματων· ἀλλ' ἀπωλοντο θαττον, ραγεισης της θαλασσης, και συν ἱπποις και ἁρμασιν αὐτους κατακλυσασης, ὡς μηδε λειψανον αὐτων ἀπολειφθηναι· μετα δε ταυτα ϛυλος πυρος ἑπομενος· ὡδηγει γαρ ἐμπροσθεν αὐτων· ἠγε νυκτωρ τες Εβραιες δι' ἀβατε· ἐν πονοις και ὀδοιποριαις, εἰς τε ἀνδρειαν, εἰς τε καρτεριαν γυμναζων και συμβιβαζων αὐτες· ἱνα και χρηϛα τα της χωρας μετα την πειραν των δοκεντων δεινων φανη, εἰς ἡν ἐξ ἀνοδιας παρεπεμπεν αὐτες. Ναι μην και τες πολεμιες, τες της χωρας προκαθεζομενες, τροπωσαμενος, ἀπεκτεινεν, ἐξ ἐρημε και τραχειας ὀδου· τοιαυτη γαρ ἡ ἀρετη τε ϛρατηγικου· ἐπιθεμενος αὐτοις. ἐμπειριας γαρ και ϛρατηγιας ἐργον ἠν. το την χωραν των πολεμιων λαβειν.

Τετο συνιδων Μιλτιαδης, ὁ των Αθηναιων ϛρατηγος, ὁ τη ἐν Μαραθωνι μαχη νικησας τες Περσας, ἐμιμησατο τονδε τον τροπον· ἠγαγε τες Αθηναιους νυκτωρ, δι' ἀνοδιας βαδισας, και πλανησας τες τηρεντας αὐτον των βαρβαρων· ὁ γαρ Ιππιας, ὁ των Αθηναιων ἀποϛας, ἐπηγαγε τες βαρβαρες εἰς την Αττικην, και τες ἐπικαιρες των τοπων προκαταλαβομενος ἐφυλαττεν, δια το της χωρας ἐχειν την ἐμπειριαν. ἐργον μεν ἐν ἠν τον Ιππιαν λαθειν· ὀθεν εἰκοτως ὁ Μιλτιαδης συγχρησαμενος ἀνοδια

Mosè, non parvam accepere utilitatem. Verbi autem gratia, unius aut alterius imperatorii exempli meminero.

Moses, cum populum eduxisset, suspicatus fore ut persequerentur Ægyptii, brevi & compendiosa via relicta, conversus est in solitudinem, & maxima ex parte iter noctu faciebat. Nam quod Hebræi diuturno per ingentem solitudinem transitu ad unum Deum credendum erudirentur, & ad prudentem tolerantiam assuefierent, id alterius dispensationis fuit. Mosis ergo docet strategema, tum demum aggrediendа esse pericula, cum ea, quæ sunt iis repellendis utilia, provisa fuerint. Et certe evenit id, quod suspicatus est. In equis enim & curribus persecuti sunt Ægyptii: sed cito perierunt, cum mare disruptum esset, & ipsos cum equis & curribus obruisset, adeo ut eorum nullæ remanserint reliquiæ. Post hæc autem sequens & comitans columna ignis (eos enim præcedebat) duxit Hebræos per regionem inaccessam, laboribus & itineribus ad robur & fortitudinem eos exercens ac inducens: ut postquam eorum, quæ videbantur gravia, periculum fecissent, quam bona esset appareret regio, ad quam eos ex via invia transmittebat. Quin etiam hostes, qui prius eam regionem insidebant, in fugam versos occidit, eos ex solitudine & via aspera (ea enim ars fuit imperatoria) aggressus. Hoc enim erat peritiæ & imperatoriæ scientiæ opus, hostium regionem occupasse.

Quod cum animadvertisset Miltiades, imperator Atheniensis, qui Marathonia pugna vicit Persas, hoc modo est imitatus: noctu duxit Athenienses, per loca invia iter faciens, & eos, qui ipsum observabant, barbaros decipiens. Hippias enim, qui defecerat ab Atheniensibus, barbaros in Atticam induxerat, & opportuniora loca, cum istius regionis esset peritus, præoccupaverat. Ac difficile quidem erat latere Hippiam:

δια τε, και νυκτι επιθεμενος τοις Περσαις, ων Δατις ηγειτο, τα κατα τον αγωνα, μετ' εκεινων ων αυτος ηγειτο, κατωρθωσε. αλλα και Θρασυβουλω τους εκπεσοντας απο Φυλης καταγαγοντι και βουλομενω λαθειν, στυλος οδηγος γινεται δια των ατριβων ιοντι· τω Θρασυβουλω νυκτωρ, ασεληνου και δυσχειμεριου του καταστηματος γεγονοτος, πυρ εωρατο προηγουμενον· οπερ αυτους απταιστως προπεμψαν, κατα την Μουνυχιαν εξελιπεν· ενθα νυν ο της Φωσφορου βωμος εστι. πιστα τοινυν τα ημετερα καν εντευθεν γενεσθω τοις Ελλησιν· οτι αρα δυνατον τω παντοκρατορι Θεω, προηγεισθαι ποιησαι τοις Εβραιοις νυκτωρ στυλον πυρος, τον και καθηγησαμενον αυτοις της οδου. λεγεται δε και εν χρησμω τινι,

Στυλος Θηβαιοισι Διωνυσσος πολυγηθης,

εκ της παρ' Εβραιοις ιστοριας. αλλα και Ευριπιδης εν Αντιοπη φησιν,

— ενδον δε θαλαμοις βουκολον

Κομωντα κισσω, στυλον Ευϊου Θεου.

Σημαινει δε ο στυλος, το ανεικονιστον του Θεου. ο δε πεφωτισμενος στυλος, προς τω το ανεικονιστον σημαινειν, δηλοι το εστως και μονιμον του Θεου, και το ατρεπτον αυτου φως, και ασχηματιστον. πριν γ' ουν ακριβωθηναι τας των αγαλματων σχεσεις, κιονας ιστωντες οι παλαιοι, εσεβον τουτους ως αφιδρυματα του Θεου. γραφει γ' ουν ο την Φορωνιδα ποιησας·

Καλλιθοη κλειδουχος Ολυμπιαδος βασιλειης,
Ηρης Αργειης, η στεμμασι και θυσανοισι
Πρωτη εκοσμησεν περι κιονα μακρον ανασσης.

αλλα και ο την Ευρωπιαν ποιησας, ιστορει το εν Δελφοις αγαλμα Απολλωνος κιονα ειναι, δια τωνδε·

Οφρα Θεω δεκατην ακροθινια τε κρεμασαιμεν
Σταθμων εκ ζαθεων, και κιονος υψυλοιο.

Απολ-

piam: unde merito Miltiades & locis inviis usus, & nocte aggressus Persas, quibus præerat Datis, cum suis militibus superior evasit. Quinetiam Thrasybulo, cum exules ex Phyla reducens, latere cupiebat, dux fuit columna, per loca non trita ingredienti; & noctu cum nec luceret Luna, hybernumque cœlum esset & caliginosum, apparebat ignis præcedens, qui cum eos tutos deduxisset, prope Munichiam defecit, ubi nunc est ara *Lucifera*. Vel ex hoc ergo fiant nostra Græcis credibilia, nempe quod facere potest Deus omnipotens, ut columna ignis Hebræos noctu præcedat, quæ etiam dux sit eorum itineris. Porro autem dicitur etiam in quodam Responso,

Exhilarans Bacchus Thebanis esse columna,

ex Hebræorum historia. Quinetiam Euripides dicit in Antiopa,

—Bubulcum hic in cubilibus
Hedera comantem, columnam Evii Dei.

Significat autem columna, non posse effingi Dei imaginem. Illuminata autem columna, præter hoc quod significat, non posse effingi imaginem, Dei quoque stabilitatem significat ac firmitatem, & immutabilem ejus lucem, quæque non potest figurari. Prius itaque quam reperta est ars varias simulacrorum formas effingendi, veteres columnas erigentes, eas colebant tanquam Dei statuas. Atque idcirco sic scribit Phoronidis Auctor:

Callithoe clavem reginæ gestat Olympi,
A qua Junonis serto pulchraque corolla
Argivæ quondam primum exornata columna est.

Quinetiam qui fecit Europiam, significat eam, quæ est in Delphis, Apollinis imaginem, esse columnam, per hæc:

Ut decimamque Deo primos fructusque dicemus
Sedibusque in sacrosanctis, celsaque columna.

Απολλων μεν τοι, μυςικως κατα ςερησιν των πολλων νουμενος, ὁ εἱς ἐςι Θεος. ἀλλ' ἐν το πυρ ἐκεινο το ἐοικος ςυλῳ, και πυρ το δι' ἀβατȣ, συμβολον ἐςι φωτος ἁγιου, του διαβαινοντος ἐκ γης, και ἀνατρεχοντος αὐθις εἰς ȣρανον δια του ξυλου δι' οὑ και το βλεπειν ἡμιν νοητως δεδωρηται.

κε. Πλατων δε ὁ φιλοσοφος, ἐκ των Μωσεως τα περι την νομοθεσιαν ὠφεληθεις, ἐπετιμησε μεν τη Μινωος και Λυκουργου πολιτεια, προς ἀνδρειαν μονην ἀποβλεπομεναις· ἐπηνεσε δε, ὡς σεμνοτεραν, την ἐν τι λεγουσαν, και προς δογμα ἐν νευουσαν αἰει· και γαρ ἰσχυϊ, και σεμνοτητι, και φρονησει πρεπειν ἀν μαλλον φιλοσοφειν ἡμας λεγει, προς το ἀξιωμα του οὐρανου ἀμετανοητως χρωμενους γνωμη τη αὐτη, και περι των αὐτων. ἀρα οὐν τα κατα τον Νομον ἑρμηνευει, προς ἑνα Θεον ἀφοραν και δικαιοπραγειν ἐντελλομενος. Του δε πολιτικου δυο εἰδη λεγει· το μεν, νομικον· το δε, πολιτικον, ὁμωνυμως ὀνομασμενον. και πολιτικον μεν, κυριως αἰνιττεται τον Δημιουργον, ἐν τῳ ὁμωνυμῳ βιβλιῳ· τους τε εἰς αὐτον ἀφορωντας και βιουντας ἐνεργως και δικαιως συν και τη θεωρια, και αὐτους πολιτικους ὀνομαζει. το δε ἐπ' ἰσης τῳ νομικῳ κεκλημενον πολιτικον, εἰς τε κοσμικην μεγαλονοιαν διαιρει, εἰς τε ἰδιωτικην συνταξιν, ἡν κοσμιοτητα, και ἁρμονιαν, και σωφροσυνην ὠνομασεν, ὁτ' ἀν ἀρχοντες μεν πρεπωσι τοις ἀρχομενοις, πειθυνιοι δε οἱ ἀρχομενοι τοις ἀρχουσι γιγνωνται· ὁπερ ἡ κατα Μωσεα πραγματεια, δια σπȣδης ἐχει γενεσθαι.

Ετι το μεν νομικον, προς γενεσεως εἰναι· το πολιτικον δε, προς φιλιας και ὁμονοιας, ὁ Πλατων ὠφεληθεις,

τοις

Apollo quidem certe, qui mystice a *privatione multorum* dicitur, est unus Deus. Quinetiam ignis ille, qui columnæ erat similis, & ignis, qui ingrediebatur per loca invia, est symbolum sanctæ lucis, quæ transit ex terra, & in cœlum rursus recurrit per lignum, per quam etiam datum est nobis videre intellectualiter.

XXV. Plato autem philosophus, a Mosis scriptis in legibus ferendis adjutus, reprehendit quidem Minois & Lycurgi Reipublicæ administrandæ rationem, ut quæ ad solam quidem respicerent fortitudinem: laudavit autem, ut honestiorem & magis venerandam, eam, quæ unum quid dicit, & semper ad unum dirigitur decretum. Nam & robore, & honestate, & prudentia dicit nos decere magis philosophari, si ad cœli dignitatem respicientes, immutabiliter, & citra ullam pœnitentiam, eadem sententia, & de iisdem utamur. Quin igitur interpretatur ea, quæ in Lege dicuntur, ut ad unum Deum respiciamus, & ea, quæ justa sunt, agamus, præcipiens. Politici autem dicit esse duas species, unam quidem legalem; alteram vero, servato nomine, politicam. Et politicum quidem proprie significare rerum omnium Opificem, innuit in libro ejusdem nominis: quinetiam eos, qui ad ipsum respiciunt, vitamque activam & justam eligunt, & contemplationi etiam vacant, politicos appellat. Id vero politicum, quod legale dicitur, in mundanam dividit mentis magnitudinem, & in privatum ordinem, quem moderationem & concinnitatem vocavit, & temperantiam, quando magistratus quidem convenientes fuerint iis, quibus imperant, ii autem, quibus imperatur, paruerint magistratibus. Quod quidem ut fiat, Mosis scripta contendunt.

Præterea legale quidem ad generationem, politicum autem ad amicitiam & concordiam pertinere, di-

τοις μεν Νομοις τον φιλοσοφον τον ἐν τῃ Επινομιδι συνεταξεν, τον την διεξοδον πασης γενεσεως, τῆς δια των πλανωμενων, εἰδοτα· φιλοσοφον δε ἀλλον τον Τιμαιον, ὀντα Αςρονομικον και θεωρητικον της ἐκεινων φορας, συμπαθειας τε, και κοινωνιας της προς ἀλληλα, ἑπομενως τῃ Πολιτειᾳ συναπτει· ἐπειτα· τελος γαρ, οἶμαι, τȣ τε πολιτικου, τȣ τε κατα νομον βιουντος ἡ θεωρια· ἀναγκαιον γουν το πολιτευεσθαι ὀρθως· ἀριςον δε το φιλοσοφειν. ὁ γαρ νουν ἐχων, παντα τα αὐτου εἰς γνωσιν συντεινας, βιωσεται. κατευθυνας μεν τον βιον ἐργοις ἀγαθοις, ἀτιμασας δε τα ἐναντια, τα τε προς ἀληθειαν συλλαμβανομενα μεθεπων μαθηματα. νομος δε ἐςιν, οὐ τα νομιζομενα· οὐδε γαρ τα ὁρωμενα, ὁρασις· οὐδε δοξα πασα· οὐ γαρ και ἡ πονηρα· ἀλλα νομος ἐςι χρηςη δοξα, χρηςη δε, ἡ ἀληθης· ἀληθης δε, ἡ το ὀν εὑρισκουσα, και τουτου τυγχανουσα· Ο ὠν δε, ἐξαπεςαλκεν με, φησιν ὁ Μωσης. ἡ τινες, ἀκολȣθως δηλονοτι τῃ χρηςῃ δοξῃ, λογον ὀρθον τον νομον ἐφασαν· προςακτικον μεν, ὡν ποιητεον· ἀπαγορευτικον δε, ὡν ȣ ποιητεον.

κς. Οθεν ὁ νομος εἰκοτως εἰρηται δια Μωσεως δεδοσθαι, κανων τυγχανων δικαιων τε και ἀδικων· και τουτον κυριως θεσμον ἀν εἰποιμεν, τον ὑπο Θεου δια Μωσεως παραδεδομενον. ἐχει γουν την ἀγωγην εἰς το Θειον. λεγει δε και ὁ Παυλος· Ο Νομος των παραβασεων χαριν ἐτεθη, ἀχρις ἀν ἐλθῃ το σπερμα, ᾧ ἐπηγγελται. εἰτα οἱονει ἐπεξηγȣμενος την διανοιαν, ἐπιφερει· Προ τȣ δε ἐλθειν την πιςιν, ὑπο Νομον ἐφρȣρȣμεθα, συγκεκλεισμενοι, φοβῳ δηλαδη ἀπο ἁμαρτιων, εἰς την μελλȣσαν πιςιν ἀποκαλυφθησεσθαι. ὡςε ὁ Νομος παιδαγωγος ἡμων ἐγενετο εἰς Χριςον, ἱνα ἐκ πιςεως δικαιωθωμεν. ὁ

νομο-

cit adjutus Plato: unde Legibus quidem eum, qui est in Epinomide, philosophum conjunxit, qui novit transitus omnis generationis, quæ fit per errantia: philosophum autem alium Timæum, qui est & Astronomiæ peritus, & illorum motuum, & eam, quæ est inter se, consensionem & societatem contemplatur, conjungit libris De Republica. Finis enim est ut existimo, & Politici, & ejus qui ex lege vivit, contemplatio. Necesse est ergo civitatem recte administrare: optimum est autem philosophari. Qui enim sapit, omnia sua ad cognitionem vivet referens, vitam quidem suam bonis factis dirigens, quæ autem sunt contraria despiciens, &, quæ ad veritatem conferunt, disciplinas persequens. Lex autem est, non ea, quæ lege decernuntur (nam nec sunt ea, quæ videntur, visus) neque quævis opinio (non enim ea quoque, quæ est mala) sed lex est opinio bona: bona est autem, quæ est vera: vera est autem, quæ id, *quod est* invenit, & id assequitur: *Qui est autem, misit me*, inquit Moses. Cui consequenter, bonæ scilicet opinioni, quidam dixerunt legem esse rectam rationem, quæ jubet quidem ea, quæ sunt facienda; prohibet autem, quæ non sunt facienda.

XXVI. Unde merito dictum est, Legem datam esse per Mosen, ut quæ sit regula justorum & injustorum: & eam propterea θετμον dixerimus, quæ a Deo per Mosen est tradita. Ea itaque ad Deum deducit. Dicit autem Paulus quoque: *Lex propter prævaricationes est posita, donec veniret semen, cui promissum est.* Quam sententiam ut plenius explicaret, statim infert: *Priusquam autem veniret fides, sub Lege custodiebamur, conclusi*, timore scilicet ex peccatis, *in eam fidem, quæ erat revelanda: quare Lex pædagogus noster fuit in Christum, ut ex fide justificemur.* Est autem legis ferendæ peritus, qui id, quod convenit, unicuique animæ parti, & ejus factis tribuit. Moses autem, ut sum-

νομοθετικος δε εςιν, ὁ το προσηκον ἑκαςῳ μερει της ψυχης, και τοις τετων ἐργοις ἀπονεμων· Μωσης δε, συνελοντι ἐιπειν, νομος ἐμψυχος ην, τῳ χρηςῳ λογῳ κυβερνωμενος. πολιτειαν γυν δ'ιηκοησει ἀγαθην· ἡ δε ἐςι, τροφη ἀνθρωπων καλη κατα κοινωνιαν. αὐτικα την δικαςικην μετεχειριζετο, ἐπιςημην ἐσαν διορθωτικην των ἁμαρτανομενων, ἑνεκεν τε δικαιε. συςοιχος δε αὐτη, ἡ κολαςικη, τε κατα τας κολασεις μετρε ἐπιςημονικη τις ἐσα. κολασις δε ἐσα, διορθωσις ἐςι ψυχης. ἐςι δε, ὡς ἐπος ἐιπειν, τῳ Μωσει ἡ πασα ἀγωγη, παιδευτικη μεν, των οἰωντε γενεσθαι καλων κἀγαθων ἀνδρων· θηρευτικη δε, των ὁμοιων τετοις· ἡτις ἀν ἐιη ςρατηγικη· ἡ δε χρηςικη, τοις θηρευθεισι λογῳ κατα τροπον, σοφια ἐιη ἀν νομοθετικη· κτασθαι τε γαρ, και χρησθαι ταυτης ἰδιον, βασιλικωτατης ἐσης. μονον γεν τον σοφον οἱ φιλοσοφοι βασιλεα, νομοθετην, ςρατηγον, δικαιον, ὁσιον, θεοφιλη κηρυττεσιν. ἐι δε ταυτα περι τον Μωσεα εὑροιμεν, ὡς ἐξ αὐτων δεικνυται των Γραφων, εὐ μαλα πεπεισμενως ἀν ἀγορευοιμεν σοφον τῳ ὀντι τον Μωσεα.

Καθαπερ ἐν την ποιμενικην των προβατων προνοειν φαμεν· ὁ γαρ ἀγαθος ποιμην την ψυχην τιθησιν ὑπερ των προβατων· ὑτω γε και την νομοθετικην, την ἀνθρωπων ἀρετην κατασκευαζειν ἐρεμεν, το ἀνθρωπινον κατα δυναμιν ἀγαθον ἀναζωπυρεσαν, ἐπιςατικην ἐσαν και κηδεμονικην της ἀνθρωπων ἀγελης. ἐι δε ἡ ποιμνη ἡ ἀλληγορεμενη προς τε Κυριε, ἐδεν ἀλλο ἡ ἀγελη τις ἀνθρωπων ἐςιν, ὁ αὐτος ἐςαι ποιμην τε και νομοθετης ἀγαθος, μιας της ἀγελης, των αὐτε ἐπαϊοντων προβατων, ὁ εἱς κηδεμων, ὁ το ἀπολωλος ἐπιζητων τε και εὑρισκων, νομῳ και λογῳ· ἐι γε ὁ νομος πνευματικος, και ἐπι την εὐδαιμονιαν ἀγων· ὁ γαρ Πνευματι ἁγιῳ γενομενος, πνευματικος· οὑτος δε ὁ τῳ ὀντι νομοθετης· ὁς ἐ μονον ἐπαγγελλεται τα ἀγαθα τε και καλα, ἀλλα και ἐπιςαται. τετε και ὁ νομος, τε την ἐπιςημην ἐχοντος, το σωτηριον προςαγμα· μαλλον δε ἐπιςημης προςαγμα ὁ νομος·

δυνα-

matim dicam, erat lex animata, quæ Logo bono gubernabatur. Subministravit itaque bonam Reipublicæ administrandæ rationem. Ea autem est bona educatio hominum in societate. Jam vero facultatem tractavit judiciariam, quæ est scientia peccatores corrigendi, ut justitiam discant. Ejusdem autem cum ea ordinis, est puniens facultas, quæ tenet modum in puniendo. Ea vero, dum punit, animam corrigit. Versatur autem, ut ita dicam, tota Mosis institutio, & in docendis iis, qui possunt esse boni & honesti; & iis venandis, qui sunt his similes: quæ quidem fuerit ars imperatoria. Quæ autem versatur in recte utendo iis, quæ Logo capta sunt, ea fuerit legum ferendarum sapientia. Ejus enim, ut quæ sit maxime regia, est proprium & possidere, & uti. Solum itaque sapientem Philosophi, regem, legislatorem, imperatorem, justum, sanctum, Deo amicum prædicant. Si hæc autem in Mose invenerimus, ut ex ipsis ostenditur Scripturis, recte persuasi dixerimus, sapientem revera esse Mosen.

Quemadmodum ergo pastoralem artem ovium curam gerere dicimus: inde enim dicitur, quod *pastor bonus animam ponit pro ovibus*: ita etiam legum ferendarum artem, cum hominum gregis curam gerat, eorum virtutem adstruere, & quod in illis bonum est, suscitare dicemus. Quod si gregis allegoria gregem hominum innuit, Dominus idem erit bonus & pastor & legislator & ejusdem gregis, nempe *earum, quæ ipsum audiunt, ovium*, unus est curator, nempe is, qui *perditam* & *quærit* & invenit, lege & ratione: siquidem lex est spiritalis, & quæ ad ipsam ducit beatitudinem. Quæ enim Spiritu sancto facta est, est spiritalis. Is autem est revera legislator, qui non solum bona & honesta profitetur, sed scit etiam. Et lex est ejus, qui scientiam habet, jussum salutare; vel potius, lex est jussum scientiæ. *Potentia* enim *&* *sa-*

pien-

δυναμις γαρ και σοφια, ὁ Λογος τȣ Θεου. νομων τε αὖ ἐξηγητης ἐτος αὐτος, δι' ἑ ὁ Νομος ἐδοθη· ὁ πρωτος ἐξηγητης των θειων πραγματων· ὁ τον κολπον τȣ Πατρος ἐξηγȣμενος, υἱος μονογενης. ἐπειτα οἱ μεν πειθομενοι τω Νομω, τω τε γνωσιν ἐχειν τινα αὐτȣ, ἐτ' ἀπιϛειν, ἐτ' ἀγνοειν δυνανται την ἀληθειαν· οἱ δε ἀπιϛȣντες, ἡκιϛα τε ἐν τοις ἐργοις ειναι βεβȣλημενοι, ει περ τινες ἀλλοι, και ἐτοι ἀγνοειν ὁμολογȣνται την ἀληθειαν. τις τοινυν ἡ ἀπιϛια των Ἑλληνων; μη πη βȣλεσθαι πειθεσθαι τη ἀληθεια, φασκȣση θεοθεν δια Μωσεως δεδοσθαι τον Νομον, ὁποτε γε και αὐτοι ἐκ των παρα σφισι τιμωσι Μωση; τον τε Μινω παρα Διος δι' ἐννατȣ ἐτȣς λαμβανειν τȣς νομȣς ἱϛορȣσι, φοιτωντα εἰς το τȣ Διος ἀντρον· τον τε αὖ Λυκȣργον τα νομοθετικα, εἰς Δελφȣς προς τον Ἀπολλωνα συνεχες ἀπιοντα, παιδευεσθαι γραφȣσι Πλατων τε, και Ἀριϛοτελης, και Ἐφορος. Χαμαιλεων τε ὁ Ἡρακλεωτης ἐν τω Περι μεθης, και Ἀριϛοτελης ἐν τη Λοκρων πολιτεια, Ζαλευκον τον Λοκρον παρα της Ἀθηνας τȣς νομȣς λαμβανειν ἀπομνημονευȣσιν. οἱ δε, το ἀξιοπιϛον της παρ' Ἑλλησι νομοθεσιας, ὡς οἱον τε αὐτοις, ἐπαιροντες εἰς το θειον, κατ' εἰκονα της κατα τον Μωσεα προφητειας, ἀγνωμονες, ἐκ αὐτοθεν ὁμολογȣντες την τε ἀληθειαν και το ἀρχετυπον των παρα σφισιν ἱϛορȣμενων.

κζ. Μη τοινυν κατατρεχετω τȣ Νομȣ δια της τιμωριας, ὡς ἐ καλου κἀγαθου· ἐ γαρ ὁ μεν την τȣ σωματος νοσον ἀπαγων, εὐεργετης δοξει; ψυχης δε ἀδικιας ὁ πειρωμενος ἀπαλλαττειν, ἐ μαλλον ἀν εἰη κηδεμων, ὁσωπερ ψυχη σωματος ἐντιμοτερον; ἀλλ' ἀρα της μεν τȣ σωματος ὑγιειας ἑνεκα, και τομας, και καυσεις, και φαρμακοποσιας ὑφιϛαμεθα· και ὁ ταυτα προσαγων, σωτηρ τε και ἰατρος καλειται· ἐ φθονω τινι, ἐδε δυσμενεια τη προς τον πασχοντα, ὡς δ' ἀν ὁ της τεχνης ὑπαγορευοι λογος, και μερη τινα ἀποτεμνων, ὡς μη τα ὑγιαινοντα συνδιαφθειρεσθαι αὐτω· και ἐκ ἀν τις πονηριας αἰτιασαιτο τȣ ἰατρου την τεχνην· της δε ψυχης ἑνεκα, ἐχ

ὁμοιως

pientia est ipse Logos *Dei.* Et hic ipse rursus est legum interpres, per quem Lex data est; qui est primus expositor divinorum præceptorum, qui sinum Patris aperit ac exponit, Filius unigenitus. Deinde qui Legi quidem parent, quod habeant aliquam ejus cognitionem, neque possunt non credere, nec ignorare veritatem. Qui autem non credunt, & Legis operibus minime vacant, ii quoque, si ulli alii, se veritatem ignorare fatentur. Quænam est ergo Græcorum incredulitas? an quod nolint credere veritati, quæ dicit Legem per Mosen datam esse divinitus, cum ipsi suorum auctoritate inducti Mosen honorent? & Minoem ad Jovis antrum venientem, novem annorum spacio leges a Jove accepisse; & Lycurgum assidue Delphos euntem ad Apollinem, leges ab eo didicisse, scribunt Plato, Aristoteles, & Ephorus: & Chamæleo Heracleotes in opere De ebrietate, & Aristoteles in republica Locrorum, Zaleucum Locrum leges a Minerva accepisse, literarum monimentis mandarunt. Qui autem Græcorum leges, ut majori fide dignæ videantur, pro viribus efferentes, ad deos referunt, exemplo Mosaicæ prophetiæ, ideo sunt ingrati, quod non fateantur veritatem & exemplar archetypum eorum quæ a se traduntur.

XXVII. Nemo autem propter supplicia insectetur Legem, ut non bonam & honestam. Non enim qui aufert morbum corporis, beneficio afficere videbitur? qui autem ab injustitia animam conatur liberare, non tanto magis videbitur curam nostri gerere, quanto est anima corpore præstantior? sed pro sanitate quidem corporis, & secari, & uri, & medicamenta potare sustinemus, & qui hæc adhibet, & servator vocatur & medicus: & idem nec ex invidia, nec ex odio in ægrotum, sed artis dictante ratione, partes aliquas rescindit, ne sanæ partes una cum eis intereant, nec tamen quis medici artem criminis arguerit.

ὁμοιως ὑποςησομεθα, ἐαν τε φευγειν, ἐαν τε ἐκτινειν ζημιας, ἐαν τε δεσμα, εἰ μελλει τις μονον ἐξ ἀδικιας ποτε δικαιοσυνην κτασθαι; ὁ γαρ Νομος, κηδομενος των ὑπηκοων, προς μεν την θεοσεβειαν παιδευει, και ὑπαγορευει τα ποιητεα· εἰργει τε ἑκαςον των ἁμαρτηματων, δικας ἐπιτιθεις τοις μετριοις αὐτων· ὁτ' ἀν δε τινα ὑτως ἐχοντα κατιδη ὡς ἀνιατον δοκειν, εἰς ἐσχατον ἀδικιας ἐλαυνοντα, τοτε ἠδη των ἀλλων κηδομενος, ὁπως ἀν μη διαφθειρωνται προς αὐτυ, ὡςπερ μερος τι τυ παντος σωματος ἀποτεμων, ὑτω πυ ποιυτον ὑγιες ατα ἀποκτιννυσι. Κρινομενοι δε ὑπο τυ Κυριυ, φησιν ὁ Αποςολος, παιδευομεθα, ἱνα μη συν τῳ κοσμῳ κατακριθωμεν. προειπεν γαρ ὁ προφητης, Παιδευων ἐπαιδευσεν με ὁ Κυριος· τῳ δε θανατῳ ὐ παρεδωκεν με. Ενεκα γαρ τυ διδαξαι σε την δικαιοσυνην αὐτυ, ἐπαιδευσεν σε, φησι, και ἐπειρασεν σε, και ἐλιμαγχονησεν σε, και ἐδιψησεν σε ἐν γῃ ἐρημῳ· ἱνα γνωσθῃ παντα τα δικαιωματα και τα κριματα αὐτυ ἐν τῃ καρδιᾳ συ, ὁσα ἐγω ἐντελλομαι σοι σημερον· και γνωσῃ ἐν τῃ καρδιᾳ συ, ὁτι ὡς εἰ τις παιδευσει ἀνθρωπος τον υἱον αὐτυ, ὑτω παιδευσει σε Κυριος ὁ Θεος ἡμων. ὁτι δε το ὑποδειγμα σωφρονιζει, αὐτικα φησι, Πανυργος ἰδων τιμωρυμενον πονηρον, κρατεως αὐτος παιδευεται· ἐπει γενεα σοφιας, φοβος Κυριυ.

Μεγιςον δε και τελεωτατον ἀγαθον, ὁτ' ἀν τινα ἐκ τυ κακως πραττειν, εἰς ἀρετην τε και εὐπραγιαν μεταγειν δυνηται τις· ὁπερ ὁ Νομος ἐργαζεται· ὡςε και ὁτ' ἀν ἀνηκεςῳ τινι κακῳ περιπεσῃ τις, ὑπο τε ἀδικιας και πλεονεξιας καταληφθεις, εὐεργετοιτ' ἀν ὁ ἀποκτιννυμενος· εὐεργετης γαρ ὁ Νομος, τυς μεν, δικαιους ἐξ ἀδικων ποιειν δυναμενος, ἠν μονον ἐπαΐειν ἐθελησωσιν αὐτυ· τυς δε, ἀπαλλαττων των παροντων κακων. τυς γαρ σωφρονως και δικαιως βιουν ἑλομενυς, ἀθανατιζειν ἐπαγγελλεται. το δε γνωναι νομον, διανοιας ἐςιν ἀγαθης. και παλιν, Ανδρες κακοι, ὐ νουσι νομον· οἱ δε ζητουντες τον Κυριον, συνησυσιν ἐν παντι ἀγαθῳ. δει δη την διοικυσαν

rit: animæ autem gratia, non similiter tolerabimus aut exilia, aut mulctas, aut vincula, si modo quis ex injustitia sit restituendus in justitiam? Lex enim eorum, qui ei parent, curam gerens, ad pietatem in Deum instituit, & dictat ea, quæ sunt facienda, & propulsat unumquodque peccatum, pœnas imponens etiam iis, quæ sunt minora. Cum autem viderit aliquem ita se habere, ut videatur immedicabilis, utpote qui ad extremam provectus sit injustitiam: tunc aliorum jam curam gerens, ne ab ipso corrumpantur, tanquam aliquam partem a toto corpore resecans, sic eum, qui est hujusmodi, salubri consilio morti adjudicat. *Judicati autem a Domino*, inquit Apostolus, *castigamur. ne cum mundo condemnemur.* Prædixit enim propheta: *Castigans castigavit me Dominus, morti autem non tradidit me. Ut enim te suam doceret justitiam; castigavit te*, inquit, *& tentavit, & fame & siti te afflixit in deserto. Ut cognoscerentur omnes justificationes & judicia ejus in corde tuo, quæcunque ego tibi præcipio hodie, & scias in corde tuo, quod ut si quis homo castigabit filium suum, ita castigabit te Dominus Deus noster.* Quod autem aliorum nos exemplum corrigat, statim dicit: *Astutus videns malum puniri, ipse vehementer castigatur*: nam *generatio sapientiæ est timor Domini.*

Est autem maximum & perfectissimum bonum, quando a male faciendo ad virtutem, bonamque vitam possit quis aliquem traducere: quod quidem Lex facit. Quare si quis in immedicabile aliquod malum ceciderit, injustitiæ & avaritiæ mancipatus, beneficio afficietur, si interficiatur. Lex est enim benefica, quæ alios quidem justos ex injustis facit, si modo velint audire; alios vero liberat a malis præsentibus. Eos enim, qui temperate & juste vivere elegerint, immortales promittit reddere. Nosse autem legem est bonæ mentis. Et rursus: *Viri mali legem non intelligunt: qui autem quærunt Dominum, intelligent in omni bono.*

σαν Προνοιαν κυριαν τε ειναι και αγαθην· αμφοιν γαρ η δυναμις οικονομει σωτηριαν· η μεν, κολασει σωφρονιζουσα, ως κυρια· η δε, δι ευποιιας χρηστευομενη, ως ευεργετις. εξεςι δε μη ειναι απειθειας υιον, αλλα μεταβαινειν εκ τȣ σκοτȣς εις ζωην, και παραθεντα τη σοφια την ακοην, νομιμον ειναι Θεȣ δȣλον μεν τα πρωτα, επειτα δε πιςον γενεσθαι θεραποντα, φοβȣμενον Κυριον τον Θεον·

Ει δε τις επαναβαιη, τοις υιοις εγκαταλεγεται· επαν δε αγαπη καλυψη πληθος αμαρτιων, μακαριας ελπιδος τελειωσει, αυξηθεντα εν αγαπη εκδεχεσθαι τȣτον εγκαταταγεντα τη εκλεκτη υιοθεσια, τη φιλη κεκλημενη τȣ Θεου, αδοντα ηδη την ευχην, και λεγοντα, Γενεσθω μοι Κυριος εις Θεον. τȣ Νομȣ δε την ευποιιαν δια της προς τȣς Ιȣδαιȣς περικοπης δεδηλωκεν ο Αποςολος, γραφων ωδε πως· Ει δε συ Ιȣδαιος επονομαζη, και επαναπαυη Νομω, και καυχασαι εν Θεω, και γιγνωσκεις το θελημα τȣ Θεȣ, και δοκιμαζεις τα διαφεροντα κατηχȣμενος εκ τȣ Νομȣ, πεποιθας τε σεαυτον οδηγον ειναι τυφλων, φως των εν σκοτει, παιδευτην αφρονων, διδασκαλον νηπιων, εχοντα την μορφωσιν της γνωσεως και αληθειας εν τω Νομω· ταυτα γαρ δυνασθαι τον Νομον ομολογειται, καν οι κατα Νομον μη πολιτευομενοι, ως εν Νομω αλαζονευονται βιȣντες. Μακαριος δε ανηρ ος ευρεν σοφιαν, και θνητος ος ειδεν Φρονησιν· εκ δε τȣ ςοματος αυτης, της σοφιας δηλονοτι, δικαιοσυνη εκπορευεται· νομον δε και ελεον επι γλωσσης φορει. ενος γαρ Κυριȣ ενεργεια, ος εςι δυναμις και σοφια τȣ Θεȣ, ο τε Νομος, το τε Ευαγγελιον· και ον εγεννησε φοβον ο Νομος, ελεημων ȣτος εις σωτηριαν. Ελεημοσυναι δε, και πιςις, και αληθεια, μη εκλιπετωσαν σε· αφαψαι δε αυτας περι σω τραχηλω. ομοιως δε τω Παυλω η προφητεια ονειδιζει τον λαον, ως μη συνιεντα τον Νομον· Συντριμμα και ταλαιπωρια εν ταις οδοις αυτων, και οδον ειρηνης ȣκ εγνωσαν· ȣκ εςι φοβος Θεȣ απεναντι των οφθαλμων αυτων. Φασκοντες

ειναι

bona. Oportet autem eam, quæ administrat, Providentiam, esse & dominam, & bonam. Utraque enim vis procurat salutem: illa quidem, supplicio castigans, ut domina: hæc vero, per beneficentiam commodans, ut benefica. Id vero expedit, ut desinentes filii incredulitatis esse, transeamus a tenebris ad vitam, & aures sapientiæ adhibentes, primo legitimi Dei servi, dein ejusdem fideles famuli fiamus, timentes Dominum Deum.

Quod si quis ulterius ascenderit, refertur in numerum filiorum. Postquam autem *charitas operuerit multitudinem peccatorum*, beatæ spei consummatione, licet tunc auctum charitate suscipere, relatum in electam filiorum adoptionem, quæ Dei vocata est amica, jam votum canentem, & dicentem: *Sit mihi Dominus in Deum.* Legis autem beneficentiam, per eum locum, in quo agit cum Judæis, declaravit Apostolus, sic scribens: *Si tu autem Judæus cognominaris, & in Lege requiescis, & in Deo gloriaris, & cognoscis voluntatem Dei, & probas utiliora instructus per Legem, & confidis teipsum esse ducem cæcorum, lumen eorum, qui sunt in tenebris, eruditorem insipientium, magistrum infantium, habentem formam scientiæ & veritatis in Lege.* Hæc enim posse Legem, est extra controversiam: etiam si ii, qui vitam ex Lege non instituunt, se tanquam in Lege glorientur vivere. *Beatus est autem vir, qui invenit sapientiam: & mortalis, qui vidit prudentiam. Ex ore autem ipsius,* sapientiæ scilicet, *justitia egreditur, legem autem & misericordiam fert in lingua.* Sunt enim unius Domini operatio, qui est *Dei virtus & sapientia*, Lex & Evangelium: & quem timorem genuit Lex, is est misericors ad salutem. *Eleemosyna autem, fides, & veritas ne te deserant, alliga autem eas collo tuo.* Similiter autem ac Paulus, Prophetia exprobrat populo, quod Legem non intelligat: *Contritio & afflictio in viis ipsorum, & viam pacis non cognoverunt.* Non est timor Dei

εἶναι σοφοὶ, ἐμωράνθησαν. Οἴδαμεν δὲ ὅτι καλὸς ὁ Νόμος, ἐάν τις αὐτῷ νομίμως χρῆται· οἱ δὲ θέλοντες εἶναι νομοδιδάσκαλοι, ἐ νοοῦσι, φησὶν ὁ Απόστολος, ὅτε ἃ λέγουσιν, ὅτε περὶ τίνων διαβεβαιοῦνται· τὸ δὲ τέλος τῆς παραγγελίας, ἀγάπη ἐκ καθαρᾶς καρδίας, καὶ συνειδήσεως ἀγαθῆς, καὶ πίστεως ἀνυποκρίτου.

κη. Η μὲν οὖν κατὰ Μωσέα φιλοσοφία, τετραχῆ τέμνεται, εἴς τε τὸ ἱστορικὸν, καὶ τὸ κυρίως λεγόμενον νομοθετικόν· ἅπερ ἂν εἴη τῆς ἠθικῆς πραγματείας ἴδια· τὸ τρίτον δὲ, εἰς τὸ ἱερουργικὸν, ὅ ἐστιν ἤδη τῆς φυσικῆς θεωρίας· καὶ τέταρτον ἐπὶ πᾶσι, τὸ θεολογικὸν εἶδος, ἡ ἐποπτεία· ἥν φησιν ὁ Πλάτων τῶν μεγάλων ὄντως εἶναι μυστηρίων· Αριστοτέλης δὲ τὸ εἶδος τοῦτο, Μετὰ τὰ φυσικὰ καλεῖ. καὶ ἡ γε κατὰ Πλάτωνα Διαλεκτικὴ, ὥς φησιν ἐν τῷ Πολιτικῷ, τῆς τῶν ὄντων δηλώσεως εὑρετική τις ἐστιν ἐπιστήμη· κτητὴ δὲ αὐτὴ τῷ σώφρονι, οὐχ ἕνεκα τοῦ λέγειν τι, πράττειν τι τῶν πρὸς τοὺς ἀνθρώπους, ὥσπερ οἱ νῦν Διαλεκτικοὶ, περὶ τὰ Σοφιστικὰ ἀσχολούμενοι, ποιοῦσιν· ἀλλὰ τῷ Θεῷ κεχαρισμένα μὲν λέγειν δύνασθαι, κεχαρισμένα δὲ πράττειν, τὸ πᾶν εἰς δύναμιν. μικτὴ δὲ φιλοσοφία οὖσα τῇ ἀληθείᾳ ἡ ἀληθὴς Διαλεκτικὴ, ἐπισκοποῦσα τὰ πράγματα, καὶ τὰς δυνάμεις καὶ τὰς ἐξουσίας δοκιμάζουσα, ὑπεξαναβαίνει περὶ τὴν πάντων κρατίστην οὐσίαν· τολμᾷ τε ἐπέκεινα ἐπὶ τὸν τῶν ὅλων Θεόν· οὐκ ἐμπειρίαν τῶν θνητῶν, ἀλλ' ἐπιστήμην τῶν θείων καὶ οὐρανίων ἐπαγγελλομένη· ᾗ συνέπεται καὶ ἡ περὶ τῶν ἀνθρωπείων, περί τε τοὺς λόγους καὶ τὰς πράξεις, οἰκεία χρῆσις. εἰκότως ἄρα καὶ ἡ Γραφὴ τοιούτους τινὰς ἡμᾶς Διαλεκτικοὺς οὕτως ἐθέλουσα γενέσθαι, παραινεῖ· Γίνεσθε δὲ δόκιμοι τραπεζῖται· τὰ μὲν, ἀποδοκιμάζοντες, τὸ δὲ καλὸν κατέχοντες· αὐτὴ γὰρ τῷ ὄντι ἡ Διαλεκτι-

λεκτι-

ante oculos ipsorum. Dicentes se esse sapientes, stulti facti sunt. Scimus autem, quod Lex bona sit, si quis ea legitime utatur. Qui autem *volunt esse Legis doctores, non intelligunt*, inquit Apostolus, *nec quæ dicant, nec de quibus affirmant. Finis autem præcepti est charitas ex corde puro, & conscientia bona, & fide non ficta.*

XXVIII. At Mosaica quidem philosophia quadripartito dividitur, in partem historicam; & eam quæ specialiter vocatur legalis: quæ duæ ad morum doctrinam pertinent: tertiam autem eam, quæ pertinet ad sacrificia, quæ ad Physicam contemplationem spectat: & postremo quartam speciem, theologicam, quæ ἐποπτεία seu sacrorum arcanorum *inspectio* est: quam Plato dicit esse mysteriorum revera magnorum contemplationem: Aristoteles autem hanc speciem vocat Metaphysicam. Et quæ est quidem ex Platonis sententia Dialectica, ut dicit in Politico, est quædam scientia, quæ entium explicationem invenit. A viro autem bono & prudente est acquirenda, non ut aliquid dicat vel faciat eorum, quæ dicuntur aut fiunt apud homines (ut faciunt, qui nunc sunt Dialectici, qui versantur in rebus Sophisticis) sed ut possint quidem dicere & facere ea, quæ Deo grata sunt, idque universum pro viribus. Cum sit autem vera Dialectica, philosophia permixta veritate, res considerans, facultatesque & potestates examinans, transcendit ad præstantissimam omnium essentiam, & audet etiam ultra progredi ad Deum universorum, non rerum mortalium peritiam, sed divinarum cœlestiumque scientiam profitens: quam consequitur etiam in rebus humanis, idque cum in dicendo, tum in agendo, proprius usus. Merito ergo Scriptura quoque tales nos esse volens dialecticos, sic hortatur: *Efficiamini autem probi trapezitæ*, alia quidem reprobantes, quod autem bonum est tenentes. Hæc enim revera Dialectica est scientia dividendi ea, quæ intel-

λεκτικη φροντισις εςι περι τα νοητα διαιρετικη, εκαςου των οντων αμικτως τε και ειλικρινως τε υποκειμενου δεικτικη· η δυναμις περι τα των πραγματων γενη διαιρετικη, μεχρι των ιδικωτατων καταβαινυσα, παρεχομενη εκαςον των οντων καθαρον, οιον εςι, φαινεσθαι.

Διο και μονη αυτη επι την αληθη σοφιαν χειραγωγει· ητις εςι δυναμις θεια των οντων ως οντων γνωςικη, το τελειον εχυσα, παντος παθυς απηλλαγμενη. ουκ ανευ του Σωτηρος, τυ καταγαγοντος ημων τω θειω Λογω τυ ορατικου της ψυχης, την επιχυθεισαν εκ φαυλης αναςροφης αγνοιαν αχλυωδη, και το βελτιςον αποδεδωκοτος, οφρ' ευ γνωσκοιμεν, η μεν Θεον, ηε και ανδρα. ουτος εςιν, ο τω οντι δειξας, οπως τε γνωςεον εαυτυς· ουτος ο των ολων τον Πατερα εκκαλυπτων, ω αν βυληται, και ως οιον τε την ανθρωπινην φυσιν χωρησαι νοειν· Ουδεις γαρ εγνω τον υιον, ει μη ο πατηρ· ουδε τον πατερα, ει μη ο υιος, και ω αν ο υιος αποκαλυψη. εικοτως αρα ο Αποςολος, κατα αποκαλυψιν φησιν εγνωκεναι το μυςηριον, καθως προεγραψα εν ολιγω, προς ο δυνασθε αναγινωσκοντες νοησαι την συνεσιν μου εν τω μυςηριω του Χριςου. προς ο δυνασθε, ειπεν· επει ηδει τινας γαλα μονον ειληφοτας, ουδεπω δε και βρωμα, αυτικα ουχ απλως γαλα. τριχως δε ημιν εκληπτεον τυ Νομυ την βυλησιν· η ως σημειον εμφαινουσαν, η ως εντολην κυρουσαν εις πολιτειαν ορθην, η θεσπιζουσαν ως προφητειαν. ανδρων δε ευ οιδ' οτι τα τοιαυτα διακρινειν τε, και λεγειν· ου γαρ δη μια Μυκονος η πασα προς νοησιν Γραφη, η φασιν οι παροιμιαζομενοι· διαλεκτικωτερον δε, ως ενι μαλιςα, προσιτεον αυτη, την ακολυθιαν της θειας διδασκαλιας θηρωμενοις.

κθ. Οθεν παγκαλως ο παρα τω Πλατωνι Αιγυπτιος ιερευς, Ω Σολων Σολων, ειπεν· Ελληνες υμεις, αιει παιδες εςε· ουδ' ηντιναουν εν ταις ψυχαις εχοντες δι' αρχαιαν

lectu percipiuntur, & singulorum entium subjectum pure ac perspicue ostendendi: sive facultas res in sua genera dividendi, descendens usque ad ea, quæ sunt maxime specialia, & unumquodque ens purum, ac prout in se est, intuendum exhibens.

Quocirca ea sola veluti manu ducit ad veram sapientiam, quæ quidem est divina facultas, quæ entia, quatenus sunt entia, cognoscit, id, quod est perfectum, consecuta, & libera ab omni animi perturbatione: idque non sine Servatore, qui semota ab oculis animæ per Logon divinum caligine ignorantiæ, quam illis prava conversatio offuderat, optimum statum restituit, ut clare percipiamus, Deusne sit, an homo. Is est, qui revera ostendit, quomodo nos ipsos cognoscere oporteat: is, qui universorum Patrem revelat, cui vult, & quoad humana natura comprehendere valeat. *Nemo enim novit filium nisi pater, neque patrem nisi filius & cui filius revelavit.* Merito ergo Apostolus dicit, *per revelationem se nosse mysterium, quemadmodum prius scripsi in brevi, ut possitis legentes intelligere intelligentiam meam in mysterio Christi.* Ut possitis, dixit, quoniam sciebat aliquos lac solum accepisse, nondum autem cibum, & nec lac quidem solummodo. Tribus autem modis Legis sententia est nobis accipienda: ut quæ signum aliquod repræsentet, vel præceptum constituat ad rectam vitæ institutionem, vel tanquam prophetia futura prædicat. Sat autem scio esse virorum, ea, quæ sunt hujusmodi, discernere, ac dicere. Non enim una Myconus est universa ad intelligendum Scriptura, ut dicunt, qui utuntur proverbiis. Est autem quam maxime fieri potest dialectice ad eam accedendum, consequentiam divinæ doctrinæ venantibus.

XXIX. Unde pulcherrime sacerdos apud Platonem Ægyptius, *O Solon, Solon*, inquit, *vos Græci semper estis pueri, nullam penitus in animis per veterem auditio-*

 nem

χαιαν ἀκοην παλαιαν δοξαν· γερων δε Ελληνων ὀυκ ἐστιν ὀυδεις. γεροντας, οἰμαι, ἐιπων, τους τα πρεσβυτερα, τουτεστι τα ἡμετερα, ἐιδοτας· ὡς ἐμπαλιν νεους, τους τα νεωτερα και ὑπο Ελληνων ἐπιτηδευομενα, τα χθες και πρωην γενομενα, ὡς παλαια και ἀρχαια, ἱστορουντας. ἐπηγαγεν ὀυν, μαθημα χρονῳ πολιον, κατα βαρβαρικον τινα τροπον ἀπλαστῳ και ὀυκ ἐυκρινει χρωμενων ἡμων τῃ μεταφορα. ἀτεχνως γουν οἱ ἐυγνωμονες ὁλῳ τῳ πλασματι τῳ της ἑρμηνειας προσιασιν· ἐπι δε των Ελληνων φησι, την οἰησιν αὐτων βραχυ τι διαφερειν μυθων· ὀυ γαρ μυθων παιδικων ἐξακουστιον, ὀυδε μην των τοις παισι γινομενων μυθων· παιδας δε ἐιρηκεν αὐτους γε τους μυθους· ὡς ἀν μικρον διορωντων των παρ᾽ Ελλησιν οἰησισοφων· αἰνιττομενος το μαθημα το πολιον, την παρα βαρβαροις προγενεστατην ἀληθειαν· ᾧ ῥηματι τεθεικε το, Παις μυθος· το μυθικον της τον νεωτερων ἐπιβολης διελεγχων, ὡς, δικην παιδων, μηδεν πρεσβυτερον ἐχουσης. ἀμφω κοινως, τους μυθους αὐτων και τους λογους, παιδικους ἐιναι παριστας. Θειως τοινυν ἡ Δυναμις ἡ τῳ Ερμα κατα ἀποκαλυψιν λαλουσα, Τα ὁραματα, φησι, και τα ἀποκαλυμματα, δια τους διψυχους, τους διαλογιζομενους ἐν ταις καρδιαις αὐτων, ἐι ἀρα ἐστι ταυτα, ἡ ὀυκ ἐστιν.

Ὁμοιως δε και ἐκ της πολυμαθους περιουσιας ἀποδειξεις ἰσχυροποιουσι, και βεβαιουσι και θεμελιουσι τους λογους τους ἀποδεικτικους, ὁσον ἐστι αἱ αὐτων ὡς νεων φρενες ἠερεθονται. Λαμπτηρ ἀρα ἐντολη ἀγαθη, κατα την Γραφην· νομος δε, φως ὁδου· ὁδους γαρ βιοτητος ἐλεγχει παιδεια. Νομος ὁ παντων βασιλευς, θνητων τε και ἀθανατων, λεγει Πινδαρος. ἐγω δε τον θεμενον τον νομον δια τουτων ἐξακουω· και το γε Ησιοδιον ἐπι του παντων λελεχθαι Θεου λαμβανω, ἐι και στοχαστικως ἐιρηται τῳ ποιητῃ, ἀλλ᾽ ὀυ καταληπτικως.

Τουδε

nem antiquam habentes opinionem: ex Græcis autem nullus est senex. Senes, ut arbitror, dicens, qui antiquiora, hoc est, nostra, noverant: ut rursus juvenes, qui recentiora, & quæ exercebantur a Græcis, quæ heri & nuper facta fuerant, ut vetera & antiqua, referebant. Subjunxit itaque: *Nec disciplinam ullam canam tempore*; nos enim more quodam barbarico simplicibus ac obscuris metaphoris uti solemus. Qui sunt ergo bona mente præditi absque ullo artificio accedunt ad totum figmentum interpretationis: de Græcis autem dicit eorum opinionem *parum quid differre a fabulis*. Non sunt enim pueriles audiendæ fabulæ, sed nec illæ fabulæ, quæ a pueris factæ sunt. *Pueros* autem dixit ipsas quidem certe fabulas, utpote quod parum perspiciant, qui se apud Græcos existimant sapientes: per *canam disciplinam*, tacite significans antiquissimam, quæ est apud Barbaros, veritatem: cui verbo opposuit illud, *Puer fabula:* arguens fabulosam recentium tractationem, ut quæ puerorum instar, nihil habeat antiquius: utrumque communiter, & fabulas eorum, & orationes, esse pueriles ostendens. Divine ergo Potestas illa, quæ Hermæ loquitur in revelatione, *Visiones*, inquit, *& revelationes propter eos, qui sunt duplici corde, qui disputant in cordibus suis, sint ea, nec ne.*

Similiter autem ex redundanti quoque doctrinæ copia corroborant demonstrationes, firmantque ac fundant rationes demonstrativas, quatenus eorum, tanquam juvenum, mentes adhuc pendent instabiles aere. *Lucerna ergo est præceptum bonum*, ut vult Scriptura: *lex autem est lumen vitæ: vias enim vitæ arguit disciplina. Lex regina est omnium mortalium & immortalium*, inquit Pindarus. Ego autem per hæc eum, qui legem tulit, intelligo: & Hesiodeum illud dictum accipio de Deo universorum, etiamsi ex conjectura a Poeta dictum est, non autem ex comprehensione.

Τονδε γαρ ανθρωποισι νομον διεταξε Κρονιων.
Ιχθυσι γαρ, και θηρσι, και οιωνοις πετεινοις,
Εσθιμεν αλληλες· επει ε δικη ες ι μετ᾽ αυτων.
Ανθρωποισι δ᾽ εδωκε δικην, η πολλον αριςη.

ειτ᾽ ουν τον αμα τη γενεσει φυσει νομον, ειτε και τον αυθις δοθεντα, πλην εκ Θεου, ο τε της φυσεως, ο τε της μαθησεως νομος εις· ως και Πλατων εν τῳ Πολιτικῳ ενα τον νομοθετην φησιν· εν δε τοις Νομοις, ενα τον συνιςαντα των μουσικων· δια τουτων διδασκων τον Λογον ειναι ενα, και τον Θεον ενα. Μωσης δε φαινεται τον Κυριον διαθηκην καλων· Ιδου εγω, λεγων· η διαθηκη με μετα σου· επει και προτερον ειπεν, διαθηκην μη ζητειν αυτην εν γραφῃ· ες ι γαρ διαθηκη, ην ο αιτιος τε παντος Θεος τιθεται· Θεος δε, παρα την Θεσιν ειρηται, και ταξιν, την διακοσμησιν. εν δε τῳ Πετρου Κηρυγματι ευροις αν νομον, και λογον τον Κυριον προσαγορευομενον. Αλλ᾽ ο μεν κατα την αληθη φιλοσοφιαν γνωςικων υπομνηματων πρωτος ημιν Στρωματευς ενταυθα περιγεγραφθω.

ΚΛΗΜΕΝ-

Humano generi lex namque est a Jove lata,
Pisces atque feræ volucresque per aera nantes
Sese ut consumant: nam jus nescire putantur.
Ast hominum generi jus, res pulcherrima, cessit.

Sive ergo naturalem legem, quæ est una cum generatione; sive eam dicat, quæ postea data est, verum a Deo; & naturæ & disciplinæ una eademque est lex: ut etiam Plato in Politico dicit unum legislatorem: in Legibus autem, unum ea quæ ad Musicam pertinent intellecturum: per hæc docens unum esse Logon, & Deum unum. Moses autem videtur Dominum appellare, διαθήκην hoc est, fœdus, *Ecce ego*, dicens, *fœdus meum tecum*. Nam antea dixit, fœdus ipsum non esse quærendum in scriptura: est enim fœdus, quod Deus statuit, qui est auctor universi. Deus autem Græce θεὸς dictus, παρὰ τὴν θέσιν hoc est, *ex positione*, & ordine, seu constitutione. In Petri autem Prædicatione inveneris Dominum vocari Legem & Logon. Verum primus Gnosticorum secundum veram philosophiam commentariorum Stromateus hic terminetur.

ΚΛΗΜΕΝΤΟΣ
ΤΟΥ
ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΩΣ
ΣΤΡΩΜΑΤΕΩΝ.

ΤΩΝ ΕΙΣ ΟΚΤΩ ΛΟΓΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟΣ.

ΕΞΗΣ δ᾽ ἂν εἴη διαλαβεῖν, ἐπει κλεπτας της βαρβαρου φιλοσοφιας Ἑλληνας εἶναι προσειπεν ἡ Γραφη, ὅπως τουτο δι᾽ ὀλιγων δειχθησεται. οὐ γαρ μονον τα παραδοξα των παρ᾽ ἡμιν ἱστορουμενων ἀπομιμουμενους ἀναγραφειν αὐτους παραστησομεν· προς δε τα κυριωτατα των δογματων σκευωρουμενους και παραχαρασσοντας προγενεστερων οὐσων των παρ᾽ ἡμιν γραφων, ὡς ἀπεδειξαμεν, διελεγξομεν ἐν τε τοις περι πιστεως, περι τε σοφιας, γνωσεως τε και ἐπιστημης, ἐλπιδος τε και ἀγαπης, περι τε μετανοιας και ἐγκρατειας, και δη και φοβου Θεου. συνηνος ἀτεχνως των ἀληθειας ἀρετων· ὁσα τε ἀπαιτησει ἡ κατα τον τοπον τον προκειμενον ὑποσημειωσις, περιληφθησεται, και ὡς τα μαλιστα το ἐπικεκρυμμενον της βαρβαρου φιλοσοφιας, το συμβολικον τουτο και αἰνιγματωδες εἰδος, ἐζηλωσαν οἱ πραγματικως τα τῶν ἀρχαιων φιλοσοφησαντες, χρησιμωτατόν, μαλλόν δε ἀναγκαιοτατον, τῃ γνωσει της ἀληθειας ὑπαρχον.

Ἐπι τουτοις, ἀκολουθον οἰμαι, ὑπερ ὧν κατατρεχουσιν ἡμων Ἑλληνες, ἀπολογησασθαι, ὀλιγαις συγχρωμενους Γραφαις, εἰ πως ἠρεμα και ὁ Ιουδαιος ἐπαΐων ἐπιστρεψαι

CLEMENTIS ALEXANDRINI STROMATUM.

LIBER SECUNDUS.

DEINCEPS autem fuerit nitendum, quoniam barbaræ philoſophiæ fures Scriptura Græcos eſſe dixit, ut hoc paucis oſtendatur. Non ſolum enim illa miracula, quæ hominum opinionem ſuperant, e ſcriptis noſtris in ſua tranſtuliſſe: ſed etiam principalia eorum dogmata inde ſurrepta (quandoquidem illorum ſcripturis noſtras antiquiores eſſe, prius demonſtratum ſit) atque ab ipſis adulterata eſſe oſtendemus, tum in illis, quæ ad fidem, tum etiam in his, quæ ad ſapientiam, cognitionem, & ſcientiam, itemque ad ſpem, & charitatem, ut etiam ad pœnitentiam, & continentiam, quinetiam ad Dei timorem, quæ plane ſunt virtutum veritatis examen, pertinent. Adjicientur etiam, quæcunque fuerint ad hujus loci, in quo verſamur, explicationem neceſſaria: tum etiam, quod qui ſolertiſſime priſcam ſectati ſunt philoſophiam, occultum hoc ſymbolicum & ænigmaticum barbaræ philoſophiæ genus, quod quidem ad cognitionem veritatis eſt inprimis utile, ſeu potius neceſſarium, æmulati ſint.

Poſt hæc conſentaneum videtur, ea, quorum cauſa in nos Græci invehuntur, defendere, paucis Scripturis ſermoni *immiſtis* ſi forte contingat, ut Judæus quo-

στρεψαι δυνηθειη ἐξ ὧν ἐπιστευσεν, εἰς ὃν οὐκ ἐπιστευσεν. Διαδεξεται δε εἰκοτως τους γενναιους των Φιλοσοφων ἐλεγχος ἀγαπητικος του βιου τε αὐτων, και της εὑρεσεως των καινων δογματων, οὐκ ἀμυνομενων ἡμων τους κατηγορους, πολλου γε και δει, τους εὐλογειν μεμαθηκοτας τους καταρωμενους, κἂν βλασφημους κενως καταφερωσιν ἡμων λογους, ἀλλ' εἰς ἐπιστροφην την ἐκεινων αὐτων. εἰ πως ἐπαισχυνθειεν οἱ πανσοφοι δι' ἐλεγχου βαρβαρου σωφρονισθεντες, ὡς δι' εἰδειεν ὀψε γουν δυνηθηναι, ὁποια ἀρα εἰη τα μαθηματα, ἐφ' ἁ στελλονται τας ἀποδημιας τας διαποντιους. ἃν μεν γαρ δη κλεπτεται, και δη και ταυτα ἀποδεκτεα, περιαιρεθεισης αὐτοις της φιλαυτιας· ἁ δε αὐτοι διζησαμενοι, ἑαυτους ἐξευρηκεναι φρυαττονται, τουτων ὁ ἐλεγχος.

Κατηπακολουθημα δε και περι της ἐγκυκλιου καλουμενης παιδειας, εἰς ὁσα εὐχρηστος· περι τε Αστρολογικης, και Μαθηματικης, και Μαγικης, γοητειας τε, ἐπιδραμητεον. αὐχουσι γαρ δη και ἐπι ταισδε οἱ Πανελληνες, ὡς μεγισταις ἐπιστημαις. Ος δ' ἐλεγχει μετα παρρησιας, εἰρωνοποιει. Εφαμεν δε πολλακις ἠδη μη τε μεμελετηκεναι, μη τε μην ἐπιτηδευειν Ελληνιζειν· ἱκανον γαρ δη τουτο, ἀποδημαγωγειν της ἀληθειας τους πολλους· το δε τῳ ὀντι φιλοσοφημα, οὐκ εἰς την γλωσσαν, ἀλλ' εἰς την γνωμην ὀνησει τους ἐπαϊοντας. δει δ', οἰμαι, τον ἀληθειας κηδομενον, οὐκ ἐξ ἐπιβουλης και φροντιδος την φρασιν συνθειναι· πειρασθαι δε ὀνομαζειν μονον ὡς δυναται, ὁ βουλεται· τους γαρ των λεξεων ἐχομενους και περι ταυτας ἀσχολουμενους, διαδιδρασκει τα πραγματα. γεωργου μεν οὐν ἰδιον, το ἐν ἀκανθαις φυομενον ῥοδον, ἀβλαβως λαβειν· και τεχνιτου, τον ἐν ὀστρεῳ σαρκι κατορωρυγμενον μαργαριτην ἐξευρειν. φασι δε και τας ὀρνιθας ἡδιστην ἐχειν την σαρκος ποιοτητα, ὁτε, οὐκ ἀφθονου τροφης παρατεθεισης αὐταις, αἱδε σκαλευουσαι τοις ποσιν, ἐκλεγονται μετα πονου τας τροφας. εἰ τις

οὖν

quoque hæc audiens, ex iis, quæ credidit, possit sensim converti ad eum, quem non credidit. Ingenuos autem philosophorum excipiet forsan eorum vitæ & inventionis novorum dogmatum amica reprehensio, non ulciscentibus quidem nobis inimicos (multum quidem abest, cum etiam eis bene precari ac benedicere didicerimus, qui nos execrantur, etiam si in nos maledictis invehantur) sed ut illi convertantur, si forte erubuerint, qui omnimoda cumulati sunt sapientia, per barbaram reprehensionem ad saniorem mentem redacti, ut possint tandem perspicere, cujusmodi sint disciplinæ, quarum gratia peregrinando transmarinas obeunt regiones. Quorum enim sunt fures, ea palam sunt monstranda, ut nimium eis sui amorem detrahamus: quæ autem ipsi investigando gloriantur se invenisse, ea sunt refutanda.

Consequens autem est, ut disciplinarum, qui vocatur, orbis ostendamus ad quot & quanta sit utilis: & de Astrologia, Mathematica, & Magica, & præstigiis, cursim est a nobis tractandum. De iis enim, tanquam maximis scientiis, omnes Græci se jactant. *Qui autem libere reprehendit, est pacificus.* Sæpe autem diximus, neque nos ut Græca loquamur nosmet exercuisse, neque in eo studium ponere. Hoc enim illis prodest, qui vulgus a veritate abducunt. Vera autem philosophia, non tam linguas audientium, quam mentes juvat. Oportet autem, ut opinor, eum, qui curam gerit veritatis, non artificiose & longo studio composita oratione uti; sed conari tantum id, quod vult, qualicunque potest modo exponere. Eos enim, qui hærent dictionibus, & in eis sunt occupati, res ipsæ effugiunt. Atque agricolæ quidem est proprium, rosam, quæ in spinis nascitur, citra noxam carpere: similiter & artificis, eam, quæ in ostrei carne infossa est, margaritam invenire. Quinetiam ajunt gallinas quoque carnem habere suavissimam, quando eis non

copio-

[illegible] θεωρητικος, ἐν πολλοις τοις πιθανοις τε και [illegible] το ἀληθες διαλεληθεναι ποθει, καθαπερ ὑπο [illegible] προσωπον το ἀληθινον, πολυπραγ[illegible] θηρασεται. φησι γαρ ἐν τῳ ὁραματι τῳ Ερμα [illegible] ἡ φανεισα. Ο ἐαν ἐνδεχηται σοι ἀποκαλυφ[illegible], ἀποκαλυφθησεται.

[illegible] Επι δε τη σοφια μη ἐπαιρου, αἱ Παροιμιαι λεγουσιν· ἐν πασαις δε ὁδοις γνωριζε αὐτην. ἱνα ὀρθοτομη τας ὁδους σου, ὁ δε πους σου μη προσκοπτη. βουλεται μεν γαρ δια τουτων δειξαι, ἀκολουθα δειν γενεσθαι τῳ λογῳ τα ἐργα· ἠδη δε ἐμφανειν, χρηναι το ἐξ ἁπασης παιδειας χρησιμον ἐκλεγουμενους ἡμας ἐχειν· αἱ δη ὁδοι σοφιας ποικιλαι, ὀρθοτομειν ἐπι την ὁδον της ἀληθειας· ὁδος δε, ἡ πιστις· Ο δε πους σου μη προσκοπτετω, λεγει περι τινων ἐναντιουσθαι δοκουντων τη μια και θεια τη προνοητικη διοικησει. ὁθεν ἐπαγει· Μη ἰσθι φρονιμος παρα σεαυτῳ, κατα τους ἀθεους λογισμους, τους ἀντιστασιωδεις τη οἰκονομια του Θεου· φοβου δε τον μονον δυνατον Θεον· ᾧ ἑπεται μηδεν ἀντικεισθαι τῳ Θεῳ. ἀλλως τε και ἡ ἐπαγωγη διδασκει σαφως, ὁτι ὁ θειος φοβος ἐκκλισις ἐστι κακου. φησι γαρ· Και ἐκκλινον ἀπο παντος κακου· αὑτη παιδεια σοφιας· Ον γαρ ἀγαπα Κυριος, παιδευει. ἀλγειν μεν ποιων, εἰς συνεσιν· ἀποκαθιστας δε, εἰς εἰρηνην και ἀφθαρσιαν. Η μεν ἐν βαρβαρος φιλοσοφια, ἡν μεθεπομεν ἡμεις, τελεια τῳ ὀντι και ἀληθης. Φησι γουν ἐν τη Σοφια· Αὐτος γαρ μοι δεδωκεν των ὀντων γνωσιν ἀψευδη, εἰδεναι συστασιν κοσμου, και τα ἑξης, ἑως, Και δυναμεις ῥιζων. ἐν τουτοις ἁπασι την φυσικην ἐμπεριειληφε θεωριαν, την κατα τον αἰσθητον κοσμον ἁπαντων των γεγονοτων. ἑξης δε και περι των

νοητων

copiosus appositus fuerit cibus, sed ipsæ pedibus fodientes, cum labore alimentum colligunt. Si quis ergo verisimilium contemplationi deditus, cupit in multis probabilibus, iisque Græcis, id, quod verum est, persequi, haud dissimilis erit ei, qui verum vultum larvis obtectum discernere satagit. Dicit enim, quæ Hermæ in visione apparuit, Potestas: *Quod tibi contingit revelari, revelabitur.*

II. *Propter tuam autem ne efferaris sapientiam*, dicunt Proverbia: *in omnibus autem viis agnosce ipsam, ut recto tramite dirigat vias tuas, pes autem tuus ne offendat.* Vult enim per hæc ostendere, oportere opera esse rationi convenientia; & præterea nos oportere ex omni doctrina eligere id, quod est utile. Sunt autem viæ sapientiæ variæ, ut recto tramite incedamus ad viam veritatis. Via autem est fides. *Pes autem tuus non offendat*, ait de aliquibus, qui videbantur adversari unius Divinæ providentiæ administrationi. Unde subjungit: *Ne sis sapiens apud teipsum*, per impias scilicet rationes, quæ adversus Dei providentiam contendunt. *Time autem Deum*, qui solus est potens: cui est consequens, Deo nunquam adversari. Quinetiam quod sequitur, aperte quoque docet, quod *Dei timor, est mali declinatio.* Dicit enim: *Et declina ab omni malo.* Hæc est disciplina sapientiæ. *Quem enim diligit Dominus, castigat;* afficiens quidem dolore ut intelligat, restituens autem ad pacem & incorruptionem. Barbara itaque, quam nos sectamur, philosophia, vera est, & vere perfecta. Dicit itaque in Sapientia: *Ipse mihi dedit non falsam eorum quæ sunt cognitionem, ut cognoscam mundi constitutionem*, & ea, quæ deinceps sequuntur, usque ad illud: *Et vires radicum.* In his omnibus naturalem comprehendit contemplationem, quæ circa omnia, quæ fiunt in mundo sensili, versatur. Deinceps autem tacite quoque ea significat, quæ solo intellectu comprehenduntur,

cum

νοητων αἰνιττεται, δι᾽ ὧν ἐπαγει· Οσα τε ἐστι κρυπτα και ἐμφανη, ἐγνων· ἡ γαρ παντων τεχνιτις ἐδιδαξε με, σοφια. ἐχεις ἐν βραχει το ἐπαγγελμα της καθ᾽ ἡμας φιλοσοφιας.

Αναγει δε ἡ τουτων μαθησις μετα ὀρθης πολιτειας ἀσκηθεισα, δια της παντων τεχνιτιδος σοφιας, ἐπι τον ἡγεμονα του παντος, δυσαλωτον τι χρημα και δυσθηρατον, ἐξαναχωρουν ἀει και πορρω ἀφισταμενον του διωκοντος. ὁ δε αὐτος, μακραν ὤν, ἐγγυτατω βεβηκεν, θαυμα ἀρρητον. Θεος ἐγγιζων ἐγω, φησι Κυριος· πορρω μεν, κατ᾽ οὐσιαν· πως γαρ ἀν συνεγγισαι ποτε το γεννητον ἀγεννητῳ; ἐγγυτατω δε δυναμει, ἡ τα παντα ἐγκεκολπισται. Εἰ ποιησει τις κρυφα, φησι, τι, και οὐκ ἐποψομαι αὐτον; και δη παρεστιν ἀει τῃ τε ἐποπτικῃ, τῃ τε εὐεργετικῃ, τῃ τε παιδευτικῃ ἁπτομενη ἡμων δυναμει, δυναμις του Θεου. ὅθεν ὁ Μωσης, οὐ ποτε ἀνθρωπινῃ σοφιᾳ γνωσθησεσθαι τον Θεον πεπεισμενος, Εμφανισον μοι σεαυτον, φησι· και εἰς τον γνοφον, οὗ ἠν ἡ φωνη του Θεου, εἰσελθειν βιαζεται· τουτεστιν, εἰς τας ἀδυτους και ἀειδεις περι του ὀντος ἐννοιας· οὐ γαρ ἐν γνοφῳ ἡ τοπῳ ὁ Θεος, ἀλλ᾽ ὑπερανω και τοπου, και χρονου, και της των γεγονοτων ἰδιοτητος. διο οὐδ᾽ ἐν μερει καταγινεται ποτε· οὔτε περιεχων, οὔτε περιεχομενος· ἠ κατα ὁρισμον τινα, ἡ κατα ἀποτομην. Ποιον γαρ οἰκον οἰκοδομησετε μοι; λεγει Κυριος· ἀλλ᾽ οὐδε ἑαυτῳ ᾠκοδομησεν, ἀχωρητος ὤν· κἀν ὁ οὐρανος θρονος αὐτου λεγηται, οὐδ᾽ οὕτω περιεχεται, ἐπαναπαυεται δε τερπομενος τῃ δημιουργιᾳ. Δηλον οὖν ἡμιν ἐστι κεκρυφθαι την ἀληθειαν· εἰ και ἐξ ἑνος παραδειγματος ἠδη δεδεικται, μικρον δ᾽ ὑστερον, και δια πλειονων παραστησομεν.

Πως δε οὐχι ἀποδοχης ἀξιοι, οἵ τε μαθειν ἐθελοντες, οἵ τε δυναμενοι, κατα τον Σολομωντα, γνωναι σοφιαν και παιδειαν, νοησαι τε λογους φρονησεως, δεξασθαι τε

στροφας

cum subjungit: *Et quæcunque sunt occulta & aperta, cognovi, Quæ est enim omnium artifex, me docuit Sapientia.* Paucis habes, quid nostra profiteatur Philosophia.

Horum autem doctrina cum recta vitæ institutione fuerit exercitata, per omnium artificem sapientiam, deducit ad eum, qui est princeps universi, qui apprehensu est admodum difficilis, ut qui semper recedat, & procul se proripiat ab eo, qui persequitur. Ipse autem cum procul sit, incedit quam proxime, miraculum certe ineffabile. *Deus appropinquans ego*, inquit Dominus. Procul quidem essentia: quomodo enim quod est genitum, appropinquarit ingenito? proxime autem est potestate, quæ sinu suo omnia complectitur. *Si clanculum quis fecerit*, inquit, *& non videbo eum?* Atqui & vidente, & benefaciente, & docente potestate semper nobis adest, & plane tangit nos Dei potestas. Unde Moses, cum persuasum haberet Deum nunquam humana cognitum iri sapientia, *Ostende te mihi*, inquit: & in caliginem, ubi erat Dei vox, ingredi contendit, hoc est ad arcanas & informes de eo quod est notiones. Non est enim in caligine Deus, aut in loco, sed supra locum, & tempus, & proprietatem eorum, quæ facta sunt: quare nunquam est in parte, nec ut continens, nec ut contentus, aut per circumscriptionem, aut per sectionem. *Quam enim domum ædificabitis mihi? inquit Dominus.* Sed nec sibi ædificavit, cum capi non possit. Et quamvis *cælum* dicatur ejus *sedes*, ne sic quidem continetur, sed requiescit delectatus opificio. Clarum est ergo, occultatam nobis esse veritatem: & si id jam uno exemplo ostensum est, id quoque paulo post monstrabitur pluribus.

Quare autem non sunt merito recipiendi, qui & discere volunt, & ex sententia Solomonis possunt *nosse sapientiam & disciplinam, & intelligere rationes pru-*

ςροφας λογων, νοησαι τε δικαιοσυνην αληθη; ως ϗσης και ἑτερας της μη κατα την αληθειαν διδασκομενης προς των νομων των Ελληνικων, και των αλλων των φιλοσοφων· Και κριματα, φησιν, ευθυναι, ϗ τα δικαςικα, αλλα το κριτηριον το εν ἡμιν, ὑγιες και απλανες εχει· δειν μηνυει· Ινα δῳ ακακοις πανεργιαν; παιδι δε νεῳ αισθησιν τε και εννοιαν. τωνδε γαρ ακϗσας σοφος ὁ ὑπακϗειν ταις εντολαις πεπεισμενος, σοφωτερος εςαι κατα την γνωσιν· ὁ δε νοημων, κυβερνησιν κτησεται· νοησει τε παραβολην και σκοτεινον λογον, ῥησεις τε σοφων και αινιγματα. ϗ γαρ κιβδηλϗς οἱ ενθεοι εκ Θεϗ λογϗς προφερϗσιν· ϗδ' οἱ παρα τϗτων εμπορευομενοι· ϗδε μην παγας, αἱς οἱ πολλοι των σοφιςων τϗς νεϗς εμπλεκϗσι, προς ϗδεν αληθες σχολαζοντες· αλλ' οἱ μεν το ἁγιον Πνευμα κεκτημενοι, ερευνωσι τα βαθη τϗ Θεου, τουτεςι, της περι τας προφητειας επικρυψεως επηβολοι γινομενοι. των δε ἁγιων μεταδιδοναι τοις κυσιν απαγορευεται, ες' αν μενη θηρια· ϗ γαρ ποτε εγκιρναναι προσηκει φθονεροις και τεταραγμενοις, απιςοις τε ετι ηθεσιν, εις ὑλακην ζητησεως αναιδϗσι, τϗ θειου και καθαρου ναματος τϗ ζωντος ὑδατος. Μη δη ὑπερεκχεισθω σοι ὑδατα εξω πηγης σϗ· εις δε σας πλατειας διαπορευεσθω σα ὑδατα. Ου γαρ φρονεϗσι τοιαυτα πολλοι, ὁκοσοι εγκυρσευϗσιν· ϗδε μαθοντες, γινωσκϗσιν· ἑαυτοισι δε δοκεουσι. κατα τον γενναιον Ηρακλειτον.

Αρ' ϗ δοκει σοι και ϗτος τους μη πιςευοντας ψεγειν; Ο δε δικαιος μϗ, εκ πιςεως ζησεται, ὁ προφητης ειρηκεν. λεγει δε και αλλος προφητης· Εαν μη πιςευσητε, ουδε μη συνητε. πως γαρ τουτων ὑπερφυα θεωριαν χωρησαι ποτ' αν ψυχη, διαμαχομενης ενδον της περι την μαθησιν απιςιας; πιςις δε, ἡν διαβαλλϗσι κενην και βαρβαρον νομιζοντες Ελληνες, προληψις εκϗσιος εςι, θεοσεβειας συγκαταθεσις, ελπιζομενων ὑποςασις, πραγματων ελεγχος ϗ βλεπομενων, κατα τον θειον Αποςολον·

ταυτη

dentiæ, & suscipere strophas orationum, & veram intelligere justitiam? cum & alia utique sit, quæ non ex veritate doceatur a Græcis legibus, & aliis philosophis. *Et judicia*, inquit, *dirigere*: non forensia, sed quod est in nobis judicium sanum & ab errore alienum oportere nos habere, significat: *Ut det simplicibus astutiam, puero autem nuper nato sensum & benevolentiam. Hæc enim cum audierit sapiens*, cui persuasum est obedire præceptis, *erit* per cognitionem *sapientior: qui est autem intelligens, acquiret gubernationem, & intelliget parabolam & obscurum sermonem, & sapientum dicta & ænigmata.* Non enim adulterinas proferunt rationes, qui sunt a Deo inspirati, nec ii, qui ab eis mercantur: sed nec laqueos, quibus plerique Sophistæ adolescentes implicant, veritati minime vacantes. Sed qui *Spiritum* sanctum possident, *profunda Dei scrutantur*; hoc est, ea assequuntur, quæ latent in prophetis. *Sancta* autem *canibus impertire* vetatur, scilicet quamdiu manserint feræ. Non oportet enim illis, qui invidiosi & perturbati, & adhuc infideles moribus, & ad impudenter latrandum adversus veritatis inquisitionem parati sunt, immiscere divinum & purum fluentum aquæ vivæ: *Ne effundantur*, inquit, *aquæ extra fontem tuum, in tuas autem plateas transeant aquæ tuæ. Non enim hæc multi percipiunt, qui in ea incidunt: sed nec cum didicerint, cognoscunt, licet sibi videantur*: ut ait egregius Heraclitus.

An non is quoque tibi videtur eos, qui non credunt, vituperare? *Justus autem meus ex fide vivet*, dixit propheta. Dicit autem alius quoque propheta: *Nisi credideritis, non intelligetis.* Quomodo enim admirabilem eorum contemplationem capere potuerit anima, si intus adversetur eorum, quæ discenda sunt, incredulitas? Fides autem, quam Græci calumniantur, existimantes inanem & barbaram, est voluntaria anticipatio; pietatis assensio; *rerum, quæ sperantur,*

 tur,

[illegible] ἐμαρτυρηθησαν οἱ πρεσβυτεροι. χω-
ρις δε πιστεως, ἀδυνατον ἐςιν εὐαρεςησαι Θεῳ. ἀλλ' [illegible]
[illegible] πραγματος ἑνωτικην συγκαταθεσιν ἀπεδωκαν
[illegible] την πιςιν· ὥσπερ ἀμελει την ἀποδειξιν, ἀγνουμε-
νου πραγματος φανεραν συγκαταθεσιν. εἰ μεν οὖν προαι-
[illegible] ὀρεκτικη τινος οὖσα, ἡ ὀρεξις νυν διανοητικη·
[illegible] πραξεως ἀρχη ἡ προαιρεσις, πιςις εὑρισκεται·
ἀρχη γαρ της πραξεως, θεμελιος ἐμφρονος προαιρεσεως,
[illegible]δεικνυντος τινος αὐτῳ δια της πιςεως την ἀπο-
δειξιν. ἐθελοντην δε συνεπεσθαι τῳ συμφεροντι, συνε-
[illegible] ἀρχη. μεγαλην γουν εἰς γνωσιν ῥοπην, ἀπεριςπα-
[illegible] παρεχει προαιρεσις, αὐτικα ἡ μελετη της πιςεως,
[illegible] γινεται, θεμελιῳ βεβαιῳ ἐπερηρεισμενη. την
[illegible] ἐπιςημην ὁριζονται φιλοσοφων παιδες, ἑξιν ἀμεταπ-
τωτον ὑπο λογου. ἐςιν οὖν ἀλλη τις τοιαυτη καταςασις
ἀληθης θεοσεβειας αὐτης, ἡς μονος διδασκαλος ὁ λο-
γος; οὐκ ἔγωγε οἶμαι.

Θεοφραςος δε, την αἰσθησιν ἀρχην εἰναι πιςεως φησιν· ἀπο γαρ ταυτης αἱ ἀρχαι προς τον λογον τον ἐν ἡμιν, και την διανοιαν, ἐκτεινονται. ὁ πιςευσας τοινυν ταις Γραφαις ταις θειαις, την κρισιν βεβαιαν ἐχων, ἀποδειξιν ἀναντιρρητον, την του τας Γραφας δεδωρημενου Φωνην λαμβανει Θεου. οὐκετ' οὖν πιςις γινεται δι' ἀποδειξεως ὀχυρωμενη. Μακαριοι τοινυν, οἱ μη ἰδοντες, και πιςευσαντες. αἱ γουν των Σειρηνων ἐπιτελεσεις, δυναμιν ὑπερ ἀνθρωπον ἐνδεικνυμεναι, ἐξεπληττον τους παρατυγχανοντας, προς την των λεγομενων παραδοχην σχεδον ἀκοντας εὐτρεπιζουσαι.

γ. Ενταυθα Φυσικην ἡγουνται την πιςιν οἱ ἀμφι τον Βασιλειδην· καθο και ἐπι της ἐκλογης ταττουσιν αὐτην, τα μαθηματα ἀναποδεικτως εὑρισκουσαν καταληψει νοητικη. οἱ δε ἀπο Οὐαλεντινου, την μεν πιςιν τοις ἁπλοις

ἀπονε-

tur, substantia; argumentum earum, quæ non videntur, ut est sententia divini Apostoli. *Per eam enim* maxime *testimonium acceperunt antiquiores. Sine fide autem impossibile est* Deo *placere.* Alii autem, rei non apparentis unientem assensionem tradiderunt esse fidem: sicut demonstrationem, rei, quæ ignoratur, evidentem assensionem. Si sit itaque voluntaria electio, quandoquidem aliquid appetit, certe appetitio est intellectiva. Quoniam autem actionis principium est electio voluntaria, sequitur fidem esse principium actionis, quæ fundamentum est prudentis electionis, aliquo ei prius per fidem ostendente demonstrationem. Lubenter autem sequi & appetere id, quod est utile, est principium prudentiæ. Jam magnum momentum ad cognitionem affert electio firma & inconcussa. Statim igitur fidei meditatio fit scientia, stabili innixa fundamento. Scientiam enim definiunt philosophi, habitum a ratione qui transmoveri non potest. Est ne ergo aliquis alius ejusmodi verus status pietatis, cujus sola est magistra ratio? Non ego quidem arbitror.

Cæterum Theophrastus dicit, sensum esse fidei principium. Is enim principia rationi & intellectui nostro suppeditat. Qui divinis ergo Scripturis firmo judicio credit, demonstrationem, cui contradici nequit, Dei scilicet, qui scripturas nobis dedit vocem, accipit. Ita fides per demonstrationem firmior fieri nequit. *Beati itaque, qui non viderunt, & crediderunt.* Ac Sirenum quidem cantus, vi plusquam humana eos, qui in eas inciderant, obstupefaciebant, ut ea, quæ dicebantur, exciperent, propemodum invitos inducentes.

III. Hic fidem esse naturalem existimant Basilidis sectatores: qua ratione etiam eam electioni tribuunt, ut quæ intellectuali comprehensione disciplinas inveniat citra demonstrationem. Valentiniani autem cum

ἀπονειμαντες ἡμιν, αὐτοις δε την γνωσιν, τοις φυσει σωζομενοις, κατα την τε διαφεροντος πλεονεξιαν σπερματος, ἐνυπαρχειν βελονται, μακρῳ δε κεχωρισμενην πιςεως, ἡ το πνευματικον τε ψυχικε λεγοντες. ἐτι φασιν οἱ ἀπο Βασιλειδε, πιςιν ἁμα και ἐκλογην οἰκειαν εἰναι, καθ᾽ ἑκαςον διαςημα· κατ᾽ ἐπακολουθημα δ᾽ αὐ της ἐκλογης της ὑπερκοσμιου, την κοσμικην απασης φυσεως συνεπεσθαι πιςιν. καταλληλον τε εἰναι τη ἑκαςου ἐλπιδι, και της πιςεως την δωρεαν.

Οὐκετ᾽ οὐν προαιρεσεως κατορθωμα ἡ πιςις, εἰ φυσεως πλεονεκτημα· οὐδε ἀμοιβης δικαιας τευξεται, ἀναιτιος ὠν, ὁ μη πιςευσας· και οὐκ αἰτιος ὁ πιςευσας· πασα δε ἡ της πιςεως και ἀπιςιας ἰδιοτης και διαφοροτης, ὑτ᾽ ἐπαινῳ, οὐτε μην ψογῳ ὑποπεσοι ἀν, ὀρθως λογιζομενοις, προηγουμενην ἐχουσα την ἐκ τετα παντα δυνατου φυσικην ἀναγκην γενομενην· νευροσπαςουμενων δε ἡμων, ἀψυχων δικην, φυσικαις ἐνεργειαις, το τε ἀκουσιον και το ἑκουσιον παρελκει. ὁρμη τε, ἡ προκαθηγουμενη τουτων. και οὐκ ἐτι ἐγωγε ἐννοῶ ζωον τουτο, οὐ το ὁρμητικον ἀναγκη λελογχεν ὑπο της ἐξωθεν αἰτιας κινουμενον. που δε ἐτι ἡ τε ποτε ἀπιςου μετανοια δι᾽ ἡν ἀφεσις ἁμαρτιων; ὡςε οὐδε βαπτισμα ἐτι εὐλογον· οὐδε μακαρια σφραγις· οὐδε ὁ υἱος, οὐδε ὁ πατηρ· ἀλλα Θεος, οἰμαι, ἡ των φυσεων αὐτοις εὑρισκεται διανομη, τον θεμελιον της σωτηριας, την ἑκουσιον πιςιν, οὐκ ἐχουσα.

δ. Ημεις δε, οἱ την αἱρεσιν και φυγην δεδοσθαι τοις ἀνθρωποις αὐτοκρατορικην παρα τε Κυριε, δια των Γραφων παρειληφοτες, ἀμεταπτωτῳ κριτηριῳ τη πιςει ἐπαναπαυωμεθα, το πνευμα προθυμον ἐνδειξαμενοι, ὁτι εἱλομεθα την ζωην, και τῳ Θεῳ δια της ἐκεινε φωνης πεπιςευκαμεν· και ὁ τῳ Λογῳ πιςευσας, οἰδεν το πραγμα ἀληθες· ἀληθεια γαρ ὁ Λογος· ὁ δε ἀπιςησας τῳ λεγοντι,

nobis quidem simplicibus fidem tribuerint, sibi, qui natura salvi fiunt, volunt esse cognitionem ab excellentis abundantia seminis: dicentes eam longe magis a fide distare, quam spiritale ab animali. Præterea dicunt Basilidei, fidem simul & electionem esse propriam in unoquoque spacio: rursus autem ex consequentia supermundanæ electionis, consequi mundanam totius naturæ fidem, pro modo spei uniuscujusque conveniens quoque esse donum fidei.

Voluntariæ ergo ac liberæ electionis non est fides utique officium, si est naturæ prærogativa: neque justam consequetur retributionem, qui non credidit, quia ejus culpa id non evenit; nec is, qui credidit, quia causa non fuit. Nulla autem fidei & incredulitatis proprietas, vel differentia, laudi, vel vituperationi fuerit obnoxia, si recte consideremus, cum habeat præcedentem naturalem necessitatem, quæ orta est ab eo, qui potest omnia. Quod si nos, tanquam inanima, naturalibus operationibus, veluti fidiculis, trahamur, frustra erunt involuntarium & spontaneum, ut etiam appetitio, quæ ea præcedit. Nec ego illud utique animal quale sit intelligo, cujus vim appetendi, quæ ab externa causa movetur, sortita est necessitas. Ubi autem est ejus, qui fuit aliquando incredulus, pœnitentia, per quam remissio peccatorum? Quare nec amplius baptismus rationi consentaneus, nec beatum signaculum, nec Filius, nec Pater, sed est eis Deus, ut videtur, impia naturarum distributio, quæ fidem voluntariam non habet fundamentum salutis.

IV. Nos autem, qui liberam potestatem eligendi & vitandi a Domino datam esse hominibus, a Scripturis accepimus, judicio firmo ac immobili fidei acquiescamus, alacrem & promptum ostendentes spiritum, quoniam vitam elegimus, & Deo per vocem illius credidimus; & qui Logo credit, novit rem esse veram: Logos enim est veritas. Qui autem non cre-

λεγοντι, ἡ πιςις τῳ Θεῳ. Πιςει νουμεν κατηρτισθαι τους αἰωνας ῥηματι Θεου, εἰς το μη ἐκ φαινομενων το βλεπομενον γεγονεναι, φησιν ὁ Αποςολος· πιςει πλειονα θυσιαν Αβελ παρα Καϊν προσηνεγκε· δἰ ἡς ἐμαρτυρηθη εἰναι δικαιος, μαρτυρουντος ἐπι τοις δωροις αὐτῳ του Θεου· και δἰ αὐτης, ἀποθανων ἐτι λαλει, και τα ἑξης, ἑως, ἡ προσκαιρον ἐχει ἁμαρτιας ἀπολαυσιν. τουτους μεν οὐν και προ Νομου ἡ πιςις δικαιωσασα, κληρονομους κατεςησε της θειας ἐπαγγελιας. τι οὐν ἐτι τα της πιςεως ἐκ της παρ᾽ ἡμιν ἱςοριας ἀναλεγουμενος, παρατιθεμαι μαρτυρια; ἐπιλειψει γαρ με διηγουμενον ὁ χρονος, περι Γεδεων, Βαρακ, Σαμψων, Ιεφθαε, Δαβιδ τε, και Σαμουηλ, και των προφητων, και τα τουτοις ἑπομενα.

Τεσσαρων δε ὀντων, ἐν οἱς το ἀληθες· αἰσθησεως, νου, ἐπιςημης, ὑποληψεως· Φυσει μεν, πρωτος ὁ νους· ἡμιν δε και προς ἡμας, ἡ αἰσθησις· ἐκ δε αἰσθησεως και του νου, ἡ της ἐπιςημης συνιςαται οὐσια· κοινον δε νου τε και αἰσθησεως, το ἐναργες. ἀλλ᾽ ἡ μεν αἰσθησις, ἐπιβαθρα της ἐπιςημης· ἡ πιςις δε, δια των αἰσθητων ὁδευσασα, ἀπολειπει την ὑποληψιν· προς δε τα ἀψευδη σπευδει, και εἰς την ἀληθειαν καταμενει. εἰ δε τις λεγοι την ἐπιςημην ἀποδεικτικην εἰναι μετα λογου, ἀκουσατω ὁτι και αἱ ἀρχαι ἀναποδεικτοι· οὐτε γαρ τεχνῃ, οὐτε μην Φρονησει γνωςαι. ἡ μεν γαρ, περι τα ἐνδεχομενα ἐςιν ἀλλως ἐχειν· ἡ δε, ποιητικη, μονονουχι δε και θεωρητικη. πιςει οὐν ἐφικεσθαι μονῃ οἰονται της των ὁλων ἀρχης· πασα γαρ ἐπιςημη, διδακτη ἐςι· το δε διδακτον, ἐκ προγινωσκομενου· οὐ προεγινωσκετο δε ἡ των ὁλων ἀρχη τοις Ελλησιν· οὐτ᾽ οὐν Θαλῃ, ὑδωρ ἐπιςαμενῳ την πρωτην αἰτιαν, οὐτε τοις ἀλλοις τοις Φυσικοις τοις ἑξης· ἐπει και Αναξαγορας πρωτος ἐπεςησε τον νουν τοις πραγμασιν· ἀλλ᾽ οὐδε οὑτος ἐτηρησε την ἀξιαν την ποιητικην,

δινους

didit dicenti, Deo non credidit. *Fide intelligimus aptata esse secula verbo Dei, ut ex invisibilibus visibilia fierent*, inquit Apostolus. *Fide majorem hostiam Abel, quam Cain, obtulit, per quam testimonium est consecutus, quod esset justus, testimonium perhibente muneribus ejus Deo, & per illam defunctus adhuc loquitur*, & quæ deinceps sequuntur, usque ad illud, *quam temporalis peccati habere jucunditatem.* Hos ergo eum etiam ante Legem fides justificasset, constituit hæredes divinæ promissionis. Quid ergo adhuc fidei ex nostra historia recensens adduco testimonia? *Deficiet enim me tempus enarrantem de Gedeon, Barac, Sampson, Jephthae, David, Samuel, & Prophetis*, & quæ sequuntur.

Cum autem sint quatuor, in quibus verum consistit, sensus, intelligentia, scientia, opinio; natura quidem prima est intelligentia: nobis autem & respectu nostri sensus: ex sensu autem & intelligentia consistit scientiæ essentia. Intelligentiæ autem & sensus communis est evidentia. Sed sensus quidem est gradus ad scientiam. Fides autem progressa per sensilia, relinquit opinionem: contendit autem ad ea, quæ mendacio carent, & permanet in veritate. Si quis autem dicat scientiam esset demonstrativam ex ratione; is perpendat, quod scientiæ principia demonstrari nequeant: neque enim ea cognosci possunt ex arte, vel prudentia. Hæc enim versatur in iis, quæ contingit se aliter habere: illa autem est efficiens & propemodum contemplans. Fide ergo sola existimant se consequi principium universorum. Quævis enim scientia doceri potest: quod autem doceri potest, docetur ex eo, quod prius cognoscitur: non prius autem cognoscebatur a Græcis principium universorum. Neque enim a Thalete, qui aquam statuit primam causam; neque ab aliis, qui deinceps consecuti sunt, Physicis. Primus enim Anaxagoras mentem rebus præfecit. Sed nec ille dignitatem ser-

δινυς τινας ἀνοητυς ἀναζωγραφων, συν τῃ τυ νυ ἀπραξιᾳ τε, και ἀνοιᾳ.

Διο και φησιν ὁ Λογος, Μη εἰπητε ἑαυτοις διδασκαλον ἐπι της γης. ἡ μεν γαρ ἐπιςημη, ἑξις ἀποδεικτικη· ἡ πιςις δε, χαρις ἐξ ἀναποδεικτων εἰς το καθολυ ἀναβιβαζουσα το ἁπλουν, ὁ οὐτε συν ὑλῃ ἐςιν, οὐτε ὑλη, οὐτε ὑπο ὑλης. οἱ δε ἀπιςοι, ὡς ἐοικεν, ἐξ ὐρανου και τυ ἀορατυ παντα ἑλκουσιν εἰς γην, ταις χερσιν ἀτεχνως πετρας και δρυς περιλαμβανοντες, κατα τον Πλατωνα· των γαρ τοιυτων ἐφαπτομενοι παντων, διϊσχυριζονται τυτ' εἰναι μονον, ὁπερ ἐχει προσβολην και ἐπαφην τινα· ταυτον σωμα και ὐσιαν ὁριζομενοι, προς αὐτυς ἀμφισβητυντες, μαλα εὐλαβως ἀνωθεν ἐξ ἀορατυ ποθεν ἀμυνονται νοητα ἀττα και ἀσωματα εἰδη, βιαζομενοι την ἀληθινην ὐσιαν εἰναι. Ιδου δη, ποιω καινα, ὁ Λογος φησιν, ἁ ὀφθαλμος ὐκ εἰδεν, ὐδε ὐς ἠκουσεν, ὐδε ἐπι καρδιαν ἀνθρωπυ ἀνεβη· καινῳ ὀφθαλμῳ, καινῃ ἀκοῃ, καινῃ καρδιᾳ, ὁσα ὁρατα και ἀκυςα, καταληπτα δια της πιςεως και συνεσεως, πνευματικως λεγοντων, ἀκυοντων, πραττοντων των τυ Κυριυ μαθητων. ἐςι γαρ δοκιμον νομισμα, και ἀλλο κιβδηλον, ὁπερ ὐδεν ἐλαττον ἀπατᾳ τυς ἰδιωτας, οὐ μην τους ἀργυραμοιβυς· οἱ ἰσασι μαθοντες το τε παρακεχαραγμενον, και το δοκιμον χωριζειν, και διακρινειν. ὑτως ὁ ἀργυραμοιβος τῳ ἰδιωτῃ, το νομισμα τυτο μονον ὁτι κιβδηλον ἐςι, φησι· το δε πως, μονος ὁ τυ τραπεζιτυ γνωριμος, και ὁ ἐπι τυτο ἀλειφομενος, μανθανει. Αριςοτελης δε το ἑπομενον τῃ ἐπιςημῃ κριμα ὡς ἀληθες το δε τι πιςιν εἰναι φησι.

Κυριωτερον οὐν της ἐπιςημης ἡ πιςις, και ἐςιν αὐτης κριτηριον. ὑποκρινεται δε την πιςιν ἡ εἰκασια, ἀσθενης ὐσα ὑποληψις· καθαπερ ὁ κολαξ τον φιλον, και ὁ λυκος

vavit causæ efficientis, nescio quas amentes describens revolutiones, cum mentis ab agendo cessatione, & amentia.

Quocirca Logos quoque dicit: *Ne dixeritis vobis magistrum super terram.* Est enim scientia, habitus demonstrativus: fides autem, gratia, quæ ex iis, quæ demonstrari nequeunt, deducit ad id, quod est simplex, generale, & universum, quod neque est cum materia, neque materia, neque sub materia. Increduli autem, ut videtur, ex cœlo, & invisibili, omnia trahunt in terram, manibus petras & quercus plane apprehendentes, ut ait Plato. Omnia enim, quæ sunt ejusmodi, attingentes, nil aliud uspiam esse affirmant, nisi quod contingi & contrectari possit: idem statuentes esse corpus & essentiam, adversus se decertantes, pie admodum de parte superiori atque ex invisibili alicunde vindicant incorporeas quasdam, & quæ intelligentia sola percipiuntur, formas, urgentes veram esse essentiam. *Ecce facio nova*, ait verbum, *quæ oculus non vidit, nec auris audivit, nec in cor hominis ascenderunt*: novo oculo, nova aure, novo corde, quæcunque videri & audiri possunt, sunt per fidem & intelligentiam comprehendenda, spiritaliter dicentibus, audientibus, agentibus Domini discipulis. Est enim inter nummos alius probus, alius adulterinus, qui nihilo secius rudes decipit, sed non argentarios, qui didicerint separare & discernere probum ab altero, qui est malæ notæ. Sic argentarius rudi solum indicat nummum esse adulterinum: qua vero ratione id indicat, solus discit argentarii discipulus, & qui ad id est exercitatus. Aristoteles autem, id, quod consequitur scientiam, judicium, quo verum esse hoc aut illud judicamus, dicit esse fidem.

Est ergo fides scientia præstantior, & ejus criterium. Fidem autem imitatur conjectura, quæ est imbecilla opinio, sicut adulator amicum, & lupus canem.

Quo-

κος τον κυνα. ἐπειδη δε ὁρων ὁ τεκτων, ὁτι μαθων τινα, τεχνιτης γινεται· και ὁ κυβερνητης, παιδευθεις την τεχνην, κυβερναν δυνησεται, ὀκ ἀπαρκειν λογιζομενος το βουλεσθαι καλον γενεσθαι κἀγαθον, ἀναγκη δε ἀρα πειθομενον μαθειν· το δε πειθεσθαι τω Λογω, ὁν διδασκαλον ἀνηγορευσαμεν, αὐτω ἐκεινω πιστευσαι ἐστι, κατ' ὀδεν ἀντιβαινοντα· πως γαρ οἱον τε ἀντιπιστασθαι τω Θεω; πιστη τοινυν ἡ γνωσις· γνωστη δε ἡ πιστις, θεια τινι ἀκολουθια τε και ἀνταπολουθια γινεται.

Ναι μην και ὁ Επικουρος, ὁ μαλιστα της ἀληθειας προτιμησας την ἡδονην, προληψιν εἰναι διανοιας την πιστιν ὑπολαμβανει· προληψιν δε ἀποδιδωσιν, ἐπιβολην ἐπι τι ἐναργες, και ἐπι την ἐναργη του πραγματος ἐπινοιαν· μη δυνασθαι δε μηδενα μητε ζητησαι, μητε ἀπορησαι, μηδε μην δοξασαι, ἀλλ' ὀδε ἐλεγξαι χωρις προληψεως. πως δ' ἀν, μη ἐχων τις προληψιν οὑ ἐφιεται, μαθοι περι οὑ ζητει; ὁ μαθων δε, ἡδη καταληψιν ποιει την προληψιν. εἰ δε ὁ μανθανων ὀκ ἀνευ προληψεως μανθανει της των λεγομενων παραδεκτικης, αὐτος μεν ὠτα ἐχει τα ἀκουστικα της ἀληθειας· μακαριος δε ὁ λεγων εἰς ὠτα ἀκουοντων· ὡσπερ ἀμελει μακαριος και αὐτος, ὁ της ὑπακοης. το δε κατακουσαι, συνειναι ἐστιν. εἰ τοινυν ἡ πιστις ὀδεν ἀλλο ἡ προληψις ἐστι διανοιας περι τα λεγομενα, και τουτο ὑπακοη τε εἰρηται, συνεσις τε πειθω, ὀ μην μαθησεται τις ἀνευ πιστεως· ἐπει μηδε ἀνευ προληψεως.

Αληθες δ' οὐν ὀν παντως μαλλον ἀποδεικνυται το ὑπο του προφητου εἰρημενον· Εαν μη πιστευσητε, οὐδε μη συνητε. τουτο και Ηρακλειτος ὁ Εφεσιος το λογιον παραφρασας, εἰρηκεν· Εαν μη ἐλπηται, ἀνελπιστον ὀκ ἐξευρησει· ἀνεξερευνητον ἐον και ἀπορον. ἀλλα και Πλατων ὁ φιλοσοφος ἐν τοις Νομοις, τον μελλοντα μακαριον

τε

Quoniam autem videt faber, quod, quædam discendo sit artifex; & gubernator, quod cum artem perceperit, gubernare poterit; non satis esse reputat, velle fieri bonum & honestum: sed necesse est, eum alicui parendo discere: parere autem Logo, quem magistrum esse diximus, est illi credere, in nulla re ei repugnando. Quomodo enim fieri potest, ut adversus Deum in acie stemus? Est ergo cum fide cognitio, & vicissim cum cognitione fides, quadam divina consecutione mutuo connexa.

Quinetiam Epicurus, qui veritati maxime prætulit voluptatem, mentis anticipationem existimat esse fidem. Anticipationem autem definit, adjectionem animi ad aliquid evidens, & ad evidentem rei intelligentiam: neminem autem posse nec quærere, nec dubitare, neque vero opinari, sed neque probare, aut arguere, absque anticipatione. Quomodo autem si non habeat quis anticipationem ejus, quod desiderat, didicerit id, de quo quærit? Qui autem didicit, anticipationem jam facit comprehensionem. Si autem is, qui discit, non discit absque anticipatione, quæ possit ea, quæ dicuntur, suscipere, ipse quidem habet aures præditas facultate audiendæ veritatis. Beatus est autem, qui dicit in aures audientium; sicut certe beatus quoque est is, qui est obedientiæ. Audire autem est intelligere. Si ergo fides nihil est aliud, quam anticipatio cogitationis circa ea, quæ dicuntur; & hoc dictum est obedientia, & intelligentia persuasio, tum sine fide nemo discet, quoniam nec sine anticipatione.

Verum ergo omnino ostenditur, quod a propheta dictum est, *Nisi credideritis, non intelligetis.* Hoc eloquium Heraclitus quoque Ephesius circumlocutione quadam est interpretatus: *Nisi speret, id, quod est insperatum, non inveniet, cum sit & inscrutabile, & nullus ad id pateat aditus.* Sed Plato quoque philosophus,

τε και ευδαιμονα γενεσθαι, της αληθειας εξ αρχης ευθυς ειναι μετοχον χρηναι φησιν, ιν' ως πλειστον χρονον αληθης ων διαβιωη· πιστος γαρ. ο δε απιστος, ῳ φιλον ψευδος εκουσιον· οτῳ δε ακουσιον, ανους ων, ε ζωον· ουθ' ετερον ουν ζηλωτον· αφιλος γαρ πας, ο γε απιστος και αμαθης. και μη τι ταυτην σοφιαν βασιλικην εν Ευθυδημῳ επικεκρυμμενως λεγει; εν γουν τῳ Πολιτικῳ προς λεξιν φησιν. Ωστε ἡ τε αληθινου βασιλεως επιστημη, βασιλικη· και ο ταυτην κεκτημενος, εαν τε αρχων, εαν τε ιδιωτης ων τυγχανη, παντως κατα γε την τεχνην αυτην βασιλικος ορθως προσαγορευθησεται.

Αυτικα οἱ εις τον Χριστον πεπιστευκοτες, χρηστοι τε εισι και λεγονται· ως οἱ τῳ οντι βασιλικοι, βασιλει μεμελημενοι. ως γαρ οἱ σοφοι, σοφια εισι σοφοι· και οἱ νομιμοι, νομῳ νομιμοι· ουτως οἱ Χριστῳ βασιλει, βασιλεις· και οἱ Χριστου, Χριστιανοι. ειθ' υποβας, επιφερει σαφως· Το μεν ορθον αν ειη νομιμον, και νομος φυσει ων ο λογος ο ορθος, και ουκ εν γραμμασιν, ουδε ετεροις. ο τε Ελεατης ξενος, τον βασιλικον και πολιτικον ανδρα, νομον εμψυχον αποφαινεται. τοιουτος δε ο πληρων μεν τον νομον, ποιων δε το θελημα του Πατρος· αναγεγραμμενος δε αντικρυς επι ξυλου τινος υψηλου, παραδειγμα θειας αρετης τοις διοραν δυναμενοις εκκειμενος. ισασι δε Ελληνες τας των εν Λακεδαιμονι Εφορων σκυταλας, νομῳ επι ξυλων αναγεγραμμενας· ο δε εμος νομος, ως προειρηται, βασιλικος τε εστι, και εμψυχος· και ο λογος ο ορθος· Νομος, ο παντων βασιλευς, θνητων τε και αθανατων, ως ο Βοιωτιος αδει Πινδαρος. Σπευσιππος γαρ εν τῳ προς Κλεοφωντα πρωτῳ, τα ομοια τῳ Πλατωνι εοικε δια τουτου γραφειν· Ει γαρ ἡ βασιλεια σπουδαιον, ο τε σοφος μονος βασιλευς, και αρχων· ο νομος, λογος ων ορθος, σπουδαιος· α και εστιν, τουτοις ακολουθα οἱ Στωικοι φιλοσοφοι δογματιζουσιν, βασιλειαν, ιερωσυνην, προφητειαν, νομοθετικην, πλουτον, καλλος αληθινον, ευγενειαν, ελευθεριαν, μονῳ προσαπτοντες τῳ σοφῳ· ο

δε,

phus, in Legibus, *eum, qui beatus & felix est futurus,* dicit *oportere esse ab initio participem veritatis, ut in veritate plurimum vivat tempus: is fidelis enim: Infidelis autem est, cui voluntarium placet falsum. Cui autem involuntarium, cum sit amens, non est animal. Neutrum ergo est expetendum. Nam ab amicitia alienus est, quisquis est infidelis & ignarus.* Nunquid autem in Euthydemo occulte hanc esse dicit *regalem sapientiam?* In Politico quidem certe his verbis utitur: *Quare veri Regis regalis est sapientia, & qui eam possederit, sive princeps, sive privatus fuerit, omnino ex hac quidem arte regalis recte appellabitur.*

Jam qui in Christum crediderunt, Chresti, id est, *probi*, & sunt, & dicuntur: sicut ii, qui sunt revera regales, Regi curæ sunt. Sicut enim sapientes sunt sapientia sapientes, & qui sunt justi, jure justi sunt: ita etiam sunt a Christo rege reges: & qui Christi sunt, sunt Christiani. Deinde inferius aperte subjungit: *Quod rectum est autem fuerit legitimum, & lex, cum natura sit recta ratio, neque in scriptis, neque in aliis continetur.* Et hospes Eleates virum regalem & politicum, *legem animatam* pronunciat. Talis autem est, qui legem quidem implet, *facit autem voluntatem Patris*, aperte in excelso aliquo ligno inscriptus, divinæ virtutis exemplar expositus iis, qui possunt perspicere. Sciunt autem Græci, Ephororum Lacedæmoniorum scytalas fuisse lege in lignis inscriptas. Lex autem mea, ut prius dictum est, est & regia, & animata, & recta ratio: *Lex, quæ est rex omnium mortalium & immortalium*, ut canit Pindarus Bœotius. Speusippus autem in primo adversus Cleophontem, videtur dicere similia Platoni, sic scribens: *Si enim regnum res bona est, & sapiens solus est rex & princeps: lex cum sit recta ratio, bona fuerit.* Quæ quidem ita se habent. His convenientia statuunt philosophi Stoici, qui regnum, sacerdotium, prophetiam, legis ferendæ

scien-

δε, δυσωυριτος πανυ σφοδρα και προς αὐτων ὁμολογειται·

ι. Παντα τοινυν τα προειρημενα φαινεται παρα Μωσεως τε μεγαλε, ἐπι τες Ελληνας διαδεδοσθαι δογματα. παντα μεν ἐν τε σοφε ὑπαρχειν δια τετων διδασκει, Και διοτι ἠλεησεν με ὁ Θεος, ἐςι μοι παντα. θεοφιλη δε αὐτον μηνυει, λεγων, Θεος Αβρααμ, Θεος Ισαακ, Θεος Ιακωβ. ὁ μεν γαρ, Φιλος ἀντικρυς κεκλημενος εὑρισκεται· ὁ δε, Ορων τον Θεον, μετωνομασμενος δεικνυται· τον τε Ισαακ, ὡς καθωσιωμενον ἱερειον ἀλληγορησας, ἐξελεξατο ἑαυτῳ, τυπον ἐσομενον ἡμιν οἰκονομιας σωτηριε.. παρα τε Ελλησιν ᾀδεται ὁ Μινως ἐννεωρος βασιλευς, ὀαριςης Διος· ἀκηκοοτων αὐτων ὁπως ποτε μετα Μωσεως διελεγετο ὁ Θεός, ὡς ει τις λαλησαι προς τον ἑαυτε Φιλον. ἠν δ' οὐν ὁ μεν Μωσης, σοφος, βασιλευς, νομοθετης· ὁ Σωτηρ δε ἡμων, ὑπερβαλλει πασαν ἀνθρωπινην φυσιν· καλος μεν, ὡς ἀγαπᾶσθαι μονος προς ἡμων, το καλον το ἀληθινον ἐπιποθουντων· ἠν γαρ το Φως το ἀληθινον. βασιλευς δε και ὑπο παιδων ἀπειρων ἐτι, και ὑπο Ιεδαιων ἀπιςουντων και ἀγνοεντων ἀναγορευομενος, και προς αὐτων προφητων ἀνακηρυττομενος δεικνυται. πλεσιος δε εἰς τοσετον, ὡς πασαν την γην, και το ὑπερ γης και ὑπ' αὐτην χρυσιον, ὑπερηφανησαι συν και δοξῃ πασῃ διδομενα αὐτῳ προς τε Αντικειμενε. τι δει λεγειν, ὡς μονος ὁ ἀρχιερευς, ὁ μονος ἐπιςημων της τε Θεου θεραπειας; βασιλευς εἰρηνης, Μελχισεδεκ, ὁ παντων ἱκανωτατος ἀφηγεισθαι τε των ἀνθρωπων γενες· νομοθετης δε, ὡς ἀν διδες τον νομον ἐν τῳ ςοματι των προφητων· τα τε πρακτεα και μη, σαφεςατα ἐντελλομενος τε και διδασκων. τις δ' ἀν τουτε εὐγενεςερος, ἐ μονος πατηρ ὁ Θεος;

Φερε δη και Πλατωνα τοις αὐτοις ἐπιβαλλοντα παρρασησωμεθα δογμασιν· πλουσιον μεν τον σοφον εἰρηκεν ἐν τῳ Φαιδρῳ· Ω Φιλε Παν, λεγων, και ὁσοι ἀλλοι

τηδε

ſcientiam, divitias, veram pulchritudinem, nobilitatem, libertatem, ſoli ſapienti tribuunt. Fatentur autem ipſi quoque eum inveniri difficiliter.

V. Videntur ergo omnia, quæ prius dicta ſunt, dogmata, a magno Moſe Græcis eſſe tradita. Et omnia quidem eſſe ſapientis per hæc docet: Et *quoniam miſertus eſt mei Deus, mihi ſunt omnia.* Eum autem Deo eſſe amicum ſignificat, dicens: *Deus Abraham, Deus Iſaac, Deus Jacob.* Horum enim unus quidem aperte vocatur *amicus:* alius autem *videns Deum*, mutato nomine, dictus eſt: & Iſaac, tanquam victimam conſecratam allegorice innuens, ſibi delegit, typum futuram ſalutaris œconomiæ. Et a Græcis celebratur Minos, qui novem annis regnavit, & familiariter cum Jove eſt verſatus, cum audiviſſent, quod Deus cum Moſe loquebatur, *ut ſi quis cum ſuo amico loqueretur.* Erat autem Moſes quidem ſapiens, rex, legislator. Servator autem noſter humanam omnem naturam ſuperat: adeo quidem pulcher, ut a nobis ſolus ametur, qui veram deſideramus pulchritudinem: *erat* enim *lux vera.* Rex autem & a pueris imperitis, & a non credentibus Judæis & ignorantibus vocatus, & ab ipſis prophetis prædicatus oſtenditur. Adeo autem dives, ut omnem terram, & quod ſuper terram, & ſub terra eſt, aurum, quæ ei cum omni gloria ab Adverſario dabantur, deſpexerit. Quid attinet dicere, quod ſit ſolus pontifex, qui ſolus Dei cultus tenet ſcientiam? *Rex pacis, Melchiſedech*, qui ſolus eſt vel omnium aptiſſimus, ut præſit humano generi. Legislator autem, ut qui dat legem in ore prophetarum, quæ ſunt agenda, & quæ non, apertiſſime præcipiens & docens. Quis autem eo nobilior, cujus ſolus pater eſt Deus?

Age vero oſtendamus Platonem, quoque eiſdem ſuffragari dogmatibus. Sapientem in Phædro quidem dixit eſſe divitem, dicens: *O dilecte Pan, & quicun-*

τηδὲ θεοὶ, δοίητέ μοι καλῷ γενέσθαι τἄνδοθεν· ἔξωθεν δὲ ὅσα ἔχω, τοῖς ἐντὸς εἶναί μοι φίλα· πλούσιον δὲ νομίζοιμι, τὸν σοφόν. καταμεμφόμενος δὲ ὁ Ἀθηναῖος ξένος, τῶν οἰομένων πλουσίους εἶναι τοὺς πολλὰ κεκτημένους χρήματα, ὧδέ λέγει· Πλουσίους δ᾽ αὖ σφόδρα εἶναι κἀγαθοὺς, ἀδύνατον· οὕς γε δὴ πλουσίους οἱ πολλοὶ καταλέγουσι· λέγουσι δὲ τοὺς κεκτημένους, ἐν ὀλίγοις τῶν ἀνθρώπων, πλείστου νομίσματος ἄξια κτήματα· ἃ καὶ κακός τις κέκτηται. Τοῦ πιστοῦ ὅλος ὁ κόσμος τῶν χρημάτων, ὁ Σολομῶν λέγει. τοῦ δὲ ἀπίστου, οὐδὲ ὀβολός. Πιστέον οὖν πολλῷ μᾶλλον τῇ Γραφῇ, λεγούσῃ, θᾶττον κάμηλον διὰ τρυπήματος βελόνης διελεύσεσθαι, ἢ πλούσιον φιλοσοφεῖν· μακαρίζει δ᾽ ἔμπαλιν τοὺς πένητας, ὡς συνῆκεν Πλάτων, λέγων· Πενίαν δὲ ἡγητέον, οὐ τὸ τὴν οὐσίαν ἐλάττω ποιεῖν, ἀλλὰ τὸ τὴν ἀπληστίαν πλείω· οὐ γὰρ πενία ποτὲ ἡ ὀλιγοχρηματία, ἀλλ᾽ ἡ ἀπληστία· ἧς φροῦδος ὁ ἀγαθὸς ὢν, καὶ πλούσιος γ᾽ ἂν εἴη. ἐν τε τῷ Ἀλκιβιάδῃ, δουλοπρεπὲς μὲν τὴν κακίαν προσαγορεύει, ἐλευθεροπρεπὲς δὲ τὴν ἀρετήν. Ἄρατε, φησὶν, ἀφ᾽ ὑμῶν τὸν βαρὺν ζυγὸν, καὶ λάβετε τὸν πρᾶον, ἡ Γραφή φησι· καθάπερ καὶ οἱ ποιηταὶ δούλειον καλοῦσι ζυγόν. καὶ τὸ, Ἐπράθητε ταῖς ἁμαρτίαις ὑμῶν, τοῖς προειρημένοις συνᾴδει. Πᾶς μὲν οὖν ὁ ποιῶν τὴν ἁμαρτίαν, δοῦλός ἐστιν· ὁ δὲ δοῦλος, οὐ μένει ἐν τῇ οἰκίᾳ εἰς τὸν αἰῶνα· ἐὰν δὲ ὁ υἱὸς ὑμᾶς ἐλευθερώσῃ, ἐλεύθεροι ἔσεσθε, καὶ ἡ ἀλήθεια ἐλευθερώσει ὑμᾶς. καλὸν δ᾽ αὖ εἶναι τὸν σοφὸν, ὁ Ἀθηναῖος ξένος ὧδέ λέγει, ὡς εἴ τις διϊσχυρίζοιτο εἶναι τοὺς δικαίους, ἂν καὶ τυγχάνωσιν ὄντες αἰσχροὶ τὰ σώματα· κατά γε τὸ δικαιότατον ἦθος, ταύτῃ ἂν καλοὺς εἶναι σχεδὸν οὐδεὶς ἂν λέγων οὕτω, πλημμελῶς δόξειεν λέγειν· καὶ, Τὸ εἶδος αὐτοῦ ἐκλεῖπον παρὰ πάντας τοὺς υἱοὺς τῶν ἀνθρώπων ἦν, ἡ προφητεία προηγορεύσεν. Πλάτων δὲ βασιλέα τὸν σοφὸν εἴρηκεν ἐν τῷ Πολιτικῷ· καὶ πρόκειται ἡ λέξις.

Τούτων δὴ ἐπιδεδειγμένων, ἀναδράμωμεν αὖθις ἐπὶ τὸν περὶ τῆς πίστεως λόγον. Ναὶ μὴν μετὰ πάσης ἀποδείξεως,

que alii Dii hic adestis, date mihi, ut pulcher intus efficiar: & quæcunque extrinsecus habeo, intrinsecis sint amica: divitem autem sapientem solum existimem. Hospes autem Atheniensis eos reprehendens, qui existimabant illos esse divites, qui multas possident pecunias, sic dicit: *Ut autem valae sint divites simul & probi, nequit fieri: dico autem divites, ut vulgus existimat, asserens eos esse divites, qui pauci e multis maximi precii possessiones possident, quas etiam possit malus quilibet possidere. Fidelis est totus mundus pecuniarum,* ait Solomon: *infidelis autem, ne obolus quidem.* Multo ergo magis Scripturæ credendum est, quæ dicit *fore, ut celerius camelus per foramen acus transeat, quam ut dives* philosophetur. Contra autem *pauperes beatos* censet, quemadmodum Plato intellexit, dicens: *Pauper autem fieri est existimandus, non cujus pecuniæ facultates minuuntur, sed cujus insatietas augetur. Non est enim paupertas, pecuniæ paucitas, sed insatietas: quæ si recesserit, qui bonus est, dives quoque fuerit.* Et in Alcibiade, rem quidem servilem dicit esse vitium, virtutem vero rem liberalem. *Tollite,* inquit, *a vobis jugum grave, & sumite leve,* ait Scriptura: quemadmodum vocant etiam Poetæ *jugum servile.* Et illud, *Venundati estis peccatis vestris,* iis, quæ prius dicta sunt, convenit. *Omnis ergo, qui facit peccatum, servus est: qui est autem servus, non manet in domo in æternum. Si autem filius vos liberaverit, liberi eritis, & veritas liberabit vos.* Pulchrum autem esse sapientem, non alia ratione dicit hospes Atheniensis, quam si quis affirmet, quosdam esse justos, etsi sint deformes corpore: nec sane male id diceret, ea ratione pulchros esse asserens, quatenus justis moribus præditi sunt. Et, *species ejus deficiebat præter omnes filios hominum,* prædixit prophetia. Plato autem sapientem dixit *regem* in Politico, ut prius jam dictum est.

His autem demonstratis, revertamur ad susceptam de fide orationem. Jam vero Plato quoque ple-

δειξεως ὁ Πλατων, ὁτι πιστεως χρεια πανταχε, ωδε πως παριστησιν, ἐξυμνων ἁμα την ειρηνην· Πιστος μεν γαρ και ὑγιης ἐν στασεσιν ἐκ ἀν πε γενοιτο, ἀνευ ξυμπασης ἀρετης· μαχητικοι δε και ἐθελονται ἀποθνησκειν ἐν πολεμῳ των μισθοφορων εισι παμπολλοι· ὡν πλειστοι γινονται θρασεις και ἀδικοι, ὑβρισται τε και ἀφρονες, ἐκτος δη τινων μαλα ὀλιγων. ει δη ταυτα ὀρθως λεγεται, πας νομοθετης, ὁ και σμικρον ὀφελος, προς την μεγιστην ἀρετην ἀποβλεπων, μαλιστα σαθησεται τας νομες. αὑτη δε ἐστι πιστοτης· ἡς κατα παντα καιρον χρηζομεν, ἐν τε ειρηνῃ, και παντι πολεμῳ, κἀν τῳ ἀλλῳ συμπαντι βιῳ· συλλαβεσα γαρ ἐοικε τας ἀλλας περιεχειν. Το δε ἀριστον, ουθ᾽ ὁ πολεμος, ουτε ἡ στασις· ἀπευκτον γαρ το δεηθηναι τουτων· ειρηνη δε προς ἀλληλους ἁμα και φιλοφροσυνη, το κρατιστον. ἐκ δη τουτων καταφαινεται μεγιστη μεν ευχη, το ειρηνην ἐχειν κατα Πλατωνα· μεγιστη δε ἀρετων μητηρ, ἡ πιστις.

Εικοτως ουν ειρηται παρα τῳ Σολομωντι, Σοφια ἐν στοματι πιστων· ἐπει και Ξενοκρατης ἐν τῳ Περι φρονησεως, την σοφιαν ἐπιστημην των πρωτων αιτιων και της νοητης ουσιας ειναι φησι· την φρονησιν ἡγουμενος διττην· την μεν, πρακτικην· την δε, θεωρητικην· ἡν δη σοφιαν ὑπαρχειν ἀνθρωπινην. διοπερ ἡ μεν σοφια, φρονησις· ε μην πασα φρονησις, σοφια. Δεδεικται δε της των ὁλων ἀρχης ἐπιστημη πιστη, ἀλλ᾽ ἐκ ἀποδειξις ειναι. και γαρ ἀτοπον τες μεν Πυθαγορε τε Σαμιε ζηλωτας, των ζητεμενων τας ἀποδειξεις παραιτουμενους, το, Αυτος ἐφα, πιστιν ἡγεισθαι, και ταυτῃ ἀρκεισθαι μονῃ τῃ φωνῃ προς την βεβαιωσιν ὡν ἀκηκοασι· τες δε της ἀληθειας φιλοθεαμονας, ἀπιστειν ἐπιχειρουντας ἀξιοπιστῳ διδασκαλῳ, τῳ μονῳ σωτηρι Θεῳ, βασανες των λεγομενων ἀπαιτειν παρ᾽ αυτε· ὁ δε, Ο ἐχων ὠτα ἀκουειν, ἀκουετω, λεγει. και τις ἐτος; Επιχαρμος ειπατω· Νες ὁρῃ, νες ἀκεει· τα δ᾽ ἀλλα, κωφα και τυφλα. ἀπιστους ειναι τινας ἐπιστυφων Ηρακλειτος φησιν· Ακεσαι εκ ἐπισταμενοι, ἐδ᾽ ειπειν· ὠφεληθεις δηπεθεν παρα Σολομων-

na ostendit demonstratione, quod ubique fide opus sit, celebrans simul pacem: *Fidelis enim & sincerus in seditionibus nunquam fuerit absque omni virtute. Pugnacei autem sunt & in bello mori volunt permulti mercenarii, quorum plerique fere omnes sunt audaces & injusti, insolentes & prudentia expertes, paucis admodum exceptis.* Si hæc autem recte dicuntur, *quivis legislator, a quo est aliqua utilitas, ad maximam virtutem maxime respiciens, feret leges. Ea est autem fidelitas:* qua in omni tempore opus habemus, & in pace, & in bello, & in alia universa denique vita: ea quippe alias simul omnes videtur continere. *Quod optimum est autem, non est bellum, nec seditio: iis enim opus habere deprecandum fuerit. Pax autem inter se invicem, & benevolentia*, res est longe optima. Ex his quidem constat, maxime esse optandum pacem habere, ex Platonis sententia: maximam autem matrem virtutum esse fidem.

Merito ergo dictum est apud Solomonem: *Sapientia est in ore fidelium.* Nam Xenocrates quoque, in libro de prudentia, *sapientiam* dicit esse *scientiam primarum causarum, & essentiæ, quæ percipitur intelligentia:* existimans esse duplicem prudentiam, unam quidem, quæ versatur in agendo: alteram, quæ in contemplando, quam quidem esse dicit humanam sapientiam. Quocirca sapientia quidem est prudentia, sed non quævis prudentia est sapientia. Ostensum est autem, principium universorum per fidem sciri, non autem per demonstrationem. Absurdum enim fuerit, Pythagoræ quidem Samii sectatores, rejectis eorum, quæ quærebantur, demonstrationibus, illud, *Ipse dixit*, fidem facere arbitrari, & ad ea, quæ audierunt, confirmanda, hanc vocem satis esse ducere: eos autem, qui contemplandæ veritatis tenentur desiderio, fide digno magistro, soli Servatori Deo, fidem non habere, sed velle eorum, quæ dicuntur, probationes ab eo exigere. Ille autem, Qui habet aures ad audien-

λαλουντος, Εαν ἀγαπησης ἀκουειν, ἐκδεξη· και ἐαν κλινης το οὐς σου, σοφος ἐση.

ϛ. Κυριε, τις ἐπιστευσεν τη ἀκοη ἡμων; Ησαϊας φησιν. Η μεν γαρ πιστις, ἐξ ἀκοης· ἡ δε ἀκοη, δια ῥηματος Θεου, φησιν ὁ Αποστολος. πως ουν ἐπικαλεσονται, εἰς ὀν ουκ ἐπιστευσαν; πως δε πιστευσουσιν, ου ουκ ἡκουσαν; πως δε ἀκουσουσι, χωρις κηρυσσοντος; πως δε κηρυξουσιν, ἐαν μη ἀποσταλωσι; καθως γεγραπται· Ως ὡραιοι οἱ ποδες των εὐαγγελιζομενων τα ἀγαθα; Ορας, πως αναγει την πιστιν δι' ἀκοης, και της των Αποστολων κηρυξεως, ἐπι το ῥημα Κυριου, και τον υἱον του Θεου; ουδ' επω συνιεμεν ἀποδειξιν εἰναι το ῥημα Κυριου. ὡςπερ ουν το σφαιριζειν, ουκ ἐκ του κατα τεχνην πεμποντος την σφαιραν ἠρτηται μονον, ἀλλα και του εὐρυθμως ἀποδεχομενου προσδει αὐτῳ, ἱνα δη κατα νομους τους σφαιριστικους το γυμνασιον ἐκτελειται· ουτω και την διδασκαλιαν ἀξιοπιστον εἰναι συμβεβηκεν, ὁτ' ἀν ἡ πιστις των ἀκροωμενων, τεχνη τις, ὡς εἰπειν, ὑπαρχουσα φυσικη, προς μαθησιν συλλαμβανει.

Συνεργει οὐν και ἡ γονιμος ὑπαρχουσα, προς την των σπερματων καταβολην· ουτε γαρ της ἀριστης παιδευσεως ὀφελος τι, ἀνευ της του μανθανοντος παραδοχης· ουτε μην προφητειας, της των ἀκουοντων εὐπειθειας μη παρουσης. και γαρ τα καρφη τα ξηρα, ἑτοιμα ὀντα καταδεχεσθαι την δυναμιν την καυστικην, ῥᾳον ἐξαπτεται· και ἡ λιθος ἡ θρυλλουμενη, ἑλκει τον σιδηρον δια συγγενειαν· ὡςπερ και το δακρυον το σουχιον ἐπισπαται τα καρφη, και το ἠλεκτρον τας ἀχυρμιας ἀνακινει· πειθεται δε αὐτοις τα ἑλκομενα, ἀρρητῳ ἑλκομενα πνευματι, ουχ ὡς αἰτια, ἀλλ' ὡς συναιτια. Διπλου τοινυν ὀντος του της κακιας εἰδους· του μεν, μετα ἀπατης, και του λανθα-

νειν·

audiendum, *audiat*, dicit. Et quis is? Dicat Epicharmus: *Mens videt, mens audit: reliqua autem sunt surda & cæca*. Aliquos incredulos arguens Heraclitus, dicit: *Audire nescientes, nec dicere*. Adjutus utique a Solomone dicente. *Si dilexeris audire, suscipies: & si inclinaveris aurem tuam, eris sapiens*.

VI. *Domine, quis credidit auditui nostro?* inquit Esaias. *Fides* enim *est ex auditu: auditus autem per verbum Dei*, inquit Apostolus. *Quomodo ergo invocabunt, in quem non crediderunt? Quomodo autem credent ei, quem non audierunt? Quomodo autem audient sine prædicante? Quomodo autem prædicabunt, nisi missi fuerint? Quemadmodum scriptum est: Quam speciosi pedes evangelizantium bona*. Vides, quomodo per auditum, & prædicationem Apostolorum, fidem ad verbum Domini & Filium Dei attollit? Nondum intelligimus demonstrationem esse verbum Domini. Quemadmodum ergo sphæræ lusus, non solum dependet ab eo, qui mittit ex arte sphæram, sed alium etiam requirit, qui illam numerose excipiat, ut ex sphæræ legibus peragatur ludi exercitatio: ita etiam doctrina tum demum fide digna esse cernitur, quando fides eorum, qui audiunt, quæ est ars, ut ita dicam, naturalis, ad eam discendam confert.

Haud aliter adjuvat etiam terra fertilis ad seminum dejectionem. Neque enim optimæ doctrinæ est aliqua utilitas, nisi qui discit, probe eam suscipiat: neque prophetiæ, nisi morem gerant, qui eam audiunt. Quinetiam aridæ festucæ, quæ sunt paratæ ad suscipiendam ignis vim, facilius accenduntur: & lapis vulgo celebratus ferrum trahit propter naturæ cognationem, & lacryma succini attrahit festucas, & electrum commovet paleas. Eis autem parent, quæ trahuntur, occulto quodam spiritu tracta, non ut principales causæ, sed ut adjuvantes. Cum sit ergo duplex vitii genus: unum quidem, quod dolo nos & elan-

νειν· τῦ δὲ, μετα βιας ἀγοντος καὶ φεροντος· ὁ Θειος Λογος κεκραγεν, παντας συλληβδην καλων· εἰδως μεν και μαλιστα τῦς μη πεισθησομενῦς· ὁμως δ' ὀυν, ὁτι ἐφ' ἡμιν το πειθεσθαι τε και μη, ὡς μη ἐχειν ἀγνοιαν προφασισασθαι τινας, δικαιαν την κλησιν πεποιηται, το κατα δυναμιν δὲ ἑκαςου ἀπαιτει. τοις μὲν γαρ, ὁμου τῳ θελειν και το δυνασθαι παρεςιν· ἐκ συνασκησεως ηὐξηκοσι τῦτο. και κεκαθαρμενοις· οἱ δὲ, εἰ και μηπω δυνανται, το βῦλεσθαι ἠδη ἐχῦσιν. ἐργον δὲ το μεν βῦλεσθαι, ψυχης· το πραττειν δὲ, ὐκ ἀνευ σωματος.

Οὐδὲ μην τῳ τελει παραμετρειται μονῳ τα πραγματα, ἀλλα και τῃ ἑκαςου κρινεται προαιρεσει, εἰ ῥαδιως εἱλετο, εἰ ἐφ' οἱς ἡμαρτεν μετενοησεν, εἰ συνεσιν ἐλαβεν ἐφ' οἱς ἐπταισεν, και μετεγνω, ὁπερ ἐςι, μεταταυτα ἐγνω· βραδεια γαρ γνωσις, μετανοια· γνωσις δὲ, ἡ πρωτη ἀναμαρτησια. πιςεως οὐν και ἡ μετανοια κατορθωμα· ἐαν γαρ μη πιςευσῃ ἁμαρτημα εἰναι ᾡ προκατειχετο, οὐδὲ μεταθησεται· κἀν μη πιςευσῃ, κολασιν μεν ἐπηρτησθαι τῳ πλημμελῦντι, σωτηριαν δὲ τῳ κατα τας ἐντολας βιουντι, οὐδ' ὑτως μεταβαλειται. Ηδη δὲ και ἡ ἐλπις, ἐκ πιςεως συνεςηκεν. ὁριζονται γουν οἱ ἀπο Βασιλειδῦς την πιςιν, ψυχης συγκαταθεσιν προς τι των μη κινουντων αἰσθησιν, δια το μη παρειναι. ἐλπις δὲ, προσδοκια κτησεως ἀγαθου. πιςιν δὲ ἀναγκη την προσδοκιαν εἰναι· πιςος δὲ, ὁ ἀπαραβατως τηρητικος των ἐγχειρισθεντων· ἐγχειριζονται δὲ ἡμιν οἱ περι Θεῦ λογοι· και οἱ θειοι λογοι αἱ ἐντολαι, συν τῃ καταπραξει των παραγγελματων. οὑτος ἐςιν ὁ δῦλος ὁ πιςος, ὁ προς τῦ Κυριῦ ἐπαινουμενος. ἐπαν δὲ εἰπῃ, Πιςος ὁ Θεος, ᾡ ἀποφαινομενῳ πιςευειν ἀξιον, μηνυει· ἀποφαι-

νεται

clanculum; alterum autem, quod aperta vi aggreditur & rapit; divinus Logos clamavit, omnes simul vocans; & licet eos certissime noverit, qui non sunt parituri, tamen quoniam in nostra potestate situm est, utrum pareamus, necne, nequis possit causari prætextum ignorantiæ, justam fecit vocationem, & quod præstare possunt uniuscujusque vires, exigit. Nonnullis enim simul adest & velle & posse; ut iis, qui per exercitationem eo pervenerint, & purgati sint. Alii autem, etsi nondum possunt, jam tamen habent velle. Est autem velle quidem, munus animæ: agere autem, non sine corpore.

Neque vero solus finis res dimetitur, sed eæ etiam uniuscujusque electione dijudicantur: si facile elegit, si peccatorum suorum ductus est pœnitentia, si propter ea, in quibus lapsus est, eum remordet conscientia, & errorem recognovit, quod est, *postea cognovit*: est enim tarda cognitio, pœnitentia: cognitio autem, est innocentia ab ipso principio. Fidei ergo opus est pœnitentia. Nisi enim crediderit esse peccatum, quo prius tenebatur, ab eo non dimovebitur: & nisi crediderit, ei quidem, qui relinquit, impendere supplicium: paratam autem esse salutem ei, qui ex præceptis vivit, ne sic quidem mutabitur. Jam autem spes quoque consistit ex fide. Definiunt itaque fidem sectatores Basilidis, animæ assensionem alicui eorum, quæ sensum non movent, propterea quod non adsunt. Spes autem est bonæ possessionis exspectatio. Fidelem autem necesse est esse exspectationem. Fidelis autem est, qui citra transgressionem ea servat, quæ sunt ei tradita. Nobis autem traduntur, quæ de Deo dicuntur, & verba divina, nempe mandata, cum exsecutione præceptorum. Hic est *servus fidelis*, qui laudatur a Domino. Cum autem dixerit, *Fidelis Deus*, eum, cui aliquid declaranti par sit credere, significat: declarat autem Logos

 ejus,

νεται δε ὁ Λογος αὐτῳ, και αὐτος ἀν εἰη πιςος ὁ Θεος. πως οὖν, εἰ το πιςευειν ὑπολαμβανειν ἐςι, βεβαια τα παρ᾽ αὐτων οἱ φιλοσοφοι νομιζουσιν; οὐ γαρ ἐςιν ὑποληψις, ἡ ἑκουσιος προαποδειξεως συγκαταθεσις, ἀλλα συγκαταθεσις ἰσχυρῳ τινι. τις δ᾽ ἀν εἰη δυνατωτερος Θεου; ἡ δε ἀπιςια, ὑποληψις του ἀντικειμενου ἀσθενης ἀποφατικη· καθαπερ ἡ δυσπιςια, ἑξις δυσπαραδεκτος πιςεως. και ἡ μεν πιςις, ὑποληψις ἑκουσιος, και προληψις εὐγνωμονος προκαταληψεως· προσδοκια δε, δοξα μελλοντος· ἡ δε των ἀλλων προσδοκια, δοξα ἀδηλου· πεποιθησις δε, διαληψις βεβαια περι τινος.

Διο πιςευομεν, ᾧ ἀν πεποιθοτες ὠμεν εἰς δοξαν θειαν και σωτηριαν· πεποιθαμεν δε τῳ μονῳ Θεῳ· ὃν γινωσκομεν ὁτι οὐ παραβησεται τα καλως ἡμιν ἐπηγγελμενα, και δια ταυτα δεδημιουργημενα και δεδωρημενα ὑπ᾽ αὐτου ἡμιν εὐνοϊκως. εὐνοια δε ἐςι, βουλησις ἀγαθων ἑτερῳ, ἑνεκεν αὐτου ἐκεινου· ὁ μεν γαρ ἐςιν ἀνενδεης· εἰς ἡμας δε ἡ εὐεργεσια, και ἡ παρα του Κυριου εὐμενεια καταληγει, εὐνοια θεια οὐσα, και εὐνοια προς το εὐποιειν οὐσα. εἰ δε τῳ Αβρααμ πιςευσαντι ἐλογισθη εἰς δικαιοσυνην· σπερμα δε Αβρααμ, ἡμεις· δι᾽ ἀκοης και ἡμιν πιςευτεον. Ισραηλιται γαρ ἡμεις, οἱ μη δια σημειων, δι᾽ ἀκοης δε εὐπειθεις. δια τουτο, Εὐφρανθητι ςειρα, ἡ οὐ τικτουσα· ῥηξον και βοησον, φησιν, ἡ οὐκ ὠδινουσα· ὁτι πολλα τα τεκνα της ἐρημου μαλλον, ἠ της ἐχουσης τον ἀνδρα. Ἐβιωσας εἰς το περιφραγμα του λαου, ἐνευλογηθησαν τα τεκνα σου εἰς τας σκηνας των πατερων. εἰ δε αἱ αὐται μοναι ὑπο της προφητειας ἡμιν τε αὖ και τοις πατριαρχαις καταγγελλονται, εἰς ἀμφοιν ταιν Διαθηκαιν δεικνυται ὁ Θεος. ἐπιφερει γουν σαφεστερον, Εκκληρονομησας την διαθηκην του Ισραηλ, τη ἐξ ἐθνων κλησει, λεγων, τη ςειρα ποτε τουτου του ἀνδρος, ὁς ἐςιν ὁ Λογος, τη ἐρημῳ προτερον του νυμφιου. Ο δε δικαιος ἐκ πιςεως ζησεται, της κατα την Διαθηκην και

τας

ejus, qui etiam fuerit *Deus* ille *fidelis*. Quomodo ergo, si credere est existimare, quæ ab ipsis dicuntur philosophi firma esse putant? Non est enim existimatio, voluntaria demonstrationis præcedentis assensio, sed alicui valido ac potenti assensio. Quis autem Deo fuerit potentior? Infidelitas autem, est oppositi imbecilla ac negativa existimatio: quemadmodum credendi difficultas est habitus, qui fidem difficiliter admittit. Et fides quidem est voluntaria existimatio, & anticipatio prudentis præcomprehensionis. Exspectatio autem est opinio futuri. Et cæteræ quidem exspectationes sunt opiniones de incertis: fiducia autem est firma de aliquo apprehensio.

Quare ei credimus, in quo fiduciam habemus, nos gloriam divinam & salutem consecuturos. In solo autem Deo fiduciam habemus, quem scimus non transgressurum ea, quæ sunt pulchre nobis promissa, quæ cum in hunc finem creata fuerint, ab ipso benevole nobis data sunt. Est autem benevolentia, bene velle alteri illius ipsius gratia. Ille enim nullius indiget: in nos autem desinit beneficentia, & quæ est a Domino benignitas, cum sit plane divina benevolentia, quæque in hoc solum tendit, ut bene faciat. Si autem *Abrahæ, qui credidit, reputatum est ad justitiam*; semen autem Abrahæ sumus nos; per auditum quoque nobis est credendum. Israelitæ enim sumus nos, qui non per signa, sed per auditum credimus. Propterea, *Lætare, sterilis, quæ non paris: erumpe & clama*, inquit, *quæ non parturis; quoniam multi sunt filii desertæ magis quam ejus, quæ habet virum. Vixisti in circuitu populi, benedicti sunt filii tui in tabernaculis patrum tuorum.* Si autem eædem mansiones a prophetia & nobis rursus & Patriarchis annunciantur: ostenditur unum esse Deum utriusque Testamenti. Subjungit itaque manifestius: *Hæreditasti testamentum, Israel*; alloquens eam, quæ est ex Gentibus,

voca-

τας ἐντολας· ἐπειδὴ δυο αὐται ὀνοματι και χρονῳ, καθ' ἡλικιαν και προκοπην οἰκονομικως δεδομεναι, δυναμει μια οὐσαι· ἡ μεν, παλαια· ἡ δε, καινη, δια υἱου παρ' ἑνος Θεου χορηγοονται·

Η και ὁ Αποϛολος ἐν τῃ προς Ρωμαιους Επιϛολῃ λεγει· Δικαιοσυνη γαρ Θεου ἐν αὐτῳ ἀποκαλυπτεται ἐκ πιϛεως εἰς πιϛιν την μιαν, την ἐκ προφητειας εἰς Εὐαγγελιον τετελειωμενην, δι' ἑνος και τȣ αὐτȣ Κυριȣ διδασκων σωτηριαν. Ταυτην, ἐφη, παρατιθεμαι σοι την παραγγελιαν, τεκνον Τιμοθεε, κατα τας προαγȣσας ἐπι σε προφητειας· ἱνα ϛρατευσῃ ἐν αὐταις την καλην ϛρατειαν, ἐχων πιϛιν και ἀγαθην συνειδησιν· ἡν τινες ἀπωσαμενοι, περι την πιϛιν ἐναυαγησαν· ὁτι την θεοθεν ἡκουσαν συνειδησιν, ἀπιϛιᾳ κατεμιαναν. Οὐκ οὐν ἐτ' εἰκοτως προχειρον την πιϛιν διαβλητεον, ὡς εὐκολον τε και πανδημον, και προς ἐτι των τυχοντων. εἰ γαρ ἀνθρωπινον ἠν το ἐπιτηδευμα, ὡς Ελληνες ὑπελαβον, κἀν ἀπεσβη· εἰ δε αὐξει, και οὐκ ἐϛιν ἐνθα ȣκ ἐϛιν. φημι τοινυν την πιϛιν, εἰτε ὑπο ἀγαπης θεμελιωθῃ, εἰτε και ὑπο φοβȣ, ἡ φασιν οἱ κατηγοροι, θειον τι εἰναι· μητε ὑπο ἀλλης φιλιας κοσμικης διασπωμενην, μητε ὑπο φοβου παροντος διαλυομενην. ἡ μεν γαρ ἀγαπη, τῃ προς την πιϛιν φιλιᾳ, τους πιϛους ποιει· ἡ δε πιϛις, ἑδρασμα ἀγαπης, ἀντεπαγȣσα την εὐποιΐαν· ὁτε και τȣ Νομȣ παιδαγωγος φοβος, ἀφ' ὡν πιϛευεται, και φοβος εἰναι πιϛευεται. εἰ γαρ ἐν τῳ ἐνερχειν το εἰναι δεικνυται· ὁ δε μελλων και ἀπειλων, οὐχι δε ἐνεργων και παρων πιϛευεται· και το εἰναι πιϛευομενος, ȣκ αὐτος της πιϛεως γεννητικος, ὁγε προς αὐτης ἀξιοπιϛος εἰναι δοκιμασθεις. Θεια τοινυν ἡ

τοσαυ-

vocationem, quæ erat aliquando ſterilis hujus viri, qui eſt Logos, quæ prius fuerat deſerta a ſponſo. *Juſtus autem ex fide vivet*, ea ſcilicet, quæ ſecundum Teſtamentum & præceptum eſt; quoniam hæc duo nomine & tempore, ſecundum ætatem & profectum providenter data, cum poteſtate quidem unum ſint, illud quidem novum, hoc vero vetus, per Filium ab uno Deo ſuppeditantur.

Qua ratione dicit etiam Apoſtolus in Epiſtola ad Romanos, *Juſtitia enim Dei in ipſo revelatur ex fide in fidem* unam, quæ ex Prophetia perficitur in Evangelio, per unum & eundem Dominum docens ſalutem. *Hoc*, inquit, *præceptum commendo tibi*, *fili Timothee*, *ſecundum præcedentes in te prophetias*, *ut milites in illis bonam militiam*, *habens fidem & bonam conſcientiam*, *quam quidam repellentes*, *circa fidem naufragium fecerunt*; quoniam conſcientiam, quæ a Deo venit, polluerunt infidelitate. Non eſt ergo amplius fides merito temere reprehendenda, ut & facilis & vulgaris, & quæ ſit quorumlibet. Si humanum enim eſſet inventum, ut exiſtimabant Græci, etiam exſtinctum eſſet. Sin autem augetur, & non eſt ubi non eſt; dico ergo fidem, ſive fundata ſit a charitate, ſive etiam a timore; ut dicunt accuſatores, eſſe divinum aliquid; ut quæ neque ab alia mundana amicitia diſtrahatur, neque a timore præſente diſſolvatur. Charitas enim per eam, quæ illi cum fide intercedit, amicitiam facit fideles. Fides autem eſt ſtabilimentum charitatis, viciſſim inducens beneficentiam; quandoquidem etiam timor, qui Legis pædagogus eſt, a quibus credatur, timor eſſe creditur. Si enim in operando, quod is ſit, oſtenditur: hic autem cum futurus eſt & minatur, non autem operans & præſens, creditur; ideo quod eſſe creditur, non ipſe fidem procreat, qui eſſe fide dignus eſt ab ipſa probatus. Hæc ergo tanta mutatio a Deo procedit, qua ſit, ut qui ex infideli-

tate

τοσαυτη μεταβολη, ἐξ ἀπιστιας πιστιν τι γινομενον, και τη ἐλπιδι και τω Φοβω πιστευσαι.

Και δη ἡ πρωτη προς σωτηριαν νευσις, ἡ πιστις ἡμιν αναφαινεται· μεθ' ἡν Φοβος τε και ἐλπις και μετανοια· συν τε ἐγκρατεια και ὑπομονη προκοπτουσαι, ἀγουσιν ἡμας ἐπι τε ἀγαπην, ἐπι τε γνωσιν. εἰκοτως οὐν ὁ Αποστολος Βαρναβας, ΑΦ' ὑ, Φησιν. ἐλαβον μερους, ἐσπουδασα καταμικρον ὑμιν πεμψαι· ἱνα μετα της πιστεως ὑμων τελειαν ἐχητε και την γνωσιν. Της μεν οὐν πιστεως ἡμων εἰσιν οἱ συλληπτορες, Φοβος και ὑπομονη· τα δε συμμαχουντα ἡμιν, μακροθυμια και ἐγκρατεια. τουτων οὐν, Φησι, τα προς τον Κυριον, μενοντων ἁγνως, συνευΦραινονται αὐτοις σοΦια, συνεσις, ἐπιστημη, γνωσις. Στοιχειων γουν της γνωσεως των προειρημενων ἀρετων, στοιχειωδεστεραν εἰναι συμβεβηκε την πιστιν, οὑτως ἀναγκαιαν τω γνωστικω ὑπαρχουσαν, ὡς τω κατα τον κοσμον τονδε βιουντι, προς το ζην το ἀναπνειν. ὡς δ' ἀνευ των τεσσαρων στοιχειων οὐκ ἐστι ζην, οὐδ' ἀνευ πιστεως γνωσιν ἐπακολουθησαι. αὑτη τοινυν κρηπις ἀληθειας.

ζ. Οἱ δε του Φοβου κατηγορουντες, κατατρεχουσι του Νομου. εἰ δε του Νομου, δηλον που ὡς και του δεδωκοτος τον Νομον Θεου. τρια γαρ ταυτα ἐξ ἀναγκης ὑΦεστηκεν παρα το ὑποκειμενον, ὁ διοικων, ἡ διοικησις, το διοικουμενον. εἰ γουν καθ' ὑποθεσιν ἐξελοιεν τον Νομον, ἀναγκη δηπου ἑκαστον, ὁς ἀγεται ὑπο ἐπιθυμιας, ἡδονη χαριζομενον, ἀμελειν μεν του καλως ἐχοντος, ὑπερΦρονειν δε του Θειου ἀσεβειν δε ἁμα και ἀδικειν ἀδεως, ἀποσκιρτησαντα της ἀληθειας. ναι, Φασιν, ἀλογος ἐκκλισις ὁ Φοβος ἐστι, και παθος. τι συ λεγεις; και πως ἀν σοι ἐτι σωζοιτο οὑτος ὁ ὁρος, δια Λογου δοθεισης μοι της ἐντολης· ἐντολη δε ἀπαγορευει τον Φοβον, ἐπαρτωσα δια παιδειαν τον οὑτως ἐπιδεχομενον νουθετειεσθαι. οὐ

τοινυν

tate fidelis factus fuerit, ſpem quoque & timorem, ut res fide dignas, amplectatur.

At prima quidem ad ſalutem eſſe inclinatio nobis fides apparet, poſtquam timor & ſpes & pœnitentia, cum continentia & tolerantia proficientes, nos ducunt ad charitatem & ad cognitionem. Merito ergo Barnabas Apoſtolus, *Ex ea, quam accepi*, inquit, *parte ſtudui paulatim ad vos mittere, ut cum fide veſtra perfectam etiam habeatis cognitionem. Fidei ergo noſtræ coadjutores ſunt timor & tolerantia: quæ autem nobis opem ferunt, ſunt longanimitas & continentia. His ergo*, inquit, *in iis, quæ ad Dominum pertinent, caſte manentibus, una cum eis lætantur ſapientia, intelligentia, ſcientia, cognitio.* Cum itaque prius dictæ virtutes ſint elementa cognitionis, evenit, ut fides ſit magis elementaris, nec minus homini Gnoſtico neceſſaria, quam ei, qui in hoc mundo vivit, ad vivendum reſpiratio. Ut autem abſque quatuor elementis non poſſumus vivere; ita nec abſque fide poſſumus aſſequi cognitionem. Hæc eſt ergo baſis veritatis.

VII. Qui timorem autem accuſant, Legem inſectantur. Quod ſi Legem, clarum eſt, quod illum quoque, qui Legem dedit. Hæc enim tria neceſſe eſt conſiſtant in ſubjecto: is qui adminiſtrat, adminiſtratio, & id quod adminiſtratur. Si ergo Legem ſupponant eſſe tollendam, neceſſe eſt utique, ut unusquisque, qui ducitur a cupiditate, voluptati obſequens, id quidem, quod recte honeſteque ſe habet, negligat, Deum autem deſpiciat, abſque metu autem ſimul ſit impius & injuſtus, & a veritate penitus exſiliat. At certe, inquiunt, timor eſt a ratione aliena declinatio, & animi perturbatio. Quid tu dicis? & quomodo tibi amplius ſervari poſſit hæc definitio, cum præceptum mihi per Logon, ſeu *rationem*, datum ſit? Præceptum autem timorem pronuntiat per diſciplinam, eum, qui id ſuſcipit, parans ut corrigatur.

τοινυν ἀλογος ὁ Φοβος· λογικος μεν οὐν· πως γαρ οὐ παραινων, Οὐ Φονευσεις, Οὐ μοιχευσεις, Οὐ κλεψεις, Οὐ ψευδομαρτυρησεις. ἀλλ' εἰ σοφιζονται τα ὀνοματα, εὐλαβειαν καλουντων οἱ Φιλοσοφοι τον του Νομου Φοβον, εὐλογον οὐσαν ἐκκλισιν. ὀνοματομαχους τουτους οὐκ ἀποτροπου ὁ Φασηλιτης ἐκαλει Κριτολαος. ἀςεια μεν οὐν ἠδη και καλλιςη πεφηνε τοις ἐγκαλουσιν ἡμιν ἡ ἐντολη, ὀνοματος ἐναλλαγῃ νοηθεισα. ἡ οὐν εὐλαβεια, λογικη δεικνυται, του βλαπτοντος ἐκκλισις οὐσα· ἐξ ἡς ἡ μετανοια των προημαρτημενων φυεται. Αρχη γαρ σοφιας, Φοβος Κυριου· συνεσις δε ἀγαθη πασι τοις ποιουσι αὐτην. την σοφιαν λεγει ποιησιν, ἡ ἐςι φοβος Θεου, ὁδοποιων εἰς σοφιαν. εἰ δε ὁ Νομος φοβου ἐμποιητικος, ἀρχη σοφιας γνωσις Νομου· και οὐκ ἐςιν ἀνευ Νομου σοφος. ἀσοφοι τοινυν οἱ παραιτουμενοι τον Νομον· ᾧ ἑπεται ἀθεους αὐτους λογιζεσθαι. παιδεια δε, ἀρχη σοφια. Σοφιαν δε και παιδειαν ἀσεβεις ἐξουθενησουσιν, λεγει ἡ Γραφη.

Τινα δε τα φοβερα ὁ Νομος καταγγελλει, θεασωμεθα. εἰ μεν τα μεταξυ ἀρετης και κακιας, οἱον πενιαν, και νοσον, και ἀδοξιαν, και δυσγενειαν, και ὁσα παραπλησια· ταυτα μεν και οἱ κατα πολιν νομοι προτεινοντες, ἐπαινουνται· και τοις ἐκ Περιπατε τρια γενη των ἀγαθων εἰσηγουμενοις, και τα τετων ἐναντια λογιζομενοις εἰναι κακα, ἁρμονιος ἡδε ἡ δοξα· ἡμιν δε ὁ δοθεις νομος τα τῳ ὀντι κακα ἀποφευγειν προςαττει, μοιχειαν, ἀσελγειαν, παιδεραςιαν, ἀγνοιαν, ἀδικιαν, νοσον ψυχης, θανατον· ἐ τον διαλυοντα ψυχην ἀπο σωματος, ἀλλα τον διαλυοντα ψυχην ἀπο ἀληθειας· δεινοι γαρ

και

gatur. Non est ergo timor a ratione alienus: est itaque rationi consentaneus. Quid ni enim? cum adhortetur, *Non occides, non mœchaberis, non furaberis, non falsum dices testimonium.* Sed si nomina argute excogitare velint, εὐλάβειαν, id est, *cautionem*, per me licet vocent Legis timorem philosophi, quæ est consentanea rationi declinatio. Hos Critolaus Phaselites non inepte vocavit ὀνοματομάχους, id est, qui *depugnant de nominibus.* Pulchrum ergo, atque adeo pulcherrimum, iis, qui nos accusant, præceptum apparuit, excogitata mutatione nominis. Cautio ergo esse rationi consentanea ostenditur, cum sit ejus, quod lædit, declinatio: ex qua exoritur eorum, quæ præcesserunt, peccatorum pœnitentia. *Principium enim sapientiæ est timor Domini. Intellectus autem bonus omnibus facientibus eum.* Sapientiam vocat effectionem, quæ est timor Domini, deducens ad Sapientiam. Si autem Lex affert timorem, principium sapientiæ est Legis cognitio, & non est sapiens absque lege. Insipientes ergo sunt, qui Legem recusant: cui est consequens, ut ipsi reputentur ἄθεοι, seu *impii.* Disciplina autem est principium sapientiæ. *Sapientiam autem & disciplinam impii nihili pendent*, ait Scriptura.

Videamus autem, quænam esse timenda Lex annunciet. Si ea quidem, quæ sunt media inter virtutem & vitium, ut paupertatem, & morbum, & ignominiam, & ignobilitatem: & quæ sunt his similia; hæc quidem pleræque civitatum leges proponentes laudantur: & Peripateticis, qui tria bonorum genera introducunt, & eorum contraria mala esse reputant, ea conformis est opinio. Nobis autem data lex ea, quæ vere mala sunt, jubet fugere, adulterium, petulantiam, puerorum amorem, ignorantiam, injustitiam, morbum animæ, mortem; non eam, quæ solvit animam a corpore; sed eam, quæ animam dissolvit a veritate. Hæc sunt enim vere gravia & ti-

και φοβεραι τῳ ὀντι κακιαι αὑται, και αἱ ἀπο τουτων ἐνεργειαι. Οὐ μην ἀδικως ἐκτεινεσθαι δικτυα πτερωτοις, λεγυσιν οἱ χρησμοι οἱ θειοι· αὐτοι γαρ αἱματων μετιχοντες, θησαυριζουσιν ἑαυτοις κακα. πως οὐν ἐτι οὐκ ἀγαθος ὁ Νομος προς τινων αἱρεσεων λεγεται, ἐπιβοωμενων τον Αποςολον λεγοντα, Δια γαρ Νομυ γνωσις ἁμαρτιας; προς οὑς φαμεν, Ο Νομος οὐκ ἐποιησεν, ἀλλ' ἐδειξεν την ἁμαρτιαν. προςαξας γαρ ἁ ποιητεον, ἠλεγξε τα μη ποιητεα. ἀγαθου δε, το μεν σωτηριον ἐκδιδαξαι, το δε δηλητηριον ἐπιδειξαι· και τῳ μεν, χρησθαι συμβυλευσαι· το δε, ἀποφυγειν κελευσαι.

Αὐτικα ὁ Αποςολος, ὀν ὐ συνιεισι, γνωσιν εἰπεν ἁμαρτιας δια Νομυ πεφανερωσθαι, ὐχι ὑποςασιν εἰληφεναι. πως δ' ὐκ ἀγαθος ὁ παιδευων Νομος, ὁ παιδαγωγος εἰς Χριςον δοθεις, ἰνα δη ἐπιςρεψωμεν, δια φοβυ παιδευτικως κατευθυνομενοι, προς την δια Χριςου τελειωσιν; Οὐ βυλομαι, φησιν, τον θανατον τυ ἁμαρτωλυ, ὡς την μετανοιαν αὐτυ. μετανοιαν δε ἐντολη ποιει, κωλυτικη μεν των μη ποιητεων, ἐπαγγελτικη δε των εὐεργεσιων. θανατον δε, οἰμαι, την ἀγνοιαν λεγει. Και ὁ ἐγγυς Κυριυ, πληρης μαςιγων· ὁ συνεγγιζων δηλονοτι τῃ γνωσει, κινδυνων, φοβων, ἀνιων, θλιψεων, δια τον ποθον της ἀληθειας ἀπολαυει· Υἱος γαρ πεπαιδευμενος, σοφος ἀπεβη· και διεσωθη ἀπο καυματος, υἱος νοημων. υἱος δε νοημων, δεξεται ἐντολας. και Βαρναβας ὁ Αποςολος, Οὐαι οἱ συνετοι παρ' ἑαυτοις, και ἐνωπιον αὐτων ἐπιςημονες, προςαξας, ἐπηγαγεν· Πνευματικοι γενωμεθα, ναος τελειος τῳ Θεῳ· ἐφ' ὁσον ἐςιν ἐφ' ἡμιν, μελετωμεν τον φοβον τυ Θευ, και φυλασσειν ἀγωνιζωμεθα τας ἐντολας αὐτυ· ἰνα ἐν τοις δικαιωμασιν αὐτυ εὐφρανθωμεν. ὁθεν, Αρχη σοφιας, φοβος Θεου, θειως λελεκται.

η. Ενταυθα οἱ ἀμφι τον Βασιλειδην, τουτο ἐξηγουμενοι το ῥητον, "αὐτον φασιν Αρχοντα, ἐπακουσαντα

την

menda vitia, & quæ ex eis proficiſcuntur operationes. *Verumenimvero non injuſte pennatis tendi retia*; dicunt divina reſponſa. *Ipſi enim dum ſunt ſanguinum participes, mala ſibi recondunt.* Quomodo ergo a nonnullis hæreſibus Lex adhuc mala dicitur, vociferantibus dicere Apoſtolum: *Per Legem enim cognitio peccati?* Quibus dicimus: Lex peccatum non fecit, ſed oſtendit. Cum enim ea, quæ ſunt facienda, juſſerit, reprehendit ea, quæ non facienda. Boni autem eſt, id, quod ſalutare quidem eſt, docere; quod exitiale autem, oſtendere: & illo quidem uti conſulere, hoc vero jubere fugere.

Jam Apoſtolus, quem non intelligunt, dixit peccati cognitionem per Legem eſſe manifeſtatam, non autem accepiſſe ſubſtantiam. Quomodo autem non eſt bona Lex caſtigans, quæ data eſt *pædagogus ad Chriſtum*, ut dum per timoris caſtigationem dirigimur, ad eam, quæ eſt per Chriſtum, perfectionem convertamur? *Nolo*, inquit; *mortem peccatoris, ſed ejus pœnitentiam.* Pœnitentiam autem efficit præceptum, quod ea quidem prohibet, quæ non ſunt facienda, benefacta autem mandat. *Mortem* autem, ut arbitror, dicit ignorantiam. *Et qui eſt prope Dominum, eſt plenus flagellis.* Qui cognitioni ſcilicet appropinquat, periculis, timoribus, moleſtiis, afflictionibus utitur, propter deſiderium veritatis. *Filius enim caſtigatus evaſit ſapiens, & ſervatus eſt ab æſtu filius intelligens. Filius autem intelligens ſuſcipiet præcepta.* Et Barnabas Apoſtolus, *Væ qui ſunt intelligentes apud ſeipſos, & coram ſe ſcientes*, cum dixiſſet, ſubjunxit: *Efficiamur ſpiritales, templum Deo perfectum; quatenus eſt in nobis, Dei timorem meditemur, & ejus præcepta ſervare contendamus, ut lætemur in ejus juſtificationibus.* Unde *ſapientiæ principium timor Dei* divine dictus eſt.

VIII. Hic Baſilidis ſectatores hoc dictum exponentes, "dicunt ipſum Principem, cum exaudiiſſet di-

„ την φασιν τȣ διακονȣμενου Πνευματος, ἐκπλαγηναι
„ τῳ τε ἀκουσματι και τῳ θεαματι, παρ' ἐλπιδας εὐ-
„ ηγγελισμενον· και την ἐκπληξιν αὐτȣ, φοβον κληθη-
„ ναι, ἀρχην γενομενον σοφιας φυλοκρινητικης τε, και δια-
„ κριτικης, και τελειωτικης, και ἀποκαταςατικης· οὐ γαρ
„ μονον τον κοσμον, ἀλλα και την ἐκλογην διακρινας, ὁ
„ ἐπι πασι προπεμπει." Εοικε δε και Οὐαλεντινος ἐν
τινι ἐπιςολῃ τοιαυτα τινα ἐν νῳ λαβων· αὐταις γαρ γρα-
φει ταις λεξεσι· "Και ὡς περιφοβος ἐπ' ἐκεινου τȣ πλασ-
„ ματος ὑπηρξε τοις ἀγγελοις, ὁτε μειζονα ἐφθεγξατο της
„ πλασεως, δια τον ἀορατως ἐν αὐτῳ σπερμα δεδωκο-
„ τα της ἀνωθεν οὐσιας, και παῤῥησιαζομενον· οὑτω και
„ ἐν ταις γενεαις των κοσμικων ἀνθρωπων, φοβοι τα ἐρ-
„ γα των ἀνθρωπων τοις ποιουσιν ἐγενετο, οἱον ἀνδριαν-
„ τες και εἰκονες. και παντων αἱ χειρες ἀνυουσιν εἰς ὀνο-
„ μα Θεου· εἰς γαρ ὀνομα ἀνθρωπου πλασθεις Αδαμ,
„ φοβον παρεσχεν προοντος ἀνθρωπου, ὡς δη αὐτου ἐν
„ αὐτῳ καθεςωτος, και κατεπλαγησαν, και ταχυ το
„ ἐργον ἠφανισαν." Μιας δ' οὐσης ἀρχης, ὡς δειχθη-
σεται ὑςερον, τερετισματα και μινυρισματα ἀναπλασ-
σοντες αἰδε οἱ ἀνδρες φανησονται·

Επειδη δε ἐκ Νομου και προφητων προπαιδευεσθαι
δια Κυριου, τῳ Θεῳ συμφερειν ἐδοξεν, ἀρχη σοφιας φο-
βος εἰρηται Κυριου, παρα Κυριου δια Μωϋσεως δοθεις
τοις ἀπειθουσι και σκληροκαρδιοις. οὑς γαρ οὐχ αἱρει λο-
γος, τιθασσευει τουτους φοβος. ὁ και προϊδων ἀνωθεν ὁ
παιδευων Λογος, ἑκατερῳ των τροπων ἐκκαθαιρων, οἰ-
κειως εἰς θεοσεβειαν ἡρμοσεν ὀργανον. ἐςι μεν οὐν ἡ μεν
ἐκπληξις, φοβος ἐκ φαντασιας ἀσυνηθους· ἡ ἐπ' ἀπροσ-
δοκητῳ φαντασιᾳ, ἁτε και ἀγγελιας· φοβος δε, ὡς γε-
γονοτι, ἡ ὀντι, ἡ θαυμασιοτης ὑπερβαλλουσα. οὐ συνο-
ρωσι τοινυν ἐμπαθη ποιησαντες δι' ἐκπληξεως, τον μεγι-
ςον και προς αὐτων ἀνυμνουμενον Θεον, και προ γε της

ἐκπλη-

„ ctionem Spiritus, qui ministrabatur, auditione &
„ spectaculo fuisse obstupefactum, cum ei præter spem
„ annunciatum esset Evangelium: & ejus obstupefactio-
„ nem appellatam esse timorem, qui fuit principium
„ sapientiæ generа dijudicantis, & discernentis, & per-
„ ficientis, & restituentis. Cum enim non solum mun-
„ dum, sed etiam electionem discrevisset, qui omnibus
„ præest, emittit." Videtur autem Valentinus quoque in quadam epistola talia quædam mente apprehendisse. His enim verbis scribit: "Et sic ex illo figmen-
„ to terrore affectus fuit auctor Angelorum, quando
„ majora elocutus est, quam quæ convenirent effictio-
„ ni, propter eum, qui in ipso inspectabiliter dede-
„ rat semen supernæ essentiæ, & libere loquebatur.
„ Ita etiam in mundanorum hominum generationibus,
„ timores fuerunt opera hominum iis, qui ea facie-
„ bant, quemadmodum statuæ & imagines: & om-
„ nium manus efficiunt in nomine Dei; in nomine
„ enim hominis formatus Adam, timorem præbuit
„ ejus, qui prius erat, hominis, ut qui ipse esset in
„ ipso constitutus, & obstupuerunt, & opus cito abo-
„ leverunt." Sed cum sit unum principium, ut ostendetur paulo post, canoras quasdam nugas & figmenta videbuntur isti homines effingere.

Quoniam autem a Lege & Prophetis prius erudiri per Dominum, utile esse Deo visum est, *principium sapientiæ* dictus est *timor Domini*, qui a Domino per Mosen datus est iis, qui non obediunt, & qui sunt duri corde. Quos enim non expugnat ratio, eos mansuefacit metus. Quod quidem cum a principio prævidisset Logos, qui erudit, utroque modo eos expurgans, ad pietatem convenienter concinnavit instrumentum. Est igitur obstupefactio, timor ex insueta repræsentatione, vel propter inexspectatam repræsentationem, ut verbi causa, alicujus nuncii. Timor autem est insignis admiratio, tanquam ob id, quod

ἐκπλήξεως, ἐν ἀγνοίᾳ γενόμενον. εἰ δὴ ἀγνοια προκατῆρξε της ἐκπλήξεως· εἰ δ' ἡ ἐκπληξις, και ὁ φοβος ἀρχη σοφιας, φοβος τȣ Θεȣ γεγεννηται, κινδυνευει της τε σοφιας τȣ Θεȣ και της κοσμοποιΐας ἁπασης, ἀλλα και της ἀποκαταστασεως αὐτης, της τε ἐκλογης ἀγνοια προκαταρχειν αἰτιωδης. ποτερον ȣν των καλων, ἡ φαυλων ἡ αγνοια; ἀλλ' εἰ μεν των καλων, τι παυεται ἐκπληξει; και παρελκει ὁ διακονος αὐτοις, και το κηρυγμα, και το βαπτισμα· εἰ δε των φαυλων, πως των καλλιστων αἰτιον το κακον; εἰ μη γαρ προϋπηρχεν ἀγνοια, ȣν ἀν ὁ διακονος κατηλθεν· ȣδ' ἀν ἐκπληξις εἱλε τον Αρχοντα, ὡς αὐτοι λεγουσιν· οὐδ' ἀν ἀρχην σοφιας ἐκ τȣ φοβȣ ἐλαβεν εἰς την φυλοκρινησιν της τε ἐκλογης, των τε κοσμικων. εἰ δε ὁ φοβος τȣ προοντος ἀνθρωπȣ ἐπιβουλȣς τȣ σφετερου πλασματος πεποιηκε τȣς ἀγγελους, ὡς ἐνιδρυμενου τῳ δημιȣργηματι ἀορατȣ τȣ σπερματος της ἀνωθεν οὐσιας, ἡ ὑπολη ψει κενη παρεζηλωσαν, ὁπερ ἀπιθανον, ἀγγελους δημιουργιας ἡς ἐπιστευθησαν, οἱον τεκνου τινος, αὐθεντας γενεσθαι, ἀγνοιαν πασαν κατεγνωσμενȣς· ἡ προγνωσει ἐνεχομενοι κεκινηνται· ἀλλ' οὐκ ἀν ἐπεβουλευσαν δι' ȣ ἐπεχειρησαν, ὡ προεγνωσαν· οὐδ' ἀν κατεπλαγησαν το ἐργον το αὐτων ἐκ προγνωσεως το ἀνωθεν σπερμα νενοηκοτες· ἡ το τελευταιον γνωσει πεποιθοτες ἐτολμησαν· ὁ και αὐτο ἀδυνατον; μαθοντες το διαφερον το ἐν πληρωματι ἀνθρωπῳ ἐπιβουλευειν.

Ετι και το κατ' εἰκονα, ἐν ᾡ και το ἀρχετυπον, και ὁ συν τη γνωσει τη λοιπη ἀφθαρτον, παρειληφεισαν. Τȣτοις τε οὐν αὐτοις και ἑτεροις τισι, μαλιστα δε τοις

ἀπο

quod vel exſtitit, vel eſt. Non animadverterunt itaque ſe affectionibus ac perturbationibus feciſſe obnoxium, maximum, & qui ab eis celebratur, Deum, per obſtupefactionem, & ante obſtupefactionem verſatum eſſe in ignoratione, ſi quidem ignoratio fuit ante obſtupefactionem. Si autem obſtupefactio, & timor ſapientiæ principium, timor Dei fuit, videndum eſt, ne & ante Dei ſapientiam & totius mundi creationem, quinetiam reſtitutionem & ipſam electionem cauſa, quæ præceſſit, fuerit ignoratio. Utrum ergo rerum bonarum, aut malarum eſt ignoratio? Sed ſi rerum quidem bonarum, quid ceſſat obſtupefactione? & fruſtra eſt eis & miniſter, & prædicatio, & baptiſma. Sin autem malarum, quomodo eſt malum cauſa rerum optimarum? Si enim non prior fuiſſet ignoratio, non deſcendiſſet miniſter. Sed nec obſtupefactio cepiſſet Principem, ut ipſi dicunt: neque ſapientiæ principium cepiſſet ex timore ad electionem & mundana dijudicanda. Si autem metus ejus, qui prius erat, hominis, fecit ut ſuo figmento inſidiarentur Angeli, utpote quod inaſpectabile ſupernæ ſubſtantiæ ſemen collocaretur intus in opificio, aut ex inani opinione, quod quidem eſt incredibile, æmulatione perciti ſunt in Angelos, propter opificium, cujus tanquam filii alicujus crediti ſunt eſſe auctores, adeo ut nulla non in eos cadat ignorantia: aut moti ſunt cum tenerentur præſcientia; ſed non inſidiati eſſent iſto conatu ei, quod præſciverunt, neque ob ſuum opus obſtupefacti eſſent, cum ex præſcientia ſemen ſupernum intellexiſſent: aut poſtremo freti cognitione auſi ſunt, quod ipſum quoque non poteſt fieri, cum didiciſſent id, quod eſt in pleromate excellens, homini inſidiari.

Præterea & id, quod eſt factum ad imaginem, in quo etiam exiſtit exemplar, & id, quod cum reliqua cognitione eſt ab interitu alienum, aſſumpſerunt.

His ergo ipsis, & aliquibus aliis, maxime autem Marcionistis, non audientibus clamat Scriptura: *Qui autem me audit, requiescet in pace confidens, & sine metu cessabit ab omni malo.* Quid ergo hi Legem esse volunt? Malam quidem non inquient, sed justam, bonum a justo distinguentes. Dominus autem cum jubet timere malum, non malum malo liberat, sed dissolvit contrarium contrario. Bono autem malum est contrarium, ut justum injusto. Si ergo malorum dixit principium metus vacuitatem, quam facit Domini timor: timor bonum est, & qui est ex Lege metus, non solum est justus, sed etiam bonus, ut qui auferat vitium: metu autem inducens metus vacuitatem, non animi perturbatione perturbationum vacuitatem, sed disciplina ingenerat affectionum moderationem. Cum itaque audierimus, *Honora Dominum, & eris fortis: præter ipsum autem ne time alium:* timere peccatum, sequi autem, quæ a Deo data sunt, præcepta, honorem esse, a Deo ipso accipimus. Δέος autem est Dei metus. Sed etsi timor sit passio, ut volunt aliqui timorem esse passionem, non est quivis metus passio. Superstitio quidem est passio, ut quæ sit dæmonum metus, qui passionibus susque deque feruntur & agitantur: e contra igitur Dei impatibilis metus est impatibilis: timet enim quis non Deum, sed a Deo excidere. Qui autem hoc veretur, nempe ne in mala incidat, mala timet & veretur: qui autem timet ne cadat, esse se ab interitu alienum vult & impatibilem. *Sapiens timens declinavit a malo: insipiens autem confidens aggreditur*, ait Scriptura. Et rursus: *In timore Domini est*, inquit, *spes fortitudinis.*

IX. Deducit ergo talis metus & ad pœnitentiam, & ad spem. Spes autem est exspectatio bonorum, vel absentis boni bona speratio. Certe casus quoque vel ad bonam spem assumitur, quam ad charitatem deducere didicimus. Charitas autem fuerit consensio

κατα τον λογον και τον βιον και τον τροπον· ἡ, συνελοντι φαναι, κοινωνια βιȣ· ἡ ἐκτενεια φιλιας και φιλοςοργιας μετα λογου ὀρθου, περι χρησιν ἑταιρων. ὁ δὲ ἑταιρος, ἑτερος ἐγω. ἡ και ἀδελφους τους τῳ αὐτῳ λογῳ ἀναγεννηθεντας προςαγορευομεν. παρακειται δὲ τῃ ἀγαπῃ ἡ τε φιλοξενια, φιλοτεχνια τις οὖσα περι χρησιν ξενων· ξενοι δὲ, ὧν ξενα τα κοσμικα· κοσμικους γαρ, τους εἰς γην ἐλπιζοντας και τας σαρκικας ἐπιθυμιας, ἐξακουομεν· Μη συσχηματιζεσθε, φησιν ὁ Αποςολος, τῳ αἰωνι τουτῳ, ἀλλα μεταμορφουσθε τῃ ἀνακαινωσει τȣ νοος, εἰς το δοκιμαζειν ὑμας τι το θελημα τȣ Θεȣ το ἀγαθον, και εὐαρεςον, και τελειον. ἀναςρεψει τοινυν ἡ φιλοξενια περι το ὠφελιμον τοις ξενοις· ξενοι δὲ, οἱ ἐπιξενοι· ἐπιξενοι δὲ, οἱ φιλοι· φιλοι δὲ, οἱ ἀδελφοι· Φιλε κασιγνητε, φησιν Ομηρος· ἡτε φιλανθρωπια, δι' ἡν και ἡ φιλοςοργια, φιλικη χρησις ἀνθρωπων ὑπαρχȣσα· ἡ τε φιλοςοργια, φιλοτεχνια τις ȣσα περι ςερξιν φιλων ἡ οἰκειων, συμπαρομαρτȣσιν ἀγαπῃ. εἰ δὲ τῳ ὀντι ἀνθρωπος ὁ ἐν ἡμιν ἐςιν ὁ πνευματικος, φιλαδελφια ἡ φιλανθρωπια, τοις τȣ αὐτȣ Πνευματος κεκοινωνηκοσιν. ςερξις δ' αὖ, τηρησις ἐςιν εὐνοιας, ἡ ἀγαπησεως· ἀγαπησις δὲ, ἀποδειξις παντελης· και το ἀγαπασθαι, ἀρεσκεσθαι τῳ ἠθει, ἀγομενον τε και ἀπαγομενον. ἀγονται δὲ εἰς ταυτοτητα δι' ὁμονοιαν, ἐπιςημην ȣσαν κοινων ἀγαθων. και γαρ ἡ ὁμογνωμοσυνη, συμφωνια γνωμων.

Και. Η ἀγαπη, φησιν, ἀνυποκριτος ἐςω ἡμιν αὐτοις. και ἀποςυγȣντες το πονηρον, γινωμεθα κολλωμενοι τῳ ἀγαθῳ, τῃ φιλαδελφιᾳ τε, και τα ἑξης, ἑως, Ει δυνατον, το ἐξ ὑμων, μετα παντων ἀνθρωπων εἰρη-

νευον-

)rum, quæ ſunt in ratione & vita & moribus: aut, : paucis dicam, vitæ ſocietas: vel amicitiæ & bene-)lentiæ perſeverantia cum recta ratione, in uſu nicorum ac familiarium, qui ἑταιροι vocantur (dici- ır autem ἑταιρος, quaſi ἑτερος ἐγω, id eſt, *ego alter*) ıa ratione eos *fratres* appellamus, qui ſunt eodem ɜrbo regenerati. Adhæret autem charitati & hoſpi- .litas, quæ eſt artificioſa amicitiæ ratio circa uſum ɜregrinorum. Peregrini autem ſunt, quibus pere- ·ina ſunt, quæ ſunt mundana. Mundanos enim eos, ıi in terram ſperant, & concupiſcentias carnales, ıtelligimus: *Nolite conformari*, inquit Apoſtolus, *huic culo, ſed transformemini renovatione mentis, ad hoc ut os probetis, quæ ſit voluntas Dei bona, bene placens, & ɜrfecta.* Verſabitur ergo hoſpitalitas in eo, quod eſt tile peregrinis. Peregrini autem ſunt, qui etiam di- untur ἐπιξενοι, ſeu *hoſpitio excepti*: ἐπιξενοι autem ſunt mici: amici autem ſunt fratres. *Frater amice*, in- uit Homerus: & humanitas, per quam fit bona affe- tio, quæ eſt amicus uſus hominum; & ipſa bona af- ɜctio, quæ eſt amicus uſus hominum; & ipſa bona ffectio, quæ eſt quædam artificioſa amicitiæ ratio irca amicorum vel neceſſariorum dilectiones, comi- antur charitatem. Si autem revera homo, qui eſt ı nobis, eſt ſpiritalis, humanitas eſt fraternitas iis, ui ſunt ejuſdem Spiritus participes. Affectio autem urſus eſt conſervatio benevolentiæ, vel dilectionis.)ilectio autem eſt perfecta & abſoluta demonſtratio: & liligi, quod eſt ἀγαπασθαι, eſt placere moribus, duci- ue & abduci. In idem autem ducuntur per conſenſio- ıem, quæ eſt ſcientia communium bonorum. Conſen- io enim, quæ ὁμογνωμοσυνη, eſt conſenſus animorum.

Et, *Non ficta*, inquit, *charitas ſit nobis, & dio habentes malum, adhæreamus bono & fratrum amo- i*, & quæ ſequuntur, uſque ad illud: *Si poſſibile eſt, uantum in vobis eſt, cum omnibus hominibus pacem ha- bentes.*

παντος. ἔπειτα, Μη νικω, λεγει, ὑπο του κακου· ἀλλα νικα ἐν τῳ ἀγαθῳ το κακον. Ιουδαιοις τε ὁ αὐτος Αποστολος μαρτυρειν ὁμολογει, ὁτι ζηλον Θεου ἐχουσιν, ἀλλ' οὐ κατ' ἐπιγνωσιν· ἀγνοουντες γαρ την του Θεου δικαιοσυνην, και την ἰδιαν ζητουντες στησαι, τη δικαιοσυνη του Θεου οὐχ ὑπεταγησαν· οὐ γαρ το βουλημα του Νομου ἐγνωσαν τε και ἐποιησαν· ἀλλ' ὁ ὑπελαβον αὐτοι, τουτο και βουλεσθαι τον Νομον ᾠηθησαν· οὐδ' ὡς προφητευοντι τῳ Νομῳ ἐπιστευσαν, λογῳ δε ψιλῳ· και φοβῳ, ἀλλ' οὐ διαθεσει και πιστει ἠκολουθησαν· τελος γαρ Νομου Χριστος, εἰς δικαιοσυνην, ὁ ὑπο Νομου προφητευθεις, παντι τῳ πιστευοντι. ὁθεν εἰρηται τουτοις παρα Μωϋσεως· Εγω παραζηλωσω ὑμας ἐπ' οὐκ ἐθνει, ἐπ' ἐθνει ἀσυνετῳ παροργιω ὑμας, τῳ εἰς ὑπακοην δηλονοτι εὐτρεπει γενομενῳ. και δια Ησαϊου, Εὑρεθην, λεγει, τοις ἐμε μη ζητουσιν, ἐμφανης ἐγενομην τοις ἐμε μη ἐπερωτωσι· προ της του Κυριου παρουσιας δηλαδη· μεθ' ἣν και τῳ Ισραηλ ἐκεινα τα προφητευθεντα οἰκειως λεγεται νυν, Εξεπετασα τας χειρας μου ὁλην την ἡμεραν, ἐπι λαον ἀπειθουντα και ἀντιλεγοντα. Ορας την αἰτιαν της ἐξ ἐθνων κλησεως, σαφως προς του προφητου ἀπειθειαν του λαου και ἀντιλογιαν εἰρημενην;

Εἰδ' ἡ ἀγαθοτης και ἐπι τουτοις δεικνυται του Θεου· φησι γαρ ὁ Αποστολος· Αλλα τῳ αὐτων παραπτωματι ἡ σωτηρια τοις ἐθνεσιν, εἰς το παραζηλωσαι αὐτους και μετανοησαι βουληθηναι. ὁ Ποιμην δε, ἁπλως ἐπι των κεκοιμημενων θεις την λεξιν, δικαιους οἰδε τινας ἐν ἐθνεσι και ἐν Ιουδαιοις, οὐ μονον προ της του Κυριου παρουσιας, ἀλλα και προ Νομου, κατα την προς Θεον εὐαρεστησιν, ὡς Αβελ, ὡς Νωε, ὡς εἰ τις ἑτερος δικαιος. Φησι γουν, " Τους Αποστολους και διδασκαλους, τους κηρυξαντας το ,, ὀνομα του υἱου του Θεου, και κοιμηθεντας, τη δυναμει ,, και τη πιστει κηρυξαι τοις προκεκοιμημενοις." εἰτα ἐπιφερει· " Και αὐτοι ἐδωκαν αὐτοις την σφραγιδα του κη- ,, ρυγματος. κατεβησαν οὐν μετ' αὐτων εἰς το ὑδωρ, και

,, παλιν

bentes. Deinde: *Ne vincaris*, inquit, *a malo*, *sed vince in bono malum.* Et idem Apostolus fatetur se Judæis *ferre testimonium*, *quod zelum Dei habeant*, *sed non secundum scientiam: ignorantes enim Dei justitiam, & propriam quærentes statuere, Dei justitiæ non fuere subjecti.* Non enim Legis voluntatem cognoverunt & fecerunt, sed quod ipsi existimaverunt, hoc etiam Legem velle putarunt. Neque Legi tanquam prophetiam continenti crediderunt, sed tanquam nudo sermoni: & præ timore, sine affectu & fide, obsecuti sunt. *Finis enim Legis est Christus ad justitiam*, qui est a Lege prædictus, *omni credenti.* Unde eis dictum est a Mose: *Ego æmulatione vos provocabo in non gente, in populo stulto vos ad iram irritabo*, qui fuit scilicet paratus ad obediendum. Et per Esaiam, *Inventus sum*, inquit, *iis, qui me non quærunt: manifestus fui iis, qui me non interrogant:* ante Domini adventum scilicet, post quem Israeli quoque illa, quæ prædicta sunt, convenienter jam dicuntur: *Expandi manus meas toto die ad populum inobedientem & contradicentem.* Vides causam vocationis Gentium aperte a Propheta dictam esse, populi inobedientiam & contradictionem?

Deinde, in hos quoque Dei ostenditur bonitas. Dicit enim Apostolus: *Sed eorum delicto salus Gentibus, ad hoc ut eos ad æmulationem provocaret*, ut & vellent ipsi duci pœnitentia. Pastor autem de iis solis, qui dormiissent, verba faciens, novit quosdam justos in Gentibus & in Judæis, non solum ante adventum Domini, sed etiam ante Legem, qui Deo grati acceptique fuerint, ut Abel, ut Noe, ut si quis alius justus. Dicit ergo, "Apostolos & doctores, qui prædicarunt nomen filii Dei, etiam cum dormiissent, potestate & fide prædicasse iis; qui prius dormierant." Deinde subjungit: "Et ipsi dederunt ipsis signaculum prædicationis. Descenderunt ergo cum ipsis in aquam, & rursus ascenderunt. Sed hi viventes

„ descen-

„ παλιν ἀνεβησαν. ἀλλ᾽ ὑτοι ζωντες κατεβησαν, και
„ παλιν ζωντες ἀνεβησαν· ἐκεινοι δε οἱ προκεκοιμημενοι,
„ νεκροι κατεβησαν, ζωντες δε ἀνεβησαν. δια τυτων ὑν
„ ἐζωοποιηθησαν και ἐπεγνωσαν το ὀνομα τυ υἱυ Θεῦ·
„ δια τυτο και συνανεβησαν μετ᾽ αὐτων, και συνηρμοσαν
„ εἰς την οἰκοδομην τυ πυργυ, και ἀλατομητοι συνῳκοδο-
„ μηθησαν· ἐν δικαιοσυνῃ ἐκοιμηθησαν, και ἐν μεγαλῃ
„ ἁγνειᾳ· μονην δε την σφραγιδα ταυτην ὑκ ἐσχον."
Ὁτ᾽ ἀν γαρ ἐθνη τα μη Νομον ἐχοντα, φυσει τα τυ Νο-
μυ ποιωσιν, ὑτοι Νομον μη ἐχοντες, ἑαυτοις εἰσι νομος,
κατα τον Αποστολον. Ὡς μεν ὑν ἀντακολυθυσιν ἀλλη-
λαις αἱ ἀρεται, τι χρη λεγειν, ἐπιδεδειγμενοι ἠδη, ὡς
πιστις μεν ἐπι μετανοιᾳ ἐλπιζεται, εὐλαβεια δε ἐπι πι-
στει· και ἡ ἐν τυτοις ἐπιμονη τε και ἀσκησις, ἁμα μαθη-
σει συμπεραιυται εἰς ἀγαπην· ἡ δε, τῃ γνωσει τελειυ-
ται;

Εκεινο δε ἐξ ἀναγκης παρασημειωτεον, ὡς μονον το
Θειον, σοφον εἰναι φυσει νομιζεσθαι χρη. διο και ἡ Σοφια
δυναμις Θευ, ἡ διδαξασα την ἀληθειαν· κἀνταυθα πυ
εἰληπται ἡ τελειωσις της γνωσεως. Φιλει δε και ἀγα-
πᾳ την ἀληθειαν ὁ φιλοσοφος, ἐκ τυ θεραπων εἰναι γνη-
σιος, δι᾽ ἀγαπην ἠδη φιλος νομισθεις. ταυτης δε ἀρχη,
το θαυμασαι τα πραγματα, ὡς Πλατων ἐν Θεαιτητῳ
λεγει· και Ματθιας ἐν ταις Παραδοσεσι παραινων, Θαυ-
μασον τα παροντα· βαθμον τυτον πρωτον της ἐπεκεινα
γνωσεως ὑποτιθεμενος. ἡ κἀν τῳ καθ᾽ Εβραιυς Εὐαγγε-
λιῳ, Ο θαυμασας, βασιλευσει, γεγραπται· και ὁ βα-
σιλευσας, ἀναπαυθησεται. ἀδυνατον ὑν τον ἀμαθη,
ἑς᾽ ἀν μενῃ ἀμαθης, φιλοσοφειν· τον γε μη ἐννοιαν σοφιας
εἰληφοτα, φιλοσοφιας ὑσης ὀρεξεως τυ ὀντως ὀντος, και
των εἰς τυτο συντεινοντων μαθηματων. κἀν το ποιειν
καλως ἠτισιν ἐξησκημενον· ἀλλα το ἐπιστασθαι ὡς χρη-
στεον, και ποιητεον, και συνεκπονητεον· καθο και ὁμοιυ-
ται τις Θεῳ· Θεῳ λεγω τῳ Σωτηρι· θεραπευων τον
των ὁλων Θεον δια τυ ἀρχιερεως Λογυ, δι᾽ ὑ καθορατα
τα

„ descenderunt, & rursus viventes ascenderunt: illi
„ autem, qui prius dormierant, mortui descenderunt,
„ vivi autem ascenderunt. Per hos ergo vivificati
„ sunt, & agnoverunt nomen filii Dei, & ideo una
„ quoque cum illis ascenderunt, & una quadrarunt in
„ turris ædificationem, & qui in lapides cæsi non
„ sunt, coædificati sunt. In justitia dormierunt, &
„ in magna puritate. Solum autem hoc signaculum
„ non habebant." *Quando enim Gentes Legem non habentes, natura quæ sunt Legis faciunt, ii Legem non habentes, sibiipsi sunt lex*, ut ait Apostolus. Quod itaque virtutes se invicem consequuntur, quid opus est dicere, cum jam ostenderimus, quod fides quidem sperat propter pœnitentiam, timor autem propter fidem, & quæ in iis est perseverantia & exercitatio, una cum doctrina terminatur in charitate, illa vero perficitur cognitione?

Illud autem necessario adnotandum est, quod solus Deus est intelligendus natura esse sapiens. Quare Sapientia quoque est Dei virtus, quæ docuit veritatem; in qua etiam continetur perfectio cognitionis. Amat autem & diligit veritatem philosophus, ex germano famulo jam propter amorem existimatus amicus. Ejus autem est principium, res admirari, ut dicit Plato in Theæteto: & Matthias adhortans in Traditionibus, *Admirare præsentia*: eum esse primum gradum statuens ulterioris cognitionis. Qua ratione etiam scriptum est in Evangelio secundum Hebræos: *Qui admiratus fuerit, regnabit: & qui regnavit, requiescet.* Fieri ergo non potest, ut philosophetur, qui est rudis & ignarus, quamdiu rudis manet: quippe qui sapientiæ notionem non ceperit, cum philosophia sit ejus, quod vere est, appetitio, & earum, quæ ad id tendunt, disciplinarum. Et quamvis in recte agendo se aliqui exercuerint, ut sciatur tamen quomodo sit utendum, & faciendum, est adlaborandum. Nam in hoc Deo

quoque

τα κατ᾽ ἀληθειαν καλα και δικαια. ευσεβεια ἐςι πραξις ἑπομενη και ἀκολυθος Θεῳ.

ι. Τριων τοινυν τυτων ἀντεχεται ὁ ἡμεδαπος φιλοσοφος· πρωτον μεν, της θεωριας· δευτερον δε, της των ἐντολων ἐπιτελεσεως· τριτον, ἀνδρων ἀγαθων κατασκευης· ἁ δη συνελθοντα, τον γνωςικον ἐπιτελει· ὁ, τι δ᾽ ἀν ἐνδεη τυτων, χωλευει τα της γνωσεως. ὁθεν θειως ἡ Γραφη φησι· Και εἰπεν Κυριος προς Μωϋσην, λεγων· Λαλησον τοις υἱοις Ισραηλ, και ἐρεις προς αὐτυς· Εγω Κυριος ὁ Θεος ὑμων· κατα τα ἐπιτηδευματα γης Αἰγυπτυ, ἐν ᾗ κατῳκησατε ἐν αὐτῃ, ὐ ποιησετε· και κατα ἐπιτηδευματα γης Χανααν, εἰς ἡν ἐγω εἰσαγω ὑμας ἐκει, ὐ ποιησετε· και τοις νομιμοις αὐτων ὐ πορευσεσθε· τα κριματα μυ ποιησετε, και τα προςαγματα μυ φυλαξεσθε· πορευεσθε ἐν αὐτοις· ἐγω Κυριος ὁ Θεος ὑμων. και φυλαξεσθε παντα τα προςαγματα μυ, και ποιησετε αὐτα. ὁ ποιησας αὐτα ἀνθρωπος, ζησεται ἐν αὐτοις. ἐγω Κυριος ὁ Θεος ὑμων.

Εἰτ᾽ ὐν κοσμυ και ἀπατης, εἰτε παθων και κακιων συμβολον Αἰγυπτος και ἡ Χαναντις γη, ὡν μεν ἀφεκτεον, ὁποια δε ἐπιτηδευτεον, ὡς θεια και ὐ κοσμικα, δεικνυσιν ἡμιν το λογιον. ὁταν δε εἰπη, Ο ποιησας ἀνθρωπος, ζησεται ἐν αὐτοις, την τε Εβραιων αὐτων ἐπανορθωσιν, την τε των πελας ἡμων αὐτων συνασκησιν τε και προκοπην, ζωην λεγει αὐτων τε και ἡμων. Οἱ γαρ νεκροι τοις παραπτωμασι, συζωοποιυνται Χριςῳ, δια της ἡμετερας Διαθηκης. πολλακις δε ἐπαναλαμβανυσα ἡ Γραφη, το, Εγω Κυριος ὁ Θεος ὑμων, δυσωπει μεν διατρεπτικωτατα, ἑπεσθαι διδασκυσα τῳ τας ἐντολας δεδωκοτι Θεῳ· ὑπομιμνησκει δε ἠρεμα ζητειν τον Θεον, και ὡς οἱον τε γινωσκειν ἐπιχειρειν· ἡτις ἀν εἰη θεωρια μεγιςη, ἡ ἐποπτικη, ἡ τῳ ὀντι ἐπιςημη, ἡ ἀμεταπτωτος λογῳ

γινομε-

quoque assimilatur aliquis, Deo inquam Servatori, colens Deum universorum per Logon Pontificem, per quem perspiciuntur, quæ in veritate sunt honesta & justa. Pietas enim est actio, quæ Deum sequitur.

X. Hæc ergo tria noster sibi vindicat Philosophus: primum quidem, contemplationem: secundo autem, præceptorum executionem: tertio vero, bonorum virorum constitutionem. Quæ quidem cum convenerint, efficiunt virum Gnosticum. Si quid autem defecerit ex istis, claudicat cognitio. Unde divine dixit Scriptura: *Et dixit Dominus ad Mosen, dicens: Loquere filiis Israel, & dices illis, Ego Dominus Deus vester. Secundum studia terræ Ægypti, in qua habitastis in ea, non facietis, & secundum studia terræ Chanaan, in quam vos ego illuc introduco, non facietis, & in eorum legitimis non incedetis. Judicia mea facietis, & præcepta mea servabitis. Ambulate in eis. Ego Dominus Deus vester. Et servabitis omnia præcepta mea, & facietis ea. Qui fecerit ea homo, vivet in eis. Ego Dominus Deus vester.*

Utrum autem mundi & deceptionis, an animi perturbationum & vitiorum sint symbolum Ægyptus & terra Chanaan, a quibus abstinendum sit, quibus autem rebus danda sit opera, quod divinis potius quam mundanis, nobis ostendit oraculum. Cum autem dicit: *Qui fecerit homo, vivet in eis:* & ipsorum Hebræorum correctionem, & proximorum nostrorum exercitationem & profectum, ipsorum vitam dicit & nostram. *Qui enim sunt mortui delictis, convivificantur Christo*, per nostrum Testamentum. Sæpe autem repetens Scriptura illud: *Ego Dominus Deus vester*, pudore afficiendo pulcherrime hortatur, docens sequi Deum, qui dedit præcepta. Quinetiam tacite commonet, Deum quærere, &, quoad fieri potest, conari cognoscere: quæ quidem fuerit maxima contem-

γυμνη· αὑτη ἀν εἰη ὀντως ἡ της σοφιας γνωσις, ἡς ουδεποτε χωριζεται ἡ δικαιοπραγια.

μη. Αλλ' ἡ μεν των δοκησισοφων, εἰτε αἱρεσεις εἰεν βαρβαρων, εἰτε και των Ἑλληνων φιλοσοφοι, γνωσις φυσιοι κατα τον Αποστολον· επιστημη δε ἡ γνωσις, ἡτις ἀν εἰη ἐπιστημονικη ἀποδειξις των κατα την ἀληθη φιλοσοφιαν παραδιδομενων. συλλογισμον δε ἀν αὐτην λογον εἰναι τοις ἀμφισβητουμενοις, ἐκ των ὁμολογουμενων ἐκποριζοντα την πιστιν. πιστεως δ' ουσης διττης, της μεν, ἐπιστημονικης, της δε, δοξαστικης, ουδεν κωλυει ἀποδειξιν ὀνομαζειν διττην· την μεν, ἐπιστημονικην. την δε, δοξαστικην· ἐπει και ἡ γνωσις και ἡ προγνωσις, διττη λεγεται· ἡ μεν, ἀπηκριβωμενην ἐχουσα την ἑαυτης φυσιν· ἡ δε, ἐλλειπη. και μη τι ἡ παρ' ἡμιν ἀποδειξις, μονη ἀν εἰη ἀληθης· ἁτε ἐκ θειων χορηγουμενη Γραφων, των ἱερων γραμματων, και της θεοδιδακτου σοφιας, κατα τον Αποστολον· Μαθησις γουν και το πειθεσθαι ταις ἐντολαις. ὁ ἐστι πιστευειν τῳ Θεῳ. και ἡ πιστις δυναμις τις του Θεου, ἰσχυς ουσα της ἀληθειας. αὐτικα φησιν, Εαν ἐχητε πιστιν ὡς κοκκον σιναπεως, μεταστησετε το ὀρος· και παλιν, Κατα την πιστιν σου, γενηθητω σοι. και ὁ μεν, θεραπευεται, προσλαβων τη πιστει την ἰασιν. ὁ δε, νεκρος ἀνισταται, δια την του πιστευσαντος ὁτι ἀναστησεται, ἰσχυν.

Η δε δοξαστικη ἀποδειξις, ἀνθρωπικη τε ἐστι, και προς των ῥητορικων γινομενη ἐπιχειρηματων, ἡ και διαλεκτικων συλλογισμων. ἡ γαρ ἀνωτατω ἀποδειξις, ἡν ἠνιξαμεθα ἐπιστημονικην, πιστιν ἐντιθησι δια της των Γραφων παραθεσεως τε και διοιξεως, ταις των μανθανειν ὀρεγομενων ψυχαις· ἡτις ἀν εἰη γνωσις. εἰ γαρ τα παραλαμβανομενα προς το ζητουμενον ἀληθη λαμβανεται,

ὡς

platio, facra myfteria infpiciens, vere fcientia, certa & immutabilis ratione facta. Hæc fola eft fapientiæ cognitio, a qua nunquam feparatur jufta operatio.

XI. Sed eorum quidem, qui fe fapientes exiftimant, five fint barbaræ hærefes, five Græcorum philofophi, *inflat fcientia*, ex fententia Apoftoli. Fidelis eft autem cognitio, quæ fuerit fcientifica demonftratio eorum, quæ traduntur in vera philofophia. Dixerimus autem eam effe rationem, quæ iis, de quibus dubitatur, ex iis, quæ funt certa & extra controverfiam, fidem facit. Cum fit autem duplex fides, una quidem quæ eft cum fcientia conjuncta, altera vero quæ cum opinione: nihil obftat, quo minus duplex nominetur quoque demonftratio, una fcientiam, altera opinionem pariens: quandoquidem cognitio quoque, & præcognitio duplex dicitur: una quidem accurata & exacta, altera vero imperfecta. Numquid autem ea fola, quæ eft apud nos, vera fuerit demonftratio, ut quæ ex divinis fuppeditetur Scripturis, quæ funt facræ literæ, & ex ea, *quæ a Deo docetur, fapientia*, ut ait Apoftolus? Eft igitur doctrina quædam parere præceptis, quod eft Deo credere; & fides eft quædam Dei potentia, cum fit vis veritatis. Dixit nimirum: *Si habeatis fidem ut granum finapis, montem transferetis.* Et rurfus: *Secundum fidem tuam fiat tibi.* Et unus quidem curatur, fufcepta per fidem curatione: mortuus autem alter refurgit per vim ejus, qui crediderat, quod effet refurrecturus.

Quæ autem opinionem generat demonftratio, eft & humana, & fit ex argumentis rhetoricis, vel etiam dialecticis fyllogismis. Suprema enim demonftratio, quam fcientificam effe jam innuimus, fidem inferit, per allationem & apertionem Scripturarum, animis eorum, qui difcere cupiunt, quæ quidem fuerit cognitio. Si enim quæ affumuntur ad id probandum, quod quæritur, vera fumuntur, ut quæ funt divina &

ὡς ἀν θεια ὀντα και προφητικα, δηλον που ὡς και το συμπερασμα το ἐπιφερομενον αὐτοις ἀκολουθως, ἀληθες ἐπινεχθησεται· και εἰη ἀν ὀρθως ἡμιν ἀποδειξις ἡ γνωσις.

Ἡνικα γου της ὀρανιυ και θειας τροφης το μνημοσυνον ἐν ςαμνῳ χρυσῳ καθιερωσθαι προσεταττετο, Το Γομορ, φησι, το δεκατον των τριων μετρον ἠν· ἐν ἡμιν γαρ αὐτοις, τρια μετρα, τρια κριτηρια μηνυεται· αἰσθησις μεν, αἰσθητων· λεγομενων δε, ὀνοματων και ῥηματων, ὁ λογος· νοητων δε, νȣς· ὁ τοινυν γνωςικος, ἀφεξεται μεν των κατα λογον, και των κατα διανοιαν, και των κατα αἰσθησιν και ἐνεργειαν ἁμαρτηματων· ἀκηκοως, ὁπως Ὁ ἰδων προς ἐπιθυμιαν, ἐμοιχευσεν· λαβων τε ἐν νῳ, ὡς Μακαριοι οἱ καθαροι τῃ καρδιᾳ, ὁτι αὐτοι τον Θεον ὀψονται· κἀκεινο ἐπιςαμενος, ὁτι Οὐ τα εἰσερχομενα εἰς το ςομα, κοινοι τον ἀνθρωπον· ἀλλα τα ἐξερχομενα δια τȣ ςοματος, ἐκεινα κοινοι τον ἀνθρωπον· ἐκ γαρ της καρδιας ἐξερχονται διαλογισμοι. τȣτ', οἰμαι, το κατα Θεον ἀληθινον και δικαιον μετρον, ᾧ μετρειται τα μετρȣμενα, ἡ τον ἀνθρωπον συνεχȣσα δεκας· ἡν ἐπι κεφαλαιων τα προειρημενα τρια ἐδηλωσεν μετρα. εἰη δ' ἀν σωμα τε και ψυχη, αἱ τε πεντε αἰσθησεις, και το φωνητικον και σπερματικον, και το διανοητικον ἡ πνευματικον, ἡ ὁπως και βȣλει καλειν.

Χρη δε, ὡς ἐπος εἰπειν, των ἀλλων παντων ὑπεραναβαινοντας ἐπι τον νȣν ἱςασθαι, ὡςπερ ἀμελει κἀν τῳ κοσμῳ τας ἐννεα μοιρας ὑπερπηδησαντας· πρωτην μεν, την δια των τεσσαρων ςοιχειων ἐν μιᾳ χωρᾳ τιθεμενων, δια την ἰσην τροπην· ἐπειτα δε, τας ἑπτα τας πλανωμενας· την τε ἀπλανη, ἐνατην, ἐπι τον τελειον ἀριθμον τον ὑπερανω των θεων, την δη δεκατην μοιραν, ἐπι την γνωσιν ἀφικνεισθαι τȣ Θεȣ, συνελοντι φαναι, μετα την κτισιν τον ποιητην ἐπιποθουντας. δια τουτο αἱ δεκαται, του τε Οἰφι, των τε ἱερεων, τῳ Θεῳ προσεκομιζοντο· και ἡ τȣ πασχα ἑορτη, ἀπο δεκατης ἠρχετο, παν-

prophetica, clarum est utique, quod quæ etiam ex eis infertur conclusio, vera inferetur, & recte nobis demonstratio fuerit cognitio.

Cum itaque divini & cœlestis nutrimenti monimentum in urna aurea consecrare jubebatur, *Gomor*, inquit, *erat decima trium mensura*. In nobis enim ipsis per tres mensuras tria significantur criteria; sensus quidem sensilium: eorum autem, quæ dicuntur, scilicet nominum, & verborum, sermo: eorum autem, quæ percipiuntur intelligentia, mens. Qui est ergo Gnosticus, abstinebit quidem a peccatis, quæ fiunt & sermone, & cogitatione, & sensu, & opere, cum audierit, quod *Qui videt ad concupiscendum, mœchatus est*: & animo perceperit, quod *Beati sunt, qui sunt mundo corde, quoniam ipsi Deum videbunt*: illud quoque sciens, quod *Non quæ intrant per os, coïnquinant hominem; sed illa, quæ per os exeunt, hominem coïnquinant. Ex corde enim exeunt cogitationes.* Hæc est, ut existimo, quæ ex Deo est, vera & justa mensura, quæ metitur ea, quæ veniunt in dimensionem, ea, quæ hominem continet, decas, quam in summa tres prius dictæ significarunt mensuræ. Fuerit autem corpus & anima, & quinque sensus, & vocis edendæ potestas, visque seminaria, & cogitandi seu spiritalis facultas, aut quocunque alio nomine vis vocare.

Oportet autem, ut uno verbo dicam, alia omnia transcendentes, in mente sistere: sicut certe in mundo quoque, cum novem partes transilierimus, primam quidem, quæ constat quatuor elementis, quæ in uno loco ponuntur, ut inter se æqualiter commiscæantur; deinde septem errantes, & nonam inerrantem; venire ad perfectum numerum, qui est super deos, nempe decimam partem, &, ut summatim dicam, ad Dei cognitionem, post creaturam desiderantes Creatorem. Propterea offerebantur Deo decimæ Oephi, & hostiarum, & Paschæ dies festus incipie-

παντος παθους και παντος αἰσθητου διαβατις ουσα. πεπηγεν ουν τη πιστει ὁ γνωστικος· ὁ δε οἰησισοφος, ἐκ των της ἀληθειας ουχ ἁπτεται, ἀστατοις και ἀϊδρυτοις ὁρμαις κεχρημενος.

Εἰκοτως ουν γεγραπται· Εξηλθεν δε Καϊν ἀπο προσωπου του Θεου και ᾠκησεν ἐν γη Ναϊδ, κατεναντι Εδεμ. ἑρμηνευεται δε ἡ μεν Ναϊδ, σαλος· ἡ δε Εδεμ, τρυφη· πιστις δε και γνωσις και εἰρηνη, ἡ τρυφη· ἡς, ὁ παρακουσας, ἐκβαλλεται· ὁ δε οἰησισοφος, την ἀρχην ουδε ἐπαϊειν βουλεται των θειων ἐντολων· ἀλλ', οἷον αὐτομαθης, ἀφηνιασας, εἰς σαλον κυμαινομενον ἑκων μεθισταται, εἰς τα θνητα τε και γεννητα καταβαινων, ἐκ της του ἀγεννητου γνωσεως, ἀλλοτε ἀλλοια δοξαζων· Οἷς δε μη ὑπαρχει κυβερνησις, πιπτουσιν ὡσπερ φυλλα· ὁ λογισμος και το ἡγεμονικον, ἀπταιστον μενον, και καθηγουμενον της ψυχης, κυβερνητης αὐτης εἰρηται· ὀντως γαρ ἀτρεπτως προς το ἀτρεπτον ἡ προσαγωγη. ουτως Αβρααμ ἑστως ἦν ἀπεναντι Κυριου, και ἐγγισας, εἰπεν· και τῳ Μωϋσει λεγεται· Συ δε αὐτου στηθι μετ' ἐμου. οἱ δε ἀμφι τον Σιμωνα, τῳ ἑστωτι, ὃν σεβουσιν, ἐξομοιουσθαι τροπον βουλονται. ἡ πιστις ουν, ἡ τε γνωσις της ἀληθειας, αἰει κατα τα αὐτα και ὡσαυτως ἐχειν κατασκευαζουσι την ἑλομενην αὐτας ψυχην. συγγενεις δε τῳ ψευδει, μεταβασις, ἐκτροπη, και ἀποστασις· ὡσπερ τῳ γνωστικῳ ἠρεμια, και ἀναπαυσις, και εἰρηνη. καθαπερ ουν την φιλοσοφιαν ὁ τυφος και ἡ οἰησις διαβεβληκεν, ουτως και την γνωσιν ἡ ψευδης γνωσις, ἡ τε ὁμωνυμως καλουμενη· περι ἡς ὁ Αποστολος γραφων, Ω Τιμοθεε, φησιν, την παραθηκην φυλαξον, ἐκτρεπομενος τας βεβηλους κενοφωνιας και ἀντιθεσεις της ψευδωνυμου γνωσεως· ἡν τινες ἐπαγγελλομενοι, περι την πιστιν ἠστοχησαν. ὑπο ταυτης ἐλεγχομενοι της φωνης οἱ ἀπο των αἱρεσεων, τας προς Τιμοθεον ἀθετουσιν Επιστολας. Φερε ουν, εἰ ὁ Κυριος ἀληθεια, και σοφια και δυναμις Θεου, ὡσπερ ουν ἐστι, δειχθειη ὁτι τῳ ὀντι γνωστικος ὁ τουτον ἐγνωκως, και τον Πατερα.

τερα

bat a decima, quæ omnis perturbationis & omnium ſenſibilium tranſitum ſignificat. Fide ergo conſiſtit Gnoſticus: qui ſe autem exiſtimat ſapientem, ea, quæ ſunt veritatis, non attingit, infirmis & inſtabilibus affectibus abreptus.

Jure ergo ſcriptum eſt: *Egreſſus eſt autem Cain a facie Dei, & habitavit in terra Naid, contra Edem.* Interpretatio autem Naid, eſt *commotio*: Edem autem, *deliciæ*. Fides autem, & cognitio, & pax ſunt *deliciæ*, e quibus, qui non paruerit, ejicitur. Qui ſe autem exiſtimat ſapientem, ne omnino quidem divina vult audire præcepta; ſed, tanquam qui per ſe didicerit, effrænatus, lubens fertur in ſalum fluctuans, deſcendens ad mortalia, & ea quæ ſunt generabilia, a cognitione ingeniti, alias alia opinans. *Qui* autem *ſunt gubernatione ſoluti, ii cadunt ſicut folia.* Ratio & pars principalis cum immota maneat, & animam ducat ac regat, dicta eſt ejus gubernator. Nam per aliquid immutabile ad id, quod eſt immutabile, deduci oportet. Sic *Abraham ſtabat rectus ex adverſo Domini, & appropinquans, dixit.* Et dicitur Moſi, *Tu autem ſta ibi mecum.* Simonis autem ſectatores, Stanti, quem colunt, volunt aſſimilari moribus. Fides ergo & cognitio veritatis efficiunt, ut quæ eas acceperit anima, eodem modo & ſemper ſimiliter ſe habeat. Cum falſo autem cognatione conjunctæ ſunt tranſitio, declinatio, & defectio; ſicut cum Gnoſtico tranquillitas, quies, & pax. Quemadmodum ergo ſuſpectam reddit philoſophiam arrogantia & glorioſa de ſe perſuaſio: ita etiam cognitionem falſa cognitio, & quæ appellatur æquivoce. De qua ſcribens Apoſtolus, *O Timothee*, inquit, *depoſitum cuſtodi, devitans profanas vocum novitates & appoſitiones falſi nominis ſcientiæ, quam quidam promittentes, circa fidem exciderunt.* Cum ab hac voce convincantur hæretici, epiſtolas ad Timotheum rejiciunt. Age ergo, ſi Dominus eſt veritas,

τερα τον αὐτꙋ δι' αὐτꙋ· συναισθεται γαρ τꙋ λεγοντος· Χειλη δικαιων ἐπισαται ὑψηλα.

ιβ. Της δε πιςεως, καθαπερ τꙋ χρονꙋ, διττων ὀντων, εὑροιμεν ἀν διττας ἀρετας, συνοικουσας ἀμφω. τꙋ γαρ χρονꙋ τῳ μεν παρῳχηκοτι, ἡ μνημη· τῳ δε μελλοντι, ἐλπις ἐςι. πιςευομεν δε τα παρῳχηκοτα γεγονεναι, και τα μελλοντα ἐσεσθαι· ἀγαπωμεν τε αὖ, ὑτως ἐχειν τα παρῳχηκοτα, πιςει πεπεισμενοι· τα μελλοντα, ἐλπιδι ἀπεκδεχομενοι. δια παντων γαρ ἡ ἀγαπη τῳ γνωςικῳ πεφοιτηκεν, ἱνα Θεον εἰδοτι· Και ἰδου παντα, ὁσα δεδημιουργηκε, λιαν καλα. οἰδεν τε, και θαυμαζει· θεοσεβεια δε προςιθησι μηκος βιου· και φοβος Κυριου, προςιθησιν ἡμερας. ὡς οὐν αἱ ἡμεραι μοριον βιου τꙋ κατ' ἐπαναβασιν, ὑτω και ὁ φοβος της ἀγαπης ἀρχη, κατα παραυξησιν πιςις γινομενος, εἰτα ἀγαπη. ἀλλ' οὐχ ὡς φοβουμαι το θηριον, και μισω. διττου τυγχανοντος του φοβꙋ· ὡς δη και τον πατερα δεδια, ὁν φοβꙋμαι ἁμα και ἀγαπω· παλιν φοβουμενος μη κολασθω, ἐμαυτον ἀγαπω, αἱρꙋμενος τον φοβον· ὁ δε φοβουμενος προσκοψαι τῳ πατρι, ἀγαπα αὐτον. μακαριος οὐν, ὁς πιςος γινεται, ἀγαπῃ και φοβῳ κεκραμενος· πιςις δε, ἰσχυς εἰς σωτηριαν, και δυναμις εἰς ζωην αἰωνιον.

Παλιν, ἡ προφητεια, προγνωσις ἐςιν· ἡ δε γνωσις, προφητειας νοησις· οἷον γνωσις των ἐκεινοις προεγνωσμενων, ὑπο τꙋ προφαινοντος τα παντα Κυριου. ἡ τοινυν γνωσις των προαγορευθεντων, τριττην ἐνδεικνυται την ἐκβασιν, ἡ γεγονυιαν παλαι ἡ ἐνεςηκυιαν ἠδη, ἡ ἐσεσθαι μελλꙋσαν. εἰθ' αἱ μεν ἀκροτητες ὑποπεπτωκασι πιςει, ἡ τελεσθεντων, ἡ ἐλπιζομενων· πειθω δε παρεχει ἡ ἐνεςηκυια ἐνεργεια, προς την βεβαιωσιν ἀμφοιν τοιν ἀκροιν. εἰ γαρ μιας ὑσης της προφητειας, το μεν, ἠδη τελειται: το δε, πεπληρωται, πιςον ἐντευθεν και το ἐλπιζομενον, και το παρῳχηκος ἀληθες. προτερον γαρ ἐνεςως ἠν, εἰτα

& sapientia ac virtus Dei, sicut est; patet, quod revera is est Gnosticus, qui eum cognovit, & per ipsum ejus Patrem. Sentit enim una eum, qui dicit: *Labia justorum sciunt excelsa.*

XII. Cum autem fidei, sicut etiam temporis, duæ sunt partes, duas etiam inveniemus, quæ simul habitant, virtutes. Temporis enim parti præteritæ adest memoria: ei autem, quæ futura est, spes. Credimus enim fuisse præterita, & fore ea, quæ futura sunt. Et rursus diligimus, sic se præterita habere fide persuasi: futura, spe exspectantes. Gnostico enim in omnibus adest dilectio, ut qui unum Deum sciverit: *Et ecce omnia, quæcunque est architectatus, erant valde bona*, & novit, & admiratur. Pietas autem adjicit vitæ longitudinem, & timor Domini adjicit dies. Quemadmodum ergo dies sunt pars vitæ, quæ in progressu est: ita etiam timor est principium dilectionis, qui fit per incrementum fides, deinde dilectio. Sed non sicut feram & timeo & odi (cum duplex sit timor) ita etiam patrem vereor, quem timeo simul & amo. Rursus timens ne castiger, meipsum diligo, timorem eligens. Qui vero timet offendere patrem, illum diligit. Beatus ergo, qui invenitur fidelis, dilectione & timore contemperatus. Fides autem est virtus ad salutem, & potentia ad vitam æternam.

Rursus, prophetia est præcognitio: cognitio autem, est prophetiæ intelligentia; & veluti cognitio illorum, quæ illis prius fuere cognita, a Domino, qui omnia prius manifestat. Cognitio ergo eorum, quæ prædicta sunt, triplicem ostendit eventum: aut eum, qui fuit olim: aut eum, qui jam est præsens: aut eum, qui est futurus. Deinde extrema quidem sub fidem cadunt, tum eorum, quæ sunt perfecta; tum eorum, quæ sperantur; ad confirmanda autem ambo extrema, affert persuasionem præsens operatio. Si enim cum una sit prophetia, ejus quidem

εἶτα ἡμιν παρωχηκεν· ὡς εἶναι και την των παρωχηκοτων πισιν, καταληψιν παρωχηκοτος· και την μεν ἐσομενην ἐλπιδα, καταληψιν ἐσομενε πραγματος. τας δε συγκαταθεσεις ἐ μονον οἱ ἀπο Πλατωνος, ἀλλα και οἱ ἀπο της Στοας, ἐφ' ἡμιν εἶναι λεγουσιν· πασα οὖν δοξα, και κρισις, και ὑποληψις, και μαθησις, οἷς ζωμεν και συνεσμεν αἰει, τῳ γενει των ἀνθρωπων, συγκαταθεσις ἐσιν· ἡ δ', οὐδεν ἀλλο ἡ πισις εἰη ἀν· ἡ τε ἀπισια, ἀποσασις ἐσα της πισεως, δυνατην δεικνυσι την συγκαταθεσιν τε και πισιν· ἀνυπαρξια γαρ, σερησις ἐκ ἀν λεχθειη. κἀν τις τἀληθες σκοπῃ, εὑρησει τον ἀνθρωπον φυσει διαβεβλημενον μεν προς την τε ψευδους συγκαταθεσιν· ἐχοντα δε ἀφορμας προς πισιν τἀληθους.

« Η τοινυν συνεχουσα την Εκκλησιαν, ὡς φησιν ὁ Ποιμην, ἀρετη, ἡ πισις ἐσι, δι' ἧς σωζονται οἱ ἐκλεκτοι τε Θεου· ἡ δε ἀνδριζομενη, ἐγκρατεια. ἑπεται δ' αὐταις, ἁπλοτης, ἐπισημη, ἀκακια, σεμνοτης, ἀγαπη. πασαι δε αὐται, πισεως εἰσι θυγατερες. και παλιν, Προηγειται μεν, πισις· φοβος δε οἰκοδομει· τελειοι δε ἡ ἀγαπη. Φοβητεον οὖν τον Κυριον, λεγει, εἰς οἰκοδομην, ἀλλ' ἐ τον Διαβολον εἰς καταςροφην. ἐμπαλιν δε, τα μεν ἐργα τε Κυριε, τουτεσι τας ἐντολας, ἀγαπητεον και ποιητεον· τα δε ἐργα τε Διαβολε, φοβητεον και ἐ ποιητεον· ὁ μεν γαρ τε Θεε φοβος, παιδευει, και εἰς ἀγαπην ἀποκαθισησιν· ὁ δε των τε Διαβολε ἐργων, μισος ἐχει συνοικον." Ο δε αὐτος και « την μετανοιαν συνεσιν εἶναι φησι μεγαλην· μετανοων » γαρ ἐφ' οἷς ἐδρασεν, ἐκ ἐτι ποιει, ἡ λεγει· βασανιζων

» δε

una pars jam perficitur, altera vero pars est impleta; hinc fit credibile & id, quod speratur; & id, quod præteriit. Prius enim erat præsens, deinde nos præteriit: adeo ut sit etiam fides præteritorum, præteriti comprehensio; & spes quidem futura, comprehensio rei futuræ. Assensiones autem, non solum Platonici, sed etiam Stoici, dicunt esse in nostra potestate. Omnis ergo opinio, & judicium, & existimatio, & disciplina, quibus semper vivimus, & versamur cum humano genere, est assensio. Ea autem nihil fuerit aliud, quam fides. Et incredulitas seu infidelitas, quæ est fidei interemptio aut destructio, ostendit posse esse assensionem, aut fidem: ejus enim, quæ esse non potuerit, non fuerit privatio. Et si quis verum consideret, inveniet hominem quidem natura circumventum ad præbendam falso assensionem; tamen occasiones habere, quæ eum moveant & incitent ad veri fidem.

" Quæ ergo Ecclesiam continet, ut Pastor inquit, „ virtus, est fides, per quam servantur electi Dei: „ quæ autem se viriliter ac fortiter gerit, est conti- „ nentia. Eas autem consequitur simplicitas, scien- „ tia, innocentia, honestas, dilectio. Hæ autem „ omnes sunt filiæ fidei. Et rursus: Præcedit qui- „ dem fides, timor autem ædificat, perficit autem di- „ lectio. Dicit itaque, timendum esse Dominum ad „ ædificationem, sed non Diabolum ad eversionem. „ Rursus autem, opera quidem Domini, hoc est, „ præcepta, esse diligenda & facienda; opera autem „ Diaboli esse timenda, & non facienda. Timor enim „ Dei erudit ac castigat, & in dilectionem restituit: „ timor autem operum Diaboli, secum habet odium." Idem autem dicit etiam, " pœnitentiam esse magnam „ intelligentiam. Qui enim eorum, quæ fecit, du- „ citur pœnitentia, non amplius facit, vel dicit: „ propter ea autem, quæ peccavit, torquens ani-

„ mam,

„ δε ἐφ' οἱς ἡμαρτεν την ἑαυτȣ ψυχην, ἀγαθοεργει. ἀφε-
„ σις τοινυν ἁμαρτιων, μετανοιας διαφερει· ἀμφω δε
„ δεικνυσι τα ἐφ' ἡμιν.

ιγ. “ Τον οὐν εἰληφοτα την ἀφεσιν των ἁμαρτιων ȣ̓κ
„ ἐτι ἁμαρτανειν χρη· ἐπι γαρ τη πρωτη και μονη μετα-
„ νοια των ἁμαρτιων. αὑτη ἀν εἰη των προϋπαρξαντων
„ κατα τον ἐθνικον και πρωτον βιον, των ἐν ἀγνοια λε-
„ γω. αὐτικα τοις κληθεισι προκειται μετανοια, ἡ κα-
„ θαιρουσα τον τοπον της ψυχης ἀπο των πλημμελη-
„ ματων, ἱνα ἡ πιςις θεμελιωθη. καρδιογνωςης δε ὠν ὁ
„ Κυριος, και τα μελλοντα προγινωσκων, το τε εὐμετα-
„ βολον τȣ ἀνθρωπȣ, και το παλιμβολον και πανȣργον
„ τȣ Διαβολȣ, ἀνωθεν ἀρχηθεν προεῖδεν· ὡς, ζηλωσας
„ ἐπι τη ἀφεσει των ἁμαρτιων τον ἀνθρωπον, προςρι-
„ ψεται τινας αἰτιας των ἁμαρτηματων τοις δȣλοις τȣ
„ Θεου· φρονιμως πονηρευσαμενος, ὁπως δη και αὐτοι συ-
„ νεκπεσοιεν αὐτῳ. ἐδωκεν οὐν ἀλλην ἐπι τοις καν τη πι-
„ ςει περιπιπτουσι τινι πλημμεληματι, πολυελεος ὠν,
„ μετανοιαν δευτεραν· ἡν εἰ τις ἐκπειρασθειη μετα την
„ κλησιν, βιασθεις δε και κατασοφισθεις, μιαν ἐτι μετα-
„ νοιαν ἀμετανοητον λαβη.” Εκȣσιως γαρ ἁμαρτανον-
των ἡμων μετα το λαβειν την ἐπιγνωσιν της ἀληθειας,
ȣ̓κ ἐτι περι ἁμαρτιων ἀπολειπεται θυσια, φοβερα δε τις
ἐκδοχη κρισεως, και πυρος ζηλος, ἐσθιειν μελλοντος τȣς
ὑπεναντιȣς.

Αἱ δε συνεχεις και ἐπαλληλοι ἐπι τοις ἁμαρτημασι
μετανοιαι, ȣ̓δεν των καθαπαξ μη πεπιςευκοτων διαφε-
ρουσιν, ἡ μονῳ τῳ συναισθεσθαι ὁτι ἁμαρτανουσι· και
ȣ̓κ οἰδ' ὁποτερον αὐτοιν χειρον, ἡ το εἰδοτα ἁμαρτανειν,
ἡ μετανοησαντα ἐφ' οἱς ἡμαρτεν, πλημμελειν αὐθις· τῳ
ἐλεγχεσθαι γαρ ἑκατερωθεν ἡ ἁμαρτια φαινεται· ἡ μεν,
ἐπι τῳ πραχθηναι καταγινωσκομενη προς του ἐργατου
της ἀνομιας· ἡ δε, το πραχθησομενον προγινωσκοντος,
ὡς φαυλον ἐπιχειρουντος. και ὁς μεν, θυμῳ χαριζεται
ἰσως και ἡδονη, οὐκ ἀγνοων τισι χαριζεται· ὁ δε ἐφ' οἱς
ἐχαρι-

„ mam, bona facit. Remissio ergo peccatorum dif-
„ fert a pœnitentia: ambo autem ea ostendit in nostra
„ esse potestate.

XIII. “ Eum ergo, qui accepit remissionem pec-
„ catorum, non oportet amplius peccare; nam post
„ primam & unicam peccatorum pœnitentiam (ea fuerit
„ eorum, quæ prius fuerunt in gentili & prima vita,
„ ea, inquam, quæ fuit in ignorantia) iis etiam,
„ qui vocati sunt, continuo proponitur pœnitentia,
„ expurgans locum animæ a peccatis, ut fides funde-
„ tur. Cum autem sit Dominus cognitor cordium,
„ & futura præsciat, facilem hominis mutationem,
„ & ad revertendum propensionem, & Diaboli cal-
„ liditatem ab alto vidit a principio, quod homini in-
„ videns propter remissionem peccatorum, aliquas
„ peccatorum causas servis Dei suggeret, astute hoc
„ moliens, ut ipsi quoque cum eo cadant. Dedit er-
„ go, cum sit multæ misericordiæ, iis etiam, qui in
„ fide in aliquod peccatum incidunt, secundam pœ-
„ nitentiam, quam, si quis tentatus fuerit post voca-
„ tionem, coactus & callide circumventus, unam
„ adhuc non pœnitendam acceperit pœnitentiam.”
Voluntarie enim peccantibus nobis, postquam acceperimus agnitionem veritatis, non amplius relinquitur pro peccatis hostia, sed terribilis quædam exspectatio judicii, & zelus ignis, qui est devoraturus adversarios.

Continuæ autem & se vicissim excipientes propter peccata pœnitentiæ, nihil differunt ab iis, qui omnino non crediderunt, præterquam in eo solo, quod se peccare senserunt: neque scio, utrum sit deterius, prudentemne ac scientem peccare, an cum pro iis, quæ peccavit, pœnitentia ductus fuerit, rursus peccare. Eo enim, quod utrinque arguatur, peccatum apparet: illud quidem, quod dum fit, condemnatur ab ipso auctore iniquitatis: hoc vero, quod cum antequam fieret, auctor præsciverit, tamen ag-

gredi-

ἠγωνισατο μετανοων, ειτα παλινδρομων αὐθις εἰς ἡδονην, ἐοικεν τῳ τα ἐργα ἑκουσιως ἐξαμαρτανοντι· ἐφ' ᾧ γαρ τις μετενοησε, αὐθις τουτο ποιων, οὐ πρασσει κατεγνωκως, ὁπερ ἑκων ἐπιτελει. Ὁ μεν οὐν ἐξ Εθνων και της προτερας ἐκεινης ἐπι την πισιν ὁρμησας, ἁπαξ ἐτυχεν ἀφεσεως ἁμαρτιων· ὁ δε και μεταταυτα ἁμαρτησας, εἰτα μετανοων, κἂν συγγνωμης τυγχανῃ, αἰδεισθαι ὀφειλει, μηκετι λουομενος εἰς ἀφεσιν ἁμαρτιων. δει γαρ οὐ τα εἰδωλα μονον καταλιπειν, ἁ προτερον ἐξεθειαζεν, ἀλλα και τα ἐργα τȣ προτερου βιου, τον οὐκ ἐξ αἱματων, οὐδε ἐξ θεληματος σαρκος, ἐν πνευματι δε ἀναγεννωμενον· ὁπερ εἰη ἀν, το μη εἰς ταυτον ὑπενεχθε. τα πλημμεληματα, μετανοησαι· μελετη γαρ ἐμπαλιν ἁμαρτιων, το πολλακις μετανοειν, και ἐπιτηδειοτης εἰς εὐτρεψιαν ἐξ ἀκρασιας. δοκησις τοινυν μετανοιας, οὐ μετανοια, το πολλακις αἰτεισθαι συγγνωμην, ἐφ' οἱς πλημμελȣμεν πολλακις·

Δικαιοσυνη δε ἀμωμους ὀρθοτομει ὁδους, κεκραγεν ἡ Γραφη· και παλιν αὖ, Η τȣ ἀκακου δικαιοσυνη, κατορθωσει την ὁδον αὐτου. και μην, Καθως οἰκτειρει πατηρ υἱους, ᾠκτειρησεν Κυριος τȣς φοβουμενȣς αὐτον, ὁ Δαβιδ γραφει· Οἱ σπειροντες οὐν ἐν δακρυσιν, ἐν ἀγαλλιασει θεριουσι· των ἐν μετανοιᾳ ἐξομολογȣμενω· Μακαριοι γαρ παντες οἱ φοβουμενοι τον Κυριον. ὁρας τον ἐν τῳ Εὐαγγελιῳ ἐμφερη μακαρισμον; Μη φοβου, φησιν, ὁταν πλουτησῃ ἀνθρωπος, και ὁταν πληθυνθῃ ἡ δοξα του οἰκου αὐτου· ὁτι οὐκ ἐν τῳ ἀποθνησκειν αὐτον ληψεται τα παντα, οὐδε συγκαταβησεται αὐτῳ ἡ δοξα αὐτου.

greditur ut malum. Et ille quidem iræ fortasse & voluptati obsequitur, non ignorans quibus gratificetur: hic autem, qui cum ductus sit pœnitentia, propterea quod sit gratificatus, deinde rursus recurrerit ad voluptatem, ei propinquus est, qui ab initio peccat voluntarie. Cujus enim ductus est aliquis pœnitentia, hoc rursus faciens, quod a se condemnatum fuit, hoc sua sponte peragit. Ille ergo ex Gentibus & priore illa vita ad fidem se conferens, remissionem peccatorum semel est consecutus: hic autem, qui etiam postea peccavit, deinde pœnitentia ducitur, etiam si veniam assequatur, debet erubescere, ut qui non amplius lavetur in remissionem peccatorum. Oportet enim non solum idola relinquere, quæ prius pro diis habebat, sed etiam facta prioris vitæ, eum, *qui non est ex sanguinibus, neque ex voluntate carnis*, sed in spiritu regeneratur: quod quidem tum fuerit, si nunquam in idem rovolutus peccatum, ducatur pœnitentia. Est enim rursus meditatio peccatorum sæpe resipiscere, & ad facilem mutationem aptitudo ex defectu exercitationis. Apparet ergo, sed non est pœnitentia, sæpe petere veniam de iis, quæ sæpe peccamus.

Justitia autem munit vias a reprehensione alienas, clamat Scriptura. Et rursus: *Viri innocentis justitia diriget viam suam.* Quinetiam, *Sicut pater miseretur filiorum suorum, misertus est Dominus timentium eum*, scribit David. *Qui seminant* ergo *in lacrymis, in exultatione metent*; de iis loquens, qui confitentur in pœnitentia. *Beati enim omnes, qui timent Dominum.* Vides enim, quæ est in Evangelio, similem beatitudinem. *Ne timeas*, inquit, *quando dives fuerit homo, & quando multiplicata fuerit gloria domus ejus. Quoniam cum ipse moritur, non sumet omnia, neque descendet cum ea gloria ejus. Ego autem in misericordia tua introibo in domum tuam, adorabo ad templum sanctum tuum in timore tuo.*

του. Εγω δε εν τω ελεει σου εισελευσομαι εις τον οικον σου· προσκυνησω προς ναον άγιον σου εν φοβω σου. Κυριε, οδηγησον με εν τη δικαιοσυνη σε. Ορμη μεν εν φορα διανοιας επι τι, η άπο τε· παθος δε, πλεοναζεσα ορμη, η υπερτεινεσα τα κατα τον λογον μετρα· η ορμη εκφερομενη, και απειθης λογω. παρα φυσιν ουν κινησις ψυχης κατα την προς τον λογον απειθειαν, τα παθη. η δ᾽ αποςασις, και εκςασις, και απειθεια, εφ᾽ ημιν, ώςπερ και η υπακοη εφ᾽ ημιν· διο και τα εκουσια κρινεται. αυτικα καθ᾽ έν έκαςον των παθων, ει τις επεξιοι, αλογους ορεξεις εύροι άν αυτα.

ιδ. Το γουν ακουσιον, ου κρινεται. διττον δε τετο· το μεν, γινομενον μετ᾽ άγνοιας· το δε, αναγκη· επει πως άν και δικασειας περι των κατα τους ακουσιους τροπους άμαρτανειν λεγομενων; η γαρ αυτον τις ηγνοησεν, ώς Κλεομενης και Αθαμας, οι μανεντες· η το πραγμα, ό πρασσει. ώς Αίσχυλος, τα μυςηρια επι σκηνης εξειπων, εν Αρειω παγω κριθεις, ούτως αφειθη, επιδειξας αυτον μη μεμυημενον· η όπερ πραττεται άγνοησας τις, ώςπερ ο τον αντιπαλον αφεις, και αποκτεινας οικειον αντι του πολεμιου· η το εν τινι πραττεται, καθαπερ ο ταις εσφαιρωμεναις λογχαις γυμναζομενος και αποκτεινας τινα, του δορατος αποβαλοντος την σφαιραν· η το παρα το πως, ως ο εν ςαδιω αποκτεινας τον ανταγωνιςην· ου γαρ θανατε, αλλα νικης χαριν ηγωνιζετο· η το ού ένεκα πραττεται, οίον ο ιατρος δεδωκεν αντιδοτον ύγιεινην, και απεκτεινεν· ο δε ου τουτε χαριν δεδωκεν, αλλα του σωσαι.

Εκρατει μεν ουν ο Νομος τοτε και τον ακουσιως φονευσαντα, ώς τον ακουσιως γονοῤῥυη, αλλ᾽ ου κατ᾽ ισον τω εκεσιως. και τοι κάκεινος ώς επι εκουσιω κολασθησεται, ει τις μεταγαγοι το παθος εςι την αληθειαν· τω οντι γαρ κολαςεος ο ακρατης τε γονιμου λογου· ο και αυτο, παθος

tuo. Domine, deduc me in justitia tua. Appetitio est motus animi ad aliquid, vel ab aliquo: affectio autem, seu perturbatio est anima appetitio, vel quæ excedit mensuras rationis: vel appetitio quæ effertur, & non paret rationi. Affectus igitur sunt præternaturales animæ motus, rationi repugnantes. Defectio autem, & recessus, & inobedientia sunt in nostra potestate, sicut etiam est in nostra potestate obedientia. Quocirca ea in judicium veniunt, quæ sunt voluntaria. Quod si quis persequatur singulos affectus, eos a ratione alienos invenerit.

XIV. Non venit autem in judicium id, quod est involuntarium. Id autem est duplex; unum quidem, quod fit ex ignoratione; alterum vero quod ex necessitate. Nam quomodo judicaveris de iis, qui dicuntur peccare modis involuntariis? Aut enim quis seipsum ignoravit, ut Cleomenes & Athamas, qui erant correpti furore: aut rem, quam facit, ut Æschylus, qui in scena effatus mysteria, in Areopago dicta causa fuit absolutus, cum ostendisset se non esse mysteriis initiatum: aut ignorans id, quod agitur, ut qui, dimisso adversario, domesticum occidit pro inimico: aut id, quo agitur, ut qui præpilatis exercetur lanceis, & aliquem interfecit, cum pilam lancea amisisset: aut ignorans quemadmodum esset faciendum, ut qui in stadio occidit adversarium; non enim ut occideret, sed ut vinceret, certabatur: aut id, cujus gratia agitur, quemadmodum dedit medicus salubre antidotum, & occidit. Is autem non ea de causa dedit, sed ut eum servaret.

Ac puniebat quidem tunc quoque Lex eum, qui non sponte interfecit; ut eum, qui non sponte laborabat profluvio seminis: sed non æque atque eum, qui sponte. Quanquam ille quoque punietur tanquam propter voluntarium, si quis affectum traduxerit ad

παθος ἐςι ψυχης ἀλογον, ἐγγυς ἀδολεσχιας ἰον· Πιςος δε ἠρηται πνοη κρυπτειν πραγματα. Τα προαιρετικα τοινυν κρινεται· Κυριος γαρ ἐταζει καρδιας και νεφρους· και ὁ ἐμβλεψας προς ἐπιθυμιαν, κρινεται. διο, Μηδε ἐπιθυμησης, λεγει· και, Ο λαος οὑτος τοις χειλεσι με τιμᾳ, φησιν· ἡ δε καρδια αὐτων, πορρω ἐςιν ἀπ᾽ ἐμου. εἰς αὐτην γαρ ἀφορᾳ την γνωμην ὁ Θεος· ἐπει και την Λωτ γυναικα ἐπιςραφεισαν μονον ἑκουσιως ἐπι την κακιαν την κοσμικην, κατελιπεν ἀναισθητον, ὡς λιθον δειξας ἁλατινην, και ςησας, εἰς το μη προσω χωρειν, οὐ μωραν και ἀπρακτον εἰκονα, ἀρτυσαι δε και ςυψαι τον πνευματικως δυναμενον διοραν.

ιε. Το δ᾽ ἑκουσιον, ἠ το κατ᾽ ὀρεξιν ἐςιν, ἠ το κατα προαιρεσιν, ἠ το κατα διανοιαν. αὐτικα παρακειται πως ταυτα ἀλληλοις, ἁμαρτημα, ἀτυχημα, ἀδικημα. και ἐςιν ἁμαρτημα μεν, φερε εἰπειν, το τρυφητικως και ἀσελγως βιουν· ἀτυχημα δε, τον φιλον, ὡς πολεμιον, ὑπ᾽ ἀγνοιας βαλειν· ἀδικημα δε, ἡ τυμβωρυχια, ἠ ἡ ἱεροσυλια. το δε ἁμαρτανειν, ἐκ τε ἀγνοειν κρινειν ὁ τι χρη ποιειν, συνιςαται· ἠ τῳ ἀδυνατειν ποιειν· ὡςπερ ἀμελει και βοθρῳ περιπιπτει τις, ἠτοι ἀγνοησας, ἠ ἀδυνατησας ὑπερβηναι δι᾽ ἀσθενειαν σωματος. ἀλλ᾽ ἐφ᾽ ἡμιν γε ἡ τε προς την παιδειαν ἡμων παραςασις, ἡ τε προς τας ἐντολας ὑπακοη· ὡν εἰ μη μετεχειν βουληθειημεν, θυμῳ τε και ἐπιθυμιᾳ ἐκδοτες σφας αὐτους ἐπιδοντες, ἁμαρτησομεθα, μαλλον δε ἀδικησομεν την ἑαυτων ψυχην. ὁ μεν γαρ Λαϊος ἐκεινος, κατα την τραγῳδιαν, φησιν·

Λελη-

itatem. Revera enim est puniendus is, qui est
bi genitalis incontinens: quod ipsum quoque est
mi affectio aliena a ratione, quæ prope accedit ad
ilem loquacitacem: *Fidelis autem eligit res celare spi-*
t. Quæ sponte ergo & ex electione suscipiuntur,
iiuntur. *Dominus enim scrutatur corda & renes:* &
icatur is, qui *respexit ad concupiscentiam.* Quare
am dicit, *Ne concupiscas.* Et, *Hic populus,* inquit,
iorat me labiis: cor autem ipsorum procul est a me. Deus
m respicit ad animum. Nam uxorem quoque Loth,
e sunt sponte solum erat conversa ad mundanum
ium, reliquit insensibilem, in similitudinem salinæ
ræ conversam, & sic fixam, ne ulterius progrede-
ur, non stultam & quæ nihil efficeret imaginem,
quæ condire & confirmare posset eum, qui potest
spicere spiritaliter.

XV. Voluntarium autem, seu spontaneum, est,
l ex appetitione, vel ex electione, vel ex animi
tentia. Jam vero hæc quodammodo inter se pro-
sita sunt, peccatum, infortunium, scelus seu in-
ia. Et est peccatum quidem, verbi gratia, luxu-
se & intemperanter vivere. Infortunium autem,
icum tanquam inimicum inscienter occidere. Sce-
autem seu injuria est, sepulcrorum effossio, aut
rilegium. Peccare autem constat ex eo, quod ne-
at quis judicare, quidnam facere oporteat, aut
od facere non possit: sicut certe in fossam quoque
idit aliquis, vel quod ignoraverit, vel quod tran-
re non potuerit propter imbecillitatem corporis.
d in nostra quidem certe est potestate, ut perci-
ndæ disciplinæ operam demus, & ut pareamus
æceptis: quorum si noluerimus esse participes, iræ
voluptati nos ipsos dedentes, peccabimus, vel po-
s injuria nostram afficiemus animam. Lajus enim
dicit in tragœdia:

Λεληθεν ουδεν τωνδε μ', ών συ νουθετεις·
Γνωμην δ' εχοντα μ' ή φυσις βιαζεται·

τουτεςι, το εκδοτον γιγνεσθαι τω παθει. ή Μηδεια δε, και αύτη ὁμοιως επι της σκηνης βοα·

Και μανθανω μεν οἱα δραν μελλω κακα.
Θυμος δε κρεισσων των εμων βουλευματων.

ἀλλ' ουδε Αἰας σιωπα· μελλων δε ἑαυτον ἀποσφαττειν, κεκραγεν· Οὐδεν οὐν ἠν πημα ἐλευθερου ψυχην δακνον ούτως, ὡς ἀνδρος ἀτιμια. ούτως πεπονθα, και με συμφορουσα

Βαθεια κηλις, εκ βυθων ἀναςρεφει,
Λυσσης πικροις κεντροισιν ἠρεθισμενον.

τουτους μεν οὐν ὁ θυμος· μυριους δε ἀλλους ή επιθυμια τραγωδει, την Φαιδραν, την Ανθιαν, την Εριφυλην·

Η χρυσον φιλου ἀνδρος εδεξατο τιμηεντα.

τον γαρ κωμικον εκεινον Θρασωνιδην ἀλλη σκηνη, Παιδισκαριον με, φησιν, εὐτελες καταδεδουλωκεν. Ατυχημα δε, ιου παραλογος εςιν ἁμαρτια· ή δε ἁμαρτια, εκουσιος ἀδικια· ἀδικια δε, εκουσιος κακια.

Εςιν οὐν ή μεν ἁμαρτια, εμον εκουσιον· διο και φησιν· Αμαρτια γαρ ὑμων οὐ κυριευσει· οὐ γαρ εςε ὑπο Νομον, ἀλλ' ὑπο χαριν· τοις ἠδη πεπιςευκοσι λεγων· Οτι τω μωλωπι αὐτου ἡμεις ιαθημεν. ἀτυχια δε εςιν, ἀλλου εἱς εμε πραξις ἀκουσιος· ή δε ἀδικια, μονη εὑρισκεται εκουσιος, ειτε εμη, ειτε ἀλλου. ταυτας δ' αἰνισσεται των ἁμαρτιων τας διαφορας, ὁ Ψαλμωδος· μακαριους λεγων, ὡν ὁ Θεος τας μεν, ἀπηλειψεν, ἀνομιας· τας δε, επεκαλυψεν, ἁμαρτιας· οὐκ ελογισατο τε τας ἀλλας, και ἀφηκε τας λοιπας. γεγραπται γαρ, Μακαριοι, ὡν ἀφεθησαν αἱ ἀνομιαι, και ὡν επεκαλυφθησαν αἱ ἁμαρτιαι· μακαριος ἀνηρ, ᾡ οὐ μη λογισηται Κυριος ἁμαρτιαν, οὐδε εςιν εν τω ςοματι αὐτου δολος· οὑτος ὁ μακαρισμος εγενετο επι τους εκλελεγμενους ἀπο του Θεου,

δια

Nihil me eorum, quæ mones, latet quidem,
Natura, sed me cum sciam, rapit tamen;

Hoc est, se tradidisse in affectuum potestatem. Medea quoque ipsa similiter clamat in scena:

Factura quænam sim satis scio mala:
At ira major consili vires domat.

Sed nec tacet Ajax, sed sibi manus illaturus vociferatur:

Res ergo mentem est nulla, quæ sic liberi
Mordet viri, ac iniqua injusta infamia.
Affectus ipse sic sum ego, quem nunc rapit
Condensa labes, ex profundo commovet,
Stimulis furoris concitum peracribus.

Atque hos quidem ira, alios vero innumerabiles cupiditas deducit in tragœdiam, Phædram, Anthiam, Eriphylen,

Quæ pro dilecto viro preciosum acceperat aurum.

Comicum enim Thrasonidem alia scena, *Puellula*, inquit, *vilis me sibi servum fecit.* Infortunium autem, est peccatum mentis præter rationem. Peccatum autem est voluntaria injustitia. Injuria autem est vitium voluntarium.

Est ergo peccatum quidem meum voluntarium (Et ideo dicit: *Peccatum vobis non dominabitur. Non enim estis sub Lege, sed sub gratia*; dicens iis, qui jam crediderant: *Quoniam ejus nos livore sanati sumus*) Infortunium autem est alterius in me actio involuntaria. Injuria autem invenitur solum voluntaria, sive sit mea, sive alterius. Has autem peccatorum differentias significat Psalmographus, Beatos dicens, quorum Deus delevit iniquitates, texit autem peccata; & non quidem alia imputavit, alia vero dimisit: scriptum est enim: *Beati, quorum remissæ sunt iniquitates, & quorum tecta sunt peccata: Beatus, cui non imputaverit Dominus peccatum, nec est in spiritu ejus dolus.* Hæc beatitudo facta est super electos a Deo per Jesum

δια Ιησου Χριϛου του Κυριου ἡμων· Καλυπτει μεν γαρ ἀγαπη πληθος ἁμαρτιων· ἀπαλειφει δε, ὁ την μετανοιαν μαλλον του ἁμαρτωλȣ ἠ τον θανατον αἱρουμενος. Οὐ λογιζονται δε, ὁσαι μη κατα προαιρεσιν συνιϛανται· Ο γαρ ἐπιθυμησας ἠδη μεμοιχευκε, φησιν. ἀφιησι τε τας ἁμαρτιας, ὁ φωτιζων Λογος· Και ἐν τῳ καιρῳ ἐκεινῳ, φησιν ὁ Κυριος, ζητησουσιν την ἀδικιαν Ισραηλ, και οὐχ ὑπαρξει· και τας ἁμαρτιας Ιουδα, και οὐ μη εὑρεθωσιν· Οτι τις ὡςπερ ἐγω; και τις ἀντιϛησεται κατα προσωπον μȣ; ὁρας ἑνα Θεον καταγγελλομενον ἀγαθον, των κατ' ἀξιαν ἀπονεμητικον τε, και ἀφετικον ἁμαρτηματων·

Φαινεται δε και Ιωαννης ἐν τῃ μειζονι ἐπιϛολῃ, τας διαφορας των ἁμαρτιων ἐκδιδασκων ἐν τουτοις· Εαν τις ἰδῃ τον ἀδελφον αὐτου ἁμαρτανοντα ἁμαρτιαν μη προς θανατον, αἰτησει και δωσει αὐτῳ ζωην· τοις ἁμαρτανουσι μη προς θανατον, εἰπεν. ἐϛι γαρ ἁμαρτια προς θανατον· οὐ περι ἐκεινης λεγω, ἱνα ἐρωτησῃ τις. πασα ἀδικια, ἁμαρτια ἐϛι· και ἐϛιν ἁμαρτια, μη προς θανατον· " Αλλα και Δαβιδ, και προ Δαβιδ ὁ Μωϋ-
„ σης, των τριων δογματων την γνωσιν ἐμφαινουσιν δια
„ τουτων· Μακαριος ἀνηρ, ὁς οὐκ ἐπορευθη ἐν βουλῃ
„ ἀσεβων· καθως οἱ ἰχθυες πορευονται ἐν σκοτει εἰς τα
„ βαθη· οἱ γαρ λεπιδα μη ἐχοντες, ὡν ἀπαγορευει Μω-
„ σης ἐφαπτεσθαι, κατω της θαλασσης νεμονται. Οὐδε
„ ἐν ὁδῳ ἁμαρτωλων ἐϛη· καθως οἱ δοκουντες φοβεισθαι
„ τον Κυριον, ἁμαρτανουσιν ὡς ὁ χοιρος· πεινων γαρ,
„ κραυγαζει· πληρωθεις δε, τον δεσποτην οὐ γνωριζει.
„ Οὐδε ἐπι καθεδραν λοιμων ἐκαθισεν· καθως τα πτη-
„ να εἰς ἁρπαγην ἑτοιμα. παρῃνεσε δε Μωϋσης, οὐ φα-
„ γεσθαι χοιρον, οὐδε ἀετον, οὐδε ὀξυπτερον, οὐτε κο-
„ ρακα· οὐδε παντ' ἰχθυν, ὁς οὐκ ἐχει λεπιδα ἐν αὐ-
„ τῳ." ταυτα μεν ὁ Βαρναβας. Ακηκοα δ' ἐγωγε σοφου τα τοιαυτα ἀνδρος, βουλην μεν ἀσεβων, τα ἐθνη λεγοντος· ὁδον δε ἁμαρτωλων, την Ιουδαϊκην ὑποληψιν· και καθεδραν λοιμων, τας αἱρεσεις ἐκλαμβανοντος. ἑτερος δε κυριωτερον ἐλεγεν, τον μεν πρωτον μακαρισμον

τεταχ-

Christum dominum nostrum. *Operit enim Charitas multitudinem peccatorum.* Delet autem is, qui *magis vult pœnitentiam quam mortem peccatoris.* Non imputantur autem, quæ non procedunt ex libera electione. *Qui enim concupivit, jam*, inquit, *mœchatus est.* Et remittit peccata Logos illuminans: *Et in tempore illo, inquit Dominus, quærent injustitiam Israel, & non erit: & peccata Judæ, & non invenientur. Quoniam quis sicut ego, & quis stabit contra faciem meam?* Vides unum Deum annunciari bonum, qui retribuit pro meritis, & peccata remittit.

Videtur autem Joannes quoque in majore epistola, in his peccatorum docere differentias. *Si quis viderit fratrem suum peccantem peccatum non ad mortem, petet, & dabit ei vitam, peccantibus non ad mortem*, inquit. *Est* enim *peccatum ad mortem: non de illo dico, ut roget quis. Omnis injustitia est peccatum: & est peccatum non ad mortem.* " Sed & David, & ante David Moses, „ per hæc, trium dogmatum ostendunt cognitionem. „ *Beatus vir, qui non ambulavit in via impiorum*, sicut „ pisces vadunt in tenebris ac in profundo. Qui enim „ squamas non habent, quos prohibet Moses attin„ gere, pascuntur in profundo maris. *Neque in via* „ *peccatorum stetit*, sicut ii, qui cum Dominum videan„ tur timere, peccant ut porcus. Esuriens enim, „ clamat: repletus autem, non agnoscit Dominum. „ *Neque sedit super cathedram pestilentiæ*, sicut volucres „ paratæ ad rapinam. Suasit autem Moses non ve„ sci porco, nec aquila, nec accipitre, neque cor„ vo, neque quovis pisce, qui non habet squamas." Hæc quidem Barnabas. Audivi autem ego virum in his rebus doctum, dicentem *consilium impiorum* significare Gentes: *viam* autem *peccatorum*, Judaicam opinionem; & *pestilentiæ cathedram*, hæreses interpretantem. Alius autem dicebat magis proprie, intelligendam quidem esse primam beatitudinem de iis, qui non

sunt sceleratas secuti sententias, quæ a Deo defecerunt: secundam autem, de iis, qui in lata via non manent, sive nutriti in Lege, sive ex Gentibus conversi fuerint. *Cathedra* autem *pestilentiæ* & theatra fuerint, & tribunalia, ubi inprimis solent homines sequi improbas & exitiales Potestates, & operum earum participes fieri. *Sed in lege Domini voluntas ejus:* Petrus in Prædicatione Legem & Logon appellavit Dominum.

Aliter autem videtur quoque legislator docere tres modos, quibus accipitur peccatum: eorum quidem, quæ in sermone fiunt, per pisces mutos: est enim revera ubi *silentium est sermone præstantius*: est etiam *silentii honor expers periculi:* eorum autem, quæ sunt in facto, per aves rapaces & carnivoras: porcus cœno & stercore delectatur: & oportet ne *conscientiam* quidem habere *pollutam*. Merito ergo dicit propheta: *Non sic*, inquit, *impii, sed tanquam pulvis, quem projicit ventus a facie terræ. Propterea non resurgent impii in judicio*, qui jam sunt condemnati: quoniam *qui non credit, jam judicatus est*: *Neque peccatores in consilio justorum*, qui jam sunt damnati ad hoc, ut non uniantur iis, qui innocenter vixerunt: *Quoniam novit Dominus viam justorum, & via peccatorum peribit.*

Rursus Dominus aperte ostendit in nostra esse potestate delicta & peccata, cum modos curationis animi morbis convenientes ostendit, & nos a pastoribus corrigi debere per Ezechielem monet: accusans, opinor, eorum aliquos, quod præcepta non servaverint: *Quod imbecillum fuit, non confirmastis*, & quæ deinceps consequuntur, usque ad illud; *Et non erat, qui requireret, nec averteret. Magnum est enim gaudium apud Patrem, uno peccatore servato*, inquit Dominus. Quamobrem magis est laudandus Abraham, qui ambulavit sicut locutus est ei Dominus.

[illegible] [illegible]μενος τις των παρ' Ελλησι σοφων, το [illegible] απεφθεγξατο. Οἱ δε ευσεβεις, φησιν [illegible] ἐβυλευσαντο. βυλη δε ἐςι, ζητησις πε[illegible] τοις παρυσι πραγμασι ὀρθως διεξαγοι[illegible] δε, Φροντις προς τα βυλευματα. Τι δε; [illegible] μετα την ἐπισω Καϊν συγγνωμην ἀκολυθως [illegible]ερον τον μετανοησαντα Ενωχ εισαγει, δηλων [illegible] μετανοια πεφυκε γενναν; ἡ συγγνωμη δε [illegible] αφεσιν, ἀλλα κατα ἰασιν συνιςαται· το δ' αυ[illegible] χἀν τη κατα τον Ααρων τυ λαυ μοσχοποιΐα.

Ε[illegible]τευθεν τις των παρ' Ελλησι σοφων, Συγγνωμη τι[illegible] κρεισσον, ἀπεφθεγξατο· ὡςπερ ἀμελει και το, Εγγυα, παρα δ' ἀτα· ἀπο της Σολομωντος Φωνης λε[illegible]γυσης, Υἱε, ἐαν ἐγγυηση σον Φιλον, παραδωσεις σην χειρα ἐχθρω· παγις γαρ ἀνδρι ἰσχυρα, τα ἰδια χειλη· και ἁλισκεται ρημασιν ἰδιυ ςοματος. μυςικωτερον δε ηδη το Γνωθι σαυτον, ἐκειθεν ειληπται, Ειδες τον ἀδελφον συ, ειδες τον Θεον συ. ταυτη πυ Αγαπησεις Κυριον τον Θεον συ ἐξ ὁλης καρδιας, και τον πλησιον συ ὡς σεαυτον· ἐν ταυταις λεγει ταις ἐντολαις ὁλον τον Νομον και τυς προφητας κρεμασθαι τε και ἐξηρτησθαι. συναδει τυτοις κἀκεινα. Ταυτα λελαληκα ὑμιν, ἱνα ἡ χαρα ἡ ἐμη πληρωθη· αυτη δε ἐςιν ἡ ἐντολη ἡ ἐμη, ἱνα ἀγαπατε ἀλληλυς, καθως ἠγαπησα ὑμας· Ελεημων γαρ και οικτιρμων ὁ Κυριος, και Χριςος Κυριος τοις συμπασι. σαφεςερον δε το Γνωθι σαυτον, παρεγγυων ὁ Μωϋσης, λεγει πολλακις, Προσεχε σεαυτω. Ελεημοσυναις ὑν και πιςεσιν ἀποκαθαιρονται ἁμαρτιαι· τω δε φοβω Κυριυ, ἐκκλινει πας ἀπο κακυ. Φοβος δε Κυριυ, παιδεια και σοφια.

ις. Ενταυθα παλιν ἐπιφυονται οἱ κατηγοροι, χαραν και λυπην παθη ψυχης λεγοντες· την μεν γαρ χαραν, ευλογον ἐπαρσιν ἀποδιδοασι· και το ἀγαλλεσθαι, χαιρειν ἐπι καλοις· το δε ἐλεος, λυπην ἐπι ἀναξιως κακοπαθουντι· τροπας δε ειναι ψυχης και παθη, τα τοιαυτα.

Cum hinc hausisset quidam ex Græcorum sapientibus, illud dictum protulit, *Deum sequere. Pii autem*, inquit Esaias, *quæ sunt sapientiæ, consultarunt.* Consilium autem est quæstio, quomodo in præsentibus rebus recte transigamus: εὐβουλία autem, id est, *bona consultatio*, est prudentia in consiliis. Quid vero? annon Deus quoque post Cain datam veniam, consequenter non multo post introducit Enoch, qui ductus fuerat pœnitentia, significans solere pœnitentiam generare veniam? Consistit autem venia non ex remissione, sed ex medela. Hoc ipsum etiam fit apud Aaron in fabricatione vituli.

Hinc quidam ex Græcorum sapientibus dixit: *Venia est melior supplicio:* sicut certe illud quoque: *Sponde, noxa præsto est*, ex voce Salomonis dicentis: *Fili, si pro amico tuo fidejusseris, trades manum inimico. Laqueus enim viro validus labia propria, & capitur verbis oris proprii.* Paulo autem jam magis mystice sumtum est illud, *Nosce teipsum*, illinc, *Vidisti fratrem tuum, vidisti Deum tuum.* Hac utique ratione *diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, & proximum tuum sicut teipsum. In his* dicit *præceptis totam Legem & Prophetas pendere.* His illa quoque concinunt: *Hæc locutus sum vobis, ut gaudium meum impleretur. Hoc autem est præceptum meum, ut vos invicem diligatis, sicut dilexi vos. Est enim misericors & miserator Dominus*, & Dominus est Christus universis. Apertius autem, *Nosce teipsum*, præcipiens Moses, sæpe dicit: *Attende tibi ipsi.* Eleemosynis ergo & fide expurgantur peccata: timore autem Domini quilibet a malo declinat. *Timor autem Domini est disciplina & sapientia.*

XVI. Hic rursus exoriuntur accusatores, gaudium & tristitiam dicentes esse animi passiones. Gaudium enim definiunt elationem rationi consentaneam: & exsultare, propter ea, quæ sunt bona, lætari: misericordiam autem, tristitiam propter eum, qui indi-

gne

αυτα. ἡμεις δε, ὡς ἐοικεν, ȣ̓ παυομεθα τα τοιαυτα σαρκικως νοουντες τας Γραφας, και ἀπο των ἡμετερων παθων ἀναγομενοι, το βουλημα του ἀπαθους Θεου, ὁμοιως τοις ἡμεδαποις κινημασιν ἀπεκδεχομενοι. ὡς δ' ἡμεις ἀκουσαι δυνατοι, οὑτως ἐχειν ἐπι τȣ παντοκρατορος ὑπολαμβανοντες, ἀθεως πλανωμεθα. ȣ̓ γαρ ὡς ἐχει το Θειον, οὑτως οἱον τε ἡν λεγεσθαι· ἀλλ' ὡς οἱον τε ἡν ἐπαΐειν ἡμας σαρκι πεπεδημενȣς, οὑτως ἡμιν ἐλαλησαν οἱ προφηται, συμπεριφερομενȣ σωτηριως τῃ των ἀνθρωπων ἀσθενειᾳ τȣ Κυριου. ἐπει τοινυν βουλημα ἐςι τȣ Θεȣ σωζεσθαι τον ταις ἐντολαις πειθηνιον, τον τε ἐκ των ἁμαρτηματων μετανοουντα· χαιρομεν δε ἡμεις ἐπι τῃ σωτηριᾳ ἡμων· το χαρτον ἡμων ἐξιδιοποιησατο ὁ δια των προφητων λαλησας Κυριος· καθαπερ ἐν τῳ Εὐαγγελιῳ, φιλανθρωπως λεγων, Επεινασα, και ἐδωκατε μοι φαγειν· ἐδιψησα, και ἐδωκατε μοι πιειν· ὁ γαρ ἑνι τουτων των ἐλαχιςων πεποιηκατε, ἐμοι πεποιηκατε. ὡςπερ οὐν τρεφεται μη τρεφομενος, δια το τετραφθαι ὁνπερ βουλεται· οὑτως ἐχαρη μη τραπεις, δια το ἐν χαρᾳ γεγονεναι τον μετανενοηκοτα ὡς ἐβουλετο.

Επει δε πλουσιως ἐλεει ἀγαθος ὠν ὁ Θεος, τας τε ἐντολας διδους, δια Νομου, δια προφητων, και προσεχεςερον ἠδη δια της τȣ Υἱου παρουσιας, σωζων και ἐλεων, ὡς εἰρηται, τους ἠλεημενους· κυριως τε ἐλεει ὁ κρειττων, τον ἐλασσω· και κρειττων μεν ἀνθρωπος ἀνθρωπȣ οὐκ ἀν εἰη, καθο ἀνθρωπος πεφυκεν· κρειττων δε ὁ Θεος τȣ ἀνθρωπȣ κατα παντα· εἰ τοινυν ὁ κρειττων τον ἡσσω ἐλεει, μονος ἡμας ὁ Θεος ἐλεησει· κοινωνικος μεν γαρ ἀνθρωπος ὑπο δικαιοσυνης γινεται, και μεταδιδωσιν ὡν ἐλαβεν παρα του Θεου, δια τε φυσικην εὐνοιαν και σχε-

σιν,

gne mala patitur: animæ autem mutationes & perturbationes esse ea, quæ sunt ejusmodi. Nos autem, ut videtur, non cessamus Scripturas carnaliter intelligere, & ex nostris animi affectionibus abducti, Dei impatibilis voluntatem nostris motionibus similem existimare. Quod si res ita esse in omnipotenti Deo existimamus, prout nos eas audire & percipere valemus, impie erramus. Non enim Deus, prout in se est, enarrari potuit: sed ut nos audire poteramus, qui carne eramus illigati, ita nobis sunt locuti Prophetæ, Domino se salubriter accommodante ac demittente ad hominum imbecillitatem. Quoniam igitur est Dei voluntas, ut servetur is, qui paret præceptis, & suorum peccatorum ducitur pœnitentia; nos autem gaudemus propter nostram salutem; nostram lætitiam, sibi ut propriam attribuit Dominus, qui locutus est per prophetas: quemadmodum humane dicens in Evangelio: *Esurivi, & dedistis mihi manducare: sitivi, & dedistis mihi bibere: quod enim uni horum minimorum fecistis, mihi fecistis.* Quemadmodum ergo nutritur, qui non nutritur, propterea quod sit nutritus is, quem velit: ita absque mutatione gavisus est, propterea quod gaudio affectus sit is, qui pœnitentia ductus est, ut volebat.

Quoniam autem affatim miseretur Deus, cum sit bonus, & præcepta dans per Legem & Prophetas, & jam propinquius per Filii adventum, servans & miserans eos, qui misericordiam obtinuerunt; & proprie miseretur major minoris; homo autem non est homine major, quatenus est homo; est autem Deus homine major in omnibus: si ergo qui est major, miseretur minoris, solus Deus nostri miserebitur. Homo enim justitiæ regulis paret sua libenter communicans, & ea impertit, quæ a Deo accepit, & propter naturalem benevolentiam, & propter præcepta, quibus paret. Deus autem nullam habet in nos natura-

lem

σπερ δικα τα ταις ἐντολαις αἱς πειθεται· ὁ Θεος δε οὐδεμιαν ἐχει προς ἡμας φυσικην σχεσιν, ὡς οἱ των αἱρεσεων κτισαι θελουσιν· οὐτ' εἰ ἐκ μη ὀντων ποιοιη, οὐτ' εἰ ἐξ ὑλης δημιουργοιη· ἐπει το μεν, οὐδ' ὁλως ὀν· ἡ δε, κατα παντα ἑτερα τυγχανει του Θεου· εἰ μη τις μερος αὐτου και ὁμοουσιους ἡμας τῳ Θεῳ τολμησει λεγειν· και οὐκ οἰδ' ὁπως ἀνεξεται τις ἐπαΐων τουτου Θεον ἐγνωκως, ἀπιδων εἰς τον βιον τον ἡμετερον, ἐν ὁσοις φυρομεθα κακοις. εἰη γαρ ἀν οὑτως, ὁ μηδ' εἰπειν θεμις, μερικως ἁμαρτανων ὁ Θεος· εἰ γε τα μερη του ὁλου μερη και συμπληρωτικα του ὁλου· εἰ δε μη συμπληρωτικα, οὐδε μερη εἰη ἀν.

Ἀλλα γαρ φυσει πλουσιος ὢν ὁ Θεος ἐν ἐλεῳ, δια την οἰκειαν ἀγαθοτητα, κηδεται ἡμων, μητε μοριων ὀντων αὐτου, μητε φυσει τεκνων. και δη ἡ μεγιστη της του Θεου ἀγαθοτητος ἐνδειξις αὑτη τυγχανει· ὁτι οὑτως ἐχοντων ἡμων προς αὐτον, και φυσει ἀπηλλοτριωμενων παντελως, ὁμως κηδεται. φυσικη μεν γαρ ἡ προς τα τεκνα φιλοστοργια τοις ζωοις, ἡ τε ἐκ συνηθειας τοις ὁμογνωμοσι φιλια· ἀλλα δη ὁ ἐλεος εἰς ἡμας πλουσιως, τους κατα μηδεν αὐτῳ προσηκοντας, ἡ οὐσια ἡμων λεγω, ἡ φυσει, ἡ δυναμει τῃ οἰκειᾳ της οὐσιας ἡμων· μονῳ δε τῳ ἐργον εἰναι του θεληματος αὐτου· και δη τον ἑκοντα μετα ἀσκησεως και διδασκαλιας την γνωσιν της ἀληθειας ἐπανῃρημενον, εἰς υἱοθεσιαν καλει, την μεγιστην πασων προκοπην· Παραιομιαι δε ἀνδρα ἀγορευουσι· σειραις δε των ἑαυτου ἁμαρτιων ἑκαστος σφιγγεται, και ἐστιν ὁ Θεος ἀναιτιος· και τῳ ὀντι μακαριος ἀνηρ, ὁς καταπτησσει παντα δι' εὐλαβειαν.

ιζ'. Ὡς οὖν ἡ ἐπιστημη ἐπιστητικη ἐστιν ἑξις, ἀφ' ἡς το ἐπιστασθαι συμβαινει· γινεται δε ἡ καταληψις αὐτη ἀμεταπτωτος ὑπο λογου· οὑτω και ἡ ἀγνοια φαντασια ἐστιν εἰκουσα, μεταπτωτικη ὑπο λογου· το δε μεταπιπτον,

ὡς

lem habitudinem seu relationem, ut volunt hæresium conditores: neque si ex nihilo omnia produxerit, nec si ex præexistente materia fecerit: quandoquidem illud quidem ne omnino quidem est, hæc vero est a Deo diversa in omnibus; nisi quis nos ejus esse partem, & ejusdem cum Deo essentiæ ausit dicere. Nescio autem quomodo quis, qui Deum novit, æquo hoc audire animo possit, si respiciens ad nostram vitam, in quot versemur malis, consideret. Sic enim, quod nefas est dicere, Deus peccaret in quibusdam partibus, siquidem partes sunt totius partes, & totum complent. Sin autem non complent, ne partes quidem fuerint.

Verumenimvero cum natura Deus sit dives misericordia, nostri propter suam bonitatem curam gerit, qui nec sumus ejus partes, nec filii natura. Et est hoc quidem certe maximum Dei in nos bonitatis indicium, quod cum sic in ipsum nos geramus, & natura simus omnino alieni, nostri tamen curam gerat. Ac naturalis quidem est animantibus in suos fœtus affectio, & quæ ex consuetudine oritur amicitia iis, qui sunt ejusdem sententiæ. Est autem in nos copiosa Dei misericordia, qui nihil ad eum attinemus, vel essentia, inquam, nostra, vel natura, vel propria nostræ essentiæ facultate, sed eo tantum quod simus opus ejus voluntatis. Atque adeo eum, qui sua sponte cum exercitatione & doctrina coginitionem accepit veritatis, vocat ad adoptionem, quæ est maximus omnium profectus. *Loquuntur autem virum iniquitates: suorum autem peccatorum catenis unusquisque astringitur;* nec eorum causa Deo est adscribenda: & revera *beatus est vir, qui omnia veretur propter pietatem.*

XVII. Quemadmodum ergo scientia est habitus sciendi, a quo scire evenit: fit autem ei comprehensio, quæ dimoveri non potest a ratione: ita etiam ignoratio est conceptio cedens, quæ dimoveri potest

a ra-

δια Ιησου Χριστου του Κυριου ἡμων· Καλυπτει μεν γαρ ἀγαπη πληθος ἁμαρτιων· ἀπαλειφει δε, ὁ την μετανοιαν μαλλον του ἁμαρτωλȣ ἢ τον θανατον αἱρουμενος. Οὐ λογιζονται δε, ὁσαι μη κατα προαιρεσιν συνισανται· Ο γαρ ἐπιθυμησας ἠδη μεμοιχευκε, φησιν. ἀφιησι τε τας ἁμαρτιας, ὁ φωτιζων Λογος· Και ἐν τῳ καιρῳ ἐκεινῳ, φησιν ὁ Κυριος, ζητησουσιν την ἀδικιαν Ισραηλ, και οὐχ ὑπαρξει· και τας ἁμαρτιας Ιουδα, και οὐ μη εὑρεθωσιν· Οτι τις ὡσπερ ἐγω; και τις ἀντισησεται κατα προσωπον μȣ; ὁρας ἑνα Θεον καταγγελλομενον ἀγαθον, των κατ' ἀξιαν ἀπονεμητικον τε, και ἀφετικον ἁμαρτηματων·

Φαινεται δε και Ιωαννης ἐν τῃ μειζονι ἐπιςολῃ, τας διαφορας των ἁμαρτιων ἐκδιδασκων ἐν τουτοις· Εαν τις ἰδῃ τον ἀδελφον αὐτου ἁμαρτανοντα ἁμαρτιαν μη προς θανατον, αἰτησει και δωσει αὐτῳ ζωην· τοις ἁμαρτανουσι μη προς θανατον, εἰπεν. ἐςι γαρ ἁμαρτια προς θανατον· οὐ περι ἐκεινης λεγω, ἱνα ἐρωτησῃ τις. πασα ἀδικια, ἁμαρτια ἐςι· και ἐςιν ἁμαρτια, μη προς θανατον· "Αλλα και Δαβιδ, και προ Δαβιδ ὁ Μωϋσης, των τριων δογματων την γνωσιν ἐμφαινουσιν δια τουτων· Μακαριος ἀνηρ, ὁς οὐκ ἐπορευθη ἐν βουλῃ ἀσεβων· καθως οἱ ἰχθυες πορευονται ἐν σκοτει εἰς τα βαθη· οἱ γαρ λεπιδα μη ἐχοντες, ὡν ἀπαγορευει Μωσης ἐφαπτεσθαι, κατω της θαλασσης νεμονται. Οὐδε ἐν ὁδῳ ἁμαρτωλων ἐςη· καθως οἱ δοκουντες φοβεισθαι τον Κυριον, ἁμαρτανουσιν ὡς ὁ χοιρος· πεινων γαρ, κραυγαζει· πληρωθεις δε, τον δεσποτην οὐ γνωριζει. Οὐδε ἐπι καθεδραν λοιμων ἐκαθισεν· καθως τα πτηνα εἰς ἁρπαγην ἑτοιμα. παρῃνεσε δε Μωϋσης, οὐ φαγεσθαι χοιρον, οὐδε ἀετον, οὐδε ὀξυπτερον, οὐτε κορακα· οὐδε παντ' ἰχθυν, ὁς οὐκ ἐχει λεπιδα ἐν αὐτῳ." ταυτα μεν ὁ Βαρναβας. Ακηκοα δ' ἐγωγε σοφου τα τοιαυτα ἀνδρος, βουλην μεν ἀσεβων, τα ἐθνη λεγοντος· ὁδον δε ἁμαρτωλων, την Ιουδαϊκην ὑποληψιν· και καθεδραν λοιμων, τας αἱρεσεις ἐκλαμβανοντος. ἑτερος δε κυριωτερον ἐλεγεν, τον μεν πρωτον μακαρισμον

τεταχ-

Christum dominum nostrum. *Operit enim Charitas multitudinem peccatorum.* Delet autem is, qui *magis vult pœnitentiam quam mortem peccatoris.* Non imputantur autem, quæ non procedunt ex libera electione. *Qui enim concupivit, jam*, inquit, *mœchatus est.* Et remittit peccata Logos illuminans: *Et in tempore illo, inquit Dominus, quærent injustitiam Israel, & non erit: & peccata Judæ, & non invenientur. Quoniam quis sicut ego, & quis stabit contra faciem meam?* Vides unum Deum annunciari bonum, qui retribuit pro meritis, & peccata remittit.

Videtur autem Joannes quoque in majore epistola, in his peccatorum docere differentias. *Si quis viderit fratrem suum peccantem peccatum non ad mortem, petet, & dabit ei vitam, peccantibus non ad mortem*, inquit. *Est* enim *peccatum ad mortem: non de illo dico, ut roget quis. Omnis injustitia est peccatum: & est peccatum non ad mortem.* "Sed & David, & ante David Moses, „ per hæc, trium dogmatum ostendunt cognitionem. „ *Beatus vir, qui non ambulavit in via impiorum*, sicut „ pisces vadunt in tenebris ac in profundo. Qui enim „ squamas non habent, quos prohibet Moses attingere, „ pascuntur in profundo maris. *Neque in via peccatorum stetit*, sicut ii, qui cum Dominum videantur timere, peccant ut porcus. Esuriens enim, „ clamat: repletus autem, non agnoscit Dominum. „ *Neque sedit super cathedram pestilentiæ*, sicut volucres „ paratæ ad rapinam. Suasit autem Moses non vesci porco, nec aquila, nec accipitre, neque corvo, neque quovis pisce, qui non habet squamas." Hæc quidem Barnabas. Audivi autem ego virum in his rebus doctum, dicentem *consilium impiorum* significare Gentes: *viam* autem *peccatorum*, Judaicam opinionem; & *pestilentiæ cathedram*, hæreses interpretantem. Alius autem dicebat magis proprie, intelligendam quidem esse primam beatitudinem de iis, qui non

τεταχθαι ἐπι των μη κατακολȣθησαντων ταις γνωμαις ταις πονηραις, ταις ἀποςατησασαις τȣ Θεȣ· τον δευτερον δε, ἐπι των τη εὐρυχωρῳ και πλατειᾳ ὁδῳ ȣ̓κ ἐμμενοντων, ἡ των ἐν Νομῳ τραφεντων, ἡ και των ἐξ ἐθνων μετανενοηκοτων· καθεδρα δε λοιμων, και τα θεατρα και τα δικαςηρια εἰη ἀν· ὁπερ και μαλλον ἡ ἐξακολȣθησις ταις πονηραις και ταις λυμαντικαις Ἐξουσιαις, και ἡ κατα τα ἐργα αὐτων κοινωνια. Ἀλλ' ἡ ἐν τῳ νομῳ Κυριȣ το θελημα αὐτου· ὁ Πετρος ἐν τῳ Κηρυγματι, Νομον και Λογον τον Κυριον προσειπεν.

Δοκει δε και ἀλλως τριων ἀποδοχην ἁμαρτιας τροπων διδασκειν ὁ νομοθετης· των μεν ἐν λογῳ, δια των ἰχθυων των ἀναυδων· ἐςι γαρ τῳ ὀντι, ᾗ σιγη λογȣ διαφερει· ἐςι και σιγης ἀκινδυνον γερας· των δε ἐν ἐργῳ, δια των ἁρπακτικων και σαρκοβορων ὀρνεων· χοιρος βορβορῳ ἡδεται και κοπρῳ· και χρη μηδε την συνειδησιν ἐχειν μεμολυσμενην. εἰκοτως οὐν φησιν ὁ προφητης, Οὐχ ȣ̔τως, φησιν, οἱ ἀσεβεις, ἀλλ' ἡ ὡσει χνους, ὁν ἐκριπτει ὁ ἀνεμος ἀπο προσωπȣ της γης. δια τουτο ȣ̓κ ἀναςησονται ἀσεβεις ἐν κρισει· οἱ ἠδη κατακεκριμενοι· ἐπει ὁ μη πιςευων, ἠδη κεκριται· Οὐδε οἱ ἁμαρτωλοι ἐν βȣλῃ δικαιων· οἱ ἠδη κατεγνωσμενοι, εἰς το μη ἑνωθηναι τοις ἀπταιςως βεβιωκοσιν· Ὀτι γινωσκει Κυριος ὁδον δικαιων, και ὁδος ἀσεβων ἀπολειται.

Παλιν ὁ Κυριος δεικνυσιν ἀντικρυς ἐφ' ἡμιν και τα παραπτωματα και τα πλημμεληματα, τροπȣς θεραπειας καταλληλους τοις παθεσιν ὑποτιθεμενος, προς των ποιμενων ἐπανορθȣσθαι βȣλομενος ἡμας δια Ἰεζεκιηλ· αἰτιωμενος αὐτων, οἰμαι, τινας, ἐφ' οἱς οὐκ ἐτηρησαν τας ἐντολας· Το ἠσθενηκος ȣ̓κ ἐνισχυσατε, και τα ἑξης, ἑως, Και ȣ̓κ ἠν ὁ ἐπιζητων, οὐδε ἀποςρεφων· Μεγαλη γαρ χαρα παρα τῳ Πατρι ἑνος ἁμαρτωλου σωθεντος, ὁ Κυριος φησι. Ταυτη πλεον ἐπαινετος ὁ Ἀβρααμ, ὁτι ἐπορευθη καθαπερ ἐλαλησεν αὐτῳ ὁ Κυριος.

sunt sceleratas secuti sententias, quæ a Deo defecerunt: secundam autem, de iis, qui in lata via non manent, sive nutriti in Lege, sive ex Gentibus conversi fuerint. *Cathedra* autem *pestilentiæ* & theatra fuerint, & tribunalia, ubi inprimis solent homines sequi improbas & exitiales Potestates, & operum earum participes fieri. *Sed in lege Domini voluntas ejus:* Petrus in Prædicatione Legem & Logon appellavit Dominum.

Aliter autem videtur quoque legislator docere tres modos, quibus accipitur peccatum: eorum quidem, quæ in sermone fiunt, per pisces mutos: est enim revera ubi *silentium est sermone præstantius*: est etiam *silentii honor expers periculi:* eorum autem, quæ sunt in facto, per aves rapaces & carnivoras: porcus cœno & stercore delectatur: & oportet ne *conscientiam* quidem habere *pollutam*. Merito ergo dicit propheta: *Non sic*, inquit, *impii*, *sed tanquam pulvis*, *quem projicit ventus a facie terræ. Propterea non resurgent impii in judicio*, qui jam sunt condemnati: quoniam *qui non credit*, *jam judicatus est*: *Neque peccatores in consilio justorum*, qui jam sunt damnati ad hoc, ut non uniantur iis, qui innocenter vixerunt: *Quoniam novit Dominus viam justorum*, *& via peccatorum peribit.*

Rursus Dominus aperte ostendit in nostra esse potestate delicta & peccata, cum modos curationis animi morbis convenientes ostendit, & nos a pastoribus corrigi debere per Ezechielem monet: accusans, opinor, eorum aliquos, quod præcepta non servaverint: *Quod imbecillum fuit*, *non confirmastis*, & quæ deinceps consequuntur, usque ad illud; *Et non erat*, *qui requireret*, *nec averteret. Magnum est enim gaudium apud Patrem*, *uno peccatore servato*, inquit Dominus. Quamobrem magis est laudandus Abraham, qui ambulavit sicut locutus est ei Dominus.

Εντευθεν ἀρυσαμενος τις των παρ' Ελλησι σοφων, το Επȣ Θεῳ, ἀπεφθεγξατο. Οἱ δε εὐσεβεις, φησιν Ησαΐας, συνετα ἐβȣλευσαντο. βȣλη δε ἐςι, ζητησις περι τȣ πως ἀν ἐν τοις παρȣσι πραγμασιν ὀρθως διεξαγοιμεν· εὐβȣλια δε, Φρονησις προς τα βȣλευματα. Τι δε; ȣ̓χι και ὁ Θεος μετα την ἐπι τῳ Καϊν συγγνωμην ἀκολȣθως ȣ̓ πολλῳ ὑςερον τον μετανοησαντα Ενωχ εἰσαγει, δηλων ὁτι συγγνωμην μετανοια πεφυκε γενναν; ἡ συγγνωμη δε ȣ̓ κατα ἀφεσιν, ἀλλα κατα ἰασιν συνισαται· το δ' αὐτο γινεται κἀν τῃ κατα τον Ααρων τȣ λαȣ μοσχοποιΐᾳ.

Εντευθεν τις των παρ' Ελλησι σοφων, Συγγνωμη τιμωριας κρεισσον, ἀπεφθεγξατο· ὡσπερ ἀμελει και το, Εγγυα, παρα δ' ἀτα· ἀπο της Σολομωντος φωνης λεγȣσης, Υἱε, ἐαν ἐγγυησῃ σον φιλον, παραδωσεις σην χειρα ἐχθρῳ· παγις γαρ ἀνδρι ἰσχυρα, τα ἰδια χειλη· και ἁλισκεται ῥημασιν ἰδιȣ ςοματος. μυςικωτερον δε ἠδη το Γνωθι σαυτον, ἐκειθεν εἰληπται, Εἰδες τον ἀδελφον σȣ, εἰδες τον Θεον σȣ. ταυτῃ πȣ Αγαπησεις Κυριον τον Θεον σȣ ἐξ ὁλης καρδιας, και τον πλησιον σȣ ὡς σεαυτον· ἐν ταυταις λεγει ταις ἐντολαις ὁλον τον Νομον και τȣς προφητας κρεμασθαι τε και ἐξηρτησθαι. συνᾳδει τȣτοις κἀκεινα. Ταυτα λελαληκα ὑμιν, ἱνα ἡ χαρα ἡ ἐμη πληρωθῃ· αὑτη δε ἐςιν ἡ ἐντολη ἡ ἐμη, ἱνα ἀγαπατε ἀλληλȣς, καθως ἠγαπησα ὑμας· Ελεημων γαρ και οἰκτιρμων ὁ Κυριος, και Χριςος Κυριος τοις συμπασι. σαφεςερον δε το Γνωθι σαυτον, παρεγγυων ὁ Μωϋσης, λεγει πολλακις, Προσεχε σεαυτῳ. Ελεημοσυναις ȣ̓ν και πιςεσιν ἀποκαθαιρονται ἁμαρτιαι· τῳ δε φοβῳ Κυριȣ, ἐκκλινει πας ἀπο κακȣ. Φοβος δε Κυριȣ, παιδεια και σοφια.

ις. Ενταυθα παλιν ἐπιφυονται οἱ κατηγοροι, χαραν και λυπην παθη ψυχης λεγοντες· την μεν γαρ χαραν, εὐλογον ἐπαρσιν ἀποδιδοασι· και το ἀγαλλεσθαι, χαιρειν ἐπι καλοις· το δε ἐλεος, λυπην ἐπι ἀναξιως κακοπαθȣντι· τροπας δε εἰναι ψυχης και παθη, τα τοιαυτα.

Cum hinc hausisset quidam ex Græcorum sapientibus, illud dictum protulit, *Deum sequere. Pii autem*, inquit Esaias, *quæ sunt sapientia, consultarunt.* Consilium autem est quæstio, quomodo in præsentibus rebus recte transigamus: εὐβουλια autem, id est, *bona consultatio*, est prudentia in consiliis. Quid vero? annon Deus quoque post Cain datam veniam, consequenter non multo post introducit Enoch, qui ductus fuerat pœnitentia, significans solere pœnitentiam generare veniam? Consistit autem venia non ex remissione, sed ex medela. Hoc ipsum etiam fit apud Aaron in fabricatione vituli.

Hinc quidam ex Græcorum sapientibus dixit: *Venia est melior supplicio:* sicut certe illud quoque: *Sponde, noxa præsto est*, ex voce Salomonis dicentis: *Fili, si pro amico tuo fidejusseris, trades manum inimico. Laqueus enim viro validus labia propria, & capitur verbis oris proprii.* Paulo autem jam magis mystice sumtum est illud, *Nosce teipsum*, illinc, *Vidisti fratrem tuum, vidisti Deum tuum.* Hac utique ratione *diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, & proximum tuum sicut teipsum. In his* dicit *præceptis totam Legem & Prophetas pendere.* His illa quoque concinunt: *Hæc locutus sum vobis, ut gaudium meum impleretur. Hoc autem est præceptum meum, ut vos invicem diligatis, sicut dilexi vos. Est enim misericors & miserator Dominus*, & Dominus est Christus universis. Apertius autem, *Nosce teipsum*, præcipiens Moses, sæpe dicit: *Attende tibi ipsi.* Eleemosynis ergo & fide expurgantur peccata: timore autem Domini quilibet a malo declinat. *Timor autem Domini est disciplina & sapientia.*

XVI. Hic rursus exoriuntur accusatores, gaudium & tristitiam dicentes esse animi passiones. Gaudium enim definiunt elationem rationi consentaneam: & exsultare, propter ea, quæ sunt bona, lætari: misericordiam autem, tristitiam propter eum, qui indi-

gne

αυτα. ἡμεις δε, ὡς ἐοικεν, ȣ παυομεθα τα τοιαυτα σαρκικως νοουντες τας Γραφας, και απο των ἡμετερων παθων αναγομενοι, το βουλημα του απαθους Θεου, ὁμοιως τοις ἡμεδαποις κινημασιν απεκδεχομενοι. ὡς δ' ἡμεις ακουσαι δυνατοι, οὑτως ἐχειν ἐπι τȣ παντοκρατορος ὑπολαμβανοντες, αθεως πλανωμεθα. ȣ γαρ ὡς ἐχει το Θειον, οὑτως οἱον τε ἠν λεγεσθαι· αλλ' ὡς οἱον τε ἠν ἐπαΐειν ἡμας σαρκι πεπεδημενȣς, οὑτως ἡμιν ἐλαλησαν οἱ προφηται, συμπεριφερομενȣ σωτηριως τῃ των ανθρωπων ασθενειᾳ τȣ Κυριου. ἐπει τοινυν βουλημα ἐςι τȣ Θεȣ σωζεσθαι τον ταις ἐντολαις πειθηνιον, τον τε ἐκ των αμαρτηματων μετανοουντα· χαιρομεν δε ἡμεις ἐπι τῃ σωτηριᾳ ἡμων· το χαρτον ἡμων ἐξιδιοποιησατο ὁ δια των προφητων λαλησας Κυριος· καθαπερ ἐν τῳ Ευαγγελιῳ, φιλανθρωπως λεγων, Επεινασα, και ἐδωκατε μοι φαγειν· ἐδιψησα, και ἐδωκατε μοι πιειν· ὁ γαρ ἑνι τουτων των ἐλαχιςων πεποιηκατε, ἐμοι πεποιηκατε. ὡςπερ οὐν τρεφεται μη τρεφομενος, δια το τετραφθαι ὁνπερ βουλεται· οὑτως ἐχαρη μη τραπεις, δια το ἐν χαρᾳ γεγονεναι τον μετανενοηκοτα ὡς ἐβουλετο.

Επει δε πλουσιως ἐλεει αγαθος ὠν ὁ Θεος, τας τε ἐντολας διδους, δια Νομου, δια προφητων, και προσεχεςερον ἠδη δια της τȣ Υἱου παρουσιας, σωζων και ἐλεων, ὡς εἰρηται, τους ἠλεημενους· κυριως τε ἐλεει ὁ κρειττων, τον ἐλασσω· και κρειττων μεν ανθρωπος ανθρωπȣ οὐκ ἀν εἰη, καθο ανθρωπος πεφυκεν· κρειττων δε ὁ Θεος τȣ ανθρωπȣ κατα παντα· εἰ τοινυν ὁ κρειττων τον ἡσσω ἐλεει, μονος ἡμας ὁ Θεος ἐλεησει· κοινωνικος μεν γαρ ανθρωπος ὑπο δικαιοσυνης γινεται, και μεταδιδωσιν ὠν ἐλαβεν παρα του Θεου, δια τε φυσικην εὐνοιαν και σχεσιν,

gne mala patitur: animæ autem mutationes & perturbationes esse ea, quæ sunt ejusmodi. Nos autem, ut videtur, non cessamus Scripturas carnaliter intelligere, & ex nostris animi affectionibus abducti, Dei impatibilis voluntatem nostris motionibus similem existimare. Quod si res ita esse in omnipotenti Deo existimamus, prout nos eas audire & percipere valemus, impie erramus. Non enim Deus, prout in se est, enarrari potuit: sed ut nos audire poteramus, qui carne eramus illigati, ita nobis sunt locuti Prophetæ, Domino se salubriter accommodante ac demittente ad hominum imbecillitatem. Quoniam igitur est Dei voluntas, ut servetur is, qui paret præceptis, & suorum peccatorum ducitur pœnitentia; nos autem gaudemus propter nostram salutem; nostram lætitiam, sibi ut propriam attribuit Dominus, qui locutus est per prophetas: quemadmodum humane dicens in Evangelio: *Esurivi, & dedistis mihi manducare: sitivi, & dedistis mihi bibere: quod enim uni horum minimorum fecistis, mihi fecistis.* Quemadmodum ergo nutritur, qui non nutritur, propterea quod sit nutritus is, quem velit: ita absque mutatione gavisus est, propterea quod gaudio affectus sit is, qui pœnitentia ductus est, ut volebat.

Quoniam autem affatim miseretur Deus, cum sit bonus, & præcepta dans per Legem & Prophetas, & jam propinquius per Filii adventum, servans & miserans eos, qui misericordiam obtinuerunt; & proprie miseretur major minoris; homo autem non est homine major, quatenus est homo; est autem Deus homine major in omnibus: si ergo qui est major, miseretur minoris, solus Deus nostri miserebitur. Homo enim justitiæ regulis paret sua libenter communicans, & ea impertit, quæ a Deo accepit, & propter naturalem benevolentiam, & propter præcepta, quibus paret. Deus autem nullam habet in nos natura-

lem

σιν, δια τε τας ἐντολας αἱς πειθεται· ὁ Θεος δε οὐδε-μιαν ἐχει προς ἡμας φυσικην σχεσιν, ὡς οἱ των αἱρεσεων κτισαι θελουσιν· οὐτ' εἰ ἐκ μη ὀντων ποιοιη, οὐτ' εἰ ἐξ ὑλης δημιεργοιη· ἐπει το μεν, οὐδ' ὁλως ὀν· ἡ δε, κατα παντα ἑτερα τυγχανει τε Θεε· εἰ μη τις μερος αὐτε και ὁμοεσιες ἡμας τῳ Θεῳ τολμησει λεγειν· και ἐκ οἰδ' ὁπως ἀνεξεται τις ἐπαϊων τουτε Θεον ἐγνωκως, ἀπιδων εἰς τον βιον τον ἡμετερον, ἐν ὁσοις φυρομεθα κακοις. εἰη γαρ ἀν, ἐτως, ὁ μηδ' εἰπειν θεμις, μερικως ἁμαρτανων ὁ Θεος· εἰ γε τα μερη τε ὁλου μερη και συμπληρωτικα τε ὁλε· εἰ δε μη συμπληρωτικα, ἐδε μερη εἰη ἀν.

Αλλα γαρ φυσει πλουσιος ὠν ὁ Θεος ἐν ἐλεῳ, δια την αὐτου ἀγαθοτητα, κηδεται ἡμων, μητε μοριων ὀντων αὐτου, μητε φυσει τεκνων. και δη ἡ μεγιςη της τε Θεου ἀγαθοτητος ἐνδειξις αὑτη τυγχανει· ὁτι οὑτως ἐχοντων ἡμων προς αὐτον, και φυσει ἀπηλλοτριωμενων παντελως, ὁμως κηδεται. φυσικη μεν γαρ ἡ προς τα τεκνα φιλοςοργια τοις ζωοις, ἡ τε ἐκ συνηθειας τοις ὁμογνωμοσι φιλια· Θεου δε ὁ ἐλεος εἰς ἡμας πλουσιως, τες κατα μηδεν αὐτῳ προσηκοντας, ἡ οὐσια ἡμων λεγω, ἡ φυσει, ἡ δυναμει τῃ οἰκειᾳ της οὐσιας ἡμων· μονῳ δε τῳ ἐργῳ εἰναι τε θεληματος αὐτου· και δη τον ἑκοντα μετα ἀσκησεως και διδασκαλιας την γνωσιν της ἀληθειας ἐπανῃρημενον, εἰς υἱοθεσιαν καλει, την μεγιςην πασων προκοπην· Παραινομιαι δε ἀνδρα ἀγορευεσι· σειραις δε των ἑαυτου ἁμαρτιων ἑκαςος σφιγγεται, και ἐςιν ὁ Θεος ἀναιτιος· και τῳ ὀντι μακαριος ἀνηρ, ὁς καταπτησσει παντα δι' εὐλαβειαν.

ιζ. Ως οὐν ἡ ἐπιςημη ἐπιςητικη ἐςιν ἑξις, ἀφ' ἡς το ἐπιςασθαι συμβαινει· γινεται δε ἡ καταληψις αὑτη ἀμεταπτωτος ὑπο λογου· οὑτω και ἡ ἀγνοια φαντασια ἐςιν εἰκουσα, μεταπτωτικη ὑπο λογου· το δε μεταπιπτον,

ὡς

lem habitudinem seu relationem, ut volunt hæresium conditores: neque si ex nihilo omnia produxerit, nec si ex præexistente materia fecerit: quandoquidem illud quidem ne omnino quidem est, hæc vero est a Deo diversa in omnibus; nisi quis nos ejus esse partem, & ejusdem cum Deo essentiæ ausit dicere. Nescio autem quomodo quis, qui Deum novit, æquo hoc audire animo possit, si respiciens ad nostram vitam, in quot versemur malis, consideret. Sic enim, quod nefas est dicere, Deus peccaret in quibusdam partibus, siquidem partes sunt totius partes, & totum complent. Sin autem non complent, ne partes quidem fuerint.

Verumenimvero cum natura Deus sit dives misericordia, nostri propter suam bonitatem curam gerit, qui nec sumus ejus partes, nec filii natura. Et est hoc quidem certe maximum Dei in nos bonitatis indicium, quod cum sic in ipsum nos geramus, & natura simus omnino alieni, nostri tamen curam gerat. Ac naturalis quidem est animantibus in suos fœtus affectio, & quæ ex consuetudine oritur amicitia iis, qui sunt ejusdem sententiæ. Est autem in nos copiosa Dei misericordia, qui nihil ad eum attinemus, vel essentia, inquam, nostra, vel natura, vel propria nostræ essentiæ facultate, sed eo tantum quod simus opus ejus voluntatis. Atque adeo eum, qui sua sponte cum exercitatione & doctrina coginitionem accepit veritatis, vocat ad adoptionem, quæ est maximus omnium profectus. *Loquuntur autem virum iniquitates: suorum autem peccatorum catenis unusquisque astringitur;* nec eorum causa Deo est adscribenda: & revera *beatus est vir, qui omnia veretur propter pietatem.*

XVII. Quemadmodum ergo scientia est habitus sciendi, a quo scire evenit: fit autem ei comprehensio, quæ dimoveri non potest a ratione: ita etiam ignoratio est conceptio cedens, quæ dimoveri potest

a ra-

ὡς και το συνασκουμενον, ἐκ λογου, ἐφ' ἡμιν. παρ
ται δε τῃ ἐπιςημῃ ἡ τ' ἐμπειρια και ἡ ειδησις, σ
τε, και νοησις, και γνωσις. και ἡ μεν ειδησις, ἐπι
των καθ' ὁλου κατ' ειδος ειη αν· ἡ δε ἐμπειρια, ἐ
μη περιληπτικη· ὡςε και οιον ἐςιν ἑκαςον πολυπρα
νειν· νοησις δε, ἐπιςημη νοητου· και συνεσις, ἐπ
συμβλητου, ἡ συμβλησις ἀμεταπτωτος, ἡ συμβλ
δυναμις, ὡν φρονησις ἐςι και ἐπιςημη, και ἑνος κα
ςου, και παντων των εις ἑνα λογον· γνωσις δε, ἐπ
του ὀντος αὐτου, ἡ ἐπιςημη συμφωνος τοις γινομ
ἀληθεια τε ἐπιςημη ἀληθους· ἡ δε ἑξις της ἀλη
ἐπιςημη ἀληθων. ἡ δε ἐπιςημη δια του λογου συ
ται, και ἀμεταπτωτος ἐςιν ἀλλῳ λογῳ· ἐνταυθ
γνωσιν πολυπραγμονει.

Α δε μη ποιυμεν, ἡτοι δια το μη δυνασθαι οὐ
μεν, ἡ δια το μη βυλεσθαι, ἡ δι' ἀμφοτερα. ὐχ ἱπ
θα μεν οὐν, ἐπειδη οὐτε δυναμεθα, ὐτε βυλου
ὐ νηχομεθα δε, φερε ειπειν, ἀρτι, ἐπειδη δυναμεθα
ὐ βυλομεθα δε· ὐκ ἐσμεν δε ὡς ὁ Κυριος, ἐπειδη βυ
θα μεν, ὐ δυναμεθα δε· Οὐδεις γαρ μαθητης
τον διδασκαλον· ἀρκετον δε, ἐαν γενωμεθα ὡς ὁ δ
καλος, ὐ κατ' ὐσιαν· ἀδυνατον γαρ ἰσον ειναι πρ
ὑπαρξιν το θεσει τῳ φυσει· το δε ἀϊδιυς γεγονε αι
την των ὀντων θεωριαν ἐγνωκεναι, και υἱους προση
σθαι, και τον πατερα ἀπο των οἰκειων καθοραν
προηγειται τοινυν παντων το βυλεσθαι· αἱ γαρ λ
δυναμεις, τυ βυλεσθαι διακονοι πεφυκασι· Θελε
σι, και δυνησῃ· τυ γνωςικου δε, και ἡ βυλησις,
κριο

a ratione. Quod autem dimovetur, ut id, quod constituitur ac confirmatur, a ratione, est in nostra potestate. Scientiæ autem est adjuncta, & experientia, & quæ Græce dicitur εἴδησις, & quæ σύνεσις, & intelligentia, & cognitio. Et erit quidem εἴδησις, universorum scientia per species. Experientia autem, scientia comprehensiva, quæ singularia perscrutatur quomodo se habeant. Intelligentia autem est scientia ejus, quod sola mente percipitur. Et σύνεσις est scientia ejus, quod potest in unum conferri, aut compago, quæ dimoveri non potest: aut facultas simul conferendi ea, circa quæ versantur prudentia & scientia, & unius, & singulorum, & omnium, quæ in unam conferuntur rationem. Cognitio autem est rei prout est scientia: aut scientia iis, quæ fiunt, congrua. Veritas autem, veri scientia. Habitus autem veritatis, est scientia verorum. Scientia autem consistit per rationem, & alia ratione dimoveri non potest; & hic cognitionem inquirit.

Quæ autem non facimus, ea aut non facimus propterea quod non possimus, aut propterea quod nolimus, aut propter utrumque. Non volamus itaque, quoniam nec possumus, nec volumus. Non natamus autem adhuc, verbi gratia, quoniam possumus quidem, sed non volumus. Non sumus autem sicut Dominus, quoniam volumus quidem, sed non possumus. *Nullus est enim discipulus super magistrum: satis est autem, si facti fuerimus sicut magister*, non essentia (fieri enim non potest, ut id, quod est adoptione, sit essentia æquale ei, quod est natura) sed quod facti simus sempiterni, & ad contemplationem eorum, quæ sunt, admissi, & filii appellati simus, & patrem ex iis solum, quæ sunt ei conjuncta, videamus. Velle ergo omnia antecedit: rationales enim facultates sunt voluntatis ministræ. *Velis*, inquit, *& poteris.* Gnostici autem & voluntas, & judicium, &

... και ἡ ... εἰ γαρ αἱ αὐται προθεσεις, τα αὐτα και τα ... και αἱ κρισεις· ἱνα δη ὠσιν αὐ... και ... και ὁ τροπος ἀκολουθοι τη ... δε εὐθεια ἐκζητει γνωσεις, και ἐκει... ὁ Θεος διδιδαχεν με σοφιαν, και γνωσιν ...

... μεν οὐν και πασαι ἀλλαι ἀρεται, αἱ ... ἀναγεγραμμεναι, ἀρχην Ἑλλησι παν... τουτου παρασχομεναι· ἀνδρειαν λεγω, ... και φρονησιν, και δικαιοσυνην· καρτε... και ὑπομονην· και την σεμνοτητα, και ἐγκρα... ἐπι τουτοις εὐσεβειαν. ἀλλ' ἡ μεν εὐσεβεια, ... το ἀνωτατω και πρεσβυτατον αἰτιον ... και τιμαν διδασκουσα. και δικαιοσυνην δε αὐτος ... ταριςησι, παιδευων την τε φρονησιν δια της των ... εἰδωλων ἀποχης, και της προς τον ποιητην και ... των ὁλων προσκλησεως. ἀφ' ἡς δοξης, οἱον πη... πασα συνεσις αὐξεται. Θυσιαι γαρ ἀσεβων, βδε... Κυριῳ· εὐχαι δε κατευθυνοντων, δεκται παρ' ... ἐπει δεκτη παρα Θεῳ δικαιοσυνη μαλλον, ἡ θυ...

Τοιαυτα και τα παρα Ησαΐᾳ· Τι μοι πληθος των θυσιων ὑμων, λεγει Κυριος; και πασα ἡ περικοπη· Λυε παντα συνδεσμον ἀδικιας· αὐτη γαρ θυσια Θεῳ δεκτη, καρδια συντετριμμενη, και ζητουσα τον πεπλακοτα. Ζυγα δολια, βδελυγμα ἐναντι Θεου· ςαθμιον δε δικαιον, δεκτον αὐτῳ. ἐντευθεν ζυγον μη ὑπερβαινειν, Πυθαγορας παραινει. δικαιοσυνη δε δολια εἰρηται, ἡ των αἱρεσεων ἐπαγγελια· και, Γλωσσα μεν ἀδικων ἐξολειται, ςομα δε δικαιων ἀποςαζει σοφιαν. ἀλλα γαρ τους σοφους και φρονιμους, φαυλους καλουσιν. μακρον δ' ἀν εἰη περι των ἀρετων τουτων μαρτυριας παρατιθεσθαι, ἁπασης ταυτας ἐξυμνουσης της Γραφης·

Επει

exercitatio eſt eadem. Si ſunt enim eædem animi propoſitiones, eadem quoque erunt & dogmata & judicia, ut & verba, & vita, & mores ſint ejus inſtituto conſentanea. *Cor autem rectum exquirit cognitiones, & illas exaudit. Deus docuit me ſapientiam, & novi ſanctorum cognitionem.*

XVIII. Clarum eſt ergo, omnes quoque alias virtutes, quæ ſcriptæ ſunt apud Moſem, præbuiſſe Græcis principium totius loci moralis, fortitudinem, inquam, & temperantiam, & prudentiam, & juſtitiam, & tolerantiam etiam, & patientiam, & modeſtiam, & honeſtatem, & continentiam, &, quæ eas ſuperat, pietatem. Sed de pietate quidem eſt cuilibet manifeſtum, quod ſupremam & antiquiſſimam cauſam doceat colere & honorare. Eadem quoque Lex exhibet juſtitiam: & docet etiam prudentiam, per abſtinentiam a ſimulacris ſenſilibus, & ad univerſorum effectorem & patrem evocationem. Ex qua quidem ſententia, tanquam ex fonte aliquo, augetur omnis intelligentia. *Sacrificia enim iniquorum, ſunt Domino abominatio: vota eorum autem, qui recta via incedunt, ſunt ei accepta.* Deo enim magis eſt accepta juſtitia, quam ſacrificium.

Talia ſunt etiam ea, quæ ſunt apud Eſaiam: *Quid mihi multitudo ſacrificiorum veſtrorum, inquit Dominus?* & cætera quæ ſequuntur. *Solve omne vinculum iniquitatis; hoc* enim *ſacrificium eſt Deo acceptum; cor contritum & quærens eum, qui formavit. Trutinæ doloſæ abominatio coram Domino; ſtatera autem juſta eſt Domino accepta.* Hinc ſuadet Pythagoras, *ſtateram non tranſilire. Doloſa* autem *juſtitia* dicta eſt, profeſſio hæreſeum. Et *lingua quidem injuſtorum peribit, os autem juſtorum diſtillat ſapientiam.* Etenim *ſapientes & prudentes, ſtultos appellant.* Longum autem fuerit de his virtutibus teſtimonia adducere, cum univerſa eas celebret Scriptura.

Quoniam autem fortitudinem definiunt ſcientiam eorum, quæ ſunt gravia, & non gravia, & eorum quæ ſunt intermedia: temperantiam autem, habitum, qui eligendo & vitando ſervat judicia prudentiæ: adjungitur fortitudini quidem patientia, quam appellant tolerantiam, ſcientiam ſcilicet eorum, quæ ſunt ſuſtinenda, & quæ non: & celſitudo animi, quæ ſcientia eſt, qua quis quibuscunque caſibus ſuperior evaſit. Quinetiam temperantiæ adjuncta eſt cautio, quæ eſt declinatio cum ratione. Cuſtodia autem præceptorum, cum ſit innocens eorum obſervatio, eſt ſecuritatis vitæ conciliatio. Nec poteſt eſſe quis tolerans absque fortitudine, neque continens absque temperantia. Se autem invicem conſequuntur virtutes: & apud quem ſunt virtutum conſequentiæ apud eum eſt etiam ſalus, quæ eſt boni ſtatus conſervatio. Jure ergo ſi de his virtutibus adhuc tractaverimus, de omnibus conſideraverimus: quoniam qui Gnoſtice habet unam virtutem, omnes per mutuam habet conſequentiam.

Jam continentia eſt affectio, quæ non tranſilierit ea, quæ rectæ rationi conſentanea videntur. Continens autem eſt is, qui continet eas appetitiones, quæ ſunt præter rectam rationem: vel qui ſeipſum continet, ne appetitione efferatur præter rectam rationem. Temperantia autem ipſa non eſt ſine fortitudine: quandoquidem ex præceptis oritur prudentia, quæ Deum, qui omnia diſpoſuit, ſequitur; & juſtitia, quæ divinam diſpoſitionem imitatur; per quam cum ſimus continentes, mundi ad pietatem & actiones exemplo Dei conformes tendimus, Domino, quoad a mortalibus fieri poteſt, aſſimilati. Id autem eſt, juſtum & ſanctum fieri cum prudentia. Deus enim nullius rei indiget, & affectibus non eſt obnoxius: unde nec eſt proprie continens. In eum enim nulla unquam cadit affectio aut perturbatio, quam

[illegible], ἀθανατε και θνητης φυσεως μεθο-
[illegible], δια τε το σωμα, δια τε την γενε-
[illegible] ἀλογον δε δια την λογικην ἐγκρατειαν
[illegible]μενος· ἐπει τινα λογον ἐχει το ἀπειπειν
[illegible] ἀνδρι γυναικος ἀμπεχονην ἀναλαμβανειν; ἡ
[illegible]εσθαι ἡμας βελεται, μητε κατα το σωμα
[illegible], μητε κατα την διανοιαν και τον λογον ἐχ-
[illegible]; ἐρρῶσθαι γαρ τον ἀληθεια σχολαζοντα,
[illegible]αις, ἐν τε καρτεριαις, κἀν τῳ βιῳ, κἀν τῳ
[illegible] χρῃ τῃ ἀσκησει νυκτωρ τε και μεθ' ἡμεραν, και εἰ
[illegible] μαρτυριου δι' αἱματος χωρουντος ἐπικαταλαβοι
[illegible], βουλεται.

Παλιν, Εἰ τις, φησι, νεωςι δειμαμενος οἰκιαν, ἐκ ἠδη εἰσοικισασθαι· ἡ ἀμπελωνα νεοφυτον ἐργασαμενος, μηδεπω τε καρπε μετειληφεν· ἡ παρθενον ἐγγυησαμενος, ἐδεπω ἐγημεν· τουτες ἀφειςθαι της ςρατειας, ὁ φιλανθρωπος κελευει Νομος· ςρατηγικως μεν, ὡν μη περισπωμενοι προς τας ἐπιθυμιας, ἀπροθυμοι τῳ πολεμῳ ἐξυπηρετωμεν· ἐλευθεροι γαρ τας ὁρμας, οἱ ἀπροφασιςως τοις δεινοις ἐπαποδυομενοι· φιλανθρωπως δε, ἐπειδη τα κατα τες πολεμες ἀδηλα· ἀδικον εἶναι λογισαμενος, τον μεν μη ὀνασθαι των αὐτου πονων, ἑτερον δε τα των καμοντων ἀταλαιπωρως λαβειν. Εοικεν δε ὁ Νομος και την της ψυχης ἐμφαινειν ἀνδρειαν, δειν νομοθετων τον φυτευσαντα καρπεσθαι, και τον οἰκοδομησαμενον οἰκειν, και τον μνωμενον γαμειν· ἐ γαρ ἀτελεις τας ἐλπιδας τοις ἀσκητασι κατα τον λογον τον γνωςικον κατασκευαζει· Τελευτησαντος γαρ και ζωντος ἀνδρος ἀγαθε, ἐκ ἀπολλυται ἐλπις. Εγω, φη-

σι,

contineat. Noſtra autem natura, quæ eſt obnoxia affectionibus, opus habet continentia, per quam dum exercetur, ut paucis indigeat, conatur habitu ad divinam naturam accedere. Vir enim bonus paucis indiget, ut qui ſit in confinio naturæ mortalis & immortalis: egens quidem, & propter corpus, & propter mortalem originem: paucis autem egere doctus, propter ſuſceptam ratione continentiam. Quamnam enim habet rationem, quod Lex viro prohibet, *ne veſtem induat muliebrem?* An non nos vult eſſe viros, & nec corpore, nec factis, nec mente, nec verbis effœminari? Vult enim eum eſſe maſculum, qui veritati dat operam, in ferendis laboribus & perpeſſionibus, in vita & moribus, & in ſermone & exercitatione, noctu & interdiu, & ſicubi teſtimonio, ſeu martyrio, opus ſit, quod procedat per ſanguinem.

Rurſus, *Si quis*, inquit, *domum a ſe nuper ædificatam nondum habitavit, aut vitem nuper plantatam operatus, fructus nondum fuit particeps, aut ſibi deſponſæ virgini nondum nupſit:* eos vult humana Lex eſſe immunes a militia, prudenter & imperatorie, ne dum avellimur a cupiditatibus, ignavo & dejecto animo demus operam militiæ: ſunt enim liberi ab appetitionibus, qui alacri animo quævis gravia pericula adeunt: humane autem, quoniam incertos bellorum caſus reputans, iniquum eſſe duxit, ut hic quidem ſuis non frueretur laboribus, alter autem citra ullum laborem ea perciperet, quæ alii magno labore comparant. Videtur autem Lex quoque fortitudinem indicare, ſtatuens oportere eum, qui plantavit, fructum percipere: & eum, qui ædificavit, habitare: & eum, qui puellam ambiit, uxorem ducere. Iis enim, qui ſe ſecundum gnoſticam rationem exercuerunt, ſpes non reddit irritas: nam *Boni viri*, nec *mortui*, nec viventis, *ſpes perit*. *Ego eos*, *qui me diligunt*, amo, inquit

Εγω τους εμε φιλουντας ἀγαπω, ἡ Σοφια λεγει· οἱ δε εμε ζητουντες, ευρησουσιν ειρηνην, και τα ἑξης.

Τι δαι; ουχι αἱ Μαδιναιων γυναικες τῳ καλλει τῳ τοτε πολεμουντας τους Εβραιους ἐκ σωφροσυνης δι' ἀκρασιας εις ἀθεοτητα ὑπηγαγοντο; προσεταιρισαμεναι γαρ αυτους ἐκ της σεμνης ἀσκησεως εἰς ἡδονας ἑταιρικας τῳ καλλει δελεασασαι, ἐτι τε τας των εἰδωλων θυσιας, ἐπι τε τας ἀλλοδαπας ἐξεμηναν γυναικας· γυναικων δε ἁμα και ἡδονης ἡττηθεντες, ἀπεςησαν μεν του Θεου, ἀπεςησαν δε και του Νομου· και μικρου δειν ὁ πας λεως ὑποχειριος τοις πολεμιοις γυναικειῳ ςρατηγηματι ἐγεγονει, ἑως αὐτους κινδυνευοντας ἀνεχαιτισε νουθετησας φοβος. αὐτικα οἱ περιλειφθεντες φιλοκινδυνως τον ὑπερ εὐσεβειας ἀγωνα ἀραμενοι, κυριοι κατεςησαν των πολεμιων. Αρχη οὐν σοφιας, θεοσεβεια· συνεσις δε, ἁγιων προμηθεια· το δε γνωναι Νομον, διανοιας ἐςιν ἀγαθης. οἱ τοινυν ἐμπαθους φοβου περιποιητικον τον Νομον ὑπολαβοντες, οὐτε ἀγαθοι συνιεναι, οὐτε ἐνενοησαν τῳ ὀντι τον Νομον. Φοβος γαρ Κυριε, ζωην ποιει· ὁ δε πλανωμενος, ὀδυνηθησεται ἐν πονοις, οἱς οὐκ ἐπισκεπτεται γνωσις. ἀμελει μυςικως ὁ Βαρναβας, Ο δε Θεος ὁ τε παντος κοσμε κυριευων, φησι, δωη και ὑμιν σοφιαν και συνεσιν, ἐπιςημην, γνωσιν των δικαιωματων αὐτε, ὑπομονην. γινεσθε εν θεοδιδακτοι, ἐκζητεντες τι ζητει ὁ Κυριος ἀφ' ὑμων· ἱνα εὑρητε ἐν ἡμερα κρισεως· τες τουτων ἐπιβελους ἀγαπης τεκνα και εἰρηνης γνωςικως προσηγορευσεν.

Περι τε της μεταδοσεως και κοινωνιας, πολλων ὀντων, ἀποχρη μονον τετο εἰπειν, ὁτι Νομος ἀπαγορευει ἀδελφῳ δανειζειν· ἀδελφον ὀνομαζων, ε μονον τον ἐκ των αὐτων φυντα γονεων, ἀλλα και ὁς ἀν ὁμοφυλος ἡ, ὁμογνωμων τε και του αὐτε Λογου κεκοινωνηκως· οὐ δικαιων, ἐκλεγειν τοκες ἐπι χρημασιν, ἀλλα ἀνειμεναις χερσι και γνω-

quit Sapientia: *qui autem me quærunt, inveniunt pacem*: & ea, quæ sequuntur.

Quid vero? an non mulieres Madianitarum sua pulchritudine bellantes Hebræos a temperantia per incontinentiam deduxerunt ad impietatem? Meretriciis enim illecebris allectos, & a gravi ac honesta exercitatione ad meretricias voluptates forma inescatos, ad sacrificia idolorum, & ad peregrinas mulieres, veluti quodam furore percitos, deduxerunt. A mulieribus autem simul victi & voluptate, a Deo quidem defecerunt & a Lege: & propemodum universus populus in hostium manus venit ac potestatem muliebri stratagemate, donec ipsos in periculum adductos coercuit timor admonens. Tum ii, qui reliqui erant, audacter pro pietate ac religione certamen suscipientes, evaserunt hostibus superiores. *Sapientiæ ergo principium est religio. Intelligentia autem est rerum sanctarum cura & providentia. Nosse autem Legem est bonæ mentis.* Qui ergo existimarunt Legem efficere timorem cum prava perturbatione conjunctum, nec sunt ad intelligendum promti, nec Legem revera perceperunt. *Timor* enim *Domini vivificat. Qui autem errat, affligetur in laboribus, quos non considerat cognitio.* Mystice profecto Barnabas, *Deus, qui universo mundo dominatur*, inquit, *det etiam vobis sapientiam & intelligentiam, scientiam, cognitionem justificationum ejus, patientiam. Efficiamini ergo a Deo docti, exquirentes, quid a vobis requirat Dominus, ut inveniatis in die judicii. Horum insidiatores dilectionis & pacis filios*, appellavit ex cognitione.

De elargitione autem & communicatione cum multa dici possunt, sufficit hoc dicere, quod Lex prohibet fratri fœnerari: fratrem nominans non eum solum, qui ex iisdem natus parentibus, sed etiam qui fuerit ejusdem tribus, ejusdemque sententiæ, & ejusdem Logi particeps: non æquum censens, ut ex pe-

γνωμαις χαριζεσθαι τοις δεομενοις· Θεος γαρ ὁ κτιςης τοιαςδε χαριτος, ηδη δε ὁ μεταδοτικος, και τοκες αξιολογους λαμβανει, τα τιμιωτατα των εν ανθρωποις, ημεροτητα, χρηςοτητα, μεγαλονοιαν, ευφημιαν, ευκλειαν.

Αρ' ε δοκει σοι φιλανθρωπιας ειναι το παραγγελμα τετο; ωςπερ κακεινο, Μισθον πενητος αυθημερον αποδιδοναι, ανυπερθετως δειν διδασκει εκτινειν τον επι ταις υπηρεσιαις μισθον· παραλυεται γαρ, οιμαι, η προθυμια τε πενητος ατροφησαντος, προς τεπιον. ετι φησι· Δανειςης μη επιςη χρεως ε οικια, ενεχυρον μετα βιας ληψομενος· αλλ' ὁ μεν, εξω προφερειν κελευετω· ὁ δε, εχων, μη αναδυεσθω. εν τε τω αμητω τα αποπιπτοντα των δραγματων αναιρεισθαι κωλυει τες κτητορας· καθαπερ καν τω θερισμω υπολειπεσθαι τι παραινει αταμητον· δια τουτε ευ μαλα τες μεν κτητορας εις κοινωνιαν και μεγαλοφροσυνην συνασκων εκ τε προϊεναι τι των ιδιων τοις δεομενοις· τοις πενησι δε αφορμην πορι ζων τροφων.

Ορας οπως η νομοθεσια την τε Θεε δικαιοσυνην αμα και αγαθοτητα καταγγελλει, τε πασιν αφθονως χορηγεντος τας τροφας. εν τε αυτη τρυγη το επιεναι παλιν τα καταλειφθεντα δρεπομενες, και το τας αποπιπτεσας ρωγας συλλεγειν κεκωλυκεν· τα δ' αυτα και τοις ελαιας συλλεγεσι διατασσεται. ναι μην και αι δεκαται των τε καρπων και των θρεμματων, ευσεβειν τε εις το Θειον, και μη παντα ειναι φιλοκερδεις, μεταδιδοναι δε φιλανθρωπιας και τοις πλησιον, εδιδασκον. εκ τετων γαρ, οιμαι, των απαρχων και οι ιερεις διετρεφοντο. ηδη εν συνιεμεν, εις ευσεβειαν, και εις κοινωνιαν, και εις δικαιοσυνην, και εις φιλανθρωπιαν παιδευομενες ημας προς τε Νομε. η γαρ εχι δια μεν τε εβδομε ετες αργην ανιεσθαι την χωραν προςαττει, τες πενητας δε αδεως τοις κατα Θεον φυεισι καρποις χρησθαι εκελευεν, της φυσεως

τοις

cuniis usuras legamus, sed laxis manibus & animis gratificemur egentibus. Deus enim est hujus doni conditor; ut etiam qui lubenter largitur, sufficientes accipit usuras, ea, quæ sunt apud homines preciosissima, nempe mansuetudinem, benignitatem, magnificentiam, bonam existimationem, laudemque.

Annon hoc tibi videtur esse præceptum humanitatis? sicut illud, Mercedem pauperis ipso dic reddere, docet oportere sine mora exsolvere mercedem ministris. Remittitur enim, ut opinor, ad id, quod in posterum sequitur, faciendum pauperis alacritas, si desit alimentum. Præterea, Fœnerator, inquit, ne ingrediatur domum debitoris, vi pignus accepturus: sed ille quidem jubeat extra proferre: is vero, si habeat, ne recuset, Et in messe ea, quæ a manipulis excidunt, tollere prohibet possessores, sicut etiam in metendo jubet aliquid insectum relinquere; per hoc possessores valde exercens ad communicationem & magnificentiam, ex eo quod ex propriis aliquid dimittant egentibus, pauperibus autem præbens materiam sibi quærendi victus.

Vides quomodo Lex simul annunciat Dei justitiam & bonitatem, qui omnibus alimenta abunde suppeditat: & in ipsis vindemiis regredi ut carpant ea, quæ sunt relicta; & uvas, quæ excidunt, colligere prohibet. Eadem etiam præcipit iis, qui colligunt oleas. Jam vero decimæ quoque fructuum & pecorum, docebant & pios esse in Deum, & non esse lucro penitus deditos, sed proximos humanitatis efficere participes. Ex his enim, ut puto, & primitiis alebantur sacerdotes. Jam ergo intelligimus nos per Legem erudiri ad pietatem & communicationem, & ad justitiam & humanitatem. An non enim septimo quoque anno jubet agrum relinqui ociosum; pauperes autem iis, qui divinitus producti fuerint, fructibus secure frui præcepit, agrum colente natura volentibus?

τοις βυλομενοις γεωργυσης; πως ὐν οὐ χρηςος ὁ Νομος, και δικαιοσυνης διδασκαλος; Παλιν τε αὐτῳ πεντηκοςῳ ἐτει τα αὐτα ἐπιτελειν κελευει, ἁ και τῳ ἑβδομῳ· προςαποδιδυς ἑκαςῳ το ἰδιον, εἰ τις ἐν τῳ μεταξυ δια τινα περιςασιν ἀφηρεθη χωριον· την τε ἐπιθυμιαν των κτασθαι ποθουντων περιοριζων χρονῳ μεμετρημενῳ καρπωσεως, τυς τε πενια μακρα ὑποσχοντας δικην μη δια βιου κολαζομενυς ἐλων. Ελεημοσυναι δε και πιςεις, φυλακαι βασιλικαι· Εὐλογια δε εἰς κεφαλην τυ μεταδιδοντος· και, Ο ἐλεων πτωχυς, μακαρισθησεται· ὁτι την ἀγαπην ἐνδεικνυται εἰς τον ὁμοιον, δια την ἀγαπην τὴν προς τον Δημιουργον του των ἀνθρωπων γενους. ἐχει μεν οὐν και ἀλλας ἐκδοσεις τα προειρημενα, φυσικωτερας, περι τε ἀναπαυσεως, και της ἀποληψεως της κληρονομιας· ἀλλ' ὐκ ἐν τῳ παροντι λελεκται. Αγαπη δε πολλαχως νοειται, δια πραοτητος, δια χρηςοτητος, δι' ὑπομονης, δι' ἀφθονιας και ἀζηλιας, δι' ἀμισιας, δι' ἀμνησικακιας· ἀμεριςος ἐςιν ἐν πασιν, ἀδιακριτος, κοινωνικη.

Παλιν, Εαν ἰδῃς, φησι, των οἰκειων ὑ φιλων, ἡ καθολυ ὡν γνωριζεις ἀνθρωπων, ἐν ἐρημιᾳ πλανωμενον ὑποζυγιον, ἀπαγαγων ἀποδος· κἀν οὐν τυχῃ μακραν ἀφεςως ὁ δεσποτης, μετα των σαυτυ διαφυλαξας, ἀχρις ἀν κομισηται, ἀποδος· φυσικην κοινωνιαν διδασκει, το εὑρημα παρακαταθηκην λογιζεσθαι, μηδε μνησικακειν τῳ ἐχθρῳ. Προςαγμα Κυριυ, πηγη ζωης ὡς ἀληθως, ποιει ἐκκλινειν ἐκ παγιδος θανατυ. Τι δε; ὐχι τυς ἐπηλυδας ἀγαπαν κελευει, ὑ μονον ὡς φιλους και συγγενεις, ἀλλ' ὡς ἑαυτυς, κατα τε σωμα και ψυχην; ναι μην τα ἐθνη τετιμηκεν, και τοις γε κακως πεποιηκοσιν ὐ μνησιπονηρει. ἀντικρυς γ' οὐν φησιν, Οὐ βδελυξῃ Αἰγυπτιον, ὁτι παροικος ἐγενου κατ' Αἰγυπτον· ἠ τοι τον ἐθνικον, ἡ και παντα τον κοσμικον, Αἰγυπτιον προσειπων. τυς τε πολεμιυς, κἀν ἠδη τοις τειχεσιν ἐφεςωτες

ὡσιν,

bus? Quomodo ergo non eſt bona Lex, & magiſtra juſtitiæ? Et rurſus quinquageſimo anno jubet eadem facere, quæ ſeptimo: præterea reddens unicuique proprium, ſi cui caſu aliquo ablatus eſſet fundus: & eorum cupiditatem, qui poſſidere deſiderant, dimenſo utendi ac fruendi tempore circumſcribens: & eos, qui propter longam paupertatem pœnas dederunt, nolens perpetuo puniri. *Eleemoſynæ autem & fides, cuſtodiæ regiæ. Benedictio autem in caput ejus, qui elargitur*: &, *Qui miſeretur mendicorum, beabitur*; quoniam charitatem oſtendit in ſibi ſimilem, propter eam, quam habet, charitatem, in Opificem humani generis. Habent autem ea, quæ prius dicta ſunt, alias quoque magis naturales expoſitiones, de quiete, & receptione hæreditatis; quæ non opus eſt in præſens dicere. Multis autem modis intelligitur charitas, per manſuetudinem, per benignitatem, per tolerantiam, per invidiæ & æmulationis vacuitatem, per odii remotionem, per injuriæ oblivionem. Eſt ejusmodi in omnibus, ut dividi & diſcerni non poſſit, ſua lubenter communicans.

Rurſus, Si videris, inquit, jumentum neceſſariorum aut amicorum, aut eorum, quos cognoſcis, hominum, errans in ſolitudine, abduc ipſum & redde: & ſi procul abſuerit dominus, poſtquam ſervaveris cum tuis donec redierit, redde. Naturalem docet communionem, nempe ut inventum exiſtimemus depoſitum, & ne ſimus memores injuriæ ab inimico acceptæ. *Præceptum Domini*, quod eſt revera *fons vitæ, facit declinare a laqueo mortis*. Quid vero? an non jubet diligere advenas, non ſolum ut amicos & cognatos, ſed etiam ut nos ipſos, & animo, & corpore? Jam vero Gentes quoque honoravit, & nec qui male fecerunt, illati mali memoriam ſervat. Aperte itaque dicit: *Non abominaberis Ægyptium, quoniam fuiſti advena in terra Ægypti*: vel hominem iſtius gentis,

vel

ὦσιν, ἑλεῖν τὴν πόλιν πειρώμενοι, μήπω νομίζεσθαι πολεμίους, ἄχρις ἂν αὐτοὺς ἐπικηρυκευσάμενοι προσκαλέσωνται πρὸς εἰρήνην. Ναὶ μὴν καὶ τῇ αἰχμαλώτῳ οὐ πρὸς ὕβριν ὁμιλεῖν κελεύει· ἀλλὰ τὰς λ ἡμέρας ἐπιτρέψας, φησὶ, πενθῆσαι, ὡς βούλεται, μεταμφιάσας ὕστερον, ὡς γαμετῇ νόμῳ συνέρχου· οὔτε γὰρ ἐφ᾽ ὕβρει τὰς συνουσίας, οὐδὲ μὴν διὰ μισθαρνίαν, ὡς ἑταίρας, ἀλλ᾽ ἢ διὰ μόνην τῶν τέκνων γένεσιν, γίνεσθαι τὰς ὁμιλίας ἀξιοῖ. ὁρᾷς φιλανθρωπίαν μετ᾽ ἐγκρατείας; τῷ ἐρῶντι, κυρίῳ τῆς αἰχμαλώτου γεγονότι, οὐκ ἐπιτρέπει χαρίζεσθαι τῇ ἡδονῇ· ἀνακόπτει δὲ τὴν ἐπιθυμίαν διαστήματι μεμετρημένῳ, καὶ προσέτι ἀποκείρει τῆς αἰχμαλώτου καὶ τὰς τρίχας, ἵνα τὸν ἐφύβριστον δυσωπήσῃ ἔρωτα· εἰ γὰρ λογισμῷ ἀναπειθεῖ γῆμαι, καὶ γενομένης αἰσχρᾶς ἀνθέξεται. ἔπειτα ἐὰν τις, τῆς ἐπιθυμίας κατακορὸς γενόμενος, μηκέτι κοινωνεῖν τῇ αἰχμαλώτῳ καταξιώσῃ, μηδὲ πιπράσκειν ταύτην ἐξεῖναι διατάττεται, ἀλλὰ μηδὲ ἔτι θεράπαιναν ἔχειν· ἐλευθέραν δὲ εἶναι, καὶ τῆς οἰκετίας ἀπαλλάττεσθαι βούλεται, ὡς μὴ, γυναικὸς ἑτέρας ἐπεισελθούσης, πάθῃ τι τῶν κατὰ ζηλοτυπίαν ἀνηκέστων.

Τί δὲ καὶ ἐχθρῶν ὑποζύγια ἀχθοφοροῦντα συνεπικουφίζειν καὶ συνεγείρειν προστάσσει; πόῤῥωθεν διδάσκων ἡμᾶς ὁ Κύριος ἐπιχαιρεκακίαν μὴ ἀσπάζεσθαι, μηδὲ ἐφήδεσθαι τοῖς ἐχθροῖς· ἵνα τούτοις ἐγγυμνασαμένους, ὑπὲρ τῶν ἐχθρῶν προσεύχεσθαι διδάξῃ. οὔτε γὰρ φθονεῖν καὶ ἐπὶ τοῖς τοῦ πέλας ἀγαθοῖς λυπεῖσθαι προσῆκεν· οὐδὲ μὴν ἐπὶ τοῖς τοῦ πλησίον κακοῖς ἡδονὴν καρποῦσθαι. Κἂν πλανώμενον μέν τοι, φησὶν, ἐχθροῦ τινος ὑποζύγιον εὕρῃς, τὰ τῆς διαφορᾶς διαλιπὼν ὑπεκκαύματα, ἀπάγαγων ἀπόδος· τῇ γὰρ ἀμνηστίᾳ ἕπεται ἡ καλοκἀγαθία· καὶ ταύτῃ, ἡ τῆς ἔχθρας διάλυσις. ἐντεῦθεν εἰς ὁμόνοιαν καταρτιζόμεθα· ἡ δὲ, εἰς εὐδαιμονίαν χειραγωγεῖ. κἂν τὸν ἐξ ἔθους ἐχθρὸν ὑπολάβῃς· παραλογιζόμενον

vel etiam e quavis alia mundi regione vocans *Ægyptium:* & hostes, etiamsi muris immineant, conantes urbem capere, nondum hostes vult existimari, priusquam missis ad eos legatis ad pacem provocaverint. Quinetiam ne cum captiva quidem vult contumeliosam esse consuetudinem. Sed cum ei, inquit, permiseris triginta diebus ut vult lugere, cum ejus postea vestes mutaveris, tanquam cum uxore legitime cum ea congredere. Non enim solius libidinis caussa, sed nec mercedis, tanquam meretricis, sed propter solam liberorum procreationem vult esse consuetudinem. Vides una cum continentia humanitatem? Domino amanti captivam, non permittit explere voluptatem, sed præstituto spacio resecat cupiditatem: & præterea tondet etiam captivæ pilos, ut probrosum retundat amorem. Si enim ei suadet ratio, ut uxorem ducat; eam retinebit, etiam si turpis evaserit. Deinde si quis expleta cupiditate, noluerit amplius cum captiva habere consuetudinem: neque eam ei licere vendere constituit, sed neque amplius haberd ancillam, verum vult esse liberam, & liberari a servitute, ne si alia fuerit ingressa mulier, ei grave aliquid & intolerabile accidat ex zelotypia.

Quid vero? inimicorum quoque jumenta onere pressa allevare & erigere præcipiens, eminus nos docet Dominus, non esse exultandum in aliorum malis, neque in miseriis inimicorum lætandum, ut in his exercitatos pro inimicis quoque doceat orare. Neque enim invidere, & propter proximi bona dolore affici convenit, neque propter mala proximi, gaudii usuram percipere. Quod si alicujus, inquit, inimici errans jumentum inveneris, contentionis interno relicto incendio, ipsum abduc & redde. Injuriæ enim oblivionem consequitur vera vitæ probitas: & eam, inimicitiarum dissolutio. Hinc apparamur ad concordiam, ea vero nos veluti manu deducit ad bea-

titudi-

μενον δε τυτον ἀλογως, ἠτοι ἐπιθυμια ἡ και θυμῳ καταλαβῃς, ἐπιςρεψον αὐτον εἰς καλοκἀγαθιαν. ἀρα ἠδη καταφαινεται φιλανθρωπος και χρηςος ὁ Νομος ὁ εἰς Χριςον παιδαγωγων· Θεος τε ὁ αὐτος ἀγαθος μετα δικαιοσυνη, ἀπ' ἀρχης εἰς τελος ἑκαςῳ γενει προσφυως εἰς σωτηριαν κεχρημενος; Ελεατε, φησιν ὁ Κυριος, ἱνα ἐλεηθητε· ἀφιετε, ἱνα ἀφεθῃ ὑμιν· ὡς ποιειτε, ὑτως ποιηθησεται ὑμιν· ὡς διδοτε, ὑτως δοθησεται ὑμιν· ὡς κρινετε, ὑτως κριθησεσθε· ὡς χρηςευεσθε, ὑτως χρηςευθησεται ὑμιν· ᾧ μετρῳ μετρειτε, ἀντιμετρηθησεται ὑμιν.

Ετι τυς τροφῃ δουλευοντας ἀτιμαζεσθαι κωλυει· τοις τε ἐκ δανειων καταδυλωθεισιν, ἐκεχειριαν την εἰς παν διδωσιν ἐνιαυτῳ ἑβδομῳ. ἀλλα και ἱκετας ἐκδιδοναι εἰς κολασιν κωλυει. παντος οὐν μαλλον ἀληθες το λογιον ἐκεινο· Ωςπερ δοκιμαζεται χρυσος, και ἀργυρος εἰς καμινον, ὑτως ἐκλεγεται καρδιας ἀνθρωπων Κυριος. και, Ο μεν ἐλεημων ἀνηρ μακροθυμει· ἐν παντι τε μεριμνωντι ἐνεςι σοφια· ἐμπεσειται γαρ μεριμνα ἀνδρι νοημονι· φροντιςης τε ὠν, ζωην ζητησει· και ὁ ζητων τον Θεον, εὑρησει γνωσιν μετα δικαιοσυνης· οἱ δε ὀρθως ζητησαντες αὐτον, εἰρηνην εὑρον.

Εμοι δε δοκει και Πυθαγορας, το ἡμερον το περι τα ἀλογα ζωα, παρα τυ Νομυ εἰληφεναι. αὐτικα των γεννωμενων κατα τε τας ποιμνας κατα τε τα αἰπολια και βυκολια, της παραχρημα ἀπολαυσεως, μηδε ἐπι προφασει θυσιων, διηγορευσεν, ἐκγονων τε ἑνεκα, και μητερων· εἰς ἡμεροτητα τον ἀνθρωπον κατωθεν ἀπο των ἀλογων ζωων ἀνατρεφων. Χαρισαι γ' ὑν, φησι, τῃ μητρι το ἐκγονον, κἀν ἑπτα τας πρωτας ἡμερας· εἰ γαρ μηδεν ἀναιτιως γινεται, γαλα τε ἐπομβρειται ταις τετοκυιαις εἰς διατροφην των ἐκγονων, ἀποσπων της τυ γαλακτος οἰκονομιας το τεχθεν, ἀτιμαζει την φυσιν. δυσωπησθωσαν ὑν Ελληνες, και εἰ τις ἑτερος ἐςι τυ Νομυ

μυ

titudinem. Et si aliquem ex consuetudine inimicum existimaveris, eum autem vel a cupiditate, vel ira citra rationem decipi deprehenderis, converte ad vitæ probitatem. Jamne videtur humana Lex & benigna, quæ est *pædagogus ad Christum?* & Deus idem bonus cum justitia, ab initio usque ad finem unoquoque genere apte usus ad salutem? Misereminі, inquit Dominus, ut misericordiam consequamini: remittite, ut remittatur vobis: ut facitis, ita fiet vobis: ut datis, ita dabitur vobis: ut judicatis, ita judicabimini: ut benigni estis, ita vobiscum agetur benigne: *Qua mensura mensi fueritis, remetietur vobis.*

Præterea eis, qui propter victum serviunt, infamiam omnino irrogari prohibet: & iis, qui propter debita redacti sunt in servitutem, septimo anno dat plenas inducias. Quinetiam prohibet supplices dare ad supplicium. Est ergo verissimum illud eloquium: *Sicut probatur aurum & argentum in fornace, ita Dominus eligit corda hominum.* Et, *Vir quidem misericors est longanimis; & in quolibet, qui est solicitus, inest sapientia. In virum enim intelligentem cadit solicitudo: & qui est solicitus ac curam gerit, vitam quæret: & qui Deum quærit, inveniet cognitionem cum justitia. Qui eum autem recte quæsiverunt, pacem invenerunt.*

Mihi autem videtur etiam Pythagoras suam in animantes rationis expertes mansuetudinem a Lege accepisse. Ecce enim iis, quæ in ovium & caprarum gregibus boumque armentis nascuntur, protinus uti interdixit, ne prætextu quidem sacrificiorum, patrum & matrum gratia, hominem ad mansuetudinem vel ex infimis a brutis animantibus educens. Concede, inquit, matri fœtum, vel septem primis diebus. Si enim nihil fit sine causa, & enixis animantibus lac redundat ad fœtus nutriendos: qui a dispensatione lactis fœtum avellit, naturam afficit contumelia. Erubescant ergo Græci, & si quis est alius, Le-

μου κατατρεχων· εἰ ὁ μεν, και ἐπ' ἀλογων ζωων χρηστευεται· οἱ δε, και τα των ἀνθρωπων ἐκτιθεασιν ἐγγονα· και τοι μακροθεν, και προφητικως ἀνακοπτοντος αὐτων την ἀγριοτητα τȣ Νομȣ δια της προειρημενης ἐντολης· εἰ γαρ των ἀλογων τα ἐκγονα διαζευγνυσθαι της τεκȣσης προ της γαλακτȣχιας ἀπαγορευει, πολυ πλεον ἐπ' ἀνθρωπων την ὠμην και ἀτιθασσευτον προθεραπευει γνωμην· ἰν' εἰ και της φυσεως, μαθησεως γ' οὐν μη καταφρονωσιν. ἐριφων μεν γαρ και ἀρνων ἐμφορεισθαι ἐπιτετραπται· και τις ἰσως ἀπολογια τω διαζευξαντι της τεκουσης το ἐκγονον· ἡ δε τȣ παιδιȣ ἐκθεσις, τινα την αἰτιαν ἐχει; ἐχρην γαρ μηδε την ἀρχην γημαι τω μηδε παιδοποιεισθαι γλιχομενω, ἡ δι' ἡδονης ἀκρασιαν, παιδοκτονον γεγονεναι. Παλιν αὐ ὁ χρηστος Νομος ἀπαγορευει ἡμερα τη αὐτη συγκαταθυειν ἐκγονον και μητερα. ἐντευθεν και Ρωμαιοι, εἰ και τις ἐγκυος καταδικασθειη την ἐπι θανατω, ȣ προτερον ἐωσιν ὑποσχειν την τιμωριαν, πριν ἡ ἐκτεκειν. ἀντικρυς γ' οὐν και ὁσα των ζωων κυοφορει, ὁ Νομος ȣκ ἐπιτρεπει, ἀχρις ἀν ἀποτεκη, σφαγιαζεσθαι, μακροθεν ἐπισχων την εὐχερειαν των εἰς ἀνθρωπον ἀδικουντων. οὑτως ἀχρι και των ἀλογων ζωων το ἐπιεικες ἀπετεινεν· ἱνα ἐν τοις ἀνομογενεσι ἀσκησαντες, πολλη τινι περιουσια φιλανθρωπιας ἐν τοις ὁμογενεσι χρησωμεθα. οἱ δε και περιλακτιζοντες τας γαστερας προ της ἀποτεξεως ζωων τινων, ἱνα δη γαλακτι ἀνακεκραμενην σαρκα θοιναζωνται, ταφον των κυοφορουμενων, την εἰς γενεσιν κτισθεισαν μητραν πεποιηκασι· διαῤῥηδην τȣ νομοθετου κελευοντος, Αλλ' ȣδε ἑψησεις ἀρνα ἐν γαλακτι μητρος αὐτου· μη γαρ γινεσθω ἡ τȣ ζωντος τροφη, ἡδυσμα του ἀναιρεθεντος ζωου, φησιν, μηδε το της ζωης αἰτιον, συνεργον τη του σωματος καταναλωσει γινεσθω.

Ο δε αὐτος Νομος διαγορευει, βȣν ἀλοωντα μη φιμουν· δει γαρ και τον ἐργατην τροφης ἀξιȣσθαι. ἀπαγορευει

gem insectari: cum ea quidem vel in bestias benigna sit; illi autem etiam hominum fœtus exponunt, quanquam longe ante & prophetice eorum feritatem Lex per hoc præceptum exscinderet. Si enim fœtus bestiarum a matre separari prohibet ante lactis effusionem: multo magis in hominibus crudeli & immani menti præparat remedium, ut etsi naturam, disciplinam certe non negligant. Hœdis enim & agnis eis impleri permissum est: & aliqua quidem fortasse fuerit excusatio ei, qui fœtum a matre separat: infantis autem expositionis quænam causa fuerit? Ab initio enim oportebat ne uxorem quidem ducere ei, qui non cupiebat procreare liberos, potius quam per voluptatis intemperantiam, filii fieri homicidam. Rursus autem benigna Lex prohibet eodem die fœtum & matrem sacrificare. Hinc etiam Romani, si qua mulier prægnans fuerit damnata capitis, non prius permittunt, ut supplicium subeat, quam pepererit. Aperte itaque quæcunque uterum gerunt animalia, Lex non prius mactari permittit, quam pepererint, eminus cohibens hominum ad injuriam in homines faciendam propensionem. Ita vel usque ad bruta animantia extendit benignitatem: ut cum eam in ea, quæ sunt diversi generis, exercuerimus, longe majori humanitate utamur in ea, quæ sunt ejusdem generis. Qui autem in quorumdam animantium ventres ante partum calces impingunt, ut contemperata lacte carne vescantur, matricem, quæ est creata ad generationem, faciunt sepulcrum fœtus, qui gestatur in utero: cum Lex aperte jubeat: Sed *neque coques agnum in lacte matris suæ.* Non fiat enim, inquit, id, quod est viventis nutrimentum, interemti animalis condimentum: neque quod est vitæ causa, opem ferat ad consumtionem corporis.

Eadem autem Lex edicit, *ne obturetur os bovi trituranti.* Oportet enim *operarium dignum censere nutrimento.*

γορευει τε εν ταυτω καταζευγνυναι προς αροτρον γης βουν και ονον· ταχα μεν και τε περι τα ζωα ανοικειε ςοχαζομενος· δηλων δ' αμα, μηδενα των ετεροιθνων αδικειν, και υπο ζυγον αγειν, ουδεν εχοντας αιτιασασθαι, η οτι το αλλογενες· ο περ εςιν αναιτιον· μητε κακια, μητε απο κακιας ορμωμενον. εμοι δε δοκει και μηνυειν η αλληγορια, μη δειν επισης καθαρω και ακαθαρτω, πιςω τε και απιςω της τε Λογε μεταδιδοναι γεωργιας· διοτι το μεν εςι καθαρον, ο βες· ονος δε, των ακαθαρτων λελογιςαι. Δαψιλευομενος δε τη φιλανθρωπια ο χρηςος Λογος, μηδε οσα της ημερε υλης εςι, δενδροτομειν ταυτα προσηκον ειναι διδασκει· μηδε μην κειρειν επι λυμη ςαχυν προ τε θερισμε· αλλα μηδε συνολως καρποι ημερον διαφθειρειν, μητε τον γης, μητε τον της ψυχης· εδε γαρ την των πολεμιων χωραν τεμνειν εα.

Ναι μην και γεωργικοι παρα τε Νομου και ταυτα ωφελινται· κελευει γαρ τα νεοφυτα των δενδρων επι τριετιαν ξης τιθηνεισθαι, τας τε περιττας επιφυσεις αποτεμνοντας, υπερ τε μη βαρυνομενα πιεζεσθαι, και υπερ τε μη καταχρηματιζομενης της τροφης δι' ενδειαν εξασθενειν, γυρουν τε και περισκαπτειν, ως μηδεν παραβλαςανον κωλυη την αυξησιν. τον τε καρπον εκ εα δρεπεσθαι ατελ εξ ατελων, αλλα μετα τριετιαν ετει τεταρτω, καθιερωσα τα την απαρχην τω Θεω, μετα το τελειωθηναι το δενδρον. ειη δ' αν ουτος ο της γεωργιας τυπος, διδασκαλιας τροπος· διδασκων δειν τας παραφυσεις των αμαρτιων επικοπτειν, και τας συναναθαλλεσας τω γονιμω καρπω ματαιας της εννοιας ποας, ες τ' αν τελειωθη, και βεβαιον γενηται το ερνος της πιςεως. τω τε γαρ τεταρτω ετει, επει και χρονε χρεια τω κατηχεμενω βεβαιως, η τετρας των αρετων καθιερεται τω Θεω, της τριτης ηδη μονης συναπτεσης, επι την τε Κυριου τεταρ-

τη

mento. Et prohibet simul in aratro conjungere bovem & asinum: fortasse quidem etiam eo collimans, quod nulla sit inter eos animantes convenientia: simul autem significans non oportere quemquam ex diversa gente injuria afficere, neque jugo subjungere, si nullius alterius rei eum possimus insimulare, quam quod sit diversi generis: quod quidem culpa caret, cum nec sit vitium, nec ex vitio proficiscatur. Mihi autem videtur quoque significare allegoria, Logi culturam non esse ex æquo communicandam mundo & immundo, fideli & infideli: quoniam bos quidem est mundus, in immundis autem reputatus est asinus. Redundanti autem quadam humanitate bonus Logos utens, nec quæ sunt frugiferæ mitisque materiæ arbores docet esse exscindendas, neque segetem ante messem sola perniciei causa tondendam: sed neque fructum mitem omnino interimendum, neque terræ, neque animæ: neque enim agros hostium permittit exscindere.

Jam vero qui sunt etiam studiosi agriculturæ; in his quoque possunt utilitatem a Lege accipere: jubet enim arbores nuper plantatas, tribus annis ordine sequentibus fovere & alere, & superfluas, quæ adnascuntur, exscindendo propagines, ne nimis gravatæ opprimantur, & ne alimento minutatim diviso imbecillæ fiant propter inopiam, ablaqueare & circumfodere, ut nihil prope germinans ac pullulans prohibeat incrementum: & fructum non sinit imperfectum colligi ex imperfectis, sed post triennium, quarto anno, primitiis Deo prius consecratis, postquam arbor perfecta fuerit. Qua agriculturæ figura utitur a docendum, quod oporteat exscindere peccatorum propagines, &, quæ una cum genitali fructu pullulant, inanes herbas cogitationis, donec perficiatur, & firmum fiat germen fidei. Quarto enim anno, quoniam tempore quoque opus est ei, qui stabiliter per cate-

την ὑποϛασιν. Θυσια δε αἰνεσεως, ὑπερ ὁλοκαυτωματα· Οὑτος γαρ σοι, φησι, διδωσιν ἰσχυν ποιησαι δυναμιν. ἐαν δε φωτισθη σοι τα πραγματα, λαβων και κτησαμενος ἰσχυν, ἐν γνωσει ποιει δυναμιν ἐμφαινει γαρ δια τουτων τα τε ἀγαθα, τας τε δωρεας παρα τυ Θευ χορηγεισθαι· και δειν ἡμας διακονυς γενομενυς της θειας χαριτος, σπειρειν τας τυ Θευ ευποιιας, και τυς πλησιαζοντας κατασκευαζειν καλυς τε και ἀγαθυς· ἱνα ὡς ὁτι μαλιϛα ὁ μεν σωφρων τυς ἐγκρατεις, ὁ δε ἀνδρειος τυς γενναιυς, συνετυς τε ὁ φρονιμος, και δικαιος τυς δικαιυς ἐκτελη.

ιθ. Οὑτος ἐϛιν ὁ κατ' εἰκονα και ὁμοιωσιν ὁ γνωϛικος, ὁ μιμυμενος τον Θεον καθοσον οἱοντε· μηδεν παραλιπων των εἰς την ἐνδεχομενην ὁμοιωσιν· ἐγκρατευομενος, ὑπομενων, δικαιως βιυς, βασιλευων των παθων, μεταδιδους ὡν ἐχει, ὡς οἱος τε ἐϛιν εὐεργετων και λογω, και ἐργω· Οὑτος μεγιϛος, φησιν ἐν τη βασιλεια, ὁς ἀν ποιη και διδασκη, μιμουμενος τον Θεον τω παραπλησια χαριζεσθαι· κοινωφελεις γαρ αἱ τυ Θεου δωρεαι. Ος δ' ἀν ἐγχειρη τι πρασσειν μεθ' ὑπερηφανιας, τον Θεον παροξυνει, φησιν· ἀλαζονεια γαρ ψυχης ἐϛι κακια· ἀφ' ἡς και των ἀλλων κακιων μετανοειν κελευει, ἁρμοζομενοις τον βιον ἐξ ἀναρμοϛιας προς την ἀμεινω μεταβολην, δια των τριων τουτων, ϛοματος, καρδιας, χειρων. συμβολον δ' ἀν εἰη ταυτα, πραξεως μεν, αἱ χειρες· βουλης δε, ἡ καρδια· και λογου ϛομα.

Καλως οὐν ἐπι των μετανοουντων εἰρηται το λογιον ἐκεινο· Τον Θεον εἱλου σημερον, εἰναι συ Θεον· και Κυριος εἱλετο σε σημερον, γενεσθαι λαον αὐτω· τον γαρ σπευδοντα θεραπευειν το ὀν, ἱκετην ὀντα, ἐξοικειυται ὁ Θεος· καν εἱς ἡ τον ἀριθμον, ἐπ' ἰσης τω λαω τετιμηται· μερος γαρ ὠν τυ λαου, συμπληρωτικος αὐτυ γινεται, ἀποκαταϛα-

hesin instituitur, quaternio virtutum Deo consecraır, cum tertia jam sola conjungatur cum quarta Doıini hypostasi. Sacrificium autem laudis super holoıusta. *Hic enim*, inquit, *dat tibi vires ac faciendam irtutem*. Sin autem res tibi illuminatæ fuerint, cum ircs ceperis & acquisieris, fac in cognitione virtuꞏm. Per hæc enim ostendit & bona & dona a Deo ıppeditari, & oportere nos, cum ministri facti simus ivinæ gratiæ, seminare Dei beneficia, & eos, qui ppropinquant, bonos & honestos reddere: ut quam ıaxime quidem temperans, continentes; qui est auꞏm fortis, generosos; & sapiens intelligentes, & juꞏus justos efficiat.

XIX. Hic est, qui ad imaginem & similitudinem Dei est Gnosticus, qui Deum imitatur quoad ejus fieꞏ potest, nihil prætermittens eorum, quæ faciunt ad onciliandam, quatenus fieri potest, similitudinem, ontinens, sustinens, juste vivens, imperans animi erturbationibus, ea, quæ habet, impertiens, pro iribus benefaciens, & verbo, & opere. Hic est, ıquit, *maximus in regno, qui fecerit & docuerit*, Deum nitans, consimiliter beneficia conferendo. Sunt nim communiter utilia Dei dona. *Quicunque autem uperbia aliquid agere aggressus fuerit, Deum*, inquit, *irritat*. Est enim arrogantia, animæ vitium: cujus & liorum vitiorum jubet duci pœnitentia, ex inconinnitate concinnando vitam ad meliorem mutatioem, per hæc tria, os, cor, manus. Symbolum utem signumque hæc fuerint, actionis quidem, maus: cor autem, consilii: & os, sermonis.

Recte ergo dictum est de pœnitentibus illud elouium. *Deum elegisti hodie, ut esset Deus tuus: & Dominus elegit te hodie, ut esses ejus populus*. Eum enim, ui Deum colere festinat, cum supplex sit, sibi ı familiarem adsciscit Deus: & si unus fuerit nuıero, æque ac *populus* est honoratus. Cum enim sit

ταςαθεις ἐξ ὑ ἠν· καλειται δε και ἐκ μερους το παν. Αὑτη δε ἡ εὐγενεια, ἐν τω ἑλεσθαι και συναςκησαι τα καλλιςα διαδεικνυται· ἐπει τι τον Αδαμ ὠφελησεν ἡ τοιαυτη αὐτου εὐγενεια; πατηρ δε αὐτῳ θνητος ὑδεις· αὐτος γαρ ἀνθρωπων των ἐν γενεσει πατηρ. τα μεν αἰσχρα, οὑτος προθυμως εἱλετο, ἑπομενος τη γυναικι· των δε ἀληθων και καλων ἠμελησεν· ἐφ' οἱς θνητον ἀθανατου βιον, ἀλλ' ουκ εἰς τελος, ἀνθυπηλλαξατο. Νωε δε ὁ μη οὑτω γενομενος ὡς ὁ Αδαμ, ἐπισκοπη θεια διασωζεται· φερων γαρ αὑτον ἀνεθηκε τῳ Θεῳ. τον τε Αβρααμ ἐκ τριων παιδοποιησαμενον γυναικων, οὐ δι' ἡδονης ἀπολαυσιν, δι' ἐλπιδα δε, οἰμαι, του πληθυναι το γενος ἐν ἀρχῃ, εἱς μονος διαδεχεται κληρονομος των πατρῳων ἀγαθων· οἱ δε ἀλλοι, διωκισθησαν της συγγενειας· ἐκ τε αὐτου διδυμων γενομενων, ὁ νεωτερος κληρονομει, εὐαρεςος τῳ πατρι γενομενος, και τας εὐχας λαμβανει· δουλευει δε ὁ πρεσβυτερος αὐτῳ· ἀγαθον γαρ μεγιςον τῳ φαυλῳ, το μη αὐτεξυσιον. ἡ δε οἰκονομια αὐτη, και προφητικη, και τυπικη.

Οτι δε τῳ σοφῳ παντα ἐςι, σαφως μηνυει λεγων, Διοτι ἠλεησεν με ὁ Θεος, ἐςι μοι παντα· ἑνος γαρ δειν ὀρεγεσθαι διδασκει, δι' ὑ τα παντα γεγονεν, και τοις ἀξιοις τα ἐπηγγελμενα νεμεται. κληρονομον ὑν τον σπυδαιον γενομενον της βασιλειας, συμπολιτην δια της θειας σοφιας ἀναγραφει και των παλαι δικαιων, των κατα τον Νομον καί προ Νομυ νομιμως βεβιωκοτων, ὡν αἱ πραξεις νομοι γεγονασιν εἰς ἡμας. παλιν τε αὑ βασιλεα τον σοφον διδασκων, τυς μη ὁμοφυλυς ποιει λεγοντας; αὐτῳ, Βασιλευς παρα Θεῳ συ ἐν ἡμιν εἰ· ἐθελυσιῳ γνωμη των ἀρχομενων δια ζηλον ἀρετης ὑπακυοντων τῳ σπουδαιῳ. Πλατων δε ὁ φιλοσοφος, εὐδαιμονιας τελος τιθεμενος, ὁμοιωσιν Θεῳ φησιν αὐτην εἰναι κατα το δυνατον· εἰτε και συνδραμων πως τῳ δογματι τῳ Νο-

μυ·

pars populi, eum adimplet, in eum, ex quo erat, restitutus. Vocatur autem ex parte quoque totum. Ipsa autem nobilitas ostenditur in eo, quod quæ sunt pulcherrima eligat ac exerceat. Quid enim Adæ profuit talis ejus nobilitas, & quod ejus nullus esset pater mortalis: ipse enim pater hominum, qui sunt generatione propagati? Turpia quidem ille prompto & alacri animo delegit, uxorem sequens: vera autem & honesta neglexit. Quo factum est, ut vitam immortalem mortali commutaret, licet non in perpetuum. Noe autem, qui non sic factus est ut Adam, cura ac providentia Divina conservatur: se enim Deo oblatum dedicavit. Et Abrahæ, qui ex tribus uxoribus liberos susceperat, non ut frueretur voluptate, sed quod speraret, ut puto, in principio genus multiplicare, unus solus hæres succedit bonis paternis, alii autem divulsi sunt a cognatione. Et cum ex eo nati essent gemini, est hæres junior, qui patri complacuit, & ejus vota suscipit: ei autem servit is, qui erat ætate major. Malo enim homini bonum est maximum, ut non sit suæ potestatis. Hæc autem œconomia est & prophetica, & typica.

Quod autem sunt omnia sapientis, aperte indicat, dicens: *Quoniam Deus mei misertus est, sunt mihi omnia.* Unum enim oportere docet expetere, per quem facta sunt omnia, & qui iis, qui digni sunt, promissa tribuit. Eum ergo, qui bonus fuerit, regni hæredem, & concivem, per divinam describit sapientiam, eorum, qui olim fuere justi, qui & in Lege, & ante Legem juste vixere, quorum actiones sunt nobis pro legibus. Et sapientem rursus docens esse Regem, quosdam alienigenas introducit ei dicentes. *Rex a Deo tu es in nobis*; iis, qui ab eo reguntur, propter admirationem virtutis viro bono sua sponte parentibus. Plato autem philosophus finem ponens beatitudinis, dicit eam esse Deo assimilationem, quoad fieri

μυ· αἱ γαρ μεγαλαι φυσεις και γυμναι παθων εὐςοχυσιπως περι την ἀληθειαν, ὡς φησιν ὁ Πυθαγοριος Φιλων, τα Μωϋσεως ἐξηγυμενος· εἰτε και παρα τινων τοτε λογιαν ἀναδιδαχθεις, ἀτε μαθητεως ἀει διψων. φησι γαρ ὁ Νομος, Οπισω κυριυ τυ Θευ ὑμων πορευεσθε· και τας ἐντολας μου φυλαξετε. την μεν γαρ ἐξομοιωσιν, ὁ Νομος ἀκολυθιαν ὀνομαζει· ἡ δε τοιαυτη ἀκολυθια, κατα δυναμιν ἐξομοιοι. Γινεσθε, φησιν ὁ Κυριος, ἐλεημονες και οἰκτιρμονες, ὡς ὁ Πατηρ ὑμων ὁ ὐρανιος οἰκτιρμων ἐςιν. ἐντευθεν και οἱ Στωϊκοι το ἀκολυθως τῃ φυσει ζην, τελος εἰναι ἐδογματισαν, τον Θεον εἰς φυσιν μετονομασαντες εὐπρεπως· ἐπειδη ἡ φυσις και εἰς φυτα, και εἰς σπαρτα, και εἰς δενδρα, και εἰς λιθυς διατεινει. σαφως τοινυν εἰρηται· Ανδρες κακοι ὐ νοῦσι Νομον· οἱ δε ἀγαπωντες Νομον, προβαλλυσιν ἑαυτοις τειχος. Σοφια γαρ πανυργων, ἐπιγνωσεται τας ὁδους αὐτης· ἀνοια δε ἀφρονων, ἐν πλανῃ· Επι τινα γαρ ἐπιβλεψω, ἀλλ' ἢ ἐπι τον πραον και ἡσυχιον, και τρεμοντα μου τυς λογους; ἡ προφητεια λεγει.

Τριττα δε εἰδη φιλιας διδασκομεθα· και τουτων, το μεν πρωτον και ἀριςον, το κατ' ἀρετην· ςερρα γαρ ἡ ἐκ λογου ἀγαπη. το δε δευτερον και μεσον, κατ' ἀμοιβην· κοινωνικον δε τυτο, και μεταδοτικον, και βιωφελες· κοινη γαρ ἡ ἐκ χαριτος φιλια. το δε ὑςατον και τριτον, ἡμεις μεν το ἐκ συνηθειας φαμεν· οἱ δε, το καθ' ἡδονην τρεπτον και μεταβλητον. και μοι δοκει παγκαλως Ιπποδαμος ὁ Πυθαγοριος γραφειν τας φιλιας· Α μεν, ἐξ ἐπιςαμας Θεων. ἁ δ', ἐκ παροχας ἀνθρωπων· ἁ δε, ἐξ ἁδονας ζωων. οὐκουν ἡ μεν τις ἐςι, φιλοσοφου φιλια· ἡ δε, ἀνθρωπου· ἡ δε, ζωου. τῳ γαρ ὀντι εἰκων τυ Θεου ἀνθρωπος εὐεργετων· ἐν ᾧ και αὐτος εὐεργετειται· ὡςπερ γαρ ὁ κυβερνητης, ἁμα σωζει και σωζεται.

δια

poteſt: ſive cum Legis decreto quodammodo concurrens (magnæ enim naturæ & liberæ a paſſionibus, neſcio quomodo, feruntur ad ſcopum veritatis, ut dicit Philo Pythagoreus, Moſis res geſtas deſcribens) ſive etiam doctus ab aliquibus, quæ tunc erant, divinis eloquiis, ut qui doctrinæ ſiti ſemper teneretur. Dicit enim Lex: *Poſt Dominum Deum veſtrum ambulate, & mandata mea ſervate.* Aſſimilationem enim Lex nominat conſectationem. Talis autem conſectatio, quoad fieri poteſt, aſſimilat. *Eſtote*, inquit Dominus, *miſericordes, ſicut Pater veſter cœleſtis miſericors eſt.* Hinc Stoici quoque, naturæ conſequenter vivere, finem eſſe ſtatuerunt, eleganter Dei nomine transmutato, in naturam: quoniam natura & ad plantas, & ad ea quæ ſeminantur, & ad arbores, & ad lapides extenditur. Aperte ergo dictum eſt: *Viri mali Legem non intelligunt: qui autem Legem diligunt, ſibi muri propugnaculum muniunt. Aſtutorum* enim *ſapientia agnoſcet vias ſuas: ignorantia autem ſapientum erit in errore. Super quem enim reſpiciam, niſi ſuper mitem & manſuetum & trementem verba mea?* ait Prophetia.

Docemur autem, eſſe triplex genus amicitiæ: & eorum primum quidem eſt, idque optimum ac præſtantiſſimum, id, quod virtute conciliatur: valida enim eſt, quæ ex ratione oritur, dilectio. Secundum autem ac medium, ex remuneratione: eſt autem hoc genus aptum ad ſocietatem ac communicationem, lubenter impertiens, & vitæ conducibile. Communis enim eſt, quæ ex gratia oritur, amicitia. Ultimum autem ac tertium, nos quidem dicimus id, quod eſt ex conſuetudine: illi vero, id, quod propter voluptatem vertitur ac mutatur. Ac mihi quidem pulcherrime Hippodamus Pythagoreus videtur deſcribere amicitias: *Una quidem eſt*, inquit, *ex ſcientia Deorum: altera vero, ex hominum ſuppeditatione: tertia vero, ex voluptate animantium.* Eſt ergo una quidem

philo-

[illegible] ἐτ' ἀν τις αἰτων τυχῃ, ὐ φησι τῳ διδοντι, Κα[illegible] [illegible]. [illegible]λα, Καλως εἰληφας. οὑτω λαμβανει μενὁ [illegible] [illegible] δε ὁ λαμβανων. Δικαιοι δε οἰκτειρου[illegible] [illegible] Χρηςοι δε, ἐσονται οἰκητορες γης· ἀκα[illegible] [illegible]θησονται ἐπ' αὐτης· οἱ δε παρανομουν[illegible] [illegible]θησονται ἀπ' αὐτης.

[illegible] δοκει τον πιςον προμαντευομενος Ομηρος εἰρη[illegible]. [illegible]λῳ· ἐχθρῳ δε ἐπικουρητεον, ἱνα μη μενῃ ἐχ[illegible]· [illegible]ρια γαρ, εὐνοια μεν συνδειται. λυεται δε ἐχ[illegible] [illegible] εἰ και προθυμια προκειται, καθο ἐαν ἐχῃ εὐ[illegible]τος. οὐ καθο οὐκ ἐχει· οὐ γαρ ἱνα ἀλλοις ἀνεσις, [illegible] θλιψις· ἀλλ' ἐξ ἰσοτητος ἐν τῳ νυν καιρῳ· και [illegible]. Εσκορπισεν, ἐδωκεν τοις πενησιν· ἡ δικαιοσυνη [illegible] μενει εἰς τον αἰωνα, ἡ Γραφη λεγει· το γαρ κατ' [illegible] και ὁμοιωσιν, ὡς και προσθεν εἰρηκαμεν, οὐ το κα[illegible] [illegible]μα μηνυεται· οὐ γαρ θεμις θνητον ἀθανατῳ ἐξο[illegible]θαι· ἀλλ' ἡ κατα νουν και λογισμον· ᾡ και την [illegible] το εὐεργετειν, και την προς το ἀρχειν ὁμοιοτητα, [illegible]ως ὁ Κυριος ἐνσφραγιζεται· οὐ γαρ αἱ ἡγεμονιαι [illegible]των ποιοτησιν, ἀλλα διανοιας κρισεσι κατορθουν[illegible]· βουλαις γαρ ἀνδρων ὁσιων, εὐ μεν οἰκουνται πο[illegible], εὐ δ' οἰκος.

[illegible]. Η γε μην καρτερια και αὐτη εἰς την θειαν ἐξομοι[illegible] βιαζεται, δι' ὑπομονης ἀπαθειαν καρπουμενη, εἰ [illegible] ἀναυλα τα ἐπι τον Ανανιαν ἱςορουμενα· ὠν εἱς και Δα[illegible] ὁ προφητης ἠν, θειας πιςεως πεπληρωμενος. Βα[illegible]λωνια ᾠκει Δανιηλ, καθαπερ ὁ μεν Λωτ, τα Σοδομα· [illegible] Χαλδαιων δε γην ὁ Αβρααμ, ὁ μετ' ὀλιγον φιλος τυ [illegible]. κατηγαγεν ὀυν εἰς ὀρυγμα θηριων ἐμπλεων τον Δα-

νιηλ

philosophi amicitia, altera vero hominis, tertia autem animalis. Revera enim Dei est imago homo benefaciens: qua in re ipse etiam beneficio afficitur; nam, sicut gubernator, simul servat & servatur. Et ideo cum quis petens fuerit consecutus, non dicit danti, Recte dedisti, sed, Recte accepisti. Ita accipit quidem, qui dat: dat autem, qui accipit. *Justi autem miserentur: Benigni autem erunt habitatores terræ: innocentes autem relinquentur in ea: qui autem inique se gerunt, exterminabuntur ab ea.*

Ac mihi videtur Homerus fidelem prædivinans, dixisse: *Da amico.* Inimico autem ferendum est auxilium, ne maneat inimicus. Auxilio enim vincitur quidem benevolentia, dissolvuntur vero inimiciæ. Sed *si adsit quidem promtitudo animi, quatenus habet, est accepta, non quatenus non habet. Non enim ut aliis remissio, vobis autem afflictio, sed ex æqualitate in præsenti tempore*, & quæ sequuntur. *Dispersit, dedit pauperibus, justitia ejus manet in seculum seculi*, ait Scriptura. Quod enim est ad imaginem & similitudinem, sicut etiam prius diximus, non elucet corpore (nefas enim est, mortale assimilari immortali) sed mente ac ratione: qua & eam, quæ est in benefaciendo, & eam, quæ in imperando, obsignat Dominus similitudinem. Non enim principatus corporum qualitatibus, sed judicio mentis recte geruntur. Sanctorum enim virorum consiliis civitates recte administrantur, & recte domus.

XX. Porro autem tolerantia ipsa quoque contendit ad divinam similitudinem, ut quæ impatibilitate quodammodo fruatur per patientiam, si quis in memoria teneat ea, quæ narrantur de Anania: quorum unus quoque fuit Daniel propheta, divina fide plenus. Babylonem habitabat Daniel, sicut Lot quidem Sodoma, Chaldæorum autem terram Abraham, qui paulo post fuit Dei amicus. In antrum feris plenum

addu-

νικᾷ ὁ Βαβυλωνιων βασιλευς· ἀνηγαγε δε αὐτον ἀβλαβη ὁ ἁπαντων Βασιλευς, ὁ πιςος Κυριος. ταυτην κτησεται την ὑπομονην ὁ γνωςικος, ἡ γνωςικος· εὐλογησει πειραζομενος ὡς ὁ γενναιος Ιωβ, ὡς Ιωνας εὐξεται καταπινομενος ὑπο κητες, και ἡ πιςις αὐτον ἀποκαταςησει Νινευιταις προφητευοντα· κἀν μετα λεοντων καθειρχθη, ἡμερωσει τα θηρια· κἀν εἰς πυρ ἐμβληθη, δροσισθησεται, ἀλλ' ὀκ ἐκπυρωθησεται· μαρτυρησει νυκτωρ, μαρτυρησει μεθ' ἡμεραν· ἐν λογῳ, ἐν βιῳ, ἐν τροπῳ μαρτυρησει· συνοικος ἐν τῳ Κυριῳ ὁμιλης τε και συνεςιος κατα το πνευμα διαμενει· καθαρος μεν την σαρκα, καθαρος δε την καρδιαν· ἡγιασμενος τον λογον. Ο κοσμος τετῳ, φησιν, ἐςαυρωται, και αὐτος τῳ κοσμῳ. ὅτος τον ςαυρον τε Σωτηρος περιφερων, ἑπεται Κυριῳ μετ' ἰχνιον, ὡς Θεος, ἁγιος ἁγιων γενομενος.

Πασης τοινυν ἀρετης μεμνημενος ὁ θειος Νομος, ἀλειφει μαλιςα τον ἀνθρωπον ἐπι την ἐγκρατειαν· θεμελιον ἀρετων κατατιθεμενος ταυτην· και δη προπαιδευει ἡμας εἰς την περιποιησιν της ἐγκρατειας, ἀπο της των ζωων χρησεως, ἀπαγορευων μεταλαμβανειν των ὅσα φυσει πιονα, καθαπερ το των συων γενος, εὐσαρκοτατον τυγχανον· τρυφωσι γαρ ἡ τοιαυτη χρησις χορηγειται. λεγεται γ' ὀν τινα των φιλοσοφεντων ἐτυμολογεντα την ὑν, θυν εἰναι φαναι, ὡς εἰς θυσιν και σφαγην μονον ἐπιτηδειον· δεδοσθαι γαρ τῳδε τῳ ζωῳ ψυχην προς ὀδεν ἑτερον, ἡ ἑνεκα τε τας σαρκας σφριγαν. των τε ἰχθυων ὁμοιως ἀπηγορευσε μεταλαμβανειν, ςελλων ἡμων τας ἐπιθυμιας, ἐκεινων οἱς μητε πτερυγια, μητε λεπιδες εἰσιν· εὐσαρκιᾳ γαρ και πιοτητι των ἀλλων ἰχθυων ὅτοι διαφερουσιν. ἐντευθεν, οἰμαι, και τας τελετας, ὀ μονον τινων ζωων ἀπαγορευειν ἁπτεσθαι· ἀλλ' ἐςιν ἁ και των καταθυομενων ὑπεξειλετο της χρησεως μερη, δι' αἰτιας ἁς ἰσασιν οἱ μυςαι. εἰ δη γαςρος και των ὑπο γαςερα κρατητεον, δηλον ὡς ἀνωθεν παρειληφαμεν παρα τε Κυριου δια τε Νομου την ἐπιθυμιαν ἐκκοπτειν. γενοιτο δ'

ἀν

adduxit Danielem rex Babyloniorum: ipsum autem eduxit illæsum Rex universorum, fidelis Dominus. Hanc possidebit tolerantiam Gnosticus, quatenus est ejusmodi. Si tentatur, benedicet, ut generosus Job: si devoretur a cete, ut Jonas precabitur, & fides eum restituet prædicentem Ninevitis: & si inclusus fuerit cum leonibus, feras mansuefaciet: & si in ignem fuerit injectus, rore recreabitur, non igne exuretur. Noctu erit martyr, interdiu martyr, in sermone, in vita, in moribus erit martyr. Cum Domino cohabitans, eoque familiariter utens, in spiritu permanet; mundus quidem carne, mundus autem corde, sanctificatus sermone. *Mundus*, inquit, *ei crucifixus est, & ipse mundo.* Is crucem Servatoris circumferens, Domini sequitur vestigia, tanquam Deus, effectus sanctus sanctorum.

Omnis ergo virtutis cum meminerit Lex divina, hominem maxime exercet ad continentiam, eam statuens fundamentum virtutum: atque adeo nos præerudit ad continentiam acquirendam, ex usu animantium, iis vesci prohibens, quæ sunt natura pinguia, quemadmodum genus suum, quod carnis habet plurimum. Delicatis enim ac luxuriosis suppeditatur talis usus. Dicitur itaque quidam philosophus suis afferens etymologiam, qui ὗς dicitur, ὧν dixisse quasi θῦν, ut qui ad θῦσιν, hoc est, *mactationem*, aptus esset solummodo: datam enim esse huic animali ad nihil aliud animam, quam ut carnes luxuriarent. Et similiter nostras cupiditates reprimens, prohibuit illis vesci piscibus, qui nec pinnas habent, nec squamas. Carnium enim bonitate & pinguedine hi aliis piscibus antecellunt. Hinc existimo mysteria quoque non solum prohibere aliqua tangere animalia, sed etiam nonnullas eorum, quæ sacrificantur, eximere ab usu partes, propter eas, quas Mystæ sciunt, causas. Si est itaque venter continendus, & ea, quæ sunt sub

ventre,

ἂν τελεως τουτο, εἰ τε ὑπεκκαυματος της ἐπιθυμιας, της ἡδονης λεγω, ἀνυποκριτως καταγνοιημεν. Φασι δε αὐτης εἰναι την ἐννοιαν, κινησιν λειαν και προσηνη μετα τινος αἰσθησεως. ταυτη δουλευοντα τον Μενελεων, μετα την Ιλιου ἁλωσιν Φασιν ὁρμησαντα την Ελενην ἀνελειν, ὡς κακων τοσουτων αἰτιαν γενομενην, ὁμως οὐ κατισχυσαι πραξαι, ἡττηθεντα τῳ καλλει, δι οὐ ἐπι την ἀναμνησιν της ἡδονης ἀφικετο. ὁθεν ἐπισκωπτοντες οἱ τραγῳδοποιοι, ὀνειδιστικως ἐπιβοησαν αὐτῳ,

Συ δ᾽, ὡς ἐσειδες μασον, ἐκβαλων ξιφος,
Φιλημ᾽ ἐδεξω, προδοτιν αἰκαλλων κυνα.

και παλιν,

Αρ᾽ εἰς το καλλος ἐκκεκωφηνται ξιφη;

Εγω δε ἀποδεχομαι τον Αντισθενην, Την Αφροδιτην, λεγοντα, κἀν κατατοξευσαιμι, εἰ λαβοιμι· ὁτι πολλας ἡμων καλας και ἀγαθας γυναικας διεφθειρεν. τον τε ἐρωτα κακιαν Φησι Φυσεως· ἡς ἡττους ὀντες οἱ κακοδαιμονες, Θεον την νοσον καλουσιν· δεικνυται γαρ δια τουτων ἡττασθαι τους ἀμαθεστερους, δι᾽ ἀγνοιαν ἡδονης, ἡν οὐ χρη προσιεσθαι, κἀν Θεος λεγηται, τουτεστι, κἀν θεοθεν ἐπι την της παιδοποιΐας χρειαν δεδομενη τυγχανη. και ὁ Ξενοφων ἀντικρυς κακιαν λεγων την ἡδονην, Φησιν· "Ω τλημον· τι δε συ ἀγαθον οἰσθα, ἡ τι καλον σκοπεις; ἡτις οὐδε την των ἡδεων ἐπιθυμιαν ἀναμενεις· πριν μεν πεινην, ἐσθιουσα· πριν δε διψην, πινουσα· και ἱνα μεν ἡδεως Φαγης, ὀψοποιους μηχανωμενη· ἱνα δε ἡδεως πινης, οἰνους πολυτελεις παρασκευαζη· και του θερους χιονα περιθεουσα ζητεις· ἱνα δε κατακοιμηθης ἡδεως, οὐ μονον τας κλινας μαλθακας, ἀλλα και τα ὑποβαθρα ταις κλιναις παρασκευαζη." ὁθεν, ὡς ἐλεγεν Αρισων, προς ὁλον το τετραχορδον,

ventre, clarum est, quod jam olim a Domino accepimus, per Legem exscindere debere nos cupiditatem. Id autem perfecte fiet, si cupiditatis fomitem, voluptatem, inquam, non ficte damnaverimus. Dicunt ejus hanc esse notionem, ut sit lenis & blandus motus cum aliquo sensu. Ei servientem Menelaum post Trojam captam dicunt, cum impetu ferretur ad occidendam Helenam, quod tot & tantorum fuisset causa malorum, id tamen non potuisse efficere, victum pulchritudine, per quam in mentem venit recordatio pristinæ voluptatis. Unde ludificantes Tragici, cum probro ac dedecore in eum exclamant:

At tu papillam contuens gladium abjicis,
Et proditrici figis osculum cani.

Et rursus;

Hebescit ensis ergo pulchritudine?

Ego vero Antistheni assentior, qui dicit: *Ego Venerem si acciperem, jaculis confoderem: quia hæc nobis honestas probasque mulieres multas corrupit*: Cupidinem *vero naturæ vitium appellabat, cui succumbentes miseri ægritudinem Deum vocant.* Per hæc enim ostenditur vinci imperitiores, propter ignorationem voluptatis, quæ non est admittenda, etsi Dea dicatur, hoc est, etsi divinitus data sit ad usum liberorum procreationis. Et Xenophon voluptatem aperte vitium dicens, inquit: "O! misera, quid vero tu bonum nosti, aut quid honestum consideras? quæ ne eorum quidem, quæ sunt jucunda, appetitum exspectas. sed priusquam esurias quidem, comedis: priusquam autem sitias, bibis: & ut jucunde vescaris, obsoniorum conditores excogitas: ut autem suaviter bibas, magno sumtu vina comparas, & per æstatem nivis quærendæ causa circumcursas: ut autem jucunde dormias, non solum molles lectos, sed etiam, quæ lectis supponantur, fulcra paras." Unde, ut dicebat Aristo, ad *totum tetrachordon, voluptatem*, inquam, *& dolorem*

χορδον, ἡδονην, λυπην, φοβον, ἐπιθυμιαν πολλης δ' ἐ της ἀσκησεως και μαχης.

Οὗτοι γαρ, ἐτοι, και δια σπλαγχνων ἔσω
Χωρουσι, και κυκωσιν ἀνθρωπων κεαρ.

Και γαρ των σεμνων οἰομενων εἶναι τες θυμες, ἡ ἡδονη κηρινες ποιει, κατα Πλατωνα· ὅτι ἑκαστη ἡδονη τε και λυπη προσπασσαλοι τῳ σωματι ψυχην, τε γε μη ἀφοριζοντος και ἀποσαυρεντος ἑαυτον των παθων.

Ο ἀπολεσας την ψυχην την ἑαυτου, φησιν ὁ Κυριος, σωσει αὐτην· ἤτοι ῥιψοκινδυνως ὑπερ τε Σωτηρος αὐτην ἐπιδιδες, ὡς αὐτος ὑπερ ἡμων πεποιηκεν· ἡ ἀπολεσας αὐτην, ἐκ της προς τον συνηθη βιον κοινωνιας. ἐαν γαρ ἀπολυσαι, και ἀποςησαι, και ἀφορισαι· τετο γαρ ὁ ςαυρος σημαινει· την ψυχην ἐθελησης της ἐν τετῳ τῳ ζην τερψεως τε και ἡδονης, ἑξεις αὐτην ἐν τῃ ἐλπιδι τῃ προσδοκωμενῃ, εὑρημενην και ἀναπεπαυμενην. εἴη δ' ἂν τετο μελετη θανατε, εἰ μοναις ταις κατα φυσιν μεμετρημεναις ὀρεξεσι, μηδεν ὑπερορι ζεσαις των κατα φυσιν, ἐπι το μαλλον ἡ παρα φυσιν, ἐνθα το ἁμαρτητικον φυεται, ἀρκεισθαι βελοιμεθα. Ενδυσασθαι ἐν δει την πανοπλιαν τε Θεε προς το δυνασθαι ἡμας ςηναι προς τας μεθοδειας τε Διαβολε· ἐπει τα ὁπλα της ςρατειας ἡμων ἐ σαρκικα, ἀλλα δυνατα τῳ Θεῳ, προς καθαιρεσιν ὀχυρωματων, λογισμους καθαιρουντες, και παν ὑψωμα ἐπαιρομενον κατα της γνωσεως τε Θεε· και αἰχμαλωτιζοντες παν νοημα εἰς ὑπακοην του Χριςου, ὁ θειος φησιν Αποςολος. ἀνδρος δη χρεια, ὅςις θαυμαςως και ἀσυγχυτως τοις πραγμασι χρησεται, ἀφ' ὧν τα παθη ὁρμαται· οἷον πλετῳ και πενιᾳ, και δοξῃ και ἀδοξιᾳ, ὑγειᾳ και νοσῳ, ζωῃ και θανατῳ, πονῳ και ἡδονῃ. ἵνα γαρ ἀδιαφορως τοις διαφοροις χρησωμεθα, πολλης ἡμιν δει διαφορας, ἅτε προκεκακωμενοις ἀσθενειᾳ πολλῃ, και προ-

& metum, & cupiditatem, & multa exercitatione & pugna opus est.

Hi namque ad intima usque penetrant viscera,
Fluctusque in animo concitant mortalium.

Eorum enim, qui graves existimantur, animos voluptas facit cereos, ex sententia Platonis: quoniam *unaquaque voluptas, & unusquisque dolor corpori affigit animam* ejus, qui non se separat ab affectibus, eosque cruci affigit.

Qui perdiderit animam suam, inquit Dominus, *servabit ipsam*: scilicet aut eam lubenter pro Domino periculis exponens, sicut ille se nostri gratia exposuit: aut eam perdens ex ea, quæ est ei cum hac vita, consuetudine. Si enim solvere, abducere & segregare (id enim crux significat) animam volueris ab ea, quæ est in vita, voluptate & delectatione, habebis eam, in ea, quæ exspectatur, spe inventam & conquiescentem. Hoc enim fuerit meditatio mortis, si solis iis, quæ sunt secundum naturam dimensæ, appetitionibus, & quæ ea, quæ sunt secundum naturam, non excedunt, declinando ad id, quod exsuperat, vel quod est præter naturam, in quo peccandi enascitur occasio, contenti esse velimus. *Oportet ergo nos Dei induere armaturam, ad hoc ut possimus resistere insidiis Diaboli: Quoniam arma militiæ nostræ non sunt carnalia, sed Deo potentia, ad destructionem munitionum, cogitationes destruentes, & omnem altitudinem se extollentem adversus Dei cognitionem, & captivantes omnem intellectum ad obediendum fidei*, ait divinus Apostolus. Viro utique opus est, qui admirabiliter & inconfuse iis rebus sit usurus, a quibus oriuntur affectus: quemadmodum divitiis & paupertate, gloria & ignominia, sanitate & morbo, vita & morte, labore & voluptate. Ut enim indifferenter utamur differentibus, magna nobis opus est differentia, ut qui multa imbecil-

προδιαςροφῃ κακης ἀγωγης τε και τροφης, μετα ἀμαθιας προαπολελαυκοσιν.

Ο μεν οὐν ἁπλους λογος της καθ᾽ ἡμας φιλοσοφιας, τα παθη παντα ἐναπερεισματα της ψυχης φησιν εἰναι, της μαλθακης και εἰκουσης, και οἱον ἐναποσφραγισματα των πνευματικων Δυναμεων, προς ἁς ἡ παλη ἡμιν. ἐργον γαρ, οἰμαι, ταις κακουργοις Δυναμεσιν ἐνεργειν τι της ἰδιας ἑξεως παρ᾽ ἑκαςα πειρασθαι, εἰς το καταγωνισασθαι, και ἐξιδιοποιησασθαι τυς ἀπειπαμενυς αὐτας. ἑπεται δ᾽ εἰκοτως, τους μεν, καταπαλαιεσθαι· ὁσοι δε ἀθλητικωτερον τον ἀγωνα μεταχειριζονται, παμμαχον ἀγωνισαμεναι, και μεχρι τυ ςεφανου χωρησασαι αἱ προειρημεναι Δυναμεις ἐν πολλῳ τῳ λυθρῳ, τοτε δη ἀπαυδωσι, θαυμαζουσαι τυς νικηφορους. των γαρ κινουμενων ἁ μεν, καθ᾽ ὁρμην και φαντασιαν κινειται, ὡς τα ζωα· τα δε, κατα μεταθεσιν, ὡς τα ἀψυχα. κινεισθαι δε και των ἀψυχων τα φυτα μεταβατικως φασιν εἰς αὐξησιν, εἰ τις αὐτοις ἀψυχα εἰναι συγχωρησει τα φυτα. ἑξεως μεν οὐν οἱ λιθοι, φυσεως δε τα φυτα, ὁρμης τε και φαντασιας, των τε αὖ δυειν των προειρημενων, και τα ἀλογα μετεχει ζωα. ἡ λογικη δε δυναμις, ἰδια ὐσα της ἀνθρωπειας ψυχης, ὐκ ὡσαυτως τοις ἀλογοις ζωοις ὁρμαν ὀφειλει, ἀλλα και διακρινειν τας φαντασιας, και μη συναποφερεσθαι αὐταις. αἱ τοινυν Δυναμεις, περι ὡν εἰρηκαμεν, καλλη, και δοξας, και μοιχειας, και ἡδονας, και τοιαυτας τινας φαντασιας δελεαςικας περιτεινουσι ταις ευεπιφοροις ψυχαις, καθαπερ οἱ ἀπελαυνοντες τα θρεμματα, θαλλους προσιεντες· εἰτα κατασοφισαμεναι τυς μη διακρινειν δυνηθεντας την ἀληθη ἀπο ψευδυς ἡδονην, και το ἐπικηρον τε και ἐφυβριςον ἀπο τυ ἁγιυ καλλυς, ἀγυσιν δυλωσαμεναι. ἑκαςη δε ἀπατη συνεχως ἐναπερειδομενη τῃ ψυχῃ, την φαντασιαν ἐν αὐ-

τῃ

litate prius male affecti simus, & in mala educatione & institutione prius versati cum ignoratione.

Simplex ergo ratio nostræ philosophiæ, dicit omnes affectus esse impressiones mollis & cedentis animæ, & veluti obsignationes Potestatum spiritualium, adversus quas nobis est colluctatio. Maleficarum enim, ut puto, Potestatum est opus, proprii habitus aliquid conari singulis rebus imprimere, ut nos, qui iis abrenunciavimus, in certamine superent, & suos efficiant. Est ergo jure consequens, ut aliqui quidem in lucta prosternantur. Quicunque autem certamen magis athletice aggrediuntur, omni contentione decertantes, ad coronam usque perveniunt: prædictæ autem Potestates in multo sudore & cruore tunc deficiunt, victores admirantes. Eorum enim, quæ moventur, alia quidem ex appetitione moventur & imaginatione, sicut animalia: alia autem per translationem, sicut inanimata: ex inanimis autem plantas quoque quidam dicunt moveri transeundo ad augmentum, si quis eis esse plantas inanimas concesserit. Et habitum quidem lapides; naturam plantæ; appetitionem vero & imaginationem, & ea præterea duo, quæ prius dicta sunt, bruta quoque participant. Ratiocinandi autem potestas, quæ est propria humanæ animæ, non debet similiter impelli atque animantia ratione carentia, sed imaginatione percepta discernere, & non ab eis abduci. Hæ ergo, de quibus diximus, Potestates, pulchritudines & glorias, & adulteria & voluptates, & tales ejusmodi inescantes imagines, iis, quæ facile seduci possunt, animabus protendunt, quemadmodum qui pecora abigunt, eis frondes porrigunt. Deinde cum eos astu circumvenerint, qui non possunt veram voluptatem a falsa discernere, fluxamque ac caducam injuriæque obnoxiam a sancta pulchritudine, ducunt in servitutem. Unaquæque autem deceptio assidue premens animam,

τῃ τυπυται· και δη την εικονα ελαθεν περιφερουσα τυ παθους ἡ ψυχη της αιτιας, απο τε του δελεατος, και της ἡμων συγκαταθεσεως γινομενης.

Οἱ δ᾽ ἀμφι τον Βασιλειδην, προσαρτηματα τα παθη καλειν ειωθασιν· πνευματα τινα ταυτα κατ᾽ ὐσιαν ὑπαρχειν προσηρτημενα τῃ λογικῃ ψυχῃ κατα τινα ταραχον και συγχυσιν ἀρχικην· ἀλλας τε αὐ πνευματων νοθυς, και ἑτερογενεις φυσεις προσεπιφυεσθαι ταυταις, οἱον λυκυ, πιθηκυ, λεοντος, τραγυ. ὡν τα ἰδιωματα περι την ψυχην φανταζομενα, τας ἐπιθυμιας της ψυχης τοις ζωοις ἐμφερως ἐξομοιυν λεγυσιν· ὡν γαρ ἰδιωματα φερυσι, τυτων τα ἐργα μιμουνται· και ὐ μονον ταις ὁρμαις και φαντασιαις των ἀλογων ζωων προσοικειουνται, ἀλλα και φυτων κινηματα και καλλη ζηλουσι, δια το και φυτων ἰδιωματα προσηρτημενα φερειν. ἐχει δε και ἑξεως ἰδιωματα, οἱον ἀδαμαντος σκληριαν. ἀλλα μεν προς τυ δογμα τυτο, διαλεξομεθα ὑςερον, ὁπηνικα περι ψυχης διαλαμβανομεν· νυν δε τυτο μονον παρασημειωτεον, ὡς δυρειυ τινος ἱππυ, κατα τον ποιητικον μυθον, εικονα σωζει ὁ κατα Βασιλειδην ἀνθρωπος, ἐν ἑνι σωματι τοσυτων πνευματων διαφορων ςρατον ἐγκεκολπισμενος.

Αὐτος γουν ὁ τυ Βασιλειδυ υἱος Ισιδωρος, ἐν τῳ Περι προσφυυς ψυχης, συναισθομενος τυ δογματος, οἱον ἑαυτυ κατηγορων, γραφει κατα λεξιν· "Εαν γαρ τινι „πεισμα δως, ὁτι μη ἐςιν ἡ ψυχη μονομερης, τῃ δε των „προσαρτηματων βια τα των χειρονων γινεται παθη, „προφασιν ὐ την τυχυσαν ἑξυσιν οἱ μοχθηροι των ἀν„θρωπων, λεγειν, Εβιασθην, ἀπηνεχθην, ἀκων ἐδρα„σα, μη βυλομενος ἐνηργησα· της των κακων ἐπιθυμιας „αὐτος ἡγησαμενος, και ὐ μαχεσαμενος ταις των προσ„αρτηματων βιαις. δει δε τῳ λογιςικῳ κρειττονας γε„νομενυς, της ἐλαττονος ἐν ἡμιν κτισεως φανηναι κρατυν„τας." δυο γαρ δη ψυχας ὑποτιθεται και ὑτος ἐν ἡμιν,

καθα-

in ea imprimit imaginem: & imprudens insciensque anima affectus circumfert imaginem, quæ ex inescatione & nostra assensione oritur.

Basilidis autem sectatores affectus consueverunt vocare προσαρτήματα, id est, appendices: & ea esse quoad essentiam Spiritus appensos animæ ratione prææditæ, per quandam conturbationem & confusionem primigeniam: & alias rursus spirituum adulterinas & diversi generis naturas iis adnasci, utpote lupi, simiæ, leonis, ursi: quorum proprietates animæ subinde occurrentes, ejus cupiditates animantibus dicunt assimilare. Quarum enim ferunt proprietates, earum opera factaque imitantur. Et non solum cum rationis expertium animantium appetitionibus & imaginibus accommodantur, sed etiam plantarum æmulantur motus & pulchritudines, propterea quod plantarum quoque adjunctas habeant proprietates: habent autem etiam habitus proprietates, utpote duritiem adamantis. Sed adversus hoc dogma quidem postea disseremus, quando de anima tractabimus: nunc autem hoc solum adnotandum est, quod Durii equi, ut est in poeticis fabulis, imaginem servat homo ex sententia Basilidis, ut qui in uno corpore tot diversorum spirituum exercitum habeat inclusum.

Ipse itaque filius Basilidis Isidorus, in libro De adnata anima, ejusdem dogmatis particeps, scribit his verbis, veluti seipsum accusans: "Si enim alicui per-„ suaseris non esse animam unius partis, vi autem ap-„ pendicum fieri deteriorum affectus, non levem præ-„ textum habebunt homines scelerati, dicendi, Co-„ actus sum, abductus sum, coactus feci, non vo-„ lens operatus sum: cum ipse dux fuerit malorum „ cupiditatis, & cum appendicum violentia non de-„ pugnarit. Oportet autem, ope partis rationalis fa-„ ctos superiores, minorem, quæ est in nobis crea-„ turam, superasse apparere." Is enim duas quoque

καθαπερ οἱ Πυθαγορειοι, περι ὧν ὑϛερον ἐπισκεψομεθα· Αλλα και Οὐαλεντινος, προς τινας ἐπιϛελλων, αὐταις λεξεσι γραφει περι των προσαρτηματων· "Εἱς δε ἐϛιν „ ὁ ἀγαθος· ȣ παῤῥησια ἡ δια τȣ υἱȣ φανερωσις· και δι' „ αὐτȣ μονȣ δυναιτο ἀν ἡ καρδια καθαρα γενεσθαι, παν- „ τος πονηρȣ πνευματος ἐξωθȣμενȣ της καρδιας· πολλα „ γαρ ἐνοικουντα αὐτη πνευματα, ȣκ ἐα καθαρευειν· „ ἑκαϛον δε αὐτων, τα ἰδια ἐκτελει ἐργα, πολλαχως „ ἐνυβριζοντων ἐπιθυμιαις ȣ προσηκȣσαις. και μοι δο- „ κει ὁμοιον τι πασχειν τω πανδοχειω ἡ καρδια· και „ γαρ ἐκεινο κατατιτραται τε και ὀρυττεται, και πολ- „ λακις κοπρȣ πιμπλαται, ἀνθρωπων ἀσελγως ἐμμε- „ νοντων, και μηδεμιαν προνοιαν ποιȣμενων τȣ χωριȣ, „ καθαπερ ἀλλοτριȣ καθεϛωτος. τον τροπον τȣτον και „ ἡ καρδια, μεχρι μη προνοιας τυγχανει ἀκαθαρτος ȣσα, „ πολλων ȣσα δαιμονων οἰκητηριον· ἐπειδαν δε ἐπισκε- „ ψηται αὐτην ὁ μονος ἀγαθος Πατηρ, ἡγιαϛαι, και φω- „ τι διαλαμπει· και ȣτω μακαριζεται ὁ ἐχων την τοιαυ- „ την καρδιαν, ὁτι ὀψεται τον Θεον."

Τις ȣν ἡ αἰτια τȣ μη προνοεισθαι ἐξ ἀρχης την τοιαυτην ψυχην· εἰπατωσαν ἡμιν. ἡτοι γαρ ȣκ ἐϛιν ἀξια· και πως ὡςπερ ἐκ μετανοιας ἡ προνοια προσεισιν αυτη; ἡ φυσις σωζομενη, ὡς αὐτος βȣλεται, τυγχανει· και ἀναγκη ταυτην, ἐξ ἀρχης δια συγγενειαν προνοȣμενην, μηδεμιαν παρεισδυσιν τοις ἀκαθαρτοις παρεχειν πνευμασιν, ἐκτος εἰ μη βιασθειη, και ἀσθενης ἐλεγχθειη. ἐαν γαρ δω μετανοησασαν αὐτην ἑλεσθαι τα κρειττω, τȣτ' ἐκεινος ἀκων ἐρει, ὁπερ ἡ παρ' ἡμιν ἀληθεια δογματιζει· ἐκ μεταβολης πειθηνιȣ, ἀλλ' ȣκ ἐκ φυσεως, την σωτηριαν. ὡςπερ γαρ αἱ ἀναθυμιασεις, αἱ τε γηθεν, αἱ τε ἀποτελματων, εἰς ὁμιχλας συνιϛανται και νεφελωδεις συϛροφας· ȣτως αἱ των σαρκικων ἐπιθυμιων ἀναδοσεις καχεξιαν προςτριβονται ψυχη, κατασκιδαννυȣσαι τα εἰδωλα της ἡδονης ἐπιπροσθεν της ψυχης. ἐπισκοτȣσι γȣν τω φωτι τω νοερω, ἐπισπωμενης της ψυχης τας ἐκ της ἐπιθυμιας ἀναδο-

in nobis ponit animas, ſicut Pythagorei, quas poſtea conſiderabimus. Quinetiam Valentinus ſcribens ad aliquos, his verbis utitur de appendicibus: " Eſt au-
„ tem unus bonus, cujus fiducia eſt ea, quæ fit per
„ Filium manifeſtatio, & per eum ſolum poteſt cor
„ fieri mundum, ejecto ex corde omni maligno ſpiri-
„ tu. Multi enim in eo habitantes ſpiritus, id mun-
„ dum eſſe non ſinunt. Unusquisque autem eorum
„ propria efficit opera, ſæpe non convenientibus in-
„ ſultans cupiditatibus. Ac mihi quidem videtur cor
„ non eſſe abſimile diverſorio: illud enim perforatur
„ & effoditur, & ſtercore ſæpe repletur, cum homi-
„ nes ſe petulanter gerant, & locum nihil omnino
„ curent, ut qui ſit alienus. Eodem modo cor quo-
„ que: cum, quamdiu nulla ejus providentia geritur,
„ ſit immundum & multorum dæmonum habitaculum:
„ poſtquam autem id inviſerit, qui ſolus eſt bonus
„ Pater, ſanctificatum eſt, & luce reſplendet: & ſic
„ qui tali corde eſt præditus, beatur, quoniam Deum
„ videbit, "

Quænam eſt ergo cauſa, quod non ab initio talis animæ cura ac providentia geratur, dicant nobis. Aut enim non eſt digna, & quodammodo ſicut ex pœnitentia accedit ad eam providentia, vel natura, ut ipſe vult, ſervatur? & neceſſe eſt eam, cum ab initio ejus cura geratur propter cognationem, immundis Spiritibus nullum dare aditum, niſi ei vis afferatur, & imbecilla probetur. Si enim dederit, eam pænitentia ductam, eligere quæ ſunt meliora, invitus dicet id, quod decernit, quæ eſt apud nos, veritas: nempe ex obediente mutatione, non autem ex natura, eſſe ſalutem. Quemadmodum enim exhalationes, cum e terra, tum e paludibus ortæ, in caliginem & nimbos conglobantur: ita etiam carnalium cupiditatum vapores malam animæ inurunt habitudinem, voluptatis ſpecies ante animam undique ſpargentes. In-

ἀναδοσεις, και παχυνσεως τας συςροφας των παθων, ἐνδελεχεια ἡδονων. χρυσος δε ἀπο γης ἐκ αἱρεται βωλος, ἀλλ' ἀφεψομενος διϋλιζεται. ἐπειτα καθαρος γινομενος, χρυσος ἀκουει, γη κεκαθαρμενη. Αἰτειθε γαρ, και δοθησεται ὑμιν, τοις ἐξ ἑαυτων ἑλεσθαι τα καλλιςα δυναμενοι λεγεται.

Οπως δε ἡμεις τε Διαβολε τας ἐνεργειας και τα πνευματα τα ἀκαθαρτα εἰς την τε ἁμαρτωλε ψυχην ἐπισπειρειν φαμεν, ἐ μοι δει πλειονων λογων, παραθεμενῳ μαρτυν τον Αποςολικον Βαρναβαν· ὁ δε, των ἑβδομηκοντα ἠν, και συνεργος τε Παυλου· κατα λεξιν ὡδε πως λεγοντα· "Προ τε ἡμας πιςευσαι τῳ Θεῳ, ἠν ἡμων το οἰκητη-„ριον της καρδιας φθαρτον και ἀσθενες, ἀληθως οἰκοδομη-„τος ναος δια χειρος· ὁτι ἠν πληρης μεν εἰδωλολατρειας, „και ἠν οἰκος δαιμονων, δια το ποιειν ὁσα ἠν ἐναντια τῳ „Θεῳ." τας ἐνεργειας οὐν τας τοις δαιμονιοις καταλληλως, ἐπιτελειν φησι τες ἁμαρτωλες· οὐχι δε αὐτα τα πνευματα ἐν τῃ του ἀπιςου κατοικειν ψυχῃ λεγει. δια τουτο και ἐπιφερει· "Προσεχετε ἱνα ὁ ναος τε Κυριου „ἐνδοξως οἰκοδομηθῃ πως· μαθετε λαβοντες την ἀφεσιν „των ἁμαρτιων. και ἐλπισαντες ἐπι το ὀνομα, γενωμε-„θα καινοι, παλιν ἐξ ἀρχης κτιζομενοι." ἐ γαρ οἱ δαιμονες ἡμων ἀπελαυνονται, ἀλλ' αἱ ἁμαρτιαι, Φησιν, ἀφιενται, ἁς ὁμοιως ἐκεινοις ἐπιτελεμεν πριν ἡ πιςευσαι. εἰκοτως ἐν ἀντεθηκε τα ἐπιφερομενα. "Διο ἐν τῳ κατ-„οικητηριῳ ἡμων ἀληθως ὁ Θεος· κατοικει ἐν ἡμιν· πως; ὁ „λογος αὐτε της πιςεως, ἡ κλησις αὐτε της ἐπαγγελιας, „ἡ σοφια των δικαιωματων, αἱ ἐντολαι της διδαχης."

Οἰδα ἐγω αἱρεσει τινι ἐντυχων· και ὁ ταυτης προϊςαμενος, δια της χρησεως ἐφασκεν της ἡδονης ἡδονῃ μαχεσθαι· αὐτομολων προς ἡδονην δια προσποιητε μαχης ὁ γενναιος οὑτος Γνωςικος· ἐφασκε γαρ δη αὐτον και Γνωςι-

κον

telligentiæ itaque luci tenebras offundunt, attrahente anima vapores concupiſcentiæ, & condenſante affectuum globos, ex perpetuo voluptatum uſu. Gleba e terra ſublata non eſt aurum, ſed coquitur & percolatur, deinde pura evadens, aurum vocatur, quod eſt terra purificata. *Petite* enim, *& dabitur vobis*, iis, qui ex ſeipſis poſſunt ea, quæ ſunt optima, eligere, dicitur.

Quomodo autem nos Diaboli operationes, & ſpiritus immundos in peccatoris animam ſeminare dicamus, non mihi pluribus verbis opus eſt, ſi adduxero teſtem Barnabam Apoſtolicum (erat autem is ex Septuaginta, & Pauli adjutor) his verbis ſic dicentem: " Antequam nos Deo crederemus, erat noſtrum cor-„ dis habitaculum interitui obnoxium & imbecillum, „ vere templum manu ædificatum: quia erat quidem „ plenum cultu idolorum, & erat domus dæmonum, „ quod faceret quæcunque Deo ſunt contraria." Operationes ergo Dæmonibus convenientes dicit peccatores efficere; non autem ait ipſos ſpiritus habitare in anima infidelis. Et ideo ſubjungit: " Attendite „ ut templum Domini glorioſe ædificetur. Diſcite „ vos accepiſſe remiſſionem peccatorum, & poſtquam „ ſperavimus in illud nomen, efficiamur novi, crea-„ ti rurſus ab initio." Non enim dæmones a nobis expelluntur, ſed peccata, inquit, remittuntur, quæ ſimiliter atque illi faciebamus, priuſquam crederemus. Merito ergo contra oppoſuit ea, quæ ſubjunguntur: " Quare in noſtro habitaculo vere Deus in-„ habitat: in nobis eſt. Quomodo? Verbum ejus „ fidei, vocatio ejus promiſſionis, ſapientia juſtifica-„ tionum, mandata doctrinæ."

Scio me in quandam incidiſſe hæreſim: cujus princeps dicebat ſe per uſum voluptatis pugnare cum voluptate, adeoque per ſimulatam pugnam ad voluptatem transfugit præclarus hic Gnoſticus. Se enim dicebat

νον εἶναι· ἐπει ὀυδεν μεγα ἐλεγεν το ἀπεχεσθαι ἡδονης μη πεπειραμενον, ἐν αὐτη δε γενομενον, μη κρατεισθαι· ὅθεν γυμναζεσθαι δι' αὐτης ἐν αὐτη. ἐλανθανεν δε ἑαυτον καταςοφιζομενος ὁ ἄθλιος, τη φιληδονω τεχνη. ταυτη δηλον οὐν τη δοξη και Ἀριςιππος ὁ Κυρηναιος προσβαλλει, του την ἀληθειαν αὐχουντος σοφιςου· ὀνειδιζομενος οὐν ἐπι τω συνεχως ὁμιλειν τη ἑταιρα τη Κορινθια· Ἐχω γαρ, ἐλεγεν, Λαϊδα, και ὀυκ ἐχομαι ὑπ' αὐτης. τοιουτοι δε και οἱ φασκοντες ἑαυτους Νικολαω ἑπεσθαι, ἀπομνημονευμα τι τἀνδρος φεροντες ἐκ παρατροπης, το δειν παραχρησθαι τη σαρκι. ἀλλ' ὁ μεν γενναιος κολουειν δειν ἐδηλου τας τε ἡδονας, τας τε ἐπιθυμιας· και τη ἀσκησει ταυτη καταμαραινειν τας της σαρκος ὁρμας τε και ἐπιθεσεις. οἱ δε, εἰς ἡδονην τραγων δικην ἐκχυθεντες, οἱον ἐφυβριζοντες τω σωματι, καθηδυπαθουσιν· ὀυκ εἰδοτες ὁτι το μεν, ῥακουται, φυσει ῥευςον ὀν· ἡ ψυχη δε αὐτων, ἐν βορβορω κακιας κατορωρυκται, δογμα ἡδονης αὐτης, ὀυχι δε ἀνδρος Ἀποςολικου, μεταδιωκοντων.

Τινι γαρ ὀυτοι Σαρδαναπαλου διαφερουσιν; οὑ τον βιον δηλοι το ἐπιγραμμα·

Ταυτ' ἐχω, ὁσσ' ἐφαγον, και ἐφυβρισα, και μετ' ἐρωτος
Τερπν' ἐπαθον· τα δε πολλα και ὀλβια κεινα, λελειπται.
Και γαρ ἐγω σποδος εἰμι, Νινου μεγαλης βασιλευσας.

καθολου γαρ ουκ ἀναγκαιον το της ἡδονης παθος, ἐπακολουθημα δε χρειαις τισι φυσικαις, πεινη, διψει, ῥιγει, γαμω. εἰ γουν ταυτης διχα πιειν οἱον τε ἠν, ἡ τροφης προσιεσθαι, ἡ παιδοποιειν, ἐδειχθη ἀν ὀυδεμια ἑτερα χρεια ταυτης. ουτε γαρ ἐνεργεια, ουτε διαθεσις,

ουδε

cebat esse Gnosticum: dicebat enim, nil magnum facere, si quis abstineret a voluptate, qui eam non esset expertus; sed eum, qui in ea versatus, non vinceretur: ideoque per eam dicebat se in ea exerceri. Seipsum autem miser imprudens decipiebat arte voluptaria. In eandem ergo, ut patet, venit sententiam Aristippus quoque Cyrenæus cum sophista, qui se jactat tenere veritatem. Cui cum probro daretur, quod cum meretrice Corinthia assidue versaretur: *Habeo*, inquiebat, *Laidem*, *sed ab ipsa non habeor*. Tales autem sunt etiam, qui dicunt se sequi Nicolaum, adducentes quoddam ejus viri adagium, sed ab eis detortum, nempe oportere carne abuti. Sed ille quidem vir præclarus significabat oportere voluptates arcere & cupiditates, & hac exercitatione marcidas flaccidasque reddere carnis appetitiones & insultus. Hi autem instar hircorum effusi in voluptatem, quodammodo corpus contumelia afficientes, in luxu & delitiis vitam agunt; nescientes quod id quidem, cum sit natura fluxum, deteritur; ipsorum autem infossa est anima in cœno vitii, ut qui decretum ipsius voluptatis, non autem viri Apostolici, sequantur.

Quid hi enim differunt a Sardanapalo? cujus vitam significat epigramma:

Hæc habeo, quæ edi, quæque exsaturata libido

Hausit, at illa jacent multa & præclara relicta.

Namque & ego cinis ecce, Nini rex maximus olim.

Non est enim omnino necessaria fruitio voluptatis, sed accessio & consequentia quædam naturalium necessitatum, famis, sitis, frigoris, matrimonii. Si itaque fieri posset, ut absque ea vel biberetur, vel alimentum susciperetur, vel liberi procrearentur, non posset ostendi alius ejus usus. Neque enim operatio,

ουδε μην μερος τι ἡμετερον ἡδονη· ἀλλ᾽ ὑπουργιας ἑνεκα παρηλθεν εἰς τον βιον, ὡςπερ τους ἁλας φασι, της παρατεψεως της τροφης χαριν. ἡ δε, ἀφηνιασασα και του οἰκου κατακρατησασα, πρωτην ἐπιθυμιαν γεννα. ἐφεσιν και ὀρεξιν οὐσαν ἀλογον του κεχαρισμενου αὐτῃ· και τον Ἐπικουρον τελος εἰναι του φιλοσοφου ἀνεπει. ἐ θεσθαι την ἡδονην. θειαζει γουν σαρκος εὐςαθες καταςημα, και το περι ταυτης πιςον ἐλπισμα. τι γαρ ἑτερον ἡ τρυφη, ἡ φιληδονος λιχνεια, και πλεονασμος περιεργος, προς ἡδυπαθειαν ἀνειμενων; ἐμφαντικως ὁ Διογενης ἐν τινι τραγῳδια γραφει·

Οἱ της ἀνανδρε και διεσκαπωμενης
Τρυφης ὑφ᾽ ἡδοναισιν ἀχθεντες κεαρ,
Πονειν ἐθελοντες ἐδε βαια —

και τα ἐπι τουτοις, ὁσα αἰσχρως μεν εἰρηται, ἐπαξιως δε των φιληδονων. Διο μοι δοκει θειος ὁ Νομος ἀναγκαιως τον φοβον ἐπαρταν, ἰν᾽ εὐλαβειᾳ και προσοχῃ την ἀμεριμνιαν ὁ φιλοσοφος κτησηται τε και τηρησῃ, ἀδιαπτωτος τε και ἀναμαρτητος ἐν πασι διαμενων. οὐ γαρ ἀλλως εἰρη η και ἐλευθερια περιγινεται, ἡ δια της ἀπαυςου και ἀναπαυδητε προς των παθων ἡμων ἀντιμαχησεως. ἐτοι γαρ οἱ ἀνταγωνιςαι παχεις και Ολυμπικοι, σφηκων, ὡς εἰπειν, εἰσι δριμυτεροι, και μαλιςα ἡ ἡδονη, ἐ μονον μεθ᾽ ἡμεραν, ἀλλα και νυκτωρ ἐν αὐτοις τοις ἐνυπνιοις μετα γοητειας δελεαςικως ἐπιβελευεσα και δακνοσα.

Πως οὐν ἐτι δικαιοι κατατρεχειν του Νομου Ἑλληνες, φοβῳ και αὐτοι την ἡδονην δουλεσθαι διδασκοντες; ὁ γουν Σωκρατης, φυλασσεσθαι κελευει τα ἀναπειθοντα μη πεινωντας ἐσθιειν, και μη διψωντας πινειν· και τα βλεμματα και τα φιληματα των καλων, ὡς χαλεπω-

τερα

ratio, neque affectio, sed neque aliqua pars nostri est voluptas; sed vicarii ministerii gratia in vitam accessit, quemadmodum dicunt accessisse sales nutrimenti concoquendi causa. Ea autem effrænata, & domus administrationem vi sibi usurpans, primam generat concupiscentiam, quæ est a ratione alienum desiderium, & appetitus ejus, quod ei gratificatur. Ea Epicuro persuasit, ut philosophi finem poneret voluptatem. Divinam itaque rem is esse statuit, firmum ac stabilem carnis habitum, & certam de bona ejus valetudine spem. Quid enim est aliud luxus, quam intemperata liguritio, & opipara redundantia eorum, qui delitiis ac voluptatibus dediti sunt? Significanter scribit Diogenes in quadam tragœdia:

Effœminatis queis mere ac fœtentibus
Cor alligatum est usque & usque luxibus.
Qui nec laboris diligunt tantillulum:

& quæ deinceps sequuntur: quæ turpiter quidem dicta sunt, sed pro meritis eorum qui sunt dediti voluptati. Divinitus itaque mihi videtur Lex voluisse, ut metus impenderet necessario, ut solicitudinis vacuitate per cautionem & attentionem comparata, & conservata, philosophus, a lapsu alienus, & peccato non affinis, in omnibus permaneret. Pax enim & libertas non aliter accedit, quam per perpetuam & indefatigabilem adversus animi nostri motus repugnantiam. Sunt enim hi adversarii crassi & Olympici, & vespis, ut ita dicam, acriores: & maxime voluptas, quæ non solum interdiu, sed etiam noctu in ipsis insomniis, nos cum præstigiis inescando, insidiatur & mordet.

Quomodo ergo possunt adhunc Græci jure Legem insectari, cum ipsi quoque voluptatem doceant servire metui? Socrates itaque jubet *cavere ab illecebris, quæ suadent, ut non esurientes comedamus, & bibamus non sitientes; & pulcrorum obtutibus & osculis, ut quæ*

soleant

τερον σκορπιων και Φαλαγγιων ἰον ἐνιεναι πεφυκοτα. και Αντισθενης δε μανηναι μαλλον ἡ ἡσθηναι αἱρειται. ὁ τε Θηβαιος Κρατης,

Των δε· Φησι· κρατει, ψυχης ἠθει ἀγαλλομενη,
Οὐθ' ὑπο χρυσιων δουλουμενη, οὐθ' ὑπ' ἐρωτων
Τηξιποθων· ἐδ' ἐτι συνεμποροι εἰσι Φιλυβρι.

και το ὁλον ἐπιλεγει·

Ηδονη ἀνδραποδωδει ἀδελωτοι και ἀκναπτοι,
Αθανατον βασιλειαν ἐλευθεριαν τ' ἀγαπωσιν.

οὑτος ἐν ἀλλοις εὐθυρημονως γραφει, Της εἰς τα ἀφροδισια ἀκατασχετε ὁρμης καταπλασμα εἰναι λιμον· εἰ δε μη, βροχον. Ζηνωνι δε τῳ Στωϊκῳ την διδασκαλιαν μαρτυρουσι, και τοι διασυροντες, οἱ Κωμικοι, ὡδε πως·

Φιλοσοφιαν καινην γαρ ὑτος φιλοσοφει.
Πεινην διδασκει, και μαθητας λαμβανει·
Εἱς ἀρτος, ὀψον ἰσχας, ἐπιπιειν ὑδωρ.

παντες δη οὑτοι ὐκ αἰσχυνονται σαφως ὁμολογειν την ἐκ της εὐλαβειας ὠφελειαν· ἡ δε ἀληθης και οὐκ ἀλογος σοφια, οὐ λογοις ψιλοις και θεσπισμασι πεποιθυια, ἀλλα σκεπαστηριοις ἀτρωτοις και μυστηριοις δραστικοις, ταις θειαις ἐντολαις συγγυμναστια τε και συνασκησει μελετωσα, δυναμιν θειαν κατα το ἐμπνεομενον μερος αὐτης ὑπο τε Λογε λαμβανει. ἠδη γουν και τε ποιητικου Διος την αἰγιδα γραφεσι

Δεινην· ἡν περι μεν παντη Φοβος ἐστεφανωται·
Εν δ' ἐρις, ἐν δ' ἀλκη, ἐν δε κρυοεσσα ἰωκη·
Εν δε τε Γοργειη κεφαλη δεινοιο πελωρου·
Δεινη τε σμερδνη τε, Διος τερας αἰγιοχοιο.

Τοις δε το σωτηριον διοραν ὀρθως δυναμενοις, οὐκ οἰδα εἰ τι Φιλτερον Φανησεται της τε σεμνοτητος τοῦ Νομου, και της θυγατρος αὐτου εὐλαβειας. ἀλλα γαρ ὁταν ὑπερτονον ᾀδειν λεγηται, ὡσπερ και ὁ Κυριος ἐπι τινας, ἱνα μη τινες των ζηλουντων αὐτον, ἐκτονον και ἀποχορδον ᾀσωσιν, οὑτως ἀκουω, οὐχ ὡς ὑπερτονον, ἀλλα τοις μη βουλομενοις ἀναλαβειν τον θειον ζυγον, τουτοις ὑπερ-

τονον·

soleant scorpiis & araneis gravius venenum immittere. Antisthenes autem vult *potius insanire, quam voluptate* affici. Et Crates Thebanus ait:

Hæc vincas, rectis exultans moribus, atque
Te auro haud addicens cupidis nec amoribus unquam
Servam: nec servatores sunt amplius ulli.

Et tandem infert:

Mancipat at quem non turpis tangitque voluptas,
Regnum immortale, & libertas huic quoque amatur.

Hic autem alibi expresse scribit, *Rerum venerearum effrænati desiderii cataplasma esse famem: sin minus autem, laqueum.* Zenonis autem Stoici quænam esset doctrina, testantur Comici, etiam dum eam insectantur, hoc modo:

Sapientiam iste Zeno quam vanam docet,
Quippe esurire qui suos tantum docet,
Panis sit unus, caricaque, & aquam bibas.

Hi omnes utique non erubescunt aperte confiteri eam, quæ ex cautione accipitur, utilitatem. Quæ est autem vera & non expers rationis, sapientia, non solis verbis confidens & decretis, sed tegumentis invulnerabilibus & mysteriis efficacibus, in divinis præceptis meditans, & se exercens, vim divinam per eam, quæ inspirata est, partem a Logo seu ratione accipit. Jam vero Poetici quoque Jovis depingunt ægidem

Terribilem, Timor immensus quam cingit & ambit.
Lis quoque inest: & Vis urgens, & frigidus Horror,
Gorgoneumque caput, monstrum olim quod fuit ingens,
Terribile, horrendum, ostentum Jovis ægida habentis.

Iis autem, qui id, quod est salutare, recte possunt perspicere, nescio an quid videbitur amabilius honestate ac gravitate Legis, & ejus filia cautione ac religione. Verumenimvero quando aliquis nimis intensum, & quod justum tonum excedat dicatur canere, sicut etiam Dominus in aliquos, ne aliqui ex iis, qui eum æmulantur ac sequuntur, aliquid canant, quod

τονον· τοις γαρ ἀτονοις και ἀσθενικοις, το μετριον ὑπερτονον δοκει· και τοις ἀδικοις ἀκροδικαιον, το ἐπιβαλλον. ὁσους γαρ δια το φιλικως προς ἁμαρτιας ἐχειν ἡ συγγνωμη παρειςερχεται, οὑτοι την ἀληθειαν ἀπηνειαν ὑπολαμβανουσιν· και την αὐςηριαν, ἀποτομιαν· και ἀνηλεη, τον μη συναμαρτανοντα, μηδε συγκατασπωμενον. εὐ γουν ἡ τραγωδια ἐπι τε Αϊδε γραφει·

Προς δ' οἱον ἡξεις δαιμονα, ὡς ἐρωτα·
Ος ἐτε τοὐπιεικες, ἐτε την χαριν
Ηδει· μονον δ' ἐςεργε την ἁπλως δικην.

και γαρ εἰ μηδεπω μη ποιειν τα προςαττομενα ὑπο τε Νομε οἱοι τε ἐςε, ἀλλα τοι συνορωντες ὡς ὑποδειγματα ἡμιν ἐκκειται καλλιςα ἐν αὐτω, τρεφειν και αὐξειν τον ἐρωτα της ἐλευθεριας δυναμεθα· και τηδε ὠφελοιμεθ' αν κατα δυναμιν προθυμοτερον· τα μεν, προκαλεμενοι· τα δε, μιμεμενοι· τα δε, και δυσωπεμενοι. ἐτε γαρ οἱ παλαιοι δικαιοι κατα Νομον βιωσαντες, Απο δρυος ἠσαν παλαιφατε, ἐδ' ἀπο πετρης· τω γεν βεληθηναι γνησιως φιλοσοφειν, ὁλες αὐτες φεροντες, ἀνεθεσαν τω Θεω, και εἰς πιςιν ἐλογισθησαν.

Καλως ὁ Ζηνων ἐπι των Ινδων ἐλεγεν, ἑνα Ινδον παροπτωμενον ἐθελειν ἰδειν, ἡ πασας τας περι πονε ἀποδειξεις μαθειν. ἡμιν δε ἀφθονοι μαρτυρων πηγαι ἑκαςης ἡμερας, ἐν ὀφθαλμοις ἡμων θεωρεμεναι, παροπτωμενων, ἀνασκινδαλευομενων, τας κεφαλας ἀποτεμνομενων. τετες παντας ὁ παρα τε Νομε φοβος εἰς Χριςον παιδαγωγησας, συνησκησε το εὐλαβες και δι' αἱματων ἐνδεικνυσθαι. Ο Θεος ἐςη ἐν συναγωγη θεων· ἐν μεσω δε θεους διακρινει. τινας τετες; τες ἡδονης κρειττονας· τες των παθων διαφεροντας· τες ἑκαςον ὡν πρασσεσιν ἐπιςαμενες· τους Γνωςικες, τες τε κοσμε μειζονας. και

παλιν·

a tono fidiumque concentu difcrepet; fic fumo, non ut quod fit per fe nimis intenfum, & quod juftum tonum excedat, fed quod fit ejusmodi iis, qui divinum nolunt jugum tollere. Iis enim, qui funt remiffi & imbecilli, id, quod eft moderatum, videtur nimis intenfum, & tonum excedere: & injuftis quod eft æquum, videtur effe fummum jus. Nam qui propterea quod peccati amore tenentur, ad indulgendam veniam faciles funt, ii veritatem exiftimant effe moleftiam, & feveritatem fævitiam: & eum, qui non fimul peccat & una trahitur, immifericordem. Recte ergo fic fcribit de Plutone tragœdia:

Venturus ad quem Dæmonem tu fis rogas?
Qui haud novit æquum, fed neque ullam gratiam:
Sed jus feverum refpicit, nec amplius.

Etfi enim nondum poteftis facere quæ a Lege imperantur, attamen confiderantes effe nobis propofita pulcherrima exemplaria libertatis, amorem libertatis nutrire & augere poffumus: & ea ratione promptiori & alacriori animo juvabimur, alia quidem provocantes, alia vero imitantes, & alia reverentes. Neque enim veteres illos, qui ex Lege vixerunt, *Annofa quercus genuit, aut prærupta petra:* quoniam igitur fincere volebant philofophari, totos feipfos Deo obtulerunt ac dedicarunt, & in fidei rationem relati funt.

Pulchre de Indis dicebat Zeno, fe unum malle Indum videre, qui torreatur, quam omnia pro laboris perpeffione argumenta difcere. Nobis autem funt quotidie redundantes Martyrum fontes, qui noftris fpectantur oculis, qui torrentur, torquentur, & capite truncantur. Eos omnes Legis metus, qui veluti pædagogus ad Chriftum deduxit, exercuit, ut pietatem vel per fanguinem oftenderent. *Deus ftetit in fynagoga Deorum, in medio autem Deos dijudicat.* Quosnam? Eos, qui funt voluptate fuperiores, qui vincunt affectus, qui fciunt unumquodque eorum,

παλιν· Εγω ειπα, Θεοι ἐςε και υἱοι ὑψιςυ παντες· τισι λεγει ὁ Κυριος; τοις παραιτυμενοις, ὡς οιοντε, παν το ἀνθρωπινον. και ὁ Αποςολος λεγει· Υμεις γαρ ουκ ἐςε ἐν σαρκι, ἀλλ᾽ ἐν πνευματι. και παλιν λεγει· Εν σαρκι οντες, ὐ κατα σαρκα ςρατευομεθα· σαρξ γαρ και αἱμα, βασιλειαν Θευ κληρονομησαι ὐ δυνανται· ὐδε ἡ φθορα την ἀφθαρσιαν κληρονομει. Ιδυ δε, ὡς ἀνθρωποι ἀποθνησκετε, διελεγχων ἡμας το Πνευμα εἰρηκεν. χρη τοινυν συνασκειν αὐτυς εἰς ευλαβειαν των ὑποπιπτοντων τοις παθεσι, φυγαδευοντας κατα τυς οντως φιλοσοφυς τα πασχητιωντα των βρωματων, και την παρα την κοιτην ἐκλυτον ἀνεσιν, και την τρυφην, και τα εἰς τρυφην παθη ἀλλοις εἰναι ἀθλον βαρυ· ἡμιν δε ὐκ ἐτι· δωρον γαρ τυ Θευ σωφροσυνη το μεγιςον· Αὐτος γαρ εἰρηκεν, Οὐ μη σε ἀνω· ὐδ᾽ ὐ μη σε ἐγκαταλιπω· ἀξιον κρινας δια την γνησιαν αἱρεσιν. ὑτω τοινυν ἡμας εὐλαβως προσιεναι πειρωμενυς ἐκδεξεται ὁ χρηςος τυ Κυριυ ζυγος ἐκ πιςεως εἰς πιςιν, ἑνος ἡνιοχυ κατα προκοπην ἐλαυνοντος ἑκαςον ἡμων εἰς σωτηριαν, ὁπως ὁ προσηκων της ευδαιμονιας περιγενηται καρπος. γινεται δε ἡ ἀσκησις, κατα τον Κῳον Ιπποκρατην, ὐ μονον τυ σωματος, ἀλλα και της ψυχης ὑγιεια, ἀοκνιη πονων, ἀκοριη τροφης.

κα. Επικουρος δε, ἐν τῳ μη πεινῃν, μηδε διψῃν, μητε ῥιγουν, την εὐδαιμονιαν τιθεμενος, την ἰσοθεον ἐπεφωνησε φωνην, ἀσεβως εἰπων, ἐν τουτοις κἀν Διϊ πατρι μαχεσθαι· ὡςπερ ὑων σκατοφαγων, και οὐχι των λογικων και φιλοσοφων, την μακαριαν νικην δογματιζων· των γαρ ἀπο της ἡδονης ἀρχομενων, τυς τε Κυρηναϊκυς εἰναι, και τον Επικουρον· τουτυς γαρ τελος εἰναι λεγειν διαρρηδην το ἡδεως ζῃν· τελειον δε ἀγαθον μονον την ἡδονην·

ὁ δε

quæ faciunt, eos qui sunt Gnostici, qui mundo sunt majores. Et rursus: *Ego dixi, Dii estis & filii altissimi omnes.* Quibusnam dicit Dominus? Iis, qui, quoad fieri potest, mortalia omnia repudiant. Et dicit Apostolus: *Vos autem non amplius estis in carne, sed in spiritu.* Et rursus dicit: *In carne cum simus, non secundum carnem militamus. Caro* enim *& sanguis regnum Dei non possunt possidere, neque corruptio possidet incorruptionem. Ecce tanquam homines moriemini*, nos redarguens dixit Spiritus. Oportet ergo nos exercere ad ea cavenda, quæ sunt obnoxia vitiis, fugiendo, ut ii, qui vere sunt philosophi, eos cibos, qui incitant ad libidinem, & dissolutam in cubili remissionem, & delicias, & ita agendo, ut ea, quæ in fruendis delitiis accidunt, sint aliis magnum præmium, nobis autem non itidem. Est enim donum Dei maximum temperantia. *Ipse enim dixit, Non te dimitto, nec te derelinquo*: ut qui te dignum judicaverim propter germanam electionem. Sic ergo nos pie ac caute accedere conantes, excipiet benignum ac *suave jugum* Domini *a fide in fidem*, uno auriga, per profectum, unumquemque nostrum vehente ad salutem, ut accedat is, quem par est, fructus beatitudinis. Fit autem *exercitatio*, ex sententia Coi Hippocratis, *non solum corporis sanitas, sed etiam animæ, impigra laborum susceptio, & non nimia nutrimenti exsaturatio.*

XXI. Epicurus autem, in non esuriendo, nec sitiendo, nec frigendo, ponens beatitudinem, vocem illam Deo parem exclamavit, impie dicens, se in his vel cum Jove patre esse pugnaturum: tanquam porcorum stercoribus vescentium, & non ratione præditorum ac Philosophorum, beatam decernens victoriam. Ex iis enim, qui voluptati parent, constat esse Cyrenaicos & Epicurum: eos enim aperte dicere, finem esse jucunde vivere: perfectum autem bonum solum esse voluptatem. Epicurus autem do-

ὁ δὲ Ἐπικουρος, και την της ἀλγηδονος ὑπεξαιρεσιν ἡδονην εἰναι λεγει· αἱρετον δε εἰναι φησιν, ὁ πρωτον ἐξ ἑαυτου ἐφ' ἑαυτο ἐπισπαται· παντως δηλονοτι ἐν κινησει ὑπαρχον. Δεινομαχος δε και Καλλιφων, τελος εἰναι ἐφασαν, παν το καθ' αὑτον ποιειν ἑνεκα του ἐπιτυγχανειν ἡδονης, και τυγχανειν· ὁ τε Ἱερωνυμος ὁ Περιπατητικος, τελος μεν εἰναι, το ἀοχλητως ζην· τελικον δε ἀγαθον μονον, την εὐδαιμονιαν. και Διοδωρος ὁμοιως, ἀπο της αὐτης αἱρεσεως γενομενος, τελος ἀποφαινεται το ἀοχλητως και καλως ζην.

Ἐπικουρος μεν οὐν και οἱ Κυρηναϊκοι, το πρωτον οἰκειον φασιν ἡδονην εἰναι· ἑνεκα γαρ ἡδονης παρελθουσα, φασιν, ἡ ἀρετη, ἡδονην ἐνεποιησε. κατα δε τους περι Καλλιφωντα ἑνεκα μεν της ἡδονης, παρεισηλθεν ἡ ἀρετη· χρονω δε ὑστερον, το περι αὐτην καλλος κατιδουσα, ἰσοτιμον ἑαυτην τῃ ἀρχῃ, τουτεστι τῃ ἡδονῃ παρεσχεν. οἱ δε περι τον Ἀριστοτελη, τελος ἀποδιδοασιν εἰναι, το ζην κατ' ἀρετην· οὐτε δε την εὐδαιμονιαν, οὐτε το τελος, παντι τῳ την ἀρετην ἐχοντι παρειναι· βασανιζομενον γαρ, και τυχαις ἀβουλητοις περιπιπτοντα τον σοφον, και δια ταυτα ἐκ του ζην ἀσμενως ἐθελοντα διαφευγειν, μη εἰναι μητε μακαριον, μητ' εὐδαιμονα· δει γαρ και χρονου τινος τῃ ἀρετῃ· οὐ γαρ ἐν μιᾳ ἡμερᾳ περιγινεται, ἡ και ἐν τελειῳ συνισαται· ἐπει μη ἐστιν, ὡς φασι, παις εὐδαιμων ποτε· τελειος δ' ἀν εἰη χρονος ὁ ἀνθρωπινος βιος· συμπληρουσθαι τοινυν την εὐδαιμονιαν ἐκ της τριγενειας των ἀγαθων. οὐτ' οὐν ὁ πενης, οὐθ' ὁ ἀδοξος, ἀλλ' οὐδ' ὁ ἐπινοσος, ἀλλ' οὐδ' ἀν οἰκετης ἠ τις κατ' αὐτους. παλιν δ' αὐ Ζηνων μεν ὁ Στωϊκος, τελος ἡγειται, το κατ' ἀρετην ζην· Κλεανθης δε, το ὁμολογουμενως τῃ φυσει ζην ἐν τῳ εὐλογιστειν· ὁ ἐν τῃ των κατα φυσιν ἐκλογῃ κεισθαι διελαμβανεν· ὁ τε Ἀντιπατρος, ὁ τουτου γνωριμος, το τελος κεισθαι ἐν τῳ διηνεκως και ἀπαραβατως ἐκλεγεσθαι μεν τα κατα φυσιν, ἀπεκλεγεσθαι δε τα παρα φυσιν ὑπολαμβανει. Ἀρχεδημος τε αὐ οὑτως ἐξη-

γειτο

loris quoque amotionem dicit esse voluptatem: eligendum autem & expetendum esse dicit id, quod primum a seipso trahit ad seipsum, quod videlicet est omnino in motu. Dinomachus autem & Callipho dixerunt esse finem, quicquid in se est facere consequendæ & fruendæ voluptatis gratia. Et Hieronymus Peripateticus, finem quidem esse vivere sine molestia ac perturbatione: extremum autem bonum, esse felicitatem. Nec aliter Diodorus, qui fuit ex eadem secta, finem esse pronunciat, citra ullam molestiam & honeste vivere.

Atque Epicurus quidem & Cyrenaici id, quod est primum naturæ proprium & conveniens, dicunt esse voluptatem. Voluptatis enim causa accedens, inquiunt, virtus, peperit voluptatem. Ex Calliphontis autem sententia, voluptatis quidem causa accessit virtus, procedente autem tempore cum suam vidisset pulchritudinem, effecit, ut principio, hoc est, voluptati, esset honore æqualis. Aristotelei autem finem esse tradunt, vivere ex virtute: sed nec felicitatem nec finem adesse cuilibet, qui habeat virtutem: sapientem enim, qui vexatur, & in varios casus præter voluntatem incidit, & ideo vult lubenter e vita effugere, nec esse beatum nec felicem. Virtuti autem tempore quoque aliquo opus est: non enim accedit uno die: ut quæ etiam in perfecto constet; quandoquidem non est unquam, ut ajunt, puer beatus: perfectum autem tempus fuerit vita hominis: compleri itaque beatitudinem ex triplici genere bonorum. Neque ergo pauper, nec inglorius, sed nec valetudinarius, sed nec si quis fuerit servus, est beatus ex eorum sententia. Rursus autem Zeno quidem Stoicus finem esse putat ex virtute vivere: Cleanthes autem, naturæ convenienter vivere, obtemperando rationi: quod in iis, quæ sunt secundum naturam, eligendis situm esse statuit. Et Antipater ejus familiaris,

γειτο εἶναι το τελος, ἐκλεγομενος τα κατα φυσιν μεγιςα και κυριωτατα, οὐχ οἱοντε ὀντα ὑπερβαινειν. προς τουτοις ἐτι Παναιτιος το ζῆν κατα τας διδομενας ἡμιν ἐκ φυσεως ἀφορμας, τελος ἀπεφηνατο. ἐπι πασι τε ὁ Ποσιδωνιος το ζῆν, θεωρουντα την των ὁλων ἀληθειαν και ταξιν, και συγκατασκευαζοντα αὐτον κατα το δυνατον, κατα μηδεν ἀγομενον ὑπο τȣ ἀλογȣ μερους της ψυχης. τινες δε των νεωτερων Στωϊκων οὑτως ἀπεδοσαν τελος εἶναι, το ζῆν ἀκολουθως τῃ τȣ ἀνθρωπου κατασκευῃ.

Τι δῆ σοι Αριςωνα καταλεγοιμι; τελος οὗτος εἶναι την ἀδιαφοριαν ἐφη· το δε ἀδιαφορον, ἁπλως ἀδιαφορον ἀπολειπει· ἡ τα Ηριλλου εἰς μεσον παραγοιμι; το κατ' ἐπιςημην ζῆν, τελος εἶναι τιθησιν Ηριλλος. τους γαρ ἐκ της Ακαδημιας νεωτερους ἀξιουσι τινες τελος ἀποδιδοναι, την ἀσφαλη προς τας φαντασιας ἀποχην. και μην Λυκος ὁ Περιπατητικος, την ἀληθινην χαραν της ψυχης τελος ἐλεγεν εἶναι, ὡς Λευκιμος την ἐπι τοις καλοις. Κριτολαος δε, ὁ και αὐτος Περιπατητικος, τελειοτητα ἐλεγεν κατα φυσιν εὐροουντος βιου· την ἐκ των τριων γενων συμπληρουμενην προγονικην τελειοτητα μηνυων. Οὐκουν ἐπι τουτοις ἀρκουμενους, καταπαυςεον, φιλοτιμητεον δε, ὡς ἐνι μαλιςα, και τα προς των Φυσικων δογματιζομενα περι του προκειμενου παραθεσθαι. Αναξαγοραν μεν γαρ τον Κλαζομενιον την θεωριαν φαναι του βιου τελος εἶναι, και την ἀπο ταυτης ἐλευθεριαν, λεγουσιν· Ηρακλειτον τε τον Εφεσιον, την εὐαρεςησιν. Πυθαγοραν δε ὁ Ποντικος Ηρακλειδης ἱςορει την ἐπιςημην της τελειοτητος

των

in iis quidem, quæ ſunt ſecundum naturam, aſſidue & abſque ulla prolapſione deligendis, iis autem, quæ ſunt præter naturam, rejiciendis, poſitum eſſe exiſtimat. Et rurſus Archedemus ſic finem eſſe exponebat, in iis, quæ ſunt ſecundum naturam maxima & præcipua, deligendis, non poſſe transſilire. Præter hos autem Panætius, convenienter vivere occaſionibus, quæ datæ ſunt nobis a natura, finem ſtatuit. Poſtremo autem Poſidonius, vivere contemplando univerſorum veritatem & ordinem, & ſe, quoad ejus fieri poteſt, ita inſtituere, ut nulla in re ducatur a parte animæ, quæ caret ratione. Quidam autem ex recentioribus Stoicis finem eſſe tradiderunt, vivere conſequenter conſtitutioni hominis.

Quid tibi Ariſtonem recenſeam? is finem dicebat eſſe indifferentiam: indifferens autem plane relinquit indifferens: aut ea, quæ ab Herillo dicuntur, in medium adducam? Ex ſcientia vivere, ponit Herillus finem. Ex Academia enim recentiores volunt nonnulli finem tradere, firmam ac ſtabilem a phantaſiis abſtinentiam. Quinetiam Lycus Peripateticus veram animæ lætitiam dicebat eſſe finem, quemadmodum Leucimus eam, quæ ex honeſtis proficiſcitur. Critolaus autem, qui ipſe quoque fuit Peripateticus, dicebat eſſe perfectionem vitæ recte fluentis ſecundum naturam: eam, quæ completur ex tribus generibus, a majoribus per manus traditam ſignificans perfectionem. Neque vero nobis his contentis quieſcendum eſt, ſed quam maxime contendendum eſt, ut ea quoque, quæ a Phyſicis de re propoſita decernuntur, adducamus. Anaxagoram enim Clazomenium ajunt dixiſſe, contemplationem eſſe vitæ finem, & eam, quæ ex ea procedit, libertatem. Heraclitum autem Epheſium, εὐαρεστησιν, ſeu placidum mentis ſtatum. Pythagoram autem refert Heraclides Ponticus, ſcientiam perfectionis numerorum animæ, tradidiſſe eſſe beatitudi-

των ἀριθμων της ψυχης εὐδαιμονιαν εἰναι παραδεδωκεναι· ἀλλα και οἱ Αβδηριται, τελος ὑπαρχειν διδασκουσι. Δημοκριτος μεν ἐν τῳ Περι τελυς την εὐθυμιαν, ἡν και εὐεςω προσηγορευσεν· και πολλακις ἐπιλεγει· Τερψις γαρ και ἀτερπιη, ὑρος των περιηκμακοτων· Εκαταιος δε, αὐταρκειαν· και δη Απολλοδοτος ὁ Κυζικηνος, την ψυχαγωγιαν· καθαπερ Ναυσιφανης την ἀκαταπληξιν· ταυτην γαρ ἐφη ὑπο Δημοκριτυ ἀθαμβιην λεγεσθαι.

Ετι προς τουτοις Διοτιμος την παντελειαν των ἀγαθων, ἡν εὐεςω προσαγορευεσθαι, τελος ἀπεφηνεν. παλιν Αντισθενης μεν, την ἀτυφιαν· οἱ δε Αννικερειοι καλυμενοι, ἐκ της Κυρηναϊκης διαδοχης, τυ μεν ὁλυ βιυ τελος οὐδεν ὡρισμενον ἐταξαν· ἑκαςης δε πραξεως ἰδιον ὑπαρχειν τελος, την ἐκ της πραξεως περιγινομενην ἡδονην. οὑτοι οἱ Κυρηναϊκοι τον ὁρον της ἡδονης Επικυρυ, τουτεςι την τυ ἀλγουντος ὑπεξαιρεσιν, ἀθετυσιν· νεκρυ καταςασιν ἀποκαλουντες· χαιρειν γαρ ἡμας μη μονον ἐπι ἡδοναις, ἀλλα και ἐπι ὁμιλιαις, και ἐπι φιλοτιμιαις. ὁ δε Επικουρος, πασαν χαραν της ψυχης οἰεται ἐπι πρωτοπαθουση τῃ σαρκι γενεσθαι. ὁ τε Μητροδωρος ἐν τῳ Περι του μειζονα εἰναι την παρ' ἡμας αἰτιαν προς εὐδαιμονιαν της ἐκ των πραγματων, Αγαθον, φησι, ψυχης τι ἀλλο, ἡ το σαρκος εὐςαθες καταςημα, και το περι ταυτης πιςον ἐλπισμα;

κβ. Ναι μην Πλατων ὁ Φιλοσοφος διττον εἰναι το τελος φησιν, το μεν, μεθεκτον τε και πρωτον ἐν αὐτοις ὑπαρχον τοις εἰδεσιν· ὁ δη και τἀγαθον προσονομαζει· το δε, μετεχον ἐκεινου, και την ἀπ' αὐτυ δεχομενον ὁμοιοτητα· ὁ περι ἀνθρωπυς γινεται, τυς μεταποιυμενυς ἀρετης τε και της ἀληθυς φιλοσοφιας. διο και Κλεανθης ἐν τῳ δευτερῳ Περι ἡδονης, τον Σωκρατην φησι παρ' ἑκαςα διδασκειν, ὡς ὁ αὐτος δικαιος τε και εὐδαιμων ἀνηρ·

και

titudinem. Quinetiam Abderitani docent esse finem; Democritus quidem in libro de Fine, animi tranquillitatem, quam etiam appellavit εὐιςὼ: & sæpe exclamat, *Delectatio & ejus privatio sunt eorum terminus, qui ad summum vigorem pervenerunt*; Hecatæus autem sufficientiam. Quinetiam Apollodotus Cyzicenus animi delectationem, quemadmodum Nausiphanes ἀκαταπλήξιν. Eam enim dicit a Democrito vocari ἀθαμβίην.

Præter hos autem Diotimus, absolutam omnium bonorum perfectionem, quam dicit appellari εὐεςω, finem pronunciavit. Rursus Antisthenes quidem, fastus vacuitatem. Qui autem vocantur Annicerei ex successione Cyrenaica, nullum totius vitæ finem definitum statuerunt: uniuscujusque autem actionis proprium esse finem, nempe eam, quæ ex actione efficitur, voluptatem. Hi Cyrenaici, Epicuri voluptatis definitionem, hoc est, doloris ablationem, rejiciunt; eam constitutionem mortui appellantes: non solum enim nos gaudio affici propter voluptates, sed etiam propter consuetudines & honores. Epicurus autem existimat, omnem animæ lætitiam ex præcedenti carnis affectione oriri. Metrodorus autem in Opere, quod inscribitur, Majorem esse causam ad felicitatem eam quæ est ex nobis, ea quæ ex rebus oritur, *Animæ*, inquit, *bonum quid est aliud, quam stabilis ac bona carnis constitutio, & spes fide digna, quod ea sic futura sit?*

XXII. At vero Plato philosophus, finem dicit esse duplicem: unum quidem, id quod est participabile & primum in ipsis formis, quod quidem nominat Bonum: alterum autem id, quod est illius particeps, ejusque accipit similitudinem, quod quidem est in hominibus, qui virtutem & veram philosophiam sibi vendicant. Quare Cleanthes quoque in secundo De voluptate, dicit Socratem ubique docere, eundem

esse

και τῳ πρωτῳ διελοντι το δικαιον ἀπο τȣ συμφεροντος καταρασθαι, ὡς ἀσεβες τι πραγμα δεδρακοτι· ἀσεβεις γαρ τῳ ὀντι, οἱ το συμφερον ἀπο του δικαιου τȣ κατα Νομον χωριζοντες. αὐτος δε ὁ Πλατων την εὐδαιμονιαν, το εὐ τον δαιμονα ἐχειν· δαιμονα δε λεγεσθαι, το της ψυχης ἡμων ἡγεμονικον· την δε εὐδαιμονιαν, το τελειοτατον ἀγαθον και πληρεςατον λεγει. ὁτε δε βιον ὁμολογουμενον και συμφωνον αὐτην ἀποκαλει· και ἐσθ' ὁτε το κατ' ἀρετην τελειοτατον· τȣτο δε ἐν ἐπιςημη τȣ ἀγαθου τιθεται, και ἐν ἐξομοιωσει τη προς τον Θεον· ὁμοιωσιν ἀποφαινομενος δικαιον και ὁσιον μετα φρονησεως εἰναι. ἠ γαρ οὐχ οὑτως τινες των ἡμετερων, το μεν κατ' εἰκονα, εὐθεως κατα την γενεσιν εἰληφεναι τον ἀνθρωπον· το καθ' ὁμοιωσιν δε, ὑςερον κατα την τελειωσιν μελλειν ἀπολαμβανειν ἐκδεχονται;

Αὐτικα ὁ Πλατων την ὁμοιωσιν ταυτην μετα ταπεινοφροσυνης ἐσεσθαι τῳ ἐναρετῳ διδασκων, ἐκεινο πȣ ἑρμηνευει, Πας ὁ ταπεινων ἑαυτον, ὑψωθησεται. λεγει οὐν ἐν τοις Νομοις· Ο μεν δη Θεος, ὡςπερ και ὁ παλαιος λογος, ἀρχην τε, και μεσα, και τελευτην των παντων ἐχων, εὐθειαν περαινει κατα φυσιν περιπορευομενος· τῳ δε αἰει ξυνεπεται δικη, των ἀπολειπομενων τȣ θειȣ νομȣ τιμωρος. ὁρας ὁπως και αὐτος εὐλαβειαν προσαγει τῳ θειῳ νομῳ. ἐπιφερει γουν· Ης ὁ μεν εὐδαιμονησειν μελλων ἐχομενος, ξυνεπεται ταπεινος και κεκοσμημενος. εἰτα τουτοις τα ἀκολȣθα συναψας, και τῳ φοβῳ νȣθετησας, ἐπιφερει· Τις οὐν δη πραξις φιλη και ἀκολȣθος Θεῳ; μια και ἑνα λογον ἐχουσα ἀρχαιον· ὁτι τῳ μεν ὁμοιῳ το ὁμοιον, ὀντι μετριῳ, φιλον ἀν εἰη. τα δε ἀμετρα, οὐτε ἀλληλοις, οὐτε τοις ἐμμετροις. τον οὐν τῳ Θεῳ προσφιλη γενησομενον, εἰς δυναμιν ὁτι μαλιςα και αὐτον τοιουτον ἀναγκαιον γινεσθαι. και κατα τουτον δη τον λογον, ὁ μεν σωφρων ἡμων Θεῳ φιλος· ὁμοιος γαρ· ὁ τε μη σωφρων, ἀνομοιος τε και διαφορος. τȣτο ἀρχαιον εἰναι

φησας

esse virum justum & beatum: eumque execrari qui primus divisit justum ab utili, ut qui rem fecerit impiam. Revera enim sunt impii, qui utile a justo, quod est secundum Legem, separant. Ipse autem Plato dicit beatitudinem, quæ est εὐδαιμονία, esse, *bene habere Dæmonem*: dici autem Dæmonem, principalem animæ nostræ partem: beatitudinem autem, esse perfectissimum bonum & plenissimum. Aliquando autem eam vocat, vitam sibi consentientem & convenientem: & nonnunquam id, quod est ex virtute perfectissimum. Id autem ponit in scientia boni, & in ea, quæ est cum Deo, similitudine, similitudinem pronuncians in eo consistere, ut quis sit justus & sanctus cum prudentia. An non sic quidam ex nostris illud, *ad imaginem* quidem, statim in ortu accepisse hominem; *ad similitudinem* autem, per perfectionem postea esse accepturum, intelligunt?

Jam vero docens Plato hanc similitudinem viro bono futuram esse cum humilitate, illud utique interpretatur: *Omnis qui seipsum humiliat, exaltabitur.* Dicit itaque in Legibus: *Deus quidem certe, ut vetus est oratio, continens principium & medium & finem universorum, recta pergit secundum naturam circumiens. Eum autem semper consequitur justitia, ultrix eorum, qui a lege divina desciverint.* Vides, quo modo ipse quoque legi divinæ adjungit cautionem, seu timorem. Subjungit itaque: *Cui qui beatus quidem est futurus, adhærens, sequitur humilis & compositus.* Deinde cum his ea, quæ sunt consequentia, conjunxisset, & timore adhibito admonuisset, subjungit: *Quænam est ergo actio, quæ a Deo amata, & eum consequitur? Una certe, rationem unam antiquam habens & præcipuam, quod simili, quod quidem est moderatum, simile fuerit amicum: quæ sunt autem immoderata, neque sibi invicem, neque moderatis amica sunt.. Qui igitur Deo talis amicus fore studet, necesse est, ut quam maxime pro viribus efficiatur talis.* Hac

itaque

φησας το δογμα, την εκ του Νομου εις αυτον ηκουσαν διδασκαλιαν ηνιξατο. καν τω Θεαιτητω τα κακα αμφι την θνητην φυσιν και τονδε τον τοπον περιπολειν εξ αναγκης δυς, επιφερει· Διο και πειρασθαι χρη ενθενδε εκεισε φευγειν ότι ταχιστα· φυγη δε, όμοιωσις Θεω κατα το δυνατον· όμοιωσις δε, δικαιον και όσιον μετα φρονησεως γινεσθαι.

Σπευσιππος τε, ὁ Πλατωνος αδελφιδυς, την ευδαιμονιαν φησιν ἑξιν ειναι τελειαν, εν τοις κατα φυσιν εχυσιν· ἡ ἑξιν αγαθων· ἡς δη κατασασεως άπαντας μεν ανθρωπυς ορεξιν εχειν· σοχαζεσθαι δε τυς αγαθυς της αοχλησιας· ειεν δ' αν αἱ αρεται της ευδαιμονιας απεργασικαι. Ξενοκρατης τε ὁ Χαλκηδονιος, την ευδαιμονιαν αποδιδωσι, κτησιν της οικειας αρετης, και της ὑπηρετικης αυτη δυναμεως. ειτα ὡς μεν εν ᾡ γινεται, φαινεται λεγων την ψυχην· ὡς δ' ὑφ' ὡν, τας αρετας· ὡς δ' εξ ὡν, ὡς μερων, τας καλας πραξεις, και τας σπυδαιας ἑξεις τε και διαθεσεις, και κινησεις, και σχεσεις· ὡς τουτων υκ ανευ τα σωματικα και τα εκτος. ὁ γαρ Ξενοκρατους γνωριμος Πολεμων, φαινεται την ευδαιμονιαν αυταρκειαν ειναι βυλομενος αγαθων παντων, ἡ των πλεισων και μεγισων. δογματιζει γουν χωρις μεν αρετης μηδε ποτε αν ευδαιμονιαν ὑπαρχειν· διχα δε και των σωματικων και των εκτος, την αρετην αυταρκη προς ευδαιμονιαν ειναι.

Και τα μεν, ὡδε εχετω· αἱ δε αντιρρησεις αἱ προς τας ειρημενας δοξας, κατα καιρον τεθησονται· ἡμιν δε αυτοις εις τελος ατελευτητον αφικεσθαι προκειται, πειθομενοις ταις εντολαις, τουτεσι τω Θεω, και κατ' αυτας βιωσασιν ανεπιληπτως και επισημονως, δια της τυ θειυ θεληματος γνωσεως· ἡ τε προς τον ορθον λογον ὡς οιον

τε

itaque ratione quisquis est temperans, est Deo amicus; est enim similis: intemperatus autem, dissimilis & diversus. Hoc autem vetus decretum esse dicens, eam, quæ a Lege ad ipsum pervenit, doctrinam tacite significavit. Et in Theæteto, cum mala circa mortalem naturam & hunc locum necessario vagari concessisset, subjungit: *Quare oportet tentare hinc illuc fugere quam celerrime. Fuga autem est, Deo, quoad fieri potest, assimilatio: assimilatio autem, justum & sanctum fieri cum prudentia.*

Et Speusippus, Platonis ex sorore filius,[1] dicit beatitudinem esse perfectum habitum in iis, qui se habent secundum naturam: aut habitum bonorum: quam constitutionem omnes quidem homines appetere; solos autem bonos consequi molestiæ vacuitatem: & quod virtutes felicitatem efficiant. Xenocrates vero Chalcedonensis definit beatitudinem, convenientis virtutis possessionem, & ejus, quæ ei inservit, facultatis: deinde, ut in quo quidem sit, apparet dicere animam: ut autem a quibus, virtutes: ut ex quibus tanquam partibus, bonas actiones, & honestos habitus, & affectiones, & motus, & habitudines: utpote quod non sine his sint ea, quæ sunt corporis & externa. Xenocratis enim discipulus Polemo, videtur velle beatitudinem esse sufficientiam omnium bonorum, vel plurimorum & maximorum. Decernit itaque, sine virtute quidem non futuram unquam beatitudinem; absque bonis autem corporis & externis, virtutem esse sufficientem ad beatitudinem. Et hæc quidem sic habeant.

Quæ autem sunt ad refellendas eas, quæ jam dictæ sunt, sententias necessaria, dicentur suo tempore. Nobis autem est propositum pervenire ad finem minime finiendum, mandata, hoc est Deum, sequentibus, & secundum ea, sine reprehensione & scienter, per divinæ voluntatis cognitionem viventibus.

Rectæ

τε ἐξομοιωσις, τελος ἐςι, και εἰς την τελειαν υἱοθεσιαν δια τȣ Υἱȣ ἀποκαταςασις, δοξαζȣσα ἀει τον Πατερα δια του μεγαλου ἀρχιερεως, του ἀδελφους και συγκληρονομους καταξιωσαντος ἡμας εἰπειν. και ὁ μεν Αποςολος συντομως το τελος ἐν τη προς Ρωμαιους ἐπιςολη διαγραφων, λεγει· Νυνι δε ἐλευθερωθεντες ἀπο της ἁμαρτιας, δουλωθεντες δε τω Θεω, ἐχετε τον καρπον ὑμων εἰς ἁγιασμον· το δε τελος, ζωην αἰωνιον. διττην δε εἰδως την ἐλπιδα, την μεν, προσδοκωμενην· την δε, ἀπειλημμενην· ἠδη τελος διδασκει, την της ἐλπιδος ἀποκαταςασιν· Η γαρ ὑπομονη Φησι, δοκιμην· ἡ δε δοκιμη, ἐλπιδα· ἡ δε ἐλπις, ȣ καταισχυνει· ὁτι ἡ ἀγαπη τȣ Θεȣ ἐκκεχυται ἐν ταις καρδιαις ἡμων δια Πνευματος ἁγιȣ τȣ δοθεντος ἡμιν. δι' ἡν ἀγαπην και εἰς την ἐλπιδα ἀποκαταςασις, ἡν ἀναπαυσιν ἀλλαχȣ λεγει ἀποκεισθαι ἡμιν.

Τα ὁμοια και παρα τω Ιεζεκιηλ εὑροις ἀν, ȣτως ἐχοντα· Η ψυχη ἁμαρτανȣσα, αὐτη ἀποθανειται· και ἀνηρ, ὁς ἀν γενηται δικαιος, και ποιηση κριμα και δικαιοσυνην, ἐπι τα ὀρη ȣκ ἐφαγεν, και τȣς ὀφθαλμȣς αὐτȣ ȣκ ἠρεν ἐπι τα εἰδωλα οἰκȣ Ισραηλ, και την γυναικα τȣ πλησιον ȣκ ἐμιανεν, και προς γυναικα ἐν καιρω ἀκαθαρσιας αὐτης ȣ προσηλθεν· ȣ γαρ ἐφυβριςον την ἀνθρωπȣ σποραν εἰναι βȣλεται· και ἀνδρα, Φησι, μη κακωςη· ἐνεχυρασμα ὀφειλοντος ἀποδωσει· ἁρπαγμα ȣ μη ἁρπαση· τον ἀρτον αὐτȣ πεινωντι δωσει και πλεονασμον ȣ ληψεται· ἐξ ἀδικιας ἀποςρεψει την χειρα αὐτȣ· κριμα ἀληθινον ποιησει ἀνα μεσον ἀνδρος και τȣ πλησιον· ἐν τοις δικαιωμασι μȣ πορευσεται, και τα δικαιωματα μȣ ἐφυλαξε, τȣ ποιησαι ἀληθειαν· δικαιος ἐςι, ζωη ζησεται, λεγει Αδωναϊ Κυριος. ὁ τε Ησαϊας τον μεν πιςευσαντα, εἰς σεμνοτητα βιȣ· τον γνωςικον δε, εἰς ἐπιςασιν παρακαλων, μη την αὐτην εἰναι ἀρετην ἀνθρωπȣ και Θεȣ παριςας, ὡδε Φησι· Ζητησατε τον Κυριον, και ἐν τω εὑρισκειν αὐτον ἐπικαλεσασθε· ἡνικα δ' ἀν ἐγγιζη ὑμιν,

Rectæ autem rationi seu Logo, quoad fieri potest, assimilatio, est finis, & in finalem seu perfectam adoptionem per Filium nos restituit, Patremque semper glorificat per magnum Pontificem, qui nos fratres & cohæredes dignatus est appellare. Et Apostolus quidem breviter finem describens in epistola ad Romanos, dicit: *Nunc vero liberati a peccatis, Deo autem servientes, habetis fructum vestrum in sanctificationem: finem autem, vitam æternam.* Cum autem spem novisset duplicem, unam quidem, quæ expectatur; alteram vero, quæ jam recepta est, finem adhuc esse docet spei restitutionem. *Patientia* enim, inquit, *probationem: probatio vero spem: spes autem non confundit, quoniam charitas Dei diffusa est in cordibus nostris per Spiritum sanctum, qui datus est nobis.* Propter quam charitatem est etiam in spem restitutio, quam *requiem* dicit alibi nobis esse repositam.

Similia etiam invenias apud Ezechielem, quæ sic habent: *Anima peccans ipsa morietur. Et vir, qui fuerit justus, & fecerit judicium, & justitiam, supra montes non comedit, & suos oculos non sustulit ad idola domus Israel, & uxorem proximi sui non polluit, & ad uxorem in tempore immunditiei suæ non accessit* (non vult enim semen hominis probro ac vituperio affici) *& virum,* inquit, *non male afficiet, pignus debitoris reddet, raptum non rapiet, panem suum dabit esurienti, & amplius non accipiet, ab iniquitate avertet manum suam, verum faciet judicium inter virum & proximum, in justificationibus meis ambulabit, & justificationes meas custodiet, ad faciendam veritatem; est justus, vita vivet, dicit Adonai Dominus.* Et Esaias, eum quidem, qui credidit, ad vitæ honestatem; eum autem, qui est Gnosticus, ad considerationem adhortans, ostendens non esse eandem hominis & Dei virtutem, sic inquit: *Quærite Dominum, & in inveniendo ipsum invocate. Quando autem vobis appropinquaverit, relinquat impius vias suas, & converta-*

ὑμῶν ἀπολειπέτω ὁ ἀσεβὴς τὰς ὁδὲς αὐτῦ· καὶ ἀνὴρ ἄνομος τὰς ὁδὲς αὐτῦ· καὶ ἐπιςραφήτω πρὸς Κύριον, καὶ ἐλεηθήσεται, ἕως, Καὶ τὰ διανοήματα ὑμῶν ἀπὸ τῆς διανοίας μὲ.

Ἡμεῖς τοίνυν, κατὰ τὸν γενναῖον Ἀπόςολον, ἐκ πίςεως ἐλπίδα δικαιοσύνης ἀπεκδεχόμεθα· ἐν γὰρ Χριςῷ, ὔτε περιτομή τι ἰσχύει, ὔτε ἀκροβυςία, ἀλλὰ πίςις δι' ἀγάπης ἐνεργεμένη. Ἐπιθυμῦμεν δὲ ἕκαςον ὑμῶν τὴν αὐτὴν ἐνδείκνυσθαι σπεδὴν πρὸς τὴν πληροφορίαν τῆς ἐλπίδος, ἕως, Κατὰ τὴν τάξιν Μελχισεδὲκ ἀρχιερεὺς γενόμενος εἰς τὸν αἰῶνα. τὰ ὅμοια τῷ Παύλῳ ἡ πανάρετος Σοφία λέγει· Ὁ δὲ ἐμῦ ἀκέων, κατασκηνώσει ἐπ' ἐλπίδι πεποιθώς· ἡ γὰρ τῆς ἐλπίδος ἀποκατάςασις, ὁμωνύμως ἐλπὶς εἴρηται· διὸ τῷ Κατασκηνώσει τῇ λέξει παγκάλως προσέθηκε τὸ Πεποιθώς· δείκνυς τὸν τοιῦτον ἀναπεπαῦσθαι, ἀπολαβόντα ἣν ἤλπιζεν ἐλπίδα· διὸ καὶ ἐπιφέρει, Καὶ ἡσυχάσει ἀφόβως ἀπὸ παντὸς κακοῦ. ἀντικρὺς δὲ ὁ Ἀπόςολος ἐν τῇ προτέρᾳ τῶν πρὸς Κορινθίες, διαῤῥήδην φησί· Μιμηταί μου γίνεσθε, καθὼς κἀγὼ Χριςῦ· ἵνα γένηται ἐκεῖνο· Εἰ ὑμεῖς ἐμῦ, ἐγὼ δὲ Χριςῦ· ὑμεῖς οὖν μιμηταὶ Χριςοῦ γίνεσθε, Χριςὸς δὲ Θεῦ. τὴν ἐξομοίωσιν τοίνυν τῷ Θεῷ, εἰς ὅσον οἷόν τε ἦν δίκαιον καὶ ὅσιον μετὰ φρονήσεως γενέσθαι, σκοπὸν τῆς πίςεως ὑποτίθεται· τέλος δὲ, τὴν ἐπὶ τῇ πίςει τῆς ἐπαγγελίας ἀποκατάςασιν. ἐκ τέτων ὖν αἱ πηγαὶ τῶν περὶ τέλους δογματισάντων, ἃς προειρήκαμεν, βλύζεσιν. ἀλλὰ τούτων μὲν ἅλις.

κγ. Ἐπεὶ δὲ ἡδονὴ καὶ ἐπιθυμία ὑποπίπτειν γάμῳ δοκεῖ, καὶ περὶ τέτε διαληπτέον. γάμος μὲν οὖν ἐςὶ σύνοδος ἀνδρὸς καὶ γυναικὸς ἡ πρώτη κατὰ νόμον, ἐπὶ γνησίων τέκνων σπορᾷ. ὁ γοῦν Κωμικὸς Μένανδρος,

— Παίδων, φησὶ, σπορῷ τῶν γνησίων
Δίδωμί σοι γε τὴν ἐμαυτοῦ θυγατέρα.

Ζητοῦμεν δὲ, εἰ γαμητέον· ὅπερ τῶν κατὰ πρός τι πὼς ἔχειν ὠνομασμένων ἐςίν. τίνι γὰρ γαμητέον, ὅπερ καὶ πὼς ἔχοντι, καὶ τίνα, καὶ πὼς ἔχουσαν· οὔτε γὰρ παντὶ γαμητέον, οὔτε πάντοτε· ἀλλὰ καὶ χρόνος ἐςὶν, ἐν ᾧ

καθ-

tur ad Dominum, & misericordiam consequetur, usque ad, *Cogitata vestra a cogitatione mea.*

Nos ergo, ex præclari Apostoli sententia, *ex fide spem justitiæ expectamus: in Christo enim neque circumcisio aliquid valet, neque præputium, sed fides, quæ per dilectionem operatur. Cupimus autem unumquemque vestrum eandem ostendere solicitudinem ad expletionem spei*, usque ad illud, *Secundum ordinem Melchisedec factus Pontifex in æternum.* Paulo quoque similia dicit Sapientia omni virtute plena: *Qui autem me audit, habitabit in spe confidens.* Spei enim restitutio, *spes* dicta est æquivoce: propterea huic dictioni, *Habitabit*, pulcherrime adjecit, *Confidens:* ostendens eum, qui est hujusmodi, requievisse, recepta ea spe, quam sperabat. Quare etiam subjungit: *Et quiescet secure ab omni malo.* Aperte autem dicit Apostolus in priori ad Corinthios: *Imitatores mei estote, sicut & ego Christi:* ut illud efficiatur, Si vos mei, ego autem Christi; vos ergo estis Christi imitatores, Christus vero Dei. *Deo* ergo *assimilari, ut, quoad fieri potest, fiat quis justus & sanctus cum prudentia*, statuit esse scopum fidei: finem autem, eam, quæ fit per fidem, promissi restitutionem. Ex his ergo fontes eorum, qui de fine decreverunt, quos prius diximus, scaturiunt. Sed de his quidem satis est.

XXIII. Quoniam autem voluptas & cupiditas videntur cadere in matrimonium, de hoc quoque tractandum est. Est ergo matrimonium, prima legitima viri & mulieris conjunctio, ad legitimorum liberorum procreationem. Menander itaque Comicus ait:

Ad seminandos legitimos liberos
Tibi meam trado filiam.

Quærimus autem, an sit uxor ducenda: quod quidem est ex iis, quæ secundum ad aliquid quodammodo se habere dicuntur. Est enim alicui ducenda uxor, hoc est aliquo modo se habenti, & aliqua uxor ducenda,

καθηκει· και προσωπον, ῳ προσηκει· και ἡλικια, μεχρι τινος. ουτε ουν παντι γαμητεον πασαν, ουτε παντοτε, αλλ' ουδε παντελως και αναιδην· αλλα τῳ πως εχοντι, και ὁποιαν, και ὁποτε δει, και χαριν παιδων, και την κατα παντα ὁμοιαν, και μη βιᾳ ἡ αναγκη ςεργουσαν τον αγαπωντα ανδρα. ὁθεν ὁ Αβρααμ φησιν, επι της γυναικος συντομενος εις αδελφης, Αδελφη μοι εςιν εκ πατρος, αλλ' ουκ εκ μητρος· εγενετο δε μοι και εις γυναικα· τας ὁμομητριας μη δειν αγεσθαι προς γαμον διδασκων.

Επιωμεν δε εν βραχει την ἱςοριαν. Πλατων μεν εν εν τοις εκτος αγαθοις ταττει τον γαμον· επισκευασας την αθανασιαν τῳ γενους ἡμων, και οιονει διαμονην τινα παισι παιδων μεταλαμπαδευομενην. Δημοκριτος δε γαμον και παιδοποιιαν παραιτειται, δια τας πολλας εξ αυτων αηδιας τε, και αφολκας απο των αναγκαιοτερων. συγκατατατττεται δε αυτῳ και Επικουρος, και ὁσοι εν ἡδονῃ και αοχλησια, ετι δε και αλυπια, ταγαθον τιθενται. ετι κατα μεν τους απο της Στοας, αδιαφορον ὁ τε γαμος, ἡ τε παιδοτροφια· κατα δε τους εκ του Περιπατου, αγαθον. συλληβδην ουτοι μεχρι γλωττης αγαγοντες τα δογματα, ἡδοναις εδουλωθησαν· οἱ μεν, παλλακισιν· οἱ δε, ἑταιραις, μειρακιοις τε οἱ πλειςοι κεχρημενοι. ἡ σοφη δε εκεινη τετρακτυς, εν τῳ κηπῳ μετα της ἑταιρας, εργοις εκυδαινον την ἡδονην. ουκ αν ουν εκφυγοιεν την βουζυγιον αραν, ὁσοι μη δοκιμαζοντες σφισι συμφερειν τινα, ἑτεροις ταυτα παρακελευονται ποιειν· ἡ αυ τουμπαλιν. τουτο βραχεως ἡ Γραφη δεδηλωκεν, ειρηκυια, Ο μισεις, αλλῳ ου ποιησεις.

Παλιν

& quæ aliquo modo ſe habeat. Neque enim eſt uxor ducenda cuilibet, neque ſemper: ſed tempus quoque eſt, in quo convenit: & perſona, cui convenit: & ætas, uſque ad quam. Neque ergo eſt cuilibet uxor quælibet ducenda, neque ſemper, ſed neque omni modo ac temere; ſed ei, qui aliquo modo ſe habet, & qualem, & quando oportet, & liberorum gratia, & ea, quæ eſt in omnibus ſimilis, & non vi aut neceſſitate virum amantem diligit. Unde Abraham, uxorem ſuam ſororem eſſe defendens, ait, *Mihi ſoror eſt ex patre, ſed non ex matre, fuit autem mihi quoque in uxorem*: docens eas, quæ ex eadem matre natæ ſunt, non eſſe ducendas uxores.

Jam vero paucis perſequamur hiſtoriam. Plato ergo matrimonium collocat in bonis externis, adſtruens ſcilicet noſtri generis immortalitatem, & quandam perpetuitatem, qua poſteritas poſteritati lampadem quaſi viciſſim in manus tradit. Democritus autem repudiat matrimonium, & procreationem liberorum, propter multas, quæ ex ipſis oriuntur, moleſtias, & quod abſtrahant ab iis, quæ ſunt magis neceſſaria. Ei autem Epicurus quoque aſſentitur, & quicunque in voluptate, moleſtiæque & doloris vacuitate bonum collocant. Præterea ex Stoicorum quidem ſententia eſt indifferens, & matrimonium & liberorum ſuſceptio: ex Peripateticorum vero, bonum. Ut ſemel autem dicam, illi lingua tenus ſua deducentes dogmata, voluptatibus ſervierunt, alii quidem pellicibus, alii vero meretricibus, plurimi autem utentes adoleſcentulis. Sapiens autem illa quaternio, in horto cum meretrice, factis voluptatem colebat. Non ergo eam graviſſimam effugerint execrationem, qui cum ſibi aliqua non conferre judicent, alios ea hortentur facere, vel contra. Hoc breviter Scriptura ſignificavit dicens: *Quod odio habes, alii ne feceris.*

Πλην οἱ γαμον δοκιμαζοντες, Η φυσις ἡμας ἐποιησεν, φασιν, εὐθετους προς γαμον· ὡς δηλον ἐκ της σωματων κατασκευης, των τε ἀῤῥενων, και των θηλειων· και το Αὐξανεσθε και πληθυνεσθε, συνεχως ἐπιβοωνται. εἰ δε και ταυθ' ὁυτως ἐχει, ἀλλ' αἰσχρον γε αὐτοις δοκει το και των ἀλογων ζωων τον ὑπο Θεου δημιουργηθεντα ἀνθρωπον ἀκρατεστερον εἰναι· ἁ την ἐπιμιξιαν οὐ ποιειται προς πολλα και ἀναιδην, ἀλλα προς ἑν και ὁμοφυλον· οἱαι αἱ πελιαδες, και αἱ φασσαι, και το τρυγονων γενος, και ὁσα τουτοις παραπλησια. ἐτι φασιν, "Ο ἀτεκνος, της „ κατα φυσιν τελειοτητος ἀπολειπεται, ἀτε μη ἡ τινα„ τασησας τη χωρα τον οἰκειον διαδοχον· τελειος γαρ, „ ὁ πεποιηκως ἐξ αὐτου τον ὁμοιον· μαλλον δε, ἐπειδαν „ κἀκεινον το αὐτο πεποιηκοτα ἐπιδη· τουτεστιν, ὁταν „ εἰς την αὐτην καταστηση φυσιν το τεκνωθεν τω τεκνωσαν„ τι." Γαμητεον οὐν παντως, και της πατριδος ἑνεκα, και της των παιδων διαδοχης, και της του κοσμου, το ὁσον ἐφ' ἡμιν, συντελειωσεως· ἐπει και γαμον τινα οἰκτειρουσιν οἱ ποιηται ἡμιτελη και ἀπαιδα· μακαριζουσι δε τον ἀμφιθαλη. αἱ δε σωματικαι νοσοι μαλιστα τον γαμον ἀναγκαιον δεικνυουσι· ἡ γαρ της γυναικος κηδεμονια, και της παραμονης ἡ ἐκτενεια, τας ἐκ των ἀλλων οἰκειων και φιλων ἐοικεν ὑπερτιθεσθαι προσκαρτερησεις, ὁσω τη συμπαθεια διαφερειν και προσεδρευειν μαλιστα παντων προαιρειται· και τω ὀντι κατα την Γραφην ἀναγκαια βοηθος.

Ο γουν κωμικος Μενανδρος, καταδραμων του γαμου, ἀλλα και τα χρησιμα ἀντιτιθεις, ἀποκρινεται τω εἰποντι,

— προς το πραγμ' ἐχω κακως·
Επαριστερως γαρ αὐτο λαμβανεις. —

εἰτ' ἐπιφερει·

Τα

Cæterum qui matrimonium approbant, Nos, inquiunt, fecit natura aptos ad matrimonium, ut liquet ex compositione corporum masculorum, & fœminarum: & frequenter illud acclamant, *Crescite & multiplicamini.* Etsi autem hæc quoque ita se habeant, ipsis tamen turpe videtur, quod homo, quem Deus est architectatus, sit animantibus brutis intemperantior, quæ cum multis & temere non congrediuntur, sed cum uno, & quod sit ejusdem generis: cujusmodi sunt columbæ, & palumbes, & genus turturum, & quæ sunt his similia. "Præterea, inquiunt, qui „ caret liberis, est ea perfectione defectus, quæ est „ secundum naturam, ut qui suum successorem in „ suum locum non substituerit. Perfectus enim est, „ qui ex seipso fecit similem: vel potius quando illum „ idem fecisse viderit, hoc est, quando in eandem „ pervenerit naturam filius, cujus est, qui eum ge„ nuit." Est ergo omnino uxor ducenda, & patriæ causa, & liberorum successionis, & mundi, quantum est in nobis, perfectionis. Nam istius etiam matrimonii miserentur poetæ, quod est *semiperfectum* & caret liberis: beatum autem prædicant id, quod floret *& germinat undiquaque.* Morbi autem corporis maxime indicant necessarium esse matrimonium. Uxoris enim cura, & assidua ejus perseverantia, videtur aliorum necessariorum & amicorum tantum superare tolerantiam, quanto ea mutua doloris consensione & misericordia antecellit, & vult omnium maxime lubentur adesse & præsentia sua succurrere. Et revera ex Scripturæ sententia est necessaria *adjutrix.*

Menander itaque Comicus, cum matrimonium esset insectatus, alia etiam utilia opponens, respondet ei, qui dixerat:

Affectus in rem sum male:
Nam tu sinistre, nec bene, hanc quidem capis.

Deinde subjungit:

Τα δυσχερη τε και τα λυπησαντα σε
Ορας ἐν αὐτῳ· τα δ' ἀγαθ' ὐκ ἐπιβλεπεις,

και τα ἑξης. βοηθει δε ὁ γαμος και ἐπι των προβεβηκοτων τῳ χρονῳ, παριςας την γαμετην ἐπιμελουμενην, και τους ἐκ ταυτης παιδας γηροβοσκους ἐκτρεφων.

Παιδες δε γ' ἀνδρι ὑφ' αἰαν ὀντι κληδονες
Γεγασι, φελλοι δ' ὡς ἀγυσι δικτυον,
Τον ἐκ βυθυ κλωςηρα σωζοντες λινῳ,

κατα τον τραγικον Σοφοκλεα. οἱ τε νομοθεται οὐκ ἐπιτρεπουσι τας μεγιςας ἀρχας τοις μη γαμησασι μετειναι. αὐτικα ὁ των Λακωνων νομοθετης, οὐκ ἀγαμιου μονον ἐπιτιμιον ἐςησεν, ἀλλα μονογαμιου, και ὀψιγαμιου, και μονοδιαιτησιας· ὁ δε γενναιος Πλατων, και τροφην γυναικος ἀποτινειν εἰς το δημοσιον κελευει τον μη γημαντα, και τας καθηκουσας δαπανας ἀποδιδοναι τοις ἀρχουσιν· εἰ γαρ μη γημαντες οὐ παιδοποιησονται, το ὁσον ἐφ' ἑαυτοις, ἀνδρων σπανιν ποιησουσιν, και καταλυσουσι τας τε πολεις, και τον κοσμον τον ἐκ τουτων· το δε τοιουτον ἀσεβες, θειαν γενεσιν καταλυοντων· ἠδη δε ἀνανδρον και ἀσθενες, την μετα γυναικος και τεκνων φευγειν συμβιωσιν· οὐ γαρ ἡ ἀποβολη κακον ἐςι, τουτου παντως ἡ κτησις ἀγαθον· ἐχει δ' οὑτω και ἐπι των λοιπων· ἀλλα μην ἡ των τεκνων ἀποβολη, των ἀνωτατω κακων ἐςι, φασι· ἡ οὐν των τεκνων κτησις, ἀγαθον. εἰ δε τουτο, και ὁ γαμος.

Ανευ δε πατρος· φησι· τεκνον ὐκ εἰη ποτ' ἀν·
Ανευ δε μητρος, ὐδε συλλαβη τεκνου·
Πατερα δε γαμος ποιει, ὡς μητερα ἀνηρ.

Εὐχην οὐν μεγιςην και Ομηρος τιθεται, ἀνδρα τε και οἰκον, ἀλλ' οὐχ ἁπλως, μετα ὁμοφροσυνης δε της ἐσθλης. ὁ μεν γαρ των ἀλλων γαμος, ἐφ' ἡδυπαθεια

ὁμοιοι·

Gravia fuerunt & molesta quæ tibi,
Vides in ipso, sed bona haud contra vides;

& quæ deinceps sequuntur. Fert autem opem quoque matrimonium iis, qui ætate processerunt, ut quod exhibeat uxorem curam gerentem; & alat, qui ex ea suscepti sunt, liberos, ut in senectute parentes suos nutriant:

Nomen superstes mortuis sunt liberi,
Velutque suber, rete quo defenditur,
Submersa plane fila ne in fundum ruant,

ex Tragici Sophoclis sententia. Non permittunt autem Legislatores maximos magistratus gerere iis, qui uxorem non duxerint. Jam vero Laconum Legislator, non solum pœnam imposuit ei, qui uxorem non duxisset, sed etiam ei, qui unam tantum, & ei, qui duxisset serius, & ei, qui solus viveret. Præclarus autem Plato jubet uxoris quoque alimentum publico pendere ærario eum, qui uxorem non duxisset, & sumtus convenientes dare magistratibus. Si enim, ductis uxoribus, liberos non susceperint, quatenus in iis quidem situm est, hominum raritatem invehent, & civitates dissolvent, &, qui ex eis constat, mundum. Hi autem impie agunt, ut qui divinitus institutam generationem destruant. Quinetiam ignavi est & imbecilli animi, fugere conjunctionem vitæ & consuetudinem cum uxore & liberis. Cujus enim est amissio malum, ejus omnino possessio bonum est: ita autem se habet etiam in reliquis. Atqui liberorum amissio, inquiunt, est ex supremis malis: liberorum ergo possessio, bonum est: quod si ita est, etiam matrimonium.

Namque absque patre liberos nemo tulit:
Nec absque matre filii conceptio:
Patrem autem nuptiæ efficiunt, ut vir matrem.

Maximum itaque votum statuit Homerus, *virum & familiam*, sed non absolute, verum cum bona consensione.

ὁμονοει· ὁ δε των φιλοσοφουντων, ἐπι την κατα λογον ὁμονοιαν ἀγει, ὁ μη το εἰδος, ἀλλα το ἠθος ἐπιτρεπων ταις γυναιξι κοσμεισθαι, μηδ' ὡς ἐρωμεναις χρησθαι ταις γαμεταις προσαττων τοις ἀνδρασι, σκοπον πεποιημενοις την των σωματων ὑβριν· ἀλλ' εἰς βοηθειαν παντος του βιου και την ἀριστην σωφροσυνην περιποιεισθαι τον γαμον. πυρων γαρ, οἰμαι, και κριθων τε αὐ κατα τους οἰκειους καιρους καταβαλλομενων σπερματων, τιμιωτερος ἐστιν ὁ σπειρομενος ἀνθρωπος, ᾧ παντα φυεται· κἀκεινῳ γε και νηφοντες καταβαλλουσι τα σπερματα οἱ γεωργοι. Παν οὐν, εἰ τι ῥυπαρον και μεμολυσμενον ἐπιτηδευμα, ἀφαγνιστεον τῳ γαμῳ, ὡς μη ὀνειδισθειημεν την των ἀλογων ζωων συνοδον, της ἀνθρωπινης συζυγιας συναδουσας τη φυσει μαλλον, κατα τον ὁμολογουμενον θορον θοροι. του γουν ἐνια αὐτων, ᾧ κελευεται καιρῳ, εὐθεως ἀπαλλαττεται, καταλιποντα την δημιουργιαν τη διοικησει· τοις τραγῳδοποιοις δε ἡ Πολυξενη, και τοι ἀποσφαττομενη ἀναγεγραπται, ἀλλα και θνησκουσα, ὁμως πολλην προνοιαν πεποιησθαι του εὐσχημονως πεσειν,

Κρυπτεσ', ἁ κρυπτειν ὀμματ' ἀρρενων ἐχρην.

ᾗ δε κἀκεινη γαμος ἡ συμφορα. το ὑποπεσειν οὐν και παραχωρησαι τοις παθεσιν, ἐσχατη δουλεια· ὡσπερ ἀμελει το κρατειν τουτων, ἐλευθερια μονη. ἡ γουν θεια Γραφη τους παραβαντας τας ἐντολας πεπρασθαι λεγει τοις ἀλλογενεσι, τουτεστιν, ἁμαρτιαις ἀνοικειαις τη φυσει, ἀχρις ἀν ἐπιστρεψαντες μετανοησωσι.

Καθαρον οὐν τον γαμον, ὡσπερ τι ἱερον ἀγαλμα, των μιαινοντων φυλακτεον· ἀνεγειρομενοις μεν ἐκ των ὑπνων μετα Κυριου, ἀπιουσι δε εἰς ὑπνον μετ' εὐχαριστιας και εὐχομενοις,

Η μεν ὁτ' εὐναζῃ, και ὁτ' ἀν φαος ἱερον ἐλθῃ·

μαρτυ-

senſione. Nam aliorum quidem matrimonium in voluptate conſentit & delectatione: eorum autem, qui philoſophantur, matrimonium deducit ad eum, qui eſt ſecundum Logon ſeu rationem, conſenſum: qui non formam, ſed mores permittit ornare mulieribus; præcipitque maritis, ne utantur uxoribus tanquam amicis, unum ſibi proponentes ſcopum, ut corpori probrum afferant, ſed ad totius vitæ auxilium, & optimam temperantiam, matrimonium uſurpent. Frumenti enim & hordei, ut arbitror, ſeminibus, quæ convenientibus temporibus terræ committuntur, præſtantior eſt, qui matrimonio ſeminatur, homo, in cujus uſum omnia a natura producuntur. Atque illa quidem ſemina agricolæ ſobrii deponunt. Si quod ſit ergo ſordidum & ſpurcum ſtudium, id eſt a matrimonio expurgandum, ne nobis probro dari poſſit, quod brutorum animantium congreſſus magis naturæ conveniat, quam humana conjunctio, in ipſo calore veneris. Non nulla certe eorum, quo tempore jubentur, ſtatim abſtinent, relinquentia opificium Providentiæ. A Tragicis autem ſcriptum eſt, Polyxenam, etſi interficeretur, moriendo tamen *magnam* adhibuiſſe *diligentiam, ut honeſte caderet,*

Illa tegens, mares quæ haud licuit cernere.

Fuit autem illi quoque calamitas matrimonium. Succumbere itaque & cedere vitiis & animi perturbationibus, eſt extrema ſervitus: ſicut ea certe vincere, ſola eſt libertas. Divina itaque Scriptura eos, qui præcepta tranſilierunt, dicit eſſe *venundatos alienigenis*, hoc eſt, peccatis, quæ a natura ſunt aliena, donec converſi agant pœnitentiam.

Conſervandum eſt ergo matrimonium, tanquam ſacra aliqua ſtatua, mundum ab iis, quæ polluunt: & a ſomnis quidem expergiſcamur cum Domino, eamus autem dormitum cum gratiarum actione, & oremus,

Cum ſomno indulges, lux & cum fulſerit alma,

tota

μαρτυρȣμενοις τον Κυριον παρ᾽ ὁλον ἡμων τον βιον· το μεν θεοσεβειν τῃ ψυχῃ κεκτημενοις· το σωφρον δε μεχρι και τȣ σωματος ἀγȣσιν. θεοφιλες γαρ τῳ ὀντι, ἀπο της γλωττης ἐπι τα ἐργα το κοσμιον διαχειραγωγειν· ὁδος δε ἐπ᾽ ἀναισχυντιαν, ἡ αἰσχρολογια· και τελος ἀμφοιν, ἡ αἰσχρουργια. ὁτι δε γαμειν ἡ Γραφη συμβȣλευει, οὐδε ἀφιςασθαι ποτε της συζυγιας ἐπιτρεπει, ἀντικρυς νομοθετει· Οὐκ ἀπολυσεις γυναικα, πλην εἰ μη ἐπι λογῳ πορνειας· μοιχειαν δε ἡγειται, το ἐπιγημαι ζωντος θατερȣ των κεχωρισμενων. ἀνυποπτον δε εἰς διαβολην δεικνυσι γυναικα, το μη καλλωπιζεσθαι, μηδε μην κοσμεισθαι περα τȣ πρεποντος, εὐχαις και δεησεσι προσανεχȣσαν ἐκτενως· τας μεν ἐξοδȣς της οἰκιας φυλαττομενην τας πολλας, ἀποκλειȣσαν δ᾽ ὡς οἱον τ᾽ ἑαυτην της προς τȣς ȣ̓ προσηκοντας προσοψεως· προȣργιαιτερον τιθεμενην της ἀκαιρȣ φλυαριας, την οἰκȣριαν. Ο δε ἀπολελυμενην λαμβανων γυναικα, μοιχαται, φησιν· ἐαν γαρ τις ἀπολυσῃ γυναικα, μοιχαται αὐτην, τȣτεςιν, ἀναγκαζει μοιχευθηναι. ȣ̓ μονον δε ὁ ἀπολυσας, αἰτιος γινεται τȣτȣ, ἀλλα και ὁ παραδεξαμενος αὐτην· ἀφορμην παρεχων τȣ ἁμαρτησαι τῃ γυναικι· εἰ γαρ μη δεχοιτο, ἀνακαμψει προς τον ἀνδρα.

Τι οὐν ὁ Νομος; προς ἀνας·ολην της εὐεπιφοριας των παθων, ἀναιρεισθαι προςαττει την μοιχευθεισαν, και ἐπι τουτῳ ἐλεγχθεισαν· ἐαν δε ἱερεια ᾐ, πυρι παραδιδοσθαι προςαττει. λιθοβολειται δε και ὁ μοιχος· ἀλλ᾽ ȣ̓κ ἐν τῳ αὐτῳ τοπῳ, ἱνα μηδε ὁ θανατος αὐτοις κοινος ᾐ. ȣ̓ δη μαχεται τῳ Εὐαγγελιῳ ὁ Νομος· συναδει δε αὐτῳ. πως γαρ ȣ̓χι, ἑνος ὀντος ἀμφοιν χορηγου τȣ Κυριȣ; ἡ γαρ τοι πορνευσασα, ζῃ μεν τῃ ἁμαρτιᾳ, ἀπεθανεν δε ταις ἐντολαις· ἡ δε μετανοησασα, οἱον ἀναγεννηθεισα κατα την ἐπις·ροφην τȣ βιου, παλιγγενεσιαν ἐχει ζωης· τεθνηκυιας μεν της πορνης της παλαιας, εἰς βιον δε παρελθουσης αὐθις της κατα την μετανοιαν γεννηθεισης·

tota nostra vita Dominum testantes; pietatem quidem ac religionem anima possidentes, temperantiam autem etiam usque ad corpus deducentes. Deo enim revera gratum est, a lingua ad opera traducere moderationem. Ad impudentiam autem via est turpis sermo: & utriusque finis est turpium rerum perpetratio. Quod autem consulit Scriptura uxorem ducere, & nec a conjugio unquam permittit discedere, legem aperte constituit: *Non dimittes uxorem, præterquam propter fornicationem.* Adulterium autem existimat conjungi matrimonio, dum vivit alter ex separatis. Suspicione autem & criminatione liberam reddit uxorem, ut non ornetur ac cometur plus, quam sit decorum, sed assidue attendat precibus & orationibus; utque e domo sæpe non exeat, a sui autem aspectu, quoad fieri potest, excludat eos, qui ad eam non attinent, ducatque domus custodiam intempestivis nugis conducibiliorem. *Qui autem dimissam accipit uxorem, mœchatur*, inquit: *si quis* enim *dimiserit uxorem, mœchatur ipsam*, hoc est, cogit eam mœchari. Non solum autem qui dimisit, est ejus causa, sed etiam qui eam suscepit, præbens mulieri peccandi occasionem: si enim non suscipiat, revertetur ad virum.

Quid vero Lex? Ut reprimat ad vitia propensionem, jubet de medio tolli eam, quæ adulterata, & adulterii fuerit convicta: sin autem fuerit e familia Sacerdotis, jubet eam igni tradi. Obruitur autem adulter quoque lapidibus, sed non in eodem loco, ne mors quidem sit eis communis. Nequaquam igitur Lex cum Evangelio pugnat, sed ei consentit. Quidni enim, cum utrumque unus suppeditavit Dominus? Quæ enim est fornicata, vivit quidem peccato, sed mortua est mandatis: quæ autem ducta est pœnitentia, ut quæ sit iterum generata per vitæ conversionem, habet vitæ regenerationem; mortua quidem

σης. μαρτυρει τοις ειρημενοις δια Ιεζεκιηλ το Πνευμα, λεγον· Ού βυλομαι τον θανατον τυ άμαρτωλου, ώς το έπιςρεψαι. αὐτικα λιθολευςοι γινονται, ώς άν δια σκληροκαρδιαν άποθανοντες τῳ Νομῳ, ᾧ μη έπειθησαν· τη δε ίερεια έπιτεινεται τα της κολασεως, ότι ᾧ πλειον έδοθη, ούτος και πλειον άπαιτηθησεται. Περιγεγραφθω και ό δευτερος ήμιν ένθαδε Στρωματευς, δια το μηκος τε και πληθος κεφαλαιων.

ΚΛΗΜΕΝ.

dem vetere fornicatrice, in vitam autem rursus ingressa ea, quæ genita est per pœnitentiam. Iis, quæ dicta sunt, fert Spiritus testimonium, dicens per Ezechielem: *Nolo mortem peccatoris, sed ut convertatur.* Jam vero obruuntur lapidibus, ut qui propter duritiem cordis sint Legi mortui, cui non paruerunt. Sacerdotis autem uxori augetur supplicium, quia *cui plus datum est, plus ab eo exigetur.* Terminetur hic quoque secunda Stromatum, seu Miscellaneorum, disputatio, propter prolixitatem capitum & multitudinem.

ΚΛΗΜΕΝΤΟΣ
ΤΟΥ
ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΩΣ
ΣΤΡΩΜΑΤΕΩΝ
ΤΩΝ ΕΙΣ ΟΚΤΩ ΛΟΓΟΣ ΤΡΙΤΟΣ.

ΟΙ μεν ουν αμφι τον Ουαλεντινον, ανωθεν εκ των θειων προβολων τας συζυγιας καταγαγοντες, ευαρεστουνται γαμῳ· οἱ δε απο Βασιλειδου, „ Πυθομενων, „ φασι, των Αποστολων μη ποτε αμεινον εστι το μη γα„ μειν, αποκρινασθαι λεγουσι τον Κυριον, Ου παντες χω„ ρουσι τον λογον τουτον· εισι γαρ ευνουχοι, οἱ μεν, εκ γε„ νετης· οἱ δε, εξ αναγκης." εξηγουνται δε το ῥητον „ ὡδε πως· „ Φυσικην τινες εχουσι προς γυναικα απο„ στροφην εκ γενετης· οἱ τινες, τῃ φυσικῃ ταυτῃ συγκρα„ σει χρωμενοι, καλως ποιουσι μη γαμουντες. ουτοι, φασιν, „ εισιν οἱ εκ γενετης ευνουχοι. οἱ δε εξ αναγκης, εκεινοι οἱ „ θεατρικοι ασκηται· οἱ τινες δια την ανθολκην της ευ„ δοξιας, κρατουσιν ἑαυτων· οἱ δε εκτετμημενοι κατα συμ„ φοραν, ευνουχοι γεγονασι κατα αναγκην. οἱ τοινυν κατα „ αναγκην, ου κατα λογον ευνουχοι γινονται· οἱ δε ἑνεκα „ της αιωνιου βασιλειας ευνουχισαντες ἑαυτους, δια τα εκ „ του γαμου, φασι, συμβαινοντα, τον επιλογισμον του„ τον λαμβανουσιν, την περι τον πορισμον των επιτηδειων „ ασχολιαν δεδιοτες. και το, Αμεινον γαμησαι ἡ πυρου„ σθαι, μη εις πυρ εμβαλῃς την ψυχην σου, λεγειν τον „ Αποστολον, νυκτος και ἡμερας αντεχων, και φοβουμενος

μη

CLEMENTIS ALEXANDRINI

STROMATUM

LIBER TERTIUS.

AC Valentiani quidem, qui desuper ex divinis emissionibus deduxere conjugationes, acceptum habent matrimonium: Basilidis autem sectatores, "Cum „ interrogassent, inquiunt, Apostoli, num sit melius „ uxorem non ducere, dicunt respondisse Dominum: „ *Non omnes capiunt verbum hoc. Sunt enim eunuchi* „ *alii a nativitate, alii vero a necessitate.*" Hoc dictum autem sic interpretantur: "Quidam ex quo nati sunt, „ naturaliter fœminam aversantur, qui quidem hoc „ naturali utentes temperamento, recte faciunt, si „ uxorem non ducant. Hi, inquiunt, enunchi sunt „ ex nativitate. Qui autem sunt a necessitate, ii „ sunt theatrici exercitatores, qui gloriæ studio re„ tracti, se continent. Quinetiam qui casu aliquo „ excisi sunt, enuchi facti sunt per necessitatem. Qui „ itaque eunuchi fiunt per necessitatem, non fiunt „ eunuchi secundum Logon, seu rationem. Qui au„ tem regni sempiterni gratia seipsos castrarunt, id „ ad declinandas, inquiunt, conjugii molestias fece„ runt, quod procurandæ rei familiaris onus ac soli„ citudinem timerent. Et illud: *Melius est nubere* „ *quam uri*, dicentem Apostolum ajunt velle: Ne „ animam tuam in ignem injicias, noctu & interdiu

„ μη της ἐγκρατειας ἀποπεσης· προς γαρ το ἀντεχειν „ γινομενη ψυχη, μεριζεται της ἐλπιδος·"

" Αντεχε τοινυν, φησι κατα λεξιν ὁ Ισιδωρος ἐν τοις „ Ηθικοις, μαχιμης γυναικος· ἱνα μη ἀποσπασθῃς της „ χαριτος τε Θεου· το τε πυρ ἀποσπερματισας, εὐσυν„ ειδητως προσευχε. ὁταν δε ἡ εὐχαριστια σε, φησιν, εἰς „ αἰτησιν ὑποπεσῃ, και στης το λοιπον ε κατορθωσαι, „ ἀλλα μη σφαλῃναι, γαμησον. ἀλλα νεος τις ἐστιν, ἠ „ πενης, ἡ κατωφερης, και ε θελει γημαι κατα τον Λο„ γον· οὑτος τε ἀδελφου μη χωριζεσθω· λεγετω ὁτι Εἰσ„ εληλυθα ἐγω εἰς τα ἁγια· οὐδεν δυναμαι παθειν· „ ἐαν δε ὑπονοιαν ἐχῃ, εἰπατω, Αδελφε, ἐπιθες μοι „ την χειρα, ἱνα μη ἀμαρτησω· και ληψεται βοηθειαν, „ και νοητην, και αἰσθητην· θελησατω μονον ἀπαρτι„ σαι το καλον, και ἐπιτευξεται. ἐνιοτε δε τῳ μεν στομα„ τι λεγομεν, Οὐ θελομεν ἁμαρτησαι· ἡ δε διανοια ἐγ„ κειται ἐπι το ἁμαρτανειν. ὁ τοιουτος δια φοβον ε „ ποιει ὁ θελει, ἱνα μη ἡ κολασις αὐτῳ ἐλλογισθῃ. ἡ δε „ ἀνθρωποτης, ἐχει τινα ἀναγκαια και φυσικα μονα· „ ἐχει το περιβαλλεσθαι ἀναγκαιον και φυσικον· φυσικον „ δε το των ἀφροδισιων, εκ ἀναγκαιον δε." Ταυτας παρεθεμην τας φωνας εἰς ἐλεγχον των μη βιουντων ὀρθως Βασιλειδιανων, ὡς ἠτοι ἐχοντων ἐξεσιαν και τε ἁμαρτειν δια την τελειοτητα, ἡ παντως γε σωθησομενων φυσει, κἀν νυν ἁμαρτωσι, δια την ἐμφυτον ἐκλογην· ἐπει μηδε ταυτα αὐτοις πραττειν συγχωρουσιν οἱ προπατορες των δογματων.

Μη τοινυν ὑποδυομενοι το ὀνομα τε Χριστου, και των ἐν ἐθνεσιν ἀκρατεστατων ἀκολαστοτερον βιεντες, βλασφημιαν τῳ ὀνοματι προστριβεσθων· Οἱ γαρ τοιετοι, ψευδαποστολοι, ἐργαται δολιοι, ἑως, Ων το τελος ἐσται κα-

τα

„ resistens, & timens ne a continentia excidas. Nam „ cum in resistendo occupata fuerit anima, a spe est „ divisa."

"Apprehende ergo, inquit his verbis Isidorus in „ Moralibus, robustam mulierem, ne a Dei gratia „ avellaris; & cum ignem in semine excreveris, cum „ bona ores conscientia. Quando autem, inquit, „ tua gratiarum actio delapsa fuerit in petitionem, „ & deinceps steteris, ut tamen labi ac titubare non „ desinas, duc uxorem. Sin est aliquis juvenis, vel „ pauper, vel infirmus, & non ei libet Logo, seu „ rationi, convenienter uxorem ducere, is a fratre „ ne discedat: dicat, Ingressus sum in sancta, nihil „ possum pati. Quod si eum suspicio aliqua subeat, „ dicat: Frater, impone mihi manum, ne peccem: „ & confestim tum in mente, tum in corpore opem „ experietur. Velit modo quod bonum est perfice„ re, & assequetur. Nonnunquam autem ore tenus „ dicimus, Nolumus peccare: animus autem noster „ propendet in peccatum. Qui est ejusmodi, prop„ ter metum, quod vult, non facit, ne ei constitua„ tur supplicium. At hominum generi quædam ne„ cessaria sunt ac naturalia duntaxat. Quod indumen„ tis egeat, necessarium simul est & naturale: est au„ tem venerea voluptas naturalis, sed non necessa„ ria." Has voces adduxi ad reprehendendum Basilidianos, qui non recte vivunt, ut qui vel peccandi potestatem habeant propter perfectionem, vel omnino quidem natura salvi futuri sint, etsi nunc peccent, quod naturæ dignitate sunt electi. Neque vero primi dogmatum architecti eorundem perpetrandorum potestatem illis faciunt.

Ne ergo Christi nomen suscipientes, & iis, qui sunt in Gentibus intemperantissimi, incontinentius viventes, nomini maledictum inurant. *Qui enim sunt ejusmodi, pseudapostoli, operarii dolosi*, usque ad illud,

τα τα ἐργα αὐτων. ἐγκρατεια τοινυν, σωματος ὑπεροψια, κατα την προς Θεον ὁμολογιαν. ὐ μονον γαρ περι τα ἀφροδισια, ἀλλα και περι τα ἀλλα, ἁ ἐπιθυμει ἡ ψυχη κακως, ὐκ ἀρκȣμενη τοις ἀναγκαιοις, ἡ ἐγκρατεια ἀναστρεφεται. ἐστι δε και περι την γλωσσαν, και περι την κτησιν, και περι την χρησιν, και περι την ἐπιθυμιαν ἐγκρατεια. ὐ διδασκει δ' αὐτη σωφρονειν μονον, ἡγε παρεχει σωφροσυνην ἡμιν, δυναμις οὐσα και θεια χαρις. τινα ὐν τοις ἡμετεροις δοκει περι του προκειμενȣ, λεκτεον. ἡμεις εὐνουχιαν μεν, και οἱς τουτο δεδωρηται ὑπο Θεου, μακαριζομεν· μονογαμιαν δε και την περι τον ἑνα γαμον σεμνοτητα θαυμαζομεν· συμπασχειν δε δειν λεγοντες, και ἀλληλων τα βαρη βασταζειν· μη ποτε τις δοκων καλως ἑσαναι, και αὐτος πεσῃ. περι δε του δευτερου γαμȣ, Εἰ πυροι, φησιν ὁ Ἀποστολος, γαμησον.

β. Οἱ δε ἀπο Καρποκρατȣς και Επιφανους ἀναγομενοι, κοινας εἰναι τας γυναικας ἀξιȣσιν· ἐξ ὡν ἡ μεγιστη κατα τȣ ὀνοματος ἐῤῥυη βλασφημια. Επιφανης ὐτος, οὑ και τα συγγραμματα κομιζεται, υἱος ἠν Καρποκρατȣς, και μητρος Αλεξανδρειας τȣνομα· τα μεν προς πατρος, Αλεξανδρευς· ἀπο δε μητρος, Κεφαλληνευς· ἐζησε δε τα παντα ἐτη ἑπτακαιδεκα, και Θεος ἐν Σαμῃ της Κεφαλληνιας τετιμηται· ἐνθα αὐτῳ ἱερον ῥυτων λιθων, βωμοι, τεμενη, μουσειον ᾠκοδομηται τε, και καθιερωται· και συνιοντες εἰς το ἱερον οἱ Κεφαλληνες κατα νουμηνιαν, γενεθλιον ἀποθεωσιν θυȣσιν Επιφανει· σπενδȣσι τε και εὐωχουνται, και ὑμνοι λεγονται. ἐπαιδευθη μεν οὐν παρα τῳ πατρι την τε ἐγκυκλιον παιδειαν, και τα Πλατωνος· καθηγησατο δε τȣς μοναδικης γνωσεως· ἀφ' ὐ και ἡ των Καρποκρατιανων αἱρεσις.

λεγει

Quorum finis erit secundum opera eorum. Est ergo continentia, corporis despicientia secundum confessionem in Deum: non solum enim in rebus venereis, sed etiam in aliis, quæ anima perperam concupiscit, non contenta necessariis, versatur continentia. Est autem & in lingua, & in acquirendo, & in utendo, & in concupiscendo continentia. Non docet autem ea solummodo esse temperantes, siquidem præbet nobis temperantiam, ut quæ sit divina potestas & gratia. Dicendum est ergo, quidnam nostris videatur de eo, quod est propositum. Nos quidem castitatem, & eos, quibus hoc a Deo datum est, beatos dicimus: monogamiam autem, & quæ consistit in uno solum matrimonio, honestatem admiramur; dicentes tamen oportere aliorum misereri, & *alterum alterius onera portare*, ne *quis*, *cum* recte *stare videatur*, ipse quoque *cadat*. De secundis autem nuptiis: *Si uraris*, inquit Apostolus, *jungere matrimonio*.

II. Qui autem a Carpocrate descendunt & Epiphane, censent oportere uxores esse communes: a quibus, contra nomen Christi, maximum emanavit probrum. Hic autem Epiphanes, cujus etiam scripta feruntur, filius erat Carpocratis, & matris Alexandriæ nomine, ex patre quidem Alexandrinus, ex matre vero Cephalleneus, Vixit autem solum septendecim annis, & Samæ, quæ est urbs Cephalleniæ, ut Deus est honore affectus. Quo in loco templum ex ingentibus lapidibus, altaria, delubra, museum, ædificatum est & consecratum; & cum est nova Luna, convenientes Cephallenei, diem natalem, quo in Deos relatus est Epiphanes, sacrificant, libantque, & convivantur, & hymnos canunt. A patre autem didicit & orbem disciplinarum, & Platonis philosophiam. Fuit autem princeps monadicæ cognitionis. A quo etiam profluxit hæresis eorum, qui nunc sunt, Carpocratianorum.

σης. μαρτυρει τοις εἰρημενοις δια Ιεζεκιηλ το Πνευμα, λεγον· Οὐ βουλομαι τον θανατον του ἁμαρτωλου, ὡς το ἐπιστρεψαι. αὐτικα λιθολευστοι γινονται, ὡς ἂν δια σκληροκαρδιαν ἀποθανοντες τῳ Νομῳ, ᾧ μη ἐπειθησαν· τῃ δε ἱερειᾳ ἐπιτεινεται τα της κολασεως, ὁτι ᾧ πλειον ἐδοθη, οὑτος και πλειον ἀπαιτηθησεται. Περιγεγραφθω και ὁ δευτερος ἡμιν ἐνθαδε Στρωματευς, δια το μηκος τε και πληθος κεφαλαιων.

em vetere fornicatrice, in vitam autem rursus ingressa ea, quæ genita est per pœnitentiam. Iis, quæ facta sunt, fert Spiritus testimonium, dicens per Ezechielem: *Nolo mortem peccatoris, sed ut convertatur.* Iam vero obruuntur lapidibus, ut qui propter duritiem cordis sint Legi mortui, cui non paruerunt. Sacerdotis autem uxori augetur supplicium, quia *cui plus datum est, plus ab eo exigetur.* Terminetur hic hoque secunda Stromatum, seu Miscellaneorum, disputatio, propter prolixitatem capitum & multitudinem.

CLEMEN-

ΚΛΗΜΕΝΤΟΣ ΤΟΥ ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΩΣ

ΣΤΡΩΜΑΤΕΩΝ

ΤΩΝ ΕΙΣ ΟΚΤΩ ΛΟΓΟΣ ΤΡΙΤΟΣ.

ΟΙ μεν οὐν ἀμφι τον Οὐαλεντινον, ἀνωθεν ἐκ των θειων προβολων τας συζυγιας καταγαγοντες, εὐαρεϛϑνται γαμῳ· οἱ δε ἀπο Βασιλειδου, „ Πυθομενων, „ φασι, των Αποϛολων μη ποτε ἀμεινον ἐϛι το μη γα-„ μειν, ἀποκρινασθαι λεγουσι τον Κυριον, Οὐ παντες χω-„ ρϑσι τον λογον τϑτον· εἰσι γαρ εὐνϑχοι, οἱ μεν, ἐκ γε-„ νετης· οἱ δε, ἐξ ἀναγκης." ἐξηγουνται δε το ῥητον „ ὡδε πως· „ Φυσικην τινες ἐχϑσι προς γυναικα ἀπο-„ ϛροφην ἐκ γενετης· οἱ τινες, τῃ φυσικῃ ταυτῃ συγκρα-„ σει χρωμενοι, καλως ποιϑσι μη γαμϑντες. ϑτοι, φασιν, „ εἰσιν οἱ ἐκ γενετης εὐνϑχοι. οἱ δε ἐξ ἀναγκης, ἐκεινοι οἱ „ θεατρικοι ἀσκηται· οἱ τινες δια την ἀνθολκην της εὐ-„ δοξιας, κρατϑσιν ἑαυτων· οἱ δε ἐκτετμημενοι κατα συμ-„ φοραν, εὐνϑχοι γεγονασι κατα ἀναγκην. οἱ τοινυν κατα „ ἀναγκην, ϑ κατα λογον εὐνϑχοι γινονται· οἱ δε ἑνεκα „ της αἰωνιϑ βασιλειας εὐνϑχισαντες ἑαυτϑς, δια τα ἐκ „ τϑ γαμϑ, φασι, συμβαινοντα, τον ἐπιλογισμον τϑ-„ τον λαμβανϑσιν, την περι τον πορισμον των ἐπιτηδειων „ ἀσχολιαν δεδιοτες. και το, Αμεινον γαμησαι ἡ πυρϑ-„ σθαι, μη εἰς πυρ ἐμβαλῃς την ψυχην σϑ, λεγειν τον „ Αποϛολον, νυκτος και ἡμερας ἀντεχων, και φοβϑμενος

CLEMENTIS ALEXANDRINI STROMATUM

LIBER TERTIUS.

AC Valentiani quidem, qui desuper ex divinis emissionibus deduxere conjugationes, acceptum habent matrimonium: Basilidis autem sectatores, "Cum „ interrogassent, inquiunt, Apostoli, num sit melius „ uxorem non ducere, dicunt respondisse Dominum: „ *Non omnes capiunt verbum hoc. Sunt enim eunuchi* „ *alii a nativitate, alii vero a necessitate.*" Hoc dictum autem sic interpretantur: "Quidam ex quo nati sunt, „ naturaliter fœminam aversantur, qui quidem hoc „ naturali utentes temperamento, recte faciunt, si „ uxorem non ducant. Hi, inquiunt, enunchi sunt „ ex nativitate. Qui autem sunt a necessitate, ii „ sunt theatrici exercitatores, qui gloriæ studio re„ tracti, se continent. Quinetiam qui casu aliquo „ excisi sunt, enuchi facti sunt per necessitatem. Qui „ itaque eunuchi fiunt per necessitatem, non fiunt „ eunuchi secundum Logon, seu rationem. Qui au„ tem regni sempiterni gratia seipsos castrarunt, id „ ad declinandas, inquiunt, conjugii molestias fece„ runt, quod procurandæ rei familiaris onus ac soli„ citudinem timerent. Et illud: *Melius est nubere* „ *quam uri*, dicentem Apostolum ajunt velle: Ne „ animam tuam in ignem injicias, noctu & interdiu

„ μὴ τῆς ἐγκρατειας ἀποστῇς· προς γαρ το ἀντεχειν
„ γενομενη ψυχη, μεριζεται της ἐλπιδος.”

“ Αντεχε τοινυν, φησι κατα λεξιν ὁ Ισιδωρος ἐν τοις
„ Ηθικοις, μαχιμης γυναικος· ἱνα μη ἀποσπασθῃς της
„ χαριτος τε Θεου· το τε πυρ ἀποσπερματισας, εὐσυν-
„ ειδητως προσευχε. ὁταν δε ἡ εὐχαριστια σε, φησιν, εἰς
„ αἰτησιν ὑποπεσῃ, και στῇς το λοιπον ὁ κατορθωσαι,
„ ἀλλα μη σφαληναι, γαμησον. ἀλλα νεος τις ἐστιν, ἡ
„ πενης, ἡ κατωφερης, και ὁ θελει γημαι κατα τον Λο-
„ γον· οὑτος τε ἀδελφου μη χωριζεσθω· λεγετω ὁτι Εἰσ-
„ εληλυθα ἐγω εἰς τα ἁγια· οὐδεν δυναμαι παθειν·
„ ἐαν δε ὑπονοιαν ἐχῃ, εἰπατω, Αδελφε, ἐπιθες μοι
„ την χειρα, ἱνα μη ἁμαρτησω· και ληψεται βοηθειαν,
„ και νοητην, και αἰσθητην· θελησατω μονον ἀπαρτι-
„ σαι το καλον, και ἐπιτευξεται. ἐνιοτε δε τῳ μεν στομα-
„ τι λεγομεν, Οὐ θελομεν ἁμαρτησαι· ἡ δε διανοια ἐγ-
„ κειται ἐπι το ἁμαρτανειν. ὁ τοιουτος δια φοβον ὁ
„ ποιει ὁ θελει, ἱνα μη ἡ κολασις αὐτῳ ἐλλογισθῃ. ἡ δε
„ ἀνθρωποτης, ἐχει τινα ἀναγκαια και φυσικα μονα·
„ ἐχει το περιβαλλεσθαι ἀναγκαιον και φυσικον· φυσικον
„ δε το των ἀφροδισιων, ἐκ ἀναγκαιον δε.” Ταυτας
παρεθεμην τας φωνας εἰς ἐλεγχον των μη βιουντων ὀρ-
θως Βασιλειδιανων, ὡς ἠτοι ἐχοντων ἐξεσιαν και τε
ἁμαρτειν δια την τελειοτητα, ἡ παντως γε σωθησομε-
νων φυσει, κἂν νυν ἁμαρτωσι, δια την ἐμφυτον ἐκλογην·
ἐπει μηδε ταυτα αὐτοις πραττειν συγχωρουσιν οἱ προ-
πατορες των δογματων.

Μη τοινυν ὑποδυομενοι το ὀνομα τε Χριστου, και των
ἐν ἐθνεσιν ἀκρατεστατων ἀκολαστοτερον βιεντες, βλασφη-
μιας τῷ ὀνοματι προστριβεσθων· Οἱ γαρ τοιετοι, ψευδ-
αποστολοι, ἐργαται δολιοι, ἑως, Ων το τελος ἐσται κα-

„ resistens, & timens ne a continentia excidas. Nam „ cum in resistendo occupata fuerit anima, a spe est „ divisa."

"Apprehende ergo, inquit his verbis Isidorus in „ Moralibus, robustam mulierem, ne a Dei gratia „ avellaris; & cum ignem in semine excreveris, cum „ bona ores conscientia. Quando autem, inquit, „ tua gratiarum actio delapsa fuerit in petitionem, „ & deinceps steteris, ut tamen labi ac titubare non „ desinas, duc uxorem. Sin est aliquis juvenis, vel „ pauper, vel infirmus, & non ei libet Logo, seu „ rationi, convenienter uxorem ducere, is a fratre „ ne discedat: dicat, Ingressus sum in sancta, nihil „ possum pati. Quod si eum suspicio aliqua subeat, „ dicat: Frater, impone mihi manum, ne peccem: „ & confestim tum in mente, tum in corpore opem „ experietur. Velit modo quod bonum est perficere, „ & assequetur. Nonnunquam autem ore tenus „ dicimus, Nolumus peccare: animus autem noster „ propendet in peccatum. Qui est ejusmodi, propter „ metum, quod vult, non facit, ne ei constituatur „ supplicium. At hominum generi quædam necessaria „ sunt ac naturalia duntaxat. Quod indumentis „ egeat, necessarium simul est & naturale: est autem „ venerea voluptas naturalis, sed non necessaria." Has voces adduxi ad reprehendendum Basilidianos, qui non recte vivunt, ut qui vel peccandi potestatem habeant propter perfectionem, vel omnino quidem natura salvi futuri sint, etsi nunc peccent, quod naturæ dignitate sunt electi. Neque vero primi dogmatum architecti eorundem perpetrandorum potestatem illis faciunt.

Ne ergo Christi nomen suscipientes, & iis, qui sunt in Gentibus intemperantissimi, incontinentius viventes, nomini maledictum inurant. *Qui enim sunt ejusmodi, pseudapostoli, operarii dolosi*, usque ad illud,

τα τα ἐργα αὐτων. ἐγκρατεια τοινυν, σωματος ὑπεροψια, κατα την προς Θεον ὁμολογιαν. ου μονον γαρ περι τα ἀφροδισια, ἀλλα και περι τα ἀλλα, ἁ ἐπιθυμει ἡ ψυχη κακως, ουκ ἀρκουμενη τοις ἀναγκαιοις, ἡ ἐγκρατεια ἀναστρεφεται. ἐστι δε και περι την γλωσσαν, και περι την κτησιν, και περι την χρησιν, και περι την ἐπιθυμιαν ἐγκρατεια. ου διδασκει δ' αὐτη σωφρονειν μονον, ἡγε παρεχει σωφροσυνην ἡμιν, δυναμις οὖσα και θεια χαρις. τινα οὖν τοις ἡμετεροις δοκει περι του προκειμενου, λεκτεον. ἡμεις εὐνουχιαν μεν, και οἱς τουτο δεδωρηται ὑπο Θεου, μακαριζομεν· μονογαμιαν δε και την περι τον ἑνα γαμον σεμνοτητα θαυμαζομεν· συμπασχειν δε δειν λεγοντες, και ἀλληλων τα βαρη βασταζειν· μη ποτε τις δοκων καλως ἑσταναι, και αὐτος πεσῃ. περι δε του δευτερου γαμου, Εἰ πυροι, φησιν ὁ Ἀποστολος, γαμησον.

β. Οἱ δε ἀπο Καρποκρατους και Επιφανους ἀναγομενοι, κοινας εἰναι τας γυναικας ἀξιουσιν· ἐξ ὡν ἡ μεγιστη κατα του ὀνοματος ἐῤῥυη βλασφημια. Επιφανης οὑτος, οὑ και τα συγγραμματα κομιζεται, υἱος ἠν Καρποκρατους, και μητρος Αλεξανδρειας τουνομα· τα μεν προς πατρος, Αλεξανδρευς· ἀπο δε μητρος, Κεφαλληνευς· ἐζησε δε τα παντα ἐτη ἑπτακαιδεκα, και Θεος ἐν Σαμῃ της Κεφαλληνιας τετιμηται· ἐνθα αὐτῳ ἱερον ῥυτων λιθων, βωμοι, τεμενη, μουσειον ᾠκοδομηται τε, και καθιερωται· και συνιοντες εἰς το ἱερον οἱ Κεφαλληνες κατα νουμηνιαν, γενεθλιον ἀποθεωσιν θυουσιν Επιφανει· σπενδουσι τε και εὐωχουνται, και ὑμνοι λεγονται. ἐπαιδευθη μεν οὖν παρα τῳ πατρι την τε ἐγκυκλιον παιδειαν, και τα Πλατωνος· καθηγησατο δε της μοναδικης γνωσεως· ἀφ' ου και ἡ των Καρποκρατιανων αἱρεσις.

λεγει

Quorum finis erit secundum opera eorum. Est ergo continentia, corporis despicientia secundum confessionem in Deum: non solum enim in rebus venereis, sed etiam in aliis, quæ anima perperam concupiscit, non contenta necessariis, versatur continentia. Est autem & in lingua, & in acquirendo, & in utendo, & in concupiscendo continentia. Non docet autem ea solummodo esse temperantes, siquidem præbet nobis temperantiam, ut quæ sit divina potestas, & gratia. Dicendum est ergo, quidnam nostris videatur de eo, quod est propositum. Nos quidem castitatem, & eos, quibus hoc a Deo datum est, beatos dicimus: monogamiam autem, & quæ consistit in uno solum matrimonio, honestatem admiramur; dicentes tamen oportere aliorum misereri, & *alterum alterius onera portare*, ne *quis*, *cum* recte *stare videatur*, ipse quoque *cadat.* De secundis autem nuptiis: *Si uraris*, inquit Apostolus, *jungere matrimonio.*

II. Qui autem a Carpocrate descendunt & Epiphane, censent oportere uxores esse communes: a quibus, contra nomen Christi, maximum emanavit probrum. Hic autem Epiphanes, cujus etiam scripta feruntur, filius erat Carpocratis, & matris Alexandriæ nomine, ex patre quidem Alexandrinus, ex matre vero Cephalleneus, Vixit autem solum septendecim annis, & Samæ, quæ est urbs Cephalleniæ, ut Deus est honore affectus. Quo in loco templum ex ingentibus lapidibus, altaria, delubra, museum, ædificatum est & consecratum; & cum est nova Luna, convenientes Cephallenei, diem natalem, quo in Deos relatus est Epiphanes, sacrificant, libantque, & convivantur, & hymnos canunt. A patre autem didicit & orbem disciplinarum, & Platonis philosophiam. Fuit autem princeps monadicæ cognitionis. A quo etiam profluxit hæresis eorum, qui nunc sunt, Carpocratianorum.

Λεγει τοινυν ουτος εν τῳ Περι δικαιοσυνης, "Την δι-
» καιοσυνην τε Θεε κοινωνιαν τινα ειναι μετ' ισοτητος.
» ισος γε τοι πανταχοθεν εκταθεις ερανος, κυκλῳ την
» γην περιεχει πασαν· και παντας η νυξ επ' ισης επι-
» δεικνυται τες αστερας· τον τε της ημερας αιτιον, και
» πατερα τε φωτος Ηλιον ο Θεος εξεχεεν ανωθεν ισον επι
» γης απασι τοις βλεπειν δυναμενοις· οι δε κοινη παντες
» βλεπεσιν· επει μη διακρινει πλουσιον, η πενητα, η
» δημου αρχοντα· αφρονας τε, και τες φρονουντας· θη-
» λειας, αρσενας· ελευθερους, δουλους· αλλ' εδε των αλο-
» γων παρα τετο ποιειται τι· πασι δε επ' ισης τοις
» ζωοις κοινον αυτον εκχεας ανωθεν, αγαθοις τε και φαυ-
» λοις, δικαιοσυνην εμπεδοι, μηδενος δυναμενε πλειον
» εχειν, μηδε αφαιρεισθαι τον πλησιον, ιν' αυτος το κα-
» κεινου φως διπλασιασας εχῃ. Ηλιος κοινας τροφας
» ζωοις απασιν ανατελλει· δικαιοσυνης τε της κοινης
» απασιν επ' ισης δοθεισης· και εις τα τοιαυτα βοων γε-
» νος ομοιως γινεται ως αι βοες· και συων, ως οι συες·
» και προβατων, ως τα προβατα, και τα λοιπα παν-
» τα· δικαιοσυνη γαρ εν αυτοις αναφαινεται η κοινοτης·
» επειτα κατα κοινοτητα παντα ομοιως κατα γενος σπει-
» ρεται· τροφη τε κοινη χαμαι νεμομενοις ανειται, πασι
» τοις κτηνεσι, και πασιν επ' ισης, εδενι νομῳ κρατεμε-
» νη, τη δε παρα τε διδοντος κελευσαντος χορηγιᾳ συμ-
» φωνως απασι δικαιοσυνη παρεσα. αλλ' εδε τα της γε-
» νεσεως νομον εχει γεγραμμενον· μετεγραφη γαρ αν·
» σπειρεσι δε και γεννωσιν επ' ισης, κοινωνιαν υπο δι-
» καιοσυνης εμφυτον εχοντες· κοινη πασιν επ' ισης οφθαλ-
» μον εις το βλεπειν ο ποιητης τε και πατηρ παντων δι-
» καιοσυνῃ νομοθετησας τῃ παρ' αυτε παρεσχεν, ε δια-
» κρινας θηλειαν αρρενος, ε λογικον αλογε, και καθα-
» παξ εδενος εδεν· ισοτητι δε και κοινοτητι μερισας το
» βλεπειν ομοιως ενι κελευματι πασι κεχαρισαι.

"Οἱ

Is ergo dicit in libro De justitia, "Justitiam Dei
„ esse quandam cum æqualitate communionem.
„ Æquale quidem certe cœlum undiquaque extensum,
„ totam terram cingit. Et nox ex æquo stellas om-
„ nes ostendit; & diei auctorem & lucis patrem, So-
„ lem, Deus ex alto æqualem effudit omnibus, qui
„ possunt videre (illi autem omnes communiter re-
„ spiciunt) quoniam non discernit divitem vel pau-
„ perem vel populi principem, insipientes & sapien-
„ tes, fœminas & masculos, liberos, servos. Sed
„ neque secus facit in brutis. Cum autem omnibus
„ animantibus æque ipsum communem effuderit, bo-
„ nis & malis justitiam suam confirmat, cum nemo
„ possit plus habere, neque auferre a proximo, ut
„ ipse illius lucem habeat duplicatam. Sol facit om-
„ nibus animantibus communia exoriri nutrimenta,
„ communi justitia ex æquo data omnibus: & ad ea,
„ quæ sunt hujusmodi, similiter se habet genus boum,
„ ut boves; & suum, ut sues; & ovium, ut oves;
„ & reliqua omnia. Justitia enim in iis apparet esse
„ communitas. Deinde per communitatem omnia
„ similiter secundum sua genera seminantur, & com-
„ mune nutrimentum editur humi pascentibus jumen-
„ tis omnibus, & omnibus ex æquo; ut quod nulla
„ lege circumscriptum sit, sed ejus, qui donat, ju-
„ bentis suppeditatione, convenienter justeque adsit
„ omnibus. Sed neque generationi posita est lex,
„ esset enim jamdiu abolita: ex æquo autem seminant
„ & generant, habentia innatam a justitia communio-
„ nem: ex æquo communiter omnibus oculum ad
„ videndum, creator & pater omnium, sua justitia
„ legem ferens, præbuit, non discernens fœminam a
„ masculo, non id, quod est rationis particeps, ab
„ experte rationis, &, ut semel dicam, nullum a
„ nullo; sed æqualitate & communitate visum simili-
„ ter divides, uno jussu omnibus est largitus."

“Οἱ νομοι δε, φησιν, ἀνθρωπων ἀμαθιαν κ
» μη δυναμενοι, παρανομειν ἐδιδαξαν· ἡ γαρ
» των νομων, την κοινωνιαν τε Θειε νομε κατετε
» παρατρωγει· μη συνιεις το τε Αποσολε ῥητον,
» τος, Δια Νομε την ἁμαρτιαν ἐγνων· το τ' ἐμον
» σον φησι δια των νομων παρεισελθειν· μηκετι
» νοτητα· κοινα τε γαρ καρπεμενων, μητε γη
» κτηματα, ἀλλα μηδε γαμον· κοινη γαρ ἀπασ
» ητε τας ἀμπελους, αἱ μη ςρεθον, μητε κλεπτη
» νουνται· και τον σιτον ὑτως, και τες ἀλλες κ
» η δε κοινωνια παρανομηθεισα, και τα της ισ
» ἐγεννησε θρεμματων και καρπων κλεπτην. κοι
» ὁ Θεος ἀπαντα ἀνθρωπῳ ποιησας, και το Θ
» ἀρρενι κοινη συναγαγων, και πανθ' ὁμοιως τ
» κολλησας, την δικαιοσυνην ἀνεφηνεν, κοινωνιαν μ
» τητος. οἱ δε γεγονοτες ὑτω, την συναγυσαν κο
» την γενεσιν αὐτων ἀπηρνηθησαν· και φησιν, εἰ μι
» μενος ἐχετω, δυναμενων κοινωνειν ἀπαντων,
» ἀπεφηνε τα λοιπα των ζωων.” Ταυτα εἰπο
λεξιν, παλιν ὁμοιως αὐταις ταις λεξεσιν ἐπιφερει·
» γαρ ἐπιθυμιαν εὐτονον και σφοδροτεραν ἐνεποι
» ἀρρεσιν εἰς την των γενων παραμονην· ἡν ὑτε νομ
» ἐθος, ὑτε ἀλλο τι των ὀντων ἀφανισαι δυναται·
» γαρ ἐςι δογμα.”

Και πως ἐτι ουτος ἐν τῳ καθ' ἡμας ἐξεταςθει
ἀντικρυς και τον Νομον και το Εὐαγγελιον δια
καθαιρων; ὁ μεν γαρ φησιν, Οὐ μοιχευσεις· το δ
ὁ προσβλεπων κατ' ἐπιθυμιαν, ἠδη ἐμοιχευσεν.
το γαρ, Οὐκ ἐπιθυμησεις, προς τε Νομου λεγ
τον ἑνα δεικνυσι Θεον, δια Νομου και Προφητων
αγγελιου κηρυσσομενον· λεγει γαρ, Οὐκ ἐπιθ
της τε πλησιον· ὁ πλησιον δε, οὐχ ὁ Ιουδαιος
δαιῳ· ἀδελφος γαρ, και ταυτοτης τε Πνευματ
πεται δη πλησιον τον ἀλλοεθνη λεγειν· πως γαρ

"Leges autem, inquit, hominum, cum ignora-
„ tionem castigare non possent, contra leges facere
„ docuerunt: legum enim proprietas dissecuit divinæ
„ legis communionem, & arrodit; non intelligens
„ dictum Apostoli dicentis: *Per Legem peccatum cognovi.*
„ Et meum & tuum dicit subiisse per leges, ut quæ
„ non amplius communiter fruantur (sunt enim com-
„ munia) neque terra, neque possessionibus, sed ne-
„ que matrimonio. Fecit enim vites communiter
„ omnibus, quæ neque passerem, neque furem ab-
„ negant; & frumentum similiter, & alios fructus.
„ Violata autem communio & æqualitas, genuit fu-
„ rem pecorum & fructuum. Cum ergo Deus com-
„ muniter omnia fecisset homini, & fœminam cum
„ masculo communiter conjunxisset, & omnia simili-
„ ter animantia conglutinasset, pronunciavit justi-
„ tiam, communionem cum æqualitate. Qui autem
„ sic nati sunt, communionem, quæ eorum conciliat
„ generationem, abnegaverunt. Et dicit, si unam
„ ducens habeat, cum omnium possint esse participes;
„ sicut reliqua fecit animantia." Hæc cum his ver-
bis dixisset, subjungit rursus his verbis: "Intensam
„ enim & vehementiorem ingeneravit masculis cupi-
„ ditatem ad generum perpetuitatem, quam nec lex,
„ nec mos, nec aliquid aliud potest abolere: est enim
„ Dei decretum."

Et quomodo amplius hic in nostra examinetur ora-
tione, cum Legem & Evangelium per hæc aperte de-
struat? Illa enim dicit: *Non mœchaberis.* Hoc autem
dicit: *Quicunque respicit ad concupiscentiam, jam mœcha-
tus est.* Illud enim, *Non concupisces*, quod a Lege di-
citur, ostendit unum esse Deum, qui prædicatur per
Legem & prophetas & Evangelium. Dicit enim,
Non concupisces uxorem proximi tui. Proximus autem
non est Judæus Judæo: frater enim est, & eundem
habet Spiritum: restat ergo, ut propinquum dicat

σιον, ὁ οἷος τε κοινωνησαι τȣ Πνευματος; ȣ γαρ μονων Εβραιων, ἀλλα και ἐθνων πατηρ Αβρααμ. εἰ δε ἡ μοιχευθεισα, και ὁ εἰς αὐτην πορνευσας θανατῳ κολαζεται, δηλον δηπȣ την ἐντολην την λεγȣσαν, Οὐκ ἐπιθυμησεις την γυναικα τȣ πλησιον, περι των ἐθνων διαγορευειν· ἱνα τις κατα Νομον και της τȣ πλησιον και της ἀδελφης ἀποσχομενος, ἀντικρυς ἀκȣσῃ παρα τȣ Κυριου· Εγω δε λεγω, Οὐκ ἐπιθυμησεις. ἡ δε τȣ Εγω μοριȣ προσθηκη, προτεχεστεραν δεικνυσι της ἐντολης την ἐνεργειαν.

Και ὁτι θεομαχει ὁ τε Καρποκρατης, ὁτ' Επιφανης, ἐν αὐτῳ τῳ πολυθρυλλητῳ βιβλιῳ, τῳ Περι δικαιοσυνης λεγων, ὡδε πως ἐπιφερει κατα λεξιν· "Ενθεν ὡς γε-,, λοιον εἰρηκοτος τȣ νομοθετȣ, ῥημα τȣτο ἀκȣστεον, Οὐκ ,, ἐπιθυμησεις, προς το γελοιοτερον εἰπειν, Των τȣ πλη-,, σιον· αὐτος γαρ ὁ την ἐπιθυμιαν δους, ὡς συνεχȣσαν ,, τα της γενεσεως, ταυτην ἀφαιρεισθαι κελευει, μηδενος ,, αὐτην ἀφελων ζωȣ· το δε, Της τȣ πλησιον γυναικος ,, ἰδιοτητα την κοινωνιαν ἀναγκαζων, ἐτι γελοιοτερον εἰπειν." και ταυτα μεν οἱ γενναιοι Καρποκρατιανοι δογματιζȣσι· τȣτȣς φασι, και τινας ἀλλȣς ζηλωτας των ὁμοιων κακων, εἰς τα δειπνα ἀθροιζομενȣς· ȣ γαρ ἀγαπην εἰποιμ' ἀν ἐγωγε την συνελευσιν αὐτων· ἀνδρας ὁμȣ και γυναικας, μετα δη το κορεσθηναι ἐν πλησμονῃ τῃ κυπρισῃ φασι, το καταισχυνον αὐτων την πορνικην ταυτην δικαιοσυνην, ἐκποδων ποιησαμενȣς φως τῃ τȣ λυχνȣ περιτροπῃ, μιγνυσθαι, ὁπως ἐθελοιεν, αἱς βȣλοιντο· μελετησαντας δε ἐν τοιαυτῃ ἀγαπῃ την κοινωνιαν, μεθ' ἡμεραν ἠδη παρ' ὡν ἀν ἐθελησωσι γυναικων ἀπαιτειν την τȣ Καρποκρατȣς· ȣ γαρ θεμις εἰπειν θειȣ· νομȣ ὑπακοην. τοιαυτα δε, οἰμαι, ταις κυνων και συων και τραγων λαγνειαις νομοθετειν τον Καρποκρατην ἐδει. δοκει δε μοι και τȣ Πλατωνος παρακηκοεναι, ἐν τῃ πολιτειᾳ φαμενου, κοινας εἰναι τας γυναικας παντων· κοινας μεν τας προ τȣ γαμȣ, των αἰτεισθαι μελλοντων, καθαπερ και το θεατρον

κοινον

eum, qui est alterius gentis. Quomodo autem non propinquus, qui aptus est esse Spiritus particeps? Non solum enim Hebræorum, sed etiam Gentium pater est Abraham. Si autem quæ est adulterata, & qui in eam fornicatus est, capite punitur: clarum est utique præceptum, quod dicit, *Non concupisces uxorem propinqui tui*, loqui de Gentibus: ut cum quis secundum Legem & ab uxore proximi & a sorore abstinuerit, aperte audiat a Domino, *Ego autem dico non concupisces.* Additio autem hujus particulæ, *Ego*, majorem præcepti vim ostendit.

Quod autem cum Deo bellum gerat Carpocrates, & Epiphanes etiam in eo, qui vulgo jactatur, libro De justitia, patet ex eo, quod subjungit his verbis: "Hinc ut qui ridiculum dixerit, legislatoris hoc verbum audiendum est, *Non concupisces*: usque ad id, „ quod magis ridicule dicit, *Res proximi tui.* Ipse „ enim, qui dedit cupiditatem, ut quæ contineret „ generationem, jubet eam auferre, cum a nullo eam „ auferat animali. Illud autem, *Uxorem proximi tui*, „ quo communionem cogit ad proprietatem, dixit adhuc magis ridicule." Et hæc quidem dogmata constituunt egregii Carpocratiani. Hos dicunt & aliquos alios similium malorum æmulatores, ad cœnas convenientes (neque enim dixerim *agapen* eorum congressionem) viros simul & mulieres, postquam cibis venerem excitantibus se expleverint, lumine amoto, quod eorum fornicatoriam hanc justitiam pudore afficiebat, aversa lucerna, coire quomodo velint, & cum quibus velint: meditatos autem in ejusmodi *agape* communionem, interdiu jam, a quibus velint mulieribus exigere Carpocrateæ (divinæ enim nefas est dicere) legis obedientiam. Has leges, ut sentio, ferre oportuit Carpocratem, canum & suum & hircorum libidinibus. Mihi autem videtur, Platonem quoque male intellexisse, in Republica, dicentem, oportere

κοινον των θεωμενων, φασκοντος· τε προκαταλαβοντος δὲ ἑκαςην ἑκαςε εἶναι, και ἐκ ἔτι κοινην την γεγαμημενην. Ξανθος δὲ ἐν τοις ἐπιγραφομενοις Μαγικοις, Μιγνυνται δε, φησιν, οἱ μαγοι μητρασι και θυγατρασι· και ἀδελφαις μιγνυσθαι θεμιτον εἶναι· κοινας τε εἶναι τας γυναικας, ἐ βιᾳ και λαθρᾳ, ἀλλα συναινουντων ἀμφοτερων, ὁταν θελῃ γημαι ὁ ἑτερος την τε ἑτερου. ἐπι τουτων, οἶμαι, και των ὁμοιων αἱρεσεων προφητικως Ιουδαν ἐν τῃ ἐπιςολῃ εἰρηκεναι· Ομοιως μεν τοι και ἐτοι ἐνυπνιαζομενοι· ὁ γαρ ὑπαρ, τῃ ἀληθειᾳ ἐπιβαλλεσιν· ἑως, Και το ςομα αὐτων λαλει ὑπερογκα.

γ. Ηδη δὲ εἰ αὐτος τε ὁ Πλατων και οἱ Πυθαγοριοι, καθαπερ οὐν ὑςερον και οἱ ἀπο Μαρκιωνος, κακην την γενεσιν ὑπειληφεσαν, πολλου γε ἐδει κοινας αὐτον ὑποτιθεσθαι τας γυναικας. ἀλλ' οἱ μεν ἀπο Μαρκιωνος φυσιν κακην ἐκ τε ὑλης κακης, και ἐκ δικαιε γενομενην Δημιεργε· ᾧ δη λογῳ μη βελομενοι τον κοσμον τον ὑπο του Δημιεργου γενομενον συμπληρουν, ἀπεχεσθαι γαμου βελονται· ἀντιτασσομενοι τῳ ποιητῃ τῳ σφων, και σπευδοντες προς τον κεκληκοτα ἀγαθον, ἀλλ' ἐ τον, ὡς φασι, Θεον ἐν ἀλλῳ τροπῳ· ὁθεν ἐδεν ἰδιον καταλιπειν ἐνταυθα βελομενοι, ἐ τῃ προαιρεσει γινονται ἐγκρατεις, τῃ δὲ προς τον πεποιηκοτα ἐχθρᾳ, μη βελομενοι χρησθαι τοις ὑπ' αὐτου κτισθεισιν. ἀλλ' ἐτοι γε, ἀσεβει θεομαχιᾳ των κατα φυσιν ἐκςαντες λογισμων, της μακροθυμιας και χρηςοτητος τε Θεου καταφρονουντες, εἰ και μη γαμειν ἐθελεσιν, ἀλλα τροφαις χρωνται ταις κτισαις, και τον ἀερα τε Δημιουργου ἀναπνεουσιν· αὐτου τε ὀντες ἐργα, και ἐν τοις αὐτου καταμενοντες· την τε ξενην, ὡς φασι, γνωσιν εὐαγγελιζονται, κἀν κατα τετο χαριν ἐγνωκεναι τῳ Κυριῳ τε κοσμου ὀφειλοντες, καθο ἐνταυθα εὐηγγελισθησαν. ἀλλα προς μεν τουτες

ὁποτ'

tere esse communes omnium uxores: ut qui diceret eas quidem, quæ nondum nupserant, esse communes eorum, qui essent petituri, quemadmodum theatrum quoque est commune spectatorum; esse autem unamquamque uniuscujusque qui præoccupasset, & non amplius communem esse eam quæ nupsisset. Xanthus autem in iis, quæ inscribuntur Magica, *Coeunt autem*, inquit, *Magi cum matribus & filiabus: & fas esse ajunt coire cum sororibus, & communes esse uxores, non vi & clam, sed utrisque consentientibus, cum velit alter ducere uxorem alterius.* De his & similibus hæresibus, existimo Judam prophetice dixisse in epistola: *Similiter quidem hi quoque somniantes* (non enim vigilantes ad veritatem se applicant) usque ad illud, *Et os eorum loquitur superba.*

III. Jam vero si & ipse Plato & Pythagorei sicut etiam postea Marcionistæ, malam existimarunt esse generationem, longe abfuit, ut communes ipse poneret uxores. Sed Marcionistæ quidem dicunt malam esse naturam, ex mala materia, & a justo factam Opifice ac Creatore. Qua quidem ratione nolentes implere mundum, qui factus est a Creatore, volunt abstinere a nuptiis, resistentes suo Creatori, & contendentes ad bonum, qui vocavit: sed non ad eum, qui, ut dicunt, Deus est diversis moribus præditus. Unde cum nihil hic velint relinquere proprium, non sunt ex destinato animi proposito continentes, sed propter odium conceptum adversum eum, qui creavit, nolentes iis uti, quæ ab ipso sunt creata. Sed hi quidem, qui propter impium, quod cum Deo gerunt, bellum, emoti sunt ab iis cogitationibus, quæ sunt secundum naturam, Dei longanimitatem contemnentes & benignitatem, etsi nolunt uxorem ducere, cibis tamen utuntur creatis, & aerem respirant Creatoris, ut qui & ejus sint opera, & in iis, quæ sunt ejus, permaneant, & inauditam ac novam quan-

dam,

ὁποτ' ἀν ποτε περι Αρχων διαλαμβανωμεν λεγον, ἀναβεβατα διαλεξομεθα·

Οἱ φιλοσοφοι δε ὡν ἐμνησθημεν, παρ' ὡν την γενεσιν κακην εἰναι ἀσεβως ἐκμαθοντες οἱ ἀπο Μαρκιωνος, καθαπερ ἰδιῳ δογματι φρυαττονται, ἡ φυσει κακην βουλονται ταυτην εἰναι, ἀλλα τῃ ψυχῃ τῃ το ἀληθες διαδοσῃ· καταγουσι γαρ ἐνταυθα την ψυχην, θειαν ὑσαν, καθαπερ εἰς κολαστηριον τον κοσμον· ἀποκαθαιρεσθαι δε ταις ἐνσωματουμεναις ψυχαις προσηκει κατ' αὐτους. καςιν το δογμα τυτο οὐ τοις ἀπο Μαρκιωνος ἐτι, τοις δε ἐνσωματουσθαι και μετενδυεσθαι και μεταγγιζεσθαι τας ψυχας ἀξιουσιν, οἰκειον· προς ὁς ἀλλος ἀν εἰη καιρος λεγειν, ἐπηνικα ἀν περι ψυχης διαλαμβανωμεν. Ηρακλειτος γουν κακιζων φαινεται την γενεσιν· Επειδαν, φησι, γινομενοι ζωειν ἐθελωσι, μορους τ' ἐχειν· μαλλον δε ἀναπαυεσθαι· και παιδας καταλειπουσι, μορους γενεσθαι.

Δηλος δε αὐτῳ συμφερομενος και Εμπεδοκλης, λεγων·

Κλαυσα τε και κωκυσα, ἰδων ἀσυνηθεα χωρον.

και ἐτι,

Εκ μεν γαρ ζωων ἐτιθει νεκρα, εἰδε ἀμειβων.

και παλιν,

Ω ποποι, ἡ δειλον θνητων γενος· ὠ δυσανολβον·

Οἱων ἐξ ἐριδων, ἐκ τε ςοναχων ἐγενεσθε;

λεγει δε και ἡ Σιβυλλα,

Ανθρωποι θνητοι και σαρκινοι, ὀυδεν ἐοντες·

ὁμοιως τῳ γραφοντι ποιητῃ,

Οὐδεν ἀκιδνοτερον γαια τρεφει ἀνθρωποιο.

ναι μην και Θεογνις την γενεσιν δεικνυσι κακην, ὡδε πως λεγων;

Παντων

dam, ut ajunt, annunciatam audiunt cognitionem, etiamsi hoc quoque nomine mundi Domino deberent agere gratias, quod hic acceperint Evangelium. Sed adversus eos quidem, cum de Principiis tractabimus, accuratissime disseremus.

Philosophi autem, quorum mentionem fecimus, a quibus cum malam esse generationem impie didicissent Marcionistæ, tanquam suo dogmate gloriantur, non eam volunt esse natura malam, sed anima, quæ veritatem divulgavit. Animam enim, quam esse divinam fatentur, in hunc mundum deducunt, tanquam in locum supplicii. Oportet autem animas in corpus immissas expiari ex eorum sententia. Non convenit autem amplius hoc dogma Marcionistis, sed iis, qui censent in corpora intrudi, & iis alligari, & quasi ex vase in vas aliud transfundi animas. Adversus quos fuerit aliud dicendi tempus, quando de anima tractabimus. Videtur itaque Heraclitus, maledictis insequi generationem: *Quoniam autem*, inquit, *nati volunt vivere, & mortes habere, vel potius quiescere; filios quoque relinquunt, ut mortes fiant.*

Clarum est autem cum eo convenire Empedoclem quoque dicentem:

Deflevi & luxi, insolitum cernens miser orbem.

Et amplius:

Mortua nam ex vivis fecit, species commutans.

Et rursus:

Hei mihi! quam infelix hominum genus atque misellum?
Litibus ex quantis prognati & planctibus estis?

Dicit autem Sibylla quoque:

Mortales homines, caro qui tantum, & nihil estis;

Similiter atque poeta, qui scribit:

Haud homine infelix tellus mage quicquam alit alma.

Quinetiam Theognis malam ostendit esse generationem, dicens hoc modo:

Παντων μεν μη φυναι επιχθονιοισιν αριςον,
Μηδ' εισοραν αυγας οξεος ηελιου·
Φυντα δ', οπως ωκιςα πυλας αιδαο περησαι.

ακολυθα δ' αυτοις, και ο της τραγωδιας ποιητης Ευριπιδης γραφει·

Εδει γαρ ημας, συλλογον ποιυμενες,
Τον φυντα θρηνειν, εις οσ' ερχεται κακα·
Τον δ' αυ θανοντα και πονων πεπαυμενον,
Χαιροντας ευφημουντας εκπεμπειν δομων.

και αυθις τα ομοια ουτως ερει·

Τις δ' οιδεν, ει το ζην μεν, εςι κατθανειν·
Το κατθανειν δε ζην;

Ταυτον δη τυτοις φαινεται και Ηροδοτος ποιων λεγοντα τον Σολωνα· Ω Κροισε, πας ανθρωπος εςι συμφορη· και ο μυθος δε αυτω σαφως ο περι τυ Κλεοβιδος και Βιτωνος υκ αλλο τι βυλεται, αλλ' η ψεγειν μεν την γενεσιν, τον θανατον δε επαινειν.

Οιη περ φυλλων γενεη, τοιη δε και ανδρων,

Ομηρος λεγει. Πλατων δε εν Κρατυλω, Ορφει τον λογον ανατιθησι, τον περι τυ κολαζεσθαι την ψυχην εν τω σωματι· λεγει δε ωδε· Και γαρ σημα τινες φασιν αυτο ειναι της ψυχης· ως τεθαμμενης εν τω νυν παροντι· και διοτι τυτο σημαινει, α αν σημαινει η ψυχη· και ταυτη σημα ορθως καλεισθαι. δοκυσι μεν τοι μαλιςα θεσθαι οι αμφι Ορφεα τυτο το ονομα, ως δικην διδυσης, ων δη ενεκα διδωσιν. αξιον δε και της Φιλολαου λεξεως μνημονευσαι· λεγει γαρ ο Πυθαγοριος ωδε· Μαρτυρεονται δε και οι παλαιοι θεολογοι τε και μαντεις, ως δια τινας τιμωριας, α ψυχα τω σωματι συνεζευκται, και καθαπερ εν σαματι τυτω τεθαπται. αλλα και Πινδαρος περι των εν Ελευσινι μυςηριων λεγων, επιφερει· Ολβιος, οςις ιδων εκεινα, κοινα εις υπο χθονα· οιδεν μεν βιυ τελευταν, οιδεν δε Διος δοτον αρχαν.

Πλατων

Optima non nasci res est mortalibus ægris,
Nec nitidi Solis luce micante frui,
Extemplo aut natum portas invadere Ditis.

Iis autem consequentia scribit quoque Euripides, oeta tragicus:

Nam nos decebat convenire publice, &
Deflere natum, quod tot ingreditur mala:
Ast mortuum, cuique jam quies data est,
Efferre lætis gratulationibus.

:t rursus similia sic dicit:

Quis novit, an vivere quidem fiet mori,
Siet mori autem vivere?

Idem quod hi, videtur Herodotus quoque induere dicentem Solonem: *O Crœse, quivis homo nihil est liud, quam calamitas.* Jam vero ejus de Cleobide & litone fabula plane nihil aliud vult, quam vitupera-'e generationem, laudare autem mortem.

Et qualis folii, est hominum generatio talis,

iit Homerus. Plato autem in Cratylo, Orpheo tribuit :um sermonem, quo anima puniri in corpore dicitur: *Vempe corpus hoc animæ* σημα, monimentum, *quidam sse tradunt: quasi ipsa præsenti in tempore sit sepulta; at- 'ue etiam quia anima per corpus* σημαινει, significat, *'uæcunque significare potest: ideo* σημα *jure vocari. Vi- 'etur mihi præterea Orpheus nomen hoc ob id potissimum mposuisse, quod anima in c rpore hoc delictorum luat pœ- ıas.* Operæ precium est autem meminisse etiam eo- 'um, quæ dicit Philolaus. Sic enim dicit hic Pytha- ;oreus: *Testantur autem veteres quoque Theologi & va- es, ad luenda supplicia animam conjunctam esse corpori, 5 in eo tanquam in* monimento *esse sepultam.* Quin- :tiam Pindarus de iis, quæ sunt in Eleusine, myste- 'iis loquens, infert: *Beatus, qui cum illa sub terra vi- lerit communia, novit quidem vitæ finem, novit autem latum Jovis imperium.*

Πλατων τε ἀκολεθως ἐν Φαιδωνι ἐκ ὀκνει γραφειν ὡδε πως· Και οἱ τας τελετας δε ἡμιν οὑτοι καταςησαντες, ἐκ ἀλλο τι, ἑως, Μετα θεων τε οἰκησει. τι δε ὁτ' ἀν λεγη, Εως ἀν το σωμα ἐχωμεν, και συμπεφυρμενη ἡμων ἡ ψυχη ἡ μετα τοιετε κακε, ἐ μηποτε κτησωμεθα ἐκεινο ἱκανως, ἐ ἐπιθυμουμεν; ἐχι αἰτιαν των μεγιςων κακων την γενεσιν αἰνισσεται; κἀν τῳ Φαιδωνι ἐπιμαρτυρει· Κινδυνευουσι γαρ, ὁσοι τυγχανουσιν ὀρθως ἁπτομενοι φιλοσοφιας, λεληθεναι τους ἀλλους, ὁτι οὐδεν ἀλλο αὐτοι ἐπιτηδευουσιν, ἡ ἀποθνησκειν τε και τεθναναι και παλιν, Οὐκουν και ἐνταυθα ἡ τε φιλοσοφε ψυχη μαλιςα ἀτιμαζει το σωμα, και φευγει ἀπ' αὐτου· ζητει δε αὐτη καθ' αὑτην γινεσθαι. και μη τι συναδει τῳ θειῳ Αποςολῳ, λεγοντι· Ταλαιπωρος ἐγω ἀνθρωπος· τις με ῥυσεται ἐκ τε σωματος τε θανατε τετε; εἰ μη την ὁμοφροσυνην των εἰς κακιαν ὑποσεσυρμενων, σωμα θανατε τροπικως λεγει. την τε συνεσιαν, γενεσεως ἐσαν ἀρχην, και προ τε Μαρκιωνος ἀποςρεφομενος φαινεται ἐν τῳ πρωτῳ της Πολιτειας ὁ Πλατων· ἐπαινων γαρ το γηρας, ἐπιφερει, Οτι εὖ ἰσθι ὁτι ἐμοιγε ὁσον αἱ ἀλλαι αἱ κατα το σωμα ἡδοναι ἀπομαραινονται, τοσετον αὔξονται αἱ περι τες λογες ἐπιθυμιαι τε και ἡδοναι. της τε των ἀφροδισιων χρησεως ἐπιμνησθεις, Εὐφημει, ἀνθρωπε· ἀσμενεςατα μεν τοι αὐτο ἀπεφυγον, ὡςπερ λυττωντα τινα και ἀγριον δεσποτην ἀποφυγων. παλιν δ' ἐν τῳ Φαιδωνι την γενεσιν κακιζων, γραφει· Ο μεν ἐν ἐν ἀπορρητοις λεγομενος περι αὐτων λογος, ὡς ἐν τινι φρερα ἐσμεν οἱ ἀνθρωποι. και αὖθις, Οἱ δε δη, ἀν δοξωσι διαφεροντως προς το ὁσιως βιωναι, ἐτοι εἰσιν, οἱ τωνδε μεν των τοπων ἐν τη γη ἐλευθερεμενοι τε και ἀπαλλαττομενοι, ὡςπερ δεσμωτηριων, ἀνω δε εἰς την καθαραν οἰκησιν ἀφικνεμενοι.

Αλλ' ὁμως ἐτως ἐχων, αἰσθεται της διοικησεως καλως ἐχεσης, και φησιν, Οὐ δει δη ἑαυτον ἐκ ταυτης λυειν, ἐδε ἀποδιδρασκειν· και, συνελοντι εἰπειν, κακην λογιζεσθαι την ὑλην, ἀφορμην ἐ παρεσχεν τῳ Μαρ-

κιωνι,

Et Plato similiter in Phædone non veretur hoc modo scribere. *Porro autem hi, qui nobis hæc constituerunt mysteria, non aliquid aliud*, usque ad, *Et cum diis habitatione.* Quid vero, cum dicit: *Quandiu corpus habuerimus, & anima nostra cum ejusmodi malo admixta fuerit, illud, quod desideramus, nunquam satis assequemur?* an non significat generationem esse causam maximorum malorum? Jam vero in Phædone quoque testatur: *Evenit enim, ut qui recte philosophantur, non animadvertantur ab aliis in nullam rem aliam suum studium conferre, quam ut emoriantur, & sint mortui.* Et rursus: *Ergo hic quoque philosophi anima corpus maxime vilipendit, & ab eo fugit, ipsa autem secum seorsim esse quærit.* Nunquid autem consentit cum divino Apostolo, qui dicit: *Infelix ego homo, quis me liberabit a corpore mortis hujus?* nisi forte eorum consensionem, qui trahuntur in vitium, *corpus mortis* dicit tropice. Atque coitum quoque, qui est principium generationis, vel ante Marcionem videtur Plato aversari in primo De repubiica: ubi cum laudasset senectutem, subjungit: *Velim scias, quod quo magis me deficiunt aliæ*, nempe corporis, *voluptates, eo magis confabulandi cupiditas, & voluptas, quam ex ea re capio, augetur.* Et cum rei venereæ injecta esset mentio: *Bona verba quæso*, inquit: *ego vero lubenter isthinc, tanquam ab insano aliquo & agresti domino, effugi.* Rursus in Phædone, vituperans generationem, dicit: *Quæ ergo de his in arcanis dicitur, hæc est oratio, quod nos homines sumus in custodia aliqua.* Et rursus: *Qui autem pie præ cæteris vixisse inveniuntur hi sunt, qui e his terrenis locis, tanquam e carcere, soluti atque liberati, ad puram in altioribus locis habitationem transcendunt.*

Sed tamen quamvis ita se habeat, recte a Deo mundum administrari existimat; unde dicit: *Non oportet autem seipsum solvere, nec effugere.* Et ut paucis dicam, non dedit Marcioni occasionem, ut malam exi-

κιωνι, εὐσεβως αὐτος εἰπων περι τȣ κοσμȣ ταδε· Παρα μεν γαρ τȣ συνθεντος, παντα τα καλα κεκτηται· παρα δε της ἐμπροσθεν ἑξεως, ὁσα χαλεπα και ἀδικα ἐν ȣ̓ρανῳ γινεται, ταυτα ἐξ ἐκεινης αὐτος τε ἐχει, και τοις ζωοις ἐναπεργαζεται. ἐτι δε σαφεϛερον ἐπιφερει, Τȣτων δε αὐτῳ το σωματοειδες της συγκρασεως, αἰτιον, το της παλαι ποτε φυσεως συντροφον, ὁτι πολλης ἠν μετεχον ἀταξιας, πριν εἰς τον νυν κοσμον ἀφικεσθαι. ȣ̓δεν δε ἡττον καν τοις Νομοις ὀδυρεται το των ἀνθρωπων γενος, λεγων ὡδε· Θεοι δε οἰκτειραντες το των ἀνθρωπων ἐπιπονον πεφυκος γενος, ἀναπαυλας τε αὐτοις των πονων ἐταξαντο, τας των ἑορτων ἀμοιβας. ἐν τε τῃ Επινομιδι, και τας αἰτιας τȣ οἰκτȣ διεισι, και ταδε λεγει· Ως ἐξ ἀρχης το γενεσθαι χαλεπον ἁπαντι ζωῳ· πρωτον μεν, το μετασχειν της των κυȣμενων ἑξεως· ἐπειτ' αὖ το γινεσθαι, και ἐτι τρεφεσθαι, και παιδευεσθαι, δια πονων μυριων γιγνεται ξυμπαντα, ὡς φαμεν ἁπαντες. τι δε; ȣ̓χι και Ηρακλειτος θανατον την γενεσιν καλει; Πυθαγορας δε και τῳ ἐν Γοργιᾳ Σωκρατει ἐμφερως, ἐν οἱς φησι, Θανατος ἐϛιν, ὁκοσα ἐγερθεντες ὁρεομεν· ὁκοσα δε εὑδοντες, ὑπνος. ἀλλα τουτων μεν ἁλις· ἐπειδαν δε περι των Αρχων διαλαμβανωμεν, τοτε και τας ἐναντιοτητας ταυτας, ἁς οἱ τε φιλοσοφοι αἰνισσονται, οἱ τε περι Μαρκιωνα δογματιζουσιν, ἐπισκεψομεθα. πλην οὐκ ἀσαφως δεδειχθαι ἡμιν νομιζω, τας ἀφορμας των ξενων δογματων τον Μαρκιωνα παρα Πλατωνος ἀχαριϛως τε και ἀμαθως εἰληφεναι.

Ο δε περι ἐγκρατειας ἡμιν προβαινετω λογος. ἐφασκομεν δε την δυχρηϛιαν ὑφορωμενους Ελληνας, πολλα εἰς την γενεσιν των παιδων ἀποφθεγξασθαι· ἀθεως δε ἐκδεξαμενους ταυτα τους περι Μαρκιωνα, ἀχαριϛειν τῳ Δημιουργῳ. λεγει γαρ ἡ Τραγῳδια·

Το

ſtimaret materiam, cum ipſe pie de mundo hæc dixerit: *Ab eo enim, qui ipſum conſtruxit, habet omnia bona: a priori autem deformitate, incommoda & injuſta omnia, quæ intra cœlum naſcuntur, mundus ipſe ſuſtinet, & animantibus inſerit.* Adhuc autem ſubjungit manifeſtius: *Cujus quidem defectus eſt corporea temperatura, priſcæ naturæ comes: nam quiddam valde deforme erat, & ordinis expers, priusquam præſenti ornatu decoraretur.* Nihilominus autem in Legibus quoque deflet humanum genus, ſic dicens: *Dii autem hominum genus laboribus naturæ preſſum miſerati, remiſſiones ipſis ſtatuerunt laborum, ſolennium videlicet feſtorum viciſſitudines.* Et in Epinomide perſequitur etiam cauſas, cur ſint hominum miſerti, & ſic dicit: *Ab initio ipſum eſſe genitum, eſt grave cuilibet animanti: primum quidem, quod eorum conſtitutionis ſint participes, quæ in utero geſtantur: deinde ipſum naſci, & præterea nutriri & erudiri, per innumerabiles labores univerſa fiunt, ut omnes dicimus.* Quid vero? annon Heraclitus generationem quoque dicit eſſe mortem? Pythagoras autem ſimiliter atque Socrates in Gorgia, cum dicit, *Mors eſt, quæcunque experrecti videmus; quæcunque autem dormientes, ſomnus* Sed de his quidem ſatis. Quando autem tractabimus de Principiis, tunc & has repugnantias, quas & innuunt philoſophi, & ſuis dogmatibus decernunt Marcioniſtæ, conſiderabimus. Cæterum ſatis dilucide oſtenſas eſſe exiſtimo, externorum alienorumque dogmatum occaſiones Marcionem ingrate & indocte accepiſſe a Platone.

Nobis autem procedat ſermo de continentia. Dicebamus autem Græcos adverſus liberorum generationem multa dixiſſe, incommoda, quæ comitari eam ſolent, reſpicientes: quæ cum impie excepiſſent Marcioniſtæ, impie fuiſſe ingratos in Creatorem. Dicit enim Tragœdia:

Το μη γενεσθαι κρειττον, ἠ φυναι βροτυς.
Επειτα παιδες συν πικραις ἀλγηδοσι
Τικτω· τικυσα δ', ἠν μεν ἀφρονας τεκω,
Στενω ματαιως, εἰσορωσα μεν κακυς,
Χρηςυς δ' ἀπολεσασ'· ἠν δε και σεσωσμενυς,
Τηκω ταλαιναν καρδιαν ὀῤῥωδια.
Τι τυτο δη το χρηςον; ὐκ ἀρκει μιαν
Ψυχην ἀπολυειν, κἀπειτ' ὐδ' ἐχειν πονυς;
Θ' ὁμοιως·

— Εμοι γενοιντο και παλαι δοκειν,
Παιδας φυτευειν ὐποτ' ἀνθρωπυς ἐχρην,
Πονυς ὁρωντας εἰς ὀσυς φυτευομεν.

ι τοις αὐθις λεγομενοις, και την αἰτιαν των κακων
ως ἐπι τας ἀρχας ἐπαναγει, λεγων ὡδε·

Ω δυςυχειν φυς, και κακως πεπραχεναι
Ανθρωπος ἐγενου, και το δυςυχες βιου
Εκειθεν ἐλαβες, ὁθεν ἀπασιν ἠρξατο
Τρεφειν ὁ τ' αἰθηρ, ἐνδιδυς θνητοις πνοας.
Μη οὐν τα θνητα, θνητος ὠν, ἀγνωμονει.

ιν δ' αὐ τα ὁμοια τυτοις ὡδε ἀποδιδωσι·

Θνητων δ' ὀλβιος εἰς τελος ὐδεις,
Οὐδ' εὐδαιμων·
Οὐπω γαρ ἐφυ τις ἀλυπος.

ιτ' αὐθις·

Φευ, φευ, βροτειων πηματων ὁσαι τυχαι,
Οσαι δε μορφαι; τερμα δ' ὐκ εἰποι τις ἀν.

Θ' ὁμοιως·

— των γαρ ἐν βροτοις
Οὐκ ἐςιν ὐδεις δια τελυς εὐδαιμονων.

Ταυτη οὐν φασι και τυς Πυθαγορειυς ἀπεχεσθαι ἀφρο-
ων. ἐμοι δε ἐμπαλιν δοκυσι γαμειν μεν παιδοποι-
ἑνεκα· της δε ἐξ ἀφροδισιων ἡδονης ἐθελειν κρατειν
ι την παιδοποιΐαν. ταυτη μυςικως ἀπαγορευουσι
ιοις χρησθαι· ὐχ ὁτι πνευματοποιον, δυσπεπτον,
τυς ὀνειρους τεταραγμενους ποιει το ὀσπριον· ὐδε μην
ἀνθρωπου κεφαλῃ ἀπεικασαι κυαμος, κατα το
λιον ἐκεινο,

Ισον

Non nascier praestat homines, quam nascier.
Dein filios acerbis cum doloribus
Enitor, ast enixa, si stolidi fient,
Affligor, intuendo quod servo malos,
Bonosque perdo. Si bonos servo, tamen
Mihi misellum cor timore liquitur.
Quid hic boni ergo est? unicam an non sufficit
Effundere animam, nisi crucieris amplius?

Et adhuc similiter:

— Vetus stat mihi persuasio,
Plantare filios nunquam hominem oportuit,
Dum cernit ad quot gignimus natos mala.

In his autem, quae deinceps sequuntur, malorum quoque causam evidenter reducit ad principia, sic dicens:

O! miser natus, malisque obnoxius
Editus, homo, es, vitae tuaeque miseriam
Hinc inchoasti: coepit aether omnibus
Spiramen unde alens tradere mortalibus:
Mortalis aegre ne feras mortalia.

Rursus autem his similia tradit:

Nemo mortalium est ad finem usque beatus,
Neque felix:
Nullus enim adhuc natus est omnis doloris expers.

Et deinde rursus:

Heu! quanta, quotque hominibus eveniunt mala,
Quam varia, quorum terminus nullus datur?

Et adhuc similiter:

Nemo beatus semper est mortalium.

Hac itaque ratione dicunt etiam Pythagoreos abstinere a rebus venereis. Mihi autem contra videntur uxores quidem ducere, ut liberos suscipiant, velle autem a venerea voluptate se continere post susceptos liberos. Proinde mystice uti fabis prohibent, non quod sit legumen flatum excitans, & concoctu difficile, & somnia efficiat turbulenta; neque quod hominis capiti sit similis, ut vult ille versiculus,

Ισον τοι κυαμους τρωγειν, κεφαλας τε τοκηων·
μαλλον δε ότι κυαμοι εσθιομενοι ατοκους εργαζονται τας γυναικας. Θεοφρασος γ' ουν εν τω πεμπτω των Φυσικων αιτιων, τα κελυφη των κυαμων, περι τας ριζας των νεοφυτων δενδρων περιτιθεμενα, ξηραινειν τα φυομενα ισορει· και αι κατοικιδιαι δε ορνιθες, συνεχως ταυτα σιτουμεναι, ατοκοι γινονται·

δ. Των δε αφ' αιρεσεως αγομενων, Μαρκιωνος μεν του Ποντικου επεμνησθημεν, δι' αντιταξιν την προς τον Δημιουργον, την χρησιν των κοσμικων παραιτουμενου. γινεται αυτω της εγκρατειας αιτιος, ει γε τουτο εγκρατειαν ρητεον, αυτος ο Δημιουργος· προς όν ο θεομαχος ουτος γιγας αντιςαναι οιομενος, ακων εςιν εγκρατης, κατατριβων και της κτισεως, και του πλασματος· καν συγχρησωνται τη του Κυριου φωνη, λεγοντος τω Φιλιππω, Αφες τους νεκρους θαψαι τους εαυτων νεκρους· συ δε ακολουθει μοι· αλλ' εκεινο σκοπειτωσαν, ώς την ομοιαν της σαρκος πλασιν και Φιλιππος φερει, νεκρον ουκ εχων μεμιασμενον· πως ουν σαρκιον εχων, νεκρον ουκ ειχεν; ότι εξανεςη του μνηματος, του Κυριου τα παθη νεκρωσαντος, ζησαντος δε Χριςω.

Επεμνησθημεν δε και της κατα Καρποκρατην αθεσμου γυναικων κοινωνιας· περι τε Νικολαου ρησεως διαλεχθεντες, εκεινο παραλειπομεν· Ωραιαν, φασι, γυναικα εχων ουτος, μετα την αναληψιν την του Σωτηρος, προς των Αποςολων ονειδισθεις ζηλοτυπιαν, εις μεσον αγαγων την γυναικα, γημαι τω βουλομενω επετρεψεν· ακολουθον γαρ ειναι φασι την πραξιν ταυτην εκεινη τη φωνη, τη, ότι παραχρησασθαι τη σαρκι δει. και δη κατακολουθησαντες τω γενομενω τω τε ειρημενω απλως και αβασανιςως, εκπορνευουσιν αναιδην οι την αιρεσιν αυτου μετιοντες. πυνθανομαι δ' εγωγε τον Νικολαον μηδεμια ετερα παρ' ήν εγημεν, κεχρησθαι γυναικι· των τ' εκεινου τεκνων θηλειας μεν, καταγηρασαι παρθενους, αφθορον δε διαμειναι τον υιον. ών ουτως εχοντων, αποβολη πα-

θους

Idem est namque fabam atque caput corrodere patris: sed potius quod fabæ, si comedantur, steriles efficiant mulieres. Theophrastus, quidem certe in quinto libro De causis plantarum, fabarum siliquas, si ponantur ad radices arborum, quæ nuper sunt plantatæ, refert plantas exsiccare. Quinetiam gallinæ domesticæ, quæ eas assidue comedunt, efficiuntur steriles.

IV. Ex iis autem, qui ab hæresi ducuntur, Marcionis quidem Pontici fecimus mentionem, qui propter certamen, quod adversus Creatorem suscepit, mundanarum rerum usum recusat. Ei autem continentiæ causa est, si modo est ea dicenda continentia, ipse Creator, cui se adversari existimans gigas iste cum Deo pugnans, est invitus continens, dum in creationem & Dei opus invehitur. Quod si usurpent vocem Domini, qui dicit Philippo, *Sine mortuos sepelire mortuos suos, tu autem sequere me:* at illud considerent, quod similem carnis formationem fert quoque Philippus, non habens cadaver pollutum. Quomodo ergo cum carnem haberet, non habuit cadaver? Quoniam surrexit ex monimento, Domino ejus vitia morte afficiente, vixit autem Christo.

Meminimus autem nefariæ quoque ex Carpocratis sententia mulierum communionis. Cum autem de dicto Nicolai loqueremur, illud prætermisimus: Cum formosam, ajunt, haberet uxorem, & post Servatoris assumtionem ei fuisset ab Apostolis exprobrata zelotypia, in medium adducta muliere, permisit cui vellet eam nubere. Ajunt enim hanc actionem illi voci consentaneam, quæ dicit, quod *carne abuti oporteat.* Proinde ejus factum & dictum absolute & inconsiderate sequentes, qui ejus hæresim persequuntur, impudenter effuseque fornicantur. Ego autem audio Nicolaum quidem nulla unquam alia, quam ea, quæ ei nupserat, uxore usum esse; & ex illius liberis, filias quidem consenuisse virgines, filium autem

θεοις ἦν, εἰς μεσον των Ἀποστολων ἡ της ζηλοτυπουμενης ἐπικλησις γυναικος· και ἡ ἐγκρατεια των περισπουδαστων ἡδονων, το παραχρησθαι τη σαρκι ὑφ' ἱδασκει· οὐ γαρ, οἰμαι, ἐβουλετο, κατα την του Σωτηρος ἐντολην, δυσι κυριοις δουλευειν, ἡδονη και Θεω. Λεγουσι γ' οὐν και τον Ματθιαν οὑτως διδαξαι· Σαρκι μεν μαχεσθαι και παραχρησθαι, μηδεν αὐτη προς ἡδονην ἀκολαστον ἐνδιδοντα· ψυχην δε αὐξειν δια πιστεως και γνωσεως.

Εἰσιν δ' οἱ την πανδημον Ἀφροδιτην κοινωνιαν μυστικην ἀναγορευουσιν, ἐνυβριζοντες και τω ὀνοματι· λεγεται γαρ και το ποιειν τι κακον ἐργαζεσθαι, ὡσπερ ἀν και το ἀγαθον τι, ὁμωνυμως ἐργαζεσθαι· ὁμοιως δε και ἡ κοινωνια· ἀγαθον δε και ἐν μεταδοσει ἀργυριου, και τροφης, και στολης· οἱ δε, και την ὁποιανδηποτ' οὐν ἀφροδισιον συμπλοκην, κοινωνιαν ἀσεβως κεκληκασιν· Φασι γ' οὐν τινα αὐτων, ἡμετερα παρθενω, ὡραια την ὀψιν, προσελθοντα φαναι, Γεγραπται, Παντι τω αἰτουντι σε διδου· την δε σεμνως πανυ ἀποκρινασθαι, μη συνιεισαν την τἀνθρωπου ἀσελγειαν, Ἀλλα περι γαμου τη μητρι διαλεγου. ὢ της ἀθεοτητος· και των του Κυριου φωνων διαψευδονται οἱ της ἀσελγειας κοινωνοι, οἱ της λαγνειας ἀδελφοι, ὀνειδος οὐ φιλοσοφιας μονον, ἀλλα και παντος του βιου· οἱ παραχαρασσοντες την ἀληθειαν, μαλλον δε κατασκαπτοντες, ὡς οἱον τε αὐτοις· οἱ γε τρισαθλιοι την τε σαρκικην και την συνουσιαστικην κοινωνιαν ἱεροφαντουσι, και ταυτην οἰονται εἰς την βασιλειαν αὐτους ἀναγειν του Θεου.

Εἰς τα χαμαιτυπεια μεν οὐν ἡ τοιαδε εἰσαγει κοινωνια· και δη συμμετοχοι εἰεν αὐτοις οἱ συες και οἱ τραγοι· εἰεν δ' ἀν ἐν ταις μειζοσι παρ' αὐτοις ἐλπισιν, αἱ προεστωσαι του τεγους πορναι, ἀναιδην εἰσδεχομεναι τους βουλομενους ἀπαν-

permansisse incorruptum. Quæ cum ita se habeant, vitii erat depulsio atque expurgatio, in medium Apostolorum circumactio uxoris, cujus dicebatur laborare zelotypia: & continentia a voluptatibus, quæ magno studio parari solent, docebat illud, *Abuti carne*, hoc est, exercere carnem. Neque enim, ut existimo, volebant, convenienter Domini præcepto, *duobus Dominis servire*, voluptati & Deo. Dicunt itaque Matthiam quoque sic docuisse: *Cum carne quidem pugnare, & ea uti, nihil ei impudicum largiendo ad voluptatem; augere autem animam per fidem & cognitionem.*

Sunt autem, qui etiam publicam venerem pronunciant mysticam communionem; & sic ipsum nomen contumelia afficiunt. Sicut enim operari eum dicimus, tum qui malum aliquod facit, tum etiam qui bonum, idem nomen utrique tribuentes: haud aliter *communio* usurpari solet: nam bona quidem est in communicatione tum pecuniæ, tum nutrimenti, & vestitus: illi autem quamlibet veneream conjunctionem impie vocaverunt *communionem*. Dicunt itaque ex iis quendam, cum ad nostram virginem vultu formosam accessisset, dixisse: Scriptum est, *Da omni te petenti:* illam autem honeste admodum respondisse, ut quæ non intelligeret hominis petulantiam: At tu matrem conveni de matrimonio. O impietatem! etiam voces Domini ementiuntur isti intemperantiæ communicatores, fratresque libidinis, non solum probrum philosophiæ, sed etiam totius vitæ; qui veritatem, quantum in eis situm est, adulterant ac corrumpunt, vel potius defodiunt; homines infelicissimi carnalem concubitus communionem consecrant, & hanc ipsos putant ad regnum Dei perducere.

Ad lupanaria ergo deducit hæc communio, & cum eis communicaverint sues & hirci, maximaque apud illos in spe fuerint meretrices, quæ in prostibulis præsto sunt, & volentes omnes admittunt. *Vos*

autem

απαντας. Υμεις δε ουχ ουτως εμαθετε τον Χριστον· ειγε αυτον ηκουσατε, και εν αυτω εδιδαχθητε, καθως εστιν αληθεια εν Χριστω Ιησου, αποθεσθαι υμας τα κατα την προτεραν αναστροφην, τον παλαιον ανθρωπον, τον φθειρομενον κατα τας επιθυμιας της απατης· ανανεουσθαι δε τω πνευματι του νοος υμων, και ενδυσασθαι τον καινον ανθρωπον, τον κατα Θεον κτισθεντα εν δικαιοσυνη, και οσιοτητι της αληθειας. κατα την εξομοιωσιν του Θεου. Γινεσθε ουν μιμηται του Θεου, ως τεκνα αγαπητα· και περιπατειτε τε εν αγαπη, καθως και ο Χριστος ηγαπησεν ημας, και παρεδωκεν εαυτον υπερ ημων προσφοραν και θυσιαν τω Θεω εις οσμην ευωδιας. πορνεια δε, και πασα ακαθαρσια, η πλεονεξια, μηδε ονομαζεσθω εν υμιν, καθως πρεπει αγιοις· και αισχροτης, και μωρολογια· και γαρ απο της φωνης αγνευειν μελεταν διδασκων ο Αποστολος, γραφει· Τουτο γαρ ιστε γινωσκοντες, οτι πας πορνος, και τα εξης, εως, Μαλλον δε και ελεγχετε.

Ερρυη δε αυτοις το δογμα εκ τινος αποκρυφου· και δη παραθησομαι την λεξιν την της τουτων ασελγειας μητερα· και ει τε αυτοι της βιβλου συγγραφεις, ορα την απονοιαν, ει και Θεου διαψευδονται δι' ακρασιαν· ειτε αλλοις περιτυχοντες, το καλον τουτο ενοσησαν δογμα, διεστραμμενως ακηκοοτες· εχει δε ουτως τα της λεξεως· "Εν ην „τα παντα· επει δε εδοξεν αυτου τη ενοτητι μη ειναι „μονη, εξηλθεν απ' αυτου επιπνοια, και εκοινωνησεν αυ„τη· και εποιησεν τον αγαπητον· εκ δε τουτου εξηλθεν „απ' αυτου επιπνοια· η κοινωνησας εποιησεν δυναμεις, „μητε ορασθηναι, μητε ακουσθηναι δυναμενας," εως, "επ' ονοματος ιδιου εκαστην." ει γαρ και ουτοι, καθαπερ οι απο Ουαλεντινου, πνευματικας ετιθεντο κοινωνιας, ισως τις αυτων την υποληψιν επεδεξατο· σαρκικης δε υβρεως κοινωνιαν εις προφητειαν αγιαν αναγειν, απεγνωκοτος εστι την σωτηριαν.

Τοιαυ-

autem non sic Christum didicistis, siquidem ipsum audiistis, & in eo docti estis, quemadmodum est veritas in Christo Jesu, ut deponatis quæ sunt secundum veterem conversationem, veterem hominem, qui corrumpitur secundum desideria deceptionis. Renovamini autem spiritu mentis vestræ, & induatis novum hominem, qui creatus est secundum Deum in justitia & sanctitate veritatis, ad Dei similitudinem: *Efficimini ergo Dei imitatores, ut filii dilecti, & ambulate in dilectione, sicut Christus quoque dilexit nos, & tradidit seipsum pro nobis oblationem & hostiam Deo in odorem suavitatis. Fornicatio autem, & omnis immunditia, vel avaritia, ne nominetur quidem in vobis, sicut decet sanctos, & turpitudo, & stultiloquium.* Etenim docens Apostolus meditari vel ipsa voce esse castos, scribit: *Hoc enim scitote, quod omnis fornicator*, & cætera, usque ad illud: *Magis autem arguite.*

Effluxit autem eis dogma ex quodam apocrypho libro. Atque adeo afferam dictionem, quæ mater eorum intemperantiæ & origo est: & sive ipsi hujus libri scriptores se fateantur, en eorum vecordiam, licet Deo eum falso adscribant libidinis intemperantia ducti, sive ab aliis, eos perverse audientes, hoc præclarum dogma acceperint, sic porro se habent ejus verba: "Unum erant omnia: postquam autem ejus „ unitati visum est non esse solam, exiit ab eo inspi„ ratio, & cum ea iniit communionem, & fecit di„ lectum. Exhinc autem egressa est ab ipso inspira„ tio, cum qua cum communionem iniisset, fecit „ potestates, quæ nec possunt videri nec audiri," usque ad illud, "Unamquamque in nomine proprio." Si enim hi quoque, sicut Valentiniani, spiritales posuissent communiones, suscepisset forte aliquis eorum opinionem: carnalis autem libidinis communionem ad sanctam inducere prophetiam, est ejus, qui desperat salutem.

Talia

Τοιαυτα και οἱ ἀπο Προδικου, ψευδωνυμως Γνωστικους σφας αὐτους ἀναγορευοντες, δογματιζουσιν· υἱους μεν φυσει του πρωτου Θεου λεγοντες αὐτους· καταχρωμενοι δε τῃ εὐγενειᾳ, και τῃ ἐλευθεριᾳ, ζωσιν ὡς βουλονται· βουλονται δε φιληδονως· κρατηθηναι ὑπ' οὐδενος νενομικοτες, ὡς ἀν κυριοι του σαββατου, και ὑπερανω παντος γενους πεφυκοτες, βασιλειοι παιδες· βασιλει δε, φασι, νομος ἀγραφος. πρωτον μεν, ὁτι οὐ ποιουσιν ἁ βουλονται παντα· πολλα γαρ αὐτους κωλυσει και ἐπιθυμουντας, και πειρωμενους· και ἁ ποιουσι δε, οὐχ ὡς βασιλεις, ἀλλ' ὡς μαςιγιαι ποιουσι· λαθρα γαρ μοιχευουσιν, το ἁλωναι δεδιοτες, και το καταγνωσθηναι ἐκκλινοντες, και φοβουμενοι κολασθηναι. πως δε ἐλευθερον ἡ ἀκρασια, και ἡ αἰσχρολογια; Πας γαρ, φησιν, ὁ ἁμαρτανων, δουλος ἐςιν, ὁ Αποςολος λεγει. ἀλλα πως κατα Θεον πολιτευεται, ὁ πασῃ ἐπιθυμιᾳ ἐνδοτον ἑαυτον παρασχων, του Κυριου φησαντος, Εγω δε λεγω, Μη ἐπιθυμησῃς; ἑκων δε τις ἁμαρτανειν βουλεται, και δογμα τιθησι το μοιχευειν, και καθηδυπαθειν, και λυμαινεσθαι τους ἀλλων γαμους, ὁπουγε και τους ἀλλους ἀκοντας ἁμαρτανοντας ἐλεουμεν; κἀν εἰς ξενον τον κοσμον ἀφιγμενοι ὠσι, πιςοι ἐν τῳ ἀλλοτριῳ μη γενομενοι, το ἀληθες οὐχ ἑξουσιν. ὑβριζει δε τις ξενος πολιτας, και τουτους ἀδικει· οὐχι δε ὡς παρεπιδημος, τοις ἀναγκαιοις χρωμενος, ἀπροσκοπος τοις πολιταις διαβιοι; πως δε και τοις ὑπο των ἐθνων μεμισημενοις, δια το μη πρασσειν τα ὑπο των νομων διηγορευμενα, τουτεςι τοις ἀδικοις, και ἀκρατεσι, και πλεονεκταις, και μοιχοις τα αὐτα πρασσοντες, Θεον ἐγνωκεναι μονοι λεγουσιν; ἐχρην γαρ αὐτους, και ἐν τοις ἀλλοτριοις παροντας, καλως βιουν, ἱνα δη τῳ ὀντι το βασιλικον ἐνδειξωνται.

Ηδη δε και τοις ἀνθρωπινοις νομοθεταις, και τῳ θειῳ νομῳ ἀπεχθανονται, παρανομως βιουν ἐπαγγελμενοι. ὁ γ' οὐν ἐκκεντησας τον πορνον, εὐλαβουμενος προς

του

Talia etiam statuunt Prodici quoque asseclæ, qui seipsos falso nomine vocant Gnosticos: seipsos quidem dicentes esse natura filios primi Dei; ea vero nobilitate & libertate abutentes, vivunt ut volunt: volunt autem libidinose: se nulla re teneri arbitrati, ut *domini sabbati*, & qui sint quovis genere superiores, filii regales. Regi autem, inquiunt, lex scripta non est. Primum quidem, quod non faciant omnia, quæ volunt: multa enim eos prohibebunt, etsi cupiant & conentur. Quinetiam quæ faciunt, non faciunt ut reges, sed ut mastigiæ: clanculum enim committunt adulteria, timentes ne deprehendantur, & vitantes ne condemnentur, & metuentes ne supplicio afficiantur. Quomodo etiam res est libera, intemperantia & turpis sermo? *Omnis enim, qui peccat, est servus;* inquit Apostolus. Sed quomodo vitam ex Deo instituit, qui seipsum præbuit dedititium cuivis concupiscentiæ? cum dixerit Dominus: *Ego autem dico, Ne concupiscas.* Vultne autem aliquis sua sponte peccare, & decernere adulteria esse committenda, voluptatibusque & delitiis se explendum, & aliorum violanda matrimonia, cum aliorum etiam, qui inviti peccant, misereamur? Quod si in externum mundum venerint, qui in alieno non fuerint fideles, verum non habebunt. Afficit autem hospes aliquis cives contumelia, & eis injuriam facit; & non potius ut peregrinus, utens necessariis, vivit, cives non offendens? Quomodo autem, cum eadem faciant, ac ii, quos Gentes odio habent, quod legibus obtemperare nolint, nempe iniqui, & incontinentes, & avari, & adulteri, dicunt se solos Deum nosse? Oporteret enim eos, cum in alienis adsunt, recte vivere, ut revera regiam indolem ostenderent.

Jam vero & humanos legislatores, & divinam legem habent sibi infensam, cum inique & præter leges vivere instituerint. Is certe, qui scortatorem confodit,

τυ Θευ δεικνυται ἐν τοις Αριθμοις. Και ἐαν εἰπωμεν, φησιν ὁ Ιωαννης ἐν τη ἐπιςολη, ὁτι κοινωνιαν ἐχομεν μετ' αὐτυ, τυτεςι μετα τυ Θευ, και ἐν τω σκοτει περιπατωμεν, ψευδομεθα, και ὐ ποιυμεν την ἀληθειαν· ἐαν δε ἐν τω φωτι περιπατωμεν, ὡς αὐτος ἐν τω φωτι, κοινωνιαν ἐχομεν μετ' αὐτυ, και το αἱμα Ιησου τυ υἱου αὐτυ κα θαριζει ἡμας ἀπο της ἁμαρτιας. ποθεν οὐν κρειττους εἰσι των κοσμικων, οἱ τοιαυτα πρασσοντες, και τοις χειριςοις των κοσμικων ὁμοιοι; ὁμοιοι γαρ, οἰμαι, τας φυσεις, οἱ και τας πραξεις ὁμοιοι· ὡν δε ὑπερφερειν κατα την εὐγενειαν ἀξιυσι, τυτων και τοις ἠθεσιν ὑπερεχειν ὀφειλυσιν, ὁπως τον εἰς την φυλακην συγκλεισμον διαφυγωσιν. ὀντως γαρ, ὡς ὁ Κυριος ἐφη, Εαν μη περισσευση ἡ δικαιοσυνη ὑμων πλειω των Γραμματεων και Φαρισαιων, ὐκ εἰσελευσεσθε εἰς την βασιλειαν τυ Θευ. περι δε της των βρωματων ἐγκρατειας δεικνυται ἐν τω Δανιηλ· συνελοντι δ' εἰπειν, περι ὑπακοης ὁ Δαβιδ ψαλλων λεγει, Εν τινι κατορθωσει νεωτερος την ὁδον αὐτυ; και παραχρημα ἀκυει, Εν τω φυλασσεσθαι τον λογον συ ἐν ὁλη καρδια· ὁ τε Ιερεμιας φησι, Ταδε λεγει Κυριος· Κατα τας ὁδυς των ἐθνων μη πορευσησθε. Εντευθεν ἀλλοι τινες κινηθεντες, μικροι και ὐτιδανοι, τον ἀνθρωπον ὑπο διαφορων Δυναμεων πλασθηναι λεγυσι, και τα μεν μεχρις ὀμφαλυ, θειοδεςερας τεχνης εἰναι· τα ἐνερθε δε, της ἡττονος· ὑ δη χαριν ὀρεγεσθαι συνυσιας. λεληθε δε αὐτυς, ὁτι και τα ἀνωτερω μερη της τροφης ὀριγναται και λαγνευει τισιν· ἐναντιυυνται δε και τω Χριςω, προς τυς Φαρισαιυς εἰρηκοτι, τον αὐτον Θεον, και τον ἐκτος ἡμων, και τον ἐσω ἀνθρωπον, πεποιηκεναι. ἀλλα και ἡ ὀρεξις, ὐ τυ σωματος ἐςι, κἀν δια το σωμα γινηται.,

Αλλοι τινες, ὑς και Αντιτακτας, καλυμεν, λεγυσιν, ὁτι ὁ μεν Θεος ὁ των ὁλων, πατηρ ἡμων ἐςι φυσει· και πανθ', ὁσα πεποιηκεν, ἀγαθα ἐςιν· εἰς δε τις των ὑπ' αὐτυ γεγονοτων, ἐπεσπειρεν τα ζιζανια, την των κακων φυσιν γεννησας· οἱς και δη παντας ἡμας περιεβαλεν, ἀντιταξας ἡμας τω Πατρι. διο δη και αὐτοι ἀντιτασσομεθα

dit, a Deo pius esse ostenditur in Numeris. *Et si dixerimus*, inquit Joannes in epistola, *quod societatem habemus cum eo*, nempe Deo, *& in tenebris ambulamus, mentimur, & veritatem non facimus. Si autem in luce ambulamus, sicut & ipse est in luce, societatem habemus cum ipso, & sanguis Jesu filii ejus emundat nos a peccato.* Quomodo ergo sunt hi hujus mundi hominibus meliores, qui hæc faciunt, & vel pessimis hujus mundi sunt similes? sunt enim, ut arbitror, similes natura, qui sunt factis similes. Quibus autem se esse censent nobilitate superiores, eos debent etiam superare moribus, ut vitent ne includantur in carcere. Revera enim, ut dixit Dominus, *Nisi abundaverit justitia vestra plusquam Scribarum & Pharisæorum, non intrabitis in regnum Dei.* De abstinententia autem a cibis ostenditur a Daniele. Ut semel autem dicam, de obedientia dicit psallens David: *In quo diriget junior viam suam?* Et statim audit: *In custodiendo sermones tuos in toto corde.* Et dicit Hieremias: *Hæc autem dicit dominus: Per vias gentium ne ambulaveritis.* Hinc moti aliqui alii, pusilli & nullius precii, dicunt formatum fuisse hominem a diversis Potestatibus: & quæ sunt quidem usque ad umbilicum esse artis divinioris: quæ autem subter, minoris: qua de causa coitum quoque appetere. Non animadvertunt autem, quod superiores quoque partes nutrimentum appetunt, & quibusdam libidinantur. Adversantur autem Christo quoque, qui dixit Pharisæis, eundem Deum & *internum* nostrum & *externum* fecisse hominem. Quinetiam appetitio non est corporis, etsi fiat per corpus.

Quidam alii, quos etiam vocamus Antitactas, hoc est, *adversarios* & repugnantes, dicunt, quod Deus quidem universorum noster est natura pater, & omnia, quæcunque fecit, bona sunt: unus autem quispiam ex iis, qui ab ipso facti sunt, seminatis zizaniis, malorum naturam generavit: quibus etiam

μεθα τυτῳ, εἰς ἐκδικιαν τῃ Πατρος, ἀντιπρασσοντες τῳ βυληματι τυ Σωτηρυ. ἐπει ουν ουτος Οὐ μοιχευσεις εἰρηκεν, ἡμεις, φασι, μοιχευομεν, ἐπι καταλυσει της ἐντολης αὐτυ. Φαιημεν δ᾽ ἀν και προς τυτυς, ὁτι τυς ψευδοπροφητας, και τυς ὁσοι την ἀληθειαν ὑποκρινονται, ἐξ ἐργων γινωσκεσθαι παρειληφαμεν. εἰ διαβαλλεται δε ὑμων ἐργα, πως ἐτι της ἀληθειας ἀντεχεσθαι ὑμας ἐρειτε; ἡ γαρ ὐδεν ἐςι κακον, και ὐκ ἐτι μεμψεως ἀξιος, ὁν αἰτιασθε ὡς ἀντιτεταγμενον τῳ Θεῳ· ὐδε κακου τινος γεγονε ποιητικος· συναναιρειται γαρ τῳ κακῳ και το δενδρον· ἡ εἰ ἐςι το πονηρον ἐνυπαρξει, εἰπατωσαν ἡμιν, τι λεγουσιν εἰναι τας δοθεισας ἐντολας, περι δικαιοσυνης, περι ἐγκρατειας, περι ὑπομονης, περι ἀνεξικακιας και των τυτοις ὁμοιων, φαυλας, ἡ ἀςειας; και εἰ μεν φαυλη εἰη, τα πλειςα ἀπαγορευουσα ποιειν των αἰσχρων ἡ ἐντολη, καθ᾽ ἑαυτης νομοθετησει ἡ κακια ἐπι καταλυσει τῃ ἰδιᾳ· ὁπερ ἀδυνατον· εἰ δε ἀγαθη, ἀντιτασσομενοι ταις ἀγαθαις ἐντολαις ἀγαθῳ ἀντιτασσεσθαι, και τα κακα πρασσειν ὁμολογυσιν.

Ηδη δε και ὁ Σωτηρ αὐτος, ᾧ πειθεσθαι ἀξιυσιν μονῳ, το μισειν και το λοιδορειν κεκωλυκεν· και, Μετα τυ ἀντιδικου βαδιζων, φιλος αὐτῳ πειραθητι ἀπαλλαγηναι, φησιν. ἡ τοινυν και την Χριςυ παραινεσιν ἀρνησονται, ἀντιτασσομενοι τῳ ἀντιτεταγμενῳ· ἡ φιλοι γινομενοι, τυτῳ ὐκ ἀντιδικησυσιν. τι δαι; ὐκ ἰςε, ὠ γενναδαι· ὡς προς παροντας γαρ εἰποιμ᾽ ἀν· ὁτι ταις καλως ἐχυσαις ἐντολαις μαχομενοι, τῃ ἰδιᾳ ἀνθιςασθε σωτηριᾳ; ὐ γαρ τα διαγορευθεντα χρησιμως, ἀλλ᾽ ἑαυτυς καταςρεφετε. και ὁ μεν Κυριος, Τα ἀγαθα ὑμων ἐργα λαμψατω, ἐφη· ὑμεις δε, τας ἀσελγειας ὑμων ἐκφανεις ποιειτε. ἀλλως τε εἰ τας ἐντολας καταλυειν τυ νομοθετυ θελετε, τι δη ποτε, το μεν Οὐ μοιχευσεις, και Οὐ παιδοφθορησεις, και ὁσα εἰς ἐγκρατειαν συμβαλλεται, καταλυειν

nos omnes implicavit, ut nos efficeret Patri adversarios. Quare nos etiam ipsi huic adversamur ad patrem ulciscendum, contra secundi voluntatem facientes. Quoniam ergo hic dixit: *Non mœchaberis:* nos, inquiunt, mœchamur, ut ejus mandatum dissolvamus. Quibus responderimus quoque, quod pseudoprophetas, & eos, qui veritatem simulant, ex operibus cognosci accepimus: si male audiunt autem vestra opera, quomodo adhuc dicetis vos veritatem tenere? Aut enim nullum est malum, & non est utique dignus reprehensione is, quem vos insimulatis, ut qui Deo sit adversatus, neque fuit alicujus mali effector; una enim cum malo arbor quoque interimitur: aut si est malum ac consistit, dicant nobis, quid dicunt esse ea, quæ data sunt, præcepta, de justitia, de continentia, de tolerantia, de patientia, & iis, quæ sunt hujusmodi, bona an mala? & si fuerit quidem malum præceptum, quod plurima prohibet facere turpia, adversus seipsum legem feret vitium, ut seipsum dissolvat, quod quidem non potest fieri: sin autem bonum, cum bonis adversentur præceptis, bono adversari, & mala facere confitentur.

Jam vero ipse quoque Servator, cui soli censent esse parendum, odio habere, & maledictis insequi prohibuit: &, *Cum adversario*, inquit, *vadens, ejus amicus conare discedere.* Aut ergo Christi quoque negabunt suasionem, adversantes adversario: aut si sint amici, contra eum certamen suscipere nolunt. Quid vero? an nescitis, viri egregii (loquor enim tanquam præsentibus) quod cum præceptis, quæ se recte habent, pugnantes, propriæ saluti resistitis? Non enim ea, quæ sunt utiliter edicta, sed vos ipsos evertitis. Et Dominus, *Luceant* quidem, inquit, *bona vestra opera:* vos autem libidines & intemperantias vestras manifestas redditis. Et alioqui si vultis legislatoris præcepta dissolvere, quanam de causa, illud quidem,

ταλυειν ἐπιχειρειτε δι' ἀκρασιας την σφων· ᾽ καταλυειν δε χειμωνα τον ὑπ' αὐτε γινομενον, ἱνα θερος ποιησητε μεσουντος ἐτι τε χειμωνος· οὐδε γην πλωτην, βατην δε θαλασσαν ἐργαζεσθε, καθαπερ οἱ τας ἱςοριας συνταξαμενοι, τον βαρβαρον ἐθελησαι Ξερξην; τι δ' ὐχι πασαις ταις ἐντολαις ἀντιτασσεσθε; εἰποντος γαρ, Αὐξανεσθε και πληθυνεσθε, ὑμας τες ἀντιτεταγμενους ἐχρην μηδ' ὁλως συνεσια χρησθαι. και εἰποντος, Εδωκα ὑμιν παντα εἰς τροφας, και ἀπολαυσεις, ὑμας ἐχρην μηδενος ἀπολαυειν. ἀλλα και Οφθαλμον ἀντι ὀφθαλμου λεγοντος, ὑμας ἐχρην μη ἀποδιδοναι ἀντιταξιν ἀντιταξει· και τον κλεπτην κελευσαντος τετραπλεν ἀποδιδοναι, ὑμας ἐχρην και προσδουναι τῳ κλεπτη· ὁμοιως τε αὖ και τη, Αγαπησεις τον Κυριον, ἐντολη ἀντιτασσομενες, ἐδει οὐτε τον ὁλων Θεον ἀγαπησαι. και παλιν, εἰποντος, Οὐ ποιησεις γλυπτον, οὐδε χωνευτον, ὑμας ἀκολουθον ἠν και τα γλυπτα προσκυνειν. πως οὐν ὐκ ἀσεβειτε, ἀντιτασσομενοι μεν, ὡς φατε, τῳ Δημιουργῳ· τα δε ὁμοια ταις πορναις, και τοις μοιχοις ἐζηλωκοτες; πως δε οὐκ αἰσθανεσθε μειζονα ποιουντες, ὁν ὡς ἀσθενη νομιζετε; εἰπερ, ὁ βουλεται, τετο γινεται, ἀλλ' οὐχι ἐκεινο, ὁπερ ἠθελησεν ὁ ἀγαθος. ἐμπαλιν γαρ ἀσθενης δεικνυται πως ὑμων αὐτων ὁ ὑμετερος, ὡς φατε, πατηρ.

Αναλεγονται δε και οὐτοι ἐκ τινων προφητικων περικοπων, λεξεις ἀπανθισαμενοι, και συγκαττυσαντες κακως, κατ' ἀλληγοριαν εἰρημενας, ἐξ εὐθειας λαβοντες. γεγραφθαι γαρ φησιν. Αντεςησαν Θεῳ, και ἐσωθησαν. οἱ δε και Τῳ ἀναιδει Θεῳ προσιθεασι· δεχονται δε ὡς βελην παρηγγελμενην το λογιον τουτο· και σωτηριαν σφισι λογιζονται το ἀνθιςασθαι τῳ Δημιουργῳ. Τῳ

μεν

Non mœchaberis: & hoc, *Stuprum puero non inferes*, & quæcunque ad continentiam conferunt, dissolvere conamini, propter vestram intemperantiam: non dissolvitis autem, quæ ab ipso fit, hyemem, ut media adhuc hyeme æstatem faciatis: neque terram navigabilem, mare autem pedibus pervium, facitis, ut qui historias composuerunt, barbarum Xerxem dicunt voluisse facere? Cur vero non omnibus præceptis repugnatis? Nam cum ille dicat, *Crescite & multiplicamini*, oporteret vos, qui adversamini, nullo modo uti coitu. Et cum dixit, *Dedi vobis omnia ad vescendum* & fruendum, vos nullo frui oportuit. Quinetiam eo dicente, *Oculum pro oculo*, oportuit vos decertationem contraria non rependere decertatione. Et cum furem jusserit reddere *quadruplum*, oportuit vos furi aliquid etiam addere. Rursus vero similiter, cum præcepto, *Diliges Deum tuum ex toto corde tuo*, repugnetis, oportuit nec universorum quidem Deum diligere. Et rursus, cum dixerit, *Non facies sculptile neque fusile*, consequens erat ut etiam sculptilia adoraretis. Quomodo ergo non impie facitis, qui Creatori quidem, ut dicitis, resistitis; quæ sunt autem meretricibus & adulteris similia sectamini? Quomodo autem non sentitis vos eum majorem facere, quem pro imbecillo habetis; si quidem id fit, quod hic vult; non autem illud, quod voluit bonus? contra enim ostenditur quodam modo a vobis ipsis, imbecillum esse, quem vestrum patrem dicitis.

Recensent etiam ex quibusdam locis Propheticis decerptas dictiones, & male consarcinatas, quæ allegorice dicta sunt tanquam recto ductu & citra figuram dicta sumentes. Dicunt enim scriptum esse, *Deo restiterunt, & salvi facti sunt:* illi autem *Deo impudenti* addunt; & hoc eloquium tanquam consilium præceptum accipiunt: & hoc ad salutem conferre existimant, quod Creatori resistant. At *impudenti* quidem Deo,

μεν οὖν αἰωνίῳ Θεῷ, ὡς γεγραπται. εἰ δὲ καὶ αὐτοὺς ἔχοι, τον κεκλημενον Διαβολον, ὦ ἀνοητοι, ἐξακουσατε ἀντιδικον, ἢ ὡς διαβαλλοντα τον ἀνθρωπον, ἢ ὡς κατηγορον των ἁμαρτανοντων, ἢ ὡς ἀποςατην. ὁ γ' οὖν λαὸς ἐφ' ȣ̓ εἴρηται ἡ περικοπη, παιδευομενοι ἐφ' οἷς ἡμαρτον βαρεως φεροντες, και ςενοντες, διεγογγυζον την εἰρημενην λεξιν· ὅτι τα μεν ἄλλα ἐθνη, παρανομȣντα ȣ̓ κολαζεται· αὐτοι δὲ μονοι παρ' ἑκαςα κολȣονται· ὡς και Ἱερεμιαν εἰρηκεναι, Δια τι ὁδὸς ἀσεβων εὐοδȣται; ὁμοιον τȣτῳ το παρα τῳ Μαλαχιᾳ το προειρημενον, Αντεςησαν Θεῷ, και ἐσωθησαν· χρηματιζομενοι γαρ οἱ προφηται, ȣ̓ μονον τινα ἀκουειν λεγȣσι παρα τȣ Θεου, ἀλλα και αὐτοι διαγγελλοντες δεικνυνται κατα ἀνθυποφοραν τα πρὸς τȣ λαȣ θρυλλȣμενα, ὡς ἐπιζητηματα τινα ὑπο των ἀνθρωπων ἀναφεροντες· ἐξ ὧν και το προκειμενον τυγχανει ῥητον. και μητι προς τȣτȣς ὁ Αποςολος ἐν τη πρὸς Ρωμαιȣς ἐπιςολῃ ἀποτεινομενος γραφει, Και μη καθως βλασφημȣμεθα, και καθως φασι τινες ἡμας λεγειν, ὅτι, Ποιησωμεν τα κακα, ἵνα ἔλθῃ τα ἀγαθα· ὧν το κριμα, ἐνδικὸν ἐςιν; ȣ̓τοι εἰσιν οἱ κατα την ἀναγνωσιν, φωνης τονῳ διαςρεφοντες τας Γραφας προς τας ἰδιας ἡδονας· και τινων προσῳδιων, και ςιγμων μεταθεσει, τα παραγγελθεντα σωφρονως τε και συμφεροντως, βιαζομενοι προς ἡδυπαθειας τας ἑαυτων· Οἱ παροξυνοντες τον Θεον τοις λογοις ὑμων, ὁ Μαλαχιας φησι. και εἰπατε, Εν τινι παρωξυναμεν αὐτον; ἐν τῳ λεγειν ὑμας, Πας ὁ ποιων πονηρον, ἀγαθος ἐνωπιον Κυριȣ, και ἐν αὐτοις ηὐδοκησεν· και πȣ ἐςιν ὁ Θεος της δικαιοσυνης;

5. Ἱν' οὖν μη ἐπιπλειον ὀνυχιζοντες τον τοπον, πλειονων ἀτοπων αἱρεσεων ἐπιμεμνημεθα· μηδ' αὖ καθ' ἑκαςην αὐτων λεγειν προς ἑκαςην ἀναγκαζομενοι, αἰσχυνωμεθα τι ἐπ' αὐτοις, και ἐπιμηκιςον τα ὑπομνηματα προαγωμεν· φερε εἰς δυο διελοντες πραγματα ἁπασας τας αἱρεσεις, ἀποκρινωμεθα αὐτοις· ἢ γαρ τοι ἀδιαφορως ζῆν διδασκουσιν, ἢ το ὑπερτονον ἀγουσαι, ἐγ-

κρατειαν

non est scriptum. Si autem sic quoque habeat, eum, qui vocatus est Diabolus, intelligite impudentem: vel quod hominem calumniis impetat, vel quod accuset peccatores, vel quod sit apostata. Populus ergo, de quo hoc dictum est, cum castigaretur propter sua peccata, ægre ferentes & gementes, his verbis, quæ dicta sunt, murmurabant, quod aliæ quidem gentes cum inique se gerant non puniantur, ipsi autem in singulis vexentur; adeo ut Hieremias quoque dixerit: *Cur via impiorum prosperatur?* quod simile est ei, quod prius allatum est ex Malachia, *Deo restiterunt, & salvi facti sunt.* Nam Prophetæ divinitus inspirati, non solum quæ a Deo audierint, se loqui profitentur; sed & ipsi etiam solent ea, quæ vulgo jactantur a populo, exceptionis modo, edicere, & tanquam quæstiones ab hominibus motas referre: cujusmodi est illud dictum, cujus mentio jam facta est. Nunquid autem ad hos verba sua dirigens, scribit Apostolus in Epistola ad Romanos: *Et non sicut blasphemamur, & si . t dicunt aliqui nos dicere, Faciamus mala, ut eveniant bona, quorum justa est damnatio?* Ii sunt, qui inter legendum tono vocis pervertunt Scripturas ad proprias voluptates, & quorumdam accentuum & punctorum transpositione, quæ prudenter & utiliter præcepta sunt, ad suas trahunt delitias. *Qui irritatis Deum sermonibus vestris*, inquit Malachias, *& dicitis, in quonam eum irritavimus? Dum vos dicitis, Quicunque facit malum, bonus est coram Domino, & ipse in eis complacuit; & ubi est Deus justitiæ?*

V. Ne ergo hunc locum ungue amplius fodicantes, plurium absurdarum hæresium meminerimus; nec rursus dum in singulis adversus unamquamque dicere necesse habemus, propterea pudore afficiamur, & nimis prolixos hos faciamus commentarios, age in duo dividentes omnes hæreses, eis respondeamus. Aut enim docent indiscrete vivere: aut modum ex-

κρατειαν δια δυσσεβειας και φιλαπεχθημοσυνης
γελλουσι.

Προτερον δε περι του προτερου διαληπτεον
τος. εἰ παντα ἐξεςιν ἑλεσθαι βιον, δηλον ὅτι και
ἐγκρατειας· και εἰ πας βιος ἀκινδυνος ἐκλεκτεος,
ὅτι μετα ἀρετης και σωφροσυνης πολυ μαλλον
δοθεισης γαρ ἐξουσιας τῳ κυριῳ του σαββατου
ἀκολαςως βιωσαι, ἀνευθυνον εἶναι, πολλῳ μαλλ
μιως πολιτευσαμενος, οὐχ ὑπευθυνος ἐςαι· Πα
γαρ ἐξεςιν, ἀλλ' οὐ παντα συμφερει, φησιν ὁ Απ
εἰ δε και παντα ἐξεςι, δηλον ὅτι και το σωφρον
περ οὖν ὁ τῃ ἐξουσιᾳ εἰς το κατ' ἀρετην βιωσαι
σαμενος, ἐπαινετος, οὕτω πολυ μαλλον ὁ την ἐ
ἡμιν δεδωκως ἐλευθεραν και κυριαν, και συγχ
ἡμιν βιουν ὡς βουλομεθα, σεμνος και προσκυνη
ἐασας δουλευειν ἡμων κατα ἀναγκην τας αἱρεσεις
φυγας. εἰ δε το ἀδεες ἑκατερος ἐχει, ὅ τε ἀκρα
τε ἐγκρατειαν ἑλομενος, ἀλλα το σεμνον, οὐχ ὁμ
μεν γαρ εἰς ἡδονας ἐξοκειλας, σωματι χαριζετα
σωφρων, την κυριαν του σωματος ψυχην ἐλευθ
παθων. κἀν ἐπ' ἐλευθεριᾳ κεκλησθαι λεγωσιν ἡμ
νον μη την ἐλευθεριαν εἰς ἀφορμην τῃ σαρκι παρ
κατα τον Αποςολον·

Εἰ δε ἐπιθυμιᾳ χαριςεον, και τον ἐπονειδις
ἀδιαφορον ἡγητεον, ὡς αὐτοι λεγουσιν, ἤτοι παι
ἐπιθυμιαις πιςεον· και εἰ τουτο, τα ἀσελγεςα
ἀνοσιωτατα πρακτεον ἁπαντα, ἑπομενους τοις
θουσιν ἡμας· ἢ των ἐπιθυμιων τινας ἐκκλινουμεν,
ἐτι ἀδιαφορως βιωτεον, οὐδε ἀναιδην δουλευτεον τ
μοτατοις μερεσιν ἡμων, γαςρι και αἰδοιοις, δι'
μιαν κολακευοντων τον ἡμετερον νεκρον. τρεφεται
ζωοποιειται διακονουμενη εἰς ἀπολαυσιν ἐπι

καθ

cedentes, per impietatem & odium profitentur continentiam.

Prius autem tractandum eſt de prima parte. Quod ſi quodlibet vitæ genus licet eligere, tum eam ſcilicet etiam licet, quæ eſt continens: & ſi electus tute poterit quodlibet vitæ genus ſectari, manifeſtum eſt, eam, quæ temperanter & ſecundum virtutem agitur, longe tutiſſimam eſſe. Nam cum *domino ſabbati*, etiamſi intemperanter vivat, nulla ratio reddenda ſit, multo magis qui vitam moderate & temperate inſtituit, nulli erit rationi reddendæ obnoxius. *Omnia enim licent, ſed non omnia expediunt*, ait Apoſtolus. Quod ſi omnia licent, videlicet moderatum quoque eſſe & temperantem. Quemadmodum ergo is eſt laudandus, qui libertate ſua uſus eſt ad vivendum ex virtute: ita multo magis qui dedit nobis liberam noſtri poteſtatem, & conceſſit vivere ut vellemus, eſt venerandus & adorandus, quod non permiſerit, ut noſtra electio & vitatio cuiquam neceſſario ſerviret. Si eſt autem uterque æque ſecurus, & qui incontinentiam, & qui continentiam elegerit, non eſt tamen ex æquo honeſtum & decorum. Qui enim impegit in voluptates, gratificatur corpori: temperans autem animam corporis dominam liberat a perturbationibus. Et ſi dicant nos *vocatos fuiſſe in libertatem: ſolummodo ne præbeatis libertatem, in occaſionem carni*, ex ſententia Apoſtoli.

Si autem cupiditati eſt obſequendum, & quæ probroſa eſt & turpis vita tanquam indifferens eſt eligenda, ut ipſi dicunt; aut cupiditatibus eſt omnino parendum, & ſi hoc ita eſt, facienda ſunt quævis impudiciſſima & maxime nefaria, eos ſequendo, qui nobis perſuadent: aut ſunt aliquæ declinandæ cupiditates, & non eſt amplius vivendum indifferenter, neque eſt impudenter ſerviendum viliſſimis & abjectiſſimis noſtris partibus, ventri & pudendis, dum cupi-

καθάπερ ἔμπαλιν κολουομένη μαραίνεται. πῶς δὲ ἔστι δυνατὸν, ἡττηθέντα τῶν τοῦ σώματος ἡδονῶν, ἐξομοιοῦσθαι τῷ Κυρίῳ, ἢ γνῶσιν ἔχειν Θεοῦ; πάσης γὰρ ἡδονῆς ἐπιθυμία κατάρχει· ἐπιθυμία δὲ λύπη τις καὶ φροντὶς δι' ἔνδειαν ὀρεγομένη τινός. οὗτ' οὐκ ἄλλο τι μοι δοκοῦσιν οἱ τοῦτον ἐπανῃρημένοι τὸν τρόπον, ἀλλ' ἢ τὸ λεγόμενον δὴ τοῦτο,

—πρὸς τ' αἴσχιστ' ἄλγεα πάσχειν·

ἐπισπάσοντ' ἑαυτοῖς αἱρούμενοι κακὸν, νῦν καὶ ἐς ὕστερον. εἰ μὲν οὖν ἦν τὰ ἔξῃ, καὶ μηδὲν ἦν δέος ἀποτυχεῖν τῆς ἐλπίδος διὰ πράξεις πονηρὰς, ἴσως ἦν ἄν τις αὐτοῖς πρόφασις, τοῦ βιοῦν κακῶς τε καὶ ἀσελγῶς· ἐπεὶ δὲ βίος τις ἡμῖν μακάριος δι' ἐντολῶν ἐπιδέδεικται, ᾧ χρὴ πάντας ἑπομένους, μὴ παρακούοντας τῶν εἰρημένων [illegible], μηδὲ ὀλιγωροῦντας τῶν προσηκόντων, κἂν ἐλαχίστων, ἕπεσθαι ᾗ ἂν ὁ Λόγος ἡγῆται· εἰ σφαλείημεν αὐτοῦ, ἀθανάτῳ κακῷ περιπεσεῖν ἀνάγκη· κατακολουθήσασι δὲ τῇ θείᾳ Γραφῇ, δι' ἧς ὁδεύουσιν οἱ πεπιστευκότες, ἐξομοιοῦσθαι κατὰ δύναμιν τῷ Κυρίῳ, οὐκ ἀδιαφόρως βιωτέον, ἀλλὰ καθαρευτέον εἰς δύναμιν τῶν ἡδονῶν καὶ τῶν ἐπιθυμιῶν; ἐπιμελητέον τε τῆς ψυχῆς, ἢ πρὸς μόνῳ τῷ Θείῳ διατελεστέον.

Καθαρὸς γὰρ ὢν καὶ πάσης κακίας ἀπηλλαγμένος ὁ νοῦς, δεκτικός πως ὑπάρχει τῆς τοῦ Θεοῦ δυνάμεως, ἀνισταμένης ἐν αὐτῷ τῆς θείας εἰκόνος· Καὶ πᾶς ὁ ἔχων τὴν ἐλπίδα ταύτην ἐπὶ τῷ Κυρίῳ, ἁγνίζει, φησὶν, ἑαυτὸν, καθὼς ἐκεῖνος ἁγνός ἐστιν. Θεοῦ δὲ γνῶσιν λαβεῖν τοῖς ἔτι ὑπὸ τῶν παθῶν ἀγομένοις, ἀδύνατον· οὔκουν οὐδὲ τῆς ἐλπίδος τυχεῖν, μηδεμίαν τοῦ Θεοῦ γνῶσιν πεποιημένοις· καὶ τοῦ μὴ ἀποτυγχάνοντος οὐδὲ τοῦ τέλους,

ἢ τοῦ

ditate ducti nostro blandimur cadaveri. Nutritur enim & vivificatur cupiditas, dum ei voluptates ministrantur: quemadmodum rursus si impediatur & interturbetur, flaccessit. Quomodo autem fieri potest, ut qui victus est a voluptatibus corporis, Domino assimiletur, aut Dei habeat cognitionem? Omnis enim voluptatis principium est cupiditas: cupiditas autem est molestia, & solicitudo, quæ propter egestatem aliquid appetit. Quare nihil aliud mihi videntur, qui hanc vitæ rationem suscipiunt, quam quod dicitur,

Ultra ignominiam sentire dolores;

ut qui malum a se accersitum, nunc & in posterum eligant. Si ergo *omnia licerent*, nec timendum esset, ne a spe excideremus propter malas actiones, esset fortasse eis aliquis prætextus, cur male viverent & miserabiliter. Quoniam autem vita beata nobis ostensa est per præcepta, quam oportet omnes sequentes, nec aliquid eorum, quæ dicta sunt, perperam intelligentes, nec eorum, quæ convenit, aliquid, etsi sit vel minimum, contemnentes, sequi quo Logos ducit: quia si ab eo aberraverimus, in malum immortale incidamus necesse est; si divinam autem Scripturam secuti fuerimus, per quam ingrediuntur, qui crediderunt, ut Domino, quoad fieri potest, assimilentur, non est vivendum indifferenter, sed pro viribus mundos esse oportet a voluptatibus & cupiditatibus, curaque est gerenda animæ, qua apud solum Deum perseverandum est.

Mens enim, quæ est munda ab omni vitio libera, est quodammodo apta ad potestatem Dei suscipiendam, cum divina in ea assurgat imago: *Et quicunque habet hanc spem in Domino, se ipsum*, inquit, *mundum castumque facit, quatenus ille est castus*. Ut ii autem accipiant Dei cognitionem, qui adhuc ducuntur ab affectibus, minime potest fieri: ergo nec ut finem assequantur, cum nullam habeant Dei cognitionem. Ex

eum

ἢ τȣ Θεȣ ἀγνοια κατηγορειν ἐοικε· το δε ἀγνοειν τον Θεον, ἡ του βιȣ πολιτεια παριϛησιν. παντατασι γαρ ἀδυνατον ἁμα τε και ἐπιϛημονα εἰναι, και την τȣ σωματος κολακειαν ȣ̓κ ἐπαισχυνεσθαι· ȣ̓δε γαρ συναδειν ποτε δυναται το ἀγαθον εἰναι τη ἡδονη, ἡ μονον εἰναι το καλον ἀγαθον, ἡ και μονον καλον τον Κυριον, και μονον ἀγαθον τον Θεον, και μονον ἐραϛον· Εν Χριϛω δε περιετμηθητε περιτομη ἀχειροποιητω, ἐν τη ἀπεκδυσει τȣ σωματος της σαρκος, ἐν τη περιτομη τȣ Χριϛȣ. Εἰ ȣ̓ν συνηγερθητε τω Χριϛω, τα ἀνω ζητειτε, τα ἀνω φρονειτε, μη τα ἐπι της γης· ἀπεθανετε γαρ, και ἡ ζωη ὑμων κεκρυπται συν τω Χριϛω ἐν τω Θεω· ȣ̓χι δε πορνεια, ἡν ἀσκȣσιν. νεκρωσατε ȣ̓ν τα μελη τα ἐπι της γης, πορνειαν, ἀκαθαρσιαν, παθος, ἐπιθυμιαν, δι' ἁ ἐρχεται ἡ ὀργη τȣ Θεου. ἀποθεσθωσαν ȣ̓ν και αὐτοι, ὀργην, θυμον, κακιαν, βλασφημιαν, αἰσχρολογιαν ἐκ τȣ ϛοματος αὐτων· ἀπεκδυσαμενοι τον παλαιον ἀνθρωπον συν ταις ἐπιθυμιαις, και ἐνδυσαμενοι τον νεον τον ἀνακαινȣμενον εἰς ἐπιγνωσιν κατ' εἰκονα τȣ κτισαντος αὐτον. τα γαρ της πολιτειας, ἐλεγχει σαφως τȣς ἐγνωκοτας τας ἐντολας· ἐπει οἱος ὁ λογος, τοιος ὁ βιος· ἀπο δε των καρπων το δενδρον, ȣ̓κ ἀπο των ἀνθων και πεταλων, γνωριζεται.

Η γνωσις ȣ̓ν ἐκ τȣ καρπȣ και της πολιτειας, ȣ̓κ ἐκ τȣ λογȣ και τȣ ἀνθȣς· ȣ̓ γαρ λογον ψιλον εἰναι την γνωσιν φαμεν, ἀλλα τινα ἐπιϛημην θειαν· και φως ἐκεινο το ἐν τη ψυχη ἐγγενομενον ἐκ της κατα τας ἐντολας ὑπακοης, το παντα καταδηλα ποιȣν, τα τε ἐν γενεσει, αὐτον τε τον ἀνθρωπον, ἑαυτον τε γινωσκειν παρασκευαζον, και τȣ Θεου ἐπιβολον καθιϛασθαι διδασκον· ὡς γαρ ὀφθαλμος ἐν σωματι, τȣτο ἐν τω νω ἡ γνωσις. μηδε λεγοντων ἐλευθεριαν την ὑπο ἡδονης δȣλειαν, καθαπερ οἱ την χολην γλυκειαν· ἡμεις γαρ ἐλευθεριαν μεμαθηκαμεν, ἡν ὁ Κυριος ἡμας ἐλευθεροι μονος, ἀπολυων των ἡδονων

τε

eum quidem, qui hunc finem non assequitur, accusare videtur Dei ignoratio: ut Deus autem ignoretur, efficit vitæ institutio. Omnino enim fieri non potest, ut quis simul sit & scientia præditus, & blandiri corpori non erubescat. Neque enim potest unquam convenire, quod voluptas sit bonum, cum eo, quod bonum sit solum pulchrum & honestum: vel etiam cum eo, quod solus sit pulcher Dominus, & solus bonus Deus, & solus amabilis. *In Christo autem circumcisi estis, circumcisione non manu facta, in exspoliatione corporis carnis, in circumcisione Christi. Si ergo cum Christo consurrexistis, quæ sursum sunt quærite, quæ sursum sunt sapite, non quæ sunt super terram. Mortui enim estis, & vita vestra abscondita est cum Christo in Deo*; non autem ea, quam exercent, fornicatio. *Mortificate ergo membra, quæ sunt super terram, fornicationem, immunditiam, passionem, desiderium, propter quæ venit ira Dei. Deponant ergo ipsi quoque iram, indignationem, vitium, maledictum, turpem sermonem ex ore suo, exuentes veterem hominem cum concupiscentiis, & induentes novum, qui renovatur in agnitionem, ad imaginem ejus, qui creavit ipsum.* Vitæ enim institutio aperte eos arguit, qui mandata novere: qualis enim sermo, talis est vita. Arbor autem cognoscitur ex fructibus, non ex floribus & foliis ac ramis.

Cognitio ergo est ex fructu & vitæ institutione, non ex sermone & flore. Non enim nudum sermonem dicimus esse cognitionem, sed quandam divinam scientiam, & lucem illam, quæ innata animæ ex præceptorum obedientia, omnia, quæ per generationem oriuntur, manifesta facit, & hominem instruit, ut seipsum cognoscat, & qua ratione compos fieri possit, edocet. Quod enim oculus est in corpore, hoc est in mente cognitio. Neque dicant libertatem, qua quis voluptati servit, sicut ii, qui bilem dicunt dulcem. Nos enim didicimus libertatem, qua Dominus

noster

τε καὶ τῶν ἐπιθυμιῶν, καὶ τῶν ἄλλων παθῶν. Ὁ λέγων, Ἔγνωκα τὸν Κύριον, καὶ τὰς ἐντολὰς αὐτοῦ μὴ τηρῶν, ψεύστης ἐστὶν, καὶ ἐν τούτῳ ἡ ἀλήθεια οὐκ ἔστιν, Ἰωάννης λέγει.

ς. Τοῖς δὲ εὐφήμως δι᾽ ἐγκρατείας ἀσεβοῦσιν, εἴς τε τὴν κτίσιν καὶ τὸν ἅγιον Δημιουργὸν, τὸν παντοκράτορα μόνον Θεὸν, καὶ διδάσκουσι μὴ δεῖν παραδέχεσθαι γάμον καὶ παιδοποιΐαν, μηδὲ ἀντεισάγειν τῷ κόσμῳ δυστυχήσοντας ἑτέρους, μηδὲ ἐπιχορηγεῖν τῷ θανάτῳ τροφὴν, ἐκεῖνα λεκτέον· πρῶτον μὲν, τὸ τοῦ Ἀποστόλου Ἰωάννου, Καὶ νῦν Ἀντίχριστοι πολλοὶ γεγόνασιν· ὅθεν γινώσκομεν ὅτι ἐσχάτη ὥρα ἐστίν· ἐξ ἡμῶν ἐξῆλθον, ἀλλ᾽ οὐκ ἦσαν ἐξ ἡμῶν· εἰ γὰρ ἦσαν ἐξ ἡμῶν, μεμενήκεισαν ἂν μεθ᾽ ἡμῶν. ἔπειτα δὲ καὶ διαστρεπτέον αὐτοὺς, τὰ ὑπ᾽ αὐτῶν φερόμενα διαλύοντας, ὧδέ πως· Τῇ Σαλώμῃ ὁ Κύριος πυνθανομένῃ, μέχρι πότε θάνατος ἰσχύσει· οὐχ, ὡς κακοῦ τοῦ βίου ὄντος καὶ τῆς κτίσεως πονηρᾶς, Μέχρις ἂν, εἶπεν, ὑμεῖς αἱ γυναῖκες τίκτετε· ἀλλ᾽ ὡς τὴν ἀκολουθίαν τὴν φυσικὴν διδάσκων· γενέσει γὰρ πάντως ἕπεται καὶ φθορά.

Τρυφῆς μὲν οὖν καὶ πάσης ἀκοσμίας ἡμᾶς ὁ Νόμος ἐξάγειν προῄρηται. καὶ τοῦτο ἐστὶν αὐτοῦ τέλος, ἐκ τῆς ἀδικίας ἡμᾶς εἰς δικαιοσύνην ὑπάγειν· γάμους τε αἱρούμενος σώφρονας, καὶ παιδοποιΐας, καὶ πολιτείας. ὁ δὲ Κύριος, οὐ καταλύειν τὸν Νόμον ἀφικνεῖται, ἀλλὰ πληρῶσαι· πληρῶσαι δὲ οὐχ ὡς ἐνδεῆ, ἀλλὰ τῷ τὰς κατὰ Νόμον προφητείας, ἐπιτελεῖς γενέσθαι κατὰ τὴν αὐτοῦ παρουσίαν· ἐπεὶ τὰ τῆς ὀρθῆς πολιτείας καὶ τοῖς δικαίως βεβιωκόσι πρὸ τοῦ Νόμου διὰ τοῦ Λόγου ἐκηρύσσετο. οἱ τοίνυν πολλοὶ, τὴν ἐγκράτειαν οὐκ εἰδότες, σώματι πολιτεύονται, ἀλλ᾽ οὐ πνεύματι· γῆ δὲ καὶ σποδὸς τὸ σῶμα ἄνευ πνεύματος, αὐτίκα μοιχείαν ἐξ ἐνθυμήσεως κρίνει ὁ Κύριος· τί γάρ; οὐκ ἔστι καὶ γάμῳ ἐγκρατῶς χρῆσθαι, καὶ μὴ πειρᾶσθαι διαλύειν ὃ συνέζευξεν ὁ Θεός; τοιαῦτα γὰρ διδάσκουσιν οἱ τῆς συζυγίας μερισταί· δι᾽ οὓς καὶ τὸ ὄνομα

μα

noster nos liberat, a voluptatibus, & a cupiditatibus, & aliis perturbationibus solvens. *Qui dicit, Novi Dominum, & mandata ejus non servat, mendax est, & in eo veritas non est*, ait Joannes.

VI. Adversus autem alterum genus hæreticorum, qui speciose per continentiam impie se gerunt, tum in creaturam, tum in sanctum Opificem, qui est solus Deus omnipotens; & dicunt non esse admittendum matrimonium & liberorum procreationem, nec in mundum esse inducendos alios infelices futuros, nec suppeditandum morti nutrimentum, hæc sunt opponenda: Primum quidem illud Joannis: *Et nunc Antichristi multi facti sunt, unde scimus, quod novissima hora est. Ex nobis exierunt, sed non erant ex nobis. Nam si fuissent ex nobis, permansissent utique nobiscum.* Deinde sunt etiam evertendi, dissolvendo, quæ ab eis afferuntur, hoc modo: *Salomæ interroganti, quousque vigebit mors*, non quasi vita esset mala, & mala creatura, *Dominus, Quoadusque, inquit, vos mulieres paritis*, sed quasi naturalem docens consequentiam: ortum enim omnino sequitur interitus.

Vult ergo Lex quidem nos a delitiis omnique probro & dedecore educere. Et hic est ejus finis, ut nos ab injustitia ad justitiam deducamur, honesta eligendo matrimonia, & liberorum procreationem, bonamque vitæ institutionem. Dominus autem *non venit ad solvendam Legem, sed ad implendam:* ad implendam autem, non ut cui aliquid deesset, sed quod Legis prophetiæ per ejus adventum completæ fuerint. Nam recta vitæ institutio, iis etiam, qui juste vixerunt ante Legem, per Logon prædicabatur. Vulgus ergo hominum, quod non novit continentiam, corpore vitam degit, sed non spiritu: sine spiritu autem corpus nil aliud est quam terra & cinis. Jam adulterium judicat Dominus ex cogitatione. Quid enim? an non licet etiam continenter uti matrimonio, & non conari

μα βλασφημειται. μιαραν δε ειναι την συνουσιαν λεγοντες ουτοι, οἱ την συστασιν και αὐτοι ἐκ συνουσιας ειληφοτες, πως ουκ αν ειεν μιαροι;

Των δε ἁγιασθεντων, ἁγιον, οἶμαι, και το σπερμα. ἡγιασθαι μεν ουν ἡμιν οφειλει ου μονον το πνευμα, ἀλλα και ὁ τροπος, και ὁ βιος, και το σωμα. ἐπει, τινι λογῳ ὁ Αποςολος Παυλος ἡγιασθαι λεγει την γυναικα ὑπο του ἀνδρος, ἡ τον ἀνδρα ὑπο της γυναικος; τι δε ἐςιν ὁπερ ὁ Κυριος ειπεν προς τους περι του ἀποςασιου πυνθανομενους, Ει ἐξεςιν ἀπολυσαι γυναικα, Μωϋσεως ἐπιτρεψαντος; Προς την σκληροκαρδιαν ὑμων, φησιν, ὁ Μωϋσης ταυτα ἐγραψεν· ὑμεις δε, ουκ ἀνεγνωτε, ὁτι τῳ πρωτοπλαςῳ ὁ Θεος ειπεν, Εσεσθε οἱ δυο εις σαρκα μιαν; ὡςε ὁ ἀπολυων την γυναικα χωρις λογου πορνειας, ποιει αὐτην μοιχευθηναι. Αλλα μετα την ἀναςασιν, φησιν ουτε γαμουσιν, ουτε γαμιζονται· και γαρ περι της κοιλιας, και των βρωματων ειρηται· Τα βρωματα τη κοιλια, και ἡ κοιλια τοις βρωμασιν· ὁ δε Θεος, και ταυτην και ταυτα καταργησει· τουτους ἐπιρραπιζων τους δικην καπρων και τραγων ζην οιομενους· ἱνα μη ἀδεως ἐσθιοιεν, και ὀχευοιεν. ει γ᾽ ουν την ἀναςασιν ἀπειληφασιν, ὡς αὐτοι λεγουσι, και δια τουτο ἀθετουσι τον γαμον· μηδε ἐσθιετωσαν, μηδε πινετωσαν· καταργεισθαι γαρ ἐφη την κοιλιαν, και τα βρωματα ὁ Αποςολος ἐν τη ἀναςασει. πως ουν και πεινωσι, και διψωσι, και την σαρκα πασχουσι, και τα ἀλλα, ὁσα ὁ δια Χριςου τελειαν την προσδοκωμενην ἀναςασιν λαβων, ουκ πεισεται; ἀλλ᾽ οἱ και τα ειδωλα σεβομενοι, βρωματων τε ἁμα και ἀφροδισιων ἀπεχονται· Ουκ ἐςι δε ἡ βασιλεια Θεου βρωσις και ποσις, φησιν. ἀμελει δια φροντιδος ἐςι και τοις μαγοις, οινου τε ὁμου, και ἐμψυχων, και ἀφροδισιων ἀπεχεσθαι, λατρευουσιν ἀγγελοις και δαιμοσιν. ὡς δε ἡ ταπεινοφροσυνη πραοτης ἐςιν, ουχι δε κακουχια σωματος· ουτω και ἡ ἐγκρα-

conari dissolvere, quod *conjunxit Deus?* Talia enim docent conjugii divisores, propter quod nomen probris ac maledictis appetitur inter Gentes. Sceleratum autem dicentes isti esse coitum, qui ipsi quoque suam essentiam ex coitu accepere, quomodo non fuerint scelerati?

Eorum autem, qui sunt sanctificati, sanctum quoque, ut puto, semen est. Ac nobis quidem debet esse sanctificatus, non solum spiritus, sed & mores, & vita, & corpus. Nam quanam ratione dicit Paulus Apostolus esse *sanctificatam mulierem a viro*, aut *virum a muliere?* Quid est autem, quod Dominus quoque dixit iis, qui interrogabant de divortio, *An liceat uxorem dimittere, cum Moses id permiserit? Ad duritiam cordis vestri*, inquit, *Moses hæc scripsit Vos autem non legistis*, quod protoplasto Deus dixit, *Eritis duo in carne una? Quare qui dimittit uxorem, præterquam fornicationis causa, facit eam mœchari. Sed post resurrectionem*, inquit, *nec uxorem ducunt, nec nubunt.* Etenim de ventre & cibis dictum est: *Esca ventri, & venter escis: Deus autem & illum & has destruet*; hoc impetens, qui instar caprorum & hircorum sibi vivendum esse censent, ne secure ac sine terrore comessent & coirent. Si resurrectionem itaque receperint, ut ipsi dicunt, & ideo matrimonium infirmant & abrogant; nec comedant, nec bibant: *destrui* enim *ventrem & cibos*, dicit Apostolus in resurrectione. Quomodo ergo esuriunt, & sitiunt, & carnis patiuntur affectiones, & alia, quæ non patietur, qui per Christum accepit perfectam, quæ speratur, resurrectionem? Quinetiam ii, qui colunt idola, a cibis & venere abstinent. *Non est* autem, inquit, *regnum Dei cibus & potus.* Certe Magis quoque curæ est, qui Angelos colunt & dæmones, simul a vino & animatis & rebus abstinere venereis. Quemadmodum autem humilitas est mansuetudo, non autem afflictio

ἐγκρατεια, ψυχης ἀρετη, ἡ ἐκ ἐν φανερῳ, ἀλλ᾽ ἐν ἀποκρυφῳ.

Εἰσιν θ᾽ οἱ πορνειαν ἀντικρυς τον γαμον λεγουσι, και ὑπο του Διαβολου ταυτην παραδιδοσθαι δογματιζουσι· μιμεισθαι δ᾽ αὐτους οἱ μεγαλαυχοι φασι τον Κυριον, μητε γημαντα, μητε τι ἐν τῳ κοσμῳ κτησαμενον· μαλλον παρα τους ἀλλους νενοηκεναι το Εὐαγγελιον καυχωμενοι. λεγει δε αὐτοις ἡ Γραφη· Ὑπερηφανοις ὁ Θεος ἀντιτασσεται, ταπεινοις δε διδωσι χαριν. εἰτ᾽ οὐκ ἰσασι την αἰτιαν του μη γημαι τον Κυριον· πρωτον μεν γαρ, την ἰδιαν νυμφην εἰχεν, την Εκκλησιαν· ἐπειτα δε, οὐδε ἀνθρωπος ἠν κοινος, ἱνα και βοηθου τινος κατα σαρκα δεηθῃ· οὐδε τεκνοποιησασθαι ἠν αὐτῳ ἀναγκαιον ἀϊδιως μενοντι, και μονῳ υἱῳ Θεου γεγονοτι. αὐτος δε οὑτος ὁ Κυριος λεγει, Ὁ Θεος συνεζευξεν, ἀνθρωπος μη χωριζετω. και παλιν, Ὡσπερ δε ἠν ἐν ταις ἡμεραις Νωε, ἠσαν γαμουντες, γαμιζοντες, οἰκοδομουντες, φυτευοντες· και ὡς ἠν ἐν ταις ἡμεραις Λωτ, οὑτως ἐςαι ἡ παρουσια του υἱου του ἀνθρωπου. και ὁτι οὐ προς τα ἐθνη λεγει, ἐπιφερει· Αρα ἐλθων ὁ υἱος του ἀνθρωπου, εὑρησει την πιςιν ἐπι της γης; και παλιν, Οὐαι δε ταις ἐν γαςρι ἐχουσαις και ταις θηλαζουσαις ἐν ἐκειναις ταις ἡμεραις. και τοι και ταυτα ἀλληγορειται. δια τουτο οὐδε τους καιρους ὡρισεν, οὑς ὁ Πατηρ ἐθετο ἐν τῃ ἰδια ἐξουσια, ἱνα διαμενῃ κατα τας γενεας ὁ κοσμος. το δε, Οὐ παντες χωρουσι τον λογον τουτον· εἰσι γαρ εὐνουχοι, οἱτινες ἐγεννηθησαν οὑτως· και εἰσιν εὐνουχοι, οἱ τινες εὐνουχισθησαν ὑπο των ἀνθρωπων· και εἰσιν εὐνουχοι, οἱτινες εὐνεχισαν ἑαυτες δια την βασιλειαν των οὐρανων· ὁ δυναμενος χωρειν, χωρειτω· οὐκ ἰσασιν ὁτι μετα την του ἀποςασιου ῥησιν, πυθομενων τινων, ὁτι ἐαν οὑτως ᾐ ἡ αἰτια της γυναικος, οὐ συμφερει τῳ ανθρωπῳ γαμησαι· τοτε ὁ Κυριος ἐφη, Οὐ παντες χωρεσι τον λογον τετον, ἀλλ᾽ οἱς δεδοται· τετο γαρ οἱ πυνθανομενοι, μαθειν ἠβελήθησαν, εἰ συγχωρει, καταγνωσθεισης ἐπι πορνειᾳ γυναικος, και ἐκβληθεισης, ἑτεραν γημαι.

Φασι

corporis: ita etiam continentia est animæ virtus, quæ non est in manifesto, sed in occulto.

Sunt autem etiam, qui matrimonium aperte dicunt fornicationem, & decernunt id traditum esse a Diabolo. Dicunt autem gloriosi isti jactatores se imitari Dominum, qui neque uxorem duxit, neque in mundo aliquid possedit; se magis quam alii Evangelium intellexisse gloriantes. Eis autem dicit Scriptura: *Deus superbis resistit, humilibus autem dat gratiam.* Deinde nesciunt causam, cur Dominus uxorem non duxerit. Primum quidem, propriam sponsam habuit Ecclesiam: deinde vero, nec homo erat communis, ut opus haberet etiam adjutore aliquo secundum carnem: neque erat ei necesse procreare filios, qui manet in æternum, & natus est solus Dei filius. Hic ipse autem Dominus dicit: *Quod Deus conjunxit, homo ne separet.* Et rursus: *Sicut autem erat in diebus Noë, erant nubentes, & nuptui dantes, ædificantes, & plantantes; & sicut erat in diebus Loth, ita erit adventus filii hominis.* Et quod hoc non dicit ad Gentes, ostendit, cum subjungit: *Num cum venerit filius hominis, inveniet fidem in terra?* Et rursus: *Væ prægnantibus & lactantibus in illis diebus.* Quanquam hæc quoque dicuntur allegorice. Propterea nec *tempora* præfiniit, *quæ Pater posuit in sua potestate*, ut permaneret mundus per generationes. Illud autem, *Non omnes capiunt verbum hoc: sunt enim eunuchi, qui sic nati sunt: & sunt eunuchi, qui castrati sunt ab hominibus: & sunt eunuchi, qui seipsos castrarunt propter regnum cælorum. Qui potest capere, capiat:* nesciunt, quod postquam de divortio esset locutus, cum quidam rogassent, *Si sic sit causa uxoris, non expedit homini uxorem ducere:* tunc dixit Dominus: *Non omnes capiunt verbum hoc, sed quibus datum est.* Hoc enim qui rogabant, volebant ex eo scire, an uxore damnata & ejecta propter fornicationem, concedat aliam ducere.

Φασι δε, και ἀθλητας ἐκ ὀλιγες ἀφροδισιων ἀπεχεσθαι, δι' ἀσκησιν σωματικην ἐγκρατευομενους· καθαπερ τον Κροτωνιατην Αςυλον, και Κρισωνα τον Ιμεραιον. και Αμοιβευς δε ὁ κιθαρωδος, νεογαμος ὠν, ἀπειχετο της γυναικος· ὁ τε Κυρηναιος Αριςοτελης, Λαϊδα ἐρωσαν ὑπερεωρα μονος· ὁμωμοκως ἐν τῃ ἑταιρᾳ, ἡ μην ἀπαξειν αὐτην εἰς την πατριδα, εἰ συμπραξειεν αὐτῳ τινα προς τους ἀνταγωνιςας, ἐπειδαν διεπραξατο, χαριεντως ἐκτελων τον ὁρκον, γραψαμενος αὐτης ὡς ὁτι μαλιςα ὁμοιοτατην εἰκονα, ἀνεςησεν εἰς Κυρηνην, ὡς ἱςορει Ιςρος ἐν τῳ Περι ἰδιοτητος ἀθλων. ὡς οὐδ' ἡ εὐνουχια ἐναρετον, εἰ μη δι' ἀγαπην γινοιτο την προς τον Θεον. αὐτικα περι των βδελυττομενων τον γαμον, Παυλος ὁ μακαριος λεγει· Εν ὑςεροις καιροις ἀποςησονται τινες της πιςεως, προσεχοντες πνευμασι πλανης, και διδασκαλιας Δαιμονιων· κωλυοντων γαμειν, ἀπεχεσθαι βρωματων. και παλιν λεγει· Μηδεις ὑμας καταβραβευετω ἐν ἐθελοθρησκειᾳ ταπεινοφροσυνης, και ἀφειδιᾳ σωματος. ὁ δε αὐτος κἀκεινα γραφει, Δεδεσαι γυναικι; μη ζητει λυσιν· λελυσαι ἀπο γυναικος; μη ζητει γυναικα. και παλιν· Εκαςος δε την ἑαυτου γυναικα ἐχετω, ἱνα μη πειραζῃ ὑμας ὁ Σατανας.

Τι δε; ἐχι και οἱ παλαιοι δικαιοι εὐχαριςως της κτισεως μετελαμβανον; οἱ δε και ἐπαιδοποιησαντο, γημαντες ἐγκρατως. και τῳ μεν Ηλιᾳ οἱ κορακες ἐφερον τροφην, ἀρτες και κρεα· και Σαμεηλ δε ὁ προφητης, ὁν καταλελοιπει κωλεον ἐξ ὡν ἠσθιε, φερων ἐδωκε τῳ Σαελ φαγειν. οἱ δε και τετες ὑπερφερειν λεγοντες πολιτειᾳ και βιῳ, ἐδε συγκριθηναι ταις ἐκεινων πραξεσι δυνησονται. Ο μη ἐσθιων τοινυν, τον ἐσθιοντα μη ἐξεθενειτω· ὁ δε ἐσθιων, τον μη ἐσθιοντα μη κρινετω· ὁ Θεος γαρ αὐτον προσελαβετο. ἀλλα και ὁ Κυριος περι ἑαυτε λεγων, Ηλθεν, φησιν, Ιωαννης μητε ἐσθιων, μητε πινων· και λεγεσι, Δαιμονιον ἐχει· ἠλθεν ὁ Υἱος τε ἀνθρωπε ἐσθιων

και

Ajunt autem athletas quoque non paucos abstinere a venere, propter exercitationem corporis continentes: quemadmodum Crotoniatem Astylum, & Crisonem Himeræum. Quinetiam Amœbeus citharœdus, cum recenter matrimonio junctus esset, a sponsa abstinuit: & Cyrenæus Aristoteles amantem Laidem solus despexit. Cum meretrici itaque jurasset, se eam esse in patriam abducturum, si ei adversus decertantes adversarios in aliquibus opem tulisset, postquam id perfecisset, lepide a se dictum jusjurandum exsequens, cum curasset imaginem ejus quam simillimam depingi, eam Cyrenæ statuit, ut scribit Ister in libro De proprietate certaminum. Quare nec castitas est bonum, nisi fiat propter dilectionem Dei. Jam de iis, qui matrimonium abhorrent, dicit beatus Paulus: *in novissimis diebus deficient quidam a fide, attendentes spiritibus erroris, & doctrinis Dæmoniorum, prohibentium nubere, abstinere a cibis.* Et rursus dicit: *Nemo vos seducat in voluntaria humilitatis religione, & parsimonia corporis.* Idem autem illa quoque scribit: *Alligatus es uxori? ne quæras solutionem. Solutus es ab uxore? ne quæras uxorem.* Et rursus: *Unusquisque autem suam uxorem habeat, ne tentet vos Satanas.*

Quid vero? non etiam justi veteres creaturam cum gratiarum actione participabant? Aliqui autem etiam liberos susceperunt, continenter versati in matrimonio. Et Heliæ quidem corvi alimentum afferebant, panes & carnes. Quinetiam Samuel propheta armum, quem ex iis, quæ comedisset, reliquerat, allatum, dedit edendum Sauli. Hi autem, qui se eos dicunt vitæ institutis excellere, cum illorum actionibus ne poterunt quidem conferri. *Qui* itaque *non comedit, comedentem ne spernat. Qui autem comedit, eum qui non comedit non judicet: Deus enim ipsum accepit.* Quinetiam Dominus de seipso dicens, *Venit*, inquit,

και πινων· και λεγουσιν, Ιδου ἀνθρωπος φαγος και οἰνοποτης, φιλος τελωνων, και ἁμαρτωλος. ἠ και τους Αποστολους ἀποδοκιμαζουσι; Πετρος μεν γαρ και Φιλιππος, ἐπαιδοποιησαντο· Φιλιππος δε και τας θυγατερας ἀνδρασιν ἐξεδωκεν. και ὁγε Παυλος οὐκ ὀκνει ἐν τινι ἐπιστολῃ την αὐτου προσαγορευειν συζυγον, ἡν οὐ περιεκομιζεν, δια το της ὑπηρεσιας εὐσταλες. λεγει οὐν ἐν τινι ἐπιστολῃ, Οὐκ ἐχομεν ἐξουσιαν ἀδελφην γυναικα περιαγειν, ὡς και οἱ λοιποι Αποστολοι; οὑτοι μεν, οἰκειως τῃ διακονιᾳ, ἀπερισπαστως τῳ κηρυγματι προσανεχοντες, οὐχ ὡς γαμετας, ἀλλ᾽ ὡς ἀδελφας περιηγον τας γυναικας, συνδιακονους ἐσομενας προς τας οἰκουρους γυναικας, δι᾽ ὡν και εἰς την γυναικωνιτιν ἀδιαβλητως παρεισεδυετο ἡ του Κυριου διδασκαλια. ἰσμεν γαρ και ὁσα περι Διακονων γυναικων ἐν τῃ ἑτερᾳ προς Τιμοθεον ἐπιστολῃ ὁ γενναιος διατασσεται Παυλος. ἀλλα μην ὁ αὐτος οὑτος κεκραγεν, ὡς οὐκ ἐστιν ἡ βασιλεια του Θεου βρωσις και ποσις· οὐδε μην ἀποχη οἰνου, και κρεων· ἀλλα δικαιοσυνη, και εἰρηνη, και χαρα ἐν Πνευματι ἁγιῳ. τις αὐτων, μηλωτην, και ζωνην δερματινην ἐχων, περιερχεται ὡς Ηλιας; τις δε σακκον περιβεβληται, γυμνος τα ἀλλα, και ἀνυποδετος, ὡς Ησαΐας; ἠ περιζωμα μονον λινουν, ὡς Ιερεμιας; Ιωαννου δε την ἐνστασιν την γνωστικην του βιου, τις μιμησεται; ἀλλα και οὑτω βιουντες, ηὐχαριστουν τῳ κτισαντι, οἱ μακαριοι Προφηται.

Η δε Καρποκρατους δικαιοσυνη, και των ἐπ᾽ ἰσης αὐτῳ την ἀκολαστον μετιοντων κοινωνιαν, ὡδε πως καταλυεται· ἁμα γαρ τῳ φαναι, Τῳ αἰτουντι σε δος. ἐπιφερει, Και τον θελοντα δανεισασθαι, μη ἀποστραφῃς· ταυτην διδασκων την κοινωνιαν, οὐχι δε την λαγνον. πως δε ὁ αἰτων, και λαμβανων, και δανειζομενος, ἀπο μηδενος

Joannes, nec comedens, nec bibens, & dicunt, Dæmonium habet: venit filius hominis comedens & bibens, & dicunt, Ecce homo vorax & vini potor, amicus publicanorum, & peccator. An etiam reprobant Apostolos? Petrus enim & Philippus filios procrearunt: Philippus autem filias quoque suas viris locavit. Et Paulus quidem certe non veretur in quadam epistola suam appellare *conjugem*, quam non circumferebat, quod non magno ei esset opus ministerio. Dicit itaque in quadam epistola: *Non habemus potestatem sororem uxorem circumducendi, sicut & reliqui Apostoli?* Sed hi quidem, ut erat consentaneum, ministerio, prædicationi scilicet, sine ulla distractione attendentes, non ut uxores, sed ut sorores circumducebant mulieres, quæ una ministraturæ essent apud mulieres, quæ domos custodiebant: per quas etiam in gynæceum, absque ulla reprehensione malave suspicione, ingredi posset doctrina Domini. Scimus enim quæcunque de fœminis Diaconis in altera ad Timotheum præstantissimus docet Paulus. Atqui hic ipse exclamavit: *Non est regnum Dei esca & potus*; neque vero abstinentia a vino & carnibus; *sed justitia, & pax, & gaudium in Spiritu sancto.* Quis eorum, ovilla pelle indutus, zona pellicea accinctus, circuit ut Helias? Quis cilicium induit, cætera nudus, & discalceatus, ut Esajas? vel subligaculum tantum habet lineum, ut Hieremias? Joannis autem vitæ institutum Gnosticum quis imitabitur? Sed sic quoque viventes, gratias Creatori agebant beati Prophetæ.

Carpocratis autem justitia, & eorum, qui æque atque ipse impudicam prosequuntur communionem, hoc modo dissolvitur: simul enim ac dixerit, *Te petenti des*: subjungit, *Et eum, qui velit mutuo accipere, ne averseris*: hanc docens communionem, non autem illam incestam & impudicam. Quomodo autem fuerit is qui petit & accipit, & is qui mutuatur, si nul-

νος ὑπάρχοντος τῦ ἔχοντος, καὶ διδόντος, καὶ δανείζοντος; τί δ᾽; ὅτ᾽ ἂν ὁ Κύριος φῇ, Επείνασα, καὶ ἐχορτάσατέ με· ἐδίψησα καὶ ἐποτίσατέ με· ξένος ἤμην, καὶ συνηγάγετέ με· γυμνὸς, καὶ περιεβάλετέ με· εἶτα ἐπιφέρει· Εφ᾽ ὅσον ἐποιήσατε ἑνὶ τύτων τῶν ἐλαχίςων, ἐμοὶ ἐποιήσατε. ὐχὶ δὲ τὰ αὐτὰ καὶ ἐν τῇ παλαιᾷ Διαθήκῃ νομοθετεῖ; Ο διδῦς πτωχῷ, δανείζει Θεῷ· καὶ, Μὴ ἀποσχῇ εὖ ποιεῖν ἐνδεεῖ, φησίν. καὶ πάλιν· Ελεημοσύναι καὶ πίςεις μὴ ἐκλιπέτωσάν σε, εἶπεν. Πενία δὲ ἄνδρα ταπεινοῖ· χεῖρες δὲ ἀνδρῶν, πλυτίζυσιν. ἐπιφέρει δὲ, ἢ δ᾽ ἂν, ὃς ὐκ ἔδωκεν ἐπὶ τόκῳ τὸ ἀργύριον αὐτῦ, ἀπόδεκτος γίνεται· καὶ, Λύτρον ψυχῆς ἀνδρὸς, ὁ ἴδιος πλῦτος κρίνεται. ὐχὶ διαςαφεῖ ἀντικρὺς, ὡς ὐν ἐξ ἐναντίων ὁ κόσμος συγκεῖται, ὥςπερ ἐκ θερμῦ καὶ ψυχρῦ, ξηρῦ τε καὶ ὑγρῦ, ὕτω κἀκ τῶν διδόντων, κἀκ τῶν λαμβανόντων; πάλιν τε αὖ, ὅτ᾽ ἂν εἴπῃ, Εἰ θέλεις τέλειος γενέσθαι, πωλήσας τὰ ὑπάρχοντα, δὸς πτωχοῖς, ἐλέγχει τὸν καυχώμενον ἐπὶ τῷ πάσας τὰς ἐντολὰς ἐκ νεότητος τετηρηκέναι· ὐ γὰρ πεπληρώκει τὸ, Αγαπήσεις τὸν πλησίον σῦ ὡς ἑαυτόν. τότε δὲ ὑπὸ τῦ Κυρίυ συντελειύμενος, ἐδιδάσκετο δι᾽ ἀγάπην μεταδιδόναι.

Καλῶς ὖν πλυτεῖν ὐ κεκώλυκεν, ἀλλὰ γὰρ τὸ ἀδίκως, καὶ ἀπλήςως πλυτεῖν· Κτῆσις γὰρ ἐπισπευδομένη μετὰ ἀνομίας, ἐλάττων γίνεται. Εἰσὶ γὰρ, οἱ σπείροντες, πλείονα ποιῦσι· καὶ οἱ συνάγοντες, ἐλαττῦνται· περὶ ὧν γέγραπται, Εσκόρπισεν, ἔδωκεν τοῖς πένησιν· ἡ δικαιοσύνη αὐτῦ μένει εἰς τὸν αἰῶνα· ὁ μὲν γὰρ σπείρων, καὶ πλείονα συνάγων, ὗτός ἐςιν ὁ διὰ τῆς ἐπιγείυ καὶ προσκαίρυ μεταδόσεως, τὰ ὐράνια κτώμενος καὶ τὰ αἰώνια· ἕτερος δὲ, ὁ μηδενὶ μεταδιδῦς, κενῶς καὶ θησαυρίζων ἐπὶ τῆς γῆς, ὅπυ σὴς καὶ βρῶσις ἀφανίζει· περὶ ὗ γέγραπται, Συνάγων τοὺς μισθὺς, συνήγαγεν εἰς δεσμὸν τετρυπημένον. τύτυ τὴν χώραν εὐφορῆσαι λέγει ἐν τῷ Εὐαγγελίῳ ὁ Κύριος· ἔπειτα τὺς καρπὺς ἀποθέσθαι βυληθέντα, οἰκοδομησόμενον ἀποθήκας μείζονας, κατὰ τὴν προσωποποιΐαν εἰπεῖν πρὸς ἑαυτὸν, Εχεις ἀγαθὰ πολλὰ

ἀποκεί-

lus sit qui habeat & det mutuo? Quid vero? quando dicit Dominus: *Esurivi, & me pavistis: sitii, & potum mihi dedistis: hospes eram, & me collegistis: nudus, & me vestiistis*: deinde subjungit: *Quatenus fecistis uni horum minimorum, mihi fecistis.* Nunquid easdem quoque tulit leges in veteri Testamento? *Qui dat mendico, fœneratur Deo.* Et: *Ne abstinueris a benefaciendo egeno*, inquit. Et rursus: *Eleemosyna & fides ne te deficiant*, inquit. *Paupertas* autem *virum humiliat, ditant autem manus virorum.* Subjungit autem: *Qui pecuniam suam non dedit ad usuram, fit acceptus.* Et: *Precium redemptionis animæ, propriæ judicantur divitiæ.* An non aperte indicat, quod sicut mundus componitur ex contrariis, nempe ex calido & frigido, humido & sicco, ita etiam ex iis qui dant, & ex iis qui accipiunt? Et rursus cum dixit: *Si vis perfectus esse, vende quæ habes, & da pauperibus*, refellit eum, qui gloriabatur, quod *omnia a juventute præcepta servaverat*: non enim impleverat illud, *Diliges proximum tuum sicut teipsum*: tunc autem cum a Domino perficeretur, docebatur communicare & impertiri per charitatem.

Honeste ergo non prohibuit esse divitem, sed esse divitem injuste & inexplebiliter. *Possessio* enim, *quæ cum iniquitate acceleratur, minor redditur. Sunt* enim, *qui seminantes multiplicant, & qui colligentes minus habent.* De quibus scriptum est: *Dispersit, dedit pauperibus, justitia ejus manet in seculum seculi.* Qui enim *seminat & plura colligit*, is est, qui per terrenam & temporalem communicationem ac distributionem, cœlestia acquirit & æterna. Est autem alius, qui nemini impertit, & incassum *thesauros in terra colligit, ubi ærugo & tinea destruunt.* De quo scriptum est: *Qui colligit mercedes, colligit in saccum perforatum.* Hujus *agrum* Dominus in Evangelio dicit *fuisse fertilem*: deinde cum vellet fructus reponere, & esset *majora horrea ædificaturus*, sibi dixisse per prosopopœiam, *Habes bona*

ἀποκειμενα σοι εἰς ἐτη πολλα· φαγε, πιε, εὐφραινου· Αφρον οὐν, ἐφη· ταυτη γαρ τῃ νυκτι την ψυχην σε ἀπαιτουσιν ἀπο σε· ἁ οὐν ἡτοιμασας, τινι γενηται;

ζ. Η μεν οὐν ἀνθρωπινη ἐγκρατεια, ἡ κατα τες φιλοσοφες, λεγω τες Ελληνων, το διαμαχεσθαι τῃ ἐπιθυμιᾳ, και μη ἐξυπηρετειν αὐτῃ εἰς τα ἐργα, ἐπαγγελλεται· ἡ καθ' ἡμας δε, το μη ἐπιθυμειν, ἐχ ἱνα τις ἐπιθυμων καρτερῃ, ἀλλ' ὁπως και τε ἐπιθυμειν ἐγκρατευηται. λαβειν δε ἀλλως ἐκ ἐςι την ἐγκρατειαν ταυτην, ἡ χαριτι τε Θεε. δια τετο εἰπεν· Αἰτειτε, και δοθησεται ὑμιν. ταυτην ἐλαβεν την χαριν και ὁ Μωϋσης, το ἐνδεες σωμα περικειμενος, ἱνα τεσσαρακοντα ἡμερας μητε πεινασῃ, μητε διψησῃ. ὡς δε ὑγιαινειν, ἀμεινον του νοσουντα περι ὑγιειας διαλεγεσθαι· οὑτω το εἰναι φως, τον περι φωτος λαλειν, και ἡ κατα ἀληθειαν ἐγκρατεια, της ὑπο των φιλοσοφων διδασκομενης. οὐ γαρ ὁπου φως, ἐκει σκοτος· ἐνθα δε ἐςιν ἐπιθυμια ἐγκαθιζομενη, μονη τυγχανουσα, κἀν τῃ ἐνεργειᾳ ἡσυχαζῃ τῃ δια του σωματος, τῃ μνημῃ συνουσιαζει προς το μη παρον.

Καθολου δε ἡμιν προειτω ὁ λογος περι τε γαμε, περι τε τροφης, και των ἀλλων, μηδεν κατ' ἐπιθυμιαν ποιειν, θελειν δε μονα ἐκεινα τα ἀναγκαια. ἐ γαρ ἐσμεν ἐπιθυμιας τεκνα, ἀλλα θεληματος· και τον ἐπι παιδοποιΐᾳ γημαντα, ἐγκρατειαν ἀσκειν χρη, ὡς μηδε ἐπιθυμειν της γυναικος της ἑαυτε, ἡν ἀγαπαν ὀφειλει, σεμνῳ και σωφρονι παιδοποιεμενος θεληματι. ἐ γαρ της σαρκος προνοιαν ποιεισθαι εἰς ἐπιθυμιας ἐμαθομεν· εὐσχημονως δε ὡς ἐν ἡμερᾳ, τῳ Χριςῳ, και τῃ κυριακῃ τῃ φωτεινῃ ἀγωγῃ, περιπατουντες, μη κωμοις και μεθαις, μη κοιταις και ἀσελγειαις, μη ἐριδι και ζηλοις. Αλλα γαρ ἐ μονον περι τι ἐν εἰδος την ἐγκρατειαν συνοραν προσηκει, τετεςι τα ἀφροδισια· ἀλλα γαρ και περι τα ἀλλα, ὁσα σπαταλωσα ἐπιθυμει ἡ ψυχη ἡμων, ἐκ ἀρκεμενη τοις ἀναγκαιοις, περιεργαζομενη δε την χλιδην.

ἐγκρα-

multa reposita tibi in multos annos, ede, bibe, lætare: Stulte ergo, inquit, hac nocte animam tuam a te repetunt: quæ ergo parasti, cujus erunt?

VII. Humana ergo continentia, ea, inquam, quæ est ex sententia philosophorum Græcorum, profitetur pugnare cum cupiditate, & in factis ei non inservire: quæ est autem ex nostra sententia continentia, non concupiscere: non ut quis concupiscens se fortiter gerat, sed ut etiam a concupiscendo se contineat. Non potest autem ea aliter comparari continentia, nisi gratia Dei. Et ideo dixit: *Petite, & dabitur vobis.* Hanc gratiam Moses quoque accepit, qui indigo corpore erat indutus, ut quadraginta diebus neque esuriret, neque sitiret. Quemadmodum autem melius est sanum esse, quam ægrotantem disserere de sanitate: ita lucem esse, quam loqui de luce; & quæ est ex veritate continentia, ea, quæ docetur a Philosophis. Non enim ubi est lux, illic tenebræ: ubi autem sola insidet cupiditas, etiamsi quiescat a corporea operatione, at memoria cum eo, quod non est præsens, congreditur.

Generatim autem nobis procedat oratio de matrimonio, nutrimento, & aliis, ut nihil faciamus ex cupiditate, velimus autem ea sola, quæ sunt necessaria. Non sumus enim filii cupiditatis, sed voluntatis: & eum, qui uxorem duxit propter liberorum procreationem, exercere oportet continentiam, ut ne suam quidem concupiscat uxorem, quam debet diligere, honesta & moderata voluntate operam dans liberis. Non enim *carnis curam gerere ad concupiscentias* didicimus; *honeste autem tanquam in die*, Christo, & dominica lucida vitæ institutione, *ambulantes, non in comessationibus & ebrietatibus, non in cubilibus & impudicitiis, non in litibus & contentionibus.* Verumenimvero non oportet considerare continentiam in uno solum genere, nempe in rebus venereis, sed etiam

in

ἐγκρατεια ἐςιν ἀργυρȣ καταφρονειν· τρυφης, κτησεως, θεας καταμεγαλοφρονειν· ςοματος κρατειν, κυριευειν λογισμῳ των πονηρων. ἠδη δε και Αγγελοι τινες, ἀκρατεις γενομενοι, ἐπιθυμιᾳ ἀλοντες, ȣ̓ρανοθεν δευρο καταπεπτωκασιν.

Οὐαλεντινος δε, ἐν τη προς Αγαθοποδα ἐπιςολη, „ Παντα, φησιν, ὑπομεινας, ἐγκρατης ἠν, θεοτητα Ιησους εἰργαζετο· ἠσθιεν και ἐπινεν ἰδιως, οὐκ ἀποδιδους τα βρωματα. τοσαυτη ἠν αὐτῳ ἐγκρατειας δυναμις, ὡςε και μη φθαρηναι την τροφην ἐν αὐτῳ· ἐπει το φθειρεσθαι αὐτος ȣ̓κ εἰχεν." ἡμεις μεν οὐν, δι' ἀγαπην την προς τον Κυριον, και δι' αὐτο το καλον, ἐγκρατειαν ἀσπαζομεθα, τον νεων τȣ Πνευματος ἁγιαζοντες· καλον γαρ δια την βασιλειαν των οὐρανων εὐνȣχιζειν ἑαυτον πασης ἐπιθυμιας, και καθαριζειν την συνειδησιν ἀπο νεκρων ἐργων, εἰς το λατρευειν Θεῳ ζωντι. Οἱ δε δια το μισος το προς την σαρκα, της κατα γαμον συναλλαγης, και της των καθηκοντων βρωματων μεταληψεως, ἀχαριςως ἀπαλλαττεσθαι ποθουντες, ἀμαθεις τε και ἀθεοι, ἀλογως ἐγκρατευομενοι, καθαπερ τα πλεισα των ἀλλων ἐθνων. Βραχμαναι γ' οὐν, οὐτε ἐμψυχον ἐσθιουσιν, ȣ̓τε οἰνον πινȣσιν· ἀλλ' οἱ μεν αὐτων, καθ' ἑκαςην ἡμεραν, ὡς ἡμεις, την τροφην προσιενται· ἐνιοι δ' αὐτων, δια τριων ἡμερων, ὡς φησιν Αλεξανδρος ὁ Πολυϊςωρ ἐν τοις Ινδικοις· καταφρονȣσι δε θανατȣ, και παρ' ȣ̓δεν ἡγουνται το ζην· πειθονται γαρ εἰναι παλιγγενεσιαν· οἱ δε σεβουσιν Ηρακλεα και Πανα. οἱ καλȣμενοι δε Σεμνοι των Ινδων, γυμνοι διαιτωνται τον παντα βιον· ȣ̓τοι την ἀληθειαν ἀσκουσι, και περι των μελλοντων περιμηνυȣσι, και σεβȣσι τινα πυραμιδα, ὑφ' ἡν ὀςεα τινος Θεου νομιζουσιν ἀποκεισθαι. ȣ̓τε δε οἱ Γυμνοσοφιςαι, ȣ̓θ' οἱ λεγομενοι Σεμνοι, γυναιξι χρωνται· παρα φυσιν γαρ τȣτο και παρανομον δοκουσι· δι' ἡν αἰτιαν

σφας

in quibuscunque aliis, quæ luxuriosa concupiscit anima, non contenta necessariis, sed solicita de delitiis. Continentia est pecuniam despicere; voluptatem, possessionem, spectaculum magno & excelso animo contemnere; os continere, ratione quæ sunt mala vincere. Jam vero Angeli quoque quidam, cum fuissent incontinentes, victi cupiditate, huc e cœlo deciderunt.

Valentinus autem in Epistola ad Agathopodem, „Cum omnia, inquit, sustinuisset, erat continens, „divinitatem sibi comparavit Jesus: edebat & bibe„bat peculiari modo, non reddens cibos: tanta ei „inerat vis continentiæ, ut etiam nutrimentum in eo „non interierit, quoniam ipse non habuit interitum." Nos ergo propter dilectionem in Dominum, & propter ipsum honestum, amplectimur continentiam, templum Spiritus sanctificantes. Honestum enim est, *propter regnum cœlorum seipsum castrare* ab omni cupiditate, & *emundare conscientiam a mortuis operibus, ad serviendum Deo viventi.* Qui autem propter odium adversus carnem susceptum, a conjugali conjunctione, & eorum qui conveniunt ciborum participatione, liberari desiderant, indocti sunt & impii, & absque ratione continentes, sicut aliæ gentes plurimæ. Brachmanes quidem certe neque animatum comedunt, neque vinum bibunt: sed aliqui quidem ex iis, quotidie sicut nos cibum capiunt: nonnulli autem ex iis tertio quoque die, ut ait Alexander Polyhistor in Indicis: mortem autem contemnunt, & vivere nihili faciunt: credunt enim esse regenerationem: aliqui autem colunt Herculem & Panem. Qui autem ex Indis vocantur Σεμνοι, hoc est, *venerandi*, nudi totam vitam transigunt: ii veritatem exercent, & futura prædicunt, & colunt quandam pyramidem, sub qua existimant alicujus Dei ossa reposita. Neque vero

Gymno-

σφας αὐτυς ἁγνους τηρουσι· παρθενευσι δε και Σεμναι. δοκυσι δε παρατηρειν τα υρανια, και δια της τυτων σημειωσεως των μελλοντων προμαντευεσθαι τινα.

η. Επει δε οἱ την ἀδιαφοριαν εἰσαγοντες, βιαζομενοι τινας ὀλιγας Γραφας, συνηγορειν αὐτων τῃ ἡδυπαθειᾳ οἰονται· αταρ δη κἀκεινην· Αμαρτια γαρ ὑμων οὐ κυριευσει· οὐ γαρ ἐςε ὑπο Νομον, ἀλλ' ὑπο χαριν· και τινας ἀλλας τοιαυτας, ὡν ἐπι τοιυτοις μεμνησθαι ὐκ εὐλογον· ὐ γαρ ἐπισκευαζω ναυν πειρατικην· φερε δη δια βραχεων διακοψωμεν αὐτων την ἐγχειρησιν· αὐτος γαρ ὁ γενναιος Αποςολος, τῃ προειρημενῃ λεξει ἐπιφερων ἀπολυεται το ἐγκλημα: Τι ὐν; ἁμαρτησωμεν, ὁτι ὐκ ἐσμεν ὑπο Νομον, ἀλλ' ὑπο χαριν; μη γενοιτο. ὑτως ἐνθεως και προφητικως καταλυει παραχρημα την σοφιστικην της ἡδονης τεχνην. ὐ συνιεισιν οὐν, ὡς ἐοικεν, ὁτι Τυς παντας ἡμας φανερωθηναι δει ἐμπροσθεν τυ βηματος τυ Χριςυ, ἱνα κομισηται ἑκαςος δια τυ σωματος προς ἁ ἐπραξεν, εἰτε ἀγαθον, εἰτε κακον· ἱνα ἁ δια τυ σωματος ἐπραξεν τις, ἀπολαβῃ. Ωςε εἰ τις ἐν Χριςῳ, καινη κτισις, ὐκ ἐτι ἁμαρτητικη· τα ἀρχαια παρηλθεν, ἀπελυσαμεθα τον βιον τον παλαιον· ἰδυ γαρ γεγονε καινα, ἁγνεια ἐκ πορνειας, και ἐγκρατεια ἐξ ἀκρασιας· δικαιοσυνη, ἐξ ἀδικιας. Τις γαρ μετοχη δικαιοσυνῃ και ἀνομιᾳ; ἡ τις κοινωνια φωτι προς σκοτος; τις δε συμφωνησις Χριςου προς Βελιαλ; τις μερις πιςῳ μετα ἀπιςυ; τις δε συγκαταθεσις ναῳ Θευ, μετα εἰδωλων; Ταυτας ὐν ἐχοντες τας ἐπαγγελιας, καθαρισωμεν ἑαυτυς ἀπο παντος μολυσμυ σαρκος και πνευματος, ἐπιτελυντες ἁγιωσυνην ἐν φοβῳ Θευ.

θ. Οἱ

Gymnosophistæ, nec qui dicuntur Σεμνοὶ, utuntur mulieribus, hoc enim præter naturam & iniquum esse existimant: qua de causa seipsos castos conservant. Virgines autem sunt etiam mulieres, quæ dicuntur Σεμναὶ, hoc est, *veneranda*. Videntur autem observare cœlestia, & per eorum significationem quædam futura prædicere.

VIII. Quoniam autem qui introducunt indifferentiam, paucas quasdam Scripturas detorquentes, titillanti suæ voluptati eas suffragari existimant; tum præcipue illam quoque, *Peccatum enim vestri non dominabitur: non estis enim sub Lege, sed sub gratia:* & aliquas alias hujusmodi, quarum post hæc non est rationi consentaneum, ut faciam mentionem (non enim navem instruo piraticam) age paucis eorum argumentum perfringamus. Ipse enim egregius Apostolus in verbis, quæ prædictæ dictioni subjungit, inventati criminis afferet solutionem: *Quid ergo? peccabimus, quia non sumus sub Lege, sed sub gratia? Absit.* Adeo divine & prophetice e vestigio dissolvit artem voluptatis sophisticam. Non intelligunt ergo, ut videtur, quod *Omnes nos oportet manifestari ante tribunal Christi, ut referat unusquisque per corpus ea, quæ fecit, sive bonum, sive malum*: ut quæ per corpus fecit aliquis, recipiat. *Quare si quis est in Christo, nova creatura est*, nec amplius peccatis dedita: *Vetera præterierunt*, vitam antiquam exuimus: *Ecce enim nova facta sunt*, castitas ex fornicatione, & continentia ex incontinentia, justitia ex injustitia. *Quæ est enim participatio justitiæ & injustitiæ? aut quæ luci cum tenebris societas? quæ est autem conventio Christo cum Belial? quæ pars est fideli cum infideli? quæ est autem consensio templo Dei cum idolis? Has ergo habentes promissiones, mundemus nos ipsos ab omni inquinamento carnis & spiritus, perficientes sanctitatem in timore Dei.*

IX.

IX. Qui autem Dei creaturæ resistunt per speciosam illam continentiam, illa quoque dicunt, quæ ad Salomen dicta sunt, quorum prius meminimus: habentur autem, ut existimo, in Evangelio secundum Ægyptios Ajunt enim ipsum dixisse Servatorem: *Veni ad dissolvendum opera fœminæ:* fœminæ quidem, cupiditatis: opera autem generationem & interitum. Quid ergo dixerint? Desiit hæc administratio? Non dixerint: manet enim mundus in eadem œconomia. Sed non falsum dixit Dominus: revera enim opera dissolvit cupiditatis, avaritiam, contentionem, gloriæ cupiditatem, mulierum insanum amorem, pædicatum, ingluviem, luxum & profusionem, & quæ sunt his similia. Horum autem ortus, est animæ interitus: siquidem *delictis mortui* efficimur. Ea vero fœmina est intemperantia. Ortum autem & interitum creaturarum, propter ipsorum naturas fieri necesse est, usque ad perfectam distinctionem & restitutionem electionis, per quam, quæ etiam sunt mundo permixtæ & confusæ substantiæ, proprietati suæ restituuntur.

Unde merito cum de consummatione Logos locutus fuerat, ait Salome: *Quousque morientur homines?* Hominem autem vocat Scriptura dupliciter: & eum, qui apparet, & animam: & eum rursus, qui servatur, & eum, qui non. Mors autem animæ dicitur peccatum. Quare caute & considerate respondet Dominus: *Quoadusque pepererint mulieres*, hoc est, quamdiu operabuntur cupiditates. *Et ideo quemadmodum per unum hominem peccatum ingressum est in mundum, per peccatum quoque mors ad omnes homines pervasit, quatenus omnes peccaverunt: & regnavit mors ab Adam usque ad Mosen*, inquit Apostolus: naturali autem divinæ œconomiæ necessitate, mors sequitur generationem: & corporis & animæ conjunctionem consequitur eorum dissolutio. Si est autem propter doctrinam & agni-

διαλυσις· ὡς δε αἰτια θανατε δια το τικτειν ἡ γυνη νομιζεται, ὀυτω και ζωης δια την αὐτην αἰτιαν λεχθησεται ἡγεμων. αὐτικα ἡ προκαταρξασα της παραβασεως, Ζωη προσηγορευθη, δια την της διαδοχης αἰτιαν, των τε γεννωμενων των τε ἁμαρτανοντων γινεται, ὁμοιως δικαιων ὡς και ἀδικων, μητηρ, ἑκαςε ἡμων ἑαυτον δικαιεντος, ἡ ἐμπαλιν ἀπειθη κατασκευαζοντος. ὁθεν ἐχ' ἡγουμαι ἐγωγε μυσαττεσθαι την ἐν σαρκι ζωην τον Αποςολον, ὁπηνικα ἀν φη· Αλλ' ἐν παση παῤῥησια, ὡς παντοτε, και νυν μεγαλυνθησεται Χριςος ἐν τῳ σωματι μου, εἰτε δια ζωης, εἰτε δια θανατε· ἐμοι γαρ το ζην, Χριςος· και το ἀποθανειν, κερδος. εἰ δε το ζην ἐν σαρκι, και τουτο μοι καρπος ἐργου· τι αἱρησομαι, ἐ γνωριζω· συνεχομαι τε ἐκ των δυο, την ἐπιθυμιαν ἐχων εἰς το ἀναλυσαι, και συν Χριςῳ εἰναι· πολλῳ γαρ κρειττον· το δε ἐπιμενειν τη σαρκι, ἀναγκαιοτερον δι' ὑμας· ἐνεδειξατο γαρ, οἰμαι, δια τετων σαφως, της μεν ἐξοδε τε σωματος, την προς Θεον ἀγαπην, τελειωσιν εἰναι· της δε ἐν σαρκι παρεσιας, την εὐχαριςον δια τες σωθηναι δεομενες ὑπομονην.

Τι δε; οὐχι και τα ἑξης των προς Σαλωμην εἰρημενων, ἐπιφερουσιν, οἱ παντα μαλλον ἡ τῳ κατα την ἀληθειαν εὐαγγελικῳ ςοιχησαντες κανονι; φαμενης γαρ αὐτης, Καλως οὐν ἐποιησα μη τεκουσα· ὡς οὐ δεοντως της γενεσεως παραλαμβανομενης· ἀμειβεται λεγων ὁ Κυριος, Πασαν φαγε βοτανην· την δε πικριαν ἐχουσαν, μη φαγης· σημαινει γαρ και δια τουτων, ἐφ' ἡμιν εἰναι, και οὐκ ἐξ ἀναγκης, κατα κωλυσιν ἐντολης, ἠτοι την ἐγκρατειαν, ἡ και τον γαμον· και ὁτι ὁ γαμος συνεργαζεται τι τη κτισει, προσδιασαφων. μη ποτ' οὐν ἁμαρτημα τις ἡγεισθω τον γαμον τον κατα Λογον· εἰ μη πικραν ὑπολαμβανει παιδοτροφιαν· πολλοις γαρ ἐμπαλιν ἀτεκνια

λυπη-

agnitionem generatio, restitutionis causa erit dissolutio. Quo modo autem existimatur mulier causa mortis, propterea quod pariat: ita etiam dicetur dux vitæ propter eandem causam. Proinde quæ prior inchoavit transgressionem, *Vita* est appellata, propter causam successionis: & eorum, qui generantur, & qui peccant, tam justorum, quam injustorum, mater est, unoquoque nostrum seipsum justificante, vel contra inobedientem constituente. Unde non ego quidem arbitror Apostolum abhorrere vitam, quæ est in carne, cum dicit: *Sed in omni fiducia, ut semper, nunc quoque Christus magnificabitur in corpore meo, sive per vitam, sive per mortem. Mihi enim vivere Christus, & mori lucrum. Si autem vivere in carne, & hoc quoque mihi fructus operis, quid eligam nescio, & coarctor ex duobus, cupiens resolvi, & esse cum Christo: multo enim melius: manere autem in carne, est magis necessarium propter vos.* * Per hæc enim, ut puto, aperte ostendit, exitus quidem e corpore perfectionem, esse in Dei dilectionem: ejus autem præsentiæ in carne, ex grato animo profectam tolerantiam, propter eos, qui salute indigent.

Quid vero? non etiam ea, quæ deinceps sequuntur, ex iis, quæ dicta sunt ad Salomen, subjungunt ii, qui quidvis potius quam, quæ est ex veritate, Evangelicam regulam sunt secuti? Cum ea enim dixisset, *Recte ergo feci, quæ non peperi*: scilicet, quæ generatio non esset ut oportet assumta: excipit Dominus, dicens: *Omni herba vescere, ea autem, quæ habet amaritudinem, ne vescaris.* Per hæc enim significat, esse in nostra potestate, & non esse necessarium ex prohibitione præcepti, vel continentiam, vel etiam matrimonium: & quod matrimonium creationi aliquid affert auxilii, præterea explicans. Nequis ergo eum deliquisse existimet, qui secundum Logon matrimonium inierit, nisi existimet amaram esse filio-

λυπηροτατον· μητ' ἀν πικρα ἡ παιδοποιΐα φαινηται τινι, μεταπερισπωσα των θειων δια τας χρειωδεις ἀσχολιας. μη φερων δ' οὑτος εὐκολως τον μονηρη βιον, ἐπιθυμει του γαμου· ἐπει το εὐαρεςον μετα σωφροσυνης ἀβλαβες, και κυριος ἑκαςος ἡμων τυγχανει της περι τεκνων γονης αἱρεσεως. Συνορω δ' ὁπως τη προφασει του γαμου οἱ μεν ἀπεσχημενοι τουτου, μη κατα την ἀγιαν γνωσιν εἰς μισανθρωπιαν ὑπερρυησαν, και το της ἀγαπης οἰχεται παρ' αὐτοις· οἱ δε, ἐνσχεθεντες και ἡδυπαθησαντες τη του Νομȣ συμπεριφορα, ὡς φησιν ὁ Προφητης, παρωμοιωθησαν τοις κτηνεσιν.

ι. Τινες δε οἱ δυο και τρεις ὑπαρχουσιν, ἐν ὀνοματι Χριςου συναγομενοι, παρ' οἱς μεσος ἐςιν ὁ Κυριος; ἠ οὐχι ἀνδρα και γυναικα και τεκνον τȣς τρεις λεγει; ὁτι ἀνδρι γυνη δια Θεου, ἁρμοζεται. ἀλλα κἀν εὐζωνος τις εἰναι θελῃ, οὐχ αἱρουμενος την παιδοποιΐαν δια την ἐν παιδοποιΐα ἀσχολιαν, Μενετω, φησιν ὁ Αποςολος, ἀγαμος, ὡς κἀγω. βουλεσθαι γαρ λεγειν τον Κυριον ἐξηγουνται· μετα μεν των πλειονων, τον Δημιȣργον εἰναι τον γενεσιουργον Θεον· μετα δε τȣ ἑνος, του ἐκλεκτου, τον Σωτηρα, ἀλλου δηλονοτι Θεου τȣ ἀγαθου υἱον πεφυκοτα. το δ' οὐχ ὑτως ἐχει· ἀλλ' ἐςι μεν και μετα των σωφρονως γημαντων και τεκνοποιησαντων ὁ Θεος δι' υἱου· ἐςι δε και μετα τȣ ἐγκρατευσαμενȣ λογικως ὁ αὐτος ὡσαυτως Θεος.

Εἰεν δ' ἀν και ἀλλως, οἱ μεν τρεις, θυμος τε και ἐπιθυμια και λογισμος· σαρξ δε και ψυχη και πνευμα, κατ' ἀλλον λογον· ταχα δε και την κλησιν την τε ἐκλογην,

um educationem: contra tamen, permultis, videur esse molestissimum liberis carere. Neque amara uiquam videatur liberorum procreatio, eo quod neotiis implicatos a divinis abstrahat. Est enim, qui itam solitariam, facile ferre non valens, expetit marimonium: quandoquidem res grata, qua quis temeranter fruitur, est innoxia: & unusquisque nostrum atenus sui dominus est, ut eligat, an velit liberos rocreare. Intelligo autem, quod aliqui quidem, ui prætextu matrimonii difficultatum ab eo abstinueunt, non convenienter sanctæ cognitioni ad inhuanitatem & odium hominum defluxerunt, & perit pud ipsos charitas: alii autem matrimonio ligati, & ıxui ac voluptatibus dediti, Lege quodammodo eos omitante, fuerunt, ut ait Propheta, *assimilati juentis.*

X. Quinam sunt autem illi *duo & tres, qui congreentur in nomine Domini, in* quorum *medio* est Domius? an non virum & mulierem & filium tres dicit, uoniam mulier cum viro per Deum conjungitur? Quod si accinctus quis esse velit & expeditus, non olens procreare liberos, propter eam, quæ est in rocreandis liberis, molestiam & occupationem, *aneat*, inquit Apostolus, absque uxore *ut ego.* Quiam vero effatum Domini exponunt, ac si dixisset, ım pluribus quidem esse Creatorem, ac præsidem enerationis Deum: cum uno autem, nempe electo, ervatorem, qui alterius, boni scilicet, Dei filius sit. oc autem non ita habet: sed est quidem etiam cum s, qui honeste ac moderate in matrimonio versati ınt, & liberos susceperunt, Deus per filium: est autem etiam cum eo, qui secundum Logon, seu ratioem, fuit continens idem Deus.

Fuerint autem aliter quoque tres quidem, ira, ıpiditas, & ratio: caro autem & anima & spiritus, ia ratione. Forte autem & vocationem & electio-

γην, δευτεραν, και τριτον, το εἰς την πρωτην τιμην κατατασσομενον γενος, αἰνισσεται ἡ προειρημενη τριας· μεθ' ὡν ἡ πανεπισκοπος του Θεου δυναμις ἀμερως μεριςη. ὁ τοινυν ταις κατα φυσιν ἐνεργειαις της ψυχης ἐν δεοντι χρωμενος, ἐπιθυμει μεν των κατ' ἀλληλων μισει δε τα βλαπτοντα, καθως αἱ ἐντολαι προςαττουσιν· Ἐνευλογη εις γαρ, φησι, τον εὐλογουντα, και καταραση τον καταρωμενον. ὁτ' ἀν δε και τουτων ὑπεραναβας, του θυμου και της ἐπιθυμιας, ἐργῳ ἀγαπηση την κτισιν δια τον παντων Θεον τε και ποιητην, γνωςικως βιωσεται, ἑξιν ἐγκρατειας ἀπονον περιπεποιημενος, κατα την προς τον Σωτηρα ἐξομοιωσιν, ἑνωσας την γνωσιν, πιςιν, ἀγαπην, εἰς ὡν ἐνθενδε την κρισιν, και πνευματικος ὀντως, ἀπαραδεκτος των κατα τον θυμον και την ἐπιθυμιαν διαλογισμων παντη παντως, ὁ κατ' εἰκονα ἐκτελουμενος τυ Κυριυ προς αὐτυ τυ τεχνιτυ ἀνθρωπος τελειος, ἀξιος ἠδη τυ ἀδελφος προς τυ Κυριου ὀνομαζεσθαι· φιλος ἁμα οὑτος και υἱος ἐςιν. οὑτως οἱ δυο και οἱ τρεις ἐπι το αὐτο συναγονται, τον γνωςικον ἀνθρωπον.

Εἰη δ' ἀν και ἡ ὁμονοια των πολλων ἀπο των τριων ἀριθμυμενη, μεθ' ὡν ὁ Κυριος, ἡ μια Ἐκκλησια, ὁ εἰς ἀνθρωπος, το γενος το ἑν ἠ μη τι μετα μεν τυ ἑνος τυ Ιυδαιου ὁ Κυριος νομοθετων ἠν· προφητευων δε ἠδη, και τον Ιερεμιαν ἀποςελλων εἰς Βαβυλωνα, ἀλλα και τυς ἐξ ἐθνων δια της προφητειας καλων, συνηγε λαυς τυς δυο· τριτος δε ἠν ἐκ των δυειν κτιζομενος εἰς, εἰς καινον ἀνθρωπον· ᾧ δη ἐμπεριπατει τε και κατοικει ἐν αὐτη τη Ἐκκλησια; Νομος τε ὁμυ και Προφηται, συν και τῳ Εὐαγγελιῳ, ἐν ὀνοματι Χριςυ εἰς μιαν συναγονται γνωσιν. ὑκυν οἱ δια μισος μη γαμυντες, ἡ δι' ἐπιθυμιαν ἀδιαφορως τη σαρκι καταχρωμενοι, ὐκ ἐν ἀριθμῳ των σωζομενων ἐκεινων, μεθ' ὡν ὁ Κυριος.

Τυ-

nem secundam, & tertium genus, quod in primo honore collocatur, innuit trias prius dicta: cum quibus est, quæ omnia considerat, Dei potestas, absque divisione cadens in divisionem. Qui ergo animæ naturalibus, ita ut oportet, utitur operationibus, desiderat quidem ea, quæ sunt convenientia, odio autem habet ea, quæ lædunt, sicut jubent mandata: *Benedices* enim, inquit, *benedicenti & maledices maledicenti.* Quando autem his, ira scilicet & cupiditate, superior factus, & creaturæ amore vere affectus propter eum, qui est Deus & effector omnium, gnostice vitam instituerit, & Salvatori similis evadens, facilem temperantiæ habitum acquisiverit, & cognitionem, fidem, ac dilectionem conjunxerit, simplici hac in parte judicio utens, & vere spiritalis factus, nec earum, quæ ex ira & cupiditate procedunt, cogitationum omnino capax, ad Domini imaginem ab ipso artifice efficitur homo perfectus, is sane dignus jam est, qui frater a Domino nominetur, is simul est amicus & filius. Sic ergo *duo & tres* in eodem *congregantur*, nempe in homine gnostico.

Poterit etiam multorum quoque concordia ex tribus æstimata, cum quibus est Dominus, significare unam Ecclesiam, unum hominem, genus unum. An non cum uno quidem Judæo erat Dominus, cum Legem tulit: at prophetans, & Hieremiam mittens Babylonem, quinetiam eos qui erant ex Gentibus vocans per prophetiam, congregavit duos populos: tertius autem est unus, qui ex duobus *creatur in novum hominem, quo inambulat & inhabitat* in ipsa Ecclesia? Et Lex simul & Prophetæ, una cum Evangelio, in nomine Christi congregantur in unam cognitionem. Qui ergo propter odium uxorem non ducunt, vel propter concupiscentiam carne indifferenter abutuntur, non sunt in numero illorum qui servantur, cum quibus est Dominus.

[illegible] ἐπιδεδειγμένων, φέρε ὁπόσαι τούτοις [illegible] αἱρέσεσι σοφισταῖς ἐναντιοῦνται Γραφαί, ἤδη [illegible] τὸν κανόνα τῆς κατὰ Λόγον τηρουμένης [illegible] ἑκάστη δὲ τῶν αἱρέσεων τὴν οἰκείως [illegible] Γραφήν, ὁ συνιείς, ἐπιλεγόμενος κατὰ καιρόν, [illegible] πρὸς κατάλυσιν τῶν παρὰ τὰς ἐντολὰς δογματιζόντων. Ἄνωθεν μὲν οὖν ὁ Νόμος, ὥσπερ προειρήκαμεν, τὸ Οὐκ ἐπιθυμήσεις τῆς τοῦ πλησίον, τῆς τοῦ Κυρίου προσεχῶς κατὰ τὴν νέαν Διαθήκην φωνῆς, προαναπεφώνηκεν, τοῦ αὐτῆς αὐτοπροσώπως λεγούσης· Ἠκούσατε τοῦ Νόμου παραγγέλλοντος, Οὐ μοιχεύσεις· ἐγὼ δὲ λέγω, Οὐκ ἐπιθυμήσεις.

Ὅτι γὰρ σωφρόνως ἐβούλετο ταῖς γαμεταῖς χρῆσθαι τοὺς ἄνδρας ὁ Νόμος, καὶ ἐπὶ μόνῃ παιδοποιΐᾳ, δῆλον ἐκ τοῦ κωλύειν μὲν τῇ αἰχμαλώτῳ παραχρῆμα ἐπιμίγνυσθαι τὸν ἄγαμον· ἐπιθυμήσαντος δὲ ἅπαξ, τριάκοντα πενθεῖν ἐπιτρέπει ἡμέρας, ξυρᾶσθαι καὶ τὰς τρίχας· εἰ δὲ μηδ᾽ οὕτως μαραίνοιτο ἡ ἐπιθυμία, τότε παιδοποιεῖσθαι, δεδοκιμασμένης τῆς ὁρμῆς τῆς κυριευούσης κατὰ τὴν προθεσμίαν τοῦ χρόνου, εἰς ὄρεξιν εὔλογον. ὅθεν οὐδ᾽ εἴξειας ἐγκύμονι πλησιάσαντά τὸν Πρεσβυτέρων τινά, κατὰ τὴν Γραφήν· ἀλλ᾽ ὕστερον μετά τε τὴν κυοφορίαν, μετά τε τὴν τοῦ τεχθέντος γαλακτουχίαν, εὕροις ἂν πάλιν πρὸς τῶν ἀνδρῶν γινωσκομένας τὰς γυναῖκας. αὐτίκα τοῦτον εὑρήσεις τὸν σκοπόν, καὶ τὸν τοῦ Μωϋσέως πατέρα φυλάσσοντα, τριετίαν διαλιπόντα μετὰ τὴν τοῦ Ἀαρὼν ἀποκύησιν, γεννήσαντα τὸν Μωϋσέα, ἥτε αὖ Λευϊτικὴ φυλή, τοῦτον φυλάσσουσα τὸν τῆς Φύσεως νόμον ἐκ Θεοῦ, ἐλάττων τὸν ἀριθμὸν παρὰ τὰς ἄλλας εἰς τὴν προκατηγγελμένην εἰσῆλθε γῆν· οὐ γὰρ ῥᾳδίως αὔξανει γένος εἰς πολυπλήθειαν, σπειράντων μὲν τῶν ἀνδρῶν τῶν τὸν κατὰ τοὺς νόμους γάμον ἀναδεδεγμένων· ἀναμενόντων δέ, οὐ τὴν κυοφορίαν μόνον, ἀλλὰ καὶ τὴν γαλακτουχίαν. ὅθεν εἰκότως καὶ ὁ Μωϋσῆς κατ᾽ ὀλίγον εἰς ἐγκράτειαν προβιβάζων τοὺς Ἰουδαίους, τριῶν ἡμερῶν κατὰ τὸ ἑξῆς ἀπεσχημένους ἀφροδισίου ἡδονῆς, προσέταξεν ἐπακούειν τῶν θείων λόγων.

Ἡμεῖς

XI. His ſic oſtenſis, age Scripturas, quæ adverſantur Sophiſtis hæreticis, jam adducamus, & regulam continentiæ ſecundum Logon ſeu rationem obſervandam declaremus. Qui vero intelligit, quæ Scriptura cuique hæreſi contraria ſit, eam tempeſtive adhibendo refutabit eos, qui dogmata mandatis contraria fingunt. Atque ut ab alto rem repetamus, Lex quidem, ſicut prius diximus, illud, *Non concupiſces uxorem proximi tui*, prius exclamavit ante conjunctam Domini in novo Teſtamento vocem, quæ dicit ex ſua ipſius perſona: *Audiviſtis Legem præcipientem, Non mœchaberis. Ego autem dico, Non concupiſces.*

Quod enim vellet Lex viros uti moderate uxoribus, & propter ſolam liberorum ſuſceptionem, ex eo clarum eſt, quod prohibet quidem eum, qui non habet uxorem, ſtatim cum *captiva* habere conſuetudinem. Quod ſi ſemel deſideraverit, ei, cum tonſa fuerit capillos, permittere ut lugeat triginta diebus. Si autem ne ſic quidem emarceſcat cupiditas, tunc liberis operam dare, cum quæ dominatur impulſio, probata ſit præfinito tempore conſentanea rationi appetitio. Unde nullum ex Veteribus ex Scriptura oſtenderis, qui cum prægnante rem habuerit: ſed poſtquam geſtavit uterum, & poſtquam editum fœtum a lacte depulit, rurſus a viris cognitas fuiſſe uxores. Jam hunc ſcopum & inſtitutum invenies ſervantem Moſis patrem, cum triennium poſt Aaronem editum intermiſiſſet, genuiſſe Moſem. Et rurſus Levitica tribus ſervans hanc naturæ legem a Deo traditam, aliis numero minor ingreſſa eſt in terram promiſſam. Non enim facile multiplicatur genus, cum viri quidem ſeminant, legitimo juncti matrimonio; exſpectant autem non ſolum uteri geſtationem, ſed etiam a lacte depulſionem. Unde merito Moſes quoque Judæos paulatim provehens ad continentiam, cum *tribus diebus* deinceps conſequentibus a venerea vo-

luptate abstinuissent, jussit audire verba Dei.. *Nos ergo Dei templa sumus, sicut dixit Propheta: Inhabitabo in eis, & inambulabo, & ero eorum Deus, & ipsi erunt meus populus*; si ex præceptis vitam instituamus, sive singuli nostrum, sive tota simul Ecclesia. *Quare egredimini e medio ipsorum, & separamini, dicit Dominus, & immundum ne tangatis; & ego vos suscipiam, & ero vobis in patrem, & vos eritis mihi in filios & filias, dicit Dominus omnipotens.* Non ab iis, qui uxores duxerunt, ut ajunt, sed a Gentibus, quæ adhuc vivebant in fornicatione, præterea autem a prius quoque dictis hæresibus, ut immundis & impiis, prophetice nos jubet separari.

Unde etiam Paulus quoque verba dirigens ad eos, qui erant iis, qui dicti sunt, similes, *Has ergo promissiones habete*, inquit, *dilecti: mundemus corda nostra ab omni inquinamento carnis, & spiritus, perficientes sanctitatem in timore Dei. Zelo enim vos zelo Dei: despondi enim vos uni viro, virginem castam exhibere Christo.* Et Ecclesia quidem alii non jungitur matrimonio, cum sponsum habeat: sed unusquisque nostrum habet potestatem ducendi, quamcunque velit legitimam uxorem, in primis, inquam, nuptiis. *Vereor autem, ne, sicut serpens seduxit Evam in astutia, corrumpantur sensus vestri a simplicitate, quæ in Christo est*, pie admodum & doctoris instar dixit Apostolus. Quocirca admirabilis quoque Petrus, *Charissimi*, inquit, *obsecro vos tanquam advenas & peregrinos, abstinete vos a carnalibus desideriis, quæ militant adversus animam, conversationem vestram inter Gentes habentes bonam: quoniam sic est voluntas Dei, ut bene facientes obmutescere faciatis imprudentium hominum ignorantiam; quasi liberi, & non quasi velamen habentes malitiæ libertatem, sed ut servi Dei.* Similiter etiam scribit Paulus in epistola ad Romanos: *Qui mortui sumus peccato, quomodo adhuc vivemus in ipso? Quoniam vetus homo noster simul est crucifixus, ut*
destrua-

καταργηθῃ το σωμα της ἁμαρτιας, ἑως, Μηδε παριστανετε τα μελη ὑμων, ὁπλα ἀδικιας τη ἁμαρτια.

Και δη ἐνταυθα γενομενος, δοκω μοι μη παραλειψειν ἀνεπισημειωτον, ὁτι τον αὐτον Θεον δια Νομε και Προφητων και Εὐαγγελιε ὁ Αποςολος κηρυσσει· το γαρ Οὐκ ἐπιθυμησεις, ἐν τῳ Εὐαγγελιῳ γεγραμμενον, τῳ Νομῳ περιτιθησιν ἐν τῃ προς Ρωμαιες ἐπιςολῃ· ἱνα εἰδως τον δια Νομε και Προφητων κηρυξαντα, και τον δι' αὐτε εὐαγγελισθεντα Πατερα. φησι γαρ, Τι ἐρεμεν; ὁ Νομος ἁμαρτια; μη γενοιτο· ἀλλα την ἁμαρτιαν ἐκ ἐγνων, εἰ μη δια Νομε· την τε γαρ ἐπιθυμιαν ἐκ ᾔδειν, εἰ μη ὁ Νομος ἐλεγεν, Οὐκ ἐπιθυμησεις. κἀν οἱ ἀντιτασσομενοι των ἑτεροδοξων, προταποτεινομενον τον Παυλον τῳ Κτιςῃ, εἰρηκεναι ὑπολαβωσι τα ἑξης· Οἰδα γαρ, ὁτι ἐκ οἰκει ἐν ἐμοι, τετεςιν ἐν τῃ σαρκι με, ἀγαθον· ἀλλ' ἀναγινωσκοντων τα προειρημενα, και τα ἐπιφερομενα· προειπε γαρ, Αλλ' ἡ οἰκεσα ἐν ἐμοι ἁμαρτια· δι' ἡν ἀκολεθον ἡν εἰπειν, Οτι ἐκ οἰκει ἐν τῃ σαρκι με ἀγαθον. ἑπομενως ἐπηγαγεν· Εἰ δε ὁ ἐ θελω, τετο ἐγω ποιω, ἐκ ἐτι ἐγω κατεργαζομαι αὐτο, ἀλλ' ἡ οἰκεσα ἐν ἐμοι ἁμαρτια· ἡτις, ἀντιςρατευομενη τῳ νομῳ τε Θεε και τε νοος με, φησιν, αἰχμαλωτιζει με ἐν τῳ νομῳ της ἁμαρτιας, τῳ ὀντι ἐν τοις μελεσι με. ταλαιπωρος ἐγω ἀνθρωπος· τις με ῥυσεται ἐκ τε σωματος τε θανατε τετε; παλιν τε αὐ· καμνει γαρ ἐδ' ὁπως τις ἐν ὠφελων· ἐκ ὀκνει ἐπιλεγειν· Ο γαρ νομος τε πνευματος, ἠλευθερωσεν με ἀπο τε νομε της ἁμαρτιας και τε θανατε· ἐπει δια τε υἱου ὁ Θεος κατεκρινεν την ἁμαρτιαν ἐν τῃ σαρκι, ἱνα το δικαιωμα τε Νομε πληρωθῃ ἐν ἡμιν, τοις μη κατα σαρκα περιπατεσιν, ἀλλα κατα πνευμα.

Προς τετοις ἐτι ἐπισαφηνιζων τα προειρημενα, ἐπιβοα· Το μεν σωμα νεκρον δι' ἁμαρτιαν· δηλων, ὡς ὁτι μη νεως, ταφος δ' ἐςιν ἐτι της ψυχης· ὁπηνικα γαρ ἁγιασθῃ τῳ Θεῳ, Το Πνευμα, ἐποισει, τε ἐγειραντος ἐκ νεκρων Ιησεν οἰκει ἐν ὑμιν· ὁς ζωοποιησει και τα θνητα σωματα.

destruatur corpus peccati, usque ad illud, *Neque exhibete membra vestra, arma injustitiæ peccato.*

Atque adeo cum in hunc locum devenerim, videor mihi non esse prætermissurus, quin notem, quod eundem Deum per Legem & Prophetas & Evangelium prædicet Apostolus. Illud enim, *Non concupisces*, quod scriptum est in Evangelio, Legi attribuit in Epistola ad Romanos, sciens esse unum eum, qui prædicavit per Legem & Prophetas, Patrem, & qui per ipsum est annunciatus. Dicit enim, *Quid dicemus? Lex estne peccatum? Absit. Sed peccatum non cognovi, nisi per Legem. Concupiscentiam enim non cognovissem, nisi Lex diceret, Non concupisces.* Quod si ii, qui sunt diversæ sententiæ, repugnantes, existiment Paulum verba sua dirigentem adversus Creatorem, dixisse ea, quæ deinceps sequuntur: *Novi enim, quod non habitat in me, hoc est, in carne mea, bonum*; legant ea, quæ prius dicta sunt; & ea, quæ consequuntur. Prius enim dixit, *Sed inhabitans in me peccatum*: propter quod consentaneum erat dicere illud: *Non habitat in carne mea bonum.* Consequenter subjunxit: *Si autem quod nolo, hoc ego facio; non utique ego id operor, sed quod inhabitat in me peccatum:* quod *repugnans*, inquit, *legi* Dei & *mentis meæ*, *captivat me in lege peccati, quæ est in membris meis. Miser ego homo, quis me liberabit de corpore mortis hujus?* Et rursus (nunquam enim quovis modo juvando defatigatur) non veretur veluti concludere: *Lex enim spiritus liberavit me a lege peccati & mortis*: quoniam *per filium Deus condemnavit peccatum in carne, ut justificatio Legis impleatur in nobis, qui non secundum carnem ambulamus, sed secundum spiritum.*

Præter hæc adhuc declarans ea, quæ prius dicta sunt, exclamat: *Corpus quidem mortuum propter peccatum:* significans id non esse templum, sed sepulcrum animæ. Quando enim sanctificatum fuerit Deo, *Spiritus ejus*, infert, *qui suscitavit Jesum a mortuis*,

habitat

ματα ὑμων, δια τε ἐνοικεντος αὐτε Πνευματος ἐν ὑμιν. αὖθις ἐν τοις φιληδονοις ἐπιπληττων ἐκεινα προστιθησι· Το γαρ φρονημα της σαρκος θανατος· ὁτι οἱ κατα σαρκα ζωντες, τα της σαρκος φρονεσιν· και το φρονημα της σαρκος, ἐχθρα εἰς Θεον· τῳ γαρ νομῳ τε Θεε ἐχ ὑποτασσεται. οἱ δε ἐν σαρκι ὀντες, ἐχ, ὡς τινες δογματιζεσι, Θεῳ ἀρεσαι ἐ δυνανται, ἀλλ' ὡς προειρηκα. εἰτα προς ἀντιδιαςολην τετων τη Ἐκκλησια φησιν· Ὑμεις δε ἐκ ἐςε ἐν σαρκι, ἀλλ' ἐν πνευματι· ειπερ πνευμα Θεε οἰκει ἐν ὑμιν. ει δε τις πνευμα Χριςε ἐκ ἐχει, ὑτος οὐκ ἐςιν αὐτε. εἰ δε Χριςος ἐν ὑμιν, το μεν σωμα νεκρον δι' ἁμαρτιαν· το δε πνευμα, ζωη δια δικαιοσυνην. ἀρα οὐν, ἀδελφοι, ὀφειλεται ἐσμεν, ἐ τη σαρκι, τε κατα σαρκα ζην· εἰ γαρ κατα σαρκα ζητε, μελλετε ἀποθνησκειν· ει δε πνευματι τας πραξεις τε σωματος θανατεντε, ζησεσθε. ὁσοι γαρ πνευματι Θεε ἀγονται, ἑτοι εἰσιν υἱοι Θεου. και προς την εὐγενειαν και προς την ἐλευθεριαν την καταπτυςως ὑπο των ἑτεροδοξων εἰσαγομενην, ἐπ' ἀσελγεια καυχωμενων, ἐπιφερει λεγων· Οὐ γαρ ἐλαβετε πνευμα δελειας παλιν εἰς φοβον· ἀλλα ἐλαβετε πνευμα υἱοθεσιας, ἐν ᾡ κραζομεν Αββα ὁ πατηρ· τουτεςιν, εἰς τετο ἐλαβομεν, ἱνα γινωσκωμεν τετον, ᾡ προσευχομεθα, τον τῳ ὀντι πατερα, τον των ὀντων μονον πατερα, τον εἰς σωτηριαν παιδευοντα ὡς πατερα, και τον φοβον ἀπειλει.

ιβ. Η δε ἐκ συμφωνε προς καιρον σχολαζεσα τη προσευχη συζυγια, ἐγκρατειας ἐςι διδασκαλιον· προσεθηκε γαρ, το μεν Ἐκ συμφωνε, ἱνα μη τις διαλυση τον γαμον· Προς καιρον δε, ὡς μη κατα ἀναγκην ἐπιτηδευων την ἐγκρατειαν ὁ γημας, ὀλισθηση ποτε εἰς ἁμαρτιαν· Φειδοι μεν της ἑαυτε συζυγιας, ἐπιθυμια δε ἀλλοτρια περιπεσων. ᾡ λογῳ και τον ἀσχημονειν ἑαυτον ἐπι τη παρθενοτροφια ὑπολαμβανοντα, καλως εἰς γαμον ἐκδωσειν την θυγατερα ἐλεγεν. ἡ προθεσις τε ἑκα-

ςου,

habitat in vobis: qui vivificabit etiam mortalia vestra corpora, per ejus Spiritum, qui habitat in vobis. Rursus itaque voluptarios increpans, illa adjicit: *Prudentia enim carnis, mors: quoniam qui ex carne vivunt, ea, quæ sunt carnis, cogitant: & prudentia carnis est cum Deo gerere inimicitias: legi enim Dei non subjicitur. Qui autem sunt in carne,* non ut quidam decernunt, *Deo placere non possunt,* sed ut prius diximus. Deinde ut eos distinguat, dicit Ecclesiæ: *Vos autem non estis in carne, sed in spiritu, si quidem spiritus Dei habitat in vobis. Si quis autem spiritum Christi non habet, is non est ejus. Si autem Christus in vobis, corpus quidem est mortuum per peccatum; spiritus autem vivus per justitiam. Debitores itaque sumus, fratres, non carni, ut secundum carnem vivamus. Si enim secundum carnem vivitis, estis morituri: si vero spiritu facta carnis mortificaveritis, vivetis. Quicunque enim spiritu Dei aguntur, ii sunt filii Dei.* At adversus nobilitatem & adversus libertatem, quæ execrabiliter ab iis, qui sunt diversæ sententiæ, introducitur, qui de libidine gloriantur, subjungit dicens: *Non enim accepistis spiritum servitutis rursus in timorem, sed accepistis spiritum adoptionis filiorum, in quo clamamus, Abba, pater;* hoc est, ad hoc accepimus, ut cognoscamus eum, quem oramus, qui est vere pater, qui rerum omnium solus est pater, qui ad salutem erudit & castigat ut pater, & timorem minatur.

XII. Quod autem *ex consensu ad tempus orationi vacat* conjugium, doctrina est continentiæ. Adjecit enim illud quidem, *Ex consensu*, ne quis dissolveret matrimonium: *Ad tempus autem*, ne dum ex necessitate exercet continentiam is, qui uxorem duxerit, labatur in peccatum; & dum suo conjugio parcit, alienum concupiscat. Qua ratione eum, qui se indecore gerere existimat, quod virginem alat, recte eam dicit esse nuptum daturum. Verum unusquisque,

tam

tam is, qui castitatem delegit, quam is, qui propter liberorum procreationem seipsum conjunxit matrimonio, in suo proposito firmiter debet perseverare, nec in deterius deflectere. Si enim vitæ suæ institutum augere ac intendere poterit, majorem sibi apud Deum acquirit dignitatem, propter puram & ex ratione profectam continentiam. Si autem eam, quam elegit, regulam superaverit, in majorem deinde ad spem gloriam recidet. Habet enim sicut castitas, ita etiam matrimonium propria munera & ministeria, quæ ad Dominum pertinent, filiorum, inquam, curam gerere & uxoris. Quod enim honeste causatur is, qui est in matrimonio perfectus, est conjugii necessitudo, ut qui omnium curam ac providentiam in domo communi ostenderit. Ac proinde, *Episcopos*, inquit, oportet constitui, qui ex domo propria toti quoque Ecclesiæ præesse sint meditati.

Unusquisque ergo, *in quo vocatus* est opere ministerium peragat, ut liber in Christo fiat, & debitam ministerio suo mercedem accipiat. Et rursus de Lege disserens, utens allegoria, *Nam quæ sub viro est mulier*, inquit, *viventi viro alligata est lege*, & quæ sequuntur, Et rursus: *Mulier est alligata, quamdiu vivit vir ejus: sin autem mortuus fuerit, libera est ut nubat, modo in Domino. Beata est autem si sic permanserit, mea quidem sententia.* Sed in priore quidem particula, *Mortificati estis*, inquit, *Legi*, non matrimonio, *ut efficiamini vos alteri, qui excitatus est ex mortuis*, sponsa & Ecclesia; quam castam esse oportet, & ab iis, quæ sunt intus, cogitationibus, quæ sunt contrariæ veritati; & ab iis, qui tentant extrinsecus, hoc est, ab iis, qui sectantur hæreses, & persuadent vobis fornicari ab uno viro, nempe omnipotenti Deo: *Ne sicut serpens decepit Evam*, quæ *vita* dicitur, nos quoque inducti a callidis hæresium illecebris, transgrediamur mandata. Secunda autem particula statuit

monogamiam: non enim, ut quidam existimarunt, mulieris cum viro alligationem, carnis cum interitu connexionem, significari putandum est: impiorum enim hominum, qui matrimonii inventionem Diabolo aperte tribuunt, opinionem reprehendit, unde in periculum venit Legislator ne incessatur maledictis.

Tatianum arbitror Syrum talia audere dogmata tradere. His verbis quidem certe scribit in libro De perfectione secundum Servatorem: "Consensum quidem conjungit orationi: communio autem corruptelæ solvit intercessionem seu orationem. Admodum certe circumspecte arcet per concessionem. Nam cum rursus permisit *simul convenire propter Satanam & intemperantiam*, pronunciavit eum, qui est obtemperaturus, *serviturum duobus Dominis*: per consensum quidem, Deo: per dissensionem autem, intemperantiæ & fornicationi & Diabolo" Hæc autem dicit, Apostolum exponens. Sophistice autem eludit veritatem, per verum falsum confirmans: intemperantiam enim & fornicationem, diabolica vitia & affectiones nos quoque confitemur; intercedit autem moderati matrimonii consensio, quæ tum ad precationem continenter deducit, tum ad procreandos liberos cum honestate conciliat. *Cognitio* quidem certe a Scriptura dictum est tempus liberorum procreationis, cum dixit: *Cognovit autem Adam Evam uxorem suam: & concepit, & peperit filium. & nominavit nomen ejus Seth: Suscitavit enim mihi Deus aliud semen pro Abel.* Vides, quemnam maledictis incessant, qui honestam ac moderatam incessunt seminationem, & Diabolo attribuunt generationem. Non enim simpliciter Deum dixit, qui articuli præmissione nempe ὁ Θεὸς dicens, significavit eum, qui est omnipotens. Quod ab Apostolo autem subjungitur: *Et rursus simul convenite propter Satanam*, in eum finem dicitur, ut occasionem tollat ad alias declinandi cupiditates.

Non enim penitus repellit naturæ appetitiones, qui fit ad tempus, consensus: per quem rursus inducit Apostolus conjugationem matrimonii, non ad intemperantiam & fornicationem & opus Diaboli, sed ne subjugetur intemperantiæ, fornicationi, & Diabolo.

Distinguit autem veterem quoque hominem a novo Tatianus, sed non ut nos dicimus. *Veterem* quidem *virum*. Legem: *novum* autem, Evangelium esse nos quoque assentimur eadem dicentes, sed non eo modo, quo vult ille, dissolvens Legem ut alterius Dei: Sed idem vir & Dominus, dum vetera renovat, non amplius concedit polygamiam (nam hanc quidem expetebat Deus, quando oportebat homines augeri & multiplicari) sed monogamiam introducit propter liberorum procreationem & domus curam, ad quam data est mulier adjutrix: & si cui Apostolus propter intemperantiam & ustionem, veniam secundi concedit matrimonii: nam hic quoque non peccat quidem ex Testamento (non est enim a Lege prohibitus) non implet autem summam illam vitæ perfectionem, quæ agitur ex Evangelio. Gloriam autem sibi acquirit cœlestem, qui apud se manserit, eam, quæ est morte dissoluta, impollutam servans conjunctionem, & grato ac lubente animo paret œconomiæ, per quam effectum est, ut divelli non possit a Domini ministerio. Sed nec eum, qui ex conjugali surgit cubili, similiter ut olim, tingi nunc quoque jubet divina per Dominum providentia: non enim necessario a liberorum abducit procreatione, qui credentes per unum baptismum ad consuetudinem omni ex parte perfectam abluit, Dominus, qui etiam multa Mosis baptismata per unum comprehendit baptismum. Proinde Lex, ut per carnalem generationem, nostram prædiceret regenerationem, genitali seminis facultati baptismum olim adhibuit, non vero quod ab hominis generatione abhorreret. Quod enim apparet homo ge-

λυμαινομενος ἀνθρωπε γενεσιν· ὁ γαρ φαινεται γεννηθεις ἀνθρωπος, ουτε δυναται εἰ τε σπερματος καταβολη. ουκ αἱ πολλαι συνουσιαι γεννωσιν, ἀλλ' ἡ της μητρας παραδοχη την γενεσιν ὁμολογει, ἐν τῳ της φυσεως ἐργαςηριῳ διαπλαττομενε τε σπερματος εἰς ἐμβρυον.

Πως δε ὁ μεν γαμος παλαιος μονον και Νομε εὑρημα, ἀλλως δε ὁ κατα τον Κυριον γαμος, τε αὐτε Θεε προς τῳ μη τρεπομενε; ἐι γαρ ἀν ὁ συνεζευξεν ὁ Θεος διαλυει ἀνθρωπος εὐλογως· πολυ δε πλεον ἁπερ ὁ Πατηρ προσεταξεν, τηρησῃ ταυτα και ὁ Υἱος. εἰ δε ὁ αὐτος νομοθετης ἁμα και εὐαγγελιςης, ἐ μαχεται ποτε αὑτῳ. ζῃ γαρ ὁ Νομος, πνευματικος ὠν, και γνωςικως νοουμενος· ἡμεις δ' ἐθανατωθημεν τῳ Νομῳ δια τε σωματος τε Χριςε, εἰς το γενεσθαι ἡμας ἑτερῳ, τῳ ἐκ νεκρων ἐγερθεντι, τῳ ὑπο τε Νομε προφητευθεντι· ἱνα καρποφορησωμεν τῳ Θεῳ. διο ὁ μεν Νομος ἁγιος, και ἡ ἐντολη ἁγια, και δικαια, και ἀγαθη. ἐθανατωθημεν ἐν τῳ Νομῳ, τετεςι τη ὑπο τε Νομε δηλεμενη ἁμαρτια· ἡν δεικνυσιν, ἐ γεννα ὁ Νομος, δια της προςαξεως των ποιητεων, και ἀπαγορευσεως των οὐ ποιητεων, ἐλεγχων την ὑποκειμενην ἁμαρτιαν, ἱνα φανη ἁμαρτια. εἰ δε ἁμαρτια γαμος ὁ κατα Νομον, οὐκ οἰδα πως τις ἐρει Θεον ἐγνωκεναι, λεγων το προςαγμα τε Θεε ἁμαρτιαν εἰναι· ἁγιε δε ὀντος τε Νομε, ἁγιος ὁ γαμος. το μυςηριον τοινυν τετο εἰς τον Χριςον και την Εκκλησιαν ἀγει ὁ Αποςολος· καθαπερ το γεννωμενον ἐκ της σαρκος σαρξ ἐςιν, ἑτω το ἐκ πνευματος πνευμα, ἐ μονον κατα την ἀποκυησιν, ἀλλα και κατα την μαθησιν. αὐτικα ἁγια τα τεκνα, αἱ εὐαρεςησεις τῳ Θεῳ, των κυριακων λογων νυμφευσαντων την ψυχην. πορνεια γεν και γαμος κεχωρισαι· ἐπει μακραν ἀφεςηκε τε Θεε ὁ Διαβολος. Και ὑμεις ἐν ἐθανατωθητε τῳ Νομῳ, δια τε σωματος τε Χριςε, εἰς τῳ γενεσθαι ὑμας ἑτερῳ, τῳ ἐκ νεκρων ἐγερθεντι. συνεξακεεται γαρ προσεχως, ὑπηκοες γενομενες·

ἐπει

neratus, hoc valet feminis dejectio. Non funt ergo multi coitus genitales, fed matricis fufceptio fatetur generationem, cum in naturæ officina femen formatur in fœtum.

Quomodo autem vetus quidem eft folum matrimonium & Legis inventum, alienum autem eft, quod eft ex Domino, matrimonium, cum idem Deus fervetur a nobis? *Non* enim *quod Deus conjunxit, homo* jure *diffolverit:* multo autem magis quæ juffit Pater, fervabit quoque Filius. Si autem idem fimul eft & Legislator & Evangelifta, nunquam ipfe fecum pugnat. Vivit enim Lex, cum fit fpiritalis, & gnoftice intelligatur: nos autem *mortui* fumus *Legi per corpus Chrifti, ut gigneremur alteri, qui refurrexit ex mortuis,* qui prædictus fuit a Lege, *ut Deo fructificaremus.* Quare *Lex quidem eft fancta, & mandatum fanctum, & juftum, & bonum.* Mortui ergo fumus Legi, hoc eft, peccato, quod a Lege fignificatur: quod oftendit, non autem generat Lex, per juffionem eorum quæ funt facienda, & prohibitionem eorum quæ non facienda; reprehendens fubjectum peccatum, *ut appareat peccatum.* Si autem peccatum eft matrimonium, quod fecundum Legem initur, nefcio quomodo quis dicet fe Deum noffe, dicens Dei juffum effe peccatum. Quod fi *Lex fancta* eft, fanctum eft matrimonium. Myfterium ergo hoc ad Chriftum & Ecclefiam ducit Apoftolus: quemadmodum *quod ex carne generatur, caro eft: ita quod ex fpiritu, fpiritus,* non folum in pariendo, fed etiam in difcendo. Jam *fancti funt filii,* Deo gratæ oblectationes verborum Dominicorum, quæ defponderunt animam. Sunt ergo feparata fornicatio & matrimonium, quoniam a Deo longe abeft Diabolus. *Et vos ergo mortui eftis Legi per corpus Chrifti, ut vos gigneremini alteri, qui furrexit a mortuis.* Simul autem proxime exauditur, Si fueritis

ἐπεὶ καὶ κατὰ τὴν ἀλήθειαν τοῦ Νόμου, τῷ αὐτῷ Σωτῆρι ὑπακούομεν, πόῤῥωθεν παρακαλούμενοι.

Καὶ μὴν τί ἐπὶ τῶν τοιούτων εἰκότως τὸ Πνεῦμα ἄντικρυς λέγει, ὅτι ἐν ὑστέροις καιροῖς ἀποστήσονταί τινες τῆς πίστεως, προσέχοντες πνεύμασι πλάνοις, καὶ διδασκαλίαις δαιμονίων ἐν ὑποκρίσει ψευδολόγων, κεκαυτηριασμένων τὴν συνείδησιν, καὶ κωλυόντων γαμεῖν, ἀπέχεσθαι βρωμάτων, ἃ ὁ Θεὸς ἔκτισεν εἰς μετάληψιν μετὰ εὐχαριστίας τοῖς πιστοῖς, καὶ ἐπεγνωκόσι τὴν ἀλήθειαν, ὅτι πᾶν κτίσμα Θεοῦ καλὸν, καὶ οὐδὲν ἀπόβλητον μετ᾽ εὐχαριστίας λαμβανόμενον· ἁγιάζεται γὰρ διὰ λόγου Θεοῦ καὶ ἐντεύξεως; ἐπάναγκες μὲν οὖν, οὐ κωλυτέον γαμεῖν, οὐδὲ μὴν κρεοφαγεῖν, ἢ οἰνοποτεῖν· γέγραπται γάρ· Καλὸν τὸ μὴ φαγεῖν κρέα, μηδὲ πίνειν οἶνον, ἐὰν διὰ προσκόμματος ἐσθίῃ καὶ, Καλὸν μένειν, ὡς κἀγώ· ἀλλ᾽ ὅ τε χρώμενος, μετ᾽ εὐχαριστίας, ὅ τε αὖ μὴ χρώμενος, καὶ αὐτὸς μετ᾽ εὐχαριστίας, μετά τε ἐγκρατοῦς ἀπολαύσεως, βιούτω κατὰ Λόγον. καὶ καθόλου πᾶσαι αἱ ἐπιστολαὶ τοῦ Ἀποστόλου σωφροσύνην καὶ ἐγκράτειαν διδάσκουσαι, περί τε γάμων, περί τε παιδοποιΐας, περί τε οἴκου διοικήσεως, μυρίας ὅσας ἐντολὰς περιέχουσαι, οὐδαμοῦ γάμον ἀθετοῦσαι τὸν σώφρονα· ἀλλὰ τὴν ἀκολουθίαν σώζουσαι τοῦ Νόμου πρὸς τὸ Εὐαγγέλιον, ἀποδέχονται ἑκάτερον, τόν τε εὐχαρίστως τῷ Θεῷ, γάμῳ κεχρημένον σωφρόνως. τόν τε εὐνουχίᾳ ὡς ὁ Κύριος βούλεται συμβιοῦντα, καθὼς ἐκλήθη ἕκαστος ἑλόμενος ἀπταίστως καὶ τελείως. Καὶ ἦν ἡ γῆ τοῦ Ἰακὼβ ἐπαινουμένη παρὰ πᾶσαν τὴν γῆν, φησὶν ὁ Προφήτης, τὸ σκεῦος τοῦ πνεύματος αὐτοῦ δοξάζων.

Κατατρέχει δέ τις γενέσεως, φθαρτὴν καὶ ἀπολλυμένην λέγων· καὶ βιάζεταί τις, ἐπὶ τεκνοποιΐας λέγων εἰρηκέναι τὸν Σωτῆρα; Ἐπὶ γῆς μὴ θησαυρίζειν, ὅπου σὴς καὶ βρῶσις ἀφανίζει· καὶ τὰ τοῦ Προφήτου προσπαρατίθησι.

obedientes: quandoquidem etiam ex veritate Legis, eidem Domino obedimus, qui præcipit eminus.

Nunquid autem de ejusmodi hominibus merito aperte *dicit Spiritus, quod in posterioribus temporibus deficient quidam a fide, attendentes spiritibus erroris, & doctrinis dæmoniorum, in hypocrisi falsiloquorum, cauteriatam habentium conscientiam, & prohibentium nubere, abstinere a cibis quos Deus creavit ad participationem cum gratiarum actione, fidelibus, & qui agnoverunt veritatem, quod omnis creatura Dei bona est, & nihil est rejiciendum quod sumitur cum gratiarum actione. Sanctificatur enim per verbum Dei & orationem?* Omnino igitur non est prohibendum jungi matrimonio, neque carnibus vesci, aut vinum bibere. Scriptum est enim: *Bonum est carnem non comedere, nec vinum bibere, si quis comedat per offendiculum.* Et: *Bonum est manere sicut ego.* Sed & qui utitur, *cum gratiarum actione*, & qui rursus non utitur, ipse quoque *cum gratiarum actione*, & cum moderata ac temperanti vivat perceptione, Logo seu rationi convenienter. Et, ut in summa dicam, omnes Apostoli epistolæ, quæ moderationem docent & continentiam, cum & de matrimonio, & de liberorum procreatione, & de domus administratione innumerabilia præcepta contineant, nusquam honestum moderatumque matrimonium prohibuerunt aut abrogarunt: sed Legis cum Evangelio servantes convenientiam, utrumque admittunt: & eum, qui Deo agendo gratias, moderate utitur matrimonio: & eum, qui, ut vult Dominus, vivit in castitate, quemadmodum *vocatus est unusquisque* inoffense & perfecte eligens. *Et erat terra Jacob laudata supra omnem terram,* inquit Propheta, ipse vas spiritus gloria afficiens.

Insectatur autem aliquis generationem, in eam dicens interitum cadere, eamque perire: & detorquet aliquis ad filiorum procreationem illud dictum Servatoris: *Non oportere in terra thesauros recondere,*

 ubi

νηθουσι, τουτοις οὐκ αἰσχυνεται· Παντες ὑμεις ὡς ἱματιον παλαιωθησεσθε, και σης βρωσεται ὑμας. ἀλλ' ουδ' ἡμεις ἀντιλεγομεν τη Γραφη, ὁτι φθαρτα ἡμιν τα σωματα, και φυσει ῥευστα. ταχα δ' ἀν, και οἱς διελεγετο, ὡς ἁμαρτωλοις προφητευει φθοραν· ὁ Σωτηρ δε οὐ περι τεκνοποιΐας εἰρηκώ, ἀλλ' εἰς μεταδοσιν κοινωνιας προτρεπων τους κτασθαι μονον την του πλουτου περιουσιαν, ἐπιχορηγειν δε τοις δεομενοις μη βουλομενους. διο φησιν, Ἐργαζεσθε μη την ἀπολλυμενην βρωσιν, ἀλλα την μενουσαν εἰς ζωην αἰωνιον. ὁμοιως δε κἀκεινο κομιζουσι, το ῥητον, Οἱ υἱοι του αἰωνος ἐκεινου, το περι νεκρων ἀναστασεως, οὔτε γαμουσιν, οὔτε γαμιζονται. ἀλλα το ἐρωτημα τουτο και τους πυνθανομενους αὐτους ἐαν ἀναπεμπασηται τις, οὐκ ἀποδοκιμαζοντα τον γαμον εὑρησει τον Κυριον, θεραπευοντα δε την κατα την ἀναστασιν της σαρκικης ἐπιθυμιας προσδοκιαν. το δε, Οἱ υἱοι του αἰωνος τουτου, οὐ προς ἀντιδιαστολην των ἀλλου τινος αἰωνος υἱων εἰρηκεν· ἀλλ' ἐπ' ἰσης τῳ, Οἱ ἐν τουτῳ γινομενοι τῳ αἰωνι, δια την γενεσιν υἱοι ὀντες, γεννωσι και γεννωνται· ἐπει μη ἀνευ γενεσεως τις τονδε τον βιον παρελευσεται· ἀλλ' ἡδε ἡ γενεσις, την ὁμοιαν ἐπιδεχομενη φθοραν, οὐκ ἐτι ἀναμενει τον ἁπαξ τουδε του βιου κεχωρισμενον. Εἱς μεν οὐν ὁ πατηρ ἡμων, ὁ ἐν τοις οὐρανοις· ἀλλα και ἁπαντων πατηρ κατα δημιουργιαν αὐτος. Μη καλεσητε οὐν ὑμιν ἐπι της γης πατερα, φησιν· οἱον, μη αἰτιον ἡγησησθε τον σπειραντα ὑμας την κατα σαρκα σποραν της οὐσιας ὑμων, ἀλλα συναιτιον γενεσεως, μαλλον δε διακονον γενεσεως· οὑτως οὐν ἐπιστρεψαντας ἡμας αὐθις ὡς τα παιδια γενεσθαι βουλεται, τον ὀντως πατερα ἐπιγνοντας, δι' ὑδατος ἀναγεννηθεντας, ἀλλης ταυτης οὐσης ἐν τη κτισει σπορας.

Ναι φησιν, Ὁ ἀγαμος, μεριμνᾳ τα του Κυριου· ὁ δε γαμησας, πως ἀρεσει τη γυναικι. τι δε; οὐκ ἐξεστι και τη γυναι-

ubi tinea & ærugo demolitur: nec erubescit his addere ea, quæ dicit Propheta: *Omnes vos sicut vestimentum veterascetis, & tinea vos exedet.* Sed neque nos contradicimus Scripturæ, neque in nostra corpora cadere interitum, eaque esse fluxa, negamus. Fortasse autem iis, quos ibi alloquitur Propheta, ut peccatoribus, prædicit interitum. Servator autem de liberorum procreatione nil dixit; sed ad impertiendum ac communicandum eos hortatur, qui solum opibus abundare, egentibus autem nolebant opem ferre. Quamobrem dicit: *Operamini non cibum, qui perit: sed eum, qui manet in vitam æternam.* Similiter autem afferunt etiam illud dictum de resurrectione mortuorum: *Filii illius seculi nec nubunt, nec nubuntur.* Sed hanc interrogationem & eos qui interrogant, si quis consideraverit, inveniet Dominum non reprobare matrimonium, sed remedium afferre exspectationi carnalis cupiditatis in resurrectione. Illud autem, *Filii hujus seculi*, non dixit ad distinctionem alicujus alius seculi, sed perinde ac si diceret, Qui in hoc nati sunt seculo, cum per generationem sint filii, & gignunt & gignuntur; quoniam non absque generatione hanc quis vitam prætergredietur: sed hæc generatio, quæ similem suscipit interitum, non amplius competit ei, qui ab hac vita est separatus. *Uunus est* ergo *pater noster, qui est in cœlis*: sed is ipse quoque pater est omnium per creationem. *Ne vocaveritis ergo*, inquit, *vobis patrem super terram.* Quasi diceret: Ne existimetis eum, qui carnali vos sevit satu, auctorem & causam vestræ essentiæ, sed adjuvantem causam generationis, vel ministrum potius. Sic ergo nos rursus conversos vult effici ut pueros, eum, qui vere pater est, agnoscentes, regeneratos per aquam, cum hæc sit alia satio in creatione.

At, inquit, *Qui est cœlebs, curat quæ sunt Domini: qui autem duxit uxorem, quomodo placebit uxori.* Quid vero?

γυναῖκα κατὰ Θεὸν ἀρέσκοντας, εὐχαριστεῖν τῷ Θεῷ; οὐχὶ δὲ ἐφεῖται καὶ τῷ γεγαμηκότι, σὺν καὶ τῇ συζυγίᾳ, μεριμνᾷν τὰ τοῦ Κυρίου; ἀλλὰ καθάπερ Η ἄγαμος μεριμνᾷ τὰ τοῦ Κυρίου, ἵνα ᾖ ἁγία καὶ τῷ σώματι καὶ τῷ πνεύματι· οὕτω καὶ ἡ γεγαμημένη, τὰ τοῦ ἀνδρὸς καὶ τὰ τοῦ Κυρίου μεριμνᾷ ἐν Κυρίῳ, ἵνα ᾖ ἁγία καὶ τῷ σώματι καὶ τῷ πνεύματι· ἄμφω γὰρ ἅγιαι ἐν Κυρίῳ, ἡ μὲν, ὡς γυνὴ· ἡ δὲ, ὡς παρθένος. πρὸς ἐντροπὴν δὲ καὶ ἀναστολὴν τῶν εὐεπιφόρων εἰς τὸν δεύτερον γάμον, ἁρμοδίως ὁ Ἀπόστολος ὑπέρτονον φθέγγεται, καὶ αὐτίκα φησί, Πᾶν ἁμάρτημα, ἐκτὸς τοῦ σώματός ἐστιν· ὁ δὲ πορνεύων, εἰς τὸ ἴδιον σῶμα ἁμαρτάνει.

Εἰ δὲ πορνείαν τὸν γάμον τολμᾷ τις λέγειν, πάλιν ἐπὶ τὸν Νόμον καὶ τὸν Κύριον ἀνατρέχων, βλασφημεῖ· ὡς γὰρ ἡ πλεονεξία πορνεία λέγεται, τῇ αὐταρκείᾳ ἐναντιουμένη· καὶ ὡς εἰδωλολατρεία ἐκ τοῦ ἑνὸς εἰς τοὺς πολλοὺς ἐπινεμήσις ἐστὶ Θεοῦ· οὕτως ἡ πορνεία, ἐκ τοῦ ἑνὸς γάμου, εἰς τοὺς πολλοὺς ἐστὶν ἔκπτωσις· τριχῶς γὰρ, ὡς εἰρήκαμεν, ἥ τε πορνεία ἥ τε μοιχεία παρὰ τῷ Ἀποστόλῳ λαμβάνεται. ἐπὶ τούτων ὁ Προφήτης φησί· Ταῖς ἁμαρτίαις ὑμῶν ἐπράθητε. καὶ πάλιν, Κατεμιάνθης ἐν γῇ ἀλλοτρίᾳ· τὴν τε κοινωνίαν μιαρὰν ἡγούμενος, τὴν ἀλλοτρίῳ σώματι συμπλακεῖσαν, καὶ μὴ τῷ κατὰ συζυγίαν εἰς παιδοποιίαν διδομένῳ. ὅθεν καὶ ὁ Ἀπόστολος, Βούλομαι οὖν, φησὶ, νεωτέρας γαμεῖν, τεκνογονεῖν, οἰκοδεσποτεῖν, μηδεμίαν ἀφορμὴν διδόναι τῷ ἀντικειμένῳ λοιδορίας χάριν· ἤδη γάρ τινες ἐξετράπησαν ὀπίσω τοῦ Σατανᾶ. καὶ μὴν καὶ τὸν τῆς μιᾶς γυναικὸς ἄνδρα πάνυ ἀποδέχεται, κἂν Πρεσβύτερος ᾖ, κἂν Διάκονος, κἂν λαϊκὸς, ἀνεπιλήπτως γάμῳ χρώμενος· Σωθήσεται δὲ διὰ τῆς τεκνογονίας.

Πάλιν

vero? an non licet etiam eis, qui secundum Deum placent uxori, Deo gratias agere? An non permittitur etiam ei, qui uxorem duxit, una cum conjugio, etiam esse solicitum de iis, quæ sunt Domini? Sed quemadmodum *Quæ non nupsit, solicita est de iis, quæ sunt Domini, ut sit sancta corpore & spiritu:* ita etiam quæ nupsit, & de iis, quæ sunt mariti, & de iis, quæ sunt Domini, est in Domino solicita, ut sit sancta & corpore & spiritu. Ambæ enim sunt sanctæ in Domino: hæc quidem ut uxor, illa vero ut virgo. Ad eos autem pudore afficiendos & reprimendos, qui sunt proclives ad secundas nuptias, apte Apostolus alto quodam tono eloquitur: inquit enim, *Ecce, omne peccatum est extra corpus: qui autem fornicatur, in proprium corpus peccat.*

Si quis autem matrimonium audet dicere fornicationem, rursus, Legem & Dominum insectans, maledictis impetit. Quemadmodum enim avaritia & plura habendi cupiditas dicitur fornicatio, ut quæ adversetur sufficientiæ: & ut idololatria est ex uno in multos Dei distributio: ita fornicatio est ab uno matrimonio ad plura prolapsio. Tribus enim modis, ut diximus, fornicatio & adulterium sumitur apud Apostolum. De his dicit Propheta: *Peccatis vestris venundati estis.* Et rursus: *Pollutus es in terra aliena:* conjunctionem sceleratam existimans, quæ cum alieno corpore facta est, & non cum eo, quod datur in conjugio, ad liberorum procreationem. Unde etiam Apostolus, *Volo,* inquit, *juniores nubere, filios procreare, domui præesse, nullam dare occasionem adversario maledicti gratia. Jam enim quædam diverterunt post Satanam.* Quin & unius quoque uxoris virum utique admittit; seu sit Presbyter, seu Diaconus, seu laicus, utens matrimonio citra reprehensionem: *Servabitur autem per filiorum procreationem.*

Παλιν τε αὖ ὁ Σωτηρ τους Ιουδαιους, γενεαν εἰπων πονηραν και μοιχαλιδα, διδασκει μη ἐγνωκοτας Νομον ὡς ὁ Νομος βουλεται· παραδοσει δε τη των πρεσβυτερων, και ἐνταλμασιν ἀνθρωπων κατηκολουθηκοτας, μοιχευειν τον Νομον, οὐχ ὡς ἀνδρα και κυριον της παρθενιας αὐτων δεδομενον· ταχα δε και ἐπιθυμιαις δεδουλωμενους ἀλλοκοτοις, οἱ δεν αὐτους· δι' ἁς και συνεχως δουλευμενοι ταις ἁμαρτιαις, ἐπιπρασκοντο τοις ἀλλοφυλοις· ἐπει παρα γε τοις Ιουδαιοις, οὐκ ἦσαν ἀποδεδειγμεναι γυναικες κοιναι, ἀλλα και ἡ μοιχεια ἀπηγορευτο. ὁ δε εἰπων, Γυναικα ἐγημα, και οὐ δυναμαι ἐλθειν εἰς το δειπνον το θειον, ὑποδειγμα ἦν εἰς ἐλεγχον των δια ἡδονας ἀφισαμενων της θειας ἐντολης· ἐπει τουτῳ τῳ λογῳ, οὐθ' οἱ προ της παρουσιας δικαιοι, οὐθ' οἱ μετα την παρουσιαν γεγαμηκοτες, κἂν Αποστολοι ὦσι, σωθησονται. κἂν ἐκεινο προκομισωσιν αὖθις, ὡς και ὁ Προφητης φησιν, Επαλαιωθην ἐν πασι τοις ἐχθροις μου· ἐχθρους τας ἁμαρτιας ἀκουετωσαν· μια δε τις ἁμαρτια, οὐχ ὁ γαμος, ἀλλ' ἡ πορνεια· ἐπει και την γενεσιν εἰπατωσαν ἁμαρτιαν, και τον της γενεσεως κτιστην.

ιγ. Τοιουτοις ἐπιχειρει και ὁ της δοκησεως ἐξαρχων Ιουλιος Κασσιανος· ἐν γουν τῳ Περι ἐγκρατειας, ἡ Περι εὐνουχιας, κατα λεξιν φησιν· "Και μηδεις λεγετω, ὁτι „ἐπειδαν τοιαυτα μορια ἐσχομεν, ὡς την μεν θηλειαν „οὑτως ἐσχηματισθαι, τον δε ἀρρενα οὑτως· την μεν, „προς το δεχεσθαι· τον δε, προς το ἐνσπειρειν, συγ- „κεχωρησθαι το της ὁμιλιας παρα Θεου. εἰ γαρ ἦν παρα „Θεου, εἰς ὃν σπευδομεν, ἡ τοιαυτη διασκευη, οὐκ ἂν „ἐμακαρισεν τους εὐνουχους· οὐδ' ἂν ὁ Προφητης εἰρηκει, μη „εἶναι ξυλον ἀκαρπον αὐτους· μεταλαβων ἀπο του δεν- „δρου, ἐπι τον κατα προαιρεσιν ἀνθρωπον, ἑαυτον της „τοιαυτης ἐννοιας εὐνουχιζοντα." και ἐτι ἐπαγωνιζομενος τη ἀθεῳ δοξῃ, ἐπιφερει· "Πως δε οὐκ ἂν και εὐλο- „γως τις αἰτιῳτο τον Σωτηρα, εἰ μετεπλασεν ἡμας, „και της πλανης ἀπηλλαξεν, και της κοινωνιας των μο- „ριων

Et rursus Servator dicens Judæos *generationem, pravam & adulteram*, docet eos Legem non cognovisse, ut Lex vult: *sed seniorum traditionem*, & *hominum præcepta sequentes*, adulterare Legem, perinde ac si non esset data vir & dominus eorum virginitatis. Fortasse autem eos quoque innuit esse alienis mancipatos cupiditatibus, propter quas assidue quoque servientes peccatis, vendebantur alienigenis. Nam apud Judæos non erant admissæ communes mulieres: verum prohibitum erat adulterium. Qui autem dicit, *Uxorem duxi, non possum venire* ad divinam cœnam, est quidem exemplum ad eos arguendos, qui propter voluptates abscedunt a divino mandato: alioqui nec qui justi fuere ante adventum, nec qui post adventum uxores duxerunt, servabuntur, etiamsi sint Apostoli. Quod si illud attulerint, quod Propheta quoque dicit: *Inveteravi inter omnes inimicos meos*, per inimicos peccata intelligant. Unum quoddam autem est peccatum, non matrimonium, sed fornicatio: alioqui generationem quoque dicant peccatum, & creatorem generationis.

XIII. Talibus argumentis utitur quoque Julius Cassianus, qui fuit princeps sectæ Docetarum. In opere certe De continentia, vel De castitate, his verbis dicit: "Nec dicat aliquis, quod quoniam ta-
„ lia habemus membra, ut aliter figurata sit fœmina,
„ aliter vero masculus: illa quidem ad suscipiendum,
„ hic vero ad seminandum, concessam esse a Deo
„ consuetudinem. Si enim a Deo, ad quem tendi-
„ mus, esset hæc constitutio, non beatos dixisset es-
„ se eunuchos: neque Propheta dixisset, eos *non esse*
„ *arborem infrugiferam*; transferens ab arbore ad ho-
„ minem, qui sua sponte & ex instituto se castrat tali
„ cogitatione." Et pro impia opinione adhuc decertans, subjungit: "Quomodo autem non jure quis
„ reprehenderit Servatorem, si nos transformavit, &

„ ab

„ξεων και προθεματων και αιδοιων;" τα παραπλησια τῳ Τατιανῳ κατα τȣτο δογματιζων· ὁ δ' ἐκ της Οὐαλεντινȣ ἐξεφοιτησε σχολης. δια τȣτο τοι ὁ Κασσιανος φησι, "Πυνθανομενης της Σαλωμης, ποτε γνωσθησεται „τα περι ὧν ἠρετο, ἐφη ὁ Κυριος, Οταν το της αἰσχυνης „ἐνδυμα πατησητε, και ὁταν γενηται τα δυο ἑν, και „το ἀῤῥεν μετα της θηλειας, ȣτε ἀῤῥεν, ȣτε θηλυ."

Πρωτον μεν ȣν, ἐν τοις παραδιδομενοις ἡμιν τετταρσιν Εὐαγγελιοις ȣκ ἐχομεν το ῥητον, ἀλλ' ἐν τῳ κατ' Αἰγυπτιȣς. ἐπειτα δε ἀγνοειν μοι δοκει, ὁτι θυμον μεν, ἀῤῥενα ὁρμην· θηλειαν δε, την ἐπιθυμιαν αἰνιττεται· οἱς ἐνεργησασι, μετανοια ἑπεται και αἰσχυνη. ὁταν ȣν μητε τις θυμῳ, μητ' ἐπιθυμιᾳ χαρισαμενος, ἁ δη και ἐξ ἐθȣς και τροφης κακης αὐξησαντα ἐπισκιαζει και ἐγκαλυπτει τον λογισμον, ἀλλ' ἀποδυσαμενος την ἐκ τȣτων ἀχλυν, ἐκ μετανοιας καταισχυνθεις, πνευμα και ψυχην ἑνωσει κατα την τȣ Λογȣ ὑπακοην· τοτε, ὡς ὁ Παυλος φησιν, Οὐκ ἐνι ἐν ὑμιν ȣκ ἀῤῥεν, ȣ θηλυ. ἀποςασα γαρ τȣδε τȣ σχηματος, ᾡ διακρινεται το ἀῤῥεν και το θηλυ, ψυχη, μετατιθεται εἰς ἑνωσιν, ȣδ' ἑτερον ȣσα. ἡγειται δε ὁ γενναιος ȣτος Πλατωνικωτερον, θειαν ȣσαν την ψυχην ἀνωθεν, ἐπιθυμιᾳ θηλυνθεισαν δευρο ἡκειν εἰς γενεσιν και φθοραν.

ιδ. Αὐτικα βιαζεται τον Παυλον ἐκ της ἀπατης την γενεσιν συνιςαναι λεγειν, δια τουτων· Φοβουμαι δε μη, ὡς ὁ ὀφις Εὐαν ἐξηπατησεν, φθαρῃ τα νοηματα ὑμων ἀπο της ἁπλοτητος της εἰς τον Χριςον. ἀλλα και ὁ Κυριος ἐπι τα πεπλανημενα ὁμολογȣμενως ἠλθε· πεπλανημενα δε ȣκ ἀνωθεν εἰς την δευρο γενεσιν· κτισις γαρ ἡ γενεσις και κτισις τȣ Παντοκρατορος· ὁς ȣκ ἀν ποτε ἐξ ἀμεινονων εἰς τα χειρω καταγοι ψυχην· ἀλλ' εἰς τȣς πεπλανημενȣς

τα

„ ab errore liberavit, & a conjunctione membrorum, „ & additamentorum, & pudendorum?" in hoc eadem decernens cum Tatiano: hic autem prodiit ex schola Valentini. Propterea dicit Cassianus: "Cum „ interrogaret Salome, quando cognoscentur ea, de „ quibus interrogabat, ait Dominus: Quando pudo„ ris indumentum conculcaveritis, & quando duo „ facta fuerint unum, & masculum cum fœmina, nec „ masculum nec fœmineum."

Primum quidem, in nobis traditis quatuor Evangeliis non habemus hoc dictum, sed in eo, quod est secundum Ægyptios. Deinde mihi videtur ignorare, iram quidem, masculam appetitionem; fœminam vero, significare cupiditatem: quorum operationem pœnitentia & pudor consequuntur. Cum quis ergo neque iræ neque cupiditati obsequens, quæ quidem & consuetudine & mala educatione auctæ, obumbrant & contegunt rationem, sed quæ ex iis proficiscitur exuens caliginem, & pudore affectus ex pœnitentia, spiritum & animam unierit in obedientia Logi seu rationis; tunc, ut ait Paulus, *Non inest in nobis nec masculus, nec fœmina.* Recedens enim anima ab ea figura, qua discernitur masculus & fœmina, traducitur ad unionem, cum ea neutrum sit. Existimat autem hic vir præclarus plus, quam par sit, Platonice, animam, cum sit ab initio divina, cupiditate effœminatam, huc venire ad generationem & interitum.

XIV. Jam vero vel invitum cogit Paulum generationem ex deceptione deducere, cum dicit: *Vereor autem, ne sicut Serpens Evam decepit, corrupti sint sensus vestri a simplicitate, quæ est in Christo.* Sed certum est, Dominum quoque *venisse* ad ea, *quæ aberraverant.* Aberraverunt autem, non ab alto repetita origine in eam, quæ hic est, generationem (est enim generatio creatura Omnipotentis, qui nunquam ex melioribus

τα νοηματα, εἰς ἡμας, ὁ Σωτηρ ἀφικετο· ἁ δη ἐκ της κατα τας ἐντολας παρακοης ἐφθαρη, φιληδονουντων ἡμων· ταχα πȣ προλαβοντος ἡμων τον καιρον τȣ πρωτοπλαςȣ, και προ ὡρας της τȣ γαμȣ χαριτος ὀρεχθεντος και διαμαρτοντος· ὁτι Πας ὁ βλεπων γυναικα προς το ἐπιθυμησαι, ἠδη ἐμοιχευσεν αὐτην, ȣ̓κ ἀναμεινας τον καιρον θεληματος. ὁ αὐτος ȣ̓ν ἠν ὁ Κυριος, και τοτε κρινων την προλαβȣσαν τον γαμον ἐπιθυμιαν. ὁταν ȣ̓ν ὁ Αποςολος εἰπῃ, Ενδυσασθε τον καινον ἀνθρωπον, τον κατα Θεον κτιζομενον, ἡμιν λεγει, τοις πεπλασμενοις ὑπο της τȣ Παντοκρατορος βȣλησεως ὡς πεπλασμεθα· παλαιον δε, ȣ̓ προς γενεσιν και ἀναγεννησιν φησιν, ἀλλα προς τον βιον τον τε ἐν παρακοῃ, τον τε ἐν ὑπακοῃ.

Χιτωνας δε δερματινȣς ἡγειται ὁ Κασσιανος τα σωματα, περι ὡν ὑςερον και τȣτον και τȣς ὁμοιως αὐτῳ δογματιζοντας, πεπλανημενȣς ἀποδειξομεν, ὁταν περι της ἀνθρωπȣ γενεσεως την ἐξηγησιν ἑπομενως τοις προλεχθηναι δεομενοις, μεταχειριζομεθα· "Επει, φησιν, „ οἱ ὑπο των γηϊνων βασιλευομενοι, και γεννωσι, και γεν„ νωνται· Ημων δε το πολιτευμα, ἐν ȣ̓ρανῳ, ἐξ ȣ̔ και „ Σωτηρα ἀπεκδεχομεθα." καλως ȣ̓ν εἰρησθαι και ταυτα ἰσμεν ἡμεις· ἐπει ὡς ξενοι και παρεπιδημȣντες πολιτευεσθαι ὀφειλομεν· οἱ γαμȣντες, ὡς μη γαμȣντες· οἱ κτωμενοι, ὡς μη κτωμενοι· οἱ παιδοποιȣντες, ὡς θνητȣς γεννωντες, ὡς καταλειψοντες τα κτηματα, ὡς και ἀνευ γυναικος βιωσομενοι, ἐαν δεη· ȣ̓ προσπαθως τῃ κτισει χρωμενοι, μετ' εὐχαριςιας δ' ἁπασης, και μεγαλοφρονȣντες.

ιε. Αὐθις τε, ὁταν φῃ· Καλον ἀνθρωπῳ, γυναικος μη ἁπτεσθαι· δια δε τας πορνειας ἑκαςος την ἑαυτȣ γυναικα ἐχετω· οἱον ἐπεξηγȣμενος, παλιν λεγει, ἱνα μη πειρα-

ad deteriora deduxerit animam) ſed ad eos, qui ſenſibus ſeu cogitationibus aberraverant, ad nos inquam, venit Servator: qui quidem ex noſtra in præceptis inobedientia corrupti ſunt, dum nimis avide voluptatem perſequeremur; cum utique protoplaſtus noſter tempus prævcniſſet, & ante debitum tempus matrimonii gratiam appetiiſſet, & aberraſſet; quoniam *Quicunque aſpicit mulierem ad concupiſcendum eam, jam mœchatus eſt eam*, ut qui voluntatis tempus non exſpectaverit. Is ipſe ergo erat Dominus, qui tunc quoque damnabat cupiditatem, quæ prævenit matrimonium. Cum ergo dicit Apoſtolus, *Induite novum hominem, qui ſecundum Deum creatur*, nobis dicit, qui ab Omnipotentis voluntate effecti ſumus, ſicut ſumus effecti. *Veterem* autem dixit, non reſpiciens ad generationem & regenerationem, ſed ad vitam inobedientiæ & obedientiæ.

Pelliceas autem *tunicas* exiſtimat Caſſianus eſſe corpora: in quo poſtea & eum, & qui idem cum eo ſentiunt, aberraſſe oſtendemus, cum de ortu hominis, iis conſequenter, quæ prius dicenda ſunt, aggrediemur expoſitionem. "Quoniam, inquit, qui „ a terrenis reguntur, & generant, & regenerantur: „ *Noſtra autem converſatio eſt in cœlo, ex quo etiam Sal-* „ *vatorem exſpectamus.*" Recte ergo nos hæc quoque dicta eſſe ſcimus, quoniam ut hoſpites & advenæ peregrinantes debemus vitam inſtituere: qui uxorem habent, ut non habentes: qui poſſident, ut non poſſidentes: qui liberos procreant, ut mortales gignentes, ut relicturi poſſeſſiones, ut etiam ſine uxore victuri, ſi opus ſit: non cum immodico affectu poſſeſſione utentes, ſed cum gratiarum actione, & animo excelſo.

XV. Et rurſus cum dicit: *Bonum eſt homini uxorem non tangere, ſed propter fornicationes unusquisque ſuam uxorem habeat*: id veluti exponens, rurſus dicit: Ne

πειραζῃ ὑμας ὁ Σατανας. ὐ γαρ τοις ἐγκρατως χρωμενοις τῳ γαμῳ ἐπι παιδοποιϊᾳ μονῃ, Δια την ἀκρασιαν, φησιν. [illegible] της παιδοποιϊας προβαινειν ἐπιθυμ[illegible] ἑτ[illegible]σας ὁ δι᾽ ἐναντιας, ἐκκυμηνη [illegible] ας. ταχα δ᾽ ἐπι τοις δικαιως [illegible] ζη[illegible]ον και ἀντιφιλονεικει, ὑπαγε [illegible] ταγματι βυλομενος, ἀφορμας δ᾽ [illegible] παρεχειν τυτοις βυλεται. εικοτως [illegible] γαμειν, ἡ πυρυσθαι· ὁπως ὁ ἀνηρ [illegible] την ὀφειλην, και ἡ γυνη τῳ ἀνδρι· [illegible] ἀλληλυς της δια της θειας εἰς γενεσιν [illegible]θειας.

[illegible] μη μισηση, φασι, πατερα, ἡ μητερα, ἡ [illegible] ἡ τεκνα, ἐμος ειναι μαθητης ὐ δυναται. ὐ το [illegible]ειν παρακελευεται· Τιμα γαρ, φησι, πατερα [illegible], ἱνα εὐ σοι γενηται· ἀλλα, μη ἀπαγυ, φη[illegible] [illegible]λογοις ὁρμαις, μηδε μην τοις πολιτικοις ἐθεσι [illegible]ττυ· οἰκος μεν γαρ, ἐκ γενυς συνιςαται· πολεις δε, [illegible]ικων· καθως και ὁ Παυλος τυς περι γαμον ἀσχολυ[illegible], κοσμῳ ἀρεσκειν ἐφη. παλιν ὁ Κυριος φησιν, Ο γη[illegible]ας, μη ἐκβαλλετω· και ὁ μη γαμησας, μη γαμειτω· ὁ κατα προθεσιν εὐνυχιας ὁμολογησας μη γημαι, ἀγαμος διαμενετω. ἀμφοτεροις γυν ὁ αὐτος Κυριος δια τυ προφητυ Ησαϊυ τας καταλληλυς διδωσιν ἐπαγγελιας, ὡδε πως λεγων· Μη λεγετω ὁ εὐνυχος, ὁτι ξυλον εἰμι ξηρον· ταδε λεγει ὁ Κυριος τοις εὐνυχοις· Εαν φυλαξητε τα σαββατα μυ, και ποιησητε παντα ὁσα ἐντελλομαι, δωσω ὑμιν τοπον κρειττονα υἱων και θυγατερων· ὐ γαρ μονον ἡ εὐνυχια δικαιοι, ὐδε μην το τυ εὐνυχυ σαββατον, ἐαν μη ποιηση τας ἐντολας. τοις γαμησασι δε ἐπιφερει, και φησιν· Οἱ ἐκλεκτοι μυ ὐ ποιησυσιν εἰς κενον, ὐδε τεκνοποιησυσιν εἰς καταραν, ὁτι σπερμα εὐλογημενον ἐςιν ὑπο Κυριυ. τῳ γαρ κατα Λογον τεκνοποιησαμενῳ και ἀναθρεψαμενῳ, και παιδευσαντι ἐν Κυριῳ, καθαπερ και τῳ

δια

vos tentet Satanas. Non enim iis, qui continenter utuntur matrimonio propter ſolam liberorum procreationem, dicit, *Propter intemperantiam:* ſed iis, qui finem liberorum procreationis cupiunt tranſilire: ne cum nimium annuerit noſter Adverſarius, excitet appetitionem ad alienas voluptates. Fortaſſe autem quoniam iis, qui juſte vivunt, reſiſtit propter æmulationem, & adverſus eos contendit, volens eos ad ſuos ordines traducere, per laborioſam continentiam eis vult præbere occaſionem. Merito ergo dicit, *Melius eſt matrimonio jungi quam uri,* ut *vir reddat debitum uxori, & uxor viro, & ne fruſtrentur invicem* hoc divino ad generationem dato auxilio.

Qui autem, inquiunt, *non oderit patrem, vel matrem, vel uxorem, vel filios, non poteſt meus eſſe diſcipulus.* Non jubet odiſſe proprium genus: *Honora* enim, inquit, *patrem & matrem, ut tibi bene ſit:* ſed ne abducaris, inquit, per appetitiones a ratione alienas, ſed neque civilibus moribus conformis fias. Domus enim conſtat ex genere, civitates autem ex domibus: quemadmodum Paulus quoque eos, qui occupantur in matrimonio, *mundo* dixit *placere.* Rurſus dicit Dominus: *Qui uxorem duxit, ne expellat: & qui non duxit, ne ducat:* qui ex propoſito caſtitatis, profeſſus eſt uxorem non ducere, maneat cœlebs. Utriſque ergo idem Dominus per prophetam Eſajam convenientes dat promiſſiones, ſic dicens: *Ne dicat eunuchus, ſum lignum aridum: hæc enim dicit Dominus eunuchis: Si cuſtodieritis ſabbata mea, & feceritis quæcunque præcipio, dabo vobis locum meliorem filiis & filiabus.* Non ſola enim juſtificat caſtitas, ſed nec ſabbatum eunuchi, niſi fecerit mandata. Infert autem iis, qui uxorem duxerunt, & dicit: *Electi mei non laborabunt in vanum, neque procreabunt filios in exſecrationem, quia ſemen eſt benedictum a Domino.* Ei enim, qui ſecundum Logon filios procreavit & educavit, & erudivit in Domino, ſicut

δια της ἀληθους κατηχησεως γεννησαντι, κειται τις μισθος, ὥσπερ και τῳ ἐκλεκτῳ σπερματι.

Αλλοι δε, καταραν την παιδοποιΐαν ἐκδεχονται, και ου συνιεντες κατ' αὐτην ἐκεινην λεγουσι την Γραφην. οἱ γαρ τῳ ὀντι του Κυριου ἐκλεκτοι, ου δογματιζουσιν, ουδε τεκνοποιουσιν τα εἰς καταραν, ὥσπερ αἱ αἱρεσεις· εὐνουχος τοινυν. οὐχ ὁ κατηναγκασμενος τα μορια, ουδε μην ὁ ἀγαμος εἰρηται, ἀλλ' ὁ ἀγονος ἀληθειας. ξυλον ουτος ξηρον ἦν προτερον· ὑπακουσας δε τῳ Λογῳ, και φυλαξας τα σαββατα κατα ἀποχην ἁμαρτηματων, και ποιησας τας ἐντολας, ἐντιμοτερος ἐσαι των ἀνευ πολιτειας ὀρθης λογῳ μονῳ παιδευομενων. Τεκνια, φησιν, ὀλιγον ἐτι μεθ' ὑμων εἰμι, ὁ Διδασκαλος. διο και Παυλος Γαλαταις ἐπιστελλων, φησι· Τεκνια μου, οὓς παλιν ὠδινω, ἀχρις ου μορφωθη Χριςος ἐν ὑμιν. παλιν τε αὖ Κορινθιοις γραφων, Εαν γαρ μυριους παιδαγωγους ἐχητε ἐν Χριςῳ, λεγει, ἀλλ' ου πολλους πατερας· ἐν γαρ Χριςῳ δια του Εὐαγγελιου ἐγω ὑμας ἐγεννησα. δια τουτο Ουκ εἰσελευσεται εὐνουχος εἰς Εκκλησιαν Θεου, ὁ ἀγονος και ἀκαρπος, και πολιτειᾳ και λογῳ· ἀλλ' οἱ μεν εὐνουχισαντες ἑαυτους ἀπο πασης ἁμαρτιας δια την βασιλειαν των ουρανων, μακαριοι ουτοι εἰσιν, οἱ του κοσμου νηςευοντες.

ιϛ. Επικαταρατος δε ἡ ἡμερα, ἐν ᾗ ἐτεχθην· και μη ἐςω ἐπευκτεα, ὁ Ιερεμιας φησιν· ου την γενεσιν ἁπλως ἐπικαταρατον λεγων, ἀλλ' ἀποδυσπετων ἐπι τοις ἁμαρτημασι του λαου και τῃ ἀπειθειᾳ· ἐπιφερει γουν· Δια τι γαρ ἐγεννηθην, του βλεπειν κοπους και πονους; και διετελεσαν ἐν αἰσχυνῃ αἱ ἡμεραι μου; αὐτικα παντες οἱ κηρυσσοντες την ἀληθειαν, δια την ἀπειθειαν των ἀκουοντων, ἐδιωκοντο τε και ἐκινδυνευον. Δια τι γαρ οὐκ ἐγενετο ἡ μητρα της μητρος μου ταφος, ἵνα μη ἴδω τον μοχθον του Ιακωβ, και τον κοπον του γενους Ισραηλ; Εσδρας

etiam ei, qui genuit per veram catechesim & institutionem, merces quædam est proposita, sicut etiam electo semini.

Alii autem *exsecrationem* accipiunt esse ipsam liberorum procreationem, & non intelligunt adversus illos ipsos ea dicere Scripturam. Qui enim sunt revera electi Domini, non dogmata decernunt, nec filios progignunt, qui sunt ad exsecrationem, ut hæreses. Eunuchus ergo, non qui per vim excisas habet partes, sed nec qui cœlebs est, dictus est, sed qui non gignit veritatem. *Lignum* hic prius erat *aridum:* si autem Logo obedierit, & *sabbata custodierit* per abstinentiam a peccatis, & fecerit mandata, erit honorabilior iis, qui absque recta vitæ institutione solo sermone erudiuntur. *Filioli, modicum adhuc sum vobiscum*, inquit Magister. Quare Paulus quoque scribens ad Galatas, dicit: *Filioli mei, quos iterum parturio, donec formetur in vobis Christus.* Rursus ad Corinthios scribens, *Si enim decies mille pædagogos*, inquit, *habeatis in Christo, sed non multos patres. In Christo enim per Evangelium ego vos genui.* Propterea *Non ingrediatur eunuchus in Ecclesiam Dei*, qui est sterilis, & non fert fructum, nec vitæ institutione, nec sermone. Sed *qui se* quidem *castrarunt* ab omni peccato *propter regnum cœlorum*, ii sunt beati, qui a mundo jejunant.

XVI. *Exsecranda* autem *dies, in qua natus sum, & ut non sit optanda*, inquit Hieremias: non absolute exsecrandam dicens generationem, sed populi peccata ægre ferens & inobedientiam. Subjungit itaque: *Cur enim natus sum ut viderem labores & dolores, & in perpetuo probro fuerunt dies mei?* Quinetiam omnes, qui prædicabant veritatem, propter eorum, qui audiebant, inobedientiam, quærebantur ad pœnam, & veniebant in periculum. *Cur enim non fuit uterus matris meæ sepulcrum, ne viderem afflictionem Jacob, & la-*

δρας ὁ προφητης λεγει. Ουδεις καθαρος απο ρυπυ, Ιωβ φησιν, ὐδ' ει μια ἡμερα ἡ ζωη αὐτου. λεγετωσαν ἡμιν πυ ἐπορνευσεν το γεννηθεν παιδιον; ἡ πως ὑπο την τυ Αδαμ ὑποπεπτωκεν ἀραν το μηθεν ἐνεργησαν; ἀπολειπεται δε αὐτοις, ὡς ἐοικεν, ἀκολυθως λεγειν την γενεσιν εἰναι κακην· ὐ την τυ σωματος μονην, ἀλλα και την της ψυχης, δι' ἡν και το σωμα. και ὁταν ὁ Δαβιδ εἰπῃ, Εν ἀμαρτιαις συνεληφθην, και ἐν ἀνομιαις ἐκισσησεν με ἡ μητηρ μυ· λεγει μεν προφητικως μητερα την Εὐαν· ἀλλα ζωντων Εὐα μητηρ ἐγενετο· και ει ἐν ἀμαρτιαις συνεληφθη, ἀλλ' ὐκ αὐτος ἐν ἀμαρτια, ὐδε μην ἀμαρτια αὐτος.

Ει δε και πας ὁ ἐπιστρεφων ἐξ ἀμαρτιας ἐπι την πιστιν, ἀπο της συνηθειας της ἀμαρτωλου οἱον μητρος ἐπι την ζωην ἐπιστρεφει, μαρτυρησει μοι εἱς των δωδεκα Προφητων φησας, Ειδω πρωτοτοκα ὑπερ ἀσεβειας καρπον κοιλιας μυ, ὑπερ ἀμαρτιας ψυχης μυ· οὐ διαβαλλει τον εἰποντα, Αὐξανεσθε και πληθυνεσθε· ἀλλα τας πρωτας ἐκ γενεσεως ὁρμας, καθ' ἁς Θεον ὐ γινωσκομεν, ἀσεβειας λεγει. ει δε τις κατα τουτο λεγει κακην την γενεσιν, και κατ' ἐκεινο ειπατω ἀγαθην, καθο ἐν αὐτῳ την ἀληθειαν γινωσκομεν· Εκνηψατε δικαιως, και μη ἀμαρτανετε· ἀγνωσιαν γαρ Θευ τινες ἐχυσι, δηλαδη οἱ ἀμαρτανοντες· Επειδη ἡ παλη ἡμιν ὐ προς αἱμα και σαρκα, ἀλλα προς τα πνευματικα. δυνατοι δε ἐκπειρασαι οἱ κοσμοκρατορες τυ σκοτους· δια τουτο αἱ συγγνωμαι. δια τουτο και ὁ Παυλος, Αὐτο μου το σωμα ὑποπιεζω και δουλαγωγω, φησιν· ὁτι πας ὁ ἀγωνιζομενος, παντα ἐγκρατευεται· ἀντι τυ, εἰς παντα ἐγκρατευεται· οὐ παντων ἀπεχομενος, ἀλλ' οἱς ἐκρινεν ἐγκρατως χρωμενος· ἐκεινοι μεν, ἱνα φθαρτον στεφανον λαβωσιν· ἡμεις δε, ἱνα ἀφθαρτον· νικωντες ἐν τῃ παλῃ· ὐχι δε ἀκονιτι στεφανουμενοι. ἡ δη τινες και της παρθενυ την χηραν εἰς

ἐγκρα-

borem generis Israel? ait Esdras Propheta. *Nullus est a sorde mundus*, ait Job, *nec si sit quidem una dies vita ejus*. Dicant ergo nobis, ubi fornicatus est infans natus? vel quomodo sub Adæ cecidit exsecrationem, qui nihil est operatus? Restat ergo eis, ut videtur, consequenter, ut dicant malam esse generationem, non solum corporis, sed etiam animæ, per quam existit corpus. Et quando dixit David, *in peccatis conceptus sum, & in iniquitatibus concepit me mater mea*; dicit prophetice quidem matrem Evam: sed Eva quidem fuit *mater viventium*; & si is *in peccatis fuit conceptus*, at non ipse in peccato, neque vero ipse peccatum.

Utrum vero quicunque etiam a peccato ad fidem convertitur, a peccandi consuetudine tanquam a *matre* converti dicatur ad *vitam*, feret mihi testimonium unus ex duodecim Prophetis, qui dixit: *Si dedero primogenita pro impietate fructum ventris mei, pro peccatis animæ meæ.* Non accusat eum, qui dixit, *Crescite & multiplicamini:* sed primos post generationem motus, quorum tempore Deum non cognoscimus, dicit *impietates*. Si quis autem ea ratione dicit malam generationem, idem eam dicat bonam, quatenus in ipso veritatem cognoscimus. *Abluamini juste, & ne peccetis. Ignorationem enim Dei quidam habent*, videlicet qui peccant. *Quoniam nobis est colluctatio non adversus carnem & sanguinem, sed adversus spiritalia.* Potentes autem sunt ad tentandum *principes tenebrarum hujus mundi*, & ideo datur venia. Et ideo Paulus quoque, *Corpus meum*, inquit, *castigo, & in servitutem redigo: quoniam qui certat, omnia continet*, hoc est, in omnibus continet, non ab omnibus abstinens, sed continenter utens iis, quæ utenda judicavit: *illi quidem ut corruptibilem coronam accipiant: nos autem ut incorruptibilem*, in lucta vincentes, non autem sine pulvere coronam accipientes. Jam nonnulli quoque præferunt viduam virgini, ut quæ,

ἐγκρατειαν προτεινουσι, καταμεγαλοφρονησασαν ἧς πεπειραται ἡδονης.

ιζ. Εἰ δε ἡ γενεσις κακον, ἐν κακῳ λεγοντων οἱ βλασφημοι τον γενεσεως μετειληφοτα Κυριον, ἐν κακῳ την γεννησασαν παρθενον. οἱ μοι των κακων· βλασφημουσι το βουλημα του Θεου, και το μυστηριον της κτισεως, την γενεσιν διαβαλλοντες. δια ταυτα ἡ δοκησις Κασσιανῳ· δια ταυτα και Μαρκιωνι, ναι μην και Οὐαλεντινῳ το σωμα το ψυχικον· ὁτι, φασιν, ὁ ἀνθρωπος παρωμοιωθη τοις κτηνεσιν, εἰς συνδυασμον ἀφικνουμενος· ἀλλ' ὁταν ἐπιβαινειν ἀλλοτριᾳ κοιτῃ ὀργησας ὡς ἀληθως θελησῃ, τοτε τῳ ὀντι ὁ τοιουτος ἐκθηριουται· Ἱπποι θηλυμανεις ἐγεννηθησαν, ἑκαστος ἐπι την γυναικα του πλησιον ἐχρεμετιζεν.

Κἀν ἀπο των ἀλογων ζωων την ἐπιτηδευσιν της συμβουλιας ὁ ὀφις εἰληφως, και παραπεισας τῃ κοινωνιᾳ της Εὐας συγκαταθεσθαι τον Αδαμ, λεγῃ, ὡς ἀν μη φυσει ταυτῃ κεχρημενων των πρωτοπλαστων, ὡς ἀξιουσι τινες· ἡ κτισις παλιν βλασφημειται, ἀσθενεστερους τους ἀνθρωπους της των ἀλογων φυσεως πεποιηκυια, οἱς κατηκολουθησαν οἱ πρωτοπλαστοι του Θεου. εἰ δε ἡ μεν φυσις ἠγεν αὐτους, ὡς και τα ἀλογα, προς παιδοποιïαν· ἐκινηθησαν δε θαττον ἡ προσηκον ἠν, ἐτι νεοι πεφυκοτες, ἀπατῃ παραχθεντες· δικαια μεν ἡ κρισις του Θεου, ἐπι τους οὐκ ἀναμειναντας το βουλημα· ἁγια δε ἡ γενεσις, δι' ἡν ὁ κοσμος συνεστηκεν, δι' ἡν αἱ οὐσιαι, δι' ἡν αἱ φυσεις, δι' ἡν Αγγελοι, δι' ἡν Δυναμεις, δι' ἡν ψυχαι, δι' ἡν ἐντολαι, δι' ἡν Νομος, δι' ἡν το Εὐαγγελιον, δι' ἡν ἡ γνωσις του Θεου· Και πασα σαρξ χορτος, και πασα δοξα ἀνθρωπου ὡς ἀνθος χορτου· και ὁ μεν χορτος ξηραινεται, το δε ἀνθος καταπιπτει· ἀλλα το ῥημα του Κυριου μενει, το χρισαν την ψυχην και ἑνωσαν τῳ πνευματι. πως δ' ἀνευ του σωματος ἡ κατα την Εκκλησιαν καθ' ἡμας οἰκονομια τελος ἐλαμβανεν, ὁπου γε και αὐτος ἡ κεφαλη της Εκκλησιας, ἐν σαρκι μεν ἀειδης διεληλυθεν και ἀμορφος, εἰς το ἀειδες και ἀσωματον της θειας αἰτιας ἀποβλε-

quam experta eſt, voluptatem magno animo contemſerit.

XVII. Sin autem malum eſt generatio, in malo dicant fuiſſe Dominum qui fuit particeps generationis, in malo virginem quæ genuit. Hei mihi! quot & quanta mala? Dei voluntatem maledictis inceſſunt, & myſterium creationis, dum invehuntur in generationem. Et hinc Doceſin fingit Caſſianus: hinc etiam Marcioni, & Valentino quoque eſt corpus animale: quoniam homo, inquiunt, operam dans veneri, *aſſimilatus eſt jumentis.* Atqui profecto, cum libidine vere inſaniens, aliena inire voluerit, tunc revera, qui talis eſt, efferatur: *Equi in fœminas furentes facti ſunt unusquisque hinniebat ad uxorem proximi ſui.*

Quod ſi dicat Serpentem, a brutis animantibus accepta conſilii ſui ratione, Adamo perſuaſiſſe, ut cum Eva coire conſentiret, tanquam alioqui, ut quidam exiſtimant, Protoplaſti hac natura uſuri non fuiſſent: rurſus vituperatur creatio, ut quæ rationis expertium animantium natura homines fecerit imbecilliores, quorum exempla conſecuti ſunt, qui a Deo primi formati fuere. Sin autem natura quidem eos ſicut bruta deduxit ad filiorum procreationem: moti autem ſunt citius quam oportuit, fraude inducti, cum adhuc eſſent juvenes; juſtum quidem eſt Dei judicium in eos, qui non exſpectarunt ejus voluntatem: ſancta eſt autem generatio, per quam mundus conſiſtit, per quam eſſentiæ, per quam naturæ, per quam Angeli, per quam Poteſtates, per quam animæ, per quam præcepta, per quam Lex, per quam Evangelium, per quam Dei cognitio. *Et omnis caro fænum, & omnis gloria ejus quaſi flos fæni: & fænum quidem exſiccatur, flos autem decidit, ſed verbum Domini manet,* quod unxit animam & uniit ſpiritui. Quomodo autem, quæ eſt in Eccleſia noſtra, œconomia ad finem perduci potuiſſet abſque corpore, cum etiam ipſe,

qui est caput Ecclesiæ, in carne quidem informis & specie carens vitam transiit, ut doceret nos respicere ad naturam Divinæ causæ informem & incorpoream? *Arbor enim vitæ*, inquit Propheta, *est in bono desiderio*, docens bona & munda desideria, quæ sunt in Domino vivente.

Jam vero volunt viri cum uxore in matrimonio consuetudinem, quæ dicta est *cognitio*, esse peccatum: eam quippe indicari ex esu *ligni boni & mali*, per significationem hujus vocabuli *Cognovit*, quæ mandati transgressionem notat. Si autem hoc ita est, veritatis quoque cognitio, est esus ligni vitæ. Potest ergo honestum ac moderatum matrimonium illius quoque ligni esse particeps. Nobis autem prius dictum est, quod licet bene & male uti matrimonio: & hoc est lignum *cognitionis*, si non transgrediamur leges matrimonii. Quid vero? an non Servator noster, sicut animam, ita etiam corpus curavit ab affectionibus? Neque vero si esset caro inimica animæ, inimicam per sanitatis restitutionem adversus ipsam muniisset. *Hoc autem dico, fratres, quod caro & sanguis regnum Dei non possunt possidere neque corruptio possidet. incorruptionem* Peccatum enim, cum sit *corruptio*, non potest habere societatem cum *incorruptione*, quæ justitia. *Adeo stulti*, inquit, *estis? cum spiritu cœperitis, nunc carne consummamini?*

XVIII. Justitiam ergo & salutis harmoniam, quæ est veneranda firmaque, alii quidem, ut ostendimus, nimium intenderunt, blaspheme ac maledice cum quavis impietate suscipientes continentiam; cum pie liceret castitatem, quæ secundum sanam regulam instituitur, eligere; gratias quidem agendo propter datam ipsis gratiam, non habendo autem odio creaturam, neque eos aspernando, qui juncti sunt matrimonio (est enim creatus mundus, creata est etiam castitas) ambo autem agant gratias in iis, in quibus sunt

collo-

και ἡ εὐνουχια· ἀμφω δε εὐχαριςουντων ἐν οἱς ἐταχθησαν· εἰ γινωσκουσι και ἐφ᾽ οἱς ἐταχθησαν.

Οἱ δε, ἀφηνιασαντες, ἐξυβρισαν, Ιπποι θηλυμανεις τῳ ὀντι γενομενοι, και ἐπι τας των πλησιον χρεμετιζοντες· αὐτοι τε ἀκατασχετως ἐχομενοι, και τους πλησιον ἀναπειθοντες φιληδονειν· ἀθλιως ἐπαϊοντες ἐκεινων των Γραφων, Τον σον κληρον βαλε ἐν ἡμιν· κοινον δε βαλαντιον κτησωμεθα παντες, και μαρσιππιον ἐν γενηθητω ἡμιν. δια τουτους ὁ αὐτος Προφητης, συμβουλευων ἡμιν, λεγει· Μη πορευθῃς ἐν ὀδῳ μετ᾽ αὐτων· ἐκκλινον τον ποδα σου ἐκ των τριβων αὐτων. οὐ γαρ ἀδικως ἐκτεινεται δικτυα πτερωτοις· αὐτοι γαρ αἱματων μετεχοντες, θησαυριζουσιν ἑαυτοις κακα· τουτεςι, της ἀκαθαρσιας ἀντιποιουμενοι, και τους πλησιον τα ὁμοια ἐκδιδασκοντες, πολεμιςαι, πληκται ταις οὐραις αὐτων, κατα τον Προφητην, ἁς κερκους Ελληνες καλουσιν· εἰεν δ᾽ ἀν, οὑς αἰνισσεται ἡ Προφητεια, καταφερεις, ἀκρατεις, οἱ ταις οὐραις αὐτων πολεμιςαι, σκοτους και ὀργης τεκνα· μιαιφονοι, αὐτων τε αὐθενται, και των πλησιον ἀνδροφονοι. Εκκαθαρατε την παλαιαν ζυμην, ἱνα ἠτε νεον φυραμα, ὁ Αποςολος ἡμιν ἐμβοᾳ. και παλιν, ἀσχαλλων ἐπι τοιουτοις τισι, διατατεται, Μη συναναμιγνυσθαι, ἐαν τις ἀδελφος ὀνομαζομενος ἠ πορνος, ἠ πλεονεκτης, ἠ εἰδωλολατρης, ἠ λοιδορος, ἠ μεθυσος, ἠ ἁρπαξ, τῳ τοιουτῳ μηδε συνεσθιειν. Εγω γαρ δια Νομου Νομῳ ἀπεθανον, λεγει· ἱνα Θεῳ ζησω, Χριςῳ συνεςαυρωμαι· ζω δε οὐκ ἐτι ἐγω, ὡς ἐζων κατα τας ἐπιθυμιας· ζῃ δε ἐν ἐμοι Χριςος, δια της των ἐντολων ὑπακοης ἁγνως και μακαριως. ὡςε τοτε μεν ἐζων ἐν σαρκι σαρκικως· ὁ δε νυν ζω ἐν σαρκι, ἐν πιςει ζω τῃ του υἱου του Θεου. Εἰς ὀδον ἐθνων μη ἀπελθητε, και εἰς πολιν Σαμαρειτων μη εἰσελθητε· της ἐναντιας πολιτειας ἀποτρεπων ἡμας, ὁ Κυριος λεγει· ἐπει Η καταςροφη ἀνδρων παρανομων κακη· και αὐται εἰσιν αἱ ὀδοι παντων των συντελουντων τα ἀνομα. Οὐαι τῳ ἀνθρωπῳ ἐκεινῳ, φησιν ὁ Κυριος· καλον ἠν αὐτῳ εἰ μη ἐγεννηθη, ἠ ἑνα των ἐκλεκτων μου σκαν-

δαλι-

collocati, si modo ea quoque norunt, in quibus sunt collocati.

Alii autem effrænati se petulanter & insolenter gesserunt, revera *Effecti equi in fœminas insanientes, & ad proximorum suorum uxores hinnientes*; ut qui & ipsi contineri non possint, & proximis suis persuadeant, ut dent operam voluptati; infeliciter illas audientes Scripturas: *Quæ tibi obtigit, partem pone nobiscum, crumenam autem unam possideamus communem, & unum fiat nobis marsupium.* Propter eos idem Propheta dicit, nobis consulens: *Ne ambulaveris in via cum ipsis, declina pedem tuum a semitis eorum. Non enim injuste tenduntur retia pennatis. Ipsi enim, cum sint sanguinum participes, thesauros malorum sibi recondunt*; hoc est, sibi affectantes immunditiam, & proximos similia docentes, *bellatores, percussores caudis suis*, ut ait Propheta, quas quidem Græci κέρκους appellant. Fuerint autem ii, quos significat Prophetia, libidinosi, intemperantes, qui sunt caudis suis pugnaces, tenebrarum *iræ*que *filii*; cæde polluti, manus sibi afferentes, & homicidæ propinquorum. *Expurgate ergo vetus fermentum, ut sitis nova conspersio*, nobis exclamat Apostolus. Et rursus, propter quosdam ejusmodi homines indignans, præcipit, *Ne conversari quidem, si quis frater nominetur vel fornicator, vel avarus, vel idololatra, vel maledicus, vel ebriosus, vel raptor, cum eo, qui est talis, ne una quidem comedere. Ego enim per Legem Legi mortuus sum*, inquit; *ut Deo vivam, cum Christo sum crucifixus: vivo autem non amplius ego*, ut vivebam per cupiditates; *vivit autem in me Christus* caste & beate per obedientiam præceptorum. Quare tunc quidem in carne vivebam carnaliter: *quod autem nunc vivo in carne, in fide vivo filii Dei. In viam Gentium ne abieritis, & ne ingrediamini in urbem Samaritanorum*, a contraria vitæ institutione nos dehortans dicit Dominus: quoniam *Iniquorum virorum mala est conversatio; & hæ sunt viæ*

omnium,

σκανδαλισαι· κρειττον ἠν αὐτῳ περιτεθηναι μυλον, και καταποντισθηναι εἰς θαλασσαν, ἠ ἑνα των ἐκλεκτων μου διαστρεψαι· Το γαρ ὀνομα τȣ Θεȣ βλασφημειται δι᾽ αὐτȣς·

Οθεν γενναιως ὁ Αποστολος, Εγραψα ὑμιν, φησιν, ἐν τῃ ἐπιστολῃ, μη συναναμιγνυσθαι πορνοις, ἑως, Το δε σωμα, ȣ τῃ πορνειᾳ, ἀλλα τῳ Κυριῳ, και ὁ Κυριος τῳ σωματι. και ὁτι ȣ τον γαμον πορνειαν λεγει, ἐπιφερει, Η ȣκ οἰδατε, ὁτι ὁ κολλωμενος τῃ πορνῃ, ἑν σωμα ἐστιν; ἠ πορνην τις ἐρει την παρθενον, πριν ἠ γημαι; Και μη ἀποστερειτε, φησιν, ἀλληλȣς, εἰ μη ἐκ συμφωνȣ προς καιρον· δια της Αποστερειτε λεξεως, το ὀφειλημα τȣ γαμȣ την παιδοποιΐαν ἐμφαινων· ὁπερ ἐν τοις ἐμπροσθεν ἐδηλωσεν, εἰπων, Τῃ γυναικι ὁ ἀνηρ την ὀφειλην ἀποδιδοτω· ὁμοιως δε και ἡ γυνη τῳ ἀνδρι· μεθ᾽ ἡν ἐκτισιν κατα την οἰκȣριαν και την ἐν Χριστῳ πιστιν βοηθος· και ἐτι σαφεστερον, εἰπων, Τοις γεγαμηκοσι παραγγελλω, ȣκ ἐγω, ἀλλ᾽ ὁ Κυριος, Γυναικα ἀπο ἀνδρος μη χωρισθηναι· ἐαν δε και χωρισθῃ, μενετω ἀγαμος, ἠ τῳ ἀνδρι καταλλαγητω· και ἀνδρα γυναικα μη ἀφιεναι. τοις δε λοιποις λεγω ἐγω, ȣχ ὁ Κυριος· εἰ τις ἀδελφος· ἑως, Νυν δε ἁγια ἐστι.

Τι δε λεγȣσι προς ταυτα οἱ τȣ Νομȣ κατατρεχοντες και τȣ γαμȣ, ὡς κατα Νομον συγκεχωρημενȣ, μονον ȣχι δε και κατα την Διαθηκην την καινην; τι προς ταυτας εἰπειν ἐχȣσι τας νομοθεσιας οἱ την σποραν και την γενεσιν μυσαττομενοι; ἐπει και τον Επισκοπον τȣ οἰκȣ καλως προϊσαμενον, νομοθετει της Εκκλησιας ἀφηγεισθαι· οἰκον δε κυριακον μιας γυναικος συνιστησι συζυγια. Παντα ȣν καθαρα τοις καθαροις, λεγει· τοις δε μεμιασμενοις και ἀπιστοις, ȣδεν καθαρον· ἀλλα μεμιανται αὐτων και ὁ νȣς, και ἡ συνειδησις. ἐπι δε της παρα τον κανονα

ἡδονης,

omnium, qui ea, quæ sunt iniqua, efficiunt. Væ homini illi, inquit Dominus, *bonum esset ei, si non natus esset, quam ut unum ex electis meis scandalizaret. Melius esset, ut ei mola circumponeretur, & in mari demergeretur, quam ut unum ex meis perverteret. Nomen enim Dei blasphematur propter ipsos.*

Unde Præclare Apostolus, *Scripsi*, inquit, *vobis in epistola, non conversari cum fornicatoribus*, usque ad illud, *Corpus autem non fornicationi, sed Domino, & Dominus corpori.* Et quod matrimonium non dicat fornicationem, ostendit eo, quod subjungit: *An nescitis, quod qui adhæret meretrici, unum est corpus?* an meretricem quis dicet virginem, priusquam nubat? *Et ne fraudetis*, inquit, *vos invicem, nisi ex consensu ad tempus:* per dictionem, *Fraudetis*, ostendens matrimonii debitum esse liberorum procreationem: quod quidem in iis, quæ præcedunt, ostendit, dicens: *Mulieri vir debitum reddat: similiter autem mulier quoque viro:* post quam exsolutionem, in domo custodienda, & in ea quæ est in Christo fide, adjutrix est. Et adhuc apertius, dicens: *Iis, qui sunt juncti matrimonio, præcipio*, inquit, *non ego, sed Dominus, uxorem a viro non separari; sin autem seperata fuerit, maneat innupta, vel viro reconcilietur: & virum uxorem non dimittere. Reliquis autem dico ego, non Dominus. Si quis frater*, usque ad illud, *Nunc autem sancta est.*

Quid autem ad hæc dicunt, qui in Legem invehuntur, & in matrimonium, quasi sit solum a Lege concessum, non autem etiam in novo Testamento? Quid ad has leges latas possunt dicere, qui sationem abhorrent & generationem? cum *Episcopum* quoque, *qui domui recte præsit*, Ecclesiæ ducem constituat; domum autem dominicam *unius mulieris* constituat conjugium. *Omnia* ergo dicit esse *munda mundis: pollutis autem & infidelibus nihil est mundum, sed polluta est eorum & mens, & conscientia.* De ea autem voluptate,

ἡδονης, Μη πλανᾶσθε, φησιν· οὔτε πορνοι, οὔτε εἰδωλολατραι, οὔτε μοιχοι, οὔτε μαλακοι, οὔτε ἀρσενοκοιται, οὔτε πλεονεκται, οὔτε κλεπται· οὐ μεθυσοι, οὐ λοιδοροι, οὐχ ἁρπαγες βασιλειαν Θεου οὐ κληρονομησουσιν· και ἡμεις μεν ἀπελουσαμεθα, οἱ ἐν τουτοις γενομενοι· οἱ δε εἰς ταυτην ἀπολουοντες την ἀσελγειαν, ἐκ σωφροσυνης εἰς πορνειαν βαπτιζουσι, ταις ἡδοναις και τοις παθεσι χαριζεσθαι δογματιζοντες, ἀκρατεις ἐκ σωφρονων εἰναι διδασκοντες, και την ἐλπιδα την σφων ταις των μοριων ἀναισχυντιαις προσανεχοντες· ἀποκηρυκτους εἰναι της βασιλειας του Θεου, ἀλλ' οὐκ ἐγγραφους τους φοιτητας παρασκευαζοντες· ψευδωνυμου γνωσεως προσηγορια, την εἰς το ἐξωτερον σκοτος ὁδοιποριαν ἐπανῃρημενοι. Το λοιπον, ἀδελφοι, ὁσα ἀληθη, ὁσα σεμνα, ὁσα δικαια, ὁσα ἁγνα, ὁσα προσφιλη, ὁσα εὐφημα· εἰ τις ἀρετη, και εἰ τις ἐπαινος, ταυτα λογιζεσθε, ὁσα και ἐμαθετε· ἃ και παρελαβετε και ἠκουσατε και ἰδετε ἐν ἐμοι, ταυτα πρασσετε· και ὁ Θεος της εἰρηνης ἐσαι μεθ' ὑμων. και ὁ Πετρος ἐν τῃ ἐπισολῃ τα ὁμοια λεγει· Ὡσε την πισιν ὑμων και ἐλπιδα εἰναι εἰς Θεον· τας ψυχας ὑμων ἡγνικοτες ἐν τῃ ὑπακοῃ της ἀληθειας· ὡς τεκνα ὑπακοης, μη συσχηματιζομενοι ταις προτερον ἐν τῃ ἀγνοιᾳ ὑμων ἐπιθυμιαις· ἀλλα κατα τον καλεσαντα ὑμας ἁγιον, και αὐτοι ἁγιοι ἐν πασῃ ἀνασροφῃ γενηθητε· διοτι γεγραπται· Αγιοι ἐσεσθε· διοτι ἐγω ἁγιος.

Αλλα γαρ περα του δεοντος ἡ προς τους ψευδωνυμους της γνωσεως ὑποκριτας ἀναγκαια γενομενη ἀντιλογια, εἰς μακρον ἀπηγαγεν ἡμας, και ἐξετεινε τον λογον· ὁθεν και ὁ τριτος ἡμιν των κατα την ἀληθη φιλοσοφιαν γνωστικων ὑπομνηματων Στρωματευς τουτο ἐχει το περας.

quæ est præter regulam, *Ne erretis*, inquit; *nec fornicatores, nec idololatræ, nec adulteri, nec molles, nec masculorum concubitores, neque avari, neque fures, neque ebriosi, neque maledici, nec raptores, regnum Dei possidebunt: & nos quidem abluti sumus*, qui in his eramus; qui autem in hanc tingunt intemperantiam, ex temperantia in fornicationem baptizant, voluptatibus & affectibus esse indulgendum decernentes, incontinentes ex moderatis fieri docentes, & in spe sua membrorum suorum impudentiæ affixi; ut a regno Dei abdicentur, non autem ut inscribantur, qui ad eos ventitant, efficientes; sub falso nominatæ cognitionis titulo, eam, quæ ad exteriores ducit tenebras, viam ingredientes. *Quod reliquum est, fratres, quæcunque vera, quæcunque honesta, quæcunque justa, quæcunque casta, quæcunque bonæ famæ: si qua virtus, & si qua laus, ea considerate; quæ & didicistis: quæ etiam accepistis & audiistis & vidistis in me, ea facite; & Deus pacis erit vobiscum.* Et Petrus similia dicit in epistola: *Ut fides vestra & spes sit in Deum, cum animas vestras castas effeceritis in obedientia veritatis: quasi filii obedientiæ, non configurati prioribus desideriis, quæ fuerunt in ignorantia; sed secundum eum, qui vocavit vos, sanctum, & ipsi sancti sitis in omni conversatione. Quoniam scriptum est, Sancti eritis, quoniam ego sanctus sum.*

Verumtamen quæ adversus eos, qui cognitionem falso nomine simulant, necessario suscepta est a nobis disputatio, nos longius, quam par sit, abduxit, & orationem effecit prolixiorem. Unde tertius quoque liber Stromateus eorum, quæ sunt de vera philosophia, Commentariorum, hunc finem habeat.

ΚΛΗΜΕΝΤΟΣ
ΤΟΥ
ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΩΣ
ΣΤΡΩΜΑΤΕΩΝ
ΤΩΝ ΕΙΣ ΟΚΤΩ ΛΟΓΟΣ ΤΕΤΑΡΤΟΣ.

ΑΚΟΛΟΥΘΟΝ δ' ἂν, οἶμαι, περι τε μαρτυριυ διαλαβειν, και τις ὁ τελειος· οἷς ἐμπεριληφθησεται κατα την ἀπαιτησιν των λεχθησομενων τα παρεπομενα, και ὡς ὁμοιως τε φιλοσοφητεον δουλῳ τε και ἐλευθερῳ, κἂν ἀνηρ ἢ γυνη το γενος τυγχανῃ· τα τε ἑξης περι τε πιστεως και περι του ζητειν προσαποπληρωσαντες, το συμβολικον εἰδος παραθησομεθα· ἵν' ὡς ἐν ἐπιδρομῃ τον ἠθικον συμπερανάμενοι λογον, κεφαλαιωδως παραστησωμεν την εἰς Ελληνας ἐκ της βαρβαρυ φιλοσοφιας διαδοθεισαν ὠφελειαν. μεθ' ἣν ὑποτυπωσιν, ἡ τε προς τους Ελληνας, και ἡ πρὸς τυς Ιυδαιυς κατ' ἐπιτομην των Γραφων ἐκθεσις παραδοθησεται, και ὁσα ἐν τοις προ τουτυ Στρωματευσι κατα την του προοιμιου εἰσβολην ἐν ἑνι προθεμενυς τελειωσειν Υπομνηματι, τῳ πληθει των πραγματων ἀναγκαιως δυλευσασι, περιλαβειν ὐκ ἐξεγενετο.

Επι τουτοις ὑστερον, πληρωθεισης ὡς ἐνι μαλιστα της κατα τα προκειμενα ἡμιν ὑποτυπωσεως, τα περι ἀρχων φυσιολογηθεντα τοις τε Ελλησι, τοις τε ἀλλοις βαρβαροις, ὁσον ἧκον εἰς ἡμας αἱ δοξαι, ἐξιστορητεον, και προς τα κυριωτατα των τοις φιλοσοφοις ἐπινενοημενων ἐγχειρητεον. οἷς ἑπομενον ἂν εἰη, μετα την ἐπιδρομην της θεολογιας.

CLEMENTIS ALEXANDRINI STROMATUM

LIBER QUARTUS.

CONSEQUENS autem deinceps esse existimo, ut de martyrio tractemus, & quisnam sit perfectus. Una autem cum his comprehendentur quæcunque natura dicendorum exigit: ut etiam quod æque sit philosophandum & servo & libero, sive sit vir sexu sive fœmina. Et cum quæ deinceps sequuntur, & de fide & de inquisitione absolverimus, genus symbolicum adducemus: ut cum orationem, quæ ad mores pertinet, cursim concluserimus, summatim ostendamus, quanta utilitas allata sit Græcis a barbara philosophia. Quam quidem postquam oculis subjecero, & adversus Græcos & adversus Judæos tradetur compendiosa Scripturarum expositio, & quæcunque in libris præcedentibus, quæ quidem in proœmii ingressu uno Commentario statuissemus absolvere, sed propter rerum multitudinem, cui necessario serviendum fuit, non licuit comprehendere.

Post hæc a nobis, quoad fieri potest, rerum propositarum impleta declaratione, quæ de naturalibus principiis & a Græcis & ab aliis barbaris, prout ad nos pervenerunt opiniones, tradita sunt, oportet recensere; & adversus præcipua eorum, quæ sunt excogitata a philosophis, argumentari. Quibus fue-

λογιας, τα περι προφητειας παραδεδομενα διαλαβειν· ὡς και τας Γραφας, αἱς πεπιςευκαμεν, κυριας ἐσας ἐξ αὐθεντειας παντοκρατορικης ἐπιδειξαντας, προϊεναι δι' αὐτων εἱρμῳ δυνασθαι, και ἁπασαις ἐντευθεν ταις αἱρεσεσιν, ἑνα δεικνυναι Θεον, και Κυριον παντοκρατορα, τον δια Νομε και Προφητων, προς δε και τε μακαριου Εὐαγγελιε γνησιως κεκηρυγμενον. πολλαι δε ἡμας αἱ προς τες ἑτεροδοξους ἀντιῤῥησεις ἐκδεχονται, πειρωμενες τα τε ὑπ' αὐτων προκομιζομενα ἐγγραφοις διαλυεσθαι, πειθειν τε αὐτους και ἀκοντας, δι' αὐτων ἐλεγχοντας των Γραφων. τελειωθεισης τοινυν της προθεσεως ἡμιν ἁπασης, ἐν οἱς ἐαν θεληση το Πνευμα Ὑπομνημασι, προς την κατεπειγουσαν ἐξυπηρετουμενοι χρειαν· πολλη γαρ ἡ των προλεγεσθαι ὀφειλομενων της ἀληθειας ἀναγκη· τοτε δη την τῳ ὀντι γνωςικην φυσιολογιαν μετειμεν, τα μικρα προ των μεγαλων μυηθεντες μυςηριων· ὡς μηδεν ἐμποδων τη θεια ὀντως ἱεροφαντια γινεσθαι, προκεκαθαρμενων και προδιατετυπωμενων των προϊςορηθηναι και προπαραδοθηναι δεοντων.

Η γουν κατα τον της ἀληθειας κανονα γνωςικης παραδοσεως φυσιολογια, μαλλον δε ἐποπτεια, ἐκ τε περι κοσμογονιας ἠρτηται λογου· ἐνθενδε ἀναβαινουσα ἐπι το θεολογικος εἰδος. ὁθεν εἰκοτως την ἀρχην της παραδοσεως, ἀπο της προφητευθεισης ποιησομεθα γενεσεως, ἐν μερει και τα των ἑτεροδοξων παρατιθεμενοι, και ὡς οἱον τε ἡμιν διαλυεσθαι πειρωμενοι. ἀλλα γαρ το μεν γεγραψεται, ἡν Θεος γε ἐθελη, και ὁπως ἀν ἐμπνεη· νυνι δε ἐπι το προκειμενον μετιτεον, και τον ἠθικον ἀποπληρωτεον λογον.

β. Εςω δε ἡμιν τα Ὑπομνηματα, ὡς πολλακις εἰπομεν, δια τες ἀναιδην ἀπειρως ἐντυγχανοντας, ποικιλα, ὡς αὐτο πε τοὐνομα φησι, διεςρωμενα, ἀπ' ἀλλου εἰς ἀλλο συνεχες μετιοντα, ἑτερον μεν τι κατα τον εἱρμον των

λογων

rit consequens, ut postquam Theologiam cursim percurrerimus, ea, quæ de prophetia tradita sunt, tractemus: ut cum etiam Scripturas, quibus credidimus, validas ac ratas esse omnipotenti auctoritate ostenderimus, serie possimus per ipsas progredi, & hinc omnibus hæresibus unum Deum ostendere, & Dominum omnipotentem, qui per Legem & Prophetas & beatum etiam Evangelium fuit syncere prædicatus. Multa autem sequuntur nobis dicenda adversus eos, qui sunt diversæ opinionis, conantibus ea in scriptis dissolvere, quæ ab ipsis afferuntur, & vel invitis persuadere, per ipsas convincendo Scripturas. Perfecto itaque nobis universo proposito, cum jam Commentarios, quales voluerit Spiritus, ad usum instantem ministraverimus (quædam enim ante veritatem omnino præfari necesse est) tunc vere gnosticam naturæ aggrediemur contemplationem, parvis ante magna initiati mysteria, ut vere divinæ sacrorum interpretationi nihil sit impedimento, prius expurgatis atque informatis iis, quæ oportet ante sciri & tradi.

Ac naturæ quidem secundum veritatis regulam disciplina, seu inspectio potius, quæ per gnosticam traditionem acquiritur, facto ab ortu mundi initio, inde ad rerum divinarum contemplationem ascendit. Unde eorum, quæ tradentur, principium a creatione, quæ a prophetis descripta est, ducemus, intermiscentes nonnunquam quæ ab iis, qui diversa sentiunt, dicuntur, &, quoad a nobis fieri poterit, dissolventes. Sed hæc quidem mox scribentur, si Deus velit, & quemadmodum ille inspiraverit: nunc autem aggrediendum est id, quod fuit propositum; & absolvenda ea, quæ ad mores pertinet, oratio.

II. Sint autem nostri, ut sæpe diximus, Commentarii, propter eos, qui temere ac imperite ad eos legendos sunt accessuri, varia & diversi generis materia, ut ipsum nomen indicat, *contexti*, ab uno ad

λογων μηνυοντα, ἐνδεικνυμενα δε ἀλλο τι· Χρυσον γαρ οἱ διζημενοι, φησιν Ηρακλειτος, γην πολλην ὀρυσσουσι, και ευρισκουσιν ὀλιγον· οἱ δε τȣ χρυσȣ ὀντως γενους το συγγενες μεταλλευοντες, ευρησȣσι το πολυ ἐν ὀλιγῳ· ευρησει γαρ τον συνησοντα ἑνα ἡ γραφη. συλλαμβανȣσι μεν οὐν προς τε ἀναμνησιν, προς τε ἐμφασιν ἀληθειας, τῳ οἱῳτε ζητειν μετα λογȣ, οἱ των ὑπομνηματων Στρωματεις.

Δει δε και ἡμας τουτοις προσεκπονειν και προσεφευρισκειν ἑτερα· ἐπει και τοις ὁδον ἀπιουσιν, ἡν οὐκ ἰσασιν, ἀρκει την φερουσαν ὑποσημηναι μονον· βαδιςεον δε το μετα τȣτο ἠδη, και την λοιπην ἑαυτοις ἐξευρητεον· ὡςπερ, φασι, και δουλῳ τινι χρωμενῳ ποτε, τι ἀν ποιων τον δεσποτην ἀρεσαιτο, ἀνειπειν την Πυθιαν· Ευρησεις, ἐαν ζητησης. χαλεπον οὐν τῳ ὀντι, ὡς ἐοικεν, λανθανοι καλον ἐξευρειν· ἐπει της ἀρετης ἱδρως προκειται,

— μακρος δε και ὀρθιος οἰμος ἐς αὐτην,
Και τρηχυς το πρωτον· ἐπην δ' εἰς ἀκρον ἱκηται,
Ρηϊδιη δ' ἠπειτα πελει, χαλεπη περ ἐȣσα,

ςενη γαρ τῳ ὀντι και τεθλιμμενη ἡ ὁδος Κυριȣ· και βιαςων ἐςιν ἡ βασιλεια τȣ Θεȣ. ὁθεν, Ζητει, φησι, και ευρησεις, της βασιλικης ὀντως ἐχομενος ὁδου, και μη παρεκτρεχων. εἰκοτως ȣν πολυ το γονιμον ἐν ὀλιγῳ σπερματων ἐμπεριεχομενων τηδε τῃ πραγματειᾳ δογματων, ὡςπερ το παμβοτανον τȣ ἀγρου, φησιν ἡ Γραφη. ἡ και την ἐπιγραφην κυριαν ἐχουσιν οἱ των ὑπομνηματων Στρωματεις, ἀτεχνως κατα την παλαιαν ἐκεινην ἀπηνθισμενην προσφοραν, περι ἡς ὁ Σοφοκλης γραφει·

Ην μεν γαρ οἰος μαλλος, ἠν δε κἀμπελων
Σπονδη τε, και ῥαξ εὖ τεθησαυρισμενη·
Ενην δε συμμιγης ὀλαις παγκαρπια,

Λιπα-

aliud ſubinde tranſeuntes, & per ſermonis quidem ſeriem aliud profitentes, aliud vero exhibentes. *Qui enim aurum*, inquit Heraclitus, *quærunt*, *multum terræ fodiunt*, *& parum inveniunt:* qui autem, cum ſint vere aurei generis, quod cognatum eſt, ſcrutantur, multum in pauco invenient: inveniet enim ſcriptura unum, qui ſit eam intellecturus. Juvant ergo & ad revocandum in memoriam, & ad veritatem aperte declarandam, eum, qui valet quærere cum ratione, Stromata commentariorum.

Oportet autem vos quoque adlaborare, & his alia adinvenire, quoniam iis, qui via ignota proficiſcuntur, ſufficit rectam ſolummodo indicaſſe; poſtea autem eſt ingrediendum, & reliquum viæ illis inveniendum. Quemadmodum dicunt, ſervo aliquando ſciſcitanti, quidnam agendo placiturus eſſet domino, reſpondiſſe Pythiam, *Invenies*, *ſi quæſieris*. Et eſt quidem revera, ut videtur, difficile, pulcrum latens invenire, quoniam *ſudor ante virtutem eſt poſitus:*

— via longa eſt atque acclivis ad ipſam;
Ardua namque prius: ſed cum ad faſtigia ventum,
Fit facilis, quæ difficilis valde ante clueret.

Eſt enim revera *arcta* & *anguſta via* Domini, & *regnum Dei* eſt *violentorum.* Unde, *Quære*, inquit, *& invenies*, ſi teneas viam vere regiam, & non alio deflectas. Eſt ergo in exiguo quidem ſpacio multa genitalis copia ſeminum eorum dogmatum, quæ comprehenduntur in hoc Opere, quod ſimile eſt *agro omnibus herbis pleno*, ut ait Scriptura. Unde etiam propriam habent inſcriptionem Stromata commentariorum, ſimilem plane illi veteri undique decerptæ oblationi, de qua ſcribit Sophocles:

Ovisque vellus, vitiumque illic erat
Libamen, uvaque optime recondita:
Eratque fructus, & quidem haud modi unius,

Λιπος τ' ἐλαιου, και το ποικιλωτατον
Ξανθης μελισσης κηροπλαςον ὀργανον.

αὐτικα οἱ Στρωματεις ἡμων, κατα τον γεωργον Τιμοκλεους τε Κωμικου συκα, ἐλαιον, ἰσχαδας, μελι προσοδευουσι, καθαπερ ἐκ παμφορε χωριου· δι' ἡν εὐκαρπιαν ἐπιφερει·

Συ μεν εἰρεσιωνην, ἐ γεωργιαν λεγεις·

ἐπιφωνειν γαρ εἰωθεσαν Ἀθηναιοι·

Εἰρεσιωνη, συκα φερει και πιονας ἀρτες,
Και μελι ἐν κοτυλη, και ἐλαιον ἀναψησασθαι.

χρη το νυν πολλακις, ὡς ἐν τοις πλοκανοις, διασειοντας, και ἀναρριπτουντας την πολυμιγιαν σπερματων, τον πυρον ἐκλεγειν.

γ. Οἱ πολλοι δε τη των χειμωνων καταςασει ὁμοιαν ἐχεσι την διαθεσιν, ἀνεδραςον τε και ἀλογιςον. Πολλα ἀπιςια δεδρακεν ἀγαθα, πιςις κακα· ὁ τε Επιχαρμος, Μεμνασο ἀπιςειν, φησιν· ἀρθρα ταυτα των φρενων. αὐτικα το μεν ἀπιςειν τη ἀληθεια, θανατον φερει, ὡς το πιςευειν, ζωην· ἐμπαλιν δε, το πιςευειν τῳ ψευδει, ἀπιςειν δε τῃ ἀληθειᾳ, εἰς ἀπωλειαν ὑποσυρει· ὁ αὐτος λογος ἐπι τε ἐγκρατειας και ἀκρασιας· ἐγκρατευεσθαι μεν γαρ ἀγαθοεργιας, κακιας ἐργον· ἀπεχεσθαι δε ἀδικιας, σωτηριας ἀρχη. ἡ μοι δοκει το σαββατον δι' ἀποδοχης κακων ἐγκρατειαν αἰνισσεσθαι.

Και τι ποτ' ἐςιν, ᾧ διαφερει θηριων ἀνθρωπος, τουτε τε αὐ οἱ του Θεε Αγγελοι σοφωτεροι; Ηλαττωσας αὐτον, φησι, βραχυ τι παρ' Αγγελες· ἐ γαρ ἐπι τε Κυριου ἐκδεχονται την Γραφην, και τοι κἀκεινος σαρκα ἐφερεν· ἐπι δε τε τελειε και γνωςικε, τῳ χρονῳ και τῳ ἐνδυματι ἐλαττουμενε παρα τους Αγγελους. οὐκουν ἀλλο τι σοφιαν παρα την ἐπιςημην λεγω· ἐπει μη διαφερει ζωη ζωης· κοινον γαρ τη φυσει τη θνητη, τουτεςι τῳ ἀνθρωπῳ, προς το ἀθανασιας κατηξιωμενον, το ζην, ἐξιν θεωριας τε και ἐγκρατειας, θατερου διαφεροντος· ἡ μοι

δοκει

Et pingue olivum, defuit nec flavæ apis
Molimen, olim quod sibi ex cera struit,

Proinde Stromata nostra, ut inquit agricola Timoclis Comici, *ficus, oleum, caricas, mel proferunt, tanquam ex agro feracissimo:* propter quam feracitatem subjungit:

Tu quidem iresionem, non agrum cultum refers.

Consuerant enim acclamare Athenienses:

Fert ficus pingues, & panes iresione,
Mella quoque in catino, atque oleum, quo te ungere possis.

Sæpe ergo oportet tanquam ex varie contextis viminibus, multa eaque confusa semina discutiendo ac sursum jaciendo, triticum legere.

III. Plerique autem perinde affecti sunt ac hyemes, instabiles scilicet ac temerarii. *Multa incredulitas fecit bona, fides mala*: & Epicharmus: *Memento esse incredulus, sunt hi mentis nervi.* Jam non credere quidem veritati, affert mortem; sicut credere, vitam. Contra autem, mendacio credere, non credere autem veritati, trahit in exitium. Eadem est ratio de continentia & incontinentia: se continere quidem est bonum opus; malum autem opus, non continere; ab injustitia autem abstinere est principium salutis. Ac mihi quidem videtur Sabbatum per abstinentiam a malis significare continentiam.

Et quidnam est, in quo differt homo a bestiis, & rursus quo Dei Angeli sunt homine sapientiores? *Minuisti eum*, inquit, *paulo minus ab Angelis.* De Domino enim non accipiunt hanc Scripturam, quanquam ille quoque carnem ferebat; sed de quovis homine perfecto & gnostico, qui & tempore & indumento minor factus est Angelis. Sapientiam ergo nihil aliud dico quam scientiam, quoniam vita non differt a vita. Naturæ enim humanæ, hoc est, homini, cum eo, quod dignum habitum est immortalitate, com-

mune

λογων μηνυοντα, ἐνδεικνυμενα δε ἀλλο τι· Χρυσον γαρ οἱ διζημενοι, φησιν Ηρακλειτος, γην πολλην ὀρυσσουσι, και εὑρισκουσιν ὀλιγον· οἱ δε τε χρυσε ὀντως γενους το συγγενες μεταλλευοντες, εὑρησεσι το πολυ ἐν ὀλιγῳ· εὑρησει γαρ τον συνησοντα ἑνα ἡ γραφη. συλλαμβανεσι μεν οὐν προς τε ἀναμνησιν, προς τε ἐμφασιν ἀληθειας, τῳ οἱῳτε ζητειν μετα λογε, οἱ των ὑπομνηματων Στρωματεις.

Δει δε και ἡμας τουτοις προσεκπονειν και προσεφευρισκειν ἑτερα· ἐπει και τοις ὁδον ἀπιουσιν, ἡν οὐκ ἰσασιν, ἀρκει την φερουσαν ὑποσημηναι μονον· βαδιστεον δε το μετα τετο ἠδη, και την λοιπην ἑαυτοις ἐξευρητεον· ὡςπερ, φασι, και δουλῳ τινι χρωμενῳ ποτε, τι ἀν ποιων τον δεσποτην ἀρεσαιτο, ἀνειπειν την Πυθιαν· Εὑρησεις, ἐαν ζητησης. χαλεπον οὐν τῳ ὀντι, ὡς ἐοικεν, λανθανοι καλον ἐξευρειν· ἐπει της ἀρετης ἱδρως προκειται,

— μακρος δε και ὀρθιος οἱμος ἐς αὐτην,
Και τρηχυς το πρωτον· ἐπην δ' εἰς ἀκρον ἱκηται,
Ρηϊδιη δ' ἠπειτα πελει, χαλεπη περ ἐεσα,

ςενη γαρ τῳ ὀντι και τεθλιμμενη ἡ ὁδος Κυριε· και βιαςων ἐςιν ἡ βασιλεια τε Θεε. ὁθεν, Ζητει, φησι, και εὑρησεις, της βασιλικης ὀντως ἐχομενος ὁδου, και μη παρεκτρεχων. εἰκοτως ἐν πολυ το γονιμον ἐν ὀλιγῳ σπερματων ἐμπεριεχομενων τηδε τη πραγματειᾳ δογματων, ὡςπερ το παμβοτανον τε ἀγρου, φησιν ἡ Γραφη. ἡ και την ἐπιγραφην κυριαν ἐχουσιν οἱ των ὑπομνηματων Στρωματεις, ἀτεχνως κατα την παλαιαν ἐκεινην ἀπηνθισμενην προσφοραν, περι ἡς ὁ Σοφοκλης γραφει·

Ην μεν γαρ οἱος μαλλος, ἠν δε κἀμπελων
Σπονδη τε, και ῥαξ εὐ τεθησαυρισμενη·
Ενην δε συμμιγης ὀλαις παγκαρπια,

aliud subinde transeuntes, & per sermonis quidem seriem aliud profitentes, aliud vero exhibentes. *Qui enim aurum*, inquit Heraclitus, *quærunt*, *multum terræ fodiunt*, *& parum inveniunt*: qui autem, cum sint vere aurei generis, quod cognatum est, scrutantur, multum in pauco invenient: inveniet enim scriptura unum, qui sit eam intellecturus. Juvant ergo & ad revocandum in memoriam, & ad veritatem aperte declarandam, eum, qui valet quærere cum ratione, Stromata commentariorum.

Oportet autem vos quoque adlaborare, & his alia adinvenire, quoniam iis, qui via ignota proficiscuntur, sufficit rectam solummodo indicasse; postea autem est ingrediendum, & reliquum viæ illis inveniendum. Quemadmodum dicunt, servo aliquando sciscitanti, quidnam agendo placiturus esset domino, respondisse Pythiam, *Invenies*, *si quæsieris*. Et est quidem revera, ut videtur, difficile, pulcrum latens invenire, quoniam *sudor ante virtutem est positus*:

— via longa est atque acclivis ad ipsam;
Ardua namque prius: sed cum ad fastigia ventum,
Fit facilis, quæ difficilis valde ante clueret.

Est enim revera *arcta* & *angusta via* Domini, & *regnum Dei* est *violentorum*. Unde, *Quære*, inquit, *& invenies*, si teneas viam vere regiam, & non alio deflectas. Est ergo in exiguo quidem spacio multa genitalis copia seminum eorum dogmatum, quæ comprehenduntur in hoc Opere, quod simile est *agro omnibus herbis pleno*, ut ait Scriptura. Unde etiam propriam habent inscriptionem Stromata commentariorum, similem plane illi veteri undique decerptæ oblationi, de qua scribit Sophocles:

Ovisque vellus, vitiumque illic erat
Libamen, uvaque optime recondita:
Eratque fructus, & quidem haud modi unius,

Ἄρτος τ' ἐλαίου, καὶ τὸ στομαλίμνατον
Ξανθῆς μελίσσης κηρόπλαστον ἔργανον,

αὐτίκα οἱ Στρωματεῖς ἡμῖν, κατὰ τὸν γεωργὸν Τιμοκλέους τοῦ Κωμικοῦ σῦκα, ἐλαίαν, ἰσχάδας, μέλι προσφέρουσι, καθάπερ ἐκ παμφόρου χωρίου· δι' ἣν εὐπορίαν ἐπιφέρει·

Σὺ μὲν εἰρεσιώνην, οὐ γεωργίαν λέγεις·

ἐπιφωνεῖν γὰρ εἰώθασιν Ἀθηναῖοι·

Εἰρεσιώνη, σῦκα φέρει καὶ πίονας ἄρτους,
Καὶ μέλι ἐν κοτύλῃ, καὶ ἔλαιον ἀναψήσασθαι.

Χρὴ τοίνυν πολλάκις, ὡς ἐν τοῖς πλείοσι, διασείοντας, καὶ ἀναρριπτοῦντας τὴν πολυμιγίαν τῶν σπερμάτων, τὸν πυρὸν ἐκλέγειν.

γ. Οἱ πολλοὶ δὲ τῇ τῶν χειμώνων καταστάσει ὁμοίαν ἔχουσι τὴν διάθεσιν, ἀνδρείαν τε καὶ ἀλογιστίαν. Πολλὰ ἀπιστία δέδρακεν ἀγαθά, πίστις κακά· ὅ τε Ἐπίχαρμος, Μέμνασο ἀπιστεῖν, φησιν· ἄρθρα ταῦτα τῶν φρενῶν. αὐτίκα τὸ μὲν ἀπιστεῖν τῇ ἀληθείᾳ, θάνατον φέρει, ὡς τὸ πιστεύειν, ζωήν· ἔμπαλιν δὲ, τὸ πιστεύειν τῷ ψεύδει, ἀπιστεῖν δὲ τῇ ἀληθείᾳ, εἰς ἀπώλειαν ὑποσύρει· ὁ αὐτὸς λόγος ἐπὶ τῆς ἐγκρατείας καὶ ἀκρασίας· ἐγκρατεύεσθαι μὲν γὰρ ἀγαθοεργίας, κακίας ἔργον· ἀπέχεσθαι δὲ ἀδικίας, σωτηρίας ἀρχή. ἥ μοι δοκεῖ τὸ σάββατον δι' ἀποχῆς κακῶν ἐγκράτειαν αἰνίσσεσθαι.

Καὶ τί ποτ' ἐστιν, ᾧ διαφέρει θηρίων ἄνθρωπος, τούτῳ αὖ οἱ τοῦ Θεοῦ Ἄγγελοι σοφώτεροι; Ἠλάττωσας αὐτὸν, φησὶ, βραχύ τι παρ' Ἀγγέλους· οὐ γὰρ ἐπὶ τοῦ Κυρίου ἐκδέχονταί τινες τὴν Γραφὴν, καίτοι κἀκεῖνος σάρκα ἐφόρει· ἐπὶ δὲ τοῦ τελείου καὶ γνωστικοῦ, τῷ χρόνῳ καὶ τῷ ἐνδύματι ἐλαττουμένου παρὰ τοὺς Ἀγγέλους. οὐκοῦν ἄλλο τι σοφίαν παρὰ τὴν ἐπιστήμην λέγω· ἐπεὶ μὴ διαφέρει ζωὴ ζωῆς· κοινὸν γὰρ τῇ φύσει τῇ θνητῇ, τουτέστι τῷ ἀνθρώπῳ, πρὸς τὸ ἀθανασίας κατηξιωμένον, τὸ ζῆν, ἕξιν θεωρίας τε καὶ ἐγκρατείας, θατέρου διαφέροντος· ἥ μοι

δοκεῖ

Et pingue olivum, defuit nec flavæ apis
Molimen, olim quod sibi ex cera struit,

Proinde Stromata nostra, ut inquit agricola Timoclis Comici, *ficus, oleum, caritas, mel proferunt, tanquam ex agro feracissimo:* propter quam feracitatem subjungit:

Tu quidem iresionem, non agrum cultum refers.

Consuerant enim acclamare Athenienses:

Fert ficus pingues, & panes iresione,
Mella quoque in catino, atque oleum, quo te ungere possis.

Sæpe ergo oportet tanquam ex varie contextis viminibus, multa eaque confusa semina discutiendo ac sursum jaciendo, triticum legere.

III. Plerique autem perinde affecti sunt ac hyemes, instabiles scilicet ac temerarii. *Multa incredulitas fecit bona, fides mala:* & Epicharmus: *Memento esse incredulus, sunt hi mentis nervi.* Jam non credere quidem veritati, affert mortem; sicut credere, vitam. Contra autem, mendacio credere, non credere autem veritati, trahit in exitium. Eadem est ratio de continentia & incontinentia: se continere quidem est bonum opus; malum autem opus, non continere; ab injustitia autem abstinere est principium salutis. Ac mihi quidem videtur Sabbatum per abstinentiam a malis significare continentiam.

Et quidnam est, in quo differt homo a bestiis, & rursus quo Dei Angeli sunt homine sapientiores? *Minuisti eum*, inquit, *paulo minus ab Angelis.* De Domino enim non accipiunt hanc Scripturam, quanquam ille quoque carnem ferebat; sed de quovis homine perfecto & gnostico, qui & tempore & indumento minor factus est Angelis. Sapientiam ergo nihil aliud dico quam scientiam, quoniam vita non differt a vita. Naturæ enim humanæ, hoc est, homini, cum eo, quod dignum habitum est immortalitate, com-

mune

δοκει και Πυθαγορας σοφον μεν εἶναι τον Θεον λεγων μονον· ἐπει και ὁ Αποςολος ἐν τῃ προς Ρωμαιους ἐπιςολῃ, γραφει· Εἰς ὑπακοην πιςεως, εἰς παντα τα ἐθνη, γνωρισθεντος μονῳ σοφῳ Θεῳ δια Ιησȣ Χριςου· ἑαυτον δε, δια φιλιαν την προς τον Θεον, φιλοσοφον. Διελεγετο γουν Μωϋσει, φησιν ὁ Θεος, ὡς φιλος φιλῳ.

Το μεν οὐν ἀληθες τῳ Θεῳ σαφες, αὐτικα την ἀληθειαν γεννᾳ· ὁ γνωςικος δε, ἀληθειας ἐρᾳ. Ιθι, Φησι, προς τον μυρμηκα, ὠ ὀκνηρε, και μελιττης γενȣ μαθητης, ὁ Σολομων λεγει· εἰ γαρ ἑκαςου της οἰκειας Φυσεως ἐργον ἑν, και βοος ὁμοιως, και ἱππȣ, και κυνος, τι ἀν Φησαιμεν τȣ ἀνθρωπȣ το ἐργον το οἰκειον; ἐοικεν δ', οἰμαι, κενταυρῳ, Θετταλικῳ πλασματι, ἐκ λογικου και ἀλογȣ συγκειμενος, ψυχης και σωματος· ἀλλα το μεν σωμα, γην τε ἐργαζεται, και σπευδει εἰς γην· τεταται δε ἡ ψυχη προς τον Θεον· ἡ γε δια Φιλοσοφιας της ἀληθȣς παιδευομενη, προς τȣς ἀνω σπευδει συγγενεις, ἀποςραφεισα των τȣ σωματος ἐπιθυμιων· προς τε ταυταις, πονȣ τε και Φοβου· και τοι προς ἀγαθου και την ὑπομονην και τον Φοβον ἐδειξαμεν. εἰ γαρ δια Νομȣ ἐπιγνωσις ἁμαρτιας, ὡς οἱ κατατρεχοντες τȣ Νομȣ Φασι, και ἀχρι Νομȣ ἁμαρτια ἠν ἐν κοσμῳ· ἀλλα, Χωρις Νομου ἁμαρτια νεκρα, ἀνταδομεν αὐτοις· ὁταν γαρ ἀφελῃς το αἰτιον του Φοβȣ την ἁμαρτιαν, ἀφειλες τον Φοβον· πολυ δε ἐτι κολασιν, ὁταν ἀπῃ το πεφυκος ἐπιθυμειν· Δικαιῳ γαρ οὐ κειται νομος, ἡ Γραφη Φησιν. καλως οὐν Ηρακλειτος, Δικης ὀνομα, Φησιν, ȣκ ἀν ᾐδεσαν, εἰ ταυτα μη ἠν· Σωκρατης δε, νομον ἑνεκα ἀγαθων

mune eſt vivere, ſecundum habitum contemplationis & continentiæ, cum ſit alterum præſtantius. Quo reſpectu mihi quidem certe videtur Pythagoras ſolum Deum ſapientem eſſe dicere (nam Apoſtolus quoque ſcribit in epiſtola ad Romanos: *Ad obedientiam fidei in cunctis gentibus, cogniti ſoli ſapienti Deo per Jeſum Chriſtum*) propter eam autem, quæ illi cum Deo intercedebat, amicitiam, vocabat ſe philoſophum. *Loquebatur* itaque *Deus cum Moſe*, inquit, *ut amicus cum amico.*

Itaque verum, quod Deo eſt manifeſtum, generat veritatem: Gnoſticus autem, amat veritatem. *Vade*, inquit, *ad formicam, o piger, & apis efficere diſcipulus*, ait Solomon. Si enim uniuſcujusque propriæ naturæ unum eſt munus, & bovis ſimiliter, & equi, & canis, quodnam dicemus eſſe proprium munus hominis? Videtur equidem, ut opinor, eſſe ſimilis centauro, figmento Theſſalico, compoſitus ex parte rationis participe & experte rationis, anima & corpore. Sed corpus quidem & circa terram operando verſatur, & tendit ad terram: anima autem ad Deum extollitur; quæ quidem per veram erudita philoſophiam, contendit ad ſuos, qui ſupra ſunt, cognatos, liberata corporis cupiditatibus, & præterea labore & metu: quanquam ad bonum pertinere & tolerantiam & metum oſtendimus. Si enim *per Legem eſt agnitio peccati*, ut dicunt qui Legem inſectantur, & *uſque ad Legem peccatum fuit in mundo*: ſed *ſine Lege mortuum eſt peccatum*, nos eis contra occinamus. Si enim timoris cauſam peccatum abſtuleris, abſtuliſti etiam timorem: multo autem magis ſupplicium, cum id abfuerit, a quo oriri ſolet concupiſcentia. *Juſto enim*, Scriptura inquit, *lex non eſt poſita.* Pulcre ergo Heraclitus, *Juſtitiæ*, inquit, *nomen non noviſſent, ſi hæc non eſſent.* Socrates autem dicit: *Legem non fuiſſe factam propter bonos.* Sed neque hoc cognoverunt

accu-

θων οὐκ ἀν γινεσθαι. ἀλλ' οὐδε τουτο ἐγνωσαν οἱ κατηγοροι, ὡς ὁ Αποστολος φησιν, ὁτι Ο ἀγαπων τον πλησιον, κακον οὐκ ἐργαζεται· το γαρ, Οὐ φονευσεις, Οὐ μοιχευσεις, Οὐ κλεψεις, και εἰ τις ἑτερα ἐντολη, ἐν τουτῳ μονῳ ἀνακεφαλαιουται τῳ λογῳ, τῳ Αγαπησεις τον πλησιον σου ὡς σεαυτον. ταυτῃ που, Αγαπησεις Κυριον τον Θεον σου, φησιν, ἐξ ὁλης καρδιας σου· και ἀγαπησεις τον πλησιον σου, ὡς σεαυτον. εἰ δη ὁ τον πλησιον ἀγαπων, κακον οὐκ ἐργαζεται, και πασα ἐντολη ἐν τουτῳ ἀνακεφαλαιουται, τῳ, ἀγαπᾳν τον πλησιον, αἱ τον φοβον ἐπαρτωσαι ἐντολαι, ἀγαπην, οὐ μισος κατασκευαζουσι· οὐκουν παθους του φοβου γεννητικος ὁ Νομος· Ωστε ὁ Νομος ἁγιος και τῳ ὀντι πνευματικος ἐστι, κατα τον Αποστολον.

Δει δη, ὡς ἐοικε την γε του σωματος φυσιν, και της ψυχης οὐσιαν πολυπραγμονησαντας, το ἑκατερου τελος καταλαβεσθαι, και μη τον θανατον ἡγεισθαι κακον· Οτε γαρ δουλοι ἠτε της ἁμαρτιας, φησιν ὁ Αποστολος, ἐλευθεροι ἠτε τῃ δικαιοσυνῃ. τινα οὐν καρπον εἰχετε τοτε, ἐφ' οἱς νυν ἐπαισχυνεσθε, το γαρ τελος ἐκεινων, θανατος· νυν δε, ἐλευθερωθεντες ἀπο της ἁμαρτιας, δουλωθεντες δε τῳ Θεῳ, ἐχετε τον καρπον ὑμων εἰς ἁγιασμον· το δε τελος, ζωην αἰωνιον· τα γαρ ὀψωνια της ἁμαρτιας, θανατος· το δε χαρισμα του Θεου, ζωη αἰωνιος ἐν Χριστῳ Ιησου τῳ Κυριῳ ἡμων. κινδυνευει τοινυν δεδειχθαι θανατος μεν εἰναι ἡ ἐν σωματι κοινωνια της ψυχης, ἁμαρτητικης οὐσης· ζωη δε, ὁ χωρισμος της ἁμαρτιας. πολλαι δε οἱ ἐν ποσι χαρακες και ταφροι της ἐπιθυμιας· τα τε ὀργης και θυμου βαραθρα· ἁ διαπηδαν ἀναγκη, και πασαν ἀποφευγειν την των ἐπιβουλων ἀνασκευην, τον μηκετι δι' ἐσοπτρου την γνωσιν του Θεου κατοψομενον.

Ημισυ γαρ τ' ἀρετης ἀποαινυται εὐρυοπα Ζευς
Ανερος, εὐτ' ἀν μιν κατα δουλιον ἡμαρ ἑλῃσι.

accusatores, quod dicit Apostolus, quod *Qui propinquum suum diligit, malum non operatur. Illud enim, Non occides, non mœchaberis, non furtum facies, & si quod sit aliud præceptum, in hoc solo sermone in unam veluti summam redigitur, Diliges proximum tuum sicut teipsum.* Hac utique ratione, *Diliges*, inquit, *Dominum Deum tuum, ex toto corde tuo: & diliges proximum tuum, sicut teipsum.* Quod si qui *proximum diligit, malum non agit*: & *omne præceptum in hoc veluti in compendium redigitur*, nempe *in diligendo proximum*, præcepta, quæ metum injiciunt, dilectionem pariunt, non odium: vitium ergo non est Lex, eo quod timorem procreet: *Quare Lex est sancta*, & revera *spiritalis*, ex sententia Apostoli.

Oportet autem, ut est consentaneum, cum & corporis naturam, & animæ essentiam diligenter inquisierimus, utriusque finem deprehendere, nec mortem malum esse putare. *Quando enim servi eratis peccati*, inquit Apostolus, *liberi fuistis justitiæ. Quem ergo fructum tunc habuistis ex iis, propter quæ nunc erubescitis? finis enim illorum est mors. Nunc autem liberati a peccato, Deo autem servi effecti, habetis fructum vestrum in sanctificationem: finem autem, vitam æternam. Stipendium enim peccati mors est; gratia autem Dei, vita æterna in Christo Jesu Domino nostro.* Res itaque eo videtur esse deducta, ut ostensum sit, mortem quidem esse eam animæ cum corpore conjunctionem, quæ est dedita peccato: vitam autem, a peccato separationem. Multi autem nos impediunt valli & fossæ cupiditatis, iræque & excandescentiæ voragines, quas transilire necesse, & omnem insidiarum effugere molitionem, eum, qui non amplius *per speculum* Dei cognitionem percipere volet:

Altitonansque viro virtutis Jupiter aufert
Dimidium, quem alii misere servire necesse est.

Servos

δουλους δε, τους ὑπο ἁμαρτιαν, και ταις ἁμαρτιαις πεπραμενους, τους φιληδονους και φιλοσωματους οἰδεν ἡ Γραφη· και θηρια μαλλον ἠ ἀνθρωπους, τους παρομοιωθεντας τοις κτηνεσι, θηλυμανεις ἱππους, ἐπι τας των πλησιον χρεμετιζοντας· ὀνος ὑβριστης, ὁ ἀκολαστος· λυκος ἀγριος, ὁ πλεονεκτικος· και ὀφις, ὁ ἀπατεων. ὁ τοινυν τε σωματος ἀπο της ψυχης χωρισμος, ὁ παρ' ὁλον τον βιον μελετωμενος τῳ φιλοσοφῳ προθυμιαν κατασκευαζει γνωστικην, εὐκολως δυνασθαι φερειν τον της φυσεως θανατον, διαλυσιν ὀντα των προς το σωμα της ψυχης δεσμων· Εμοι γαρ κοσμος ἐσαυρωται, κἀγω τῳ κοσμῳ, λεγει· βιω δε ἠδη, ἐν σαρκι ὠν, ὡς ἐν ὀρανῳ πολιτευομενος.

δ. Οθεν εἰκοτως καλεμενος ὁ γνωστικος ὑπακεει ῥαδιως, και τῳ το σωματιον αἰτουντι φερων προσδιδωσι, και τα παθη προαποδυομενος τε σαρκιου ταυτα, ἐχ ὑβριζων τον πειραζοντα, παιδευων δε, οἰμαι, και ἐλεγχων,

Εξ οἱης τιμης, και οἱου μηκεος ὀλβου,

ὡς φησιν Εμπεδοκλης, ὡδε λιπων μετα θνητων ἀναστρεφεται. οὑτος ὡς ἀληθως μαρτυρει, αὐτῳ μεν, το εἰναι πιστῳ γνησιῳ προς τον Θεον· τῳ πειραζοντι δε, ματην ἐζηλωκεναι τον δι' ἀγαπης πιστον· τῳ δ' αὐ Κυριῳ, την ἐνθεον προς την διδασκαλιαν πειθω, ἡς οὐκ ἀποστησεται θανατου φοβῳ· ναι μην και του κηρυγματος την ἀληθειαν συμβεβαιοι ἐργῳ, δυνατον εἰναι δεικνυς τον προς ὁν σπευδει Θεον. θαυμασαις ἀν την ἀγαπην αὐτε, ἡν ἐναργως διδασκει, εὐχαριστως ἑνουμενος προς το συγγενες, οὐ μην ἀλλα και τῳ τιμιῳ αἱματι τους ἀπιστους δυσωπων. οὑτος οὐν φοβῳ το ἀρνεισθαι Χριστον δια την ἐντολην ἐκκλινει, ἱνα δη φοβῳ μαρτυς γενηται· οὐ μην οὐδε ἐλπιδι δωρεων ἡτοιμασμενων πιπρασκων την πιστιν· ἀγαπῃ δε προς τον Κυριον ἀσμενεστατα τεδε τε βιε ἀπολυθησεται· χαριν ἰσως και τῳ την αἰτιαν παρασχομενῳ της ἐνθενδε ἐξοδε, και τῳ την ἐπιβουλην τεχνασαμενῳ ἐγκειμενως,

Servos autem eos, qui sunt *sub peccato*, & qui *peccatis sunt venundati*, qui voluptati & libidini sunt dediti, & tenentur amore corporis, vocare solet Scriptura: & bestias potius quam homines, eos, qui sunt *assimilati jumentis*, *equos in fœminas insanientes*, *ad proximorum uxores hinnientes*. Est *asinus libidinosus*, is, qui est impudicus: *agrestis lupus*, avarus: & *serpens*, is, qui est impostor. Corporis ergo ab anima separatio, quam toto vitæ tempore meditatur philosophus, gnosticam quandam parit animi alacritatem, ut possit facile ferre mortem naturæ, quæ est solutio vinculorum animæ a corpore. *Mihi* enim *crucifixus est mundus*, *& ego mundo*, inquit: vivo autem jam, cum sim in carne, ut si *in cœlo versarer*.

IV. Unde merito, qui Gnosticus vocatur, facile obtemperat, & ei, qui corporeum quid petit, donat offerens; & hujus carunculæ affectus prius exuens, Tentatorem non afficit quidem contumelia, sed, ut opinor, castigat & arguit,

Ex quantis opibus, quam magno & lapsus honore,

ut ait Empedocles, hic deinceps versetur cum mortalibus. Is certe fert testimonium sibi quidem, quod sit in Deum syncere fidelis: Tentatori autem, quod frustra sit æmulatione percitus in eum, qui est fidelis per dilectionem: Domino autem, quod ipsius doctrinæ divina persuadendi vis insit, a qua ne metu quidem mortis deficiet; quinetiam facto confirmat veritatem prædicationis, potentem eum esse ostendens, ad quem contendit. Mireris autem ejus dilectionem, quam docet evidenter, dum cognato quidem generi grato animo unitur, & etiam pretioso sanguine ipsos infideles pudore afficit. Is ergo metu propter præceptum declinat Christum negare, ut metui fiat testis. Sed neque propter spem donorum paratorum fidem vendit: sed propter suam in Dominum dilectionem, lubentissime hac vita exsolvetur; ha-

εγνωκως, προφασιν ευλογον λαβων, ην ουκ αυτος παρεσχεν, εαυτον επιδειξαι ος εςι, τω μεν, δι' υπομονης δι' αγαπης δε Κυριω, δι' ης ανεδεικνυτο τω Κυριω και προ της γενεσεως την προαιρεσιν τε μαρτυρησαντος ειδοτι. ευθαρσησας τοινυν προς φιλον τον Κυριον, υπερ ου και το σωμα εκων επιδεδωκεν, προς δε και την ψυχην, ως οι δικαςαι προσεδοκησαν, ερχεται, Φιλε κασιγνητε ποιητικως τε ακυσας προς τε Σωτηρος ημων, δια την τε βιε ομοιοτητα.

Αυτικα τελειωσιν το μαρτυριον καλεμεν, εχ οτι τελος του βιε ο ανθρωπος ελαβεν, ως οι λοιποι, αλλ' οτι τελειον εργον αγαπης ενεδειξατο· και οι παλαιοι δε των παρ' Ελλησι, των εν πολεμω επιθανοντων την τελευτην επαινεσιν, ε το βιαιως αποθνησκειν συμβελευοντες, αλλ' οτι ο κατα πολεμον τελευτων, αδεης τε θανειν απηλλακται, αποτμηθεις τε σωματος, και ε προκαμων τη ψυχη, εδε καταμαλακισθεις, οια περι τας νοσες πασχεσιν οι ανθρωποι· απαλλαττονται γαρ θηλυκευομενοι και ιμειρομενοι τε ζην. δια ταυτα εδε καθαραν απολυεσιν την ψυχην, αλλ' ωςπερ μολυβδιδας τας επιθυμιας μεθ' εαυτης φερομενην, ει μη τινες τετων ελλογιμοι κατ' αρετην γεγονασιν. εισι δε και οι εν πολεμω μετ' επιθυμιων αποθνησκουσιν· εδεν ετοι διαφεροντες, ει και νοσω κατεμαραινοντο.

Ει τοινυν η προς Θεον ομολογια μαρτυρια εςι, πασα η καθαρως πολιτευσαμενη ψυχη μετ' επιγνωσεως του Θεου, η ταις εντολαις επακηκουια, μαρτυς εςι και βιω και λογω, οπως ποτε τε σωματος απαλλαττηται· οιον αιμα την πιςιν ανα τον βιον απαντα, προς δε και την εξοδον προσχεουσα. αυτικα ο Κυριος εν τω Ευαγγελιω φησιν, Ος αν καταλειψη πατερα, η μητερα, η αδελφους, και τα εξης, ενεκεν τε Ευαγγελιε και τε ονοματος

μυ,

bens etiam gratiam, cum ei, qui causam præbuit hinc exeundi; tum ei, qui ipsi molitus est insidias: quod ab his honestam accepit occasionem, quam ipse non præbuit, seipsum ostendendi quisnam sit, illi quidem, per tolerantiam; Domino vero, per charitatem: per quam etiam antequam nasceretur manifestus erat Domino, qui tunc ejus propositum novit, qui martyrium passurus foret. Bono itaque animo venit ad amicum Dominum, pro quo & corpus, atque etiam, ut judices sperabant, animam tradidit, & a Servatore nostro, *O frater dilecte*, ut dicam poetice, propter vitæ similitudinem compellatur.

Nos autem *consummationem* vocamus matyrium, non quod vitæ *finem* homo acceperit, ut reliqui loquuntur, sed quod *perfectum* ac *consummatum* opus ostenderit charitatis. Quinetiam Græci quoque veteres laudant finem eorum, qui mortui sunt in bello, non quidem mortem suadentes violentam, sed quod qui in bello vitam finit, mortem non timens recessit, amputatus corpore, cum nec prius animo laborasset, nec emollitus esset, ut solet in morbis accidere hominibus: recedunt enim effœminati & vivere cupientes; & ideo neque puram emittunt animam, sed quæ cupiditates, veluti notas plumbeas, secum effert, nisi fuerint eorum aliqui virtute præstantes. Eorum autem, qui moriuntur in bello, nonnulli cum cupiditatibus e vita exeunt, quod perinde est, ac si morbo contabuerant.

Si autem Deo confiteri sit martyrium, quæcunque anima pure cum agnitione Dei vitam instituit, & præceptis paruit, ea quidem vita & sermone est martyr, quomodocunque liberetur a corpore; fidem scilicet, tanquam sanguinem, per totam vitam, & etiam in exitu, profundens. Jam dicit Dominus in Evangelio: *Qui reliquerit patrem, vel matrem, vel fratres*, & quæ deinceps sequuntur, *propter Evangelium &*

μυ, μακαριος ὑτοσι· ὑ την ἁπλην ἐμφαινων μαρτυριαν, ἀλλα την γνωςικην, ὡς κατα τον κανονα τυ Εὐαγγελιου πολιτευσαμενος, δια της προς τον Κυριον ἀγαπης· γνωσιν γαρ σημαινει ἡ τυ Ονοματος εἰδησις, και ἡ τυ Εὐαγγελιυ νοησις, ἀλλ' οὐ ψιλην την προσηγοριαν· ἀπολιπειν μεν γενος το κοσμικον, ἀπολιπειν δε ὑσιαν και κτησιν πασαν, δια το ἀπροσπαθως βιυν. μητηρ γ' οὐν ἡ πατρις και τροφος ἀλληγορειται· πατερες δε, οἱ νομοι οἱ πολιτικοι· ἁ δη ὑπεροπτεον εὐχαριςως, τῳ μεγαλοφρονι δικαιῳ, ἑνεκεν τυ φιλον γενεσθαι τῳ Θεῳ, και τυχειν των δεξιων μερων τυ ἁγιασματος, καθαπερ και οἱ Αποςολοι πεποιηκασιν. εἰτα Ηρακλειτος μεν φησιν, Αρηϊφατυς Θεοι τιμωσι, και ἀνθρωποι· και Πλατων ἐν τῳ πεμπτῳ της Πολιτειας γραφει· Των δε δη ἀποθανοντων ἐπι ςρατειας, ὁς ἀν εὐδοκιμησας τελευτησῃ, ἀρ' ὑ πρωτον μεν φησομεν τυ χρυσου γενους εἰναι; Παντων γε μαλιςα. το δε χρυσουν γενος προς Θεων ἐςι, των κατ' οὐρανον και την ἀπλανη σφαιραν· οἱ μαλιςα την ἡγεμονιαν ἐχουσι της κατ' ἀνθρωπους προνοιας.

Τινες δε των αἱρετικων, τυ Κυριυ παρακηκοοτες, ἀσεβως ἁμα και δειλως φιλοζωυσι· μαρτυριαν λεγοντες ἀληθη εἰναι, την τυ ὀντως ὀντος γνωσιν Θευ· ὁπερ και ἡμεις ὁμολογυμεν· φονεα δε εἰναι αὐτον ἑαυτου, και αὐθεντην, τον δια θανατυ ὁμολογησαντα· και ἀλλα τοιαυτα δειλιας σοφισματα, εἰς μεσον κομιζυσι. προς οὑς εἰρησεται, ὁποτ' ἀν καιρος ἀπαιτῃ· διαφερονται γαρ ἡμιν περι ἀρχας. λεγομεν δε και ἡμεις τους ἐπιπηδησαντας τῳ θανατῳ· εἰσι γαρ τινες ὑκ ἡμετεροι, μονυ τυ ὀνοματος κοινωνοι, οἱ δη αὐτυς παραδιδοντες σπευδουσι, τῃ προς τον Δημιυργον ἀπεχθειᾳ οἱ ἀθλιοι θανατωντες· τουτους ἐξαγειν ἑαυτους ἀμαρτυρως λεγομεν, κἀν δημο-

σιᾳ

nomen meum, is est beatus: non quodvis significans martyrium, sed gnosticum, ejus nempe hominis, qui cum ex regula Evangelii vitam egerit, propter dilectionem Domini (*Nominis* enim ratio & *Evangelii*, quorum hic mentio facta est, haud nudam appellationem, sed gnosticam vivendi rationem significat) cum hujus mundi cognatos, tum etiam substantiam ac possessiones relinquit, propterea quod vivat citra nimiam ad ea affectionem. Proinde *mater* quidem allegorice innuit patriam & altricem terram; *patres* autem, leges civiles: quæ quidem vir justus, qui est magni excelsique animi, lubentissime contemnere debet, ut Deo fiat amicus, & consequatur dexteras partes sanctuarii, sicut etiam fecerunt Apostoli. Deinde dicit quidem Heraclitus: *Marte cæsos Dii honorant & homines.* Et scribit Plato in quinto De republica: *Eum autem, qui in bello mortuus fuerit, postquam præclare se gesserit, an non primum quidem dicemus eum esse aurei generis? Omnium maxime.* Aureum autem genus cum illis Diis versatur, qui sunt in cœlo & in sphæra inerrante, qui maxime principatum obtinent humanæ providentiæ.

Quidam autem ex hæreticis, cum male Dominum intellexerint, impie simul & timide vitæ tenentur cupiditate, dicentes, verum esse martyrium, veri Dei cognitionem (quod quidem nos quoque fatemur) eum autem esse sui occisorem, & sibi mortem consciscere, qui per mortem fuerit Deum confessus; & alia ejusmodi sophismata, quæ sua suggessit timiditas, in medium afferunt. Adversus quos dicetur, cum tempus postulaverit: dissident enim a nobis de principiis. Dicimus autem nos quoque, eos, qui de industria mortem quærunt (sunt enim quidam, eatenus solum nostri, quod ejusdem nominis participes sint, qui quidem seipsos magno studio contendunt tradere, & propter odium in Creatorem miseri mortem cu-

piunt) eos, inquam, dicimus seipsos e vita exigere absque ullo martyrio, etsi publice puniantur. Fidelis enim martyrii non servant characterem, quandoquidem verum Deum non cognovere: vanæ autem morti seipsos tradunt, sicut se temere in ignem conjiciunt Indorum Gymnosophistæ.

Quoniam autem isti, qui falsum sibi nomen sumserunt, in corpus invehuntur, discant quod bona corporis compages & recta compositio, animo confert ad ingenii solertiam. Quare in tertio De republica Plato, quem maxime citant testem vituperatæ generationis, dixit oportere *curam gerere corporis propter harmoniam animæ*. per quod & vivendum, & recte vivendum est ei, qui annunciat præconium veritatis. Per vitam enim & sanitatem ingredientes, ediscimus cognitionem. Cui vero omnino non licet in altum progredi, nisi in providendis necessariis versetur, & eorum ope quæcunque tendunt ad cognitionem facere necesse habet, nonne ei bene vivere est eligendum? Vivendo enim, ut bene vivatur, fit; & ad immortalitatis habitum transmittitur, qui per corpus ad bene vivendum se exercuit.

V. Admiratione quoque digni sunt Stoici, qui dicunt, animam nihil affici a corpore, neque ad vitium a morbo, neque ad virtutem a sanitate; sed utraque hæc dicunt esse indifferentia. Jam vero Job quoque propter insignem continentiam & fidem eximiam, pauper quidem ex divite, ex illustri abjectus, ex pulcro deformis, ex sano morbidus factus, nobis est præclarum exemplar propositus, dum pudore afficit eum, qui tentaverat; benedicit ei, qui formaverat; secunda ita fert, ut prima; probe docens, virum Gnosticum casibus omnibus recte posse uti. Ac quod ea quidem, quæ a veteribus præclare sunt gesta, ad nostram emendationem, quædam quasi imagines, proposita sunt, his verbis ostendit Apostolus: *Ut*

mea vincula fuerint in Christo manifesta in omni prætorio & reliquis, & plures fratres in Domino, confisi meis vinculis, auderent abundantius absque metu loqui verbum Dei: quandoquidem martyria quoque sunt exemplaria conversionis, gloriose sanctificata. *Quæcunque enim ait Scriptura ad nostram doctrinam scripta sunt, ut per patientiam & consolationem Scripturarum, spem habeamus consolationis.*

Videtur autem si adsit dolor, anima quodammodo ab ipso declinare, & magnifacere a præsenti liberationem molestia. Illo certe tempore quiescit etiam a disciplinis, quando aliæ quoque virtutes negliguntur. Non autem utique dicimus ipsam pati virtutem: nam nec ægrotat virtus. Sed tamen qui est utriusque particeps, & virtutis & morbi, urgenti dolore premitur: & si non fuerit magni & excelsi animi, qui nondum continentiæ habitum acquisivit, loco pellitur; & instar fugæ invenitur non tolerasse. Eadem est autem etiam ratio de paupertate. Nam ipsa quoque a necessariis, contemplatione, inquam, & pura peccati amotione, cessare cogit animam, ut quæ in victu quærendo versari eum cogat, qui non se totum Deo per dilectionem dedicaverit: sicut rursus sanitas & rerum necessariarum copia, liberam custodit animam, ut quæ nullum habeat impedimentum, & sciat recte uti rebus præsentibus. *Tribulationem* enim *carnis habebunt*, inquit Apostolus, *qui sunt hujusmodi. Ego autem vobis parco: volo enim vos esse non solicitos, ut decore & honeste Domino indivulse assideatis.*

Hæc sunt ergo amplectenda, non propter se, sed propter corpus: habetur autem cura corporis propter animam, ad quam fit relatio. Hac enim causa necesse est eum, qui vitam gnostice instituit, discere, quid sit conveniens: nam bonum quidem non esse voluptatem, patet ex eo, quod malæ sint quædam voluptates; alioquin hac ratione videretur bonum

σιν ἡδονων, τινας δε φυγομεν. ἐ πασα ἡδονη ἀγαθον. ὁμοιως δε και ἐπι των ἀλγηδονων ὁ αὐτος λογος· ὡν τας μεν, ὑπομενομεν· τας δε, φυγομεν· ἡ δε αἱρεσις και φυγη, κατ' ἐπιϛημην γινεται· ὡϛε την ἐπιϛημην εἰναι το ἀγαθον, ἐ την ἡδονην, δι' ἡν ἐϛιν ὁτε και την ποιαν ἡδονην αἱρεσομεθα. αὐτικα ὁ μαρτυς ἡδονην την δι' ἐλπιδος δια της παρεσης ἀλγηδονος αἱρειται· εἰ δε κατα μεν διαιταν ἡ ἀλγηδων νοειται, κατα την ποσιν δε ἡδονη. ποιητικη της ἡδονης ἡ ἀλγηδων ἡ προϋπαρξασα γινεται· ἀγαθου δε ποιητικον το κακον ἐκ ἀν γενοιτο· ἐδετεροι αἰτια κακοι.

Ο μεν ἐν Σιμωνιδης, καθαπερ και Αριϛοτελης, Ὑγιαινειν μεν ἀριϛον ἀνδρι, γραφει· δευτερον δ', εὐφυα καλον γενεσθαι· τριτον δε, πλουτειν ἀδολως. και ὁ Μεγαρευς Θεογνις,

Χρη πενιαν φευγοντα, και εἰς βαθυκητεα ποντον
 Ριπτειν, και πετρων, Κυρνε, κατ' ἠλιβατων.

ἐμπαλιν δε Αντιφανης ὁ κωμικος, — ὁ Πλετος, φησι, πλειον θατερε βλεποντας παραλαβων, τυφλες ποιει. αὐτικα προς των ποιητων τυφλος ἐκ γενετης κηρυττεται·

Και οἱ γειναto κερον, ὁς ἐκ ἡλεκτορα εἰδεν.

φησιν ὁ Χαλκιδευς Εὐφοριων·

Κακον ἐν ἠν το παιδευμα εἰς εὐανδριαν
O πλετος ἀνθρωποισιν, αἱ τ' ἀγαν τρυφαι,

ἐν τῳ Αλεξανδρῳ ὁ Εὐριπιδης πεποιηκεν. εἰρηται γε, Η πενια σοφιαν λαχε, δια το συγγενες· ἁ φιλοχρηματια δε, ἐ Σπαρταν μονον, ἀλλα και πασαν πολιν ἑλοι ἀν. Οὐκουν μονον τετο νομισμα, λευκος ἀργυρος ἡ χρυσος ἐϛιν, ἀλλα και ἡ ἀρετη βροτοις, ὡς φησιν ὁ Σοφοκλης.

ϛ. Ο Σωτηρ ἡμων ὁ ἀγιος, και ἐπι των πνευματικων, και ἐπι των αἰσθητων, την πενιαν, και τον πλετον, και τα τετοις ὁμοια, ἐταξεν· εἰπων γαρ, Μακαριοι οἱ δε-

διωγ-

esse malum, & malum bonum. Præterea autem si aliquas quidem expetimus voluptates, aliquas vero fugimus, tum non est quævis voluptas bonum. Similiter autem eadem quoque est ratio in doloribus, quorum alios quidem toleramus, alios vero fugimus. Fit autem electio & fuga ex scientia; ac proinde bonum est, non voluptas, sed scientia, propter quam voluptates quasdam nonnunquam eligimus. Jam Martyr eam, quæ spe capitur, voluptatem eligit per præsentem dolorem. Si autem in siti quidem dolor consideretur, in potu autem voluptas: dolor, qui præcessit, erit efficiens voluptatis: boni autem malum non erit efficiens: neutrum ergo est malum.

Ac Simonides quidem, sicut etiam Aristoteles, scribit, *Homini quidem esse optimum, sanum esse: secundum autem, natura valentem & pulcrum: tertium autem, absque dolo & fraude esse divitem.* Et Theognis Megarensis:

Pauperiem ut fugias, piscosi & in æquora ponti,
Cyrne, & te aëriis dejicito ex scopulis.

Contra autem Antiphanes Comicus, *Plutus*, inquit, *cum plus aliis videntes acceperit aliquos, cæcos facit.* Jam a Poetis prædicatur ab ortu esse cæcus:

Natum illi genuit, qui Solem non videt unquam,

ait Euphorion Chalcidensis.

Nil pejus opibus fortitudinem docet
Homines misellos, nimiaque luxuries comes,

dixit in Alexandro Euripides. Dictum certe est *Paupertati obtigit sapientia propter cognationem: Amor autem pecuniæ* non solum *Spartam*, sed etiam quamvis urbem *ceperit. Non est ergo hic solum nummus, album argentum vel aurum, sed etiam virtus mortalibus*, ut ait Sophocles.

VI. Servator autem noster ille sanctus, tum ad spiritualia, tum ad sensilia applicavit paupertatem, & divitias, & quæ sunt his similia. Cum enim dixit:

Beati

ati, *qui persecutionem patiuntur propter justitiam*, aper-
nos docet, in omni casu quærere martyrem: qui,
fuerit pauper propter justitiam, *testatur* esse bonum,
iam dilexit, justitiam; & si *esuriat & sitiat propter
stitiam*, justitiam testatur esse optimum. Similiter
item qui flet quoque & luget propter justitiam, te-
atur optimam Legem esse pulcram & honestam.
uemadmodum ergo eos, *qui persecutionem patiuntur*,
a etiam *qui esuriunt & sitiunt propter justitiam*, *beatos*
cit, syncerum approbans desiderium, quod ne fa-
es quidem potuit perfringere. Et si *ipsam sitiant ju-
itiam*, *beati*. *Beati sunt* autem *pauperes* quoque, sive
iritu, sive facultatibus, propter justitiam videlicet.

Non ergo absolute pauperes, sed eos, qui prop-
r justitiam voluerint fieri pauperes, eos beatos es-
dicit; qui scilicet hujus mundi honores contemse-
int, ut bonum acquirerent: perinde ac eos quo-
ue, qui honesti moribus & corpore fuere per casti-
item, clarosque & illustres, qui propter justitiam
rovecti sunt ad filiorum adoptionem, & ideo *accepe-
int potestatem ut filii Dei fierent*, & *super serpentes &
orpios ambularent*, *& in Dæmones & in Adversarii co-
ias dominatum obtinerent*. Et, ut in summa dicam,
ominica exercitatio grate ac lubenter animam abdu-
it a corpore, si quidem ipsa quoque seipsam transfe-
endo avellit. *Qui enim amat animam suam*, *perdit il-
m*: *& qui perdidit*, *inveniet ipsam*; si modo nostram
agilitatem applicemus ad Dei incorruptionem. Dei
utem voluntas est, ut Deum agnoscamus, qua ra-
one ejus incorruptionis participes erimus. Qui er-
o per pœnitentiæ rationem peccatricem agnoscit
nimam, *perdit*, ipsam a peccato, a quo est avulsa:
erditam autem *inveniet* per obedientiam, ut quæ fidei
uidem revixerit, mortua autem sit peccato. Hoc
st ergo invenire animam, *Nosse seipsum*. Eam au-
em, quæ fit ad divina, conversionem, Stoici qui-

dem

γωγην λαβουσης, και μεταστροφην ἐκ νυκτερινης τινος ἡμερας.

Αὐτικα εὐλογα ἐξαγωγην τω σπουδαιω συγχωρουσι, και οἱ φιλοσοφοι, εἰ τις του πρασσειν αυτον ουτως πηρωσειεν αὐτων, ὡς μηκετι ἀπολελειφθαι αὐτω μηδε ἐλπιδα της πραξεως· ὁ δε ἐκβιασαμενος δικαστης ἀρνεισθαι τον ἠγαπημενον, διελεγχειν μοι δοκει τον φιλον τω Θεω, και τον μη. ἐνταυθα οὐδε συγκρισις ἐτι ἀπολειπεται, τι ἀν τις και μαλλον ἑλοιτο, ἀπειλην ἀνθρωπινην, ἡ την ἀγαπην του Θεου· και πως ἡ των κακων πραξεων ἀποχη, μειωσις τε και σβεσις των κακων εὑρισκεται, καθαιρουμενης της ἐνεργειας αὐτων, δια της ἀπραξιας· και τουτ᾽ ἐστι, Πωλησον σου τα ὑπαρχοντα, και δος πτωχοις, και δευρο ἀκολουθει μοι· τουτεστιν, τοις ὑπο του Κυριου λεγομενοις ἑπου. ὑπαρχοντα δε φασι τινες αὐτον εἰρηκεναι, τα ἐν τη ψυχη ἀλλοτρια· και πως τοις πτωχοις ταυτα διανεμεται, ουκ ἐχουσιν εἰπειν· ἀλλ᾽ ὁ Θεος γαρ παντα πασι μεριζει κατ᾽ ἀξιαν, δικαιας ουσης της οἰκονομιας. καταφρονησας οὐν, φησι, των ὑπαρχοντων, ἁ ὁ Θεος μεριζει δια της σης μεγαλειοτητος, ἑπου τοις ὑπ᾽ ἐμου λεγομενοις, σπευδων προς την του πνευματος ἀνοδον, οὐκ ἀποχη κακων μονον δικαιωθεις, προς δε, και τη κυριακη τελειωθεις εὐποιϊα. αὐτικα τον καυχωμενον τελειως τα ἐκ του Νομου προσταγματα πεπληρωκεναι διελεγχει, μη τον πλησιον ἀγαπησαντα· εὐεργετικη δε ἀγαπη ἐπαγγελλεται, ἡ κυριευουσα του σαββατου κατ᾽ ἐπαναβασιν γνωστικην.

Δειν δ᾽, οἰμαι, μητε δια φοβον κολασεως, μητε δια τινα ἐπαγγελιαν δοσεως, δι᾽ αὐτο δε το ἀγαθον, προσεληλυθεναι τω σωτηριω λογω. οἱ τοιουτοι ἐκ δεξιων ἱστανται του ἁγιασματος· οἱ δε δια της των φθαρτων δοσεως οἰομενοι ἀντικαταλλασσεσθαι τα της ἀφθαρσιας, ἐν

τη

dem dicunt fieri per quandam mutationem, dum anima mutatur ad sapientiam: Plato autem, *animæ ad meliora circumactionem; & conversionem ex nocturno quodam die.*

Jam etiam viro bono permittunt philosophi, ut liceat animam justa de causa educere, si quis ab agendo adeo fuerit remotus, ut nulla ei spes amplius reliqua sit actionis. Judex autem, qui per vim urget, ut Dilectum negemus, videtur detegere, quisnam Deo amicus sit, & quis non. Hic autem ne comparatio quidem relinquitur, quid quisnam magis elegerit, minasne hominum, an Dei dilectionem. Et abstinentia a malis actionibus, invenitur quodammodo diminutio & extinctio malorum, dum eorum tollitur operatio per cessationem ab agendo. Et hoc est, *Vende quæ habes, & da pauperibus; & veni, & sequere me:* hoc est, sequere ea, quæ dicuntur a Domino. Et per vocem ὑπαρχοντα, nonnulli dicunt intelligi ea, quæ sunt aliena in anima: sed quomodo ea distribuantur pauperibus, minime possunt dicere. Sed enim Deus omnia omnibus distribuit pro meritis, cum justa sit ejus dispensatio. Facultatibus ergo, inquit, contemtis, quas Deus distribuit per tuam magnificentiam, sequere ea, quæ a me dicuntur, contende ad ascensum spiritus; non solum justificatus per abstinentiam a malis, sed etiam Dominica consummatus beneficentia. Jam vero eum, qui gloriabatur se Legis præcepta perfecte adimplesse, refellit, quod non dilexisset proximum. Beneficentiam autem profitetur charitas, quæ dominatur Sabbato per gnosticam superioritatem.

Existimo autem oportere, neque propter metum supplicii, neque propter aliquam doni promissionem, sed propter ipsum bonum accedere ad verbum salutare. Qui autem tales sunt, stant a dextris sanctuarii: qui autem pro donatione eorum, in quæ cadit

corrup-

τη των δυειν αδελφων παραβολη μισθιοι κεκληνται· και μη τι γε ενταυθα το καθ' ὁμοιωσιν και εικονα ανακυπτει; ιν' οἱ μεν, κατα την προς τον Σωτηρα ὁμοιωσιν συμπολιτευωνται· οἱ δε, εξ ευωνυμων ιςαμενοι, κατα την τουτων εικονα. τρια τοινυν εςιν απο της αληθειας, μιας ριζης αμφοιν ὑποκειμενης· αιρεσεως δε ουκ ισης, μαλλον δε της κατα την αιρεσιν διαφορας ουκ ισης· διαφερει δ', οιμαι, το κατα μιμησιν ελεσθαι, του κατα γνωσιν ελομενου, ὡς το πεπυρωμενον και το πεφωτισμενον· Φως ουν της κατα την Γραφην ὁμοιοτητος ὁ Ισραηλ· ὁ δε αλλος, εικων.

Τι δε βουλεται ἡ του Λαζαρου παραβολη τω Κυριω, πλουσιου και πενητος εικονα δεικνυουσα; τι δε, Ουδεις δυναται δυσι δουλευειν κυριοις, Θεω και μαμωνα; την φιλαργυριαν ουτως ονομασαντος του Κυριου. αυτικα εις την κλησιν του δειπνου οἱ φιλοκτημονες κληθεντες, ουκ απαντωσιν· ου δια το κεκτησθαι, αλλα δια το προσπαθως κεκτησθαι. Αἱ αλωπεκες αρα φωλεους εχουσι· τους αμφι τον μεταλλευομενον και γεωρυχουμενον διατριβοντας πλουτον κακοηθεις ανθρωπους και γηγενεις, αλωπεκας προσειπεν. ὡσαυτως και επι του Ηρωδου· Ὑπαγετε, ειπατε τη αλωπεκι ταυτη, Ιδου εκβαλλω δαιμονια, και ιασεις αποτελω σημερον και αυριον, και τη τριτη τελειουμαι. πετεινα γαρ ουρανου, τους ουρανω των αλλων ορνεων διακεκριμενους, καθαρους τω οντι, τους εις την του ουρανιου Λογου γνωσιν πτητικους προσειπεν· ου γαρ δη μονον πλουτου και δοξης και γαμου, αλλα και πενιας, τω μη φεροντι μυριαι φροντιδες· και μην ταυτας εν τη παραβολη του τετραμερους σπορου ηνιξατο τας μεριμνας, το σπερμα του Λογου φησας το εις ακανθας και φραγμους πεσον, συμπνιγηναι ὑπ' αυτων, και μη καρποφορησαι δυνηθηναι.

Μαθειν

corruptio & interitus, existimant se vicissim accepturos incorruptionem, in *duorum fratrum* parabola vocati sunt *mercenarii*. Et numquid hic quoque illud, *ad similitudinem & imaginem*, elucet? ut illi quidem secundum Servatoris similitudinem, vitam instituant: qui autem stant a sinistris, ad imaginem horum. Tria ergo sunt, cum a veritate ambobus sit una subjecta radix, eorum vero electio, vel potius differentia secundum electionis varietatem non sit æqualis. Differt autem, ut existimo, qui eligit ex imitatione, ab eo, qui eligit ex cognitione, ut id, quod est ignitum, ab eo, quod illuminatum. Lumen ergo similitudinis secundum Scripturam, est Israel; alius autem, imago.

Quid autem intelligit Dominus per *Lazari* parabolam, quæ exhibet imaginem divitis & pauperis? Quid vero, *Nemo potest duobus dominis servire. Deo & Mamonæ?* pecuniæ scilicet amorem sic vocat Dominus. Jam qui suarum possessionum amore tenebantur, ad cœnam vocati non veniunt: non quod possiderent, sed quod possiderent cum affectione. *Vulpes* itaque *foveas habent:* Eos, qui in effodiendis & infodiendis versantur divitiis, homines pravos & plane terræ filios, *vulpes* appellavit. Similiter etiam de Herode: *Abite, dicite huic vulpi: Ecce dæmonia ejicio, & ægros curo hodie & cras, & tertio consummor. Volucres* enim *cœli*, eos, qui *cælo* a reliquis avibus sunt distincti, ac vere puri, & ad cœlestis Logi, seu verbi, cognitionem evolare parati, vocavit. Neque solum divitiæ, gloria, & matrimonium, sed etiam paupertas, ei, qui ipsam ferre nequit, innumerabiles affert solicitudines. Atque has quidem curas significavit in parabola seminis quadripartiti, ubi dicit, *semen Logi*, seu verbi, quod *cecidit in spinas* & sepes, fuisse ab eis *suffocatum*, & fructum nequivisse producere.

Μαθειν οὖν ἀναγκη ὅπως ἑκαστῳ των προσπεπτωκοτων χρηστεον, ὡς δι' εὐζωιας γνωστικης εἰς ἑξιν ἀϊδιου συνεπιδοθηναι ζωης. "Εἰδον γαρ, φησι, τον ἀσεβη ὑπερυ- „ψουμενον και ἐπαιρομενον ὡς τας κεδρους του Λιβανου· και „παρηλθον, λεγει ἡ Γραφη, και ἰδου οὐκ ἠν· και ἐζητη- „σα αὐτον, και οὐχ εὑρεθη ὁ τοπος αὐτου. φυλασσε ἀκα- „κιαν, και ἰδε εὐθυτητα· ὁτι ἐστιν ἐγκαταλειμμα ἀν- „θρωπῳ εἰρηνικῳ. οὑτος δ' ἀν εἰη, ὁ ἀνυποκριτως ἐξ ὁλης „καρδιας πιστευων, και πασῃ τῃ ψυχῃ γαληνιων· Ο „γαρ λαος ὁ ἑτερος, τοις χειλεσι τιμᾳ· ἡ δε καρδια „αὐτου, πορρω ἀπεστιν ἀπο Κυριου. Τῳ στοματι αὐτων „εὐλογουσι, τῃ δε καρδιᾳ αὐτων καταρωνται· Ηγαπη- „σαν αὐτον ἐν τῳ στοματι αὐτων, και τῃ γλωσσῃ αὐτων „ἐψευσαντο αὐτον· ἡ δε καρδια αὐτων οὐκ εὐθεια μετ' „αὐτου, οὐδε ἐπιστωθησαν ἐν τῃ διαθηκῃ αὐτου. Δια „τουτο ἀλαλα γενηθητω παντα τα χειλη τα δολια· „και γλωσσαν μεγαλορημονα τους εἰποντας, Την γλωσ- „σαν ἡμων μεγαλυνωμεν, τα χειλη ἡμων παρ' ἡμιν ἐστι· „τις ἡμων κυριος ἐστιν; Απο ταλαιπωριας των πτωχων, „και του στεναγμου των πενητων, νυν ἀναστησομαι, λεγει „Κυριος· θησομαι ἐν σωτηριῳ, παρρησιασομαι ἐν αὐτῳ. „ταπεινοφρονουντων γαρ ἐστιν ὁ Χριστος, οὐκ ἐπαιρομενων „ἐπι το ποιμνιον αὐτου."

Μη θησαυριζετε τοινυν ὑμιν θησαυρους ἐπι της γης, ὁπου σης και βρωσις ἀφανιζει, και κλεπται διορυσσουσι και κλεπτουσι· ταχα μεν τους φιλοκτημονας ὀνειδιζων, λεγει ὁ Κυριος· ταχα δε και τους ἁπλως μεριμνωντας τε και φροντιστας· ἠδη δε και τους φιλοσωματους· ἐρωτες γαρ, και νοσοι, και οἱ φαυλοι διαλογισμοι, διορυσσουσι τον λογισμον, και τον ὁλον ἀνθρωπον· ὁ δε τῳ ὀντι θησαυρος ἡμων, ἐνθα ἡ συγγενεια του νου· ἐπει το κοινωνικον της δικαιοσυνης παραδιδωσιν, ἐμφαινων δειν ἀποδιδοναι τῃ συνηθειᾳ της παλαιας ἀναστροφης, τα ὑπ' αὐτης ἡμιν περικτηθεντα, και ἐπι τον Θεον ἀνατρεχειν, ἐλεον αἰτουμενους. οὑτος ἐστι τῳ ὀντι βαλλαντιον μη παλαιουμενον,

Discere ergo necesse est, quomodo unoquoque eorum, quæ accidunt, utendum sit, ut per vitam bene ac gnostice actam, ad habitum vitæ æternæ exerceamur, " *Vidi* enim, inquit, *impium superexaltatum* „ *& elatum sicut cedros Libani*: *& transii*, inquit Scrip„ tura, *& ecce non erat; & quæsivi ipsum, & non est* „ *inventus locus ejus. Custodi innocentiam, & vide recti*„ *tudinem, quoniam sunt reliquiæ homini pacifico.* Talis „ autem fuerit, qui non simulate credit ex toto cor„ de, & toto est animo tranquillus. *Alter enim popu*„ *lus labiis honorat, cor vero ejus longe abest a Domino.* „ *Ore suo benedicunt, corde vero suo exsecrantur. Dilexe*„ *runt eum in ore suo, & lingua sua mentiti sunt ei: cor* „ *autem eorum non erat rectum cum ipso, neque fideles fue*„ *runt in testamento suo.* Et ideo *muta fiant labia dolo*„ *sa, & perdat Dominus labia dolosa omnia, linguam ma*„ *gniloquam, eos, qui dixerunt, Linguam nostram ma*„ *gnificabimus, labia nostra a nobis sunt; quis est noster Do*„ *minus? Ab afflictione inopum, & ejulatu pauperum* „ *nunc exsurgam, dicit Dominus, ponam in salutari, li*„ *bere agam cum ipso* Est enim Christus eorum, qui „ humiliter se gerunt; non eorum, qui eriguntur in „ gregem ejus."

Ne thesaurizate ergo *vobis thesauros in terra, ubi tinea & ærugo demolitur, & fures effodiunt & suffurantur;* fortasse quidem eos insectans, qui tenentur amore possessionum, dicit Dominus: fortasse autem eos in universum, qui solicitudini & curis se dedunt: quinetiam eos, qui corporis nimium studiosi sunt. Amores enim, & morbi, & malæ cogitationes, rationem & totum hominem *perfodiunt*. Est autem verus noster *thesaurus*, ubi est mentis cognatio: proinde communicativam vim tradit justitiæ, dum indicat oportere reddere consuetudini veteris conversationis, ea, quæ ab ipsa sunt nobis acquisita, & ad Deum recurrere, petentes misericordiam. Is est revera crumena, quæ

τον, ἰδιον ζωης αἰωνιε, θησαυρος ἀνεκλειπτος ἐν ἐρανῳ, ὁτι Ελεων ἐλεηθηση, ὡν ἀν ἐλεω, φησι Κυριος.

Λεγεσι δε ταυτα και τοις θελεσι δια την δικαιοσυνην πτωχευσαι· ἀκηκοασι γαρ δια της ἐντολης, ὁτι Πλατεια και εὐρυχωρος ὁδος ἀπαγει εἰς την ἀπωλειαν, και πολλοι οἱ διερχομενοι δι' αὐτης. οὐ περι ἀλλε τινος· ἀλλα περι ἀσωτιας και φιλογυνιας, φιλοδοξιας, φιλαρχιας, και των ὁμοιων διαλεγεται παθων· Αφρον γαρ, ὡς ἐφη, ὁτι τη νυκτι ταυτη ἀπαιτεσι σε την ψυχην· ἁ δε ἡτοιμασας αὐτη, τινι γενηται; και τα μεν της ἐντολης ὡδε ἐχει κατα λεξιν· Φυλασσεσθε τοινυν ἀπο πασης πλεονεξιας· ὁτι οὐκ ἐν τῳ περισσευειν τινα τα ὑπαρχοντα, ἐςιν ἡ ζωη αὐτου. τι γαρ ὠφελειται ἀνθρωπος, ἐαν τον κοσμον ὁλον κερδηση, την δε ψυχην αυτε ζημιωθη; ἡ τι δωσει ἀνθρωπος ἀνταλλαγμα της ψυχης αὐτου; Δια τετο λεγω· Μη μεριμνατε τη ψυχη ὑμων, τι φαγητε· μηδε το σωμα τι περιβαλητε· ἡ γαρ ψυχη πλειων ἐςι της τροφης, και το σωμα τε ἐνδυματος. και παλιν. Οἰδε γαρ ὁ Πατηρ ὑμων, ὁτι χρηζετε τουτων ἁπαντων· ζητειτε δε πρωτον την βασιλειαν των ἐρανων, και την δικαιοσυνην. ταυτα γαρ μεγαλα· τα δε μικρα, και περι τον βιον, ταυτα προςτεθησεται ὑμιν. ἀρ' ἐκ ἀντικρυς τον γνωςικον μεθεπειν ἡμας παρακελευεται βιον, ἐργῳ τε και λογῳ ζητειν την ἀληθειαν προτρεπει; πλεσιον τοινυν ἐ την δοσιν, ἀλλα την προαιρεσιν λογιζεται, ὁ παιδευων την ψυχην, Χριςος. Ζακχαιον τοινυν, οἱ δε Ματθιαν φασιν, ἀρχιτελωνην, ἀκηκοοτα τε Κυριε καταξιωσαντος προς αὐτον γενεσθαι, Ιδου τα ἡμιση των ὑπαρχοντων μου διδωμι ἐλεημοσυνην, φαναι, Κυριε· και εἰ τινος τι ἐσυκοφαντησα, τετραπλεν ἀποδιδωμι· ἐφ' ἐ και ὁ Σωτηρ εἰπεν, Ο υἱος τε ἀνθρωπε ἐλθων σημερον, το ἀπολωλος εὑρεν. παλιν τε αὖ θεασαμενος, εἰς το γαζοφυλακιον, τον μεν πλεσιον ἀναλογως τη κτησει βεβληκοτα, την δε χηραν χαλκες δυο, πλειον ἐφη την χηραν

βεβλη-

non veterascit, viaticum vitæ æternæ, *thesaurus in cœlo non deficiens*, quoniam *Miserens miserebor*, *cujus miserebor*, ait Dominus.

Dicunt autem hæc iis quoque, qui volunt esse pauperes propter justitiam: audierunt enim per mandatum, *Latam & speciosam esse viam*, *quæ ducit ad interitum*; *& multos*, *qui per eam transeunt*. De nullo alio loquitur, quam de luxu, & amore mulierum, cupiditate gloriæ & imperii, & similibus animi affectibus. *Stulte* enim inquit, *hac nocte animam tuam repetunt*: *quæ autem ei parasti*, *cujus erunt?* Et mandatum quidem his verbis traditum est: *Cavete* ergo *ab omni avaritia*, *& plura habendi cupiditate*: *quoniam non in eo*, *quod alicui abundent facultates*, *vita ejus*. *Quid enim prodest homini*, *si totum mundum lucretur*, *animæ autem suæ detrimentum faciat? aut quod dabit homo precium pro anima sua? Et ideo dico*, *Ne soliciti sitis animæ vestræ*, *quid comedatis*; *neque corpori*, *quid induamini*. *Anima enim est plus quam cibus*, *& corpus quam indumentum*. Et rursus: *Scit enim Pater vester*, *quod his omnibus opus habetis*. *Quærite autem primum regnum cœlorum & justitiam*; *ea* enim *magna* sunt: *parva* autem, & quæ ad victum pertinent, ea *adjicientur vobis*. An non aperte nos jubet persequi vitam gnosticam, & verbo & facto hortatur quære veritatem? Divitem ergo non ex donatione, sed ex proposito æstimat Christus, qui animam instituit. Proinde Zacchæum, aut, secundum alios, Matthiam, publicanorum principem, cum audiisset Dominum dignatum fuisse secum commorari, dixisse ferunt, *Domine*, *dimidium bonorum meorum do eleemosynam*, *& si alicujus aliquid habui per calumniam*, *reddo quadruplum*. Unde etiam respondit Servator: *Filius hominis cum venisset hodie*, *invenit quod perierat*. Et rursus, cum vidisset *in gazophylacium* jecisse quidem *divitem* convenienter suis facultatibus, *viduam* autem duos nummos, dixit *viduam jecisse plus*

βεβληκεναι παντων· ὁ μεν γαρ, ἀπο τε περισσευματος· ἡ δε, ἐκ της ὑςερησεως συνεισηνεγκεν.

Ὁτι δε παντα ἐπι την παιδευσιν της ψυχης ἀνηγαγεν, Μακαριοι, φησιν, οἱ πραεις· ὁτι αὐτοι κληρονομησεσι την γην. πραεις δε εἰσιν, οἱ την ἀπιςον μαχην την ἐν τη ψυχη καταπεπαυκοτες, θυμε και ἐπιθυμιας, και των τουτοις ὑποβεβλημενων εἰδων. πραεις δε τες κατα προαιρεσιν, ἐ κατ' ἀναγκην ἐπαινει. Εἰσι γαρ παρα Κυριῳ και μισθοι, και μοναι πλειονες· κατα ἀναλογιαν βιων· Ὁς γαρ ἀν δεξηται, φησι, προφητην εἰς ὀνομα προφητε, μισθον προφητε ληψεται· και ὁς ἀν δεξηται δικαιον εἰς ὀνομα δικαιε, μισθον δικαιε ληψεται· και ὁς ἀν δεξηται ἑνα των μαθητων τετων των μικρων, μισθον ἐκ ἀπολεσει. παλιν τε αὐ, τας κατ' ἀξιαν διαφορας της ἀρετης, εὐγενεις ἀμοιβας δια των ὡρων των οὐχ ὁμοιων τον ἀριθμον· προς δε, και δια τε ἑκαςῳ των ἐργατων ἀποδοθεντος ἰσε μισθου, τετεςι της σωτηριας, ἡν το δηναριον αἰνισσεται, το ἐπ' ἰσης δικαιον μεμηνυκεν δια των κατα τας ἀκαταλληλες ὡρας ἐργασαμενων. ἐργασονται μεν οὐν κατα τας μονας τας ἀναλογες, ὡν κατηξιωθησαν, γερων, συνεργες της ἀρρητε οἰκονομιας και λειτεργιας. Οἱ δε δη ἀν δοξωσι διαφεροντως προς το ὁσιως βιωναι προσκεκλησθαι, φησιν ὁ Πλατων, ἐτοι εἰσιν οἱ τωνδε μεν των ἐν τη γη ἐλευθερουμενοι τε και ἀπαλλαττομενοι, ὡςπερ δεσμωτηριων, ἀρω δε εἰς καθαραν οἰκησιν ἀφικνουμενοι. δια σαφεςερων τε αὐ, το αὐτο ὡδε πως λεγει· Τουτων δε αὐτων οἱ ἐν φιλοσοφια ἱκανως καθηραμενοι, ἀνευ τε σωματων ζωσι το παραπαν εἰς τον ἁπαντα χρονον· και τοι σχηματα τινα περιτιθησι, ταις μεν, ἀερινα αὐτων· ταις δε, και πυρινα. ἐτι ἐπιφερει, Και εις οἰκησεις ἐτι τετων καλλιους ἀφικνουνται· ἁς ἐδε ῥαδιον δηλωσαι, ἐδε ὁ χρονος ἱκανος ἐν τῳ παροντι. ὁθεν εἰκοτως, Μακαριοι οἱ πενθεντες· ὁτι αὐτοι παρακληθησονται· οἱ γαρ μετανοησαντες ἐφ' οἱς κακως προβεβιωκασιν, εἰς την κλησιν παρεσονται· τουτο γαρ ἐςι το παρακληθηναι. τε μετανοουντος δε, τροποι

δυο·

quam omnes: ille enim *ex abundantia*, hæc vero *ex egestate* contulit.

Quoniam autem omnia reduxit ad animæ institutionem, *Beati*, inquit, *mites*, *quoniam ipsi possidebunt terram.* Mites autem sunt, qui infidam, quæ est in anima, pugnam sedaverunt iræ & cupiditatis, ac cæterarum specierum, quæ his subjectæ sunt. Mites autem laudat eos, qui tales sunt sponte & ex animi instituto; non autem eos, qui ex necessitate. *Sunt* enim apud Dominum *complures* mercedes & *mansiones*, pro ratione vitæ hominum. *Qui enim*, inquit, *prophetam in nomine prophetæ susceperit*, *mercedem prophetæ accipiet: & qui justum in nomine justi*, *mercedem justi accipiet: & qui susceperit unum ex parvis his discipulis*, *non amittet mercedem.* Et rursus, virtutis pro meritis differentias, & præclaras remunerationes, per horas numero non æquales; præterea autem, & unicuique operariorum æqualiter reddita mercede, hoc est salute, quam significat *denarius*, æquum jus significavit, per eos, qui operati sunt horis inæqualibus. Operabuntur ergo convenienter mansionibus, quæ proportione respondent iis, quibus dignati sunt, præmiis, ineffabilis œconomiæ & muneris adjutores. *Qui autem*, inquit Plato, *visi fuerint evocati ad hoc*, *ut sancte præ cæteris vivant*, *ii sunt*, *qui ex his terrenis locis*, *tanquam e carceribus*, *liberati & soluti*, *sursum ad puram proficiscuntur habitationem.* Et rursus apertius idem dicit: *Ex his autem*, *quicunque per philosophiam satis sunt purgati*, *sine corporibus omnino vivunt in universum tempus.* Quanquam figuras quasdam illis adjicit, aliis quidem ex ipsis, aereas, aliis vero etiam igneas. Subjungit præterea: *Et proficiscuntur in habitationes his etiam pulcriores*, *quarum pulcritudo neque facilis dictu est*, *neque præsens tempus ad dicendum sufficeret.* Unde merito dicit: *Beati*, *qui lugent*, *quoniam ipsi advocationem accipient.* Qui enim male actæ vitæ ducti sunt

δυο· ὁ μεν κοινοτερος, Φοβος ἐπι τοις πραχθεισιν· ὁ δε ἰδιαιτερος, ἡ δυσωπια ἡ προς ἑαυτην της ψυχης ἐκ συνειδησεως· εἰτ' οὐν ἐνταυθα, εἰτε και ἀλλαχη· ἐπει μηδεις τοπος ἀργος εὐποιΐας Θεου.

Παλιν φησιν· Μακαριοι οἱ ἐλεημονες· ὁτι αὐτοι ἐλεηθησονται. ὁ δε ἐλεος, ὀυχ, ἡ τινες των φιλοσοφων ὑπειληφασι, λυπη ἐπ' ἀλλοτριαις συμφοραις· μαλλον δε ἀςειον τι ἐςι, ὡς οἱ Προφηται λεγουσιν· Ελεον γαρ, φησι, θελω, και οὐ θυσιαν. ἐλεημονας δ' εἰναι βουλεται, οὐ μονον τους ἐλεον ποιουντας, ἀλλα και τους ἐθελοντας ἐλεειν, κἀν μη δυνωνται· οἱς κατα προαιρεσιν το ἐνεργειν παρεςιν· ἐνιοτε γαρ βουλομεθα δι' ἀργυριου δοσεως, ἡ δια σωματικης σπουδης ἐλεον ποιησαι, ὡς δεομενῳ ἐπαρκεσαι, ἡ νοσουντι ὑπουργησαι, ἡ ἐν περιςασει γινομενῳ παραςηναι· και ουχ οἱοι τε ἐσμεν, ἠτοι δια πενιαν, ἡ νοσον, ἡ γηρας· φυσικη γαρ νοσος και τουτο· ἐξυπηρετησαι τη προαιρεσει, ἐφ' ὡν ὁρμωμεθα, μη δυνηθεντες ἐπι τελος ἀγαγειν ὁ βεβουλημεθα. της αὐτης τιμης μετεχουσι τοις δυνηθεισιν οἱ βεβουλημενοι· ὡν ἡ προαιρεσις ἰση, κἀν πλεονεκτωσιν ἑτεροι τη περιουσια.

Επει δε των ἀπαγοντων εἰς την τελειωσιν της σωτηριας ὁδοι εὑρισκονται δυο, ἐργα και γνωσις, μακαριους εἰπεν τους καθαρους την καρδιαν· ὁτι αὐτοι τον Θεον ὀψονται. κἀν τῳ ὀντι το ἀληθες σκοπωμεν, ἡ γνωσις του ἡγεμονικου της ψυχης καθαρσις ἐςι, και ἐνεργεια ἐςιν ἀγαθη. ἀγαθα γ' οὐν, τα μεν, αὐτα καθ' ἑαυτα· τα δε, μετεχοντα των ἀγαθων, ὡς τας καλας πραξεις φα-

pœnitentia, aderunt ad *vocationem:* hoc enim ſibi vult παρακληθῆναι. Pœnitentium autem duo ſunt ordines: quorum alter, qui multo frequentior eſt, timore pœnæ factis ſuis debitæ ducitur: alter vero, qui magis eſt ſingularis, ex conſcientia factorum afficitur interna animæ verecundia. Sive igitur hoc modo, ſive illo pœniteat, quandoquidem nullus locus Dei miſericordia vacuus eſt.

Rurſus dicit: *Beati miſericordes, quoniam ipſi miſericordiam conſequentur.* Miſericordia autem non eſt, ut exiſtimarunt quidam philoſophi, dolor propter alienas calamitates, ſed eſt potius bonum quid, ut dicunt Prophetæ: *Miſericordiam*, inquit, *volo, & non ſacrificium.* Miſericordes autem vocat, non ſolum eos, qui faciunt opera miſericordiæ, ſed etiam qui miſereri volunt, etſi non poſſint; quibus ſcilicet adeſt operandi propoſitum. Nonnunquam enim volumus, vel dando pecuniam, vel corpoream adhibendo operam, facere miſericordiam, utpote egenti opem ferre, vel ægrotanti inſervire, vel adeſſe, qui eſt in aliqua calamitate, nec poſſumus, vel propter paupertatem, vel morbum, vel ſenectutem (nam ea quoque morbus eſt naturalis) exſequi inſtitutum: ea ſcilicet, quæ cupimus, & ad quæ interno animi motu ferimur, non valentes efficere. Eundem autem honorem conſequentur ii, qui voluerunt, cum iis, qui potuerunt, quorum eſt voluntas æqualis, etſi alii ſuperent facultatibus.

Quoniam autem eorum, quæ ad ſalutis ducunt perfectionem, duæ viæ inveniuntur, opera & cognitio, *beatos* dixit eos, qui ſunt *mundi corde, quoniam ipſi Deum videbunt.* Et ſi revera verum conſideremus, cognitio eſt principalis animæ partis purgatio, & eſt bona operatio. Ac bona quidem ſunt, alia quidem ipſa per ſe: alia autem, per alterius boni participationem; ſicut bonas dicimus actiones. Abs-

μιν· ἀνω δε των μεταξυ, ἁ δη ὑλης ἐπεχει ταξιν, ὑφ' αἱ ἀγαθαι, ὑφ' αἱ κακαι συνισανται πραξεις· οἱον ζωης λεγω, και ὑγιειας· των τε ἀλλων των ἀναγκαιων, ἡ περισατικων· καθαρους ὑν κατα τας σωματικας ἐπιθυμιας, και τους ἁγιους διαλογισμους, τους εἰς ἐπιγνωσιν τε Θειου ἀφικνουμενους εἰναι βουλεται, ὁτ' ἀν μηδεν ἐχη νοθον ἐπιπροσθουν τη δυναμει ἑαυτε το ἡγεμονικον. ὁτ' ἀν τοινυν ἐνδιατριψη τη θεωρια, τω Θειω καθαρως ὁμιλων, ὁ γνωσικως μετεχων της ἁγιας ποιοτητος, προσεχεσερον ἐν ἑξει γινεται ταυτοτητος ἀπαθους· ὡς μηκετι ἐπισημην ἐχειν, και γνωσιν κεκτησθαι, ἐπισημην δε εἰναι και γνωσιν.

Μακαριοι τοινυν, οἱ εἰρηνοποιοι· τον ἀντισρατηγουντα νομον τω φρονηματι τε νου ἡμων, τε θυμου τας ἀπειλας, και της ἐπιθυμιας τα δελεατα· τατε ἀλλα παθη, ὁσα πολεμει τον λογισμον, τιθασσευσαντες και ἐξημερωσαντες· οἱ μετ' ἐπισημης ἐργων τε ἀγαθων και λογου ἀληθου καταβιωσαντες, εἰς υἱοθεσιαν ἀποκατασαθησονται την προφιλεσεραν. εἰη δ' ἀν ἡ τελεια εἰρηνοποιησις, ἡ ἐπι παντι τω συμβαινοντι ἀτρεπτον φυλασσουσα το εἰρηνικον· ἁγιαν τε και καλην την διοικησιν λεγουσα, ἐν ἐπισημη θειων και ἀνθρωπινων πραγματων καθεσωσα, δι' ἡς τας ἐν τω κοσμω ἐναντιοτητας, ἁρμονιαν κτισεως καλλισην λογιζεται. εἰρηνοποιουσι δε και τους ἐνταυθα πολεμουμενους τοις της ἁμαρτιας σρατηγημασι, μεταδιδασκοντες ἐπι την πισιν και την εἰρηνην μετιεναι. κεφαλαιον δ', οἰμαι, πασης ἀρετης Κυριος παιδευων ἡμας, το δειν γνωσικωτερον δι' ἀγαπην την προς τον Θεον, θανατε καταφρονειν· Μακαριοι, φησιν, οἱ δεδιωγμενοι ἑνεκεν δικαιοσυνης· ὁτι αὐτοι υἱοι Θεου κληθησονται· ἡ, ὡς τινες των μετατιθεντων τα Εὐαγγελια, Μακαριοι, φησιν, οἱ δεδιωγμενοι ὑπο της δικαιοσυνης· ὁτι αὐτοι ἐσονται τελειοι· και, Μακαριοι οἱ δεδιωγμενοι ἑνεκα ἐμου· ὁτι ἑξουσι τοπον, ὁπου ὑ διωχθησονται. και,

Μακα-

que rebus autem intermediis, quæ quidem obtinent locum materiæ, neque bonæ, neque malæ constant actiones; verbi gratia, vita & sanitate, & aliis, quæ vel sunt necessaria, vel circumstantialia. Eos igitur, qui ad Dei agnitionem accedunt, vult esse mundos quoad corporis appetitus & sanctas cogitationes, adeo ut animæ facultati principali nihil adulterinum adhæreat, quod ejus vim obtundat. Cum igitur is, qui sanctæ hujus qualitatis gnostice particeps est, contemplationi deditus, cum Deo puram habuerit consuetudinem, ita proxime accedit ad habitum impatibilis identitatis, ut non habeat amplius scientiam, & possideat cognitionem, sed sit ipsa scientia & cognitio.

Beati ergo *pacifici;* qui scilicet legem sententiæ mentis nostræ repugnantem, iræ minas, & cupiditatis escas, & alias affectiones, quæ rationem oppugnant, mansuetas quietasque reddiderunt; qui cum scientia bonorum operum, & vera ratione præditi vixerint, restituentur in amiciorem & gratiorem filiorum adoptionem. Erit autem perfecta *pacificatio*, quæ in quocunque casu *pacificum* illud servat immutabile, sanctamque & honestam vocans Providentiam res administrantem, posita in rerum divinarum & humanarum scientia, per quam eas, quæ sunt in mundo, repugnantias, creationis pulcherrimam existimat harmoniam ac concordiam. *Pacificant* etiam, qui monitis suis ad fidem pacemque transferunt eos, quos peccati strategemata hic oppugnaverant. Totius autem virtutis summa est, ut existimo, Dominus, docens oportere nos propter charitatem in Deum gnostice mortem contemnere. *Beati*, inquit; *qui persecutionem patiuntur propter justitiam, quoniam ipsi filii Dei vocabuntur:* vel, ut nonnulli ex iis, qui Evangelia transponunt, *Beati*, inquit, *quos persequitur justitia, quoniam ipsi erunt perfecti*: &, *Beati, qui persecutionem patiuntur*

Μακαριοι ἐςε ὁτ᾽ ἀν οἱ ἀνθρωποι μισησωσιν ὑμας, ὁτ᾽ ἀν ἀφορισωσιν, ὁτ᾽ ἀν ἐκβαλωσι το ὀνομα ὑμων ὡς πονηρον, ἑνεκα τυ Υἱου ἀνθρωπυ· ἐαν μη βδελυσσωμεθα δηλονοτι τυς διωκοντας, και ὑπομενωμεν τας παρ᾽ αὐτων τιμωριας, μη μισυντες αὐτους, βραδιον ἠ προσεδοκησαμεν πεπειρασθαι διανουμενοι· ἀλλα κἀκεινο γινωσκοντες, προφασιν εἰναι μαρτυριυ, τον ὀντιν᾽ οὐν πειρασμον.

ζ. Εἰτα ὁ μεν ψευσαμενος, και ἑαυτον ἀπιςον δειξας, και μεταςας εἰς την τυ Διαβολυ ςρατειαν, ἐν τινι, οἰομεθα, ἐςι κακῳ; ψευδεται τοινυν τον Κυριον, μαλλον δε την ἑαυτου διεψευςαι ἐλπιδα, ὁς οὐ πιςευει τῳ Θεῳ· οὐ πιςευει δε, ὁ μη ποιων ἁ ἐνετειλατο. τι δε; οὐχ ἑαυτον ἀρνειται, ὁ ἀρνουμενος τον Κυριον; οὐ γαρ ἀφαιρειται της κυριας τον δεσποτη, ὁγε και ςερισκων αὐτον της προς ἐκεινον οἰκειοτητος. ὁ τοινυν ἀρνουμενος τον Σωτηρα, ἀρνειται την ζωην· ὁτι ζωη ἠν το φως. ὀλιγοπιςους τουτυς οὐ λεγει, ἀλλα ἀπιςους και ὑποκριτας· το μεν ὀνομα ὑπογεγραμμενους, το δε εἰναι πιςους ἀρνουμενους. πιςος δε εἰρηται, και δουλος, και φιλος. ὡςε εἰ τις ἑαυτον ἀγαπᾳ, ἀγαπᾳ τον Κυριον, και ὁμολογει την σωτηριαν, ἱνα σωσῃ την ψυχην. καιτοι κἀν ὑπεραποθανῃς του πλησιον δι᾽ ἀγαπην· πλησιον δε ἡμων τον Σωτηρα ὑπολαβῃ· Θεος γαρ ἐγγιζων, ὁ σωζων, προς το σωζομενον ἐλεχθη· θανατον ἑλομενος, δια ζωην, και σεαυτυ μαλλον ἠ ἐκεινυ ἑνεκεν παθων. και μη τι δια τυτο ἀδελφος εἰρηται; ὁ δι᾽ ἀγαπην την προς τον Θεον παθων, δια την ἰδιαν ἐπαθε σωτηριαν· ὁ τε αὐ δια την ἰδιαν ἀποθνησκων σωτηριαν, δια την ἀγαπην ὑπομενει τυ Κυριου. και γαρ αὐτος ζωη ὠν, δι᾽ οὐ ἐπαθεν, παθειν ἠθελησεν, ἱνα τῳ παθει ζησωμεν αὐτυ· Τι με λεγετε Κυριε Κυριε, φησι, και οὐ ποιειτε ἁ λεγω; ὁ μεν γαρ τοις χειλεσιν ἀγαπων λαος, την δε καρδιαν μακραν ἐχων ἀπο τυ Κυριου, ἀλλος ἐςιν, ἀλλῳ πεπεισμενος·

και

tiuntur propter me, quoniam locum habebunt, ad quem non perveniet persecutio, &, *Beati estis, quando vos homines odio habuerint, quando exterminaverint, quando nomen vestrum ut sceleratum expunxerint, propter Filium hominis:* si eos videlicet, qui nos persequuntur, non abominemur; & sustineamus, quæ ab eis infliguntur, supplicia; neque eos odio habeamus, cogitantes nos esse tentatos tardius, quam exspectavimus; sed illud potius reputantes, quod martyrii occasio sit, quævis tentatio.

VII. Deinde, qui mentitus quidem est, & seipsum ostendit infidelem, & ad Diaboli transfugit exercitum, in quanto eum malo versari credimus? Mentitur itaque Domino, vel potius spei suæ mentitur, eaque frustratur, qui Deo non credit. Non credit autem, qui non facit ea, quæ mandaverat. Quid vero? an non seipsum negat, qui negat Dominum? Domino enim non aufert dominium, qui se ea, quæ cum illo intercedit, privat necessitudine. Qui negat ergo Servatorem, negat vitam; quoniam *lux erat vita.* Eos quidem non dicit esse *modicæ fidei*, sed infideles & hypocritas: qui nominis quidem suscipiunt inscriptionem, fideles autem sese abnegant. Fidelis autem dicitur, tum servus, tum amicus. Quare si quis seipsum diligit, diligit Dominum, & confitetur salutem, ut suam servet animam. Atqui si vel pro proximo moriaris propter charitatem, existimes Servatorem nostrum esse propinquum: (*Deus* enim *appropinquans*, dictus est is, qui servat, ejus respectu, qui servatur) mortem eligens propter vitam, & propter teipsum potius, quam propter illum patiens. Et numquid propterea dictus est frater? qui patitur propter suam in Deum dilectionem, patitur propter propriam salutem: & rursus, qui moritur propter propriam salutem, sustinet mortem propter dilectionem Domini. Etenim ipse, cum esset *vita*, id, propter quod

και τινα υιον εαυτον πεπρακεν· οσοι δε τας εντολας του Σωτηρος επιτελουσιν, καθ' εκαστην πραξιν μαρτυρουσι ποιουντες μεν ο θελει, ακολουθως δε ονομαζοντες τον Κυριον, και δι' εργου μαρτυρουντες ω πειθονται ειναι, οι την σαρκα συν ταις επιθυμιαις και τοις παθημασι σταυρωσαντες. ει ζωμεν πνευματι, πνευματι και στοιχωμεν, λεγει. Ο σπειρων εις την σαρκα εαυτου, εκ της σαρκος θερισει φθοραν· ο δε σπειρων εις το πνευμα, εκ του πνευματος θερισει ζωην αιωνιον.

Τοις δε αθλιοις των ανθρωπων θανατος ειναι ο βιαιοτατος, η δι' αιματος μαρτυρια του Κυριου δοκει· ουκ ειδοσι, της οντως ουσης ζωης αρχην ειναι την τοιαυτην του θανατου πυλην· και ουτε τας τιμας τας μετα θανατον των οσιως βεβιωκοτων, ουτε τας κολασεις των αδικως και ασελγως πεπολιτευμενων συνειναι βουλονται, ουκ εκ των ημετερων μονον λεγω Γραφων· σχεδον γαρ πασαι αι εντολαι ταυτα μηνυουσιν· αλλ' ουδε των οικειων εθελουσιν υπακουσαι λογων. Θεανω γαρ η Πυθαγορικη γραφει· Ην γαρ τω οντι τοις κακοις ευωχια ο βιος, πονηρευσαμενοις, επειτα τελευτωσιν, ει μη ην αθανατος η ψυχη, ερμαιον ο θανατος. και Πλατων εν Φαιδωνι. Ει μεν γαρ ην ο θανατος του παντος απαλλαγη, και τα εξης.

Ουκ εστιν ουν κατα τον Αισχυλου Τηλεφον νοειν απλην οιμον εις αιδου φερειν· οδοι δε πολλαι, και απαγουσαι αμαρτιαι. πολυπλανεις τουτους, ως εοικε, τους απιστους διακωμωδων Αριστοφανης, Αγετε, φησιν, ανδρες αμαυροβιοι, φυλλων γενεα προσομοιοι, Ολιγοδρανεες, πλασματα κηρου, σκιοειδεα φυλ', αμενηνοι, Απτηνες, εφημεριοι. και ο Επιχαρμος, Αυτα φυσις ανθρωπων,

ασκοι

quod passus est, pati voluit, ut ejus passione viveremus. *Quid mihi dicitis*, inquit, *Domine, Domine, & non facitis, quæ dico?* Qui enim *labiis diligit populus, cor autem longe habet a Domino*, alius est, & alii obsequitur, cui se sua sponte vendidit. Quicunque autem Servatorrs mandata exsequuntur, in unaquaque actione sunt martyres, seu *testes*, facientes quidem quod vult, & perinde nominantes Dominum, & reipsa *testantes*, cui credunt esse eum, qui *carnem suam cum concupiscentiis & passionibus suis cruci affixerunt. Si spiritu vivimus*, inquit, *spiritu ambulemus. Qui seminat in suam carnem, ex carne metet corruptionem: qui autem seminat in spiritum, ex spiritu metet vitam æternam.*

Miseris autem hominibus, quod præbetur per sanguinem Domino martyrium, videtur esse mors violentissima, nescientibus hanc mortis januam, esse veræ vitæ principium: & nec honores post mortem eorum, qui sancte vixerunt, nec supplicia eorum, qui injuste & libidinose se gesserunt, volunt intelligere, non ex nostris solum dico Scripturis (nam omnia fere mandata hæc indicant) sed nec suorum sermonibus volunt aures præbere. Scribit enim Theano Pythagorica: *Esset enim revera malis vita epulum, qui postquam omnia commiserunt scelera, deinde moriuntur, si non esset anima immortalis, mors esset lucrum.* Et Plato in Phædone; *Si esset enim mors totalis dissolutio*, & quæ deinceps sequuntur.

Non est ergo cogitandum ex sententia Telephi apud Æschylum, *simplicem viam ferre ad inferos:* sunt enim viæ multæ, & multa, quæ abducunt, peccata. Errabundos hos, ut est verisimile, infideles comice ludificans Aristophanes, *Agite*, inquit, *obscuræ vitæ homines, generationi foliorum similes, imbecilli, ceræ figmenta, genus instar umbræ, evanidi, involucres, unius tantum diei vitam habentes.* Et Epicharmus, *Hæc*, inquit, *hominum vita, utres inflati.* Nobis autem di-

ἀσκοὶ πεφυσημένοι. ἡμῖν δὲ, ὁ Σώτηρ εἴρηκεν, Τὸ πνεῦμα, πρόθυμον· ἡ δὲ σὰρξ, ἀσθενής· διότι τὸ φρόνημα τῆς σαρκὸς, ἔχθρα εἰς Θεὸν, ὁ Ἀπόστολος ἐξηγεῖται· τῷ γὰρ νόμῳ τῦ Θεῦ ἐχ ὑποτάσσεται· ἐδὲ γὰρ δύναται· οἱ δὲ ἐν σαρκὶ ὄντες, Θεῷ ἀρέσαι ἐ δύνανται. καὶ ἐπεκδιηγέμενος, ἐπιφέρει· ἵνα μὴ ὡς Μαρκίων ἀχαρίστως ἐκδέξηταί τις τὴν δημιεργίαν κακήν· Εἰ δὲ Χριςὸς ἐν ὑμῖν, τὸ μὲν σῶμα, νεκρὸν δι᾽ ἁμαρτίαν· τὸ δὲ πνεῦμα, ζωὴ διὰ δικαιοσύνην. πάλιν τε αὖ· Εἰ γὰρ κατὰ σάρκα ζῆτε, μέλλετε ἀποθνήσκειν· λογίζομαι γὰρ, ὅτι ἐκ ἄξια τὰ παθήματα τῦ νῦν καιρῦ, πρὸς τὴν μέλλεσαν δόξαν ἀποκαλυφθῆναι εἰς ἡμᾶς· εἴπερ συμπάσχομεν, ἵνα κ̀ συνδοξασθῶμεν, ὡς συγκληρονόμοι Χριςῦ. οἴδαμεν δὲ ὅτι τοῖς ἀγαπῶσι τὸν Θεὸν, πάντα συνεργεῖ εἰς τὸ ἀγαθὸν, τοῖς κατὰ πρόθεσιν κλητοῖς ἐσι· ὅτι ἐς προέγνω, καὶ προώρισεν συμμόρφες τῆς εἰκόνος τῦ υἱῦ αὐτῦ, εἰς τὸ εἶναι αὐτὸν πρωτότοκον ἐν πολλοῖς ἀδελφοῖς· ἐς δὲ προώρισεν, τέτες καὶ ἐκάλεσεν· ἐς δὲ ἐκάλεσεν, τέτες καὶ ἐδικαίωσεν· ἐς δὲ ἐδικαίωσε, τέτες καὶ ἐδόξασεν.

Ὁρᾷς δι᾽ ἀγάπην διδασκομένην μαρτυρίαν. κἂν δι᾽ ἀμοιβὴν ἀγαθῶν ἐθελήσῃς μαρτυρῆσαι, ἀκέσῃ πάλιν· Τῇ γὰρ ἐλπίδι ἐσώθημεν· ἐλπὶς δὲ βλεπομένη, ἐκ ἔςιν ἐλπίς· ὃ γὰρ βλέπει τις, τί καὶ ἐλπίζει; εἰ δὲ ὃ ἐ βλέπομεν, ἐλπίζομεν, δι᾽ ὑπομονῆς ἀπεκδεχόμεθα· Ἀλλ᾽ εἰ καὶ πάσχομεν διὰ δικαιοσύνην, μακάριοι, φησὶν ὁ Πέτρος· τὸν δὲ φόβον αὐτῶν μὴ φοβηθῆτε, μηδὲ ταραχθῆτε· Κύριον δὲ τὸν Χριςὸν ἁγιάσατε ἐν ταῖς καρδίαις ὑμῶν. ἕτοιμοι δὲ ἀεὶ πρὸς ἀπολογίαν παντὶ τῷ αἰτοῦντι ὑμᾶς λόγον περὶ τῆς ἐν ὑμῖν ἐλπίδος· ἀλλὰ μετὰ πραΰτητος καὶ φόβε, συνείδησιν ἔχοντες ἀγαθήν· ἵνα ἐν ᾧ καταλαλεῖσθε, καταισχυνθῶσιν οἱ ἐπηρεάζοντες τὴν καλὴν ἀναςροφὴν ὑμῶν ἐν Χριςῷ. κρεῖττον γὰρ ἀγαθοποιῦντας, εἰ θέλοι τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ, πάσχειν, ἢ κακοποιῦντας.

xit Servator: *Spiritus promtus, caro infirma*; quoniam *prudentia carnis est Deo inimica*, ut exponit Apostolus: *legi enim Dei non subjicitur, neque enim potest. Qui autem in carne sunt, Deo placere non possunt.* Et id amplius explicans, subjungit, ne quis ingrato animo, ut Marcion, inferat malam esse creaturam: *Si autem Christus est in nobis, corpus quidem mortuum est propter peccatum, spiritus autem vivit propter justitiam.* Et rursus: *Si* enim *secundum carnem vivitis, estis morituri. Considero enim, quod non sunt condignæ passiones hujus mundi ad gloriam, quæ revelanda est in nobis; siquidem compatimur, ut conglorificemur, ut cohæredes Christi. Scimus autem, quod diligentibus Deum omnia cooperantur in bonum iis, qui vocati sunt secundum propositum. Quoniam quos præscivit, eos & prædestinavit conformes imagini filii ejus, ut sit ipse primogenitus in multis fratribus. Quos autem prædestinavit, eos & vocavit. Quos autem vocavit, eos & justificavit. Quos autem justificavit, eos & glorificavit.*

Vides per dilectionem doceri martyrium. Quod si velis martyr esse propter bonorum remunerationem, rursus audies: *Spe enim salvi facti sumus. Spes autem, quæ videtur, non est spes. Quod enim videt quis, quid sperat? Si autem, quod non videmus, speramus, per patientiam exspectamus. Sed etsi patimur propter justitiam*, inquit Petrus, *beati. Timorem autem eorum ne timueritis, neque conturbemini: Dominum autem Christum sanctificate in cordibus vestris. Parati autem semper ad satisfactionem omni poscenti vos rationem de ea, quæ in vobis est, spe: sed cum modestia & timore, conscientiam habentes bonam; ut in quo detrahunt vobis, confundantur, qui calumniantur vestram bonam in Christo conversationem. Melius est enim benefacientes, si voluntas Dei velit, pati, quam malefacientes.*

Κἀν τις ἐρεσχελων λεγη, Και πως οιον τε ἐςι την σαρκα την ἀσθενη προς τας Δυναμεις, και τα πνευματα των Εξεσιων ἀνθισασθαι; ἀλλ' ἐκεινο γνωριζετω, ὁτι τω Παντοκρατορι, και τω Κυριω θαρρεντες, ἀντιπολιτευομεθα ταις Αρχαις του σκοτες, και τω θανατω. Ετι σε λαλεντος, φησιν, ἐρει, Ιδε παρειμι. ὁρα τον ἀηττητον βοηθον, τον ὑπερασπιζοντα ἡμων. Μη ξενιζεσθε τοινυν, ὁ Πετρος λεγει, τη ἐν ὑμιν πυρωσει, προς πειρασμον ὑμιν γινομενη, ὡς ξενε ὑμιν συμβαινοντος· ἀλλα καθο κοινω ειτε τοις τε Χριςου παθημασι, χαιρετε, ἱνα και ἐν τη ἀποκαλυψει της δοξης αὐτου χαρητε ἀγαλλιωμενοι, εἰ ὀνειδιζεσθε ἐν ὀνοματι Χριςε· μακαριοι, ὁτι το της δοξης και το του Θεου πνευμα ἐφ' ὑμας ἀναπαυεται. Καθαπερ γεγραπται, Οτι ἑνεκεν σε θανατουμεθα ὁλην την ἡμεραν, ἐλογισθημεν ὡς προβατα σφαγης. ἀλλ' ἐν τουτοις πασιν ὑπερνικωμεν, δια του ἀγαπησαντος ἡμας.

Α δ' ἐκπυθεσθαι της ἐμης χρῃζεις φρενος,
Ουτ' ἀν καταιθων, ὀυτε κρατος ἐξ ἀκρε
Δεινες καθεις πριονας εἰς ἀκρες ποδας,
Πυθοι' ἀν, ὀυδ' εἰ δεσμα παντα προσβαλοις·

ἀφοβως ἀνδριζομενη παρα τη τραγωδια λεγει γυνη. ἡ τε Αντιγονη τε Κρεοντειε καταφρονεσα κηρυγματος, θαρσουσα φησιν,

Οὐ γαρ τι μοι Ζευς ἠν ὁ κηρυσσων ταδε·

Θεος δε ἡμιν κηρυσσει, και πιςευον αὐτω· Καρδια γαρ πιςευεται εἰς δικαιοσυνην· ςοματι δε ὁμολογειται εἰς σωτηριαν. λεγει γ' οὐν ἡ Γραφη· Πας ὁ πιςευων ἐπ' αὐτω, ὀυ καταισχυνθησεται.

Εἰκοτως ἀν Σιμωνιδης γραφει· Εςι τις λογος, ταν ἀρεταν ναιειν δυσαμβατοις ἐπι πετραις· νυν δε μιν θοαν χωρον ἀγνον ἀμφεπειν· ὀυδε παντων βλεφαροις θνατων ἐσοπτος, ὡ μη δακεθυμος ἱδρως ἐνδοθεν μολῃ, ἱκηται ἐς ἀκρον ἀνδρειας. και ὁ Πινδαρος· Νεων δε μεριμναι, συν πονοις ἑλισσομεναι, δοξαν εὑρισκεσι· λαμπει δε χρονω ἐργα μετ' αἰθερα λαμπευθεντα, ταυτης της ἐννοιας και Αἰσχυλος ἐπιλαβομενος, φησι·

τω

Et si quis cavillandi animo interroget, Et quomodo fieri potest, ut caro imbecilla resistat Potestatibus & spiritibus Dominationum? Illud sciat, quod Deo omnipotenti & Domino freti, in eoque habentes fiduciam, adversamur Principatibus tenebrarum & morti. *Adhuc te loquente*, inquit, *dicet*, *Ecce adsum*. En adjutorem invictum, qui nos defendit. *Ne vobis nova & aliena*, inquit Petrus, *videatur*, *quæ ad tentationem vobis fit*, *per ignem probatio*; *sed quatenus communicatis Christi passionibus*, *gaudete*, *ut etiam in revelatione ejus gloriæ gaudeatis*, *exsultantes*, *si in nomine Christi probris afficimini*: *beati*, *quod gloriæ & Dei spiritus super vos requiescit*. *Sicut scriptum est*, *Propter te mortificamur tota die*: *reputati sumus ut oves occisionis*. *Sed in his omnibus superamus propter eum*, *qui nos dilexit*.

Ex mente sed meâ quæ vis rescifcere,
Non audies, *nec si cremes*, *serras graves*
Nec capite summo si ad pedes imos liges,
Nec si trecentis vincias me vinculis;

ut dicit in Tragœdia fœmina se gerens viriliter. Et Antigone Creontis edictum despiciens, dicit audacter,

Non hac Deorum quippe rex edixerat.

Sed Deus nobis edicit, eique est parendum: *Corde enim creditur ad justitiam*, *ore autem fit confessio ad salutem*. *Dicit itaque Scriptura*: *Omnis qui credit in eum*, *pudore non afficietur*.

Merito ergo scribit Simonides: *Fertur virtus habitare in rupibus aditu difficilibus*, *nunc autem eam celerem castum locum obire*. *Nec vero aspici potest omnium mortalium oculis*; *cui non sudor mordens animum ab intra veniat*, *non processerit ad summitatem fortitudinis*. Et Pindarus: *Juvenum autem curæ*, *quæ versantur cum laboribus*, *gloriam inveniunt*: *tempore autem resplendent facta in æthere illustrata*. Hunc sensum secutus Æschylus, dicit:

— τῳ πονουντι δ' ἐκ θεων

Οφειλεται τεκνωμα τε πονε κλεος.

Μοροι γαρ μειζονες μειζονας μοιρας λαγχανουσι, καθ' Ηρακλειτον.

Τις δ' ἐςι δελος, τε θανειν ἀφροντις ὤν;

Οὐ γαρ ἐδωκεν ἡμιν ὁ Θεος πνευμα δελειας παλιν εἰς φοβον, ἀλλα δυναμεως, και ἀγαπης, και σωφρονισμε· μη ἐν ἐπαισχυνθῃς το μαρτυριον τε Κυριε ἡμων, μηδε ἐμε τον δεσμιον αὐτε· τῳ Τιμοθεῳ γραφει. εἰη δ' ἀν ὁ τοιετος, ὁ κολλωμενος τῳ ἀγαθῳ, κατα τον Αποςολον, ἀποςυγων το πονηρον, ἀγαπην ἐχων ἀνυποκριτον· ὁ γαρ ἀγαπων τον ἑτερον, νομον πεπληρωκεν.

Εἰ δε ὁ Θεος της ἐλπιδος ἐτος ἐςιν, ᾧ μαρτυρεμεν, ὥςπερ ἐν ἐςι, την ἐλπιδα ἡμων ὁμολογεμεν, εἰς την ἐλπιδα σπευδοντες. οἱ δε μεςοι της ἀγαθωσυνης, πεπληρωμενοι, φησι, πασης της γνωσεως. Ινδων οἱ φιλοσοφοι Αλεξανδρῳ λεγεσι τῳ Μακεδονι, Σωματα μεν μεταξεις ἐκ τοπε εἰς τοπον· ψυχας δ' ἡμετερας οὐκ ἀναγκασεις ποιειν ἁ μη βελομεθα. πυρ ἀνθρωποις μεγιςον κολαςηριον· τουτε ἡμεις καταφρονεμεν. κἀντευθεν Ηρακλειτος ἐν ἀντι παντων κλεος ᾑρειτο· τοις δε πολλοις, παραχωρειν ὁμολογει κεκορησθαι οὐχ ὥςπερ κτηνεσι.

Του σωματος γαρ ἑνεχ' οἱ πολλοι πονοι·
Τεδ' εἱνεκ' οἰκον ςεγανον ἐξευρηκαμεν,
Λευκον τ' ὀρυττειν ἀργυρον, σπειρειν τε γην·
Τα τ' ἀλλ', ὅσ' ἡμεις ὀνομασι γινωσκομεν.

τοις μεν οὐν πολλοις, ἡ ματαιοπονια αὐτη αἱρετη· ἡμιν δε ὁ Αποςολος φησι· Τετο δε γινωσκομεν, ὁτι ὁ παλαιος ἀνθρωπος ἡμων συνεςαυρωται, ἱνα καταργηθῃ το σωμα της ἁμαρτιας, τε μηκετι δελευειν ἡμας τῃ ἁμαρτιᾳ.

Αρ' ἐκ ἐμφανως κἀκεινα ἐπιφερει ὁ Αποςολος, δεικνυς τον καταισχυμμον της πιςεως παρα τοις πολλοις; Δοκω γαρ, ὁ Θεος ἡμας τες Αποςολους ἐσχατες ἀπεδειξεν ὡς ἐπιθανατιες· ὁτι θεατρον ἐγενηθημεν τῳ κοσμῳ, και Αγγελοις, και ἀνθρωποις. ἀχρι της ἀρτι ὡρας και πεινωμεν,

Qui subit laboribus,
Laboris huic propago crescit gloria.

Majori enim fato majores partes obtingunt, ex sententia Heracliti.

Quis servus est, qui non timet mortem, precor?
Non enim dedit nobis Deus spiritum servitutis rursus in timorem, sed virtutis & dilectionis & sobrietatis: ne ergo testimonium Domini nostri erubescas, nec te pudeat mei, qui sum ejus vinctus: scribit ad Timotheum. Erit autem hujusmodi, *qui bono adhæret*, ex sententia Apostoli, *odio habens malum, habens charitatem non fictam. Qui enim alterum diligit, legem implevit.*

Si est autem Deus spei is, cujus martyres sumus, sicut est, spem nostram confitemur, ad spem contendentes. Qui vero pleni sunt *bonitate, impleti sunt*, inquit, *omni cognitione.* Indorum philosophi dicunt Alexandro Macedonum: *Traduces quidem corpora de loco, animas autem nostras non coges facere, quæ nolumus. Ignis est hominibus maximus cruciatus, eum nos contemnimus.* Hinc Heraclitus *unam gloriam omnibus præposuit:* profitetur autem *se vulgo cedere, ut se expleant, tanquam pecora.*

Multi labores gratia sunt corporis:
Hoc tecta propter & domos invenimus,
Effodere argentum, seminare autem solum:
Aliaque, queis nos nomen imposuimus.

Vulgo ergo inanis hic labor videtur expetendus: nobis autem dicit Apostolus: *Hoc autem scimus, quod vetus noster homo simul est crucifixus, ut aboleatur corpus peccati, ut non amplius serviamus peccato.*

An non illa quoque aperte subjungit Apostolus, quanto opprobrio fides apud populum haberetur ostendens? *Puto enim, quod Deus nos Apostolos novissimos ostendit tanquam morti destinatos; quia spectaculum facti sumus mundo, & Angelis, & hominibus. Usque in*

μεν, και διψωμεν, και γυμνητευομεν, και κολαφιζομεθα, και ἀςατεμεν, και κοπιωμεν, ἐργαζομενοι ταις ἰδιαις χερσι· λοιδορουμενοι, εὐλογουμεν· διωκομενοι, ἀνεχομεθα· δυσφημουμενοι, παρακαλεμεν· ὡς περικαθαρματα τε κοσμε ἐγενηθημεν. τοιαυτα και τα τε Πλατωνος ἐν Πολιτεια, Κἀν ςρεβλωται ὁ δικαιος, κἀν ἐξορυττηται τω ὀφθαλμω, ὁτι εὐδαιμων ἐςαι. ἐκουν ἐπι τη ψυχη το τελος ἑξει ποτε ὁ γνωςικος κειμενον, ἀλλ' ἐπ' αὐτω τω εὐδαιμονειν αἰει και τω μακαριω εἰναι, βασιλικω τε φιλω τε Θεε· κἀν ἀτιμια τις περιβαλλη τετον, φυγη τε, και δημευσει, και ἐπι πασι θανατω, ἐκ ἀποσπασθησεται ποτε της ἐλευθεριας και κυριωτατης προς τον Θεον ἀγαπης, ἡ παντα ςεγει, και παντα ὑπομενει· καλως παντα την θειαν διοικειν προνοιαν πεπειςαι ἡ ἀγαπη. Παρακαλω οὐν ὑμας· μιμηται με γινεσθε, φησιν.

Ο μεν οὐν πρωτος βαθμος τε σωματος, ἡ μετα φοβε διδασκαλια, δι' ἡν ἀπεχομεθα της ἀδικιας· δευτερος δε, ἡ ἐλπις, δι' ἡν ἐφιεμεθα των βελτιςων· τελειοι δε ἡ ἀγαπη, ὡς προσηκον ἐςι, γνωςικως ἠδη παιδευεσα. Ελληνες γαρ, οὐκ οἰδ' ὁπως, ἀναγκη δεδωκοτες ἀλογω τα συμβαινοντα, ἀκοντες πειθεσθαι ὁμολογεσιν. ὁ γ' οὐν Ευριπιδης λεγει·

> Α γ' οὐν παραινω, ταυτα μου δεξαι, γυναι·
> Εφυ μεν ἐδεις ὁςις ἐ πονει βροτων·
> Θαπτει τε τεκνα, και ἑτερα σπειρει νεα,
> Αὐτος τε θνησκει· και ταδ' ἀχθονται βροτοι.

εἰτα ἐπιφερει·

> — Ταυτα δει
> Στεγειν, ἁπερ δει κατα φυσιν· δει δ' ἐκπεραν
> Οὐ δεινον ἐδεν των ἀναγκαιων βροτοις.

προκειται δε τοις εἰς τελειωσιν σπευδεσιν ἡ γνωσις ἡ λογικη· ἡς θεμελιος ἡ ἁγια τριας, πιςις, ἐλπις, ἀγαπη· μειζων δε τουτων, ἡ ἀγαπη· ἀμελει Παντα ἐξεςιν, ἀλλ' ἐ παντα συμφερει· παντα ἐξεςιν, ἀλλ' ἐ παντα οἰκοδομει, φησιν ὁ Αποςολος. και, Μηδεις το ἑαυτε ζητειτω

μονον,

hanc horam & esurimus, & sitimus, & nudi sumus, & colaphis cædimur, & instabiles sumus, & laboramus operantes manibus nostris: maledicimur, & benedicimus; persecutionem patimur, & sustinemus: tanquam purgamenta hujus mundi facti sumus. Talia sunt ea etiam, quæ dicit Plato in Republica, *Etiamsi torqueatur justus, etiamsi effodiatur utroque oculo, eum futurum esse beatum.* Gnosticus ergo nunquam finem habebit positum in anima, sed in eo, ut sit semper felix & beatus, & regius Dei amicus: & licet quis ei inurat ignominiam, eumque & exsilio, & publicatione facultatum, & postremo morte afficiat, nunquam avelletur a libertate, & præcipua in Deum charitate: *Omnia sustinet, & omnia suffert charitas*, quod ei sit persuasum divinam providentiam omnia recte administrare. *Rogo vos*, inquit, *imitatores mei estote.*

Primus ergo gradus corporis, est doctrina cum timore, per quam abstinemus ab injuria: secundus autem est spes, per quam desideramus quæ sunt optima: perficit autem, ut est consentaneum, charitas, quæ jam gnostice docet. Gentiles enim, nescio quomodo, cum necessitati rationis experti ea, quæ eveniunt, tribuerint, inviti se parere confitentur. Dicit certe Euripides:

Quæ dico, mulier, mente percipias volo:
Qui non laboret, nullus est mortalium:
Sepelire natos, seminare hinc alteros,
Mox ipsum obire, luctus hic mortalium est.

Deinde subjungit,

Oportet hæc, natura quæ vult, perpeti:
Quicquid necesse est, non grave est mortalibus.

Iis autem, qui tendunt ad perfectionem, est proposita cognitio rationalis, cujus fundamentum est illa sancta trias, *Fides, spes, charitas; major autem horum charitas. Omnia* quidem certe *licent, sed non omnia expediunt: omnia licent, sed non omnia ædificant*, inquit

μονον, ἀλλα και το τȣ ἑτερου, ὡς ποιειν ὁμȣ και διδασκειν δυνασθαι, οἰκοδομȣντα και ἐποικοδομȣντα. ὁτι μεν γαρ του Κυριȣ ἡ γη και το πληρωμα αὐτης, ὡμολογηται, ἀλλ' ἡ συνειδησις τȣ ἀσθενȣντος ὑποφερεται· συνειδησιν δε λεγω, ȣχι την ἑαυτου, ἀλλα την του ἑτερȣ· ἱνα τι γαρ ἡ ἐλευθερια μȣ κρινεται ὑπο ἀλλης συνειδησεως; εἰ ἐγω χαριτι μετεχω, τι βλασφημȣμαι ὑπερ ȣ ἐγω εὐχαριςω; ειτε οὐν ἐσθιετε, ειτε πινετε, ειτε τι ποιειτε, παντα εἰς δοξαν Θεȣ ποιειτε. Εν σαρκι γαρ περιπατȣντες, ȣ κατα σαρκα ςρατευομεθα· τα γαρ ὁπλα της ςρατειας ἡμων ȣ σαρκικα, ἀλλα δυνατα τῳ Θεῳ προς καθαιρεσιν ὀχυρωματων· λογισμȣς καθαιρȣντες, και παν ὑψωμα ἐπαιρομενον κατα της γνωσεως του Κυριου.

Τουτοις ὁ γνωςικος τοις ὁπλοις κορυσσομενος, Ω Κυριε, φησι, δος περιςασιν, και λαβε ἐπιδειξιν· ἰτω το δεινον τȣτο· κινδυνων ὑπερφρονω, δια την προς σε ἀγαπην·

> Οθ' ȣνεκ ἀρετη των ἐν ἀνθρωποις μονη,
> Ουκ ἐκ θυραιων τἀπιχειρα λαμβανει·
> Αυτη δ' ἑαυτην ἀθλα των πονων ἐχει.

Ενδυσασθε ȣν, ὡς ἐκλεκτοι του Θεȣ, ἁγιοι και ἠγαπημενοι, σπλαγχνα οἰκτιρμων, χρηςοτητα, ταπεινοφροσυνην, πραοτητα, μακροθυμιαν· ἐπι πασι δε τȣτοις, την ἀγαπην· ἡτις ἐςι συνδεσμος της τελειοτητος· και ἡ εἰρηνη τȣ Χριςȣ βραβευετω ἐν ταις καρδιαις ὑμων, εἰς ἡν και ἐκληθητε ἐν ἑνι σωματι· και εὐχαριςοι γινεσθε, οἱ ἐν σωματι ἐτι ὀντες· καθαπερ οἱ παλαιοι δικαιοι, παθειαν ψυχης και ἀταραξιαν καρπȣμενοι.

η. Επει ȣ μονον Αἰσωπιοι, και Μακεδονες, και Λακωνες ςρεβλȣμενοι ἐκαρτερȣν, ὡς φησιν Ερατοσθενης ἐν τοις Περι ἀγαθων και κακων· ἀλλα και Ζηνων ὁ Ελεατης, ἀναγκαζομενος κατειπειν τι των ἀπορρητων, ἀντεσχεν προς τας βασανȣς, ȣδεν ἐξομολογȣμενος· ὁς γε και τελευτων, την γλωσσαν ἐκτρωγων, προσεπτυσε τῳ τυραννῳ· ὁν οἱ μεν, Νεαρχον· οἱ δε, Δημυλον προσαγορευȣσιν.

Apoſtolus: &, *Nemo quærat, quod eſt ſuum ſolummodo, ſed etiam quod alterius*, ut poſſit ſimul & facere & docere, ædificans & ſuperædificans. Quod enim *Domini ſit terra, & plenitudo ejus*, certum eſt & extra controverſiam; ſed infirmi ſuſtinetur conſcientia. *Conſcientiam autem dico, non ſuam, ſed alterius. Cur enim libertas mea judicatur ab alia conſcientia? Si ego gratia participo, cur vituperor propter id, propter quod gratias ago? Sive ergo comeditis, ſive bibitis, ſive aliquid facitis, omnia ad gloriam Dei facite. In carne enim ambulantes, non ſecundum carnem militamus. Arma enim militiæ noſtræ non ſunt carnalia, ſed potentia Deo ad deſtructionem munimentorum, cogitationes deſtruentes, & omnem altitudinem ſe extollentem adverſus cognitionem Domini.*

His armis munitus Gnoſticus, O Domine, inquit, da occaſionem, & accipe oſtenſionem: accedat hoc grave & formidabile: pericula ego deſpicio propter meam in te dilectionem:

Nam ſola virtus, rebus in mortalibus,
Nunquam laboris præmium accipit foris;
Ut quæ laboris ipſa præmium eſt ſui.

Induite ergo, ſicut electi Dei, ſancti & dilecti, viſcera miſericordiarum, benignitatem, humilitatem, manſuetudinem, lenitatem; ſuper omnia autem hæc, charitatem, quæ eſt vinculum perfectionis: & pax Chriſti regnet in cordibus veſtris, in qua etiam vocati eſtis in uno corpore: & grati eſtote, qui adhuc eſtis in corpore, ſicut veteres juſti, percipientes animæ tranquillitatem & immunitatem a paſſionibus.

VIII. Nam non ſolum Æſopii, & Macedones, & Lacones, dum torquentur, fortiter tolerant, ut ait Eratoſthenes in libro De bonis & malis; ſed Zeno quoque Eleates, dum cogeretur arcanum quoddam enunciare, reſtitit tormentis, nihil confitens; qui etiam inter moriendum linguam eroſam exſpuit in tyrannum, quem alii quidem Nearchum, alii vero De-

[illegible] ἀνεγραψαν, και Παυ- [illegible] Τιμοθεος ὁ Περγαμηνος [illegible] ἀνδρειας, και Αχαικος ἐν [illegible] και Ποσειμος ὁ Ρωμαιος, λαθεις [illegible] τι των κεκρυμμενων ἐκ ἐσημω- [illegible] την χειρα ἐπι τυ πυρος θεις, καθαπερ [illegible], ἀτρεπτω πανυ τω παρασηματι. [illegible], Πτισσε, ἐκβοωντος, τον Αναξ- [illegible] Αναξαρχον γαρ ὑ πτισσεις· ὁπηνι- [illegible] ὑπεροις σιδηροις ἐπτισσετο. ὑτ' ἐν [illegible] ἐλπις, ὑθ' ἡ προς τον Θεον ἀγαπη, [illegible] προς τα ὑποπιπτοντα, μενει δε ἐλευθε- [illegible] τοις ἀγριωτατοις, κἀν τω παμφαγω [illegible], κἀν κατακτεινηται βασανοις τυραννικαις, [illegible] ἀπαρτωμενη φιλιαις, ἀδυλωτος ἀνω περιπο- [illegible] παραδυσα τοις τυτυ μονου ἐχεσθαι δυνα- [illegible]

[illegible]ται δε ἐθνος βαρβαρον, ὑκ ἀγευςον φιλοσοφιας· [illegible] αἱρουνται προς Ζαμολξιν ἡρωα κατ' ἐτος. ὁ δε [illegible]ξις ἠν των Πυθαγορυ γνωριμων. ἀποσφαττεται [illegible]δοκιμωτατος κριθεις, ἀνιωμενων των φιλοσοφησαν- των μεν, ὑχ αἱρεθεντων δε, ὡς ἀποδεδοκιμασμενων εὐ- δαιμονος ὑπηρεσιας. μεςη μεν οὐν πασα ἡ Εκκλησια των μελετησαντων τον ζωπυρον θανατον εἰς Χριςον παρ' ὁλον τον βιον, καθαπερ ἀνδρων, οὑτω δε και γυναικων σω- φρονων. ἐξεςι γαρ τω καθ' ἡμας πολιτευομενω, και ἀνευ γραμματων φιλοσοφειν, κἀν βαρβαρος ἠ, κἀν Ελλην, κἀν δουλος, κἀν γερων, κἀν παιδιον, κἀν γυνη· κοινη γαρ ἁπαντων των ἀνθρωπων, των γε ἑλομενων, ἡ σωφροσυ- νη. ὡμολογηται δ' ἡμιν την αὐτην φυσιν κατα γενος ἑκα- ςον, την αὐτην και ἰσχειν ἀρετην. ὑκ ἀλλην τοινυν προς την ἀνθρωποτητα φυσιν ἐχειν ἡ γυνη, ἀλλην δε ὁ ἀνηρ φαινεται. ἀλλ' ἡ την αὐτην· ὡςε και την ἀρετην. εἰ δε ἀνδρος ἀρετη σωφροσυνη δηπυθεν, και δικαιοσυνη, και [illegible] ταυταις ἀκολουθοι νομιζονται, ἀνδρι μονω ἐναρετω

εἶναι

mylum appellant. Similiter autem fecit etiam Theodotus Pythagoreus, & Paulus Lacydis discipulus, ut dicit Timotheus Pergamenus in libro De fortitudine philosophorum, & Achaicus in Moralibus. Quin etiam Posthumus Romanus captus a Peucetione, non modo nihil ex iis, quæ erant occulta, aperuit, sed cum etiam manum in ignem, tanquam in æs, immisisset, constitit vultu firmo & plane immutabili. Taceo Anaxarchum exclamantem, *Tunde Anaxarchi ipsam, Anaxarchum enim non tundis*; cum pistillis ferreis tunderetur a tyranno. Neque ergo spes felicitatis, neque in Deum charitas, ægre fert ea, quæ accidunt, manet autem libera: & licet in bestias incidat immanissimas, licet in ignem voracissimum; licet tyrannicis conficiatur tormentis, a divina pendens amicitia, minime redacta in servitutem, superas obit regiones, corpore iis tradito, qui id solum possunt tenere.

Dicitur autem gens barbara non aliena a gustu philosophiæ; quotannis eligere legatum ad Zamolxin heroem: erat autem Zamolxis unus ex familiaribus Pythagoræ. Mactatur ergo is, qui fuerit judicatus probatissimus: iis, qui sunt philosophati quidem, sed non electi, mœrentibus, ut qui sint repulsi a beato ministerio. Plena est ergo tota Ecclesia iis, qui per omnem vitam sunt meditati mortem, quæ excitat ad Christum, sicut virorum, ita etiam mulierum temperantium. Licet ei, qui ex more nostro vitam instituit, etiam absque literis philosophari, seu sit Barbarus, seu Græcus, seu servus, seu senex, seu puellus, seu mulier. Est enim temperantia communis omnium hominum, qui eam delegerint. Est autem apud nos extra controversiam, eandem naturam in unoquoque genere, eandem etiam habere virtutem. Non aliam ergo habere naturam mulier, quod attinet ad humanitatem, aliam vero videtur vir habere,

σωφρονι προσηκει, γυναικι δε ἀκολαςῳ και ἀδικῳ. ἀλλα ἀπρεπες τουτο, και λεγειν· σωφροσυνης οὐν ἐπιμελητεον και δικαιοσυνης, και της ἀλλης ἀρετης ἁπασης, ὁμοιως μεν γυναικι, ὁμοιως δε ἀνδρι, ἐλευθερῳ τε και δουλῳ· ἐπειδη μιαν, και την αὐτην ἀρετην εἰναι της αὐτης φυσεως συμβεβηκεν.

Την μεν τοινυν την αὐτην εἰναι φυσιν του θηλεος προς το ἀρρεν, καθο θηλυ ἐςιν, οὐ φαμεν· παντως γαρ τινα διαφοραν ὑπαρχειν προσηκειν ἑκατερῳ τουτων, δι' ἡν το μεν, θηλυ αὐτων· το δε, ἀρρεν γεγονεν· το γ' οὐν κυοφορειν, και το τικτειν, τη γυναικι προσειναι φαμεν, καθο θηλεια τυγχανει, ὐ καθο ἀνθρωπος. εἰ δε μηδεν ἠν το διαφορον ἀνδρος και γυναικος, τα αὐτα ἀν ἑκατεροι αὐτων ἐδρα τε και ἐπασχεν. ἡ μεν τοινυν ταυτον ἐςι καθο ψυχη, ταυτη ἐπι την αὐτην ἀφιξεται ἀρετην· ἡ δε διαφορον, κατα την τȣ σωματος ἰδιοτητα, ἐπι τας κυησεις, και την οἰκȣριαν. Θελω γαρ ὑμας, φησιν ὁ Αποςολος, εἰδεναι, ὁτι παντος ἀνδρος ἡ κεφαλη ὁ Χριςος· κεφαλη δε γυναικος, ὁ ἀνηρ· ȣ γαρ ἐςιν ἐκ γυναικος ἀνηρ, ἀλλα γυνη ἐξ ἀνδρος. πλην ȣτε γυνη χωρις ἀνδρος, ȣτε ἀνηρ χωρις γυναικος ἐν Κυριῳ. ὡς γαρ σωφρονα τον ἀνδρα, και των ἡδονων κρειττονα δειν εἰναι φαμεν, ȣτω και την γυναικα σωφρονα τε ὁμοιως ἀξιωσαιμεν εἰναι, και προς τας ἡδονας διαμαχεσθαι μεμελετηκυιαν. Λεγω δε, πνευματι περιπατειτε, και ἐπιθυμιαν σαρκος ȣ μη τελεσητε, ἡ Αποςολικη συμβȣλευει ἐντολη· ἡ γαρ σαρξ, ἐπιθυμει κατα τȣ πνευματος· το δε πνευμα, κατα της σαρκος. ταυτα ȣν ἀντικειται, ȣχ ὡς κακον ἀγαθῳ, ἀλλ' ὡς συμφεροντως μαχομενα. ἐπιφερει γ' ȣν, Ινα μη ἁ ἀν θελητε, ταυτα ποιητε. φανερα δε ἐςι τα ἐργα της σαρκος, ἁτινα ἐςι, πορνεια, ἀκαθαρσια, ἀσελγεια, εἰδωλολατρεια, φαρμακειαι, ἐχθραι, ἐρεις, ζηλοι, θυμοι,

ἐριθειαι,

bere, ſed eandem: quare etiam virtutem. Quod ſi viri utique virtus eſt temperantia, & juſtitia, & quæcunque has conſequi exiſtimantur: tum ſoli viro convenit eſſe virtute præditum; mulieri vero, eſſe intemperantem & injuſtam. Atqui turpe eſt hoc vel dicere: temperantiæ ergo & juſtitiæ, & cæteris virtutibus ſimiliter quidem virum & mulierem, liberum & ſervum, operam oportet dare; quandoquidem ejusdem virtutis capaces ſunt, cum ejusdem naturæ ſint.

Atqui, quod ſit quidem eadem natura fœminæ quæ viri, quatenus eſt fœmina, non dicimus: omnino enim convenit utrique eorum, ut aliqua inter eos differentia ſit, per quam unum quidem eorum fœmineum, alterum vero maſculum dicatur. Uterum ergo geſtare & parere, fœminæ adeſſe dicimus, quatenus eſt fœmina, non quatenus eſt homo. Si autem viri & fœminæ nulla eſſet differentia, uterque eorum eadem ageret & pateretur. Quatenus ergo eſt eadem, eo quod habeat eandem animam, veniet ad eandem virtutem: quatenus autem diverſa per proprietatem corporis, ad utero geſtandos fœtus, & ſervandam domum. *Volo* enim, inquit Apoſtolus, *vos ſcire, quod cujusvis viri caput eſt Chriſtus, caput autem mulieris vir. Non eſt enim vir ex muliere, ſed mulier ex viro. Sed neque mulier eſt ſeparata a viro, neque vir ſeparatus a muliere in Domino.*. Sicut enim virum eſſe temperantem, & vincere voluptates oportere dicimus: ita etiam cenſemus mulierem eſſe oportere temperantem, & in pugna adverſus voluptates exercitatam. *Dico autem, ſpiritu ambulate, & deſiderium carnis non feceritis*, præceptum conſulit Apoſtolicum: *Caro enim concupiſcit adverſus ſpiritum, ſpiritus autem adverſus carnem. Hæc* ergo *opponuntur*, non ut malum bono, ſed ut quæ pugnant utiliter. Subjungit itaque: *Ut non quæ volueritis, ea faciatis. Manifeſta* autem ſunt

opera

pera carnis, quæ sunt, fornicatio, immunditia, impudicitia, idolorum cultus, veneficia, inimicitiæ, contentiones, æmulationes, iræ, rixæ, dissensiones, sectæ, invidiæ, ebrietates, comessationes, & his similia, quæ prædico vobis, sicut & prædixi, quod qui talia agunt, regnum Dei non possidebunt. Fructus autem spiritus est charitas, gaudium, pax, patientia, benignitas, continentia, bonitas, fides, mansuetudo. Carnem, ut existimo, peccatores, sicut *spiritum* justos dixit.

Jam vero assumenda est fortitudo ad ingenerandam nobis fiduciam & tolerantiam, ut ei, qui *pulsat maxillam, porrigamus alteram; & ei, qui aufert pallium, cedamus etiam tunicam*, iram coërcentes fortiter. Non enim tanquam Amazones aliquas ad bellicam virtutem exercemus fœminas, cum etiam viros velimus esse pacificos. Audio autem mulieres quoque Sauromatidas, non minus belligerare, quam viros: & alias Sacidas, quæ a tergo sagittant, simulantes fugere, æque atque viri. Scio etiam fœminas Iberiæ propinquas, & factis & laboribus virilibus utentes, etiamsi uterum gestent & jam parturiant, nihil de iis, quæ sunt agenda, remittere; sed sæpe in ipsa laborum contentione, mulier, quæ peperit, infantem sublatum domum portat. Quinetiam mulieres, non minus quam masculi, & domum custodiunt, & venantur, & greges pascunt;

Acriter & cervi vestigia Cressa secuta est.

Est ergo philosophandum mulieribus similiter ac viris, etiamsi præstantiores masculi primas in omnibus partes ferant, nisi evaserint molles & effœminati. Universo ergo hominum generi necessaria est disciplina & virtus, si quidem tendant ad felicitatem. Quidni enim temere scribit Euripides nunc hoc, nunc illud? Aliquando quidem, *Est quævis viro conjux deterior, etiamsi optimus ducat probatissimam.* Aliquando autem: *Quævis pudica mulier est viri serva: quæ autem non*

σωφρων γυνη· ἡ δε μη σωφρων, ἀνοια τον ξυνοντα ὑπερφερει.

— ἓν γαρ κρεισσον και ἀρειον,
ἢ ὅτ' ὁμοφρονεοντε νοημασιν, οἰκον ἐχητον
ἀνηρ ἠδε γυνη. —

Κεφαλη τοινυν το ἡγεμονικον· εἰ δε Κυριος, κεφαλη του ἀνδρος, κεφαλη δε γυναικος ὁ ἀνηρ· κυριος ὁ ἀνηρ της γυναικος εἰκων και δοξα Θεȣ ὑπαρχων. διο και ἐν τη πρὸς Ἐφεσιους γραφει· Ὑποτασσομενοι ἀλληλοις ἐν φοβω [illegible]· αἱ γυναικες, τοις ἰδιοις ἀνδρασιν, ὡς τῳ Κυριω· ὅτι ὁ ἀνηρ ἐςι κεφαλη της γυναικος, ὡς και ὁ Χριςος κεφαλη της Ἐκκλησιας· αὐτος ὁ σωτηρ τȣ σωματος· ἀλλ' ὡς ἡ Ἐκκλησια ὑποτασσεται τῳ Χριςῳ, οὑτως και αἱ γυναικες τοις ἰδιοις ἀνδρασιν ἐν παντι. οἱ ἀνδρες, ἀγαπατε τας γυναικας, καθως και ὁ Χριςος ἠγαπησε την ἐκκλησιαν· ȣ̔τω και οἱ ἀνδρες ὀφειλȣσιν ἀγαπαν τας ἑαυτων γυναικας, ὡς τα ἑαυτων σωματα· ὁ ἀγαπων την ἑαυτȣ γυναικα, ἑαυτον ἀγαπα· ȣ̓δεις γαρ ποτε την ἑαυτȣ σαρκα ἐμισησεν.

Κἀν τη προς Κολοσσαεις, Αἱ γυναικες, φησιν, ὑποτασσεσθε τοις ἀνδρασιν, ὡς ἀνηκει ἐν Κυριω. οἱ ἀνδρες ἀγαπατε τας γυναικας, και μη πικραινεσθε προς αὐτας. τα τεκνα, ὑπακȣετε τοις γονευσι κατα παντα· τȣτο γαρ εὐαρεςον τῳ Κυριῳ. οἱ πατερες, μη ἐρεθιζετε τα τεκνα ὑμων, ἱνα μη ἀθυμωσιν. οἱ δȣλοι, ὑπακȣετε κατα παντα τοις κατα σαρκα κυριοις, μη ἐν ὀφθαλμοδȣλειαις ὡς ἀνθρωπαρεσκοι· ἀλλ' ἐν ἁπλοτητι καρδιας, φοβȣμενοι τον Κυριον· και παν ὁ ἐαν ποιητε, ἐκ ψυχης ἐργαζεσθε, ὡς τῳ Κυριῳ δȣλευοντες, και ȣ̓κ ἀνθρωποις· εἰδοτες ὁτι ἀπο Κυριȣ ἀποληψεσθε την ἀνταποδοσιν της κληρονομιας· τῳ γαρ κυριῳ Χριςῳ δȣλευετε· ὁ γαρ ἀδικος κομισεται ὁ ἠδικησεν· και ȣ̓κ ἐςι προσωποληψια. οἱ κυριοι, το δικαιον και την ἰσοτητα τοις δȣλοις παρεχετε· εἰδοτες ὁτι και ὑμεις ἐχετε Κυριον ἐν ȣ̓ρανῳ, ὁπȣ ȣ̓κ ἐνι Ἑλλην και Ἰȣδαιος, περιτομη και ἀκροβυςια, βαρβαρος Σκυθης, δουλος ἐλευθερος· ἀλλα παντα και ἐν πασι Χριςος.

non est pudica, eum, qui una versatur, superat amentia.

— nam nil melius, nil est præstantius usquam,
Concordes quam cum in tecto versantur eodem
Vir simul & mulier. —

Caput ergo est id, quod principatum obtinet: si est autem *Dominus viri caput, mulieris autem vir*, vir est dominus uxoris, ut qui sit *imago & gloria Dei.* Quocirca dicit etiam in epistola ad Ephesios, *Subjecti invicem in timore Dei. Mulieres suis viris subjectæ sint, sicut Domino; quoniam vir est caput mulieris, ut etiam Christus caput Ecclesiæ; ipse salvator corporis: sed sicut Ecclesia subjecta est Christo, ita etiam mulieres propriis viris in omnibus. Viri, diligite uxores vestras, sicut Christus dilexit Ecclesiam. Ita etiam viri debent diligere suas uxores, ut sua corpora. Qui suam uxorem diligit, seipsum diligit. Nemo enim carnem suam unquam odio habuit.*

Jam vero in epistola quoque ad Colossenses inquit: *Mulieres, subditæ estote viris, sicut oportet, in Domino. Viri, diligite uxores, & nolite esse amari in illas. Filii, obedite parentibus per omnia: hoc enim beneplacitum est Domino. Patres, nolite ad indignationem provocare filios vestros, ut non pusillo animo fiant. Servi, obedite per omnia dominis carnalibus, non ad oculum servientes, tanquam hominibus placentes, sed in simplicitate cordis, timentes Dominum. Et quodcunque facitis, ex animo operamini, sicut Domino servientes, & non hominibus, scientes quod a Domino accipietis retributionem hæreditatis: domino enim Christo servitis. Qui enim injuriam facit, recipiet id, quod inique gessit: & non est personarum acceptio apud Deum. Domini, quod justum est & æquum, servis præstate, scientes quod & vos Dominum habetis in cœlo; ubi non est Græcus nec Judæus, circumcisio & præputium, nec Barbarus nec Scytha, nec servus nec liber, sed omnia & in omnibus Christus.* Cœlestis autem Ecclesiæ imago est terrestris. Quocirca preca-

Χριϛος. εἰκων δὲ της ȣρανιȣ Εκκλησιας, ἡ ἐπιγειος· διοπερ ευχομεθα και ἐπι γης γε ἐσθαι το θελημα τȣ Θεȣ, ὡς ἐν ȣρανῳ· Ενδυσαμενοι σπλαγχνα οἰκτιρμȣ, χρηϛοτητα, ταπεινοφροσυνην, πραοτητα, μακροθυμιαν· ἀνεχομενοι ἀλληλων, και χαριζομενοι ἑαυτοις, ἐαν τις προς τινα ἐχῃ μομφην· καθως και ὁ Χριϛος ἐχαρισατο ἡμιν, ȣτως και ἡμεις. ἐπι πασι δε τουτοις ἡ ἀγαπη, ἡτις ἐϛι συνδεσμος της τελειοτητος· και ἡ εἰρηνη τȣ Χριϛȣ βραβευετω ἐν ταις καρδιαις ὑμων, εἰς ἡν και ἐκληθητε ἐν ἑνι σωματι· και ευχαριϛοι γινεσθε. ȣδεν γαρ κωλυει πολλακις την αὐτην παρατιθεσθαι Γραφην, εἰς ἐντροπην Μαρκιωνος, ἠν πως μεταβαληται πεισθεις· ευχαριϛον δειν μαθων τον πιϛον εἰναι τῳ δημιȣργῳ Θεῳ, τῳ καλεσαντι ἡμας, και ευαγγελισαμενῳ ἐν σωματι.

Σαφης ἡμιν ἐκ τουτων ἡ ἐκ πιϛεως ἑνοτης· και τις ὁ τελειος, δεδεικται· ὡϛε και ἀκοντων τινων και τα πλειϛα ἐνιϛαμενων, καν κολασεις ἐπαρτωνται προς τȣ ἀνδρος, ἡ προς του δεσποτου, φιλοσοφησει ὁ τε οἰκετης, ἡ τε γυνη. ναι μην και ἐλευθερος, καν τυραννȣ θανατος ἀπειληται τȣτῳ, καν ἐπι δικαϛηρια ἀγηται, και εἰς κινδυνȣς ἐσχατȣς περιελκηται, περι τε της κτησεως ἀπασης κινδυνευσῃ, ȣκ ἀφεξεται, της θεοσεβειας ȣδ' ὁπως τι οὐν· οὐδε ἀπαυδησει ποτε, ἡ μεν γυνη, φαυλῳ συνοικουσα ἀνδρι· ὁ δε υἱος, ἐαν φαυλον ἐχῃ πατερα, ἡ πονηρον δεσποτην ὁ οἰκετης· της ἀρετης ἐχομενοι γενναιως· ἀλλ' ὡς ἀνδρι ἀποθνησκειν καλον ὑπερ τε ἀρετης, ὑπερ τε ἐλευθεριας, ὑπερ τε ἑαυτου, ὡς αὐτως και γυναικι· ȣ γαρ της των ἀρρενων φυσεως τȣτο ἰδιον, ἀλλα της των ἀγαθων. πιϛως οὐν και ὁ πρεσβυτης, και ὁ νεος, και ὁ οἰκετης, ὑπακουων ταις ἐντολαις, βιωσεται τε, και, ἐαν δεῃ, τεθνηξεται· ὁπερ ἀν εἰη δια θανατȣ ζωοποιηθηναι. ἰσμεν γ' οὐν και παιδας, και γυναικας, και οἰκετας πολλακις, ἀκοντων πατερων, και δεσποτων, και ἀνδρων, βελτιϛους γεγονεναι. ȣκουν ἐλαττον προθυμεισθαι χρη τους μελλοντας θεοσεβως ζησειν, ἐπειδαν εἰργειν αὐτους τινες δοκωσιν· ἀλλα πολυ πλεον οἰμαι προσηκειν σπευ-

δειν

mur etiam *in terra fieri voluntatem Dei ficut in cœlo: Induentes viſcera miſerationis, benignitatem, humilitatem, manſuetudinem, lenitatem, ſuſtinentes nos invicem, & condonantes nobis invicem, ſi quis adverſus aliquem habeat de quo queratur: ſicut Chriſtus condonavit nobis, ita & nos. Super hæc autem omnia charitas, quod eſt vinculum perfectionis: & pax Chriſti regnet in cordibus veſtris, ad quam etiam vocati eſtis in uno corpore: & grati eſtote.* Nihil enim vetat, quo minus ſæpe eadem adducatur Scriptura, ſi qua ratione Marcion pudefactus, mutata ſententia tandem agnoſcat, oportere fidelem eſſe gratum in Deum opificem, qui nos vocavit, & nobis Evangelium annunciavit in corpore.

Ex his ergo nobis eſt aperta, quæ eſt ex fide, unitas; & oſtenſum eſt, quis ſit perfectus. Quare vel invitis aliquibus & pro virili reſiſtentibus, etiamſi a marito, vel a domino impendeant ſupplicia, philoſophabitur ſervus & mulier. Quinetiam liber quoque, etiamſi tyrannus ei mortem minitetur, etiamſi ducatur ad judicia, & trahatur ad ultima ſupplicia, & de facultatibus ac fortunis ſuis omnibus veniat in periculum, nullo modo abſtinebit a vero Dei cultu. Neque unquam deficiet, mulier quidem, quæ cum malo marito habitat; aut filius, ſi malum habeat patrem, vel improbum dominum ſervus, forti ac generoſo animo virtutem perſequentes. Sed ut viro pulcrum & honeſtum, & pro virtute, & pro libertate, & pro ſeipſo mori, ita etiam mulieri. Non eſt enim hoc proprium maſculorum naturæ, ſed bonorum. Et ſenex ergo & juvenis, & mulier & ſervus, mandatis obediens fideliter vivet, &, ſi opus fuerit, morietur; quod quidem fuerit, per mortem vivificari. Scimus quidem certe & pueros, & mulieres, & ſervos ſæpe invitis parentibus, & maritis, & dominis evaſiſſe optimos. Non minus ergo promto & alacri animo eos eſſe oportet, qui pie vitam ſunt

ξεν τε και ἀγωνιζεσθαι διαφεροντως, ὁπως ἀν μη ἐκπεσοντες, ἀποπιπτωσι των ἀριςων και ἀναγκαιοτατων βουλευματων. οὐ γαρ οἰμαι συγκρισιν ἐπιδεχεσθαι, προτερον αἱρετον, θεασασθαι γενεσθαι του Παντοκρατορος, ἡ το των δαιμονων ἐλευθαι σκοτος. τα μεν γαρ ἀλλων ἑνεκα πραττομενα ἡμιν, ἑκαςοτε πραξαιμεν ἀν, εἰς ἐκεινας ἀποβλεπειν πειρωμενοι, ὠν ἑνεκα γινεσθαι δοκει· μετρον ἡγουμενοι τουτο, το ἐν ἐκεινοις κεχαρισμενον· ἁ δε αὐτων μαλλον ἡ τινων ἑτερων, ταυτα ἀν ἡμιν γιγνοιτο μετα της ἰσης σπουδης, ἐαν τε ἀρεσκειν τισι δοκῃ, ἐαν τε και μη. εἰ δη των ἀδιαφορων ἐνια τοιαυτην εἰληχε τιμην, ὡςε και ἑκοντων τινων αἱρετα εἰναι δοκειν, πολυ δε πλεον την ἀρετην περιμαχητον νομιςεον· μη εἰς ἀλλο τι ἀφορωντας, ἀλλα εἰς αὐτο το καλως πραχθηναι δυναμενον, ἐαν τε ἑτεροις δοκῃ τισιν, ἐαν τε και μη.

Καλως οὐν και Επικουρος Μενοικει γραφων· « Μητε » νεος τις ὠν, μελλετω φιλοσοφειν· μητε γερων ὑπαρχων, » κοπιατω φιλοσοφων· οὐτε γαρ ἀωρος οὐδεις ἐςιν, οὐτε » παρωρος προς το κατα ψυχην ὑγιαινειν· ὁ δε λεγων, » μη πω τε φιλοσοφειν ὑπαρχειν ὡραν, ἡ παρεληλυθεναι την ὡραν, ὁμοιος ἐςι τω λεγοντι, προς εὐδαιμονιαν » ἡ μη πω παρειναι την ὡραν, ἡ μηκετ' εἰναι την ὡραν. » ὡςε φιλοσοφητεον, και νεωτερω, και γεροντι· τω μεν, » ὁπως γηρασκων νεαζῃ τοις ἀγαθοις, δια την χαριν » των γεγονοτων· τω δε ὁπως νεος ἁμα, και παλαιος ᾐ, » δια την ἀφοβιαν των μελλοντων.

Θ. Περι δε τε μαρτυριε διαρρηδην ὁ Κυριος εἰρηκει· και τα διαφορως γεγραμμενα συνταξομεν· Λεγω δε ὑμιν, Πας, ὁς ἐαν ὁμολογηση ἐν ἐμοι ἐμπροσθεν των ἀνθρωπων, και ὁ Υἱος τε ἀνθρωπε ὁμολογησει ἐν αὐτω

ἐμπρο-

acturi, cum visi fuerint aliqui eos arcere: sed multo magis convenit contendere & egregie decertare, ne victi excidant ab optimis & maxime necessariis consiliis. Neque enim existimo ullam admittere comparationem, utrum sit melius, adscribi in consortium Omnipotentis, an Dæmonum tenebras eligere. Nam quæ a nobis aliornm gratia fiunt, ea semper facimus, habito ad illos respectu, quorum gratia suscepta sunt, eam nobis normam proponentes, ut illis gratificemur. Quæ autem propter nos ipsos potius, quam propter alios aguntur, æquali studio a nobis agi debent, sive videantur aliquibus placere, sive non videantur. Quod si nonnulla ex iis, quæ sunt indifferentia, tantum honorem sunt assecuta, ut etiam aliquibus invitis videantur esse expetenda ac eligenda; multo magis existimandum est esse pro virtute decertandum, nihil aliud respicientes, quam id, quod recte honesteque geri potest, sive id aliquibus aliis videatur, sive non.

Pulcre ergo Epicurus quoque dicit, scribens ad Menœceum: "Nec si sit aliquis juvenis, differat philosophari: neque si sit senex, defatigetur philosophando: nam nec est aliquis immaturus, neque nimis provectæ & exhaustæ ætatis, ad adipiscendam animi sanitatem. Qui autem dicit nondum esse, vel præteriisse tempus philosophandi, similis est ei, qui dicit ad beatitudinem vel nondum adesse tempus, vel tempus præteriisse. Quare & juniori philosophandum est, & seni: huic quidem, ut senescens juvenescat bonis, per gratiam eorum, quæ facta fuerint: illi autem, ut sit simul juvenis & senex, per futurorum metus vacuitatem."

IX. De martyrio autem aperte dixit Dominus (ea autem simul conjungemus, quæ diversis in locis scripta sunt) *Dico autem vobis, Quicunque in me confessus fuerit coram hominibus, Filius etiam hominis, confitebitur*

εἶναι προσηκει, γυναικι δε ἀκολαςῳ και ἀδικῳ. ἀλλα ἀπρεπες τουτο, και λεγειν· σωφροσυνης οὐν ἐπιμελητεον και δικαιοσυνης, και της ἀλλης ἀρετης ἀπασης, ὁμοιως μεν γυναικι, ὁμοιως δε ἀνδρι, ἐλευθερῳ τε και δουλῳ· ἐπειδη μιαν, και την αὐτην ἀρετην εἶναι της αὐτης φυσεως συμβεβηκεν.

Το μεν τοινυν την αὐτην εἶναι φυσιν του θηλεος προς το ἀῤῥεν, καθο θηλυ ἐςιν, οὐ φαμεν· παντως γαρ τινα και διαφοραν ὑπαρχειν προσηκειν ἑκατερῳ τουτων, δι' ἡν το μεν, θηλυ αὐτων· το δε, ἀῤῥεν γεγονεν· το γ' οὐν κυοφορειν, και το τικτειν, τῃ γυναικι προσειναι φαμεν, καθο θηλεια τυγχανει, ου καθο ἀνθρωπος. εἰ δε μη δεν ἠν το διαφορον ἀνδρος και γυναικος, τα αὐτα ἀν ἑκατερος αὐτων ἐδρα τε και ἐπασχεν. ἡ μεν τοινυν ταυτον ἐςι καθο ψυχη, ταυτῃ ἐπι την αὐτην ἀφιξεται ἀρετην· ἡ δε διαφορον, κατα την του σωματος ἰδιοτητα, ἐπι τας κυησεις, και την οἰκουριαν. Θελω γαρ ὑμας, φησιν ὁ Αποςολος, εἰδεναι, ὁτι παντος ἀνδρος ἡ κεφαλη ὁ Χριςος· κεφαλη δε γυναικος, ὁ ἀνηρ· ου γαρ ἐςιν ἐκ γυναικος ἀνηρ, ἀλλα γυνη ἐξ ἀνδρος. πλην ουτε γυνη χωρις ἀνδρος, ουτε ἀνηρ χωρις γυναικος ἐν Κυριῳ. ὡς γαρ σωφρονα τον ἀνδρα, και των ἡδονων κρειττονα δειν εἶναι φαμεν, ουτω και την γυναικα σωφρονα τε ὁμοιως ἀξιωσαιμεν εἶναι, και προς τας ἡδονας διαμαχεσθαι μεμελετηκυιαν. Λεγω δε, πνευματι περιπατειτε, και ἐπιθυμιαν σαρκος ου μη τελεσητε, ἡ Αποςολικη συμβουλευει ἐντολη· ἡ γαρ σαρξ, ἐπιθυμει κατα του πνευματος· το δε πνευμα, κατα της σαρκος. ταυτα ουν ἀντικειται, ουχ ὡς κακον ἀγαθῳ, ἀλλ' ὡς συμφεροντως μαχομενα. ἐπιφερει γ' ουν, Ινα μη ἁ ἀν θελητε, ταυτα ποιητε. φανερα δε ἐςι τα ἐργα της σαρκος, ἁτινα ἐςι, πορνεια, ἀκαθαρσια, ἀσελγεια, εἰδωλολατρεια, φαρμακειαι, ἐχθραι, ἐρεις, ζηλοι, θυμοι,

ἐριθειαι,

bere, sed eandem: quare etiam virtutem. Quod si viri utique virtus est temperantia, & justitia, & quæcunque has consequi existimantur: tum soli viro convenit esse virtute præditum; mulieri vero, esse intemperantem & injustam. Atqui turpe est hoc vel dicere: temperantiæ ergo & justitiæ, & cæteris virtutibus similiter quidem virum & mulierem, liberum & servum, operam oportet dare; quandoquidem ejusdem virtutis capaces sunt, cum ejusdem naturæ sint.

Atqui, quod sit quidem eadem natura fœminæ quæ viri, quatenus est fœmina, non dicimus: omnino enim convenit utrique eorum, ut aliqua inter eos differentia sit, per quam unum quidem eorum fœmineum, alterum vero masculum dicatur. Uterum ergo gestare & parere, fœminæ adesse dicimus, quatenus est fœmina, non quatenus est homo. Si autem viri & fœminæ nulla esset differentia, uterque eorum eadem ageret & pateretur. Quatenus ergo est eadem, eo quod habeat eandem animam, veniet ad eandem virtutem: quatenus autem diversa per proprietatem corporis, ad utero gestandos fœtus, & servandam domum. *Volo* enim, inquit Apostolus, *vos scire, quod cujusvis viri caput est Christus, caput autem mulieris vir. Non est enim vir ex muliere, sed mulier ex viro. Sed neque mulier est separata a viro, neque vir separatus a muliere in Domino.* Sicut enim virum esse temperantem, & vincere voluptates oportere dicimus: ita etiam censemus mulierem esse oportere temperantem, & in pugna adversus voluptates exercitatam. *Dico autem, spiritu ambulate, & desiderium carnis non feceritis*, præceptum consulit Apostolicum: *Caro enim concupiscit adversus spiritum, spiritus autem adversus carnem. Hæc* ergo *opponuntur*, non ut malum bono, sed ut quæ pugnant utiliter. Subjungit itaque: *Ut non quæ volueritis, ea faciatis. Manifesta autem sunt*

opera

ἐριθειαι, διχοστασιαι, αἱρεσεις, φθονοι, μεθαι, κωμοι, και τα ὁμοια τυτοις· ἁ προλεγω ὑμιν, καθως και προειπον, ὁτι οἱ τα τοιαυτα πρασσοντες, βασιλειαν Θεȣ ȣ κληρονομησȣσι. ὁ δε καρπος τȣ πνευματος ἐςιν· ἀγαπη, χαρα, εἰρηνη, μακροθυμια, χρηςοτης, ἐγκρατεια, ἀγαθωσυνη, πιςις, πραοτης. σαρκα, οἰμαι, τȣς ἁμαρτωλȣς, ὡς πνευμα τȣς δικαιȣς εἰρηκεν.

Ναι μην το της ἀνδρειας προς το εὐθαρσες και ὑπομονητικον παραληπτεον, ὡς τῳ τυπτοντι την σιαγονα παρασταθηναι την ἑτεραν, και τῳ το ἱματιον αἱροντι, και τȣ χιτωνος παραχωρειν, θυμȣ κρατȣντας ἐῤῥωμενως. ȣ γαρ τινας Ἀμαζονας τα πολεμικα ἀνδρειας ἀσκȣμεν τας γυναικας· ὁπȣ γε και τȣς ἀνδρας εἰρηνικȣς εἰναι βȣλομεθα. ἀκȣω δ' ἐγωγε και Σαυροματιδας γυναικας πολεμικῃ χρωμενας ἀνδρων ȣκ ἐλαττον· και Σακιδας ἀλλας, αἱ τοξευȣσιν εἰς τȣπισω, φυγην προσποιȣμεναι, τοις ἀνδρασιν ἐπ' ἰσης. οἰδα και τας πλησιον της Ἰβηριας γυναικας, ἐργῳ και πονῳ χρωμενας ἀνδρικῳ· κἀν προς το ἀποκυειν γενωνται, ȣδεν ἀνιεισας των πρακτεων· ἀλλ' ἐν αὐτῃ πολλακις τῃ ἁμιλλῃ των πονων, ἡ γυνη ἀποκυησασα, το βρεφος ἀνελομενη, οἰκαδε φερει. ἠδη γ' ȣν αἱ γυναικες ȣδεν ἐλαττον των ἀῤῥενων, και οἰκȣρȣσι, και θηρευȣσι, και τας ποιμνας φυλαττȣσι·

Κρησσα κυων ἐλαφοιο κατ' ἰχνιον ἐδραμε γοργως.

Φιλοσοφητεον ȣν και ταις γυναιξιν, ἐμφερως τοις ἀνδρασι, κἀν βελτιȣς οἱ ἀῤῥενες, τα πρωτα ἐν πασι φερομενοι τυγχανωσιν, ἐκτος εἰ μη καταμαλακισθειεν. Αναγκαιον ȣν συμπαντι τῳ των ἀνθρωπων γενει παιδεια τε και ἀρετη· εἰ γε ἐπι την εὐδαιμονιαν σπευδοιεν. και πως ȣ ματην Εὐριπιδης ποικιλως γραφει; ποτε μεν, Πασα γαρ ἀνδρος κακιων ἀλοχος, κἀν ὁ κρατιςος γημῃ την εὐδοκιμȣσαν· ποτε δε, Πασα γαρ δȣλη ἐςιν ἀνδρος ἡ

σώφρων

pera carnis, quæ sunt, fornicatio, immunditia, impu-icitia, idolorum cultus, veneficia, inimicitiæ, conten-iones, æmulationes, iræ, rixæ, dissensiones, sectæ, in-idiæ, ebrietates, comessationes, & his similia, quæ præ-ico vobis, sicut & prædixi, quod qui talia agunt, regnum Dei non possidebunt. Fructus autem spiritus est charitas, audium, pax, patientia, benignitas, continentia, boni-as, fides, mansuetudo. Carnem, ut existimo, pecca-ores, sicut *spiritum* justos dixit.

Jam vero assumenda est fortitudo ad ingeneran-am nobis fiduciam & tolerantiam, ut ei, qui *pulsat maxillam, porrigamus alteram; & ei, qui aufert pallium, idamus etiam tunicam*, iram coërcentes fortiter. Non nim tanquam Amazones aliquas ad bellicam virtutem xercemus fœminas, cum etiam viros velimus esse acificos. Audio autem mulieres quoque Sauroma-idas, non minus belligerare, quam viros: & alias acidas, quæ a tergo sagittant, simulantes fugere, eque atque viri. Scio etiam fœminas Iberiæ propin-uas, & factis & laboribus virilibus utentes, etiamsi terum gestent & jam parturiant, nihil de iis, quæ unt agenda, remittere; sed sæpe in ipsa laborum ontentione, mulier, quæ peperit, infantem subla-um domum portat. Quinetiam mulieres, non mi-us quam masculi, & domum custodiunt, & venan-ur, & greges pascunt;

Acriter & cervi vestigia Cressa secuta est.

Est ergo philosophandum mulieribus similiter ac iris, etiamsi præstantiores masculi primas in omni-us partes ferant, nisi evaserint molles & effœmina-i. Universo ergo hominum generi necessaria est di-ciplina & virtus, si quidem tendant ad felicitatem. Quidni enim temere scribit Euripides nunc hoc, nunc lud? Aliquando quidem, *Est quævis viro conjux dete-ior, etiamsi optimus ducat probatissimam.* Aliquando utem: *Quævis pudica mulier est viri serva: quæ autem*

non

σωφρων γυνη· ἡ δε μη σωφρων, ἀνοιᾳ τον ξυνοντα ὑπερφερει.

— ἑ μεν γαρ κρεισσον και ἀρειον,
Η οθ' ὁμοφρονεοντε νοημασιν, οἰκον ἐχητον
Ανηρ ἠδε γυνη. —

... το ἡγεμονικον· εἰ δε Κυριος, κεφαλη του ... κεφαλη δε γυναικος ὁ ἀνηρ· κυριος ὁ ἀνηρ της ... εικων και δοξα Θεε ὑπαρχων. διο και ἐν τη ... γραφει· Ὑποτασσομενοι ἀλληλοις ἐν φο... αἱ γυναικες, τοις ἰδιοις ἀνδρασιν, ὡς τῳ Κυ... ὁτι ὁ ἀνηρ ἐςι κεφαλη της γυναικος, ὡς και ὁ Χριςος ... της Εκκλησιας· αὐτος ὁ σωτηρ τε σωματος· ... ὡς ἡ Εκκλησια ὑποτασσεται τῳ Χριςῳ, οὑτως και ... γυναικες τοις ἰδιοις ἀνδρασιν ἐν παντι. οἱ ἀνδρες, ἀγαπατε τας γυναικας, καθως και ὁ Χριςος ἠγαπησε την Εκκλησιαν· ὑτω και οἱ ἀνδρες ὀφειλεσιν ἀγαπαν τας ἑαυτων γυναικας, ὡς τα ἑαυτων σωματα· ὁ ἀγαπων την ἑαυτε γυναικα, ἑαυτον ἀγαπα· ὐδεις γαρ ποτε την ἑαυτε σαρκα ἐμισησεν.

Κἀν τη προς Κολοσσαεις, Αἱ γυναικες, φησιν, ὑποτασσεσθε τοις ἀνδρασιν, ὡς ἀνηκει ἐν Κυριῳ. οἱ ἀνδρες ἀγαπατε τας γυναικας, και μη πικραινεσθε προς αὐτας. τα τεκνα, ὑπακεετε τοις γονευσι κατα παντα· τετο γαρ εὐαρεςον τῳ Κυριῳ. οἱ πατερες, μη ἐρεθιζετε τα τεκνα ὑμων, ἱνα μη ἀθυμωσιν. οἱ δελοι, ὑπακεετε κατα παντα τοις κατα σαρκα κυριοις, μη ἐν ὀφθαλμοδελειαις ὡς ἀνθρωπαρεσκοι· ἀλλ' ἐν ἁπλοτητι καρδιας, φοβεμενοι τον Κυριον· και παν ὁ ἐαν ποιητε, ἐκ ψυχης ἐργαζεσθε, ὡς τῳ Κυριῳ δελευοντες, και ἐκ ἀνθρωποις· εἰδοτες ὁτι ἀπο Κυριε ἀποληψεσθε την ἀνταποδοσιν της κληρονομιας· τῳ γαρ κυριῳ Χριςῳ δελευετε· ὁ γαρ ἀδικος κομισεται ὁ ἠδικησεν· και ἐκ ἐςι προσωποληψια. οἱ κυριοι, το δικαιον και την ἰσοτητα τοις δελοις παρεχετε· εἰδοτες ὁτι και ὑμεις ἐχετε Κυριον ἐν ἐρανῳ, ὁπε ἐκ ἐνι Ελλην και Ιεδαιος, περιτομη και ἀκροβυςια, βαρβαρος Σκυθης, δουλος ἐλευθερος· ἀλλα παντα και ἐν πασι Χριςος.

non est pudica, eum, qui una versatur, superat amentia.

— nam nil melius, nil est præstantius usquam,
Concordes quam cum in tecto versantur eodem
Vir simul & mulier. —

Caput ergo est id, quod principatum obtinet: si est autem *Dominus viri caput, mulieris autem vir*, vir est dominus uxoris, ut qui sit *imago & gloria Dei.* Quocirca dicit etiam in epistola ad Ephesios, *Subjecti invicem in timore Dei. Mulieres suis viris subjectæ sint, sicut Domino; quoniam vir est caput mulieris, ut etiam Christus caput Ecclesiæ; ipse salvator corporis: sed sicut Ecclesia subjecta est Christo, ita etiam mulieres propriis viris in omnibus. Viri, diligite uxores vestras, sicut Christus dilexit Ecclesiam. Ita etiam viri debent diligere suas uxores, ut sua corpora. Qui suam uxorem diligit, seipsum diligit. Nemo enim carnem suam unquam odio habuit.*

Jam vero in epistola quoque ad Colossenses inquit: *Mulieres, subditæ estote viris, sicut oportet, in Domino. Viri, diligite uxores, & nolite esse amari in illas. Filii, obedite parentibus per omnia: hoc enim beneplacitum est Domino. Patres, nolite ad indignationem provocare filios vestros, ut non pusillo animo fiant. Servi, obedite per omnia dominis carnalibus, non ad oculum servientes, tanquam hominibus placentes, sed in simplicitate cordis, timentes Dominum. Et quodcunque facitis, ex animo operamini, sicut Domino servientes, & non hominibus, scientes quod a Domino accipietis retributionem hæreditatis: domino enim Christo servitis. Qui enim injuriam facit, recipiet id, quod inique gessit: & non est personarum acceptio apud Deum. Domini, quod justum est & æquum, servis præstate, scientes quod & vos Dominum habetis in cœlo; ubi non est Græcus nec Judæus, circumcisio & præputium, nec Barbarus nec Scytha, nec servus nec liber, sed omnia & in omnibus Christus.* Cœlestis autem Ecclesiæ imago est terrestris. Quocirca preca-

Χριϛος. εἰκων δὲ της οὐρανιου Εκκλησιας, ἡ ἐπιγειος· διοπερ εὐχομεθα και ἐπι γης γενεϛαι το θελημα του Θεου, ὡς ἐν οὐρανῳ· Ενδυσαμενοι σπλαγχνα οἰκτιρμου, χρηϛοτητα, ταπεινοφροσυνην, πραοτητα, μακροθυμιαν· ἀνεχομενοι ἀλληλων, και χαριζομενοι ἑαυτοις, ἐαν τις προς τινα ἐχῃ μομφην· καθως και ὁ Χριϛος ἐχαρισατο ὑμιν, οὑτως και ὑμεις. ἐπι πασι δὲ τουτοις ἡ ἀγαπη, ἡτις ἐϛι συνδεσμος της τελειοτητος· και ἡ εἰρηνη του Χριϛου βραβευετω ἐν ταις καρδιαις ὑμων, εἰς ἡν και ἐκληθητε ἐν ἑνι σωματι· και εὐχαριϛοι γινεϛε. οὐδεν γαρ κωλυει πολλακις την αὐτην παρατιθεϛαι Γραφην, εἰς ἐντροπην Μαρκιωνος, ἡν πως μεταβαληται πεισθεις· εὐχαριϛους δειν μαθων τους πιϛους εἰναι τῳ δημιουργῳ Θεῳ, τῳ καλεσαντι ἡμας, και εὐαγγελισαμενῳ ἐν σωματι.

Σαφης ἡμιν ἐκ τουτων ἡ ἐκ πιϛεως ἑνοτης· και τις ὁ τελειος, δεδεικται· ὡϛε και ἀκοντων τινων και τα πλειϛα ἐνιϛαμενων, κἀν κολασεις ἐπαρτωνται προς του ἀνδρος, ἡ προς του δεσποτου, φιλοσοφησει ὁ τε οἰκετης, ἡ τε γυνη. ναι μην και ἐλευθερος, κἀν τυραννου θανατος ἀπειληται τουτῳ, κἀν ἐπι δικαϛηρια ἀγηται, και εἰς κινδυνους ἐσχατους περιελκηται, περι τε της κτησεως ἁπασης κινδυνευσῃ, οὐκ ἀφεξεται, της θεοσεβειας οὐδ' ὁπως τι οὐν· οὐδε ἀπαυδησει ποτε, ἡ μεν γυνη, φαυλῳ συνοικουσα ἀνδρι· ὁ δὲ υἱος, ἐαν φαυλον ἐχῃ πατερα, ἡ πονηρον δεσποτην ὁ οἰκετης· της ἀρετης ἐχομενοι γενναιως· ἀλλ' ὡς ἀνδρι ἀποθνησκειν καλον ὑπερ τε ἀρετης, ὑπερ τε ἐλευθεριας, ὑπερ τε ἑαυτου, ὡς αὐτως και γυναικι· οὐ γαρ της των ἀῤῥενων φυσεως τουτο ἰδιον, ἀλλα της των ἀγαθων. πιϛως οὐν και ὁ πρεσβυτης, και ὁ νεος, και ὁ οἰκετης, ὑπακουων ταις ἐντολαις, βιωσεται τε, και, ἐαν [illegible], τεθνηξεται· ὁπερ ἀν εἰη δια θανατου ζωοποιηθηναι. ἰσμεν γ' οὐν και παιδας, και γυναικας, και οἰκετας πολλακις, ἀκοντων πατερων, και δεσποτων, και ἀνδρων, βελτιϛους γεγονεναι. οὐκουν ἐλαττον προθυμειϛαι χρη τους μελλοντας θεοσεβως ζησειν, ἐπειδαν εἰργειν αὐτους τινες δοκωσιν· ἀλλα πολυ πλεον οἰμαι προσηκειν σπουδειν

δειν

mur etiam *in terra fieri voluntatem Dei ſicut in cœlo: Induentes viſcera miſerationis, benignitatem, humilitatem, manſuetudinem, lenitatem, ſuſtinentes nos invicem, & condonantes nobis invicem, ſi quis adverſus aliquem habeat de quo queratur: ſicut Chriſtus condonavit nobis, ita & nos. Super hæc autem omnia charitas, quod eſt vinculum perfectionis: & pax Chriſti regnet in cordibus veſtris, ad quam etiam vocati eſtis in uno corpore: & grati eſtote.* Nihil enim vetat, quo minus ſæpe eadem adducatur Scriptura, ſi qua ratione Marcion pudefactus, mutata ſententia tandem agnoſcat, oportere fidelem eſſe gratum in Deum opificem, qui nos vocavit, & nobis Evangelium annunciavit in corpore.

Ex his ergo nobis eſt aperta, quæ eſt ex fide, unitas; & oſtenſum eſt, quis ſit perfectus. Quare vel invitis aliquibus & pro virili reſiſtentibus, etiamſi a marito, vel a domino impendeant ſupplicia, philoſophabitur ſervus & mulier. Quinetiam liber quoque, etiamſi tyrannus ei mortem minitetur, etiamſi ducatur ad judicia, & trahatur ad ultima ſupplicia, & de facultatibus ac fortunis ſuis omnibus veniat in periculum, nullo modo abſtinebit a vero Dei cultu. Neque unquam deficiet, mulier quidem, quæ cum malo marito habitat; aut filius, ſi malum habeat patrem, vel improbum dominum ſervus, forti ac generoſo animo virtutem perſequentes. Sed ut viro pulcrum & honeſtum, & pro virtute, & pro libertate, & pro ſeipſo mori, ita etiam mulieri. Non eſt enim hoc proprium maſculorum naturæ, ſed bonorum. Et ſenex ergo & juvenis, & mulier & ſervus, mandatis obediens fideliter vivet, &, ſi opus fuerit, morietur; quod quidem fuerit, per mortem vivificari. Scimus quidem certe & pueros, & mulieres, & ſervos ſæpe invitis parentibus, & maritis, & dominis evaſiſſe optimos. Non minus ergo promto & alacri animo eos eſſe oportet, qui pie vitam ſunt

acturi, cum visi fuerint aliqui eos arcere: sed multo magis convenit contendere & egregie decertare, ne victi excidant ab optimis & maxime necessariis consiliis. Neque enim existimo ullam admittere comparationem, utrum sit melius, adscribi in consortium Omnipotentis, an Dæmonum tenebras eligere. Nam quæ a nobis aliornm gratia fiunt, ea semper facimus, habito ad illos respectu, quorum gratia suscepta sunt, eam nobis normam proponentes, ut illis gratificemur. Quæ autem propter nos ipsos potius, quam propter alios aguntur, æquali studio a nobis agi debent, sive videantur aliquibus placere, sive non videantur. Quod si nonnulla ex iis, quæ sunt indifferentia, tantum honorem sunt assecuta, ut etiam aliquibus invitis videantur esse expetenda ac eligenda; multo magis existimandum est esse pro virtute decertandum, nihil aliud respicientes, quam id, quod recte honesteque geri potest, sive id aliquibus aliis videatur, sive non.

Pulcre ergo Epicurus quoque dicit, scribens ad Menœceum: "Nec si sit aliquis juvenis, differat philosophari: neque si sit senex, defatigetur philosophando: nam nec est aliquis immaturus, neque nimis provectæ & exhaustæ ætatis, ad adipiscendam animi sanitatem. Qui autem dicit nondum esse, vel præteriisse tempus philosophandi, similis est ei, qui dicit ad beatitudinem vel nondum adesse tempus, vel tempus præteriisse. Quare & juniori philosophandum est, & seni: huic quidem, ut senescens juvenescat bonis, per gratiam eorum, quæ facta fuerint: illi autem, ut sit simul juvenis & senex, per futurorum metus vacuitatem."

IX. De martyrio autem aperte dixit Dominus (ea autem simul conjungemus, quæ diversis in locis scripta sunt) *Dico autem vobis, Quicunque in me confessus fuerit coram hominibus, Filius etiam hominis, confitebitur*

ἐμπροσθεν των Αγγελων του Θεου· τον δε αρνησαμενον με ἐνωπιον των ἀνθρωπων, ἀπαρνησομαι αὐτον ἐμπροσθεν των Αγγελων. Ος γαρ ἀν ἐπαισχυνθη με, ἡ τους ἐμους λογους ἐν τη γενεα ταυτη τη μοιχαλιδι και ἁμαρτωλω, και ὁ Υἱος του ἀνθρωπου ἐπαισχυνθησεται αὐτον, ὁτ' ἀν ἐλθη ἐν τη δοξη του πατρος αὐτου, μετα των Αγγελων αὐτου. Πας οὐν, ὁςις ἐαν ὁμολογηση ἐν ἐμοι ἐμπροσθεν των ἀνθρωπων, ὁμολογησω κἀγω ἐν αὐτω ἐμπροσθεν του πατρος μου του ἐν ουρανοις. Οτ' ἀν δε φερωσιν ὑμας εἰς τας συναγωγας, και τας ἀρχας, και τας ἐξουσιας, μη προμεριμνατε πως ἀπολογηθητε, ἡ τι εἰπητε· το γαρ ἁγιον Πνευμα διδαξει ὑμας ἐν αὐτη τη ὡρα, τι δει εἰπειν.

Τουτον ἐξηγουμενος τον τοπον Ηρακλεων, ὁ της Οὐαλεντινου σχολης δοκιμωτατος, κατα λεξιν φησιν, "Ομολογιαν εἰναι, την μεν, ἐν τη πιςει και πολιτεια· την δε, ἐν φωνη. ἡ μεν οὐν ἐν φωνη ὁμολογια, και ἐπι των ἐξουσιων γινεται· ἡν μονην, φησιν, ὁμολογιαν ἡγουνται εἰναι οἱ πολλοι· οὐχ ὑγιως· δυνανται δε ταυτην την ὁμολογιαν και οἱ ὑποκριται ὁμολογειν. ἀλλ' οὐδ' εὑρεθησεται οὐτος ὁ λογος καθολικως εἰρημενος· οὐ γαρ παντες οἱ σωζομενοι ὡμολογησαν την δια της φωνης ὁμολογιαν, και ἐξηλθον· ἐξ ὡν Ματθαιος, Φιλιππος, Θωμας, Λευϊς, και ἀλλοι πολλοι. και ἐςιν ἡ δια της φωνης ὁμολογια οὐ καθολικη, ἀλλα μερικη. καθολικη δε, ἡν νυν λεγει, την ἐν ἐργοις και πραξεσι καταλληλοις της εἰς αὐτον πιςεως. ἑπεται δε ταυτη τη ὁμολογια, και ἡ μερικη, ἡ ἐπι των ἐξουσιων, ἐαν δεη, και ὁ λογος αἱρη· ὁμολογησει γαρ οὐτος, και τη φωνη ὀρθως, προομολογησας προτερον τη διαθεσει. και καλως, ἐπι μεν των ὁμολογουντων, Εν ἐμοι, εἰπεν· ἐπι δε των ἀρνουμενων, το Εμε προσεθηκεν. οὐτοι γαρ, κἀν τη φωνη ὁμολογησωσιν αὐτον, ἀρνουνται αὐτον, τη πραξει μη ὁμολογουντες· μονοι δ' ἐν αὐτω ὁμολογουσιν. οἱ ἐν τη κατ' αὐτον ὁμολογια και πραξει βιουντες· ἐν οἱς και αὐτος ὁμολογει, ἐνειλημμενος αὐτοις, και ἐχομενος ὑπο τουτων. διοπερ ἀρνησασθαι ἑαυτον, οὐδεποτε δυναται.

„ ἀρνουν-

in eo coram Angelis Dei. Qui autem me negaverit coram hominibus, negabo ipsum coram Angelis Quem enim mei, vel meorum verborum puduerit in hac generatione adultera & peccatrice, filium quoque hominis ejus pudebit, quando venerit in gloriam patris sui cum Ange is suis. Quicunque ergo in me confessus fuerit coram hominibus, ego quoque in eo confitebor coram patre meo, qui est in cœlis. Cum autem induxerint vos in synagogas & ad magistratus & potestates, ne prius soliciti sitis quomodo respondeatis, aut quid loquamini: Spiritus enim sanctus docebit vos in ipsa hora, quid loquamini.

Hunc locum exponens Heracleon, cujus in schola Valentini fuit maxima existimatio, his verbis dicit, „ Confessionem quidem unam esse fide & vitæ institu„ tione, alteram vero voce. Atque quæ fit quidem „ voce confessio, fit etiam apud potestates, quam „ solam inquit, plerique non recte confessionem esse „ existimant. Possunt autem hac confessione uti „ etiam hypocritæ. Sed nec hæc res universe pro„ lata, ita se habere deprehendetur. Non enim om„ nes, qui salvi fiunt, ea confessione, quæ voce fit, „ usi sunt, & excessere. Ex quibus est Matthæus, „ Philippus, Thomas, Levis, & alii multi. Acce„ dit, quod ea, quæ voce fit, confessio, non uni„ versa complectatur, sed ad partem solum spectet. „ Universalis autem est, quam nunc dicit, quæ fit „ factis & operibus ei, quæ est in ipsum, fidei, con„ gruentibus. Hanc autem confessionem sequitur „ etiam particularis, quæ fit apud potestates, si opus „ fuerit, & ratio impulerit. Nam is voce quoque „ recte confitebitur, cum affectione prius recte fue„ rit confessus. Pulcre autem de iis, qui confiten„ tur quidem, *In me*, dixit: de iis, autem qui ne„ gant, *Me* simpliciter apposuit. Nam ii, etsi ipsum „ voce confessi fuerint, ipsum negant, actione mini„ me confitentes. Ii autem soli in ipso confitentur,

„ ἀρνουνται δε αὐτον, οἱ μη ὀντες ἐν αὐτῳ. ἐ γαρ εἰπεν,
„ Ος ἀρνησηται ἐν ἐμοι, ἀλλ' ἐμε· ἐδεις γαρ ποτε ἐν
„ ἐν αὐτῳ, ἠρνειται αὐτον. το δε ἐμπροσθεν των ἀνθρω-
„ πων, και των σωζομενων, και των ἐθνικων δε ὁμοιως,
„ παρ' οἱς μεν, και τῃ πολιτειᾳ· παρ' οἱς δε, και τῃ
„ φωνῃ· διοπερ ἀρνησασθαι αὐτον ἐδεποτε δυνανται·
„ ἀρνουνται δε αὐτον, οἱ μη ὀντες ἐν αὐτῳ."

Ταυτα μεν ὁ Ηρακλεων· και τα μεν ἀλλα φαινεται ὁμοδοξειν ἡμιν κατα την περικοπην ταυτην· ἐκεινο δε ἐκ ἐπεςησεν, ὁτι εἰ και μη πραξει τινες και τῳ βιῳ ὡμολογησαν τον Χριςον ἐμπροσθεν των ἀνθρωπων, τῳ μεντοι κατα φωνην ὁμολογειν ἐν δικαςηριοις, και μεχρι θανατου βασανιζομενης μη ἀρνεισθαι, ἀπο διαθεσεως πεπιςευκεναι φαινονται· διαθεσις δε ὁμολογουμενη, και μαλιςα ἡ μηδε θανατῳ τρεπομενη, ὑφ' ἑνα παντων των παθων, ἁ δη δια της σωματικης ἐπιθυμιας ἐγεννατο, ἀποκοπην ποιειται· ἐςι γαρ, ὡς ἐπος εἰπειν, ἐπι τελει τε βιε ἀθροα κατα την πραξιν μετανοια, και ἀληθης εἰς Χριςον ὁμολογια, ἐπιμαρτυρουσης της φωνης. εἰ δε το Πνευμα του Πατρος ἐν ἡμιν μαρτυρει, πως ἐτι ὑποκριται, οὑς φωνῃ μονῃ μαρτυρειν εἰρηκεν; δοθησεται δε τισιν, ἐαν συμφερῃ, ἀπολογησασθαι, ἱνα δια τε της μαρτυριας, δια τε της ὁμολογιας ὠφελωνται οἱ παντες· ἰσχυροποιουμενοι μεν, οἱ κατ' Εκκλησιαν· θαυμαζοντες δε, και εἰς πιςιν ὑπαγομενοι, οἱ ἐξ Εθνων την σωτηριαν πολυπραγμονησαντες· οἱ λοιποι δε, ὑπ' ἐκπληξεως κατεχομενοι. ὡςε το ὁμολογειν, ἐκ παντος δει· ἐφ' ἡμιν γαρ· ἀπολογεισθαι δε, ουκ ἐκ παντος· ἐ γαρ και τετο ἐφ' ἡμιν. Ο δε ὑπομεινας εἰς τελος, οὑτος σωθησεται· ἐπει τις οὐκ ἀν των εὐ φρονουντων βασιλευειν ἐν Θεῳ, ἀλλ' ἐ δελευειν ἑλοιτο; Θεον ἐν ὁμολογεσι τινες εἰδεναι, κατα τον Αποςολον· τοις δε ἐργοις ἀρνενται· βδελυκτοι ὀντες

και

„ qui in ea, quæ eſt in ipſum, confeſſione & actio-
„ ne vivunt, in quibus ipſe confitetur; utpote qui
„ in illis habitat, & ab illis tenetur. Quocirca *nun-*
„ *quam poteſt ſeipſum negare.* Eum autem negant, qui
„ non ſunt in ipſo. Non enim dixit, *Qui negaverit in*
„ *me*, ſed, *me.* Nullus enim unquam, qui eſt in ip-
„ ſo, ipſum negat. Illud autem, *coram hominibus*,
„ & iis qui ſalvi fiunt, & etiam gentilibus ſimiliter,
„ apud alios quidem vitæ inſtitutione, apud alios ve-
„ ro etiam voce. Quamobrem nunquam poſſunt ipſi
„ negare: eum autem negant, qui non ſunt in ipſo."

Hæc quidem Heracleon: & in aliis quidem videtur nobiſcum ſentire in hac pericope: illud autem non advertit, quod etſi non actione aliqua & vita *confeſſi ſunt Chriſtum coram hominibus*, eo tamen, quod voce confiteantur in judiciis, & uſque ad mortem cruciati non negent, ex animi propoſito credidiſſe cernuntur. Propoſitum autem, quod confitetur, præcipue ſi ne morte quidem mutetur, omnia ſimul vitia, quæ gignebantur per cupiditatem corporis, omnino reſcindit. Eſt enim, ut ita dicam, in fine vitæ tota ſimul per actionem pœnitentia, & vera in Chriſtum confeſſio, voce teſtificante. Si autem *Spiritus Patris* in nobis teſtificatur, quomodo ſumus adhuc hypocritæ, quos dixit ſola voce teſtari? Dabitur autem aliquibus, ſi expediat, religionis cauſam dicere, ut & per martyrium ſeu teſtimonium & confeſſionem omnes juventur, dum confirmantur quidem, qui ſunt in Eccleſia; admirantur autem, & ad fidem deducuntur, qui ex Gentibus ſalutem curioſe quæſierint; reliqui autem ſtupore afficiuntur. Quamobrem oportet omnino confiteri; id enim ſitum eſt in noſtra poteſtate: cauſam vero religionis dicere, non omnino ſemper; non eſt enim hoc quoque ſitum in noſtra poteſtate. *Qui autem ſuſtinuerit in finem, is ſalvus erit.* Nam quis ex iis, qui ſapiunt, non elegerit in Deo

και ἀπειθεις, και προς παν ἐργον ἀγαθον ἀδοκιμοι· οἱ δε, καν τυτο μονον ὁμολογησωσιν, ἐν τι κατεπραξαιτο ἐπι τελει ἐργον ἀγαθον.

Εοικεν ὐν το μαρτυριον ἀποκαθαρτις εἰναι ἁμαρτιων μετα δοξης. αὐτικα ὁ Ποιμην φησιν, Εκφευξεσθε την ἐνεργειαν τυ ἀγριυ θηριυ, ἐαν ἡ καρδια ὑμων γενηται καθαρα και ἀμωμος. ἀλλα και αὐτος ὁ Κυριος, Εξητησατο ὑμας ὁ Σατανας, λεγει, σινιασαι· ἐγω δε παρητησαμην· μονος τοινυν ὁ Κυριος δια την των ἐπιβυλευοντων αὐτῳ ἀνθρωπων, και την των ἀπιςων ἀποκαθαρσιν, ἐπιεν το ποτηριον· ὁν μιμυμενοι οἱ Αποςολοι, ὡς ἀν τῳ ὀντι γνωςικοι και τελειοι, ὑπερ των Εκκλησιων, ἁς ἐπηξαν, ἐπαθον. ὑτως οὐν και οἱ κατ' ἰχνος το Αποςολικον πορευομενοι γνωςικοι, ἀναμαρτητοι γε εἰναι ὀφειλυσι, και δι' ἀγαπην την προς τον Κυριον, ἀγαπαν και τον πλησιον· ἱν' εἰ καλοιη περιςασις, ὑπερ Εκκλησιας, ἀσκανδαλιςοι τας θλιψεις ὑπομενοντες, το ποτηριον πιωσιν· ὁσοι δε ἐργῳ μεν, παρα τον βιον· λογῳ δε, ἐν δικαςηριῳ μαρτυρυσι, κἀν ἐλπιδα ἐκδεχομενοι, κἀν φοβον ὑφορωμενοι, βελτιυς ὑτοι των ςοματι μονον ὁμολογυντων την σωτηριαν. ἀλλ' εἰ και ὑπερβαιη τις ἐπι την ἀγαπην, τῳ ὀντι μακαριος ὑτος και γνησιος μαρτυς, τελειως ὁμολογησας, και ταις ἐντολαις, και τῳ Θεῳ, δια τυ Κυριυ· ὁν ἀγαπησας, ἀδελφον ἐγνωρισεν, ὁλον ἑαυτον ἐπιδυς δια τον Θεον, οἱον παρακαταθηκην εὐγνωμονως και ἀγαπητικως ἀποδιδυς τον ἀπαιτυμενον ἀνθρωπον.

ι. Επαν δ' ἐμπαλιν εἰπῃ, Οταν διωκωσιν ὑμας ἐν τῃ πολει ταυτῃ, Φευγετε εἰς την ἀλλην· οὐχ ὡς κακον το διωκεσθαι παραινει φευγειν, ὐδ' ὡς θανατον φοβουμενυς, δια φυγης ἐκκλινειν προςαττει τυτον, βυλεται δε ἡμας μηδενι αἰτιους μηδε συναιτιους κακυ τινος γινεσθαι, σφισιν τε αὐτοις, προς δε, καὶ τῳ διωκοντι

και

regnare, aut etiam servire? *Deum ergo confitentur* quidam *nosse*, ut dicit Apostolus, *factis autem negant: cum sint abominandi, increduli, & ad omne opus bonum reprobi.* Illi autem, licet nil aliud quam confessi fuerint, unum saltem in fine vitæ bonum effecerint.

Videtur ergo Martyrium esse expurgatio peccatorum cum gloria. Jam vero dicit Pastor: *Effugietis operationem feræ agrestis, si cor vestrum fuerit mundum & ab omni reprehensione alienum.* Quinetiam ipse Dominus, *Expetivit*, inquit, *vos Satanas ut cribraret, ego autem rogavi.* Solus ergo Dominus propter eorum, qui ei insidiabantur, hominum, & infidelium expurgationem, *bibit calicem.* Quem imitantes Apostoli, ut qui revera essent Gnostici & perfecti, pro Ecclesiis, quas fundarunt, passi sunt. Sic ergo Gnostici, qui vestigiis insistunt Apostolicis, debent ita se gerere, ut in eos non cadat peccatum, & propter dilectionem in Dominum, diligant etiam proximum: ut si casus aliquis evocet, pro Ecclesia, citra offensionem patientes afflictiones, *bibant calicem.* Quicunque autem factis quidem, in vita; verbis autem, in judicio ferunt testimonium, sive spem exspectent, sive timorem reformident, ii sunt meliores iis, qui ore solum confitentur salutem. Quod si quis etiam transierit ad charitatem, is revera est beatus & germanus martyr, ut qui sit perfecte confessus, & præceptis, & Deo, per Dominum: quem diligendo, significavit esse fratrem, cum totum seipsum tradiderit propter Deum, tanquam aliquod depositum, grate & amanter reddens hominem, cum exigitur.

X. Cum autem rursus dixerit, *Quando vos persecuti fuerint in hac civitate, fugite in aliam:* non suadet fugere: tanquam malum sit pati persecutionem: nec ut mortem extimescentes, jubet nos eam fuga declinare: vult autem nos nulli esse auctores, neque adjutores mali, nec nobis ipsis, nec ei, qui persequitur, nec

και τῳ ἀναιρȣντι· τροπον γαρ τινα προσαγγελλει ἑαυτα περιϊςασθαι· ὁ δε παρακυψων, τολμηρος και ῥιψοκινδυνος. εἰ δε ὁ ἀναιρων ἀνθρωπον Θεου, εἰς Θεον ἁμαρτανει, και τȣ ἀποκτιννυντος αὐτον ἐνοχος καθιςαται, ὁ ἑαυτον προσαγων τῳ δικαςηριῳ· ουτος δ' ἀν εἰη ὁ μη περιςελλομενος τον διωγμον, ἁλωσιμον δια θρασος παρεχων ἑαυτον· ȣτος ἐςι, το ὁσον ἐφ' ἑαυτῳ, ὁ συνεργος γινομενος τῃ του διωκοντος πονηριᾳ· εἰ δε και προσερεθιζοι, τελεον αἰτιος, ἐκκαλȣμενος το θηριον. ὡς δ' αὐτως κἀ αἰτιαν μαχης παρασχῃ τινα, ἠ ζημιας, η δικης, ἠ ἐχθρας, ἀφορμην ἐγεννησε διωγμȣ. δια τουτ' οὐν μηδενος ἀντεχεσθαι των ἐν τῳ βιῳ, προςτεταχται ἡμιν, ἀλλα και τῳ αἱροντι το ἱματιον, και τον χιτωνα προσδιδοναι· οὐχ' ἱνα ἀπροσπαθεις διαμενωμεν μονον, ἀλλ' ὡς μη ἀντιποιουμενοι, τους ἐπιδικαζομενȣς ἐφ' ἑαυτους ἀγριαινωμεν, και δι' ἡμων ἐπι την τȣ ὀνοματος διακινωμεν βλασφημιαν.

ια Ναι φασιν. Εἰ κηδεται ὑμων ὁ Θεος, τι δηποτε διωκεσθε και φονευεσθε; ἡ αὐτος ὑμας εἰς τουτο ἐκδιδωσιν; ἡμεις δε οὐχ' οὑτως ὑπολαμβανομεν τοις περιςατικοις περιπιπτειν ἡμας τον Κυριον βουλȣθηναι, ἀλλα προφητικως τα συμβησεσθαι μελλοντα προειρηκεναι, ὡς δια το ὀνομα αὐτου διωχθησομεθα, φονευθησομεθα, ἀνασκινδυλευθησομεθα· ὡς' οὐ διωκεσθαι ἠθελησεν ἡμας, ἀλλ' ἁ πεισομεθα προεμηνυσεν, δια της τȣ συμβησεσθαι προαγορευσεως, εἰς καρτεριαν γυμνασας, ἡ την κληρονομιαν ἐπηγγειλατο· και τοι οὐ μονοι, ἀλλα μετα πολλων κολαζομεθα. Αλλ' ἐκεινοι, φασι, κακουργοι τυγχανοντες, δικαιως ὑπεχουσι την τιμωριαν. ἀκοντες οὐν μαρτυρουσιν ἡμιν την δικαιοσυνην, τοις δια δικαιοσυνην ἀδικως κολαζομενοις. ἀλλ' οὐδε το ἀδικον του δικαςου της προνοιας ἁπτεται· δει γαρ κυριον εἰναι τον κριτην της ἑαυτου γνωμης· μη νευροσπαςουμενον ἀψυχων δικην ὀργανων, ἀφορμας ἰσως μονον παρα της ἐξωθεν

αἰτιας

ei, qui interimit. Denunciat enim quodammodo, ut ſibimet caveamus. Qui autem non obedit, eſt temerarius, & inconſulte ſe in pericula conjicit. Si autem qui *hominem Dei* interimit, in Deum peccat, is quoque ejus cædis reus tenetur, qui ſe offert judicio. Talis autem erit, qui non vitat perſecutionem, capiendum ſe præbens per audaciam. Is eſt, qui, quantum in ſe eſt, adjuvat improbitatem ejus, qui perſequitur. Quod ſi etiam irritet, plane cauſa eſt, ut qui provocet feram. Similiter etiam ſi præbeat aliquam pugnæ cauſam, vel damni, vel judicii, vel inimicitiarum, is occaſionem peperit perſecutionis. Et ideo juſſi ſumus nihil retinere ex iis, quæ ad hanc vitam pertinent: ſed *ei, qui tollit pallium, prætereа etiam dare tunicam*: non ſolum ut permaneamus nimio affectu immunes, ſed ne ea vendicantes, eos, qui in judicio contendunt, in nos reddamus efferatos, & per nos eos commoveamus, ut nomen Chriſtianum maledictis appetant.

XI. At inquiunt: Si Deus veſtri curam gerit, cur patimini perſecutionem, & morte afficimini? an ipſe vos eis tradit? Nos autem non ſic exiſtimamus, velle Dominum ut in calamitates incidamus, ſed prophetice prædixiſſe ea, quæ eſſent eventura: fore ſcilicet, ut propter nomen ejus pateremur perſecutionem, ut occideremur, & ut ſuſpenderemur. Quamobrem noluit nos pati perſecutionem, ſed ea, quæ paſſuri ſumus, prius ſignificavit, per eam, quod ſint eventura, prædictionem, nos exercens ad tolerantiam, cui promiſit hæreditatem. Quanquam non ſoli, ſed cum multis ſupplicio afficimur. At illi, inquiunt, cum ſint malefici, jure luunt pœnas: ergo vel inviti nobis juſtitiam ſuo teſtimonio tribuunt, qui injuſte propter juſtitiam punimur. Sed neque injuſtitia judicis attingit Dei providentiam: oportet enim judicem in ſua poteſtate habere ſuam ſententiam,

nec,

αἰτιας λαμβανοιτο· δοκιμαζεται γουν ἐν ᾡ κρινειν, καθαπερ και ἡμεις. κατα τε την των αἱρετων ἐκλογην, κατα τε την ὑπομονην. κἀν μη ἀδικωμεν, ἀλλ' ὡς ἀδικουσιν ἡμιν ἡ διαληψις ἀφορμη· οὐ γαρ οἰδεν τα καθ' ἡμας, οὐδε ἐθελει μαθειν. προληψει δε συναπαγεται κενῃ· διο και κρινεται· διωκουσι τοινυν ἡμας, οὐκ ἀδικους εἰναι καταλαβοντες, ἀλλ' αὐτῳ μονῳ τῳ Χριστιανους εἰναι την ἑξιν ἀδικειν ὑπολαμβανοντες, αὐτους τε οὑτω πολιτευομενους και τους ἀλλους τον ὁμοιον αἱρεισθαι βιον προστρεπομενους·

Δια τι δε οὐ βοηθεισθε διωκομενοι; φασι. τι γαρ και ἀδικεμεθα, ὡς προς ἡμας αὐτους, θανατῳ ἀπολυομενοι προς τον Κυριον, και καθαπερ ἡλικιας μεταβολην, ὑτω δε και βιυ ἐναλλαγην ὑπομενοντες; εἰ δε εὐφρονοιμεν, χαριν εἰσομεθα τοις την ἀφορμην της ταχειας ἀποδημιας παρεσχημενοις, εἰ δι' ἀγαπην μαρτυροιμεν· εἰ δε μη, φαυλοι τινες ἀνδρες εἰναι τοις πολλοις ἐδοκεμεν ἡμεις. εἰ ᾔδεισαν δε και αὐτοι την ἀληθειαν, παντες μεν ἀν ἐπεπηδων τη ὁδῳ· ἐκλογη δε ὐκ ἀν ἠν. ἀλλα γαρ ἡ ἡμετερα πιστις, Φως ὐσα του κοσμυ, ἐλεγχει την ἀπιστιαν. Εμε μεν γαρ Ανυτος τε και Μελιτος ἀποκτεινειεν μεν τ' ἀν, βλαψειεν δ' ἀν οὐδ' ὁπως τι οὐν· ὐ γαρ οἰμαι θεμιτον εἰναι, το ἀμεινον προς τυ χειρονος βλαπτεσθαι. ὡςτε θαῤῥουντα ἡμων ἑκαστον λεγειν· Κυριος ἐμοι βοηθος· ὐ φοβηθησομαι, τι ποιησει μοι ἀνθρωπος· Δικαιων γαρ ψυχαι, ἐν χειρι Θευ· και ὐ μη ἁψηται αὐτων βασανος.

ιβ. Βασιλειδης δε ἐν τῳ εἰκοςῳ τριτῳ των Εξηγητικων, περι των κατα το μαρτυριον κολαζομενων, αὐταις λεξεσι ταδε φησι· "Φημι γαρ το, ὁποσοι ὑποπιπτουσι

"ταις

nec, velut organa inanima, nervis quodammodo trahi, & ab externa ſolum cauſa vim agendi capere. Unde & ille, perinde ac nos, in quæſtionem venit de ſuo judicio, deque electione rerum eligibilium, & patientia. Quamvis autem non faciamus injuriam, tanquam tamen injuriam facientes, nos intuetur judex. Neque enim noſtra novit, neque vult ſcire: ſed quodam inani præoccupatus abripitur præjudicio; unde etiam ipſe judicio fit obnoxius. Nos ergo perſequuntur, non quod injuſtos eſſe deprehenderint, ſed quod nos vitæ humanæ injuriam facere exiſtiment, eo quod ſimus Chriſtiani; & cum ipſi ſic vitam inſtituimus, tum alios hortamur, ut vitam degant ſimilem.

Cur autem, inquiunt, cum vos perſequuntur, nihil vobis affertur auxilii? Quid enim, quod ad nos quidem attinet, nobis fit injuriæ, cum morte ſoluti tendimus ad Dominum; nec aliter vitæ mutatione afficimur, quam qui ex una ætate ad aliam tranſeunt? Si autem ſapiamus, iis gratias habebimus, qui nobis præbuerint occaſionem celeris migrationis, ſi propter dilectionem martyres fiamus. Si non, mali homines nos multis eſſe viſi eſſemus. Si ipſi autem quoque noviſſent veritatem, omnes quidem in viam inſiliiſſent, non fuiſſet autem electio. Sed enim noſtra fides, cum ſit *lux mundi*, arguit infidelitatem. *Nam me Anytus quidem & Melitus interficient, nullo autem modo me lædent. Neque enim fas eſſe exiſtimo, ut id, quod eſt melius, lædatur ab eo, quod eſt deterius.* Ideo unusquisque ex nobis ſecure dicit & confidenter: *Dominus mihi adjutor: non timebo, quid faciat mihi homo. Juſtorum enim animæ in manu Dei ſunt, & non tanget eas tormentum.*

XII. Baſilides autem in viceſimo tertio Exegeticorum, de iis, qui in martyrio puniuntur, ipſis verbis hæc dicit: "Dico enim, quicunque incidunt in

eas,

,, λεγομεναις θλιψεσιν, ἤτοι ἡμαρτηκοτες ἐν ἄλλοις
,, λανθανουσι πταισμασιν, εἰς τȣτο ἀγονται το ἀγα-
,, θον, χρηϛοτητι τȣ περιαγοντος· ἀλλα ἐξ ἀλλων ὀν-
,, τως ἐγκαλȣμενοι, ἵνα μη ὡς καταδικοι ἐπι κακοις ὁμο-
,, λογȣμενοις παθωσι· μηδε λοιδορȣμενοι ὡς ὁ μοιχος, ἢ
,, ὁ φονευς, ἀλλ' ὅτι Χριϛιανοι πεφυκοτες· ὅπερ αὐτȣς
,, παρηγορησει μηδε πασχειν δοκειν. κἂν μη ἡμαρτηκως
,, δ' ὅλως τις ἐπι το παθειν γενηται, σπανιον μεν, ἀλλ'
,, ἐδε οὗτος κατ' ἐπιβουλην δυναμεως τι πεισεται, ἀλλα
,, πεισεται ὡς ἐπασχε και το νηπιον το δοκουν ȣ̓χ ἡμαρ-
,, τηκεναι." εἶθ' ὑποβας, παλιν ἐπιφερει· "Ὡς οὖν το
,, νηπιον ȣ̓ προημαρτηκος, ἢ ἐνεργως μεν ȣ̓χ ἡμαρτηκος
,, ἐδεν ἐν ἑαυτῳ, τῳ δε το ἁμαρτησαι ἐχον, ἐπαν ὑπο-
,, βληθῃ τῳ παθειν, εὐεργετειται τε, πολλα κερδαινον
,, δυσκολα· οὑτωσι δη, κἂν τελειος μηδεν ἡμαρτηκως
,, ἐργῳ τυχῃ, πασχῃ δε και παθῃ, ταὐτο ἐπαθεν ἐμ-
,, φερως τῳ νηπιῳ· ἐχων μεν ἐν ἑαυτῳ το ἁμαρτητικον,
,, ἀφορμην δε προς το ἡμαρτηκεναι μη λαβων, ȣ̓χ ἡμαρ-
,, τανεν· ὡς' οὐχ αὐτῳ το μη ἁμαρτησαι λογιϛεον. ὡς
,, γαρ ὁ μοιχευσαι θελων, μοιχος ἐϛι, κἂν του μοιχευ-
,, σαι μη ἐπιτυχῃ· και ὁ ποιησαι φονον θελων, ἀνδρο-
,, φονος ἐϛι, κἂν μη δυνηται φονευσαι· οὑτωσι δε και
,, τον ἀναμαρτητον, ὃν λεγω, ἐαν ἴδω πασχοντα, κἂν
,, μηδεν ᾖ κακον πεπραχως, κακον ἐρω το θελειν ἁμαρ-
,, τανειν. παντ' ἐρω γαρ μαλλον, ἢ κακον το προνοουν
,, ἐρω." εἶθ' ὑποβας, και περι του Κυριου ἀντικρυς, ὡς
περι ἀνθρωπου λεγει· "Εαν μεν τοι παραλιπων του-
,, τȣς ἁπαντας τους λογȣς, ἐλθῃς ἐπι το δυσωπειν με,
,, δια προσωπων τινων, εἰ τυχοι, λεγων, Ο δεινα οὖν
,, ἡμαρτεν· ἐπαθεν γαρ ὁ δεινα· ἐαν μεν ἐπιτρεπῃς, ἐρω·
,, οὐχ ἡμαρτεν μεν, ὁμοιος δε ἦν τῳ πασχοντι νηπιῳ· εἰ

ἡ μην

„ eas, quæ dicuntur, afflictiones, sive cum impru-
„ dentes peccaverint in aliis lapsi, ad hoc bonum de-
„ ducuntur, benignitate ejus, qui adducit, cum re-
„ vera alia ex aliis crimina intententur, ne patiantur
„ ob ea, quæ mala esse certum est, neque maledictis
„ appetiti, ut adulter, vel occisor; sed accusati,
„ quod sint Christiani: quod quidem eos consolabitur,
„ ut ne videantur quidem pati. Et si quis, qui om-
„ nino non peccaverit, accesserit ad patiendum,
„ quod quidem est rarum, tamen ne is quidem aliquid
„ patietur ex paratis a potestate insidiis, sed patietur
„ ut pateretur infans, qui videbatur nihil peccasse."
Deinde paulo inferius subjungit: "Sicut ergo infans,
„ qui prius non peccavit, aut actu quidem in se nihil
„ peccavit, sed quod habeat id quod peccavit, post-
„ quam conjectus fuerit ad patiendum, afficitur bene-
„ ficio, ut qui lucretur multa difficilia: ita etiam, si
„ perfectus quoque, qui actu nihil peccaverit, patia-
„ tur, & passus fuerit, passus est similiter atque in-
„ fans; in se quidem habens peccandi voluntatem,
„ & tamen, non accepta occasione ad peccandum,
„ non peccavit: quare non est ipsi imputandum, quod
„ non peccaverit. Quemadmodum enim qui vult ad-
„ ulterium admittere, est adulter, etiamsi non con-
„ sequatur effectus; & qui vult cædem facere, est
„ homicida, etiamsi non possit occidere: ita etiam
„ eum, quem dico non peccasse, si videro patien-
„ tem, etiamsi nihil mali fecerit, malum dicam, eo
„ quod velit peccare. Quidvis enim dicam potius,
„ quam malum id, quod providet." Deinde infe-
rius, aperte quoque de Domino dicit, tanquam de
homine: "Sin autem his omnibus prætermissis acces-
„ feris ad hoc ut me exempla adducendo redarguas,
„ verbi causa: Hic ergo peccavit; hic enim est pas-
„ sus: si permittas quidem, dicam: Non peccavit
„ quidem, sed erat similis infanti, qui patiebatur.

... ερον ἐκβιασαιο τον λογον, ἐρω, ἀνθρω-
... νομασης, ἀνθρωπον εἰναι, δικαιον δε
... Καθαρος γαρ ὀυδεις, ὡςπερ εἰπε τις, ἀπο

... τῳ Βασιλειδῃ ἡ ὑποθεσις προαμαρτησασαν φη-
... ψυχην ἐν ἑτερῳ βιῳ, την κολασιν ὑπομενειν ἐνταυ-
... την μεν ἐκλεκτην, ἐπιτιμως δια μαρτυριου· την
ἀλλην δε, καθαιρομενην οἰκεια κολασει. και πως τουτο
ἀληθες, ἐφ' ἡμιν κειμενου του ὁμολογησαι και κολασθηναι,
ἡ μη; λυεται γαρ ἐπι του ἀρνησομενου, ἡ κατα τον Βα-
σιλειδην προνοια. ἐρω τοινυν αὐτον ἐπι του κρατηθεντος
ὁμολογητου, ποτερον μαρτυρησει και κολασθησεται κα-
τα την προνοιαν, ἠ ού; ἀρνουμενος γαρ, ού κολασθησεται.
εἰ δε και της ἀποβασεως και του μη δειν κολασθηναι του-
τον φησει την ἀπωλειαν των ἀρνησομενων ἐκ προνοιας,
ἀκων προσμαρτυρησει. πως δε ἐτι μισθος ὁ ἐνδοξοτατος
ἐν οὐρανῳ ἀποκειται τῳ μαρτυρησαντι δια το μαρτυρη-
σαι; εἰ δε τον ἁμαρτητικον οὐκ εἰασεν ἡ προνοια ἐπι το
ἁμαρτειν ἐλθειν, ἀδικος γινεται κατ' ἀμφω· και τον δια
δικαιοσυνην εἰς κολασιν ἑλκομενον, μη ῥυομενη· και τον
ἀδικειν ἐθελησαντα, ῥυσαμενη· του μεν, ποιησαντος δι'
ὡν ἐβουληθη· της δε, κωλυσασης το ἐργον. και μη δι-
καιως περιεποντος τον ἁμαρτητικον. πως δε οὐκ ἀθεος,
θειαζων μεν τον Διαβολον· ἀνθρωπον δε ἁμαρτητικον
τολμησας εἰπειν τον Κυριον; πειραζων γαρ ἡμας ὁ Δια-
βολος, εἰδως μεν ὁ ἐσμεν, οὐκ εἰδως δε εἰ ὑπομενουμεν,
ἀλλα ἀποσεισαι της πιστεως ἡμας βουλομενος, και ὑπα-
γεσθαι ἑαυτῳ πειραζει· ὁπερ και μονον ἐπιτετραπται αὐ-
τῳ, δια τε το ἡμας ἐξ ἑαυτων σωζεσθαι δειν, ἀφορμας
παρα της ἐντολης εἰληφοτας, δια τε τον καταισχυμμενον
του πειρασαντος και ἀποτυχοντος, δια τε την ἰσχυρο-
ποιησιν

„ Sed si vehementius urgeas, dicam, quemcunque „ hominem nominaveris, esse hominem, justum autem Deum. *Nullus enim est mundus*, ut dixit quispiam, *a sorde*."

Sed Basilidis hypothesis dicit, animam, quæ prius peccaverat in alia vita, hic pati supplicium: electam quidem, ut puniatur honorifice per martyrium; aliam autem, ut debito purgetur supplicio. Quomodo autem hoc verum est, cum in nostra potestate situm sit confiteri & puniri, aut non? Nam si quis negaverit, quoad eum perit ea, quæ est ex Basilidis sententia, providentia. Rogabo ergo eum de confessore in custodia manente, utrum martyrium patietur, & punietur ex providentia, an non? Nam si neget, non punietur: sin autem & exitus, & quod non oporteat eum puniri, dicet esse interitum eorum, qui sunt negaturi, ex providentia, invitus martyrium patietur. Quomodo autem adhuc in cœlis reponetur gloriosissima merces ei, qui martyrium passus fuerit, propterea quod fuerit martyr? Sin autem eum, qui peccare voluit, non sivit providentia venire ad peccandum, in utroque est injusta; & quod eum non liberet, qui propter justitiam trahitur ad supplicium; & quod eum, qui volebat injuriam facere, liberaverit; cum ille quidem fecerit, propterea quod voluit; hæc vero opus prohibuerit, & non jure ei faveat, qui peccare volebat. Quomodo autem non est vere impius & a Deo alienus, qui Diabolum quidem in Deos referat; hominem autem peccato obnoxium, ausus est dicere Dominum? Nos enim tentat Diabolus, sciens quidem quales sumus, nesciens autem utrum perseveraturi simus: verum nos a fide excutere cupit, & in suam potestatem redigere tentat. Quod quidem solum est ei permissum, partim quod nos ex nobis ipsis salvos esse oporteat, occasiones ex præceptis accipientes: partim ut Tentator spe sua frustratus, pudore suffun-

... κατα την Εκκλησιαν, δια τε την συνειδησιν ... αυτων την ὑπομονην. εἰ δε το μαρτυριον αἰτ... δια κολασεως, και ἡ πιςις και ἡ διδασκαλια, ... το μαρτυριον· συνεργοι ἀρα αὐται κολασεως, ἠ ... ἀν ἀλλη μειζων ἀπεμφασις γενοιτο;

Αλλα προς μεν τα δογματα ἐκεινα, εἰ μετενσωματουται ἡ ψυχη, και περι του Διαβολου, κατα τους οἰκειους λεχθησεται καιρους· νυνι δε τοις εἰρημενοις και ταυτα προσθωμεν· που ἐτι ἡ πιςις, κατα ἀνταποδοσιν των προημαρτημενων του μαρτυριου γινομενου; που δε ἡ ἀγαπη ἡ προς τον Θεον, δια την ἀληθειαν διωκομενη και ὑπομενουσα; που δε ἐπαινος ὁμολογησαντος, ἢ ψογος ἀρνησαμενου; εἰς τι δε ἐτι χρησιμη ἡ πολιτεια ἡ ὀρθη, το νεκρωσαι τας ἐπιθυμιας, και μηδεν των κτισματων μισειν; εἰ δε, ὡς αὐτος φησιν ὁ Βασιλειδης, ἐν μερος ἐκ του λεγομενου θεληματος του Θεου ὑπειληφαμεν, το ἠγαπηκεναι ἁπαντα, ὁτι λογον ἀποσωζουσι προς το παν ἁπαντα· ἑτερον δε, το μηδενος ἐπιθυμειν· και τριτον, μισειν μηδε ἑν, θεληματι τȣ Θεου και κολασεις ἐσονται· ὑπερ ἀσεβες ἐννοειν. ȣτε γαρ ὁ Κυριος θεληματι ἐπαθεν τȣ Πατρος, ȣθ' οἱ διωκομενοι βȣλησει τȣ Θεου διωκονται· ἐπει δυειν θατερον, ἡ καλον τι ἐςαι διωγμος, δια την βȣλησιν τȣ Θεου, ἡ ἀθωοι οἱ διατιθεντες και θλιβοντες. ἀλλα μην ȣδεν ἀνευ θεληματος τȣ Κυριȣ των ὁλων. λειπεται δη συντομως φαναι τα τοιαυτα συμβαινειν μη κωλυσαντος τȣ Θεου· τȣτο γαρ μονον σωζει και την προνοιαν, και την ἀγαθοτητα του Θεου,

Οὐ το ἐνεργειν τοινυν αὐτον τας θλιψεις οἰεσθαι χρη· μη γαρ εἰη τȣτο ἐννοειν· ἀλλα μη κωλυειν τȣς ἐνεργουντας, πεπεισθαι προσηκεν· καταχρησθαι τε εἰς καλον τοις

των

:atur: & partim propter eorum confirmationem, ui sunt in Ecclesia: &, denique, propter eorum onscientiam, qui martyrum constantiam admirati ınt. Si autem martyrium est retributio per supplilium: & fides quoque & doctrina, per quas est maryrium. Sunt ergo hæ quoque adjutrices supplicii, uo quidnam aliud possit esse absurdius?

Sed ad illa quidem dogmata, an a corporibus in orpora migret anima, & de Diabolo, dicetur suo empore. Nunc autem iis, quæ dicta sunt, hæc quoue adjiciamus: Ubi est adhuc fides, si pro luendis œnis eorum, quæ prius peccata sunt, subeatur maryrium? Ubi est autem charitas in Deum, quæ proper veritatem persecutionem patitur & sustinet? Ubi st autem laus ejus, qui confessus est; aut vituperaio ejus, qui abnegavit? Ad quid autem est adhuc tilis recta vitæ institutio, morte afficere cupiditates, nullam odisse creaturam? Si autem, ut ipse dicit asilides, unam partem ex Dei, quæ dicitur, voluntate existimamus *omnia diligere*, quod omnia rationem c proportionem conservent ad universum: alteram utem, *nihil concupiscere*: & tertiam, *nihil odisse*; voıntate Dei erunt etiam supplicia: quod quidem imium est cogitare. Neque enim Dominus passus est oluntate Patris: nec qui patiuntur persecutionem, am Dei voluntate patiuntur. Nam ex duobus altem, aut bonum quid erit persecutio, propter Dei oluntatem, aut erunt insontes qui decernunt & afigunt. Sed tamen nihil fit sine voluntate Domini niversorum. Restat itaque, ut breviter dicamus, a, quæ sunt hujusmodi, evenire, Deo non prohiente. Hoc enim solum servat & providentiam, & onitatem Dei.

Non est ergo existimandum, eum operando effice- e afflictiones (absit enim, ut hoc vel cogitemus) sed on prohibere eos, qui eas efficiunt, persuasum ha-

των ἐναντιων τολμησασιν· Καθελω γεν φησι, τοι τοιχον, και ἐςαι εἰς καταπατημα· παιδευτικης τεχνης της τοιαδε αυτης ἐσης προνοιας· ἐπι μεν των αλλων, δια τας οἰκειας ἑκαςε ἁμαρτιας· ἐπι δε τε Κυριου και των Αποςολων, δια τας ἡμων. αὐτικα ὁ Θειος Αποςολος, Τουτο γαρ ἐςι το θελημα τε Θεου, φησιν, ὁ ἁγιασμος ὑμων, ἀπεχεσθαι ὑμας ἀπο της πορνειας, εἰδεναι ἑκαςον ὑμων το ἑαυτου σκευος κτασθαι ἐν ἁγιασμῳ και τιμη, μη ἐν παθει ἐπιθυμιας, καθαπερ και τα ἐθνη, τα μη εἰδοτα τον Κυριον· το μη ὑπερβαινειν και πλεονεκτειν ἐν τῳ πραγματι τον ἀδελφον αὐτου· διοτι ἐκδικος ὁ Κυριος περι παντων τουτων· καθως και προειπομεν ὑμιν, και διεμαρτυραμεθα. ἐ γαρ ἐκαλεσεν ἡμας ὁ Θεος ἐπι ἀκαθαρσια, ἀλλ' ἐν ἁγιασμῳ. τοιγαρουν ὁ ἀθετων, ἐκ ἀνθρωπον ἀθετει, ἀλλα τον Θεον, τον και δοντα το Πνευμα αὐτου το ἁγιον εἰς ὑμας. δια τυτον ἐν τον ἁγιασμον ἡμων, ἐκ ἐκωλυθη παθειν ὁ Κυριος.

Εἰ τοινυν ἀπολογεμενος τις αὐτων, λεγοι κολαζεσθαι μεν τον μαρτυρα δια τας προ τησδε της ἐνσωματωσεως ἁμαρτιας, τον καρπον δε της κατα τονδε τον βιον πολιτειας αὖθις ἀποληψεσθαι· οὕτω γαρ διατεταχθαι την διοικησιν. πευσομεθα αὐτου, εἰ ἐκ προνοιας γινεται ἡ ἀνταποδοσις. εἰ μεν γαρ μη εἰη της θειας διοικησεως, οἴχεται ἡ οἰκονομια των καθαρσιων, και πεπτωκεν ἡ ὑποθεσις αὐτοις· εἰ δε ἐκ προνοιας τα καθαρσια, ἐκ προνοιας και αἱ κολασεις. ἡ προνοια δε, εἰ και ἀπο τε ἀρχοντος, ὡς φαναι, κινεισθαι ἀρχεται, ἀλλ' ἐγκατεσπαρη ταις ἐσιαις συν και τη των ἐσιων γενεσει προς του των ὁλων Θεου. ὡν ουτως ἐχοντων, ἀναγκη ὁμολογειν αὐτους ἡ την κολασιν μη εἰναι ἀδικον, και δικαιοπραγουσιν οἱ καταδικαζοντες και διωκοντες τες μαρτυρας· ἡ ἐκ θεληματος ἐνεργεισθαι τε Θεε και τους διωγμες. ἐκ ἐτι ἐν ὁ πονος και ὁ φοβος, ὡς αὐτοι λεγουσιν, ἐπισυμβαινει τοις πραγμασιν ὡς ὁ ἰος τῳ σιδηρῳ, ἀλλ' ἐκ βελησεως ἰδιας προσερχεται τη ψυχη. και περι μεν τε-

των,

bere convenit, quodque adversariorum facinoribus utatur ad bonum ex iis eliciendum: *Destruam*, inquit, *murum*, *& erit in conculcationem*: solet enim hac arte nos erudire providentia: in aliis quidem, propter sua uniuscujusque peccata: in Domino autem & Apostolis, propter nostra. Jam vero divinus Apostolus: *Hæc enim est*, inquit, *Dei voluntas, sanctificatio vestra, ut vos abstineatis a fornicatione, & sciat unusquisque vestrum vas suum possidere in sanctificatione & honore, non in affectione cupiditatis, sicut Gentes, quæ non norunt Dominum: & non exsuperet, & per avaritiam circumscribat in negocio fratrem suum, quoniam vindex est Dominus horum omnium; sicut etiam vobis prædiximus, & testificati sumus. Non enim vocavit nos Deus propter immunditiam, sed in sanctificatione. Itaque qui spernit, non hominem spernit, sed Deum, qui dedit vobis Spiritum suum sanctum.* Propter hanc ergo sanctificationem nostram, non prohibitus fuit pati Dominus.

Si quis autem ex eis respondens, dicat puniri quidem martyrem, propter peccata, quæ sunt admissa ante hanc in corpus migrationem; fructum autem posthac esse percepturum vitæ, quæ hic acta fuerit; sic enim constitutam esse administrationem: eum rogabimus, an retributio fiat ex providentia. Nam si quidem non fuerit ex divina administratione, perit consilium & dispensatio expiationis, & eis sua excidit hypothesis. Si autem a providentia sunt expiationes, sunt punitiones quoque ex providentia. Providentia autem, etsi a principe, ut ita dicam, moveri incipit, immixta tamen est & insita in substantiis, una cum ipsarum generatione, per Deum universorum. Quæ cum ita habeant, necesse est ut ipsi fateantur, vel non esse injustam punitionem; & tum recte justeque se gerunt, qui condemnant & persequuntur martyres: aut ex Dei voluntate exerceri persecutiones. Non utique ergo labor & metus re-

bus accidit, ut ipsi dicunt, tanquam rubigo ferro, sed ex propria voluntate accedit ad animam. Sed de his quidem multa reservantur dicenda, quæ posthac suo tempore tractabuntur.

XIII. Valentinus autem in quadam Homilia scribit his verbis: "Ab initio estis immortales, & filii estis „ vitæ æternæ, & mortem voluistis inter vos ipsos „ dispertiri, ut eam consumeretis, & mors in vobis „ moreretur, & per vos. Quando enim mundum „ quidem solvitis, vos autem non dissolvimini, estis „ domini creaturæ, & cujusvis interitus." Genus enim, quod natura servatur, ponit ipse quoque, similiter atque Basilides: ad nos autem desuper huc venire hoc diversum genus, ad mortem de medio tollendam: mortis autem generationem, esse opus ejus, qui creavit mundum. Quamobrem sic etiam accipit illam Scripturam, *Nemo videbit faciem Dei, & vivet*; quasi ille sit auctor mortis. De hoc Deo ita innuit, scribens his verbis: "Quanto imago minor „ est viva facie, tanto mundus est minor vivo Æone. „ Quænam est ergo causa imaginis? Faciei majestas, „ quæ pictori exhibuit figuram, ut per ejus nomen „ honoraretur. Non enim ex se & sua auctoritate „ fuit forma inventa, sed implevit nomen, quod „ in creatione erat imperfectum. Adjuvat autem, „ quod Dei quoque est inaspectabile, ad fidem ejus, „ quod effictum est." Creatorem enim, ut qui Deus & Pater sit vocatus, *veri Dei imaginem*, & *Prophetam* appellavit: *pictorem* autem, Sapientiam, cujus figmentum est imago, ad gloriam ejus, qui est inaspectabilis. Nam quæcunque procedunt ex conjugatione, ea sunt pleromata: quæcunque autem ab uno, imagines. Quoniam autem non est ejus id, quod apparet: quæ est ex medietate anima venit, nempe id, quod est differens, & hoc est, insufflatio differentis spiritus, & in summa, id, quod inspiratur in animam,

και δη μεταγουσι την ὁμοιοτητα και ἐφ' ἑαυτους, ἀγιουσι τῳ Δημιυργῳ την τυ διαφεροντος ἐπιθεσιν πνευματος γεγεννησθαι παραδιδοντες.

Οταν μεν ὑν περι τυ ἑνα εἰναι τον Θεον, τον δια Νομυ και Προφητων και Εὐαγγελιυ κηρυσσομενον, διαλαμβανωμεν, και προς τυτο διαλεξομεθα· ἀρχικος γαρ ὁ λογος· προς δε το κατεπειγον ἀπαντητεον. εἰ ἐπι το καταλυσαι θανατον αφικνειται το διαφερον γενος, ὐχ ὁ Χριςος τον θανατον κατηργησεν, εἰ μη και αὐτος αὐτοις ὁμοουσιος λεχθειη· εἰ δ' εἰς τυτο κατηργησεν, ὡς μη τυ διαφεροντος ἁπτεσθαι γενους, ὐχ ὑτοι τον θανατον καταργυσιν οἱ ἀντιμιμοι τυ Δημιυργυ, οἱ της ἐκ μεσοτητος ψυχης τῃ σφετερᾳ εἰκονι ἐμφυσωντες την ζωην την ἀνωθεν, κατα την του δογματος αἱρεσιν· κἀν δια της μητρος τυτο συμβαινειν λεγωσιν, ἀλλα κἀν εἰ συν Χριςῳ καταςρατευεσθαι τυ θανατυ λεγοιεν, ὁμολογυντων το δογμα το κεκρυμμενον, ὡς της θειας τυ Δημιυργυ κατατρεχει τολμωσι δυναμεως, την κτισιν την αὐτυ, ὡς κρειττους ἐπανορθυμενοι, πειρωμενοι σωζειν την ψυχικην εἰκονα, ἡν αὐτος ῥυσασθαι της φθορας ὐ κατισχυσεν. εἰη δ' ἀν και ὁ Κυριος, ἀμεινων τυ δημιουργυ Θευ· ὐ γαρ ἀν ποτε ὁ υἱος τῳ πατρι διαφιλονεικοιη, και ταυτα ἐν θεοις.

Οτι δε ὑτος ἐςιν ὁ του υἱυ πατηρ, ὁ Δημιυργος των συμπαντων, ὁ παντοκρατωρ Κυριος, εἰς ἐκεινων ἀνεβαλομεθα την σκεψιν, καθ' ἡν προς τας αἱρεσεις ὑπεσχημεθα διαλεξασθαι· τυτον εἰναι μονον δεικνυντες τον ὑπ' αὐτου κεκηρυγμενον. ἀλλ' ἡμιν γε ὁ Αποςολος εἰς την των θλιψεων ὑπομονην γραφων, Και τυτο, φησιν, ἀπο Θευ, ὁτι ὑμιν ἐχαρισθη το ὑπερ Χριςυ, ὐ μονον το εἰς αὐτον πιςευειν, ἀλλα και το ὑπερ αὐτυ πασχειν· τον αὐτον

ἀγωνα

quæ est imago spiritus. Et, ut in summa dicam, quæ dicuntur de Creatore, qui factus est ad imaginem; ea in imagine sensili in libro geneseos dicunt fuisse prædicta de generatione hominis. Nam ad seipsos quoque transferunt similitudinem ejus, qui differt, spiritus interjectionem Creatori fuisse ignotam tradentes.

Cum ergo de eo, quod unus Deus sit, qui prædicatur per Legem & Prophetas & Evangelium, tractabimus, adversus hoc quoque disseremus: est enim locus primarius. Nunc adversus id, quo in præsens urgemur, est occurrendum. Si ad dissolvendam mortem venit genus differens, Christus mortem non abolevit, nisi ipse quoque dicatur ejusdem cum eis essentiæ: sin autem in hoc eam abolevit, ut genus non attingeret differens, non isti mortem abolent, qui sunt æmuli Creatoris, qui imagini suæ istius animæ, quæ est ex medietate, supernam vitam inspirant, secundum dogma ab eis susceptum. Sin vero hoc dicant evenire per Matrem, vel si dicant se una cum Christo adversus mortem belligerare, aperte fatentur id occultum dogma; siquidem non timeant Creatoris divinam insectari potentiam, sed ejus creaturam, tanquam ipsi meliores essent, emendant, & animalem imaginem, quam ille non potuit liberare ab interitu, servare nituntur. Fuerit autem Dominus quoque Deo creatore melior ac præstantior: nunquam enim filius cum patre contenderit, idque inter Deos.

Quod autem hic sit pater filii, Creator universorum, Dominus omnipotens, ad illam distulimus disputationem, in qua adversus hæreses disserere promisimus, ostendentes eum esse solum, qui est ab ipso prædicatus. Sed nobis quidem scribens Apostolus de tolerandis afflictionibus, *Et hoc*, inquit, *ex Deo, quod vobis donatum est pro Christo, ut non solum in ipsum credatis, sed etiam pro eo patiamini; idem habentes certamen*,

ἀγωνα ἐχοντες, οἷον ἰδετε ἐν ἐμοι, και νυν ἀκουετε ἐν ἐμοι. εἰ τις ουν παρακλησις ἐν Χριστῳ, εἰ τι παραμυθιον ἀγαπης, εἰ τις κοινωνια πνευματος, εἰ τινα σπλαγχνα και οἰκτιρμοι, πληρωσατε μου την χαραν· ἱνα το αὐτο φρονητε, την αὐτην ἀγαπην ἐχοντες, συμψυχοι, το ἑν φρονουντες. εἰ δε σπενδεται ἐπι τῃ θυσιᾳ και τῃ λειτουργιᾳ της πιστεως χαιρων και συγχαιρων, προς οὓς ὁ λογος τῳ Αποστολῳ, τους Φιλιππησιους συμμετοχους της χαριτος καλων, πως αὐτους συμψυχους και ψυχικους λεγει; ὁμοιως και περι Τιμοθεου και ἑαυτου γραφων, Οὐδενα γαρ ἐχω, φησι, ἰσοψυχον, ὁστις γνησιως τα περι ὑμων μεριμνησει· οἱ παντες γαρ τα ἑαυτων ζητουσιν ου τα Ιησου Χριστου· μη τοινυν ψυχικους ἐν ὀνειδους μερει λεγοντων ἡμας οἱ προειρημενοι, ἀλλα και οἱ Φρυγες· ἠδη γαρ και οὑτοι τους τῃ νεα προφητειᾳ μη προσεχοντας ψυχικους καλουσιν· προς οὓς ἐν τοις Περι προφητειας διαλεξομεθα. ἀγαπην οὐν ἀσκειν τον τελειον χρη· κἀνθενδε ἐπι την θειαν φιλιαν σπευδειν, δι' ἀγαπην ἐκτελουντα τας ἐντολας.

Το δε ἀγαπαν τους ἐχθρους, οὐκ ἀγαπαν το κακον λεγει, οὐδε ἀσεβειαν, ἡ μοιχειαν, ἡ κλοπην· ἀλλα τον κλεπτην, και τον ἀσεβη, και τον μοιχον, οὐ καθο ἁμαρτανει, και τῃ ποιᾳ ἐνεργειᾳ μολυνει την ἀνθρωπου προσηγοριαν· καθ' ὁ δε ἀνθρωπος ἐστι, και ἐργον Θεου. ἀμελει το ἁμαρτανειν ἐνεργειᾳ κειται, οὐκ οὐσιᾳ· διο οὐδε ἐργον Θεου. ἐχθροι δε οἱ ἁμαρτανοντες εἰρηνται Θεου· οἱ ἐχθροι δη των ἐντολων, αἷς μηδε ὑπακηκοασι, γενομενοι ὡσπερ φιλοι οἱ ὑπακηκοοτες, οἱ μεν, δια την οἰκειωσιν· οἱ δε, δια την ἀπαλλοτριωσιν την ἐκ προαιρεσεως προσαγορευθεντες· οὐθεν γαρ ἡ ἐχθρα οὐδ' ἡ ἁμαρτια, ἀνευ του ἐχθρου και του ἁμαρτανοντος· και το μηδενος ἐπιθυμειν, οὐχ ὡς ἀλλοτριων των ἐπιθυμητων ὀντων, ποθον μη ἐχειν διδασκει, καθαπερ ὑπειληφασιν οἱ τον Κτιστην ἀλλον εἰναι παρα τον πρωτον Θεον δογματιζοντες· οὐθ' ὡς ἐβδελυγμενης και κακης οὐσης της

γενε-

men, quale vidistis in me, & nunc auditis in me. Si qua est ergo consolatio in Christo, si quod solatium charitatis, si qua societas spiritus, si qua viscera & miserationes, implete meum gaudium, ut idem sentiatis, eandem habentes charitatem, unanimes, idem sentientes. Si autem immolatur super sacrificio & ministerio fidei gaudens & congratulans, eos, ad quos loquitur Apostolus, Philippenses vocans *gratiæ consortes*, quomodo ipsos dicit *unanimes* & animales? Similiter etiam de Timotheo quoque scribens, & seipso, *Neminem enim*, inquit, *habeo tam unanimem, qui germane de vobis futurus sit solicitus. Omnes enim, quæ sua sunt, quærunt, non quæ Jesu Christi.* Ne ergo probri loco nos *animales* dicant, aut prius memorati homines, aut etiam Phryges: jam enim ii quoque illos, qui novæ non attendunt Prophetiæ, *animales* appellant, adversus quos differemus, cum agemus De prophetia. Eum ergo, qui est perfectus, oportet exercere charitatem, & hinc ad Dei tendere amicitiam, per charitatem ejus mandata exsequens.

Cum vero jubet diligere inimicos, non diligere quidem malum jubemur, neque impietatem, vel adulterium, vel furtum; sed furem, & impium, & adulterum, non quidem quatenus peccat, & quadam actione humano nomini dedecus infert, sed quatenus est homo, & opus Dei. Peccare certe inter actiones ponitur, non inter substantias: quamobrem nec Dei est opus. Dei autem inimici dicti sunt peccatores, qui sunt inimici mandatorum, quibus non obediunt; sicut amici sunt, qui obediunt: hi quidem propter conjunctionem, illi vero propter alienationem, ex libero animi arbitrio profectam, appellati. Nihil enim sunt inimicitiæ neque peccatum, absque inimico & peccatore. Illud autem præceptum, quo jubemur *nil concupiscere*, non vetat nos qualicunque desiderio affici, ac si aliena essent, quæcunque sunt de-

ſiderabilia, ut exiſtimarunt, qui Creatorem, alium eſſe a primo Deo ſtatuunt; neque tanquam ipſa generatio ſit mala & exſecranda: (ſunt enim impiæ hujusmodi opiniones) ſed nos res hujus mundi *alienas* eſſe dicimus, non quod ſint abſurdæ ac turpes, aut quod ad Deum Dominum univerſorum non pertineant, ſed quoniam in eis non permanemus in omne ſeculum, cum quoad poſſeſſionem ſint aliena, & ſucceſſoribus noſtris tradenda; quoad uſum vero ſint uniuscujusque noſtrum propria, propter quos etiam facta ſunt: ſed tamen eatenus, quatenus una cum eis eſſe nobis neceſſe eſt. Igitur convenienter naturali appetitioni, recte utendum eſt iis, quæ ſunt prohibita, caventes ne modum excedamus, & ſupra quam par eſt, in ea afficiamur.

XIV. Porro autem quanta eſt etiam benignitas? *Diligite*, inquit, *inimicos veſtros. Benedicite iis, qui vos exſecrantur, & orate pro eis, qui vos afficiunt contumeliis*, & ſimilia. Quibus adjicit: *Ut ſitis ſimiles Patris veſtri, qui eſt in cœlis;* ſignificans eam, quæ Deum refert, aſſimilationem. Rurſus autem inquit: *Sis cito benevolus adverſario tuo, donec es in via cum ipſo. Adverſarius* autem non eſt corpus, ut quidam volunt, ſed Diabolus, & qui ei aſſimilantur; qui una nobiscum *in via* ingreditur, per homines, qui ejus facta imitantur in hac vita terrena. Fieri ergo non poteſt, ut non patiantur inimiciſſima, qui ſe in Chriſti quidem eſſe confitentur, in Diaboli autem verſantur, operibus. Scriptum eſt enim: *Ne forte te tradat Judici, Judex autem miniſtro* imperii Diaboli. *Perſuaſum enim habeo, quod neque mors*, quam afferunt ii qui perſequuntur; *neque vita*, quæ hic agitur; *neque Angeli*, qui defecerunt, *neque principatus* (Satanæ autem principatus eſt vita, quam eligit: tales enim ſunt, qui ſunt ex eo principatus, & poteſtates tenebrarum) *neque præſentia*, in quibus ſumus tempore hujus vitæ,

ut

[illegible] ἕτερα, κατ' ἐνέργειαν τὴν οἰκείαν ἀνθρώπῳ, ἀντιπράττεται τῇ κτίσει τῇ προαιρουμένῃ· κτίσις δὲ συνωνύμως καὶ ἐνέργεια λέγεται, ἔργον ἡμέτερον οὖσα· ἡ τοιάδε ἐνέργεια, οὐ δυνήσεται ἡμᾶς χωρίσαι ἀπὸ τῆς ἀγάπης τοῦ Θεοῦ τῆς ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ Κυρίῳ ἡμῶν. Ἔχεις συγκεφαλαίωσιν γνωστικοῦ μάρτυρος.

Οἴδαμεν δὲ ὅτι πάντες γνῶσιν ἔχομεν, τὴν κοινὴν ἐν ταῖς κοιναῖς, καὶ τὴν ὅτι εἷς Θεός· πρὸς πίστεως γὰρ ἐντέλλει· ὅθεν ἐπιφέρει· Ἀλλ' οὐκ ἐν πᾶσιν ἡ γνῶσις, ἡ ἐν ὀλίγοις παραδιδομένη. εἰσὶ δὲ, οἵ φασι τὴν περὶ τῶν εἰδωλοθύτων γνῶσιν οὐκ ἐν πᾶσι φέρειν· μήπως ἡ ἐξουσία ἡμῶν πρόσκομμα τοῖς ἀσθενέσι γένηται· ἀπόλλυται γὰρ ὁ ἀσθενῶν τῇ σῇ γνώσει. κἂν φάσκωσι, Πᾶν τὸ ἐν μακέλλῳ πωλούμενον, ἀγοράζειν δεῖ, κατὰ πίστιν ἐπαγγείλας, τὸ, Μηδὲν ἀνακρίνοντες, ἐπ' ἴσης τῷ ἀνακρίνοντες, γελοίαν ἐξήγησιν παραθήσονται· ὁ γὰρ Ἀπόστολος, Πάντα, φησὶ, τὰ ἄλλα ὠνεῖσθε ἐκ μακέλλου, μηδὲν ἀνακρίνοντες, καθ' ὑπεξαίρεσιν τῶν δηλουμένων κατὰ τὴν ἐπιστολὴν τὴν καθολικὴν τῶν Ἀποστόλων ἁπάντων, σὺν τῇ εὐδοκίᾳ τοῦ ἁγίου Πνεύματος, τῇ γεγραμμένῃ μὲν ἐν ταῖς Πράξεσι τῶν Ἀποστόλων, διακομισθείσῃ δὲ εἰς τοὺς πιστοὺς δι' αὐτοῦ διακονοῦντος τοῦ Παύλου· ἐμήνυσαν γὰρ ἐπάναγκες, ἀπέχεσθαι δεῖν εἰδωλοθύτων, καὶ αἵματος, καὶ πνικτῶν, καὶ πορνείας· ἐξ ὧν διατηροῦντας ἑαυτοὺς, εὖ πράξειν. ἕτερον οὖν ἐστι τὸ εἰρημένον πρὸς τοὺς Ἀποστόλους· Μὴ οὐκ ἔχομεν ἐξουσίαν φαγεῖν καὶ πιεῖν; μὴ οὐκ ἔχομεν ἐξουσίαν ἀδελφὴν γυναῖκα περιάγειν, ὡς καὶ οἱ λοιποὶ Ἀπόστολοι, καὶ οἱ ἀδελφοὶ τοῦ Κυρίου, καὶ Κηφᾶς; ἀλλ' οὐκ ἐχρησάμεθα τῇ ἐξουσίᾳ ταύτῃ, φησὶν, ἀλλὰ πάντα στέγομεν, ἵνα μὴ ἐγκοπὴν δῶμεν τῷ Εὐαγγελίῳ τοῦ Χριστοῦ· ἤτοι φορτία περια-

ut spes quidem militis, lucrum vero mercatoris; *neque altitudo, neque profunditas, neque aliqua alia creatura*, per propriam homini operationem resistit fidei ejus, qui suo agit arbitrio. *Creaturæ* autem nomen tribuitur univoce operationibus, ut quæ sit nostrum opus: talis ergo operatio *non poterit nos separare a charitate Dei, quæ est in Christo Jesu Domino nostro.* Habes summam martyris gnostici.

XV. *Scimus autem, quod omnes habemus cognitionem* communem, quæ est in communibus, & quod unus sit Deus. Scribebat enim ad fideles, unde infert: *Sed non est in omnibus cognitio*, quæ traditur in paucis. Sunt autem, qui dicunt eam, quæ est de iis, quæ simulacris immolata sunt, cognitionem non efferre inter omnes, *ne forte potestas nostra fiat offendiculum infirmis: perit* enim *infirmus tua cognitione.* Quod si dicant, *oportere emere quicquid venditur in macello*, per interrogationem subjungentes illud, *Nihil interrogantes*, æque ac interrogantes, ridiculam afferunt interpretationem. Dicit enim Apostolus: *Omnia* alia *ex macello emite, nihil interrogantes*, iis tamen exceptis, quæ notantur in catholica omnium Apostolorum epistola, quæ, quod ita *visum sit Spiritui sancto*, scripta quidem est in Actis Apostolorum: lata autem fuit ad fideles per ipsius Pauli ministerium. Significarunt enim oportere *necessario abstinere ab immolatis, & sanguine, & suffocatis, & fornicatione; a quibus se conservantes, recte esse facturos.* Aliud ergo est, quod dictum est ab Apostolo: *Numquid non habemus potestatem comedendi & bibendi? Numquid non habemus potestatem sororem uxorem circumducendi, ut etiam reliqui Apostoli, & fratres Domini, & Cephas? Sed non usi sumus*, inquit, *hac potestate, sed omnia sustinemus, ne demus offensionem Evangelio Christi*; scilicet onera circumferentes, cum oporteat esse expeditos ad omnes; aut effecti exemplum iis, qui volunt continentes esse, ut qui non ita

περιαγοντες, δεον ευλυτως εις παντας ειναι· ἡ ὑποδειγμα τοις θελουσιν ἐγκρατευεσθαι γινομενοι, μη οικοδουμενοι εις το αδεως τα παρατιθεμενα ἐσθιειν, και ὡς ἐτυχε ὁμιλειν τη γυναικι.

Μαλιςα δε τους τηλικαυτην οικονομιαν πεπιςευμενους ὑποδειγμα τοις μανθανουσιν αχραντον ἐκκεισθαι προσηκει. Ελευθερος γαρ ὠν ἐκ παντων, πασιν ἐμαυτον ἐδουλωσα, φησιν, ἱνα τους παντας κερδησω· και πας δε ὁ αγωνιζομενος, παντα ἐγκρατευεται· Αλλα τȣ Κυριȣ ἡ γη, και το πληρωμα αὐτης. δια την συνειδησιν οὐν ἀφεκτεον, ὡν ἀφεκτεον. συνειδησιν δε λεγω, ȣχι την ἑαυτȣ· γνωςικη γαρ· ἀλλα την τȣ ἑτερου, ἱνα μη κακως ὀικοδομηθη, ἀμαθια μιμουμενος ὁ μη γινωσκων, καταφρονητης ἀντι μεγαλοφρονος γινομενος. Ινατι γαρ ἡ ἐλευθερια μȣ κρινεται ὑπο ἀλλης συνειδησεως; ει ἐγω χαριτι μετεχω, τι βλασφημουμαι ὑπερ ȣ ἐγω ευχαριςω; παντα ȣν ὁσα ποιειτε, εις δοξαν Θεȣ ποιειτε· ὁσα ὑπο τον κανονα της πιςεως ποιειν ἐπιτετραπται.

ις. Καρδια μεν πιςευεται εις δικαιοσυνην, ςοματι δε ὁμολογειται εις σωτηριαν. λεγει γȣν ἡ Γραφη, Πας ὁ πιςευων ἐπ' αὐτῳ, ȣ καταισχυνθησεται· τȣτεςι, το ῥημα της πιςεως ὁ κηρυσσομεν· ὁτι ἐαν ὁμολογησης το ῥημα ἐν τῳ ςοματι σȣ ὁτι κυριος Ιησȣς, και πιςευσης ἐν τη καρδια σȣ ὁτι ὁ Θεος ἠγειρεν αὐτον ἐκ νεκρων, σωθηση. ἀντικρυς τελειαν δικαιοσυνην ὑπογραφει, ἐργῳ τε και θεωρια πεπληρωμενην. ευλογητεον ȣν τȣς διωκοντας· ευλογειτε, και μη καταρασθε· Η γαρ καυχησις ἡμων, αὑτη ἐςι, το μαρτυριον της συνειδησεως ἡμων, ὁτι ἐν ἁγιοτητι και εἰλικρινεια Θεου ἐγνωμεν· δι' ὀλιγης ταυτης προφασεως, το της ἀγαπης ἐργον ἐνδεικνυμενοι, ὁτι ȣκ ἐν σοφια σαρκικη, ἀλλ' ἐν χαριτι Θεȣ ἀνεςραφημεν ἐν τῳ κοσμῳ.

Ταυτα μεν περι της γνωσεως ὁ Αποςολος· την δε κοινην διδασκαλιαν της πιςεως, ὁσμην γνωσεως εἰρηκεν, ἐν τη δευτερα προς Κορινθιȣς. Αχρι γαρ της σημερον ἡμερας,

instructi simus, ut quæ nobis apponuntur non libenter comedamus, & temere cum muliere habeamus consuetudinem.

Maxime autem eos, quibus est credita tanta dispensatio, convenit præbere purum & nulla labe pollutum exemplar discentibus. *Nam cum liber*, inquit, *essem ex omnibus, omnium me servum feci, ut omnes lucrifacerem. Omnis autem, qui in certamine contendit, est continens in omnibus. Sed Domini est terra, & plenitudo ejus. Propter conscientiam* ergo abstinendum est ab iis, a quibus est abstinendum: *conscientiam autem dico, non suam:* est enim cognitione prædita: sed alterius, ne male ædificetur, per ignorationem imitando id, quod non cognoscit, & pro excelsi animi viro fiat contemtor. *Cur enim mea libertas judicatur ab alia conscientia? Si ego cum gratia participo, cur maledictis appetor pro eo, pro quo gratias ago? Omnia ergo, quæ facitis, in gloriam Dei facite:* quæ scilicet a regula fidei permissum est facere.

XVI. *Corde* quidem *creditur ad justitiam, ore autem fit confessio ad salutem. Dicit itaque Scriptura: Quisquis credit in ipsum, pudore non afficietur. Hoc est verbum fidei, quod prædicamus: quod si confessus fueris verbum in ore tuo, quod dominus Jesus, & credideris in corde tuo, quod Deus eum suscitavit a mortuis, salvus eris.* Evidenter perfectam describit justitiam, quæ & opere & contemplatione completur. *Benedicere* ergo oportet *iis, qui persequuntur. Benedicite, & nolite exsecrari. Gloriatio enim nostra hæc est, testimonium conscientiæ nostræ, quod in sanctitate & sinceritate Deum cognovimus:* per hanc parvam occasionem, opus ostendentes charitatis, quod *non in sapientia carnali, sed in gratia Dei conversati sumus in mundo*

Hæc Apostolus quidem de cognitione. Communem autem fidei doctrinam, dixit *odorem cognitionis*, in secunda epistola ad Corinthios. *Nam in hodiernum*

ρας, το αὐτο καλυμμα τοις πολλοις ἐπι τῃ ἀναγνωσει της παλαιας Διαθηκης μενει, μη ἀνακαλυπτομενον κατα την προς τον Κυριον ἐπιςροφην. δια τυτο και ἀναςασει ἐδειξε, τοις δυναμενοις, την ἐτι ἐν σαρκι τυ βιυ ἐρποντας ἐπι κοιλιαν. ἐχθρ. και γεννηματα ἐχιδνων τυς τοιουτυς ἐκαλεσεν, τυς φιληδονυς, τυς γαςρι και αἰδοιοις δυλευοντας, και τας ἀλληλων δια τας κοσμικας ἐπιθυμιας ἀποτεμνοντας κεφαλας. Τεκνια, μη ἀγαπωμεν λογῳ, μηδε γλωσσῃ, Ιωαννης τελειυς εἶναι διδασκων· ἀλλ' ἐν ἐργῳ και ἀληθειᾳ· ἐν τουτῳ γνωσομεθα ὁτι ἐκ της ἀληθειας ἐσμεν. εἰ δε ἀγαπη ὁ Θεος, ἀγαπη και ἡ θεοσεβεια, φοβος ὐκ ἐςιν ἐν τῃ ἀγαπῃ· ἀλλ' ἡ τελεια ἀγαπη ἐξω βαλλει τον φοβον. αὑτη ἐςιν ἡ ἀγαπη τυ Θευ, ἱνα τας ἐντολας αὐτυ τηρωμεν. παλιν τε αὐ τῳ γνωςικῳ ποθυντι γινεσθαι, γεγραπται, Αλλα τυπος γινυ των πιςων, ἐν λογῳ, ἐν ἀναςροφῃ, ἐν ἀγαπῃ, ἐν πιςει, ἐν ἁγνειᾳ. πιςεως γαρ, οἶμαι, τελειοτης προς την κοινην διαςελλεται πισιν. και δη γνωςικυ κανονα ὁ θειος Αποςολος δια τοσωνδε παριςησιν, τυτο μεν γραφων· Εγω γαρ ἐμαθον, ἐν οἱς εἰμι, αὐταρκης εἶναι· οἰδα και ταπεινυσθαι, οἰδα και περισσευειν· ἐν παντι και ἐν πασι μεμυημαι, και χορταζεσθαι και πειναν. και περισσευειν και ὑςερεισθαι· παντα ἰσχυω, ἐν τῳ ἐνδυναμυντι με.

Τυτο δε και προς ἐντροπην ἀλλοις διαλεγομενος, ὐκ ὀκνει λεγειν· Αναμιμνησκεσθε δε τας προτερον ἡμερας, ἐν αἱς φωτισθεντες, πολλην ἀθλησιν ὑπεμεινατε παθηματων· τυτο μεν, ὀνειδισμοις τε και θλιψεσι θεατριζομενοι· τυτο δε, κοινωνοι των ὑτως ἀναςρεφομενων γενηθεντες. και γαρ τοις δεσμοις μυ συνεπαθησατε, και την ἁρπαγην των ὑπαρχοντων ὑμων μετα χαρας προσεδεξασθε· γινωσκοντες ἐχειν ἑαυτους κρειττονα ὑπαρξιν και μενυσαν. μη ἀποβαλητε ὐν την παρρησιαν ὑμων, ἡτις ἐχει μεγαλην μισθαποδοσιαν· ὑπομονης γαρ ἐχετε χρειαν· ἱνα το θελημα τυ Θευ ποιησαντες, κομισησθε την ἐπαγγελιαν· ἐτι γαρ μικρον ὁσον ὁσον, ὁ ἐρχομενος ἡξει, και ὐ

χρονιει.

usque diem, idem velum multis in lectione veteris Testamenti manet, non revelatum per conversionem ad Dominum. Propterea ostendit etiam resurrectionem iis, qui possunt perspicere, eam, quæ est adhuc in carne, vitæ serpentis super ventrem. Unde etiam eos, qui sunt ejusmodi, vocavit *fœtus viperarum*, libidinosos, ac voluptarios, ventrique & peni servientes, & propter mundanas cupiditates sua invicem capita abscindentes. *Filioli, ne diligamus sermone, nec lingua*, ait Joannes, perfectos esse docens, *sed opere & veritate. In hoc cognoscemus, quod ex veritate sumus.* Si autem *Deus est charitas*, charitas quoque est pietas in Deum, *timor non est in charitate: sed perfecta charitas foras ejicit timorem. Hæc est charitas Dei, ut ejus præcepta servemus.* Et rursus, ei, qui cupit fieri gnosticus, scriptum est: *Sed sis forma fidelium, in sermone, in conversatione, in charitate, in fide, & castitate.* Fidei enim, ut arbitror, perfectio distinguitur a communi fide. Porro autem divinus quoque Apostolus per hæc tradit regulam gnostici, sic scribens; *Ego enim didici, in iis in quibus sum, esse contentus. Scio & esse humilis, scio & abundare. Ubique & in omnibus sum institutus, & satiari & esurire, & abundare & penuriam pati: Omnia possum in eo, qui mihi dat vires.*

Jam vero cum aliis quoque differens, ut iis verecundiam incutiat, non veretur dicere: *Recordemini autem priorum dierum, in quibus illuminati magnum certamen sustinuistis passionum, partim quidem opprobriis & afflictionibus facti spectaculum, partim autem autem socii ita conversantium effecti. Nam & vincula mea commiserati estis, & rapinam honorum vestrorum cum gaudio suscepistis; cognoscentes vos habere meliores & manentes facultates. Nolite itaque amittere confidentiam vestram, quæ magnam habet remunerationem: opus enim habetis patientia, ut cum Dei voluntatem feceritis, reportetis promissionem. Adhuc enim parumper qui venit veniet, & non*

χρονιει. Ο δε δικαιος μου, εκ πιστεως ζησεται· και εαν υποστειληται, ουκ ευδοκει η ψυχη μου εν αυτῳ· ημεις δε ουκ εσμεν υποστολης εις απωλειαν, αλλα πιστεως εις περιποιησιν ψυχης. ειτα συστημος υποδειγματων θειων παριστησιν. Η γαρ ου πιστει, φησι, δι υπομονης κατωρθωσαν, οι εμπαιγμων και μαστιγων πειραν λαβοντες· ετι δε δεσμων και φυλακης; ελιθασθησαν, επειρασθησαν, εν φονῳ μαχαιρας απεθανον· περιηλθον εν μηλωταις, εν αιγειοις δερματιν· υστερουμενοι, θλιβομενοι, κακουχουμενοι· ων ουκ ην αξιος ο κοσμος· εν ερημιαις πλανωμενοι, και ορεσι, και σπηλαιοις, και ταις οπαις της γης· και παντες μαρτυρηθεντες δια της πιστεως, ουκ εκομισαντο την επαγγελιαν του Θεου· απολειπεται νοειν το κατα παρασιωπησιν ειρημενον, μονοι. επιφερει γουν, Περι ημων κρειττον τι προειδομενου του Θεου· αγαθος γαρ ην· ινα μη χωρις ημων τελειωθωσι. Τοιγαρουν και ημεις, τοσουτον εχοντες περικειμενον ημιν νεφος αγιον και δικαιων μαρτυρων, ογκον αποθεμενοι παντα, και την ευπεριστατον αμαρτιαν, δι υπομονης τρεχωμεν τον προκειμενον ημιν αγωνα· αφορωντες εις τον της πιστεως αρχηγον και τελειωτην Ιησουν. οτι μεν ουν μιαν σωτηριαν λεγει εν Χριστῳ των δικαιων και ημων, σαφως μεν ειρηκεν προτερον ουδεν δε ηττον και περι Μωϋσεως λεγων επιφερει· Μειζονα πλουτον ηγησαμενος των Αιγυπτου θησαυρων, τον ονειδισμον του Χριστου· απεβλεπε γαρ εις την μισθαποδοσιαν· πιστει κατελιπεν Αιγυπτον, μη φοβηθεις τον θυμον του βασιλεως, τον γαρ αορατον ως ορων, εκαρτερησεν.

Η θεια Σοφια περι των μαρτυρων λεγει· Εδοξαν εν οφθαλμοις αφρονων τεθναναι, και ελογισθη κακωσις η εξοδος αυτων· και η αφ' ημων πορεια, συντριμμα· οι δε, εισιν εν ειρηνῃ· και γαρ εν οψει ανθρωπων εαν κολασθωσιν, η ελπις αυτων αθανασιας πληρης. ειτα επαγει καθαρσιν ενδοξον το μαρτυριον διδασκουσα, Και ολιγα παιδευθεντες, μεγαλα ευεργετηθησονται· οτι ο Θεος επειρασεν αυτους· τουτεστιν, εις δοκιμιον και δυσωπιαν του πειραζοντος, ειασεν αυτους πειρασθηναι· και ευρεν αυτους αξιους

εαυτου,

tardabit. Justus autem meus ex fide vivet. Quod si subtraxerit se, non placebit animæ meæ. Nos autem non sumus subtractionis ad perditionem, sed fidei ad acquisitionem animæ. Deinde adducit tibi examen exemplorum divinorum. *An non*, inquit, *fide per patientiam se præclare gesserunt, qui ludibria & flagella, & vincula præterea & carcerem experti sunt? Lapidati fuerunt, tentati sunt, in cæde gladii mortui sunt, circuierunt in ovinis & caprinis pellibus, egentes, afflicti, vexati, quibus dignus non erat mundus: in solitudinibus errantes, & montibus, & speluncis, & foraminibus terræ. Et hi omnes testimonio fidei probati, non acceperunt promissionem:* restat subintelligendum, quod tacite dictum est, *soli*. Subjungit itaque: *Cum de nobis melius aliquid Deus prævidisset* (bonus enim erat) *ut non sine nobis consummarentur. Itaque cum & nos circa nos habeamus tantam nubem* sanctam & pellucidam *testium, deponentes omne pondus, & nos facile circumstans peccatum, per patientiam curramus ad nobis propositum certamen, respicientes ad fidei auctorem & consummatorem Jesum.* Et quod unam eandemque intelligat salutem in Christo, cum justorum, tum etiam nostram, prius quidem dixit aperte, nihilo tamen secius de Mose quoque dicens, subjungit: *Majores existimans divitias, quam thesauros Ægypti, Christi improperium: respiciebat enim remunerationem. Fide reliquit Ægyptum, non veritus iram regis. Invisibilem enim tanquam qui videret, sustinuit.*

Divina Sapientia dicit de martyribus: *Visi sunt in oculis insipientium mori, & reputata est vexatio eorum exitus, & a nobis discessus, contritio: illi vero sunt in pace. Etenim si in oculis hominum suppliciis affecti fuerint, spes eorum plena est immortalitatis.* Deinde subjungit, gloriosam expurgationem docens esse martyrium: *Et in paucis castigati, magnis afficientur beneficiis, quoniam Deus tentavit eos*, hoc est, ad eorum probationem, ut pudore afficiatur Tentator, sivit eos tentari:

[illegible] ὡς Χριστὸν ἐν Χριστῷ [illegible] [illegible] βασιλεύουσιν αὐτοῖς [illegible].

[illegible] Κορινθίους Ἐπιστολῇ ὁ Ἀπόστολος [illegible] ὑπογράφων, λέγει· « Τίς γὰρ παρεπιδημήσας πρὸς ὑμᾶς, τὴν [illegible] καὶ βεβαίαν πίστιν ὑμῶν οὐκ [illegible]; τὴν [illegible] καὶ ἐπιεικῆ ἐν Χριστῷ εὐσέβειαν οὐκ ἐθαύμασε; καὶ τὸ μεγαλοπρεπὲς τῆς φιλοξενίας ὑμῶν ἦθος οὐκ [illegible]; καὶ τὴν τελείαν καὶ ἀσφαλῆ γνῶσιν οὐκ [illegible]; ἀπροσωπολήπτως γὰρ πάντα ἐποιεῖτε, καὶ [illegible] νομίμοις τοῦ Θεοῦ ἐπορεύεσθε·» καὶ τὰ ἑξῆς. [illegible]· « Ἀτενίσωμεν οὖν εἰς τοὺς τελείως λειτουργήσαντας αὐτοῦ τῇ μεγαλοπρεπεῖ δόξῃ· λάβωμεν Ἐνὼχ, ὃς ἐν ὑπακοῇ δίκαιος εὑρεθεὶς, μετετέθη· καὶ Νῶε, ὃς πιστεύσας διεσώθη· καὶ Ἀβραὰμ, ὃς διὰ πίστιν καὶ φιλοξενίαν φίλος Θεοῦ, πατὴρ δὲ τοῦ Ἰσαὰκ προσηγορεύθη. διὰ φιλοξενίαν καὶ εὐσέβειαν, Λὼτ ἐσώθη ἐκ Σοδόμων· διὰ πίστιν καὶ φιλοξενίαν, ἐσώθη Ῥαὰβ, ἡ πόρνη· δι᾽ ὑπομονὴν καὶ πίστιν, ἐν δέρμασιν αἰγείοις καὶ μηλωταῖς, καὶ τριχῶν καμηλείων πλέγμασι περιεπάτησαν, κηρύσσοντες τὴν βασιλείαν τοῦ Χριστοῦ. λέγομεν δὲ Ἠλίαν καὶ Ἐλισσαῖον, Ἰεζεκιὴλ τε καὶ Ἰωάννην, τοὺς προφήτας. ὁ γὰρ τοι φίλος Θεοῦ διὰ πίστιν ἐλευθερίαν κληθεὶς Ἀβραὰμ, οὐκ ἐπήρθη τῇ δόξῃ· μετριοπαθῶν δὲ ἔλεγεν, Ἐγὼ δέ εἰμι γῆ καὶ σποδός. περί τε τοῦ Ἰὼβ, οὕτως γέγραπται· Ἰὼβ δὲ ἦν δίκαιος καὶ ἄμεμπτος, ἀληθινὸς καὶ θεοσεβὴς, ἀπεχόμενος ἀπὸ παντὸς κακοῦ.» οὗτος ὁ νικήσας δι᾽ ὑπομονῆς τὸν πειράσαντα, καὶ μαρτυρήσας ἅμα καὶ μαρτυρηθεὶς ὑπὸ τοῦ

Θεοῦ·

& invenit eos se dignos, ut scilicet vocentur filii. *Tanquam aurum in fornace probavit eos, & tanquam solidam sacrificii oblationem excepit eos, & in tempore inspectionis eorum fulgebunt, & tanquam scintillæ in stipula percurrent. Judicabunt gentes, & dominabuntur populis, & rex eorum erit Dominus in secula.*

XVII. Porro autem Clemens quoque Apostolus in Epistola ad Corinthios, ipse quoque nobis quandam gnostici imaginem describens dicit: " Quis enim „ apud vos diversatus, omni virtute perfectam, fir- „ mamque fidem vestram non probavit? modestam „ ac decentem in Christo pietatem non est admira- „ tus? & magnificentiam hospitalitatis vestræ non „ prædicavit? & perfectam ac stabilem cognitionem „ non beatam esse censuit? nam citra personarum ac- „ ceptionem omnia faciebatis, & in Dei legitimis am- „ bulabatis:" Deinde apertius: " Fixis ergo oculis „ eos intueamur, qui magnificæ ejus gloriæ perfecte „ servierunt. Accipiamus Enoch, qui in obedien- „ tia justus inventus, fuit translatus: & Noe, qui „ cum credidisset, fuit servatus; & Abraham, qui „ propter fidem & hospitalitatem *Dei amicus*, pater „ autem Isaac est appellatus. Propter hospitalitatem „ & pietatem, Loth fuit servatus ex Sodomis. Prop „ ter fidem & hospitalitatem servata est Raab mere- „ trix. Propter patientiam & fidem, in pellibus ca- „ prinis & ovinis, & ex camelorum pilis contextis „ vestibus ambularunt, prædicantes regnum Christi. „ Dicimus autem Eliam & Elisæum, Ezechielem & „ Joannem, prophetas. Qui enim *Dei amicus* prop- „ ter fidem liberam vocatus est Abraham, non fuit „ gloria elatus, sed modeste dixit: *Ego autem sum ter-* „ *ra & cinis.* Et de Job sic scriptum est: *Job autem* „ *erat justus, reprehensioni non obnoxius, Deum rite co-* „ *lens, abstinens ab omni malo.*" Is est, qui sua patientia superavit Tentatorem, & simul fuit martyr seu

testis, & a Deo accepit testimonium; qui humilitatem amplexus, "dicit: *Nullus est mundus a sorde, ne* „ *si sit quidem unius diei vita ejus.*

„ Moses, *fidelis servus in toto domo ejus*, dixit ad „ eum, qui ex rubo dabat responsa: *Quis ego sum, quod* „ *me mittis? Ego autem sum & voce tenui, & lingua tar-* „ *diori*," ut Domini vocem ministrem per linguam humanam. "Et rursus: *Ego autem sum vapor ex olla.*" „ *Deus enim superbis resistit, humilibus autem dat gratiam.* „ Jam vero David quoque, de quo testimonium fe- „ rens dicit Dominus: *Inveni hominem secundum cor* „ *meum, David Jessai filium, in oleo sancto unxi eum:* „ sed ipse quoque dicit ad Deum: *Miserere mei, Deus,* „ *secundum magnam misericordiam tuam: & secundum mul-* „ *titudinem miserationum tuarum dele iniquitatem meam.* „ *Amplius lava me ab iniquitate mea, & a peccato meo* „ *munda me. Quoniam iniquitatem meam ego cognosco, &* „ *peccatum meum in conspectu meo est semper.*" Deinde innuens peccatum, quod Legi non subjicitur, gnostice suam ostendens modestiam, subjungit: "*Tibi soli* „ *peccavi, & malum coram te feci.* Dicit enim alicubi „ Scriptura: *Spiritus Domini lucerna, scrutans ventris* „ *penetralia*" Et quo quis se juste gerendo evadit magis gnosticus, eo est ei propinquior Spiritus illuminans. "Sic justis appropinquat Dominus, & ni- „ hil eum latet ex nostris cogitationibus, & ratioci- „ nationibus, quas facimus: Dominum Jesum dico," qui ex omnipotenti voluntate corda nostra intuetur. „ cujus sanguis fuit pro nobis sanctificatus.

„ Observemus ergo eos, qui nobis præsunt, & „ revereamur seniores, honoremus juvenes, Dei „ doceamus disciplinam." Beatus enim, qui docuerit & fecerit, quæ sunt Domini, prout decet: est autem id præclari magnificique animi & qui contemplandæ veritati deditus est. "Uxores nostras ad „ id, quod bonum est, corrigamus: amabiles,

„ inquit,

„ ἀκεραιον της πραΰτητος αὐτων βυλημα ἀποδειξατω-
„ σαν· το ἐπιεικες της γλωσσης αὐτων, δια της σιγης φα-
„ νερον ποιησατωσαν· την ἀγαπην αὐτων μη κατα προσ-
„ κλισεις, ἀλλα πασι τοις φοβυμενοις τον Θεον ὁσιως,
„ ἰσην παρεχετωσαν. τα τεκνα ἡμων της ἐν Χριςῳ παι-
„ δειας μεταλαβετωσαν, μαθετωσαν τι ταπεινοφροσυ-
„ νη παρα Θεῳ ἰσχυει, τι ἀγαπη ἀγνη παρα Θεῳ δυνα-
„ ται, πως ὁ φοβος τυ Κυριυ καλος και μεγας, σωζων
„ παντας τυς ἐν αὐτῳ ὁσιως ἀναςρεφομενυς ἐν καθαρᾳ
„ καρδιᾳ· ἐρευνητης γαρ ἐννοιων και ἐνθυμηματων· ὑ ἡ
„ πνοη αὐτυ ἐν ἡμιν ἐςι, και ὁταν θελῃ, ἀνελει αὐτην.

„ Ταυτα δε παντα βεβαιοι ἡ ἐν Χριςῳ πιςις. Δευτε
„ τεκνα, ὁ Κυριος λεγει· ἀκυσατε μυ· φοβον Κυριυ διδα-
„ ξω ὑμας. τις ἐςιν ἀνθρωπος ὁ θελων ζωην, ἀγαπων
„ ἡμερας ἰδειν ἀγαθας;" εἰτα ἑβδομαδος και ὀγδοαδος
μυςηριον γνωςικον ἐπιφερει· "Παυσον την γλωσσαν συ
„ ἀπο κακυ, και χειλη συ τυ μη λαλησαι δολον· ἐκ-
„ κλινον ἀπο κακυ, και ποιησον ἀγαθον· ζητησον εἰρη-
„ νην, και διωξον αὐτην." γνωσιν γαρ αἰνιττεται δια
τυτων, μετα τε ἀποχης κακων, μετα τε ἐνεργειας ἀγα-
θων, ἐργῳ τε και λογῳ τελειυσθαι διδασκων. "Οφ-
„ θαλμοι Κυριυ ἐπι δικαιυς, και ὠτα αὐτυ εἰς δεησιν
„ αὐτων· προσωπον δε Κυριυ ἐπι ποιυντας κακα, τυ ἐξολο-
„ θρευσαι ἐκ γης το μνημοσυνον αὐτων. ἐκεκραξεν δε ὁ δικαιος,
„ και ὁ Κυριος εἰσηκυσε, και ἐκ πασων των θλιψεων
„ ἐῤῥυσατο αὐτον. Πολλαι μεν γαρ μαςιγες των ἁμαρ-
„ τωλων· τυς δε ἐλπιζοντας ἐπι Κυριον, ἐλεος κυκλω-
„ σει." πληθυς ἐλευ περιεχεσθαι τον ἐλπιζοντα γνησιως
λεγει· ὁτι, ὁ ἐν τῃ προς Κορινθιυς ἐπιςολῃ γεγραπται,
„ δια Ιησυ Χριςυ ἡ ἀσυνετος και ἐσκοτισμενη διανοια
„ ἡμων ἀναθαλλει εἰς το φως. δια τυτυ ἠθελησεν ὁ Δε-
„ σποτης της ἀθανατυ γνωσεως ἡμας γευσασθαι." ῥη-
τοτερον και το της γνωσεως ἰδιωμα ἐμφαινων, ἐπηγαγεν.
„ Προδηλων ὑν ὀντων ἡμιν τουτων, και ἐγκεκυφοτες εἰς τα

„ βαθη

„ inquit, mores castitatis ostendant: simplicem suæ „ mansuetudinis demonstrent voluntatem: linguæ „ suæ moderationem silentio efficiant manifestam; „ charitatem suam non secundum animi propensiones, sed omnibus, qui sancte timent Dominum, „ præbeant æqualem. Liberi nostri sint disciplinæ „ Domini participes, discant quid valeat apud Deum „ humilitas, quid possit casta apud Deum dilectio, „ quomodo timor Domini bonus & magnus, servans „ omnes, qui in ipso sancte versantur in puro corde. „ Est enim scrutator cogitationum, & mentis con„ siliorum; cujus spiritus est in nobis, & cum vo„ luerit, eum aufert.

„ Hæc autem omnia confirmat fides, quæ est in „ Christo. *Adeste filii, audite me*, ait Dominus, *ti„ morem Domini docebo vos. Quis est homo, qui vult „ vitam, diligit dies videre bonos?*" Deinde septenarii & octonarii numeri gnosticum mysterium subjungit: „ *Cohibe linguam tuam a malo, & labia tua ne loquantur „ dolum: declina a malo, & fac bonum: quære pacem, & „ persequere eam.*" Per hæc enim significat cognitionem, cum abstinentia a malis, & cum operatione bonorum, docens eam perfici & opere & sermone. „ *Oculi Domini super justos, & aures ejus ad preces eorum; „ vultus autem Domini super facientes mala, ut perdat de „ terra memoriam eorum. Clamavit autem justus, & Domi„ nus exaudivit, & ex omnibus afflictionibus liberavit eum. „ Nam multa quidem flagella peccatorum: sperantes autem „ in Dominum, misericordia circumdabit.*" A multitudine misericordiæ contineri dicit eum, qui germane & sincere sperat: quoniam scriptum est in epistola ad Corinthios: "Per Jesum Christum insipiens & ob„ scurata mens nostra in lucem pullulat. Per eum „ voluit Dominus, ut nos immortalem gustaremus „ cognitionem." Unde etiam evidentius ostendens proprietatem cognitionis, subjunxit: "Cum hæc er-

„ βαθη της θειας γνωσεως, παντα ταξει ποιειν οφειλομεν, ὁσα ὁ δεσποτης ἐπιτελειν ἐκελευσεν, κατα καιρους τεταγμενους. ὁ σοφος τοινυν ἐνδεικνυσθω την σοφιαν αὐτου, μη λογοις μονον, ἀλλ' ἐν ἐργοις ἀγαθοις. ὁ ταπεινοφρων μη μαρτυρειτω ἑαυτῳ, ἀλλ' ἐν τῳ ὑφ' ἑτερου αὐτον μαρτυρεισθαι. ὁ ἁγνος τη σαρκι, μη ἀλαζονευεσθω, γινωσκων ὁτι ἑτερος ἐστιν ὁ ἐπιχορηγων αὐτῳ την ἐγκρατειαν. ὁρατε, ἀδελφοι, ὁσῳ πλειονος κατηξιωθημεν γνωσεως, τοσουτῳ ὑποκειμεθα μαλλον κινδυνῳ.

ιη. “Η σεμνη οὐν της φιλανθρωπιας ἡμων και ἁγνη „ ἀγωγη, κατα τον Κλημεντα, το κοινωφελες ζητει,” ἐαν τε μαρτυρη, ἐαν τε και παιδευη ἐργῳ τε και λογῳ· διττῳ δε τουτῳ, ἀγραφῳ τε και ἐγγραφῳ. αὐτη ἐστιν ἡ ἀγαπη, το ἀγαπαν τον Θεον και τον πλησιον. “αὐτη „ εἰς το ἀνεκδιηγητον ὑψος ἀναγει. Αγαπη, καλυπτει „ πληθος ἁμαρτιων· ἀγαπη, παντα ἀνεχεται, παντα μακροθυμει· ἀγαπη κολλα ἡμας τῳ Θεῳ· παντα „ ποιει ἐν ὁμονοια· ἐν τη ἀγαπη ἐτελειωθησαν παντες οἱ „ ἐκλεκτοι του Θεου· διχα ἀγαπης, οὐδεν εὐαρεστον τῳ „ Θεῳ· της τελειοτητος αὐτης οὐκ ἐστιν ἐξηγησις, φησι· „ τις ἱκανος ἐν αὐτη εὑρεθηναι, εἰ μη οὑς ἀν αὐτος κατα„ ξιωση ὁ Θεος;”

Αὐτικα ὁ Αποστολος Παυλος, Εαν το σωμα μου ἐπιδω, φησιν, ἀγαπην δε μη ἐχω, χαλκος εἰμι ἠχων, και κυμβαλον ἀλαλαζον. ἠν μη ἐκ διαθεσεως ἐκλεκτης, δι' ἀγαπης γνωστικης μαρτυρησω, λεγει, φοβῳ δε εἰπερ οὐν και μισθῳ προσδοκωμενῳ, ἐπικροτων τα χειλη εἰς μαρτυριαν Κυριου, ὁμολογησω Κυριον, κοινος εἰμι ἀνθρωπος, ἠχων τον Κυριον, οὐ γινωσκων. ἐστι γαρ και ὁ λαος ὁ τοις χειλεσιν ἀγαπων· ἐστι και ἀλλος παραδιδους το σωμα, ἱνα καυθησεται. Κἀν ψωμισω παντα τα ὑπαρχοντα μου, φησιν, οὐ κατα τον της κοινωνιας της ἀγαπητικης λογον, ἀλλα κατα τον ἀνταποδοσεως, ἠ παρα του εὐεργε-

τουμενου

„ go ſint manifeſta, in profundum divinæ cognitio„ nis introſpicientes, debemus omnia rite & ordine „ facere, quæ nos juſſit Dominus peragere, ordina„ tis temporibus. Sapiens ergo ſuam oſtendat ſapien„ tiam, non verbis ſolum, ſed in bonis operibus. „ Humilis ferat teſtimonium, non ſibi, ſed in eo, „ quod ipſe teſtimonium accipiat ab alio. Qui eſt „ carne caſtus, non inſoleſcat, ſciens eſſe alium, „ qui ei ſuppeditat continentiam. Videte, fratres, „ quo majori cognitione digni ſumus habiti, eo ma„ jus ſubimus periculum.

XVIII. “ Decora ergo & caſta vis noſtræ benigni„ tatis, ex ſententia Clementis, quærit id, quod eſt „ communiter utile, ” ſive martyrium patiatur, ſive doceat opere & ſermone; eoque duplici, non ſcripto & ſcripto. Hæc eſt charitas, diligere Deum & proximum: “ ea extollit in altitudinem, quæ non po„ teſt explicari. *Charitas operit multitudinem peccato„ rum*: charitas omnia ſuſtinet in omnibus eſt pa„ tiens: charitas nos Deo agglutinat, omnia facit in „ concordia. In charitate conſummati ſunt omnes „ electi Dei: absque charitate nihil eſt gratum Deo: „ ejus perfectio non poteſt, inquit, explicari. Quis „ eſt idoneus ut in ipſa inveniatur, niſi quos ipſe „ Deus dignos eſſe cenſuerit? ”

Jam vero Apoſtolus Paulus, *Si corpus meum*, inquit, *tradidero, charitatem autem non habeam, ſum æs reſonans, & cymbalum tinniens.* Si non ex affectione electa, inquit, per charitatem gnoſticam martyrium paſſus fuero, ſed propter metum forte, & ſpe exſpectatæ mercedis, labra movens ad teſtimonium, fuero confeſſus Dominum, ſum homo communis, Dominum reſonans, non cognoſcens. Eſt enim & populus, qui diligit labiis: eſt etiam alius, qui tradit corpus ut comburatur. *Et ſi diſtribuero omnes facultates meas ad alendos pauperes*, inquit, non ex ratione com-

muni-

τιμωμενου ἀνθρωπου, ἢ παρα του ἐπηγγελμενου Κυριου· Κἂν ἔχω πασαν την πιστιν, ὥστε ὄρη μεθιστάναι, και τα ἐπισκοτουντα ἀποβαλειν παθη μη δι' ἀγαπην δε πιστωθω τῳ Κυριῳ, οὐθεν εἰμι, ὡς προς συγκρισιν του γνωστικως μαρτυρουντος εἰς πληθος, και το μηδεν διαφερον λογιζομενος. "Αἱ γενεαι δε πασαι ἀπο Αδαμ, ἑως τησδε "της ἡμερας, παρηλθον· ἀλλ' οἱ ἐν ἀγαπῃ τελειωθεν"τες κατα την του Θεου χαριν, ἐχουσι χωραν εὐσεβων· οἱ "φανερωθησονται ἐν τῃ ἐπισκοπῃ της βασιλειας του Χρι"στου. ἡ ἀγαπη, ἁμαρτανειν οὐκ ἐᾳ· ἢν δε και περιπεσῃ "ἀκων τοιαυτῃ τινι περιστασει δια τας παρεμπτωσεις "του Αντικειμενου, μιμησαμενος τον Δαβιδ, ψαλει Εξ"ομολογησομαι τῳ Κυριῳ, και ἀρεσει αὐτῳ ὑπερ μο"σχον νεον, φεροντα κερατα και ὁπλας· ἰδετωσαν πτω"χοι, και εὐφρανθητωσαν. λεγει γαρ· Θυσον τῳ Θεῳ "θυσιαν αἰνεσεως, και ἀποδος τῳ Κυριῳ τας εὐχας σου, "και ἐπικαλεσαι με ἐν ἡμερᾳ θλιψεως σου. και ἐξελου"μαι σε, και δοξασεις με· Θυσια γαρ τῳ Θεῳ, πνευ"μα συντετριμμενον."

Αγαπη τοινυν και ὁ Θεος εἰρηται, ἀγαθος ὢν· ἡ ἀγαπη τῳ πλησιον κακον οὐκ ἐργαζεται, μητε ἀδικουσα, μητε ἀνταδικουσα ποτε· ἀγαθοποιουσα δε προς παντας ἁπαξαπλως κατ' εἰκονα Θεου. Πληρωμα οὐν Νομου ἡ ἀγαπη, καθαπερ ὁ Χριστος, τουτεστιν ἡ παρουσια του ἀγαπωντος ἡμας Κυριου, και ἡ κατα Χριστον ἀγαπητικη ἡμων διδασκαλια τε και πολιτεια. ἀγαπῃ γουν, το μη μοιχευσαι, και το μη ἐπιθυμησαι της του πλησιον, τελειουται, φοβῳ προτερον κεκωλυμενον. το αὐτο γουν ἐργον διαφοραν ἰσχει· ἢ δια φοβον γινομενον, ἢ δι' ἀγαπην τελεσθεν, και ἤτοι δια πιστεως, ἢ και γνωστικως ἐνεργουμενον. εἰκοτως γουν και τα τουτων διαφορα, τῳ μεν γνωστικῳ ἡτοιμασται, ἃ ὀφθαλμος οὐκ εἰδεν, οὐδε οὐς ἠκουσεν, οὐδ' ἐπι καρδιαν ἀνθρωπου ἀνεβη· τῳ δε ἁπλως πεπιστευκοτι μαρτυρει ἑκατονταπλασιονα ὧν ἀπολελοι-

πεν·

municationis, quæ proficiſcitur a charitate; ſed ratione remunerationis, quæ vel ab ipſo homine, qui beneficio afficitur, vel a Domino, qui promiſit, exſpectatur: *Et ſi habeam omnem fidem, ut montes transferam*, & affectus, qui menti tenebras offundunt, abjiciam, non fuero autem fidelis Domino *per charitatem*, *nihil ſum*, ut qui ſi conferar cum eo, qui gnoſtice in vulgus fert teſtimonium, nihil reputer egregium. " Omnes quidem generationes ab Adam in
„ hodiernum uſque diem præterierunt: ſed qui per
„ Dei gratiam conſummati ſunt in charitate, habent
„ locum piorum, qui manifeſtabuntur in viſitatione
„ regni Chriſti. Charitas non ſinit peccare: quod
„ ſi etiam invitus in aliquem talem caſum inciderit
„ per illapſus Adverſarii, David imitatus, pſallet:
„ *Confitebor Domino*, *& placebit ipſi ſuper vitulum novel-*
„ *lum cornua producentem & ungulas. Videant pauperes*,
„ *& lætentur.* Dicit enim: *Sacrifica Deo ſacrificium lau-*
„ *dis*, *& redde Domino vota tua*, *& invoca me in die af-*
„ *flictionis tuæ*, *& liberabo te*, *& glorificabis me. Sacri-*
„ *ficium enim Deo*, *ſpiritus contritus.*"

Charitas ergo etiam *Deus* dicitur, cum ſit bonus: cujus *charitas proximo malum non operatur*, neque injuriam faciens, nec referens: omnibus autem, ut ſemel dicam, bene faciens, ad Dei imaginem. *Plenitudo ergo Legis eſt charitas*, ſicut Chriſtus, hoc eſt, præſentia Domini qui nos diligit, & quæ eſt noſtra ex Chriſto doctrina charitatis, & vitæ inſtitutio. Charitate ergo perficitur præceptum non mœchandi, & præceptum uxorem proximi non concupiſcendi, quod prius metu fuerat prohibitum. Idem ergo factum refert, an factum ſit per metum, an perfectum per charitatem, & an per fidem, an etiam ex cognitione exerceatur. Merito ergo diverſa etiam ſunt horum præmia, ei quidem, qui eſt Gnoſticus, parata ſunt, *quæ nec oculus vidit, nec auris audivit, nec in cor hominis*

πειν· ἣν ἐπαγγελίαν εἰς σύνεσιν ἀνθρώπων πίπτειν συμβέβηκεν.

Ενταυθα γενομενος, ἀναμνησθῶ τινος φασκοντος ἑαυτον γνωςικον. ἐξηγουμενος γαρ το, Εγω δε λεγω, Ο ἐμβλεψας τῃ γυναικι προς ἐπιθυμιαν, ἠδη μεμοιχευκεν, ου ψιλην την ἐπιθυμιαν ἠξιου κρινεσθαι, ἀλλα ἐαν τῃ ἐπιθυμια το κατ' αὐτην ἐργον περαιτερω της ἐπιθυμιας χωρουν, ἐν ἑαυτῃ, ἐκτεληται· ἡ γαρ ὀναρ τῃ φαντασια συγκαταχρηται ἠδη και τῳ σωματι. λεγουσιν οὐν οἱ τας ἱςοριας συνταξαμενοι Βοκχοριδος του δικαιου κρισιν τοιανδε· Ερων ἑταιρας νεανιας, πειθει μισθῳ τινι ὡρισμενῳ την παιδα ἀφικεσθαι τῃ ὑςεραιᾳ προς αὐτον. προλαβουσης ὀναρ της ἐπιθυμιας την παιδα, παρ' ἐλπιδα κορεσθεις, ἠκουσαν την ἐρωμενην κατα το τεταγμενον, εἰργει της εἰσοδου· ἡ δε, ἐκμαθουσα το γεγονος, ἀπῃτει τον μισθον, και τηδε πως αὐτη την ἐπιθυμιαν τῳ ἐραςῃ πεπληρωκεναι λεγουσα. ἠκον οὐν ἐπι τον κριτην. το βαλαντιον οὑτος τȣ μισθωματος τον νεανισκον προτεινειν κελευσας, ἐν ἡλιῳ δε, την ἑταιραν λαβεσθαι προσεταξεν της σκιας· χαριεντως εἰδωλον μισθωματος ἀποδιδοσθαι κελευσας εἰδωλου συμπλοκης.

Ονειρωττει μεν οὐν τις, συγκαταθεμενης τῃ φαντασιᾳ της ψυχης· ὑπαρ δε ὀνειρωττει, ὁ προς ἐπιθυμιαν βλεπων, ȣ μονον ὡς ἐκεινος ἐλεγεν ὁ δηθεν γνωςικος, ἐαν ἁμα τῃ ὀψει της γυναικος συλλαβῃ κατ' ἐννοιαν την ὁμιλιαν· τȣτο γαρ ἠδη ἐργον ἐςιν ἐπιθυμιας, ὡς ἐπιθυμιας· ἀλλ' ἐαν εἰς καλλος σωματος βλεψῃ τις, ὁ Λογος φησι, και αὐτῳ ἡ σαρξ εἰναι κατ' ἐπιθυμιαν δοξῃ καλη, σαρκικως ἰδων και ἁμαρτητικως, δι' ȣ τεθαυμακεν, κρινεται· ἐμπαλιν γαρ ὁ δι' ἀγαπην την ἁγνην προσβλεπων το καλλος, ȣ την σαρκα ἡγειται, ἀλλα την ψυχην καλην, το σωμα, οἰμαι, ὡς ἀνδριαντα θαυμασας, δι' ȣ

καλ-

ascenderunt: ei autem, qui solummodo credidit, concedit suo testimonio *centum partibus plura*, quam ea essent, quæ reliquit: quam promissionem contingit cadere in hominum intelligentiam.

Hoc in loco mihi venit in mentem quidam, qui se dicebat esse Gnosticum. Exponens enim illud, *Ego autem dico, qui aspexit mulierem ad concupiscentiam, jam mœchatus est*, non censebat nudam judicari cupiditatem, sed si per cupiditatem, quod ex ea fit opus, procedens ultra cupiditatem, in ipsa peragatur. Aut enim in somnis simul visione utitur, aut etiam corpore. Atque qui historias quidem conscripsere, justi Bocchoridis tale referunt judicium: Adolescens captus amore meretricis, persuadet, certa quadam mercede constituta, ut postridie puella ad eum veniat: cum autem puellam in somnis præoccupasset cupiditas, præter spem expleta libidine, eam, quam amabat, ad se venientem, ut constitutum fuerat, arcet aditu. Illa autem cum id, quod evenerat, didicisset, exigebat mercedem, dicens se ea ratione amatoris explesse cupiditatem. Venerunt ergo ad judicem. Is jusso adolescente crumenam, in qua erat merces, in sole extendere, jussit meretricem umbram apprehendere: lepide imperans, ut simulacrum mercedis redderet pro simulacro complexus.

Atque somniat quidem aliquis, visioni assentiente anima: veram autem visionem somniat, qui aspicit ad concupiscentiam; non solum, ut ille dicebat Gnosticus, si simulatque viderit, cum muliere consuetudinem animo concipiat, hoc enim jam est cupiditatis opus ut cupiditatis: sed si quis corporis respexerit pulcritudinem, ait Logos; & ei ex libidine caro pulcra visa fuerit; cum carnaliter & animo peccandi viderit, propterea quod eam sit admiratus, condemnatur. Contra autem, qui per castam aspicit dilectionem, non carnem, sed animam pulcram esse existimat,

κάλλους ἐπι τον τεχνιτην και το ὀντως καλον αὐτο αὐτον παραπεμπει· συμβολον ἁγιον τον χαρακτηρα της δικαιοσυνης τον φωτεινον ἐπιδεικνυμενος τοις ἐφεςωσι τη ἀνοδῳ Αγγελοις, το χρισμα της εὐαρεςησεως λεγω, την ποιοτητα της διαθεσεως την ἐπικειμενην τη ψυχη κατ' ἐπιχαρισιν του ἁγιου Πνευματος γεγανωμενη.

Ταυτην δοξαν την ἐκλαμψασαν ἐπι του προσωπου Μωϋσεως ὁ λαος οὐχ οἱος τε ἠν προσβλεπειν· διο και καλυμμα ἐλαμβανε της δοξης προς τους σαρκικως θεωμενους. τους μεν γαρ ἐπαγομενους τινα των κοσμικων κατεχουσι οἱ το τελος ἀπαιτουντες, τοις σφετεροις βαρουμενους παθεσι· τον δε γυμνον μεν των ὑποπιπτοντων τῳ τελει, πληρη δε γνωσεως και της ἐξ ἐργων δικαιοσυνης, συνευχομενοι παραπεμπουσι, τον ἀνδρα συν και τῳ ἐργῳ μακαριστατες· Και το φυλλον αὐτου ἐκ ἀπορρυησεται, τε ζωτικε ξυλε, του κατα τας διεξοδες των ὑδατων τεθραμμενε. καρποφοροις δε ὁ δικαιος ἀπεικαζεται δενδροις, ἐ μονον τοις κατα την των μεταρσιων φυσιν· ἠσαν δε κἀν ταις των θυσιων προσαγωγαις παρα τῳ Νομῳ, οἱ των ἱερειων μωμοσκοποι· ὀρεξιν οὐν ἐπιθυμιας διακρινουσιν οἱ περι ταυτα δεινοι· και την μεν, ἐπι ἡδοναις και ἀκολασια ταττουσιν, ἀλογον οὐσαν· την δε ὀρεξιν, ἐπι των κατα φυσιν ἀναγκαιων, λογικην ὑπαρχουσαν κινησιν.

ιθ. Ταυτης τοι της τελειοτητος ἐξεςιν ἐπ' ἰσης μεν ἀνδρι, ἐπ' ἰσης δε και γυναικι μεταλαβειν. αὐτικα ἐχ ὁ Μωϋσης μονος ἀκεσας παρα τε Θεε, " Λελαληκα προς
„ σε ἁπαξ και δις, λεγων· Εωρακα τον λαον τετον,
„ και ἰδε ἐςι σκληροτραχηλος· ἐασον με ἐξολοθρευσαι
„ αὐτες, και ἐξαλειψω το ὀνομα αὐτων ὑποκατωθεν
„ τε ἐρανε, και ποιησω σε εἰς ἐθνος μεγα και θαυμαςον.

mat, corpus, mea quidem ſententia, admirans tanquam ſtatuam, per quam pulcritudinem ipſe quoque ſeipſum transmittit ad artificem; & id, quod eſt vere pulcrum, ſanctum ſignum, lucidum juſtitiæ characterem oſtendens Angelis, qui præſunt aſcenſui, unctionem dico bene compoſitæ & quæ Deo placet mentis, qualitatem affectionis inditam animæ, quæ geſtit & exſultat propter inhabitationem ſancti Spiritus.

Hanc gloriam, quæ in Moſis facie refulſerat, non poterat populus intueri; & ideo gloriæ velamen induit apud eos, qui intuebantur carnaliter. Eos enim, qui res quasvis mundanas important, detinent ii, qui colligendis vectigalibus præfecti ſunt, ſuis affectibus gravatos: eum autem, qui nudus quidem eſt ab iis, in quæ cadit vectigal, eſt autem plenus cognitione & ea, quæ eſt ex operibus, juſtitia, bona precantes transmittunt, virumque cum opere ſuo beatum pronunciant: *Et ejus folium non defluet*, ligni, inquam, vitalis, quod eſt nutritum *ſecus decurſus aquarum.* Comparatur autem juſtus arboribus frugiferis, non iis ſolis, quæ in ſublime feruntur. Quemadmodum autem erant in ſacrificiorum quoque oblationibus penes Legem, qui hoſtiarum vitia conſiderabant, ſic appetitionem diſcernunt a cupiditate, qui ſunt in his rebus exercitati: & hanc quidem voluptati tribuunt & intemperantiæ, cum rationis expers ſit: appetitionem autem eſſe ſtatuunt in iis, quæ ſunt per naturæ præſcriptum neceſſaria, ut quæ ſit motus ex ratione.

XIX. Hujus perfectionis poteſt & vir & mulier æque eſſe particeps. Jam vero non ſolus Moſes, qui audivit a Deo, "*Locutus ſum ad te ſemel & bis, di-*
„ *cens: Vidi populum hunc, & ecce eſt dura cervice; ſine*
„ *me eos perdere, & delebo nomen eorum ſub cœlo, & fa-*
„ *ciam te in gentem magnam & admirabilem, & longe ma-*
„ *gis quam hanc:*" reſpondet, non id, quod ſuum

... πολυ μαλλον ἡ τετο·" ἀποκρινεται δεομ... το ἑαυτε σκοπων, ἀλλα την κοινην σωτηριαν· ... ιμως, Κυριε· ἀφες την ἁμαρτιαν τῳ λαῳ τετῳ, ... ἐξαλειψον ἐκ βιβλε ζωντων. ὁση τελειοτης τε ... αποθανειν ἐθελησαντος τῳ λαῳ, ἡ σωζεσθαι μονας; ἀλλα και Ιεδιθ, ἡ ἐν γυναιξι τελειωθεισα, ἐν „συγκλεισμῳ της πολεως γινομενης, δεηθεισα των „πρεσβυτερων, εἰς μεν την παρεμβολην των ἀλλοφυλων „ἐξερχεται, τε παντος καταφρονησασα κινδυνε ὑπερ της „πατριδος ἑαυτην ἐπιδεσα τοις πολεμιοις ἐν πιστει Θεου· „λαμβανει δ' εὐθυς τἀπιχειρα της πιστεως, ἀριστευσα„σα γυνη κατα τε πολεμιου της πιστεως, κυρια της Ολο„φερνου γενομενη κεφαλης. παλιν τε αὐ ἡ τελεια κατα „πιστιν Εσθηρ, ῥυομενη τον Ισραηλ τυραννικης ἐξεσιας, „και της τε σατραπε ὠμοτητος·" μονη γυνη νηστειαις τεθλιμμενη προς μυριας ὡπλισαμενας ἀντεταξατο δεξιας. τυραννικον δια πιστεως ἀναλυσα δογμα· και δη τον μεν ἐπιθασσευσεν, ἀνεστειλεν δε τον Αμαν, και τον Ισραηλ τη τελεια προ τον Θεον δεησει ἀπαθη διεφυλαξεν. σιωπω γαρ Σεσανναν και την Μωϋσεως ἀδελφην, ὡς ἡ μεν, συν στρατηγησεν τῳ Προφητη, πασων ἐξαρχεσα των κατα σοφιαν παρ' Εβραιοις εὐδοκιμων γυναικων· ἡ δε, σεμνοτητος ὑπερβολη και μεχρι θανατε χωρουσα, προς των ἀκολαστων ἐραστων κατακρινομενη, μαρτυς ἁγνειας ἐμενεν ἀρρεπης.

Ναι μην Διων ὁ φιλοσοφος Λυσιδικην τινα γυναικα ἱστορει, δι' ὑπερβολην αἰδες, αὐτῳ χιτωνι λουεσθαι· Φιλωτεραν δε, ὁποτε μελλοι εἰσιεναι την πυελον, ἡσυχη ἐπαναστελλεσθαι τον χιτωνα, καθοσον τα γυμνα το ὑδωρ ἐσκεπεν· εἰτα κατ' ὀλιγον αὐθις ἀνιουσαν, ἐπενδυσασθαι. ἡ γαρ ἐχι και βασανους ἠνεγκεν ἀνδρειως Λεαινα ἡ Αττικη; συνειδυια αὐτη τοις ἀμφι τον Αρμοδιον και Αριστογειτονα την κατα Ιππαρχου ἐπιβουλην, ἐδ' ὁπως τι ἠν ἐξειπεν, εὐ μαλα στρεβλεμενη. φασι δε και τας Αργολικας, ἡγουμενης αὐτων Τελεσιλλης της ποιητριας, Σπαρτιατας τες ἀλκιμες τα πολεμια, φανεισας μο ον

τρεψα-

erat, spectans, sed pro communi salute preces fundens: "*Nequaquam, Domine: remitte peccatum huic populo, aut dele me etiam de libro viventium.* Quanta „ fuit ejus perfectio, qui maluerit una mori cum po- „ pulo, quam solus esse salvus? Sed etiam Judith, „ quæ consummata fuit inter mulieres, cum esset urbs „ circumsessa, precata seniores, ingreditur quidem „ in castra alienigenarum, omne periculum contem- „ nens pro patria, seipsam tradens hostibus in fide „ Dei: præmia autem fidei mox accipit mulier, cum „ in hostem fidei se præclare gesserat, & potita sit „ capite Holophernis. Et rursus perfecta illa in fide „ Esther, Israelem a tyrannica potestate liberans, & „ a crudelitate satrapæ," sola mulier afflicta jejuniis, restitit armatis copiis innumerabilibus, tyrannicum per fidem solvens decretum. Et tyrannum quidem mitigavit, Aman vero repressit, & Israëlem perfecta ad Deum oratione illæsum conservavit. Taceo enim Susannam & Mosis sororem, quod hæc quidem una duxit exercitum cum Propheta, princeps omnium mulierum, quæ apud Hebræos erant insignes sapientia: illa vero per summam honestatem, vel ad mortem usque procedens, cum ab intemperantibus condemnaretur amatoribus, perstitit firma & constans martyr pudicitiæ.

Dion certe philosophus refert quandam mulierem Lysidicam, propter insignem pudorem, se lavasse cum ipsa tunica: Philoteram autem, cum esset ingressura solium, paulatim contraxisse tunicam, quantum quæ nuda erant tegebantur ab aqua; deinde rursus paulatim ascendentem induisse. An non enim tormenta quoque tulit fortiter Leæna Attica, quæ cum esset conscia insidiarum, quæ ab Armodio & Aristogitone parabantur in Hipparchum, nihil omnino est elocuta, etsi valde cruciaretur? Ajunt autem Argolicas quoque, Telesilla poëtria duce, Spartanos,

τριψασθαι, και ἐκειναις αὐτην το ἀδεες τȣ θανατȣ περιποιησασθαι. τα ὁμοια λεγει και ὁ την Δαναΐδα πεποιηκως, ἐπι των Δαναου θυγατερων, ὡδε·

Και τοτ' ἀρ' ὡπλιζοντο θοως Δαναοιο θυγατρες,
Προσθεν ἐυῤῥειος ποταμȣ Νειλοιο ἀνακτος.

και τα ἑξης. ἀδȣσι δε οἱ λοιποι των ποιητων, την Αταλαντης ἐν θηρᾳ ὠκυτητα, και την Αντικλειας φιλοςοργιαν, και την Αλκηςιδος φιλανδριαν, και την Μακαιριας και των Υακινθιδων ευψυχιαν.

Τι δαι; οὐχι Θεανω μεν ἡ Πυθαγορικη, εἰς τοσȣτον ἡκει φιλοσοφιας, ὡς προς τον περιεργως ἀπιδοντα και εἰποντα, Καλος ὁ πηχυς, Αλλ' οὐ δημοσιος, ἀποκρινασθαι; της αὐτης φερεται σεμνοτητος κακεινο το ἀποφθεγμα· ἐρωτηθεισα γαρ, Ποςαια γυνη ἀπο ἀνδρος εἰς το Θεσμοφοριον κατεισιν; Απο μεν του ἰδιου, και παραχρημα, ἐφη· ἀπο δε του ἀλλοτριου, οὐδεπωποτε. και μην και Θεμιςω, ἡ Ζωιλȣ, ἡ Λαμψακηνη, ἡ Λεοντεως γυνη του Λαμψακηνου, τα Επικουρεια ἐφιλοσοφει, καθαπερ Μυια, ἡ Θεανȣς θυγατηρ, τα Πυθαγορια· και Αριγνωτη, ἡ τα περι Διονυσιȣ γραψαμενη· αἱ γαρ Διοδωρȣ, τȣ Κρονȣ ἐπικληθεντος, θυγατερες, πασαι Διαλεκτικαι γεγονασιν, ὡς φησι Φιλων ὁ Διαλεκτικος ἐν τῳ Μενεξενῳ· ὡν τα ὀνοματα παρατιθεται ταδε· Μενεξενη, Αργεια, Θεογνις, Αρτεμισια, Παντακλεια. μεμνημαι και Κυνικης τινος· Ιππαρχια δε ἐκαλειτο, ἡ Μαρωνιτις, ἡ Κρατητος γυνη· ἐφ' ἡ και τα κυνογαμια ἐν τη Ποικιλη ἐτελεςο. Αρητη δε ἡ Αριςιππου, Κυρηναϊκη, τον Μητροδιδακτον ἐπικληθεντα ἐπαιδευσεν Αριςιππον. παρα Πλατωνι τε ἐφιλοσοφουν Λασθενεια ἡ Αρκαδισσα, και Αξιοθεα ἡ Φλιασια· Ασπασιας γαρ της Μιλησιας, περι ἡς και οἱ Κωμικοι πολλα δη καταγραφουσιν, Σωκρατης μεν ἀπελαυσεν εἰς φιλοσοφιαν, Περικλης δε εἰς ῥητορικην. παραπεμπομαι τοινυν τας ἀλλας δια το μηκος του λογȣ· μητε τας ποιητριας καταλεγων, Κοριννας και Τελεσιλλαν, Μυιαν τε και Σαπφω·

ἢ τας

qui magna erant virtute in rebus bellicis, solo intuitu prodeuntes fugasse, eamque effecisse ut illæ mortem nihil extimescerent. De filiabus quoque Danai dicit similia Danaidis auctor:

Tumque cito Danai sumserunt arma puellæ,
In ripis pulcro labentis flumine Nili.

& quæ sequuntur. Canunt autem reliqui Poetæ velocitatem Atalantæ in venatione, & egregiam Anticleæ amicitiam, & Alcestidis in maritum amorem, & Macariæ & Hyacinthidum fortitudinem.

Quid vero? non Theano Pythagorica eo processit philosophiæ, ut ei, qui ipsam curiose aspexerat, & dixerat, *Pulcer cubitus* responderit, *At non publicus?* Ejusdem gravitatis fertur illud quoque dictum: rogata enim: *Quoto die mulier post congressum cum viro, in sacrum Cereris venire possit? A proprio quidem, vel statim*, subjunxit; *nunquam vero ab alieno.* Quinetiam Themisto quoque, Zoili filia, Lampsacena, uxor Leontei Lampsaceni, dabat operam philosophiæ Epicureæ; sicut Myia, Theanus filia, Pythagoreæ; & Arignote, quæ scripsit res gestas Dionysii. Filiæ autem Diodori, cui fuit cognomen Saturnus, fuerunt omnes Dialecticæ, ut ait Philo Dialecticus in Menexeno, quarum hæc ab eo feruntur nomina, Menexene Argia, Teognis, Artemisia, Pantaclea. Memini autem etiam Cynicæ cujusdam, Hipparchia autem vocabatur, Maronitis, uxor Cratetis, propter quam in Poecile quoque celebrata fuere Cynogamia. Arete autem, filia Aristippi, Cyrenaica, erudiit Aristippum, qui Μητροδίδακτος, id est, *a matre doctus*, fuit cognominatus. Apud Platonem etiam philosophabantur Lasthania Arcadissa, & Axiothea Phliasia. Aspasia autem Milesia, de qua multa quoque conscribunt Comici, usus quidem est Socrates ad philosophiam, Pericles autem ad rhetoricam. Prætermitto alias, ne sit prolixior oratio, neque recensens poe-

ἢ τας ζωγραφους, καθαπερ Εἰρηνην την Κρατινου θυγατερα, και Αναξανδραν την Νεαλκους, ὡς φησι Διδυμος ἐν Συμποσιακοις. ἡ δε Κλεοβουλου θυγατηρ, του σοφου και Λινδιων μοναρχουντος, των ξενων των πατρῴων οὐκ ᾐδειτο ἀπονιπτειν τους ποδας· ἐπει και ἡ του Ἀβρααμ Σαῤῥα ἡ μακαρια, αὐτη τους ἐγκρυφιας τοις Αγγελοις· και βασιλικαι κοραι παρα Ἑβραιοις τα προβατα ἐνεμον· ὁθεν και ἡ παρ' Ομηρῳ Ναυσικαα ἐπι τους πλυνους ᾔει.

Ἡ μεν οὖν σωφρων, πρωτὸν μεν, πειθειν τον ἄνδρα κοινωνον αὐτῃ γινεσθαι των προς εὐδαιμονιαν φερειν· εἰ δε ἀδυνατως ἐχοι, μονη σπευδετω ἐπ' ἀρετην, ταυτα μεν τῳ ἀνδρι πειθομενη, ὡς μηδεν ἀκοντος ἐκεινου πραξαι ποτε, πλην ὁσα εἰς ἀρετην τε και σωτηριαν διαφερειν νομιζεται· ἀλλα και, εἰ και τις εἰργοι της τοιαυτης διαθεσεως ἀνυποκριτως ὁρμωσαν, ἠτοι γυναικα, ἡ και θεραπαιναν, οὐκ ἀλλο τι φαινεται τοτηνικαδε δρων ὁ τοιουτος, ἡ δικαιοσυνης μεν και σωφροσυνης ἀπαγειν προῃρημενος, ἀδικον δε ἁμα και ἀκολαςον παρασκευαζειν βεβουλημενος τον οἰκον τον ἑαυτου. οὐχ οἷον τ' οὖν ἐςιν ἀνδρα ἡ γυναικα ἐν ὁτῳουν ἐλλογιμον γενεσθαι, μη μαθησει, μητε μελετῃ τε και ἀσκησει προσχρησαμενους· την δε ἀρετην οὐκ ἐπ' ἀλλοις τισιν εἰναι φαμεν, ἡ παντων μαλιςα ἐφ' ἡμιν. τα μεν οὖν ἀλλα εἰργειν δυναται τις προσπολεμων· το δ' ἐφ' ἡμιν, οὐδαμως, οὐδ' ἀν μαλιςα ἐνιςαιτο· θεοσδοτον γαρ το δωρον, και οὐχ ὑποπιπτον ἀλλῳ τινι. ὁθεν ἀκολασια μεν οὐκ ἀλλου τινος ἀν δοξαζοιτο εἰναι κακον, ἡ του ἀκολασταινοντος· σωφροσυνη δε ἀγαθον αὖ, του το σωφρονειν δυναμενου.

κ. Φιλανδρον μετα σεμνοτητος ὑπογραφει γυναικα Εὐριπιδης, παραινων·

— εὐλογειν
Δ', ὁτ' ἀν τι λεξῃ, χρη δοκειν, κἀν μη λεγῃ.
— καὐ-

trias, Corinnam & Telesillam, Myiam & Sappho; aut pictrices, ut Irenen Cratini filiam, & Anaxandram Nealcis, ut dicit Didymus in Symposiacis. Cleobuli autem sapientis, Lindiorum monarchæ, filiam non pudebat lavare pedes paternorum hospitum. Quemadmodum Abrahæ quoque uxor beata Sarrha, paravit ipsa Angelis panes *subcinericios*: & puellæ regiæ pascebant oves apud Hebræos. Unde etiam quæ est apud Homerum Nausicaa, ad lavacra ivit.

Velit ergo pudica mulier, primum quidem si fieri possit marito persuadere, ut sit ei socius eorum, quæ ferunt ad beatitudinem: si id autem non possit efficere, sola contendat ad virtutem, marito quidem parens in omnibus, ut invito illo nihil unquam faciat, præter ea, quæ censentur pertinere ad virtutem & salutem. Sed & si quis aut uxorem, aut etiam ancillam, quæ ad tale institutum sine simulatione fertur, ab eo arceat, nihil aliud videtur is tunc facere, quam a justitia quidem & temperantia statuisse abducere, injustam autem simul & intemperantem voluisse domum suam efficere. Fieri ergo non potest, ut vel vir, vel mulier sit in ulla re doctus, qui non fuerit usus disciplina, meditationeque & exercitatione. Virtutem autem non in aliis, sed in nobis vel maxime sitam esse dicimus. Itaque alia quidem potest quis arcere bellum gerens, quod autem in nobis situm est, nequaquam, nec si maxime quidem institerit. Est enim donum datum divinitus, & quod non alii cuipiam subjicitur. Unde intemperantia quidem non alterius videri queat malum, quam ejus, qui se gerit intemperanter; temperantia autem rursus ejus bonum, qui potest sibi temperare.

XX. Mulierem autem, quæ honeste virum amat, describit Euripides, sic monens:

— *bonisque verbis prosequi*
Videri oportet, quod maritus dixerit.

— labo-

— κἀκπονεῖν,
Αν τῷ ξυνοντι προς χαριν μελλῃ λεγειν.
και αὖθις μετ᾽ τουτοις τα ὁμοια·
— ἤδη δ᾽, ἢν κακον
πραξῃ τι, συγκυθρωπαζειν ποσει ἀλοχον,
Εν κοινῷ λυπης ἡδονης τ᾽ ἐχειν μερος·
το τε πραον και φιλοστοργον ὡδε πως ὑποδεικνυει· καὶ ταις συμφοραις ἐπιφερει·
Σοι δ᾽ ἐγωγε και νοσεντι συνοσεσ᾽ ἀνεξομαι,
Και κακων των σων συνοισω.
και
— ὐδεν ἐστι μοι
Πικρον· μετα γαρ των φιλων εὐτυχεῖν τι χρη.
Τι γαρ δη το φιλον ἀλλο, πλην τοδε;
ἁγιαζεται γουν καὶ γαμος κατα λογον τελειουμενος, ἐαν ἡ συζυγια ὑποπιπτῃ τῷ Θεῷ, και διοικηται μετα ἀληθινης καρδιας ἐν πληροφορια πιστεως, ἡγνισμενων ταις καρδιαις ἀπο συνειδησεως πονηρας, και λελουμενων το σωμα καθαρῳ ὑδατι, και ἐχοντων την ὁμολογιαν της ἐλπιδος· πιστος γαρ ὁ ἐπαγγειλαμενος·
Χρη δε τον εὐδαιμονα γαμον, ὑτε πλουτῳ ποτε, ὑτε καλλει κρινεσθαι, ἀλλ᾽ ἀρετῃ.
— ὑδειαν, φησιν ἡ Τραγῳδια,
Ωνησε καλλος εἰς ποσιν ξυναορον·
ἀρετη δε ὠνησε πολλας· πασα γαρ ἀγαθη γυνη, ἡτις ἀνδρι συντετηκε, σωφρονειν ἐπισαται. εἰτα οἱον παραινεσεις διδυσα, φησι·
Πρωτα μεν γε τουθ᾽ ὑπαρχει, κἀν ἀμορφος ᾖ ποσις,
Χρη δοκειν εὐμορφον εἰναι, τῃ γε νουν κεκτημενῃ·
Οὐ γαρ ὀφθαλμος το κρινειν ἐστιν, ἀλλα νους·
και τα ἐπι τουτοις. πανυ γαρ κυριως ἡ Γραφη βοηθον εἰπεν την γυναικα δεδοσθαι τἀνδρι παρα του Θεου. δηλον οὖν, οἶμαι, ὡς ἑκαστον των προσπιπτοντων λυπηρων προς τἀνδρος κατα την οἰκουριαν, λογῳ θεραπευειν μετα πειθους προαιρησεται· εἰ δε μη ὑπακουοι, τοτε ἠδη πειρασεται, καθοσον οἱον τε ἐστιν ἀνθρωπινῃ φυσει, ἀναμαρτητον

— laboret ſerio,
Ut quæ marito grata ſint, pronunciet.

Et his rurſus utique ſimilia:

— dulce conjugem, mali
Si evenerit quid, cum viro triſtarier,
Doloris ut ſit gaudiique particeps.

Dein ejus manſuetudinem, vel in calamitatibus benevolentiam deſcribens, ſubjungit:

Aſt ego tibi valenti peſſime, partem feram,
Particeps dicar malorum.

Item,

— nihil mihi
Nunc eſt amari: quippe cum caris decet
Beari amicis: hoc amicitia eſt enim.

Sanctificatur itaque etiam, quod *per Logon* ſeu *Verbum* perficitur, matrimonium, ſi conjugium ſe Deo ſubmittat, & cum *vero corde* adminiſtretur *in fidei certitudine, ſanctificatorum corde a mala conſcientia, & ablutorum corpus aqua munda, & habentium confeſſionem fidei. Fidelis enim eſt, qui promiſit.*

Oportet autem felix matrimonium, neque unquam divitiis, nec pulcritudine cenſeri, ſed virtute,

— nulli quidem (ait Tragœdia)
Jungit marito pulcritudo conjugem:
Multis autem virtus profuit. Quævis enim bona mulier, quæ viro adhæret, ſcit eſſe temperans. Deinde veluti dans admonitiones, ait:

Hoc adeſt primum, maritus nempe ſi turpis ſiet,
Pulcrum oportet judicare, ſi qua mente prædita eſt:
Mens enim; non viſus, illud optime dijudicat:

& quæ conſequuntur. Valde autem proprie dicit Scriptura, mulierem datam eſſe a Deo *adjutricem.* Clarum eſt ergo, quod unicuique ex iis, quæ a marito eveniunt, moleſtiis, Logo ſeu ratione ac vi perſuaſionis mederi apud ſe conſtituet. Sin autem is non obſequatur, tunc jam conabitur, quoad fieri poteſt

[illegible] ἐάν τε ἀποθνήσκειν δέῃ μετὰ τοῦ λο- [illegible] συλλήπτορα καὶ κοινωνὸν τῆς τοιαύ- [illegible] τὸν Θεὸν εἶναι νομίζουσα, τὸν τῷ ὄντι παρά- [illegible] σωτῆρα, εἴς τε τὸ παρὸν, εἴς τε τὸ μέλλον [illegible] τε καὶ ἡγεμόνα πάσης πράξεως. ἐκεῖνον πεποί- [illegible] σωφροσύνην μὲν καὶ δικαιοσύνην ἔργον ἡγουμένη, τὸ τέλειον δὲ ποιουμένη τέλος.

Χαριέντως γοῦν ἐν τῇ πρὸς Τίτον Ἐπιστολῇ ὁ Ἀπόστολος εἶναι φησὶ τὰς πρεσβύτιδας, ἐν καταστήματι ἱεροπρεπεῖς, μὴ διαβόλους, μὴ οἴνῳ πολλῷ δεδουλωμένας· ἵνα σωφρονίζωσι τὰς νέας φιλάνδρους εἶναι φιλοτέκνους, σώφρονας, ἁγνὰς, οἰκουρούς, ἀγαθὰς, ὑποτασσομένας τοῖς ἰδίοις ἀνδράσιν· ἵνα μὴ ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ βλασφημῆται. Μᾶλλον δὲ, φησὶν, εἰρήνην διώκετε μετὰ πάντων καὶ τὸν ἁγιασμὸν. οὗ χωρὶς οὐδεὶς ὄψεται τὸν Κύριον· ἐπισκοποῦντες μή τις πόρνος, ἢ βέβηλος, ὡς Ἡσαῦ, ὃς ἀντὶ βρώσεως μιᾶς ἀπέδοτο τὰ πρωτοτόκια· καὶ μή τις ῥίζα πικρίας, ἄνω φύουσα, ἐνοχλῇ, καὶ δι' αὐτῆς μιανθῶσιν οἱ πολλοί. εἶθ' οἷον κολοφῶνα ἐπιθεὶς τῷ περὶ γάμου ζητήματι, ἐπιφέρει· Τίμιος ὁ γάμος ἐν πᾶσι, καὶ ἡ κοίτη ἀμίαντος· πόρνους δὲ καὶ μοιχοὺς κρινεῖ ὁ Θεός. ἑνὸς δὴ σκοποῦ καὶ ἑνὸς δὴ τέλους ἀνδρὶ καὶ γυναικὶ δεδειγμένου, τὸν τέλειον ὁ Πέτρος ἐν τῇ ἐπιστολῇ φησι, Ὀλίγον ἄρτι, εἰ δέον, λυπηθέντες ἐν ποικίλοις πειρασμοῖς, ἵνα τὸ δοκίμιον τῆς πίστεως ὑμῶν πολὺ τιμιώτερον χρυσίου τοῦ ἀπολλυμένου, καὶ διὰ πυρὸς δεδοκιμασμένου, εὑρεθῇ, εἰς ἔπαινον καὶ δόξαν, ἐν ἀποκαλύψει Ἰησοῦ Χριστοῦ· ὃν οὐκ εἰδότες ἀγαπᾶτε· εἰς ὃν ἄρτι μὴ ὁρῶντες, πιστεύοντες δὲ, ἀγαλλιᾶσθε χαρᾷ ἀνεκλαλήτῳ καὶ δεδοξασμένῃ· κομιζόμενοι τὸ τέλος τῆς πίστεως, σωτηρίαν ψυχῶν. διὸ καὶ Παῦλος καυχᾶται διὰ Χριστὸν γεγονέναι ἐν κόποις περισσοτέρως, ἐν πληγαῖς ὑπερβαλλόντως, ἐν θανάτοις πολλάκις.

test ab humana natura, vitam absque peccato transigere, seu cum ratione mori oporteat, seu vivere; talis actionis adjutorem & socium Deum esse existimans, qui revera defensor est & servator, & in præsentia & in futuro; illumque ducem & principem cujusvis actionis constituens, temperantiam quidem & justitiam suum esse munus existimans, finem vero suum statuens, ut a Deo ametur.

Eleganter itaque Apostolus in epistola ad Titum dicit, *anus* debere esse *in habitu sancto, non calumniatrices, non vino multo servientes; ut erudiant adolescentes, ut sint virorum suorum amantes, & liberos suos diligant, prudentes, castæ & sobriæ, domus curam habentes, benignæ, subditæ viris suis: ne verbum Dei blasphemetur. Potius autem,* inquit, *pacem persequimini cum omnibus & sanctificationem, sine qua nemo videbit Dominum: attendentes, ne quis fornicator, aut prophanus, ut Esau, qui pro cibo uno vendidit jus primogenituræ; ne qua radix amaritudinis sursum nascens molestiam afferat, & per eam inquinentur multi.* Deinde veluti colophonem imponens quæstioni de matrimonio, subjungit: *Honorabile connubium in omnibus, & torus immaculatus: fornicatores autem & adulteros judicabit Deus.* Cum unus utique scopus & unus finis, & viro & mulieri sit ostensus, de eo, qui est perfectus, dicit Petrus in Epistola: *Modicum nunc, si oportet, tristitia affecti in variis tentationibus, ut probatio vestræ fidei multo preciosior auro, quod perit, & per ignem est probatum, inveniatur, in laudem & gloriam, in revelatione Jesu Christi: quem, cum non videritis, diligitis: in quem, nunc cum non videritis, diligitis: in quem, nunc cum non videatis, credatis autem, exsultatis lætitia inenarrabili & glorificata, reportantes finem fidei, salutem animarum.* Quamobrem Paulus quoque gloriatur se propter Christum fuisse *in laboribus abundantius, in plagis supra modum, in mortibus frequenter.*

XXI.

κα. Ενταυθα το τελειον εὑρισκει πολλαχως ἐκλαμ-
βανομενον, κατα την ἐν ἑκαστῃ κατορθουντα ἀρετην. τε-
λειουται γουν τις και ὡς εὐλαβης, και ὡς ὑπομονητικος,
και ὡς ἐγκρατης, και ὡς ἐργατης, και ὡς μαρτυς, και
ὡς γνωστικος· παντα δε ὁμου τελειον, οὐκ οἰδ' εἰ τις ἀν-
θρωπων, ἐτι ἀνθρωπος ὠν· πλην μονον ὁ δι' ἡμας ἀν-
θρωπον ἐνδυσαμενος· και τα κατα Νομον ὁλα. τις δ'
εἰη τελειος, ὁς ἀποχην κακων ἐπαγγελλεται· αὑτη ὁδος
ἐστιν αὐτη, ἐπι τε το Εὐαγγελιον, ἐπι τε την εὐποιιαν.
ἀλλα νομικου μεν τελειωσις γνωσικου, Εὐαγγελιου προσλη-
ψις, ἱνα γενηται ὁ κατα Νομον τελειος· οὑτω γαρ το πρ-
ιν ἐθεσπισεν ὁ κατα Νομον Μωϋσης, ἀρχαι δειν, και
δεξωμεθα κατα τον Ἀποστολον πληρωμα Νομου τον Χρι-
στον. ἐν Εὐαγγελιῳ δε ἠδη προκοπτει ὁ γνωστικος οἱα βα-
θμῳ χρησαμενος τῳ Νομῳ μονον, συνιεις δε αὐτον και
νοησας ὡς παραδεδωκε τοις Ἀποστολοις, ὁ τας Διαθηκας δε-
δωκως Κυριος. . .

Εἰ δε και πολιτευσαιτο ὀρθως· ὡσπερ ἀν ἀδυνατον,
δυνεργειᾳ γνωσιν ἐπακολουθειν· μαρτυς τε ἐτι τουτ'
ὀρθοτατα ὁμολογησας δι' ἀγαπην γενοιτο, πλειονα την
ἀξιαν ὡς ἐν ἀνθρωποις λαμβανων· οὐδ' οὑτως ἐξεσται τε-
λειος ἐν σαρκι κληθεις· ἐπει την προσηγοριαν ταυτην προ-
ειληφεν ἡ συμπεραιωσις του βιου, φθασαντος ἠδη του
γνωστικου μαρτυρος το τελειον ἐργον ἐνδειξασθαι και παρα-
στησαι κυριως δι' ἀγαπης γνωστικης εὐχαριστησαντος αἱματι
παραπεμπομενου το πνευμα. μακαριος δ' ἐνθεν ἀν εἰη,
τελειος τε ἐν δικῃ κληθειη· ἱνα ἡ ὑπερβολη της δυνα-
μεως ᾖ του Θεου, και μη ἐξ ἡμων, ὡς φησιν ὁ Ἀποστολος·
μονον το προαιρετικον και την ἀγαπην σωζωμεν· ἐν παν-
τι θλιβομενοι, ἀλλ' οὐ στενοχωρουμενοι· ἀπορουμενοι,
ἀλλ' οὐκ ἐξαπορουμενοι. διωκομενοι, ἀλλ' οὐκ ἐγκατα-
λειπομενοι· καταβαλλομενοι, ἀλλ' οὐκ ἀπολλυμενοι·
χρη γαρ τους σπευδοντας εἰς συντελειωσιν, κατα τον αὐ-
τον Ἀποστολον, μηδεμιαν ἐν μηδενι διδοναι προσκοπην,
ἀλλ'

XXI. Hic invenio perfectum multis modis accipi, prout is est, qui unaquaque virtute præcellit. Perficitur itaque & consummatur aliquis, & ut pius ac religiosus, & ut tolerans, & ut continens, & ut operarius, & ut martyr, & ut gnosticus. In omnibus autem simul perfectus, nescio an ullus sit, quamdiu est homo, nisi solum is, qui propter nos induit hominem, vel quidem ex nuda Lege. Quis ergo erit perfectus? qui profitetur abstinentiam a malis. Ea autem est via ad Evangelium, & ad bene faciendum. Sed legalis quidem hominis gnostica perfectio, est assumptio Evangelii, ut fiat is perfectus, qui est ex Lege. Ita enim prædixit is, qui erat ex Lege, Moses, esse audiendum, ut accipiamus, ex Apostoli sententia, Christum Legis plenitudinem. In Evangelio autem jam proficit gnosticus, non solum quod utatur Lege tanquam gradu, sed quod eam percipiat, ejusque sensum intelligat, prout tradidit Apostolis, qui dedit Testamenta, Dominus.

Quod si etiam recte vitam instituerit (sicut certe fieri non potest, ut pravos mores sequatur cognitio) & præterea rectissime confessus, martyr per dilectionem fiat, & maximam ut inter homines dignitatem acceperit; ne sic quidem eo perveniet, ut vocetur in carne perfectus; quoniam hanc appellationem vendicat vitæ finis, cum gnosticus martyr jam eo pervenerit, ut perfectum opus ostendat & proprie exhibeat, atque sanguine per charitatem gnosticam grate effuso emiserit spiritum: beatus autem hinc fuerit, & jure perfectus vocetur, *ut sublimitas potestatis sit Dei, & non ex nobis*, ut dicit Apostolus. Solummodo conservemus liberum eligendi arbitrium & charitatem: *in quolibet afflicti, sed non redacti in angustias: egentes, sed non oppressi egestate: persecutionem patientes, sed non derelicti: dejecti, sed non perditi.* Oportet enim eos, qui contendunt ad consummationem, ex ejusdem

ἀλλ᾽ ἐν παντι συνιςαναι ἑαυτους, οὐκ ἀνθρωποις, ἀλλα τῳ Θεῳ. ἐςω δε καταπακολουθημα, ποιεισθαι και τοις ἀνθρωποις· και γαρ τουτοις εὐλογον, δια τας ἐπηρεαζουσας βλασφημιας.

Η δε διασυςασις ἐν ὑπομονη πολλη, ἐν θλιψεσιν, ἐν ἀναγκαις, ἐν ςενοχωριαις, ἐν πληγαις, ἐν φυλακαις, ἐν ἀκαταςασιαις, ἐν κοποις, ἐν ἀγρυπνιαις, ἐν νηςειαις, ἐν ἁγνοτητι, ἐν γνωσει, ἐν μακροθυμια, ἐν χρηςοτητι, ἐν Πνευματι ἁγιῳ, ἐν ἀγαπη ἀνυποκριτῳ, ἐν λογῳ ἀληθειας, ἐν δυναμει Θεου· ἱνα ὠμεν ναοι Θεου, καθαρισθεντες ἀπο παντος μολυσμου σαρκος και πνευματος· κᾀγω, φησιν, εἰςδεξομαι ὑμας, και ἐσομαι ὑμιν εἰς πατερα· και ὑμεις ἐσεσθε μοι εἰς υἱους και θυγατερας. λεγει Κυριος παντοκρατωρ. ἐπιτελωμεν οὐν, φησιν, ἁγιωσυνην ἐν φοβῳ Θεου. εἰ γαρ και λυπην ὁ φοβος γεννα, Χαιρω, λεγω, οὐχ ὁτι ἐλυπηθητε, ἀλλ᾽ ὁτι εὐπαθεις ἐςε εἰς μετανοιαν. ἐλυπηθητε γαρ κατα Θεον, ἱνα ἐν μηδενι ζημιωθητε ἐξ ἡμων· ἡ γαρ κατα Θεον λυπη, μετανοιαν εἰς σωτηριαν ἀμεταμελητον ἐργαζεται· ἡ δε του κοσμου λυπη, θανατον κατεργαζεται· ἰδου γαρ αὐτο τουτο το κατα Θεον λυπηθηναι ὑμας, ποσην κατειργασατο ὑμιν σπουδην; ἀλλα ἀπολογιαν, ἀλλα ἀγανακτησιν, ἀλλα φοβον, ἀλλα ἐπιποθησιν, ἀλλα ζηλον, ἀλλα ἐκδικησιν· ἐν παντι συνεςησατε ἑαυτους ἁγνους εἰναι τῳ πραγματι. ταυτα γνωςικης ἀσκησεως προγυμνασματα.

Επει δε ὁ παντοκρατωρ Θεος αὐτος ἐδωκεν, τους μεν, Αποςολους· τους δε, προφητας· τους δε εὐαγγελιςας· τους δε, ποιμενας και διδασκαλους, προς τον καταρτισμον των ἁγιων, εἰς ἐργον διακονιας, εἰς οἰκοδομην του σωματος του Χριςου, μεχρι καταντησομεν παντες εἰς την ἑνοτητα της πιςεως και της ἐπιγνωσεως του υἱου του Θεου, εἰς ἀνδρα τελειον, εἰς μετρον ἡλικιας του πληρωματος του Χριςου, σπευςεον ἀπανδρουσθαι γνωςικως και τελειουσθαι ὡς ὁτι μαλιςα ἐτι ἐν σαρκι καταμενοντας, ἐκ της τελειας ἐνθενδε

ὁμονοια-

Apostoli sententia, *nullam in nulla re dare offensionem, sed in re qualibet commendare seipsos non hominibus, sed Deo:* addatur insuper, parere etiam hominibus: etenim his etiam parere est consentaneum, ne nos insectentur maledictis.

Commendatio autem est *in tolerantia multa, in afflictionibus, in necessitatibus, in angustiis, in plagis, in carceribus, in seditionibus, in laboribus, in vigiliis, in jejuniis, in castitate, in cognitione, in patientia, in benignitate, in sancto Spiritu, in charitate non ficta, in verbo veritatis, in virtute Dei, ut simus templa Dei emundata ab omni inquinamento carnis & spiritus. Et ego*, inquit, *vos accipiam, & ero vobis in patrem, & vos eritis mihi in filios & filias, ait Dominus omnipotens. Perficiamus ergo*, inquit, *sanctitatem in timore Dei.* Nam etsi tristitiam timor generat, *Gaudeo*, inquam, *non quod tristitia affecti estis, sed quod ea vos propensos reddidit ad pœnitentiam. Tristitia enim affecti estis secundum Deum, ut in nullo detrimentum a nobis accipiatis. Nam quæ est secundum Deum tristitia, pœnitentiam ad salutem operatur non pœnitendam: tristitia autem mundi, mortem operatur. Etenim id ipsum, quod tristitia affecti estis secundum Deum, quantum in vobis operabatur studium, sed defensionem, sed indignationem, sed timorem, sed desiderium, sed æmulationem, sed vindictam. In omni exhibuistis vos castos negotio.* Hæc sunt exercitationis gnosticæ præexercitamenta.

Quoniam autem Deus ipse omnipotens *dedit alios quidem Apostolos, alios vero prophetas, alios autem Evangelistas, alios autem pastores & doctores, ad perfectionem sanctorum, ad opus ministerii, ad ædificationem corporis Christi, donec occurramus omnes in unitatem fidei & agnitionis Dei filii, in virum perfectum, in mensuram ætatis plenitudinis Christi:* studendum, ut gnostice viri evadamus, & quam maxime perficiamur, dum adhuc in carne manemus; & perfecta hic concordia & consen-

ὁμοφροσύνης μελετήσαντας συνδραμεῖν τῷ θελήματι τοῦ Θεοῦ εἰς τὴν ἀποκατάστασιν τῆς τῷ ὄντι τελείας εὐγενείας τε καὶ συγγενείας [illegible] πληρώματα τοῦ Χριστοῦ, τὸ ἐκ κατ-αρτισμοῦ [illegible]. ἤδη συνδραμεῖν ὅπῃ καὶ ὅπως καὶ [illegible] ἀπόστολος τὸν τέλειον λέγει, καὶ ὡς [illegible] ἀλλαγας. πάλιν τε αὖ· Ἑκάστῳ δι-δ[illegible] πνεύματος πρὸς τὸ συμφέρον· ᾧ μὲν [illegible] τοῦ πνεύματος λόγος σοφίας· ἄλλῳ [illegible] κατὰ τὸ αὐτὸ πνεῦμα· ἑτέρῳ πίστις ἐν [illegible]· ἄλλῳ δὲ χαρίσματα ἰαμάτων ἐν τῷ [illegible] ἄλλῳ δὲ ἐνεργήματα δυνάμεων· ἄλλῳ [illegible] διάκρισις πνευμάτων· ἑτέρῳ γένη γλωσ-[illegible] ἑρμηνεία γλωσσῶν· πάντα δὲ ταῦτα ἐνερ-[illegible] τὸ αὐτὸ πνεῦμα, διαιροῦν ἰδίᾳ ἑκάστῳ κα-[illegible].

[illegible] ἐχόντων, οἱ μὲν προφῆται, ἐν προφητείᾳ [illegible] δίκαιοι δὲ, ἐν δικαιοσύνῃ· καὶ οἱ μάρτυρες, [illegible]· ἄλλοι δὲ ἐν κηρύγματι, οὐκ ἀμέτοχοι μὲν [illegible], κατορθοῦντες δὲ, ἐν οἷς ἐτάχθησαν· [illegible] εἴποι τὸν προφήτην οὐ δίκαιον; τί [illegible] καὶ οἱ δίκαιοι ὥσπερ Ἀβραὰμ προεφήτευσαν;

Ἄλλῳ μὲν γὰρ ἔδωκε Θεὸς πολεμήϊα ἔργα,
Ἄλλῳ δ᾽ ὀρχηστὺν, ἑτέρῳ κίθαριν καὶ ἀοιδήν,

[illegible] λέγει. Ἀλλ᾽ ἕκαστος ἴδιον ἔχει χάρισμα ἀπὸ [illegible]· ὁ μὲν, οὕτως· ὁ δὲ, οὕτως· οἱ Ἀπόστολοι δὲ, ἐν [illegible] πεπληρωμένοι. εὕροις γοῦν, ἣν θελήσῃς, ἐκ τῶν Πράξεων καὶ τῶν συγγραμμάτων αὐτῶν, τὴν γνῶσιν, [illegible], τὸ κήρυγμα τῆς δικαιοσύνης, τὴν ἁγνείαν, τὴν [illegible]. ἴσμεν μέν τοι, ὅτι εἰ καὶ ὁ Παῦλος τοῖς χρό-[illegible] μετὰ τὴν τοῦ Κυρίου ἀνάληψιν ἀκμά-[illegible] γραφὴν αὐτοῦ ἐκ τῆς παλαιᾶς ἤρτηται Δια-[illegible] [illegible] καὶ λαλοῦσα· ἡ γὰρ εἰς Χριστὸν [illegible] τοῦ Εὐαγγελίου γνῶσις, ἐξήγησίς ἐστι καὶ τοῦ [illegible]. καὶ διὰ τοῦτο εἴρηται τοῖς Ἑβραίοις,

ſione degendo, meditemur cum Dei voluntate concurrere, ad reſtitutionem vere perfectæ nobilitatis & cognationis, in *plenitudinem Chriſti:* quæ *perfectione* noſtra abſolute perficitur. Atque jam cernimus, quanam ratione & quomodo & quando *perfectum* dicit divinus Apoſtolus, & ut perfectorum oſtendit differentias. Et rurſus: *Unicuique datur manifeſtatio Spiritus ad utilitatem; alii quidem datur per ſpiritum ſermo ſapientiæ, alii quidem ſermo ſcientiæ ſecundum eundem ſpiritum, alteri fides in eodem ſpiritu, alii autem gratiæ ſanitatum in eodem ſpiritu, alii vero operationes virtutum, alii prophetia, alii diſcretio ſpirituum, alii genera linguarum, alii autem interpretatio linguarum. Omnia autem hæc operatur unus & idem Spiritus, dividens ſeorſum unicuique prout vult.*

Quæ cum ita ſe habeant, prophetæ quidem perfecti ſunt in prophetia, juſti autem in juſtitia, & martyres in confeſſione, alii autem in prædicatione, non expertes quidem virtutum communium, ſed præterea excellentes in iis, ad quæ ſunt ordinati. Quis enim ſanæ mentis dixerit, prophetam non eſſe juſtum? Quid enim, non juſti quoque, ſicut Abraham, prophetarunt?

Bellica namque Deus dedit huic ut munera obiret,
Illi ut ſaltaret, cithara cantuque ſonaret,

ait Homerus. *Sed unusquisque habet proprium donum a Deo; hic quidem ſic, ille vero ſic:* Apoſtoli autem fuere pleni in omnibus. Invenies itaque, ſi volueris, ex eorum Actis & ſcriptis, eorum cognitionem, vitam, prædicationem, juſtitiam, caſtitatem, prophetiam. Sciendum eſt autem, quod etſi Paulus ſit tempore recentior, ut qui ſtatim floruerit poſt Domini aſſumtionem: ejus tamen ſcriptura pendet ex veteri Teſtamento, illinc & ſpirans & loquens. Nam fides in Chriſtum, & Evangelii cognitio, eſt expoſitio, & Legis adimpletio, & ideo dictum eſt Hebræis: Niſi

Ἐὰν μὴ πιστεύσητε, οὐ μὴ συνῆτε· τουτέστιν, ἐὰν μὴ πιστεύσητε τῷ διὰ νόμου προφητευθέντι, καὶ ὑπὸ νόμου θεσπισθέντι, οὐ συνήσετε τὴν Διαθήκην τὴν παλαιὰν, ἣν αὐτὸς κατὰ τὴν ἰδίαν ἐξηγήσατο παρουσίαν.

κβ'. Ὁ δ' ἐπιστήμων καὶ διορατικὸς, οὗτός ἐστιν ὁ γνωστικός. ἔργον δὲ αὐτοῦ, οὐχ ἡ ἀποχὴ τῶν κακῶν· ἐπιβάθρα γὰρ αὕτη προκοπῆς μεγίστης· οὐδὲ μὴν ποιεῖν τι ἀγαθὸν ἤτοι διὰ φόβον· γέγραπται γὰρ, Ποῦ φύγω, καὶ ποῦ κρυβήσομαι ἀπὸ προσώπου σου; ἐὰν ἀναβῶ εἰς τὸν οὐρανὸν, σὺ ἐκεῖ εἶ· ἐὰν ἀπέλθω εἰς τὰ ἔσχατα τῆς θαλάσσης, ἐκεῖ ἡ δεξιά σου· ἐὰν καταβῶ εἰς ἀβύσσους, ἐκεῖ τὸ πνεῦμά σου· ἀλλ' οὐδὲ δι' ἐλπίδα τιμῆς ἐπηγγελμένης· εἴρηται γὰρ, Ἰδοὺ Κύριος, καὶ ὁ μισθὸς αὐτοῦ ἀπὸ προσώπου αὐτοῦ ἀποδοῦναι ἑκάστῳ κατὰ τὰ ἔργα αὐτοῦ· ἃ ὀφθαλμὸς οὐκ εἶδεν, καὶ οὖς οὐκ ἤκουσεν, καὶ ἐπὶ καρδίαν ἀνθρώπου οὐκ ἀνέβη, ἃ ἡτοίμασεν ὁ Θεὸς τοῖς ἀγαπῶσιν αὐτόν· μόνη δ' ἡ δι' ἀγάπην εὐποιΐα, ἡ δι' αὐτὸ τὸ καλὸν αἱρετὴ τῷ γνωστικῷ. αὐτίκα ἐκ προσώπου τοῦ Θεοῦ τῷ Κυρίῳ λέλεκται, Αἴτησαι παρ' ἐμοῦ, καὶ δώσω σοι ἔθνη τὴν κληρονομίαν σου· αἴτημα τὸ βασιλικώτατον διδάσκων αἰτεῖσθαι, τὴν τῶν ἀνθρώπων σωτηρίαν, ἀμισθί· ἵνα δὴ ἡμεῖς κληρονομήσωμεν καὶ κτησώμεθα τὸν Κύριον. ἔμπαλιν γὰρ, χρείας τινὸς ἕνεκεν, ἵνα μοι τόδε γένηται, καὶ τόδε μὴ γένηται, τῆς ἐπιστήμης ἐφίεσθαι τῆς περὶ τὸν Θεὸν, οὐκ ἴδιον γνωστικοῦ· ἀπόχρη δ' αὐτῷ αἰτία τῆς θεωρίας ἡ γνῶσις αὐτή. τολμήσας γὰρ εἴποιμ' ἂν, Οὐ διὰ τὸ σώζεσθαι βούλεσθαι, τὴν γνῶσιν αἱρήσεται ὁ δι' αὐτὴν τὴν θείαν ἐπιστήμην μεθέπων τὴν γνῶσιν· τὸ μὲν γὰρ νοεῖν, ἐκ συνασκήσεως, εἰς τὸ ἀεὶ νοεῖν ἐκτείνεται· τὸ δὴ ἀεὶ νοεῖν, οὐσία τοῦ γινώσκοντος, κατὰ ἀνάκρασιν ἀδιάστατον γενομένη, καὶ ἀΐδιος θεωρία, ζῶσα ὑπόστασις μένει. εἰ γ' οὖν τις καθ' ὑπόθεσιν προθείη τῷ γνωστικῷ, πότερον ἑλέσθαι βούλοιτο, τὴν γνῶσιν τοῦ Θεοῦ, ἢ τὴν σωτηρίαν τὴν αἰώνιον· εἴη δὲ ταῦτα κεχωρισμένα, παντὸς μᾶλλον ἐν ταυτότητι ὄντα· οὐδὲ καθοτιοῦν διστάσας, ἕλοιτ' ἂν τὴν γνῶσιν τοῦ Θεοῦ· δι' αὐτὴν

credideritis, non intelligetis: hoc est, nisi ei credideritis, qui per Legem est prædictus, & a Legis oraculo est significatus, non intelligetis vetus Testamentum, quod ipse per propriam exposuit præsentiam.

XXII. Quocirca qui intelligens & perspicax est, hic quoque est gnosticus. Est autem ejus opus non a malis abstinentia (ea est enim quasi gradus ad majorem profectum) sed nec aliquid boni facere, scilicet propter metum. Scriptum est enim; *Quo fugiam, & ubi abscondar a facie tua? Si ascendero in cœlum, tu illic es: si abiero ad extrema maris, illic est dextera tua: si descendero in abyssos, illic spiritus tuus.* Sed neque propter spem promissi honoris: dictum est enim, *Ecce Dominus, & merces ejus a facie ejus, ut reddat unicuique secundum opera sua; quæ oculus non vidit, & auris non audivit, & in cor hominis non ascenderunt, quæ præparavit Deus iis, qui ipsum diligunt.* Sola autem beneficentia, quæ propter charitatem & propter ipsum honestum fit, est a viro gnostico expetenda. Jam vero ex persona Dei, Domino dictum est: *Pete a me, & dabo tibi gentes hæreditatem tuam:* Petitionem maxime regiam, docens hominum salutem petere sine mercede, ut nos simus hæredes & possideamus Dominum. Contra enim, alicujus usus gratia, nempe ut hoc fiat, vel illud non fiat, eam, quæ circa Deum versatur, desiderare scientiam, non convenit gnostico: verum ei pro causa contemplationis sufficit ipsa cognitio. Ausim enim dicere, non eo quod velit salvus esse, eum electurum cognitionem, qui persequitur cognitionem propter ipsam divinam scientiam. Intelligentia enim continua exercitatione fit perpetua intelligentia. Semper autem intelligere, essentia est ejus, qui cognitione est præditus, per temperationem quandam nullis intervallis interruptam instituta, & perpetua contemplatio manet viva substantia. Si quis ergo per hypothesin gnostico proposuerit, utrum

malit, Dei cognitionem, an salutem æternam; sint autem ea separata, cum sunt omnino conjuncta; nihil penitus dubitans elegerit Dei cognitionem, propter se judicans esse expetendam eam, quæ fidem transcendit per charitatem ad cognitionem, proprietatem.

Hæc est ergo prima viri perfecti beneficentia, quando non fit propter aliquod utile, quod ad se pertineat: sed cum judicaverit pulcrum esse & honestum id, quod bonum est facere, vehementer incitata operatio in omnibus reipsa bene se geret; non in aliquo quidem recte, in aliquo vero non: sed in benefaciendi habitu constituta, neque præterea propter gloriam, aut ut philosophi dicunt εὔκλειαν, id est, *famam illustrem;* neque propter mercedem, aut ab hominibus aut a Deo, ad imaginem & similitudinem Domini vitam peregerit. Et si qua ratione ei bonum operanti aliquid contrarium occurrerit, talionem parisque pari relationem ut bonam, citra ullam acceptæ injuriæ recordationem, projiciet, ut qui erga *justos & injustos* existat justus & bonus. Eis, qui sunt ejusmodi, dicit Dominus: *Estote sicut pater vester perfectus.* Ei caro est mortua, vivit autem ipse solus, ut qui sepulcrum in sanctum templum Domino consecraverit, veteri peccatis obnoxia anima ad Deum conversa. Is non est amplius continens sed ad habitum pervenit impatibilitatis, ut divinam formam induat exspectans. *Si eleemosynam*, inquit, *feceris*, *nemo sciat: & si jejunaveris*, *ungere*, *ut Deus solus cognoscat*: nullus autem homo, sed neque ipse, qui miseretur, debet scire se misereri: sic enim erit aliquando quidem misericors, aliquando vero non. Cum autem ex habitu fecerit id, quod est beneficum, naturam boni imitabitur. Dispositio autem & natura fiet & continua exercitatio. Non oportet autem elatos transmoveri, sed ingredientes pervenire quo oportet. Hoc est enim *trahi a patre*, per omnem *angustam viam*

της χαριτος παρα τȣ Θεȣ λαβειν, ἀκωλυτως ἀναδραμειν· και ἰσασι τον ἐκλεκτον τινες, οἱ δε οὐδ' αὐτοι τῳ ἀγνοειν αὐτον, οἰκτειρει της ἀμαθιας την γνωμην αὐτων.

Εἰκοτως οὖν ἡ γνωσις αὐτη ἀγαπᾳ, και τȣς ἀγνοȣντας ἐκδιδασκει τε και παιδευει την πασαν κτισιν τȣ παντοκρατορος Θεȣ τιμαν. εἰ γε ἀγαπᾳν μεμαθηκε το ἀγαθον. εἰ δ' ἐχει την ἀρετην ἀποβλητον οὑτος οὐδαμως, οὐτε ὑπαρ, οὐτε ὀναρ, οὐδε κατα φαντασιαν τινα· ἐπει μηδ' ἐξισταται ποθ' ἑαυτης ἡ ἑξις, ἀποπιπτουσα τȣ ἑξις εἰναι. εἰτ' οὖν ἑξις ἡ γνωσις, εἰτε διαθεσις εἰναι λεγοιτο· το γαρ μη παρεισιεναι ποτε ἐννοιας διαφορους, ἀναλλοιωτον το ἡγεμονικον μενον, οὐ προσλαμβανει τινα ἑτεροιωτικην φαντασιαν, τας ἐκ των μεθημερινων κινησεων ἀνειδωλοποιιας ὀνειρωττον· δια τουτο τοι και ὁ Κυριος ἐγρηγορεναι παραγγελλει, ὡστε μηδε ὀναρ ἡμων παθαινεσθαι ποτε την ψυχην· ἀλλα και της νυκτος την πολιτειαν, ὡς ἐν ἡμερᾳ ἐνεργουμενην, καθαραν και ἀκηλιδωτον διαφυλαττειν προσταττει· αὑτη γαρ ἡ κατα δυναμιν ἐξομοιωσις προς Θεον, το φυλαττειν τον νουν ἐν τῃ κατα τα αὐτα σχεσει· αὑτη δε νου σχεσις, ὡς νου· ἡ δε ποικιλη διαθεσις, γινεται τῃ προς τα ὑλικα προσπαθειᾳ. ἡ μοι δοκουσιν εὐφρονην κεκληκεναι την νυκτα· ἐπειδη τηνικαδε ἡ ψυχη πεπαυμενη των αἰσθησεων, συννευει προς αὑτην, και μαλλον μετεχει της φρονησεως. δια ταυτ' οὖν και αἱ τελεται γινονται νυκτος μαλιςα σημαινουσαι την ἐν νυκτι της ψυχης συςολην ἀπο τȣ σωματος.

Ἀρ' οὖν μη καθευδωμεν, ὡς οἱ λοιποι· ἀλλα γρηγορωμεν και νηφωμεν· οἱ γαρ καθευδοντες, νυκτος καθευδουσι· και οἱ μεθυσκομενοι, νυκτος μεθυουσιν. ἡμεις δε, ἡμερας ὀντες, νηφωμεν· ἐνδυσαμενοι θωρακα πιςεως και

ἀγαπης

incedentes, dignum effici, ut gratiæ virtutem a Deo accipiat, ut currat citra impedimentum: & si electum odio habeant aliqui, is novit eorum inscitiam, miseretque eum, quod in tanta animus eorum ignorantia versetur.

Merito ergo ipsa diligit cognitio, & eos, qui ignorant, docet & erudit omnem Dei omnipotentis honorare creaturam. Quod si Deum didicit diligere, non sic habebit virtutem, ut ea vel vigilando possit amitti, vel in somniis, vel ulla visione: quoniam nec a seipso unquam excedit habitus, ab eo, quod est esse habitum, excidens. Sive ergo cognitio dicatur esse habitus, sive affectio, cum enim diversæ notiones subire non possunt, principalis pars animæ manens non alterata, non assumit aliquam visorum diversitatem, quæ ex diurnis motibus fiunt, simulacra somnians. Propterea certe Dominus quoque præcipit *vigilare*, ut anima nostra ne quidem in somnis unquam affectibus animi perturbetur; sed nocturnam quoque vitæ institutionem, tanquam quæ interdiu exerceatur, puram & immaculatam tueri imperat. Sic enim nosmet pro viribus Deo assimilabimus, si mentem in sua ad easdem res habitudine constanter servemus: ea quippe habitudo est mentis, prout mens est. Quod si varie disposita sit, id fit per nimiam in res materiales affectionem. Qua quidem ratione mihi videntur *noctem* vocasse εὐφρόνην, quoniam anima tunc cessans a sensibus, convertitur ad seipsam, & est magis *prudentiæ* particeps. Propterea ergo sacra quoque mysteria maxime noctu fiunt, significantia eam, quæ noctu fit, animæ a corpore contractionem.

Ne dormiamus igitur ut reliqui, sed vigilemus & sobrii simus. Qui enim dormiunt, noctu dormiunt: & qui inebriantur, noctu inebriantur. Nos autem, cum simus diei, sobrii simus, induentes loricam fidei & charitatis &
galeam,

galeam, spem salutis. Quæcunque autem dicunt de somno, eadem etiam oportet exaudire de morte: utrumque enim significat abscessum animæ; mors quidem magis, somnus vero minus: quod quidem licet etiam ab Heraclito accipere: *Homo in lætitia tangit lucem sibi mortuus, extinctus: vivus autem tangit mortuum; dormiens extinctus oculus. Vigilans tangit dormientem. Beati enim, qui viderunt Dominum*, ex sententia Apostoli. *Quoniam tempus est jam nos ex somno surgere: nunc enim est propius nostra salus, quam quando credidimus. Nox præcessit, dies appropinquavit. Deponamus ergo opera tenebrarum, & induamur arma lucis. Diem* autem allegorice dicit filium & lucem; & rursus præcepta, *arma lucis*, metaphorice. Hac ratione dicunt oportere nos ablutos, ad sacrificia & preces ire mundos & splendidos: & hoc quidem fieri symboli signive gratia, esse scilicet extrinsecus ornatum & emundatum. Emundatio autem est, ea quæ sunt sancta animo agitare & sentire.

Quinetiam imago quoque fuerit baptismatis: quæ etiam a Mose Poëtis tradita fuit hoc modo:

Cum hausit aquam, mundas gestans in corpore vestes,
Penelope ad preces venit:

— Telemachusque,
Ablutis manibus pelago, edit vota Minervæ.

Hic erat mos Judæorum, ut etiam sæpe in lecto tingerentur. Bene ergo illud quoque dictum est:

Non lavacro mundus esto, sed animo.

Est enim perfecta, ut sentio, mundities, quæ est mentis & operum & cogitationum, & præterea sermonis quoque sinceritas, & postremo peccati in somniis vacuitas. Est autem sufficiens, ut ego quidem opinor, homini purgatio, perfecta ac stabilis pœnitentia; si cum de præcedentibus nos damnaverimus actionibus, anterius procedamus, *postea intelligentes*, & mentem sustollentes, tam ab iis, quæ per sensum

nos

ἀπὸ τῆς ἐπιστήμης ἐτυμολογειν χρη, και ἀπο της ςασεως την ἐπιβολην αὐτης ληπτεον· ὁτι ἱςησιν ἡμων ἐν τοις πραγμασι την ψυχην, ἀλλοτε ἀλλως προτερον φερομενην· ὡς αὑτως και την πιςιν ἐτυμολογητεον, την περι το ὀν στασιν της ψυχης ἡμων· ἡμεις δε τον ἀει και ἐν πασι δικαιον ποθουμεν μαθειν· ὁς μητε την ἐκ του Νομου δεδιως κολασιν, μητε την των συνοντων και ἐπεξιοντων τοις πλημμεληθεισι μισοπονηριαν εὐλαβουμενος, μητε τον ἐξ αὐτων των ἀδικουμενων κινδυνον ὑφορωμενος, διαμενει δικαιος. ὁ γαρ δια ταυτα του πραττειν τι των ἀδικων ἀπεχομενος, οὐχ ἑκων χρηςος, φοβῳ δε ἀγαθος. και ὁγε Ἐπικουρος ἀδικειν ἐπι κερδει τινι μη βουλεσθαι, φησι τον κατ' αὐτον σοφον· πιςιν γαρ λαβειν περι του λαθειν οὐ δυνασθαι. ὡςε εἰ ἐπιςησεται λησειν, ἀδικησει κατ' αὐτον. και τοιαυτα μεν τα σκοτεινα δογματα· εἰ δε και ἐλπιδι της ἐπι δικαιοις παρα του Θεου ἀμοιβης ἀφεξεται τις του ἀδικειν, οὐδ' οὑτως ἑκων χρηςευεται· ὡς γαρ ἐκεινον ὁ φοβος, οὑτω τουτον ὁ μισθος δικαιοι, μαλλον δε δικαιον εἰναι δοκειν δεικνυσι.

Την δε ἐλπιδα την μετα θανατον, ἐ μονον οἱ την βαρβαρον σοφιαν μετιοντες ἰσασι· τοις μεν ἀγαθοις, καλην· τοις δε φαυλοις, ἐμπαλιν· ἀλλα και οἱ Πυθαγοριοι· τελος γαρ κἀκεινοι την ἐλπιδα ὑπηγορευον τοις φιλοσοφυσιν· ὁπυ γε και ὁ Σωκρατης ἐν Φαιδωνι μετα ἀγαθης ἐλπιδος φησι τας καλας ψυχας ἐνθενδε ἀπιεναι· και παλιν τυς πονηρους κακιζων, ἀντιτιθησι· Ζωσι γαρ μετα κακης ἐλπιδος, λεγων. συναδειν τουτῳ και ὁ Ηρα-

κλειτος

nos delectant, quam prioribus delictis. Si itaque scientiæ, quæ dicitur ἐπιστήμη, danda est etymologia, ex *statione* & quiete, quæ dicitur στάσις, ejus sumenda est explicatio, quoniam nostram in rebus sistit mentem, quæ prius alias aliter ferebatur. Similiter fidei, quoque πίστεως inquam, danda est etymologia, animæ nostræ περὶ τὸ ὂν στάσις, id est, *circa id, quod est*, *statio* & quies. Nos autem eum, qui semper & in omnibus est justus, scire cupimus; qui nec timens supplicia, quæ a Lege statuuntur; nec eorum, cum quibus versatur, & qui peccata persequuntur, odium vitans in improbos; nec quod ab iis, quos injuria affecit, impendet periculum reformidans, justus permanet. Qui enim propter hæc abstinet a faciendo aliquid ex iis, quæ sunt injusta, non est sua sponte, sed metu bonus. Atque Epicurus quidem ait eum, qui est ex ejus sententia sapiens, *velle propter aliquod lucrum facere injuriam; non posse enim sibi persuadere, fore ut lateat.* Quare si sciverit fore ut lateat, faciet injuriam, ut est ejus sententia. Et hæc quidem sunt tenebricosa dogmata. Si autem ab injuria facienda abstinuerit propter spem remunerationis a Deo consequendæ ob ea, quæ juste fecerit, ne sic quidem sua sponte est bonus. Sicut enim illum metus, sic hunc quoque merces justum facit; vel potius efficit, ut videatur justus.

Eam autem spem, quæ est post mortem, non solum agnoscunt, qui barbaram persequuntur philosophiam, bonis quidem bonam, malis autem contrariam, sed etiam Pythagorei: nam illi quoque spem, tanquam finem, proponebant iis, qui philosophabantur: cum etiam Socrates dicat in Phædone, *bonas animas hinc cum bona spe excedere:* & rursus malos vituperans, eis opponit: *Vivunt enim cum mala spe*, dicens. Ei videtur etiam consentire Heraclitus, in iis, quæ dicit differens de hominibus: *Homines mortuos*

[illegible] φαιτεται, δι' ὡν φησι περι των ἀνθρωπων δια-λεγομενος· [illegible] μενει ἀποθανοντας ἅσσα ὐκ ἐλ-[illegible]. Θειως οὐν ὁ Παυλος Ρωμαιοις ἀν-[illegible] ἡ θλιψις, ὑπομονην κατεργαζεται· [illegible] ἡ δε δοκιμη ἐλπιδα· ἡ δε ἐλ-[illegible] δι' ἐλπιδα μεν γαρ την μελλουσαν, [illegible] ἐλπις δε ὁμωνυμως, και ἡ της ἐλπιδος ἀπο-[illegible] και ἀποκαταστασις· ἡ και οὐ καταισχυνει μη-[illegible] ἐτι· ὁ δε ψιλη κλησει, καθο κεκληται, [illegible], ουτε δια φοβον, ουτε δια ἡδονας ἐπι τη-[illegible] ἰεται· ὐ γαρ περισκεπτεται, εἰ τι λυσιτελες ἐξω-θεν ἐπεται κερδος ἡ ἀπολαυσις αὐτῳ· ἀγαπη δε του ὀντως ὀντος ἐραστου ἑλκομενος, και προς το δεον ἀγομε-νος, θεοσεβει· ὁθεν οὐδ' εἰ καθ' ὑποθεσιν ἐξουσιαν λα-βοι παρα του Θεου πραττειν τα ἀπηγορευμενα, ἀτιμω-ρητος τε ὠν· οὐδ' εἰ και μισθον τα μακαρων ἀγαθα λη-ψεσθαι ἐπι τοισδε ἐπαγγελιαν προσλαβοι ἀλλ' εἰ και λησεσθαι τον Θεον ἐφ' οἱς πραττει πεισθειη· ὁπερ ἀδυ-νατον· πραξαι τι παρα τον λογον τον ὀρθον ἐθελησαι ποτ' ἀν, το ὀντως καλον και αἱρετον ἐξ ἑαυτε και ταυ-τη ἀγαπητον εἰναι ἁπαξ ἑλομενος. ὐ γαρ ἐν γαστρος βο-ρα το χρηστον εἰναι διειληφαμεν. ἀκηκοεν δ' ἐκεινος, ὡς βρωμα ἡμας ὐ παραστησει, οὐδε μην γαμος, ἀλλ' ὐδε ἀποχη γαμου ἐν ἀγνωσια, ἀλλα το κατ' ἀρετην ἐργον το γνωστικον· ἐπει και ὁ κυων το ζωον το ἀλογον, ἐγκρατης λεγεσθω, τον ἐπαιρομενον την βακτηριαν δεδιος, και δια τυτο τυ ὀψου ἀπεχομενον. των τοιυτων εὐ ἰσθι ὁτι περιαιρεθεισα ἡ ὑποσχεσις ἡ προεπηγγελμενη, και ὁ φο-βος περιγραφεις ὁ ἐπηπειλημενος, και χωρισθεις ὁ κινδυ-νος ὁ ἐπηρτημενος, την προθεσιν ἐλεγχει.

κγ. Οὐ γαρ αὐτη τη φυσει του πραγματος οἰκειου-ται, ὡς τῳ ὀντι γνωστικως καταλαβεσθαι, καλα μεν εἰναι

tuos manent, quæ non sperant, nec exspectant. Divine ergo Paulus aperte scribit ad Romanos: *Afflictio patientiam operatur, patientia vero probationem, probatio autem spem, spes vero pudore non afficit.* Propter spem enim futuram est patientia: *spes* autem est etiam æquivoce spei redditio & restitutio; quæ etiam *pudore non afficit*, ut quæ probris & contumeliis non amplius afficiatur. Qui autem nudæ vocationi, quatenus vocatus est, obedit, is neque propter timorem, neque propter voluptates, tendit ad cognitionem. Non enim considerat, an aliquod utile lucrum vel delectatio aliqua extrinsecus consequatur, sed tractus a dilectione ejus, qui vere est amabilis, & ad id, quod fieri oportet, adductus, pius est Dei cultor. Unde nec si per hypothesin a Deo acceperit potestatem faciendi ea, quæ sunt prohibita, citra ullam pœnam: neque si propterea beatorum bona accepturum eum esse, ei promissum fuerit: sed nec si persuasum habuerit fore, ut Deum lateant ea, quæ gerit (quod quidem fieri non potest) in animum unquam est inducturus, ut aliquid agat præter rectam rationem, cum id, quod vere est honestum, & ex seipso eligendum, & ea ratione expetendum amandumque, semel elegerit. Non enim in esca ventris bonum esse situm accepimus. Audivit autem ille, quod *cibus nos non commendabit*, neque matrimonium, sed neque abstinentia a matrimonio in ignoratione, sed opus gnosticum ex virtute. Nam canis quoque, qui est animal expers rationis, sic dicatur esse continens, dum eum timet qui tollit baculum, & ideo a cibo abstinet. Quod si ablata fuerit promissio illis facta, si timor intentatus præcisus fuerit, & periculum impendens evanuerit, tum certo scias, statim appariturum fore illorum propositum.

XXIII. Non enim ipsi rei naturæ se accommodant, ut revera gnostica comprehendant, esse qui-

... ἀπο ... χρησιν ἡμων ἐκτισθη· ὡς γαμον, ... παιδοποιΐαν, μετα σωφροσυνης παρει... δε εἰναι ἀμεινον, την προς το Θειον ἐξο... και ἐναρετον γενεσθαι. τοις δε ἐξωθεν ... προσαγομενοις, των μεν, ἀπε... των δ' ὐ· ἀλλα και ὡν ἀφιςανται μυσαττομε... ταυτα φαινονται την κτισιν και τον Δημιουργον δια... χἀν τῳ δοκειν πιςως ἀναςρεφονται, την κρι... ἐχουσιν ἀνοσιον· το δε, Οὐκ ἐπιθυμησεις, οὐτε ἀναγ... της ἐκ φοβου δειται, της βιαζομενης ἀπεχεσθαι των ἡδεων· οὐτε μισθου, τȣ δι' ἐπαγγελιας ἀναπειθοντος ἀνακοπτειν τας ὁρμας. οὐτε την ὑπακοην δια την ἐντολην, δια δε την ἐπαγγελιαν αἱρουνται, οἱ δια της ἐπαγγελιας ὑπακηκοοτες τῳ Θεῳ, δελεατι ἡδονης ἠρημενοι. οὐδε μην ἡ των αἰσθητων ἀποςροφη, την προς τα νοητα οἰκειωσιν ἀκολουθως ποιοιη ἀν· ἐμπαλιν δε, ἡ προς τα νοητα οἰκειωσις, κατα φυσιν περιαγωγη τῳ γνωςικῳ ἀπο των αἰσθητων γινεται, κατ' ἐκλογην των καλων τἀγαθον ἑλομενῳ γνωςικως, θαυμαζοντι μεν την γενεσιν, και ἁγιαζοντι τον ποιητην, ἁγιαζοντι δε την προς το Θειον ἐξομοιωσιν. Αταρ ἐγω ἐμε λυσομαι της ἐπιθυμιας, φησαι, δια την προς σε οἰκειωσιν, Κυριε. καλη γαρ ἡ κτισθεισα δη οἰκονομια, και παντα εὐ διοικειται, οὐδεν ἀναιτιως γινεται· ἐν τοις σοις εἰναι με δει, Παντοκρατορ· κἀν ἐνταυθα ὡ, παρα σοι εἰμι· ἀδεης δ' εἰναι θελω, ἱνα σοι συνεγγιζειν δυνηθω, ὀλιγοις και ἀρκεισθαι, μελετων την σην ἐκλογην την δικαιαν των καλων ἀπο των ὁμοιων.

Μυςικωτατα και ὁσιωτατα ὁ Αποςολος, διδασκων ἡμας την ἀληθως εὐχαριςον ἐκλογην, οὐ κατα ἀπεκλογην των

dem bona omnia, quæ creata sunt ad usum nostrum: ut matrimonium, verbi gratia, & liberorum procreationem, si iis uteremur cum temperantia, bonum autem esse melius, ut quis per eam, quæ est Deo, assimilationem, evadat impatibilis & virtute præditus. Sed ex iis, quæ extrinsecus adducuntur, bonis, vel malis, ab aliis quidem abstinent, ab aliis vero minime. Verum in iis, a quibus abstinent abhorrentes, creaturam & Opificem cernuntur accusare: & licet ipsa specie versentur fideliter, habent tamen impium judicium. Illud autem, *Non concupisces*, neque necessitate eget, quæ per timorem incussa, cogit abstinere a suavibus: neque mercede, quæ per promissionem persuadeat reprimere appetitiones. Neque obedientiam propter mandatum, sed propter promissionem eligunt, qui Deo propter promissa obediunt, a voluptate inescati. Sed neque aversatio a rebus sensilibus necessario infert conjunctionem cum iis, quæ percipiuntur intelligentia: contra autem, conjunctio cum iis, quæ intelligentia percipiuntur, hominem Gnosticum naturaliter convertit a rebus sensilibus: ut qui per eorum, quæ sunt pulcra, electionem, bonum gnostice elegerit, & admiretur generationem, & sanctificet Creatorem; una tamen sanctificet eam, quæ fit Deo, assimilationem. Sed ego me liberabo, dixerit, a cupiditate, o Domine, ut mihi tecum intercedat conjunctio: pulcra enim est, quæ utique creata est, dispensatio, & omnia recte administrantur, & nihil fit sine causa. In tuis me esse oportet, o Omnipotens, & licet hic fuero, sum apud te: sed volo expers esse metus, ut ad te possim appropinquare, & paucis etiam contentus, tuam imitans justam electionem, quæ bonos a similibus discernit.

Mystice admodum & sancte nos docens Apostolus eam, quæ vere grata est, electionem, non alia

των ἑτερων εἰς φαυλον. ἀλλ' ὡς καλον καλλιονα ποιουσα. [illegible] αὐτων· Ωςε και ὁ γαμιζων την παρθενον αὐτου, καλως ποιει· και ὁ μη γαμιζων, κρεισσον ποιει. προς το εὐσχημον και εὐπαρεδρον τῳ Κυριῳ ἀπερισπαςως. ὁπου δε τα μεν δυσποριςα, οὐκ ἀναγκαια· τα δε ἀναγκαια, εὐποριςα γεγενησθαι φιλαγαθως παρα του Θεου. ὡσπερ δε Δημοκριτος εὐ λεγει, ὡς ἡ φυσις τε και ἡ διδαχη παραπλησιον ἐςι· και την αἰτιαν συντομως προσαπεδωκεν· και γαρ ἡ διδαχη μεταρυθμιζει τον ἀνθρωπον· μεταρυθμουσα δε, φυσιοποιει· και διαφερει οὐδεν, ἡ φυσει πλασθηναι τοιονδε, ἡ χρονῳ και μαθησει μετατυπωθηναι. ἀμφω δε ὁ Κυριος παρεσχηται· το μεν, κατα την δημιουργιαν· το δε, κατα την ἐκ της διαθηκης ἀνακτισιν τε και ἀνανεωσιν. το δε συμφερον τῳ κυριωτερῳ, τουτο αἱρετωτερον· κυριωτατον δε παντων, ἡ διανοια· οὐτω τοινυν τῳ ὀντι καλα φαινεται ἠδη. παρ' αὐτου δε ποριζεται ὀν ποθει καρπον, την της ψυχης εὐςαθειαν· Ο δε ἐμου ἀκουων, φησιν, ἀναπαυσεται ἐπ' εἰρηνῃ πεποιθως, και ἡσυχασει ἀφοβως ἀπο παντος κακου. Ιθι πεποιθως ἐν ὁλῃ καρδιᾳ σου και τῃ διανοιᾳ σου ἐπι τῳ Θεῳ. τουτῳ δυνατον τῳ τροπῳ τον γνωςικον ἠδη γενεσθαι Θεον· Εγω εἰπα, Θεοι ἐςε και υἱοι ὑψιςου. φησι δε και ὁ Εμπεδοκλης, των σοφων τας ψυχας Θεους γινεσθαι, ὡδε πως γραφων·

Εἰς δε τελος, μαντεις τε, και ὑμνοπολοι, και ἰητροι,
Και προμοι ἀνθρωποισιν ἐπιχθονιοισι πελονται·
Ενθεν ἀναβλαςουσι Θεοι τιμησι φεριςοι.

Ο μεν οὐν ἀνθρωπος ἁπλως οὑτος κατ' ἰδιαν πλαττεται του συμφυους πνευματος· οὐδε γαρ ἀνειδεος, οὐδ' ἀσχηματιςος ἐν τῳ της φυσεως ἐργαςηριῳ δημιουργειται, ἐνθα μυςικως ἀνθρωπου ἐκτελειται γενεσις, κοινης οὐσης, και της τεχνης, και της οὐσιας· ὁ δε τις ἀν-

tanquam mala reprobanda, sed bonis alia consenda esse meliora, significavit dicens: *Quare & qui matrimonio jungit virginem suam, bene facit: & qui non jungit, melius facit ad id, quod honestum est, & facultatem præbet indivulse Domino assidendi.* Scimus autem ea, quæ difficulter quidem parari possunt, non esse necessaria: quæ autem sunt necessaria, paratu facilia benignitate Dei esse facta. Quamobrem bene dicit Democritus. *Naturam & doctrinam rem esse persimilem.* Causam autem breviter reddidimus. Doctrina enim hominem concinnat & componit; concinnans autem ac componens, naturam ei tribuit: neque interest, an fuerit natura effectus talis, an tempore & disciplina transformatus. Utrumque autem præbuit Dominus, illud quidem per creationem, hoc vero per recreationem & renovationem, quæ fit ex Testamento. Quod autem conducit ei, quod est magis principale, id est magis eligendum: est autem omnium maxime principale, mens. Sic ergo videntur ea, quæ vere bona sunt, esse jucundissima; & ex se præbent eum, quem desiderant, fructum, nempe animæ tranquillitatem. *Qui autem me audit*, inquit, *requiescet in pace confidens, & sine metu conquiescet ab omni malo. Confide in toto corde tuo & mente tua in Deo.* Hoc modo fieri potest, ut vir gnosticus jam Deus evaserit. *Ego dixi, dii estis, & filii altissimi.* Dicit autem Empedocles quoque, sapientium animas deos fieri, hoc modo scribens:

Postremo vates, & qui hymnos carmine cantant,
Et medicique, ducesque viris mortalibus adsunt.
Hinc existunt dii, sunt quorum maxime honores.

Atque homo quidem absolute ac generatim sumtus formatur secundum ideam spiritus sibi congeniti. Neque enim sine forma & specie creatur in officina naturæ, ubi hominis generatio mystice perficitur, cum sit communis & ars & essentia. Homo autem

θρωτος, κατα τυπωσιν την ἐγγινομενην τῃ ψυχῃ, ὡν αἱ αἱρησηται, χαρακτηριζεται. ἡ και τον Αδαμ τελειον μεν, ὡς προς την πλασιν, γεγονεναι φαμεν· οὐδεν γαρ των χαρακτηριζοντων την ἀνθρωπου ἰδεαν τε και μορφην, ἐνεδεησεν αὐτῳ· ὁ δε ἐν τῳ γινεσθαι την τελειωσιν ἐλαμβανεν, και δι' ὑπακοης ἐδικαιουτο, τουτο ἠν ἀπανδρουμενον, το ἐπ' αὐτῳ κειμενον· αἰτια δε ἑλομενου, και ἐτι μαλλον το κωλυθεν ἑλομενου· ὁ Θεος, ἀναιτιος. διττη γαρ ἡ γενεσις· ἡ μεν, των γεννωμενων· ἡ δε, των γινομενων. και ἡ μεν του ἀνθρωπου ἀνδρεια, ἐμπαθους ὀντος, φασι κατα την οὐσιαν, ἀφοβον και ἀηττητον τον μετεχοντα αὐτης ποιει, και ἐςι δορυφορος τε νου ὁ θυμος ἐν ὑπομονῃ, και καρτεριᾳ, και τοις ὁμοιοις· ἐπι δε τῃ ἐπιθυμιᾳ ταττεται και ἡ σωφροσυνη, και ἡ σωτηριος φρονησις.

Θεος δε, ἀπαθης, ἀθυμος τε και ἡ ἀνεπιθυμητος· και οὐ ταυτῃ ἀφοβος, ἡ τα δεινα ἐκ ἐκκλινει· ἐδε μην σωφρων, ἡ των ἐπιθυμιων ἀρχει· ἐτε γαρ ἀν περιπεσοι τινι δεινῳ ἡ τε Θεου φυσις· ἐτε φευγει ὁ Θεος δειλιαν· ὡςπερ ἐδε ἐπιθυμησει, ἱνα και ἀρξῃ ἐπιθυμιας. μυςικως οὐν ἐφ' ἡμων και το Πυθαγοριον ἐλεγετο, ἑνα γενεσθαι και τον ἀνθρωπον δειν· ἐπει και αὐτος ὁ ἀρχιερευς εἱς, ἑνος ὀντος τε Θεε κατα την ἀμετατρεπτον τε ἀει θειν τα ἀγαθα ἑξιν. αὐτικα ὁ σωτηρ δια της ἐπιθυμιας συνανῃρει και τον θυμον, τιμωριας ὀντα ἐπιθυμιαν· καθολου γαρ το παθητικον παντι γενει ἐπιθυμιας. εἱς δε την ἀπαθειαν θεουμενος ἀνθρωπος ἀχραντως, μοναδικος γινεται. καθαπερ ἐν οἱ ἐν θαλαττῃ ἀπο ἀγκυρας τονου-

μενοι,

hic quispiam, seu homo singularis, characterem suscipit ex forma animæ insita ex iis, quæ elegerit. Qua ratione Adam quoque dicimus fuisse perfectum, quod attinet ad formationem: nihil enim ei defuit ex iis, quæ homini formæ & speciei characterem tribuunt. Quod autem dum fieret, accepit perfectionem, & justificatum est per obedientiam, hoc erat, quod in virum crescebat, nempe id, quod in ejus potestate erat situm, seu, liberum arbitrium. Quod autem elegerit, atque adeo quod vetitum elegerit, non est culpa in Deum, sed in eligentem conferenda. Duplex enim est generatio, una quidem eorum, quæ gignuntur; altera vero eorum, quæ fiunt. Et hominis quidem virilitas & fortitudo, cum sit, ut ajunt, sua essentia perturbationibus obnoxius, reddit metus expertem & insuperabilem eum, qui est ejus particeps, adeo ut ira sit tanquam mentis satelles in patientia, & tolerantia, & iis, quæ sunt similia: cupiditati autem præficitur temperantia, & salutaris prudentia.

Deus autem est impatibilis, iræque expers & cupiditatis. Is autem non ideo dicitur metus expers, quod non declinat quæ sunt terribilia. Sed neque est temperans, qua imperat cupiditatibus: neque enim in terribile aliquid Dei natura inciderit, neque fugit Deus timorem; sicut nec concupiscet, ut ei necesse sit imperare cupiditati. Mystice ergo apud nos quoque dictum est illud Pythagoreum, *Oportere hominem quoque fieri unum.* Nam ipse quoque Pontifex est unus, cum sit unus Deus per immutabilem habitum, quo bona semper *currunt.* Jam vero Servator sublata cupiditate, una etiam sustulit iram, quæ est vindictæ cupiditas. Nam universim patibilitas est in quovis genere cupiditatis. Qui autem per impatibilitatem homo, Deus efficitur citra ullum inquinamentum, fit *unicus.* Quo modo ergo qui in mari ab an-

μενοι, ἑλκουσι μεν την ἀγκυραν· ὐκ ἐκεινην δε ἐπισπωνται, ἀλλ' ἑαυτους ἐπι την ἀγκυραν· οὑτως οἱ κατα τον γνωςικον βιον ἐπισπωμενοι τον Θεον, ἑαυτους ἐλαθον προσαγομενοι προς τον Θεον· Θεον γαρ ὁ θεραπευων, ἑαυτον θεραπευει. ἐν οὐν τῳ θεωρητικῳ βιῳ ἑαυτου τις ἐπιμελειται, θρησκευων τον Θεον, και δια της ἰδιας εἱλικρινους καθαρσεως ἐποπτευει τον Θεον, ἁγιον ἁγιως· ἡ γαρ σωφροσυνη ἐν παραςασει γενομενη, ἑαυτην ἐπισκοπουσα και θεωρουσα ἀδιαλειπτως, ἐξομοιουται κατα δυναμιν Θεῳ.

κδ'. Αὐτικα το ἐφ' ἡμιν ἐςιν, οὗπερ ἐπ' ἰσης αὐτου τε κυριοι ἐσμεν, και του ἀντικειμενου αὐτῳ, ὡς το φιλοσοφειν, ἠ μη· και το πιςευειν, ἠ ἀπιςειν. δια γ' οὐν το ἑκατερου των ἀντικειμενων ἐπ' ἰσης εἰναι ἡμας κυριους, δυνατον εὑρισκεται το ἐφ' ἡμιν. και δη αἱ ἐντολαι δυνανται γενεσθαι, και μη γενεσθαι ὑφ' ἡμων· οἱς εὐλογως ἑπεται ἐπαινος τε και ψογος· οἱτ' αὐ κολαζομενοι ἑνεκεν των γενομενων αὐτοις ἁμαρτηματων, ἐπ' αὐτοις μονοις κολαζονται· παρηλθε γαρ τα γενομενα, οὐδε ἀγενητον γενοιτ' ἀν ποτε το γενομενον. ἀφιενται γ' οὐν προς του Κυριου αἱ προ της πιςεως, οὐχ ἱνα μη ὡσι γενομεναι, ἀλλ' ὡς μη γενομεναι. πλην οὐ πασας ὁ Βασιλειδης φησι, μονας δε τας ἀκουσιους και κατα ἀγνοιαν ἀφιεσθαι· καθαπερ ἀνθρωπου τινος, ἀλλ' οὐ Θεου, την τοσαυτην παρεχομενου δωρεαν. τουτῳ φησιν ἡ Γραφη· Ὑπελαβες, ἀνομε, ὁτι ἐσομαι σοι ὁμοιος. ἀλλ' εἰ και ἐπι ταις ἑκουσιοις κολαζομεθα, οὐχ ἱνα μη γενωνται γενομεναι, ἀλλ' ὁτι ἐγενοντο, τιμωρουμεθα. κολασις δε τον ἁμαρτησαντα οὐκ ὠφελει εἰς το μη πεποιηκεναι, ἀλλ' εἰς το μηκετι ἁμαρτανειν, μηδε μην ἀλλον τινα τοις ὁμοιοις περιπεσειν. Ἐνταυθα οὐν ὁ ἀγαθος Θεος, δια τρεις ταυτας παιδευει αἰτιας· πρωτον μεν, ἱν' αὐτος ἀμεινων αὐτου γενηται ὁ παιδευομενος· ἐπειτα, ὁπως οἱ δι' ὑποδειγματων σωζεσθαι δυναμενοι προανακρουωνται νουθετουμενοι· και τριτον, ὡς μη ὁ ἀδικουμενος εὐκαταφρονητος ᾐ, και ἐπιτηδειος ἀδικεισθαι. Δυο δε και τροποι της ἐπανορθω-

σεως

cora stabiliuntur, trahunt quidem ancoram, non illam autem attrahunt, sed seipsos ad ancoram: ita qui per vitam gnosticam Deum attrahunt, non advertentes, seipsos ad Deum adducunt. Qui enim Deum colit, seipsum colit. In vita ergo, quæ versatur in contemplatione, sui quis curam gerit, dum Deum veneratur, & se syncere purgato Deum sanctum sancte contemplatur. Quæ enim assistit temperantia, seipsam assidue considerans & contemplans, Deo, quoad fieri potest, assimilatur.

XXIV. Jam vero id est in nostra potestate, cujus ex æquo sumus domini cum eo, quod ei adversatur: ut philosophari, vel non: & credere, aut non credere. Per hoc ergo, quod sumus æque domini utriusque eorum, quæ inter se adversantur, invenitur fieri posse id, quod est in nostra potestate. Quinetiam præcepta ejusmodi a nobis possunt fieri & non fieri, quæ consentaneum est, ut consequatur laus & vituperatio: & qui puniuntur propter ea, quæ ab ipsis admissa sunt, peccata, propter ipsa sola puniuntur. Præterierunt enim ea, quæ facta sunt: neque fieri potest, ut sit unquam infectum, quod factum est. Dimittuntur ergo per Dominum, quæ facta sunt ante fidem, non ut facta non sint, sed ut sint tanquam non facta. Sed ne omnia quidem, dicit Basilides, sed sola dimitti involuntaria, & quæ fiunt per ignorationem; perinde ac si homo aliquis, non Deus, tam magnum præberet donum. Huic dicit Scriptura; *Existimasti, o impie, quod ero tui similis.* Sed etsi punimur propter voluntaria, non ut desinant esse facta, cum facta fuerint, sed quod facta sint, punimur. Punitio autem non juvat eum, qui peccavit, ad hoc ut non fecerit, sed ad hoc ut non peccet amplius, neque ullus alius incidat in similia. Hic ergo bonus Deus castigat propter has tres causas: primum quidem, ut is, qui castigatur, seipso melior evadat:

σεως· ὁ μεν, διδασκαλικος· ὁ δε, κολαςικος, ὃν και παιδευτικον ειρηκαμεν· ἰςεον μεν τοι, τες μετα το λετρον τοις ἁμαρτημασι περιπιπτοντας, τετες ειναι τες παιδευομενες· τα μεν γαρ προεπεργηθεντα, ἀφειθη· τα δε ἐπιγινομενα, ἐκκαθαιρεται. περι των ἀπιςων ειρηται, λελογισθαι τετες ὡς χνουν, ὃν ἐκριπτει ὁ ἀνεμος ἀπο προσωπε της γης, και ςαγονα την ἀπο καδε.

κε. Ολβιος, ὁςις της ἱςοριας|ἐσχε μαθησιν, μητε πολιτων|ἐπιπηνιοσυνη, μητ' εἰς ἀδικους|πραξεις ὁρμων, ἀλλ' ἀθανατου|καθορων φυσεως κοσμον ἀγηρω,|πη τε συνεςη, και ὁπη, και ὁπως,| τοις δε τοιουτοις, οὐδε ποτ' αἰσχρων|ἐργων μελετημα προσιζει.| εἰκοτως οὐν και Πλατων τον των ἰδεων θεωρητικον, Θεον ἐν ἀνθρωποις ζησεσθαι φησι· νους δε, χωρα ἰδεων· νους δε, ὁ Θεος. τον ἀορατου Θεε θεωρητικον, Θεον ἐν ἀνθρωποις ζωντα εἰρηκεν. και ἐν τῳ Σοφιςῃ δε, τον Ελεατην ξενον, Διαλεκτικον ὀντα, ὁ Σωκρατης Θεον ὠνομασεν· οἱους τους Θεους ξεινοισιν ἐοικοτας ἀλλοδαποισιν, ἐπιφοιτωντας τοις ἀςεσιν. ὁτ' ἀν γαρ ψυχη γενεσεως ὑπεξαναβασα, καθ' ἑαυτην γε ᾗ, και ὁμιλῃ τοις εἰδεσιν· οἱος ἐςιν ὁ ἐν τῳ Θεαιτητῳ κορυφαιος· οἱον Αγγελος ἠδη γενομενος, συν Χριςῳ τε ἐςαι, θεωρητικος ὠν, ἀει το βελημα τε Θεου σκοπων, τῳ ὀντι,

Οἱος πεπνυμενος, τοι δ' ὡς σκιαι ἀΐσσεσιν·

νεκροι γαρ τες ἑαυτων θαπτεσι νεκρες. ὁθεν Ιερεμιας λεγει, Πληρωσω αὐτην νεκρων γηγενων, οὑς ἐπαισεν ἡ ὀργη με.

Ο μεν ἐν Θεος, ἀναποδεικτος ὠν, ἐκ ἐςιν ἐπιςημονικος· ὁ δε Υἱος, σοφια τε ἐςι, και ἐπιςημη, και ἀληθεια,

deinde, ut ii, qui possunt salvi fieri, per exempla præparentur admoniti: & tertio, ne is, qui injuria afficitur, contemtui habeatur, & aptus sit ad injuriam accipiendam. Sunt autem duo quoque modi correctionis: unus quidem, docendo: alter vero puniendo, quem etiam castigantem diximus. Sciendum est autem eos qui post lavacrum in peccata incidunt, eos esse, qui castigantur. Quæ enim prius facta sunt, dimissa sunt: quæ autem postea fiunt, expurgantur. De incredulis dictum est, eos esse *reputatos tanquam pulverem, quem projicit ventus a facie terræ; & guttam, quæ a cado excidit.*

XXV. *Beatus est, qui habet scientiæ disciplinam, & neque ad damna civium, neque ad injustas impellitur actiones, sed immortalis naturæ senii expertem intuetur ornatum, quanam ratione, & quo pacto, quove modo constiterit. Iis autem, qui sunt ejusmodi, nunquam turpium factorum insidet meditatio.* Merito ergo Plato quoque eum, *qui ideas contemplatur*, dicit, *victurum esse Deum inter homines: mens autem est locus idearum; mentis vero est Deus.* Eum, qui Deum invisibilem contemplatur, dixit *Deum viventem inter homines.* Porro autem in Sophista quoque Eleatem hospitem, cum esset Dialecticus, Socrates *Deum* nominavit, *quales sunt dii externis hospitibus similes, qui in urbes ventitant. Quando enim anima transcendit generationem, & per se fuerit, & cum formis seu ideis versatur*, qualis est, qui Coryphæus dicitur in Theæteto, is factus tanquam Angelus, erit cum Christo, versabitur in contemplatione, semper Dei voluntatem considerans: revera hic

Solus prudens, isti volitant velut umbræ.

Mortui enim sepeliunt mortuos suos. Unde dicit Hieremias: *Implebo ipsam mortuis terragenitis, quos percussit ira mea.*

Atque Deus quidem, cum demonstrari nequeat, non potest esse scientiæ objectum: Filius autem est & sapien-

θεια, και όσα άλλα τυτῳ συγγενη· και δη και αποδειξιν έχει, και διεξοδον· πασαι δε αί δυναμεις Πνευματος, συλληβδην μεν έν τι πραγμα γενομεναι, συντελυσιν εἰς το αὐτο, τον Υἱον· απαρεμφατος δε ἐςι της περι έκαςης αὐτου των δυναμεων έννοιας. και δη ου γινεται ατεχνως έν ώς έν, ουδε πολλα ώς μερη ὁ Υἱος, αλλ' ώς παντα έν· ένθεν και παντα· κυκλος γαρ ὁ αὐτος παντων των δυναμεων εἰς έν είλουμενων και ενουμενων· δια τυτο Αλφα και Ω ὁ Λογος είρηται· ού μονου το τελος αρχη γινεται, και τελευτα παλιν επι την ανωθεν αρχην, ουδαμου διαςασιν λαβων. διο δη και το εἰς αὐτον και το δι' αὐτου πιςευσαι, μοναδικον εςι γενεσθαι, απερισπαςως ενουμενον εν αὐτῳ· το δε απιςησαι, διςασαι εςι, και διαςηναι, και μερισθηναι. Δια τουτο ταδε λεγει Κυριος· Πας υἱος αλλογενης, απεριτμητος καρδια, και απεριτμητος εςι σαρκι· τυτεςιν, ακαθαρτος σωματι τε και πνευματι· ουκ εἰσελευσεται εἰς τα άγια απο των αλλογενων έν μεσῳ οἰκου Ισραηλ· αλλ' ἡ οἱ Λευιται. αλλογενεις δε είρηκεν, τους μη πιςευσαι βουληθεντας, αλλ' απιςειν εθελοντας. μονοι τοινυν οἱ καθαρως βιουντες, ἱερεις όντως τυ Θευ. δια τυτο πασων περιτεμνουμενων των φυλων, ἁγιωτεραι ελογισθησαν αἱ εἰς αρχιερεις τε και βασιλεις, και προφητας χριυσαι. όθεν μηδε απτεσθαι νεκρων αὐτοις κελευει, μηδ' επεισιεναι κατοιχομενοις· ουχ' ώς μιαρυ τυ σωματος όντος, αλλ' ώς της ἁμαρτιας και απειθειας σαρκικης τε ουσης, και ενσωματυ, και νεκρας, και δια τυτο βδελυκτης. μονῳ ουν πατρι και μητερι, υἱῳ τε και θυγατρι, τελευτησαντι επιτετραπται επεισιεναι τον ἱερεα· ότι συγγενεις ουτοι σαρκος και σπερματος μονοι· παρ' ών την προσεχη αἰτιαν της εἰς

ſapientia, & ſcientia, & veritas, & quæcunque cum hoc ullam habent cognationem. Quinetiam habet demonſtrationem, & vim ratiocinandi. Omnes autem Spiritus poteſtates, cum ſimul una res factæ fuerint, ad idem conferunt, nempe ad Filium. Eſt autem infinitus unaquaque ſuarum poteſtatum notione. Quanquam non ſit vere unum, ut unum, neque multa ut partes Filius, ſed ut omnia unum, unde etiam omnia. Eſt enim idem circulus omnium poteſtatum, quæ in unum circumvolvuntur & uniuntur. Et ideo Logos dictus eſt *Alpha & Omega*, cujus ſolius finis ſit principium, & rurſus deſinit in id, quod eſt antea principium, nuſquam diſtantiam accipiens & dimenſionem. Quamobrem & in ipſum & per ipſum credere, eſt unicum fieri, ſcilicet in ipſo indivulſe unitum: non credere autem, eſt diſcerni, ſpatioque disjungi & dividi. *Propterea hæc dicit Dominus: Omnis filius alienigena eſt incircumciſus corde, & incircumciſus carne*, hoc eſt, immundus & corpore & ſpiritu: *non ingredietur in ſancta ex alienigenis in medio domus Iſrael, præterquam Levitæ. Alienigenas* autem dixit eos, qui noluerunt credere, ſed volunt eſſe increduli. Soli ergo ii, qui puram agunt vitam, vere ſunt Dei ſacerdotes. Ea de cauſa cum omnes tribus circumciderentur, reputatæ ſunt ſanctiores, quæ ungebantur in Pontifices, & Reges, & Prophetas. Unde eis, præcipit, ne tangere quidem mortuos, nec ingredi ad eos, qui obiiſſent: non quod pollutum ſit corpus, ſed quod peccatum & inobedientia ſit carnalis, & in corpore verſetur, ſitque mortua, & ideo abominanda. Ad ſolum ergo patrem & matrem, filiumque & filiam mortuam permiſſum eſt ingredi ſacerdoti, quoniam hi ſoli ſunt cognati carnis & ſeminis, a quibus proximam & continentem cauſam ingreſſus in vitam accepit quoque ſacerdos. Mundantur autem hi quoque ſeptem diebus, per quot dies perficitur ge-

nera-

τον βιον παροδου και ὁ ἱερευς εἰληφως καθαριζονται δι-κα. ὑτοι ἡμεραις ἑπτα, δι᾽ ὁσων ἡ γενεσις τελειουται· τῃ ἑβδομῃ γαρ, ἡ ἀναπαυσις θρησκευεται· τῃ δε ὀγδοῃ ἱλαστηριον προσφερει, ὡς ἐν τῳ Ιεζεκιηλ γεγραπται· καθ᾽ ὃν ἱλασμον το λαβειν ἐστι την ἐπαγγελιαν.

Τελειος δ᾽, οἶμαι, καθαρισμος, ἡ δια Νομου και Προφητων εἰς το Εὐαγγελιον πιστις ἱλεως, και ἡ δι᾽ ὑπακοης πασης ἁγνεια, συν και τῃ ἀποθεσει των κοσμικων εἰς την ἐκ της ἀπολαυσεως της ψυχης εὐχαριστον του σκηνους ἀποδοσιν. εἰτ᾽ οὐν ὁ χρονος εἰη ὁ δια των ἑπτα περιοδων των ἀριθμουμενων εἰς την ἀκροτατην ἀναπαυσιν ἀποκαθιστας· εἰτε ἑπτα οὐρανοι, οὑς τινες ἀριθμουσι κατ᾽ ἐπαναβασιν· εἰτε και ἡ ἀπλανης χωρα, ἡ πλησιαζουσα τῳ νοητῳ κοσμῳ, ὀγδοας λεγοιτο, πλην ἐξαναδυναι γενεσεως τε και ἁμαρτιας χρηναι λεγει τον γνωστικον. ἐπι γ᾽ οὐν ταις ἑπτα ἡμεραις τα ἱερεια ὑπερ ἁμαρτιων θυεται· ἐτι γαρ τροπης εὐλαβεια· και της ἑβδομης ἁπτεται περιφορας. Ιωβ δε ὁ δικαιος, Αὐτος, φησι, γυμνος ἐξηλθον ἐκ κοιλιας μητρος μου, γυμνος και ἀπελευσομαι ἐκει· οὐ κτηματων γυμνος· τουτο μεν γαρ μικρον τε και κοινον· ἀλλ᾽ ὡς δικαιος, γυμνος ἀπεισι κακιας τε και ἁμαρτιας, και του ἑπομενου τοις ἀδικως βιωσασιν ἀειδους εἰδωλου· τουτο γαρ ἠν το εἰρημενον· Εαν μη στραφεντες γενησθε ὡς τα παιδια· καθαροι μεν την σαρκα, ἁγιοι δε την ψυχην, κατα ἀποχην κακων ἐργων, δεικνυντες ὁτι τοιουτους ἡμας εἰναι βουλεται, οἱους και γεγεννηκεν ἐκ μητρας ὑδατος· γενεσις γαρ γενεσιν διαδεχομενη, κατα προκοπην ἀπαθανατιζειν βουλεται· Των δε ἀσεβων ὁ λυχνος σβεσθησεται.

Ναι μην την κατα τε σωμα κατα τε ψυχην ἁγνειαν, ἡν μετεισιν ὁ γνωστικος, ὁ πανσοφος Μωϋσης εὐπρεπως τῃ

ἐπανα-

eratio: septimo enim quies celebratur, octavo au-
em *offert propitiationem*, ut scriptum est in Ezechie-
e, per quam propitiationem accipienda est pro-
missio.

Perfecta est autem, ut existimo, purgatio ac mundatio, quæ per Legem & Prophetas docetur ropitia fides in Evangelium, & quæ est per omnem obedientiam puritas, cum rerum quoque mundanarum depositione, usque ad gratam tabernaculi redditionem a jucundo usu animæ. Sive ergo fuerit tempus, quod per septem, quæ enumerantur, periodos in summam redit quietem: sive septem cœli, quos quidam per ascensum numerant: sive etiam inerrans regio, quæ appropinquat mundo, qui percipitur intelligentia, dicatur octava: dicit tamen oportere Gnosticum ex generatione emergere & ex peccato. Septem itaque diebus sacrificantur hostiæ pro peccatis. Est enim adhuc mutationis metus: qui ad septimum ambitum pertingit. Job autem justus, *Ipse*, inquit, *nudus sum egressus ex utero matris meæ, & nudus illuc revertar:* non nudus a possessionibus, hoc enim est & parvum & commune, sed ut justus recedit nullus a vitio & peccato, & ab informi simulacro, quod eos consequitur, qui injuste vixerunt. Hoc enim fuit, quod dictum est: *Nisi conversi effecti fueritis ut parvuli*, mundi quidem carne, sancti vero anima, per abstinentiam a malis operibus: ostendens quod nos tales esse vult, quales etiam genuit ex matrice aquæ. Generatio enim excipiens generationem, vult immortales reddere per profectum: *Impiorum autem lucerna extinguetur.*

Porro autem castitatem in corpore & anima, quam persequitur Gnosticus, sapientissimus Moses

pulcre

ἐπαναλήψει χρησαμενος, ἐμηνυσεν, το ἀδιαφθορον του τε σωματος της τε ψυχης διαγραφων ἐπι της Ρεβεκκας ὡδι πως· Η δε, παρθενος ἠν καλη· ἀνηρ ουκ ἐγνω αὐτην· Ρεβεκκα δε ἑρμηνευεται Θεου δοξα. Θεου δε δοξα, ἀφθαρσια. αὑτη ἡ τω ὀντι δικαιοσυνη, μη πλεονεκτειν θατερω, ὁλον δε εἰναι ἡγιασμενον των του Κυριου. δικαιοσυνη οὐν ἐστιν εἰρηνη βιου και εὐσταθεια, ἐφ' ἡν ὁ Κυριος ἀπελυε, λεγων, Απελθε εἰς εἰρηνην· Σαλημ γαρ ἑρμηνευεται εἰρηνη ἡς ὁ Σωτηρ ἡμων ἀναγεγραφεται βασιλευς, ὡ φησι Μωϋσης Μελχισεδεκ, βασιλευς Σαλημ, ὁ ἱερευς του Θεου του ὑψιστου, ὁ τον οἰνον και τον ἀρτον την ἡγιασμενην διδους τροφην, εἰς τυπον εὐχαριστιας. και δη ἑρμηνευεται ὁ Μελχισεδεκ, βασιλευς δικαιος· συνωνυμια δε ἐστι δικαιοσυνης και εἰρηνης. Βασιλειδης δε ὑποστατας, δικαιοσυνην δε, και την θυγατερα αὐτης την εἰρηνην, ὑπολαμβανει ἐν ὀγδοαδι μενειν ἐνδιατεταγμενας. Μετιτεον δη ἀπο των φυσικωτερων ἐπι τα προφανεστερα ἠθικα· ὁ γαρ περι ἐκεινων λογος, μετα την ἐν χερσι πραγματειαν ἑψεται. αὐτος οὐν ἡμας ὁ Σωτηρ ἀτεχνως κατα την τραγωδιαν μυσταγωγει,

Ορων ὁρωντας, και διδωσιν ὀργια.

κἀν πυθη,

Ταδε ὀργια ἐστιν' εἰδεαν ἐχεται σοι;

ἀκουση παλιν,

Αρρητ' ἀβακχευτοισιν εἰδεναι βροτοις.

κἀν πολυπραγμονη τις ὁποια εἰη, αὐθις ἀκουσατω,

Οὐ θεμις ἀκουσαι σ', ἐστιν δ' ἀξι' εἰδεναι·
Ασεβειαν ἀσκουντ', ὀργι' ἐχθαιρει Θεου.

Ο Θεος δε ἀναρχος, ἀρχη των ὁλων παντελης, ἀρχης ποιητικος. ἡ μεν οὐν ἐστιν οὐσια, ἀρχη του ποιητικου τοπου·

pulcre epanalepsi, seu repetitione, usus, significavit, corporis & animæ incorruptionem describens in Rebecca hoc modo: *Virgo autem erat pulcra, vir non cognovit ipsam.* Rebecca autem exponitur *Dei gloria.* Dei autem gloria est incorruptio. Hæc est vera justitia, nolle rei alterius plus quam par sit habere, sed totum esse templum Domini sanctificatum. Justitia ergo est vitæ pax & stabilitas ac tranquillitas, ad quam Dominus ablegavit, dicens, *Abi in pacem.* Salem enim *pax* exponitur, cujus noster Servator rex describitur, quem dicit Moses *Melchisedech, rex Salem, sacerdos Dei altissimi,* qui *vinum & panem* sanctificatum dedit nutrimentum, in typum Eucharistiæ. Quinetiam Melchisedech exponitur *rex justus.* Eodem autem nomine gaudent justitia & pax. Basilides autem, qui defecit, Justitiam, & ejus filiam Pacem, existimat manere collocatas in ogdoade. Verum jam transeundum est a naturalioribus ad moralia, quæ sunt apertiora. Quæ enim de illis sunt dicenda, sequentur post eam, quæ est in manibus, tractationem. Vere ergo Servator noster nos mysteriis initiat, convenienter iis, quæ dicit tragœdia:

Videns videntes, ipse donat orgia.

Quod si roges,

Cujusmodi sint ista, quæ dico, orgia?

rursus audies:

Arcana: non bacchantibus scire haud licet.

Quod si quis rursus curiose scrutetur, cujusmodi ea sint, rursus audiat:

Te scire non fas, digna sint scitu licet:
Qui est impius, sunt huic Dei infesta Orgia.

Deus autem expers principii, perfectum universorum principium, principii efficiens: & quatenus qui-

που· καθοσον ἐςιν τἀγαθον, του ἠθικου· ἡ δ' αὖ ἐςι νους, του λογικου και κριτικου τοπου· ὁθεν και διδασκαλος μονος· ὁ μονος ὑψιςου ἁγνου πατρος, ὁ παιδευων τον ἀνθρωπον.

κϛ. Οὐκουν εὐλογως οἱ κατατρεχοντες της πλασεως, και κακιζοντες το σωμα· ου συνορωντες την κατασκευην του ἀνθρωπου ὀρθην προς την ουρανου θεαν γενομενην, και την των αἰσθησεων ὀργανοποιΐαν προς γνωσιν συντεινουσαν, τα τε μελη και μερη προς το καλον, ου προς ἡδονην εὐθετα. ὁθεν ἐπιδεκτικον γινεται της τιμιωτατης τῳ Θεῳ ψυχης το οἰκητηριον τουτο· και Πνευματος ἁγιου καταξιουται, τῳ του Σωτηρος καταρτισμῳ τελειουμενον. και δη ἡ ἀντακολουθια των τριων ἀρετων περι τον ἀνθρωπον εὑρισκεται τον γνωςικον, ἠθικως τε και φυσικως, και λογικως περι το Θειον πραγματευομενον. σοφια μεν γαρ, ἐπιςημη των θειων και των ἀνθρωπινων· δικαιοσυνη δε, συμφωνια των της ψυχης μερων· ὁσιοτης δε, θεραπεια του Θεου.

Εἰ δε τις διαβαλλεσθαι την σαρκα, και δι' αὐτης την γενεσιν φασκοι, παραθεις Ησαΐαν λεγοντα, Πασα σαρξ χορτος, και πασα δοξα ἀνθρωπου ὡς ἀνθος χορτου· ἐξηρανθη ὁ χορτος, και το ἀνθος ἐξεπεσεν· το δε ῥημα Κυριου μενει εἰς τον αἰωνα· ἀκουσατω ἑρμηνευοντος το ζητουμενον δια Ιερεμιου του Πνευματος, Και διεσπειρα αὐτους ὡς φρυγανα πετωμενα ὑπο ἀνεμου εἰς ἐρημον· οὑτος ὁ κληρος και μερις του ἀπειθειν ὑμας, λεγει Κυριος. ὡς ἐπελαθου μου, και ἠλπισας ἐπι ψευδεσι· κἀγω ἀποκαλυψω τα ὀπισω σου ἐπι προσωπον σου· και ὀφθησεται ἡ ἀτιμια σου, μοιχεια σου, και χρεμετισμος σου, και τα ἑξης. τουτο γαρ το ἀνθος του χορτου, και το

κατα

dem eſt eſſentia, eſt principium loci efficientis; quatenus autem eſt bonum, moralis; quatenus autem rurſus eſt mens, ratiocinantis loci & judicantis. Unde etiam ſolus eſt magiſter, qui eſt ſolus altiſſimi caſti patris, qui erudit hominem.

XXVI. Non ergo recte faciunt, qui creaturam inſectantur, & corpus vituperant, non conſiderantes corporis conſtitutionem rectam factam eſſe ad cœlum contemplandum; & organa ſenſuum ſic effecta eſſe, ut tendant ad cognitionem, & membra & partes apte eſſe compoſitas ad honeſtum, non ad voluptatem. Unde ſuſcipit hoc habitaculum animam Deo precioſiſſimam, & Spiritu ſancto dignum cenſetur per animæ & corporis ſanctificationem, ut quod perfectione Servatoris perficiatur. Quinetiam mutua trium virtutum conſequentia invenitur in homine gnoſtico, qui moraliter, naturaliter, & logice circa Deum verſatur. Sapientia enim eſt ſcientia rerum divinarum & humanarum. Juſtitia autem eſt concentus partium animæ. Sanctitas autem eſt Dei cultus.

Si quis autem dicat ſe infamare carnem, & propter ipſam generationem, adducens Eſajam dicentem: *Omnis caro fœnum, & omnis gratia hominis tanquam flos fœni. Exſiccatum eſt fœnum, & flos cecidit, verbum autem Domini manet in æternum:* audiat Spiritum per Hieremiam interpretantem id, quod quæritur: *Et diſperſi ipſos, tanquam paleas, quæ a vento agitatæ volant in ſolitudinem. Hæc eſt ſors & pars veſtræ incredulitatis, dicit Dominus. Sicut oblitus es mei, & ſperaſti in falſis: ego quoque revelabo poſteriora tua ſuper faciem tuam, & videbitur ignominia tua, adulterium tuum, & hinnitus tuus,* & quæ deinceps conſequuntur. Hic

ατα σαρκα περιπατειν, και σαρκικους εἰναι κατα τον ἀποςολον, ἐν ἁμαρτιαις ὀντας. κρειττον μεν τȣ ἀνθρωπου ὡμολογηται ἡ ψυχη, ἡττον δὲ το σωμα· ἀλλ᾽ οὐτε ἀγαθον ἡ ψυχη φυσει, ȣτε αὖ κακον φυσει το σωμα· οὐδὲ μην, ὁ μη ἐςιν ἀγαθον, τουτο εὐθεως κακον. εἰσι γαρ οὐν και μεσοτητες τινες και προηγμενα, και ἀποπροηγμενα ἐν τοις μεσοις. ἐχρην δη οὐν την συνθεσιν του ἀνθρωπου ἐν αἰσθητοις γενομενην, ἐκ διαφορων συνεςαναι ἀλλ᾽ οὐκ ἐξ ἐναντιων, σωματος τε και ψυχης. ἀει τοινυν αἱ ἀγαθαι πραξεις, ὡς ἀμεινους, τῳ κρειττονι τῳ πνευματι κυριῳ προσαπτονται· αἱ δὲ φιληδονοι, και ἁμαρτητικαι, ἡττονι τῳ ἁμαρτητικῳ περιτιθενται. αὐτικα ἡ του σοφου τε και γνωςικου ψυχη, οἱον ἐπιξενουμενη τῳ σωματι, σεμνως αὐτῳ και τιμητικως προσφερεται, ȣ προσπαθως, ὁτον οὐδεπω· ἐαν ὁ καιρος της ἀποδημιας καλῃ, ἀπολειπουσα το σκηνος· Παροικος, φησιν, ἐν τῃ γῃ, και παρεπιδημος ἐγω εἰμι μεθ᾽ ὑμων.

Και ἐντευθεν ξενην την ἐκλογην του κοσμου ὁ Βασιλειδης εἰληφεναι λεγει, ὡς ἀν ὑπερκοσμιον φυσει οὐσαν. το δ᾽ ȣχ οὑτως ἐχει· ἑνος γαρ τα παντα Θεου· και οὐκ ἀν τις εἰη φυσει του κοσμου ξενος· μιας μεν της οὐσιας οὐσης, ἑνος δὲ του Θεου· ἀλλ᾽ ὁ ἐκλεκτος ὡς ξενος πολιτευεται, κτητα τε και ἀποκτητα εἰδως παντα. ὁσα δὲ τριττα εἶναι ἀγαθα οἱ Περιπατητικοι θελουσι, χρηται αὐτοις· ἀλλα και τῳ σωματι, ὡς τις μακραν ςελλομενος ἀποδημιαν, πανδοχειοις και ταις παρ᾽ ὁδον οἰκησεσιν· ἐπιμελȣμενος μεν και κοσμικων, του τοπου ἐνθα καταλυει· ἀπολιπων δὲ την οἰκησιν και την κτησιν, καθαπερ

est enim *flos fœni*, & *secundum carnem ambulare*, & *carnales esse* ex Apostoli sententia, eos, qui sunt in peccatis. Præstantiorem quidem hominis partem esse animam, est extra controversiam, corpus autem deteriorem. Sed neque anima bonum est natura, neque rursus malum natura corpus. Neque vero quod non est bonum hoc est protinus malum: sunt enim quædam, quæ medium locum obtinent, & in mediis sunt *præposita & rejecta*. Oportuit ergo hominem, qui inter sensibilia numeratur, consistere quidem ex diversis, sed non ex contrariis, corpore & anima. Semper ergo bonæ actiones, ut meliores, attribuuntur ei; quod est præstantius, nempe spiritui principali: voluptariæ autem & peccantes, ei, quod est deterius, nempe peccanti spiritui. Jam vero sapientis & Gnostici anima, ut quæ in corpore peregrinetur, eo severe & austere utitur, non in ipsum nimiam affectionem ostendens aut indulgentiam: ut quæ sit e vestigio relictura tabernaculum, si excedendi & migrandi tempus eam vocaverit: *Advena*, inquit, *sum in terra, & peregrina sum ego vobiscum.*

Et hinc hospitem mundi electionem Basilides eam dicit accepisse, ut quæ sit natura supramundana. Hoc autem non ita se habet: unius enim Dei sunt omnia; neque erit aliquis natura mundi hospes, cum sit una quidem essentia, unus autem Deus. Sed electus vitam agit tanquam hospes, sciens omnia esse possidenda, & dein rejicienda: quæcunque autem bona triplicia esse volunt Peripatetici, eis utitur; quinetiam corpore, sicut aliquis qui procul peregre proficiscitur, diversoriis & habitaculis, quæ ei in via occurrunt: curam quidem gerens etiam rerum mundanarum & loci, in quo diversatur: habitationem autem & possessionem, sicut etiam usum, relinquens,

 nulla

και την χρησιν, ἀπροσπαθως, προθυμως τῳ ἀπαιτουντι του βιου συνεπομενος, οὐδαμως ὀπισω κατ' οὐδεμιαν ἀφορμην ἐπιστρεφομενος· εὐχαριστησας μεν ἐπι τῃ παροικιᾳ, εὐλογων δε ἐπι τῃ ἐξοδῳ, την μονην ἀσπαζομενος την ἐν οὐρανῳ. Οἰδαμεν γαρ, ὁτι ἐαν ἡ ἐπιγειος ἡμων οἰκια του σκηνους καταλυθῃ, οἰκοδομην ἐκ Θεου ἐχομεν, οἰκιαν ἀχειροποιητον αἰωνιον ἐν τοις οὐρανοις. και γαρ ἐν τουτῳ στεναζομεν, το οἰκητηριον ἡμων το ἐξ οὐρανου ἐπενδυσασθαι ἐπιποθουντες· εἰγε και ἐνδυσαμενοι, οὐ γυμνοι εὑρεθησομεθα· δια πιστεως γαρ περιπατουμεν, οὐ δια εἰδους, ὡς ὁ Ἀποστολος φησιν. εὐδοκουμεν δε μαλλον ἐκδημησαι ἐκ του σωματος, και ἐνδημησαι προς τον Θεον. ἐν συγκρισει δε το μαλλον· ἡ δε συγκρισις ἐπι των καθ' ὁμοιωσιν ὑποπιπτοντων· ὡς ὁ ἀνδρειοτερος, ἀνδρειων ἀνδρειοτερος, δειλων δε ἀνδρειοτατος. ὁθεν ἐπηγαγεν, Διο φιλοτιμουμεθα, εἰτε ἐκδημουντες εἰτε ἐνδημουντες, εὐαρεστοι εἰναι αὐτῳ, τῳ ἑνι δηλονοτι Θεῳ, οὗ τα παντα ἐργον τε και κτισις, ὁ τε κοσμος και τα ὑπερκοσμια. ἀγαμαι τον Ἐπιχαρμον, σαφως λεγοντα· Εὐσεβης νῳ πεφυκως, οὐ παθοις γ' οὐδεν κακον κατθανων· ἀνω το πνευμα διαμενει κατ' οὐρανον· και τον μελοποιον ἀδοντα· Ψυχαι δ' ἀσεβων ὑπουρανιοι γαιᾳ πωτωνται ἐν ἀλγεσι φονιοις, ὑπο ζευγλαις ἀφυκτοις κακων· εὐσεβων δε ἐπουρανιοι ναουσι μολπαις μακαρα, μεγαν ἀειδουσ' ἐν ὑμνοις. οὐκουν οὐρανοθεν καταπεμπεται δευρο ἐπι τα ἡττω ψυχη· ὁ Θεος γαρ ἐπι τα ἀμεινω παντα ἐργαζεται· ἀλλ' ἡ τον ἀριστον ἑλομενη βιον ἐκ Θεου και δικαιοσυνης, γης οὐρανον ἀνταλλασσεται.

Εἰκοτως οὐν γνωσεως ἐπιβολος ὁ Ἰωβ γενομενος, Νυν οἰδα, εἰπεν, ὁτι παντα δυνασαι· ἀδυνατει δε σοι οὐθεν. τις γαρ ἀπαγγελλει μοι ἁ οὐκ ᾐδειν, μεγαλα και θαυμαστα, ἁ οὐκ ἠπισταμην; ἐγω δε ἐφαυλισα ἐμαυτον, ἡγησαμενος ἐμαυτον εἰναι γην και σποδον. ὁ γαρ ἐν

nulla motus perturbatione: prompto & alacri animo eum ſequens, qui e vita abducit, nulla occaſione ſe unquam retro convertens: ob incolatum quidem agens gratias, benedicens autem propter exitum, cœleſtem amplectens manſionem. *Scimus enim, quod ſi terrena noſtra habitatio tabernaculi diſſoluta fuerit, ædificium a Deo habemus, domum non manu factam æternam in cœlis. Etenim in hoc ingemiſcimus, habitaculum noſtrum, quod eſt ex cœlo, ſuperindui cupientes; ſiquidem etiam induti, non nudi inveniemur. Per fidem enim ambulamus, non per ſpeciem*, ut ait Apoſtolus. *Magis autem volumus peregrinari a corpore, & apud Deum verſari*. *Magis*, autem eſt in comparatione: comparatio autem eſt in iis, quæ cadunt in ſimilitudinem: ut fortior fortibus fortior, timidorum autem fortiſſimus. Unde ſubjunxit: *Quamobrem contendimus, ſive peregrinantes, ſive apud eum verſantes, ei placere*, uni ſcilicet Deo, cujus omnia ſunt opus & creatura, & mundus, & ſupermundana. Admiror Epicharmum, qui aperte dicit: *Si fueris mente pius, nihil mali patieris mortuus. Superius manet in cœlo ſpiritus.* Et poetam Lyricum canentem: *Impiorum autem animæ ſub cœlo volant in cruentis doloribus, ſub malorum jugis inevitabilibus: piorum autem, in cœlis habitant, cantibus beatorum principem canentes in hymnis.* Non ergo huc de cœlis anima ad ea, quæ ſunt deteriora, demittitur. Deus enim refert omnia ad meliora: ſed ea, quæ vitam elegit optimam ex Deo & juſtitia, cœlum terra commutat.

Merito ergo Job, qui pervenit ad cognitionem, *Nunc*, inquit, *ſcio, quod omnia potes; nihil eſt autem, quod tu non poſſis. Quis enim annunciat mihi quæ non noveram, magna & admirabilia quæ neſciebam? Ego autem meipſum vilipendi, exiſtimans meipſum eſſe terram &*

ἄγνοια ὤν, ἁμαρτητικος τε ἐςι, και γη και σποδος· ὁ δ᾽ ἐν γνωσει καθεςως, ἐξομοιϐμενος Θεω εἰς ὁσον δυναται, ἠδη πνευματικος, και δια τϐτο ἐκλεκτος. Οτι δε τϐς ἀνοητϐς και ἀπειθεις, γην καλει ἡ Γραφη, σαφες ποιησει Ιερεμιας ὁ προφητης κατα Ιωακειμ και των ἀδελφων αὐτϐ λεγων, Γη γη, ἀκϐε λογον Κυριϐ· γραψον τον ἀνδρα τϐτον, ἐκκηρυκτον ἀνθρωπον. ἀλλος δ᾽ αὖ προφητης φησιν, Ακϐε οὐρανε, και ἐνωτιζου γη· την συνεσιν, ἀκοην εἰπων· και οὐρανον την του γνωςικου ψυχην, την του οὐρανου και των θειων θειαν ἐπαιηρημενου· και ταυτη Ισραηλιτην γεγονεναι· ἐμπαλιν γαρ αὐτον ἐλομενον την ἀμαθιαν και την σκληροκαρδιαν, γην εἰρηκεν· και το Ενωτιζου, ἀπο των ὀργανων της ἀκοης, των ὠτων, προσηγορευσεν· τα σαρκικα τοις προσανεχουσι τοις αἰσθητοις ἀπονειμας. οὑτοι εἰσι περι ὧν Μιχαιας ὁ προφητης λεγει, Ακουσατε, λαοι, λογον Κυριου, οἱ συνοικουντες ὀδυναις. και ὁ Αβρααμ· Μηδαμως εἰπεν Κυριος ὁ κρινων την γην· ἐπει ὁ ἀπιςησας, κατα την σωτηριον φωνην, ἠδη κεκριται· γεγραπται δε κἀν ταις Βασιλειαις ἡ κρισις και ἡ ἀποφασις του Κυριου ὡδε ἐχουσα· Δικαιων εἰσακουει ὁ Θεος· ἀσεβεις δε οὐ σωζει· παρα το μη βουλεσθαι εἰδεναι αὐτους τον Θεον· ἀτοπα γαρ οὐ συντελεσει ὁ παντοκρατωρ.

Τι προς ταυτην ἐτι φθεγγονται την φωνην αἱ αἱρεσεις, ἀγαθον Θεον τον παντοκρατορα κηρυττουσης της Γραφης, και ἀναιτιον κακιας τε και ἀδικιας εἰγε ἡ μεν ἀγνοια, δια το μη γινωσκειν φυεται· ὁ Θεος δε, οὐδεν ἀτοπον ποιει. Οὑτος γαρ ἐςι, φησιν, ὁ Θεος ἡμων, και οὐκ ἐςι πλην αὐτου σωζων. Οὐδε γαρ ἐςιν ἀδικια παρα τῳ Θεῳ, κατα τον Αποςολον. σαφως δε ἐτι ὁ προφητης την βουλην του Θεου, και την προκοπην την γνωςικην δια τουτων διδασκει· Και νυν, Ισραηλ, τι Κυ-

ριος

inerem. Nam qui eſt in ignoratione, eſt peccato
ıbnoxius, & *terra & cinis:* qui autem ad cognitio-
em pervenit, Deo quantum poteſt aſſimilatus, jam
ſt ſpiritalis, & ideo electus. Quod autem amentes
t inobedientes *terram* vocet Scriptura, planum fa-
iet Hieremias propheta, de Joachim & ejus fratri-
us dicens: *Terra, terra, audi verbum Domini, ſcribe
irum hunc, hominem abdicatum.* Alius autem rurſus
ropheta dicit, *Audi cœlum, & auſculta terra: audi-
um* appellans intelligentiam, & *cœlum* animam Gno-
:ici, qui cœli & rerum divinarum ſuſcepit contem-
lationem, & ea ratione factus eſt Iſraelita. Con-
:a enim eum, qui elegerat inſcitiam & cordis duri-
.em, *terram* dixit. Et illud, *Auſculta*, dixit ab au-
.bus, quæ ſunt inſtrumenta auditus, carnalia attri-
uens iis, qui rebus attendunt ſenſilibus. Hi ſunt,
e quibus dicit Michæas propheta: *Audite, populi,
erbum Domini, qui cohabitatis ſimul cum doloribus.* Et
ıbraham: *Nequaquam, dixit Dominus, qui judicat
:rram.* Nam *qui non credidit*, convenienter ſalutari
oci, *jam judicatus eſt.* Scriptum eſt autem in li-
ris quoque Regum judicium & ſententia Domini,
uæ ſic habet: *Juſtos exaudit Deus, impios autem
on ſervat, eo quod ipſi nolint noſſe Deum. Abſurda
ıim non faciet Omnipotens.*

Quid ad hanc vocem adhuc dicunt hæreſes, cum
mnipotentem Deum eſſe bonum prædicet Scriptu-
ı, & vitii & injuſtitiæ minime eſſe auctorem? ſi-
uidem ignorantia quidem propterea oritur, quod
liquis non cognoſcat, Deus autem *nihil facit abſur-
um. Hic eſt enim*, inquit, *Deus noſter, & non eſt
ræter eum, qui ſervet. Non eſt enim apud Deum inju-
itia*, ex ſententia Apoſtoli. Aperte autem adhuc
ropheta Dei conſilium, & cognitionis profectum

ρίας ὁ Θεός σου αἰτεῖται παρὰ σοῦ, ἀλλ' ἢ φοβεῖσθαι Κύριον τὸν Θεόν σου, καὶ πορεύεσθαι ἐν πάσαις ταῖς ὁδοῖς αὐτοῦ, καὶ ἀγαπᾷν αὐτὸν, καὶ λατρεύειν αὐτῷ μόνῳ αἰτοῦντα παρὰ σοῦ, τοῦ τὴν ἐξουσίαν ἔχοντος ἐλέσθαι τὴν σωτηρίαν. τί τοίνυν αἱ Πυθαγόρειοι βουλόμενοι μετὰ φωνῆς εὔχεσθαι κελεύουσιν; ἐμοὶ δοκεῖ, οὐχ ὅτι τὸ Θεῖον ᾤοντο μὴ δύνασθαι τῶν ἡσυχῇ φθεγγομένων ἐπαΐειν, ἀλλ' ὅτι δικαίας ἐβούλοντο εἶναι τὰς εὐχὰς, ἃς οὐκ ἄν τις αἰδεσθείη ποιεῖσθαι, πολλῶν συνειδότων. ἡμεῖς δὲ, περὶ μὲν τῆς εὐχῆς κατὰ καιρὸν προϊόντος τοῦ λόγου διαληψόμεθα· τὰ δὲ ἔργα κεκραγότα ἔχειν ὀφείλομεν, ὡς ἐν ἡμέρᾳ περιπατοῦντες. λαμψάτω γάρ σου τὰ ἔργα· καὶ ἰδοὺ ἄνθρωπος καὶ τὰ ἔργα αὐτοῦ πρὸ προσώπου αὐτοῦ. ἰδοὺ γὰρ ὁ Θεὸς, καὶ τὰ ἔργα αὐτοῦ. Θεὸν χρὴ μιμεῖσθαι, εἰς ὅσον δύναμις, τῷ γνωστικῷ:

Ἐμοὶ δὲ καὶ οἱ ποιηταὶ τοὺς ἐκλεκτοὺς παρὰ σφίσι θεοειδέας προσαγορεύειν δοκοῦσι, καὶ δίους, καὶ ἀντιθέους, καὶ Διῒ μῆτιν ἀταλάντους, καὶ θεοῖς ἐναλίγκια μήδε' ἔχοντας, καὶ θεοείκελους, τὸ κατ' εἰκόνα καὶ ὁμοίωσιν περιτρώγοντες. ὁ μὲν οὖν Εὐριπίδης, Χρύσεαι δέ μοι πτέρυγες περὶ νώτῳ, φησὶ, καὶ τὰ Σειρήνων ἐρόεντα πέδιλα ἁρμόζεται· βάσομαι τ' ἐς αἰθέρα πολὺν ἀερθεὶς, Ζηνὶ προσμίξων. ἐγὼ δὲ ἂν εὐξαίμην τὸ πνεῦμα τοῦ Χριστοῦ πτερῶσαί με εἰς τὴν Ἱερουσαλὴμ τὴν ἐμήν· λέγουσι γὰρ καὶ οἱ Στωϊκοὶ, τὸν μὲν οὐρανὸν κυρίως πόλιν· τὰ δὲ ἐπὶ γῆς ἐνταῦθα οὐκ ἔτι πόλεις· λέγεσθαι μὲν γὰρ, οὐκ εἶναι δέ· σπουδαῖον γὰρ ἡ πόλις, καὶ ὁ δῆμος ἀστεῖόν

τι

per hæc docet: *Et nunc, Israel, quid Dominus Deus tuus a te petit, nisi ut timeas Dominum Deum tuum, & ambules in omnibus viis ejus? Ut & eum diligas, & illi soli servias*, petit a te, qui habes potestatem eligendæ salutis. Quid ergo sibi volunt Pythagorei, cum jubent *cum voce precari*? non quod, ut mihi quidem videtur, existimarent Deum non posse exaudire eos, qui tacite loquuntur, sed quod justas vellent esse preces, quas non vereatur quis ita fundere, ut multi sint conscii. Nos autem de precatione quidem, paulo post suo tempore tractabimus. Debemus autem habere opera clamantia, *tanquam in die ambulantes. Luceant enim opera tua. Et ecce homo, & opera ejus ante faciem ejus. Ecce enim Deus, & opera ejus.* Deum oportet imitari, quoad fieri potest, eum, qui est Gnosticus.

Mihi autem videntur poetæ quoque electos appellare *Deiformes*, & *dios*, & *Deo æquales*, & *consilio Jovi pares*, & *quorum similis prudentia divis*, & *Deo similes*, illud, *Ad imaginem & similitudinem*, quasi arrodentes. Euripides itaque, *In meo*, inquit, *tergo sunt pennæ aureæ, & aptantur grata Sirenum talaria, iboque in immensum sublatus æthera, Jovem conventurus.* Ego autem Christi spiritum oraverim, ut me in meam sustollat Hierusalem. Dicunt enim Stoici quoque, cœlum quidem proprie esse civitatem, quæ autem sunt hic in terra, non esse civitates: dici enim, sed non esse. Res enim bona est civitas, & populus,

τι συστημα, και πληθος ανθρωπων υπο νομου διοικουμενον, καθαπερ ἡ Ἐκκλησια ὑπο Λογου, ἀπολιορκητος ἀτυραννητος πολις ἐπι γης· Θελημα Θειον ἐπι γης, ὡς ἐν οὐρανῳ. εἰκονας τησδε της πολεως και οἱ ποιηται κτιζουσι γραφοντες· αἱ γαρ Ὑπερβοριοι και Αριμασπιοι πολεις, και τα Ηλυσια πεδια, δικαιων πολιτευματα· ἰσμεν δε και Πλατωνος πολιν, παραδειγμα ἐν οὐρανῳ κειμενην.

lus, honestus aliquis cœtus, & multitudo hominum, quæ regitur lege, sicut Logo Ecclesia: quæ est civitas, quæ non potest circumsideri, nec opprimi tyrannide; in terra divina voluntas, sicut in cœlo. Hujus autem civitatis imagines poetæ quoque condunt in suis scriptis: Hyperboreæ enim & Arimaspiæ civitates, & campi Elysii, sunt respublicæ justorum. Scimus autem Platonis quoque *civitatem esse propositam in cœlo ut exemplar*.

